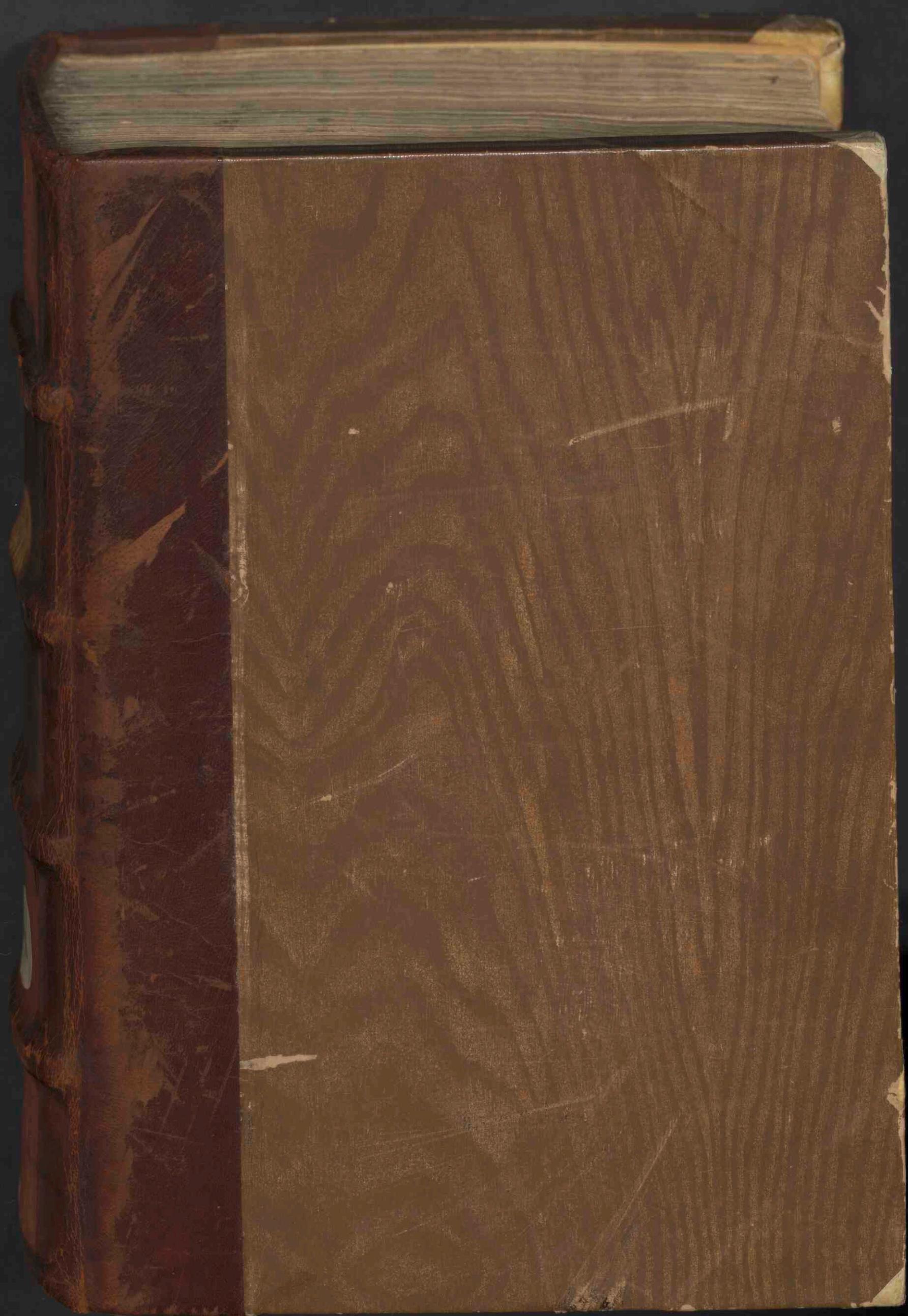

Henricus de piro super instituciones

<https://hdl.handle.net/1874/457048>

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
 - de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

leges scripserunt Jus non scriptū ortum habuit a ciuitate lacedemōiōp
qui suas leges in memoria seruauerunt

Sed naturalis quidē iura per eque seruantur apud omnes gentes
ex quo diuina puidētia a qua tale ius cōstitutū est
semp firma atq; immutabilis permanet Sed illa iura que ciuitates sibi o
stituūt sepe mutantur qñq; per tacitū consensū populi qñq; per aliam no
uam legem conditam

Omne aut ius aut pertinet ad psonas aut ad res aut ad adiones
Et pmo de pso nis est videndū qz parū est ius no
cere si persone quarū causa constitutū est ignozentē

De iure personarū

Summa id est prima diuisio personarū ē q omnes homies aut
sūt liberi aut sunt serui

Est autē libertas naturalis facultas ei⁹ qd vniciq; sui
cere libet nisi qd vi aut iure prohibet

Seruitus autē est constitutio iur. gentiū qua quis doñ alieno cōtra
naturam subijcitur

Serui autē dicunt a seruando qz impatoēs captiuos seruari iusserūt vt
nō occiderent q etiā mācipia dicta sūt qz māū capiebant

Serui autē sunt trib⁹ modis Primo natiuitate qñ nascūtur ex ancillis
nris et hec est introducta de iure gentium Secdo ex capti
uitate qñ in bello capiūtur et simlr est iur. gentiū Tertio a iure ciuili quan
do maior. xx. annis ppter pccū participandū sese venundari passus est

In seruos additione nulla est dīa Sed inter liberos multe differētie
sunt quia quidā dicunt ingenui et quidam libertini

De ingenuis

Ingenuus dicitur qui statim vt natus est liber est siue ex vo
obus ingenuis matrimonio editus sit siue ex duo
bus libertinis siue ex altero ingenuo et altero libertino

Sed etiā liber est qui ex mīe libera nascit et patre seruo Et sufficit q
mater sit libera eo tpe quo nascit fili⁹ licz ancilla ocepit vel
ecōtra licz ancilla facta pariat nō obstat q pfr sit huius et filius sit vulgo
qñtus quia calamitas matris non debet nocere ei qui in vtero est

Ex his sequit q sufficit ei qui in vtero est q mater eius aliquo tpe
libera fuit

Cum autē Ingenuus aliquis natus sit non obstat sibi manumissio
quāuis fuit pro seruo reputatus

De libertinis

Libertini sunt qui ex iusta seruitute manumissi sunt

Manumissio est datio libertat. qz qdū quis in seruitute est sub ma
nu dñi est sed postq; manumittit ab illa pte liberaf
Et sic fuitus est de iure gentiū sic etiā manumissio Ex q de iure naturali
oēs hoies liberi nascebant. patz ergo q iure gentiū tria genera hominū
esse ceperūt videlz liberi serui et liberti qui desierant esse serui

Multis autē modis fit māumissio videlz inter viuos q in vltia vo
lūate Itē inter viuos fit per vindictā id ē p
virgā pcori. Aut inter amicos per epām vel sine epā qñ ptes ibat ad
balneū vel ad theatrū Itē in sacrosanct. ecclesijs Sed in vltimis volunta
ribus fit manumissio vt in testamēt. codicillis et in similibus

Libertinorū autē olim tres erāt spēs qz quidā erant libertini et illi
fuerūt ciues romani. Alij fuerūt latini qui erāt in vita
liberi et in morte sui Tertij fuerūt dedictij et illi erāt in vita sui et in mor
te liberi Et iste due vltime spēs correte sunt et mansit sola spēs libertino
rum per quā manumissus libertatē osequitur

Qui et ex quibus causis manumittere nō possūt

Non tamē pōt qd manumittere in fraudē creditor. nisi sic testa
tor qui ppter defectū alioz heredū etiā in puidiciū
creditorū pōt huius heredē institū Et hoc casu seru⁹ efficit liber et nca
rius heres qz nō est psumendū q dñs voluit eū manere seruū que sibi ha
redem instituit ppter defectū heredū suoz ne defunct⁹ iniuria afficiat q ne
bona hereditaria per creditores distrahanē Et tūc noie hui qui osequit
liberatē ex q heres efficit bōa vedunt et creditorib⁹ in solutiōz distribuūt

In fraudē creditor. dicit siēi māumissio qñ post manumissionē debi
tor nō est soluēdo Si tñ ostaret q manumissio essz facta
nō aio fraudādi tūc teneret māumissio qñ bona manumittent. nō suffi
ciat qz sepe de facultatib⁹ suis āplius q in eis est sperāt hoies Et ad hoc
q māumissio dicat facta in fraudē opus est q re. i. euentu q consilio. i. intē
tione creditores reperiant se defraudatos

Eadē lege ordinatū fuit q minor. xx. ānis oliz nō poterat māumittē
obstat lege clyasiencia nisi apud consiliū. i. apud eos qui
presunt consilio vt sunt iudices ordinarij

L. fol.

RARIORA

Cm

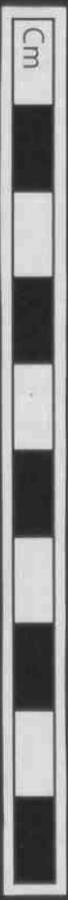

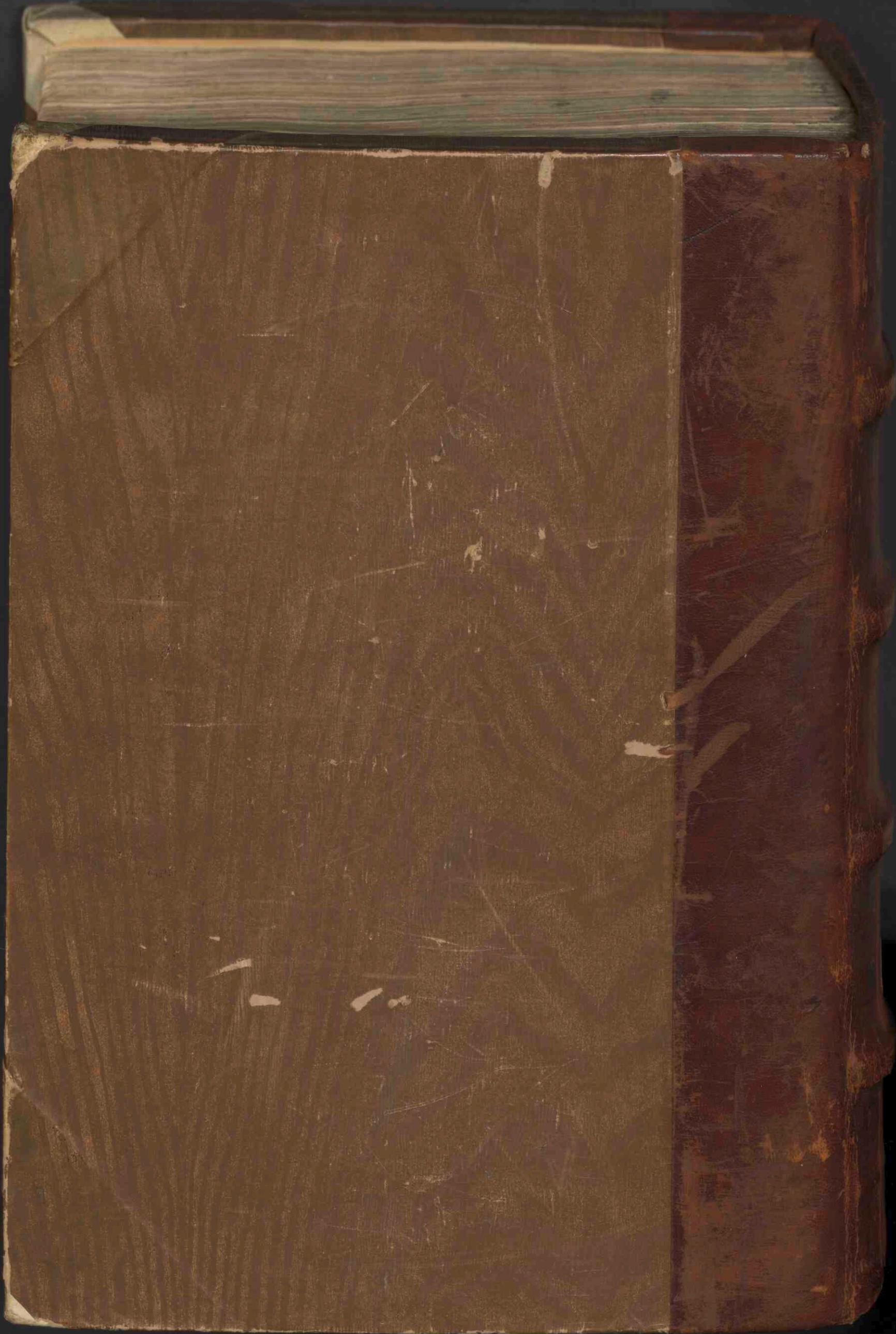
Cm

Cm

Jus positivum et Interpretes

Folio no. 792.

302. **Henricus de Piro**, Super institutiones. [Keulen, Joh. Koelhoff
c. 1482]. 2o. L. 2o. 7921

Typen 4, 9 (85 m.M.). — C II 1356. — Holtrop II 186. — VK 551.

Op-blad 2a: „Ex bibliotheca Ecclesiae Beatae Mariae Trajectensis”. —
Samengeb. met nr. 473 en 762.

473. **Justinianus Imperator**, Summaria plana libri institutionum seu
elementorum. [Keulen], Joh. Koelhoff 5 Jan. 1482. 2o.

L. 2o. 7922

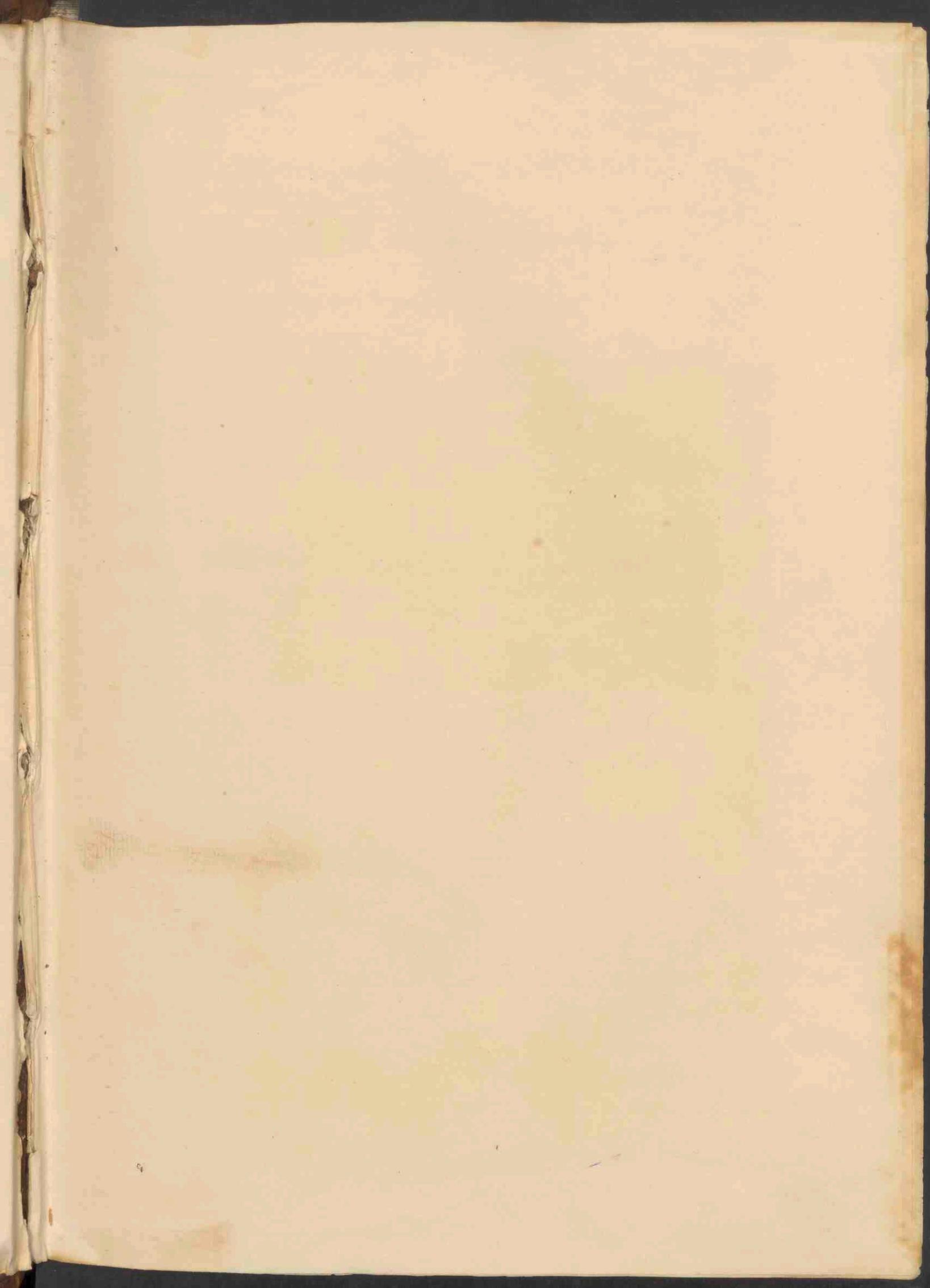
Typen 7, 9. — H 4016 (1). — BMC I p. 224. — VK 1110.

Samengeb. met nr. 302 en 762.

762. **Vocabularius juris utriusque**. Bazel, [Mich. Wenssler] 20 Aug.
1483. 2o. L. 2o. 7923

Typen 4, 7. — Rubr. β . — C II² 6363. — MMW II 305. — Pr. 7498.

Samengeb. met nr. 302 en 473.

Annūte mihi omnium legīslatorū inuictissimo prin-
cipe dño nro Ihu xpo eterni patris et dignissime virginis filio opus hoc
Institutionū diuinissimi pncipis atq; impatoris Iustiniani sūma cum vigi-
lia aggredior. Legit em̄ qz vigilauit conditionē meā meliorem feci cū ius ci-
uile vigilantib; scriptū sit. vt notat in sine. l. pupillus. ff. de his qui in fraudē
cre. et in. l. pma. s. his qui in nauem. ff. de exercitorijs. Ceterz ne longa vtar
oratione humili corde ad fortē sapientie verbū dei a quo omnis sapientia
pcessit recurro suppliciter petens vt mihi de celo auxiliuz mittat mecum sit
me dirigat p semitas equitatis et iusticie vt bono inchoando pncipio me-
dio salubriozī stinuando ad finē optimū ptingē valeam nec vnq; deuian-
do in zizaniam erroris incidā. ad laudem eius qui sine fine viuūt et regnat
benedictus. Amen.

Atequā trāseo ad rubricam more scribē
tiū in h libro. qz ordine doctrine p̄mus cōstituit in ordine libro-
rū nri iuris. restat p̄mo pquire d̄ duob; vel trib;. p̄mo de cāis
hui; sciētie legalis. et potissime h; libri. sc̄do de subiecto h; sciē-
tie puta iuris ciuili. tertio cui parti p̄hie hec ip̄a sciētia sup-
ponat. p̄pro p̄mo aduertite q; hui; sciētie quatuor sūt cause. due essendi q̄
sunt intrinsece sicut materia et forma. xxxij. q. ij. c. quod nō est formatū. sunt
etiā due alie cause extrinsece scz finalis et efficiens que dicuntur cause siēde
xxij. q. v. ca. de occidendis. Qñ igit; querit de causa materiali. distingue de
triplici materia qz quedā est in qua quedā ex qua. alia circa quā. Materia
aut; ex qua sumpt; est iste liber tradit nobis in p̄hemio in ver. quas ex omi-
bus. et ibi dicaz de grā dei. De materia aut; in qua dicere possum; sicut in
alijs sciētis. dicūt em̄ p̄bi q; anima est subiectū quo cuiuslibet sciētie et ip̄e
homo est subiectū quod. sicut in tertio de anima determinat. Tertia est ma-
teria circa quā vel ad quā omnia tractanda in sciētia reducunt. et vocatur
sciētie subiectū vel obiectū p̄prie. de quo doctores sūt varij. Dyn; dicit q;
subiectū legalis sciētie est vnūquodq; istoz scz. iusticia bonū et equū tāq;
in cui; cognitionē tendūt. all. p̄ isto. l. si seruū. ff. de ver. signi. et. l. si quis impe-
diat. s. hec actio. ff. de relict. sump. su. notat glo. in. l. prima. ff. de iusti et iu. te-
net finaliter q; iusticia sit subiectū. et ita etiā tenuit Jo. fa. hic in lectura sua.
Ja. de rauen. dixit q; bonū et equū essent subiectū hui; sciētie. sed hoc Jo.
fa. impugnat dicens. q; bonū et equū sunt qualitates iusticie potius. Joh.
monachi.

LIBRARIEN
BIBLIOTHECA
S. MARIE TRAJECT.
DOMEIN-ARCHIEF
TE
UTRECHT.

monachi loquitur hic magis phisice dicens q̄ bonum humanum sit subie/
ctum in legibus et bonum ecclesiasticum in iure canonico quod deducit sa/
tis notabiliter ratione. Nam sicut scientia subalternatur scientie ita sub/
iectum subiecto. sed subiectum ethice cui ista scientia subalternatur est bonū
hominis vel humanum ita s̄m hoc erit hic subiectum bonum humanum ci/
uile vel politicum. Sc̄dm alios subiectuz iuris ciuilis esset homo ciuilis vel
politicus. tamen qz apud philozophos subiectū ethice valde diuersimode
capitur. Possetis dicere insistendo rationi Jo. monachi. q̄ subiectum huius
scientie est bonum hominis politicum vel hominis in quātum politicus est
sicut albertiste assignant subiectum in ethica. Modo venio ad causam for/
malem et illa est duplex. quedam est forma tractandi. alia est forma tracta/
tus scientie. Forma tractatus tangitur in s̄ igitur post legez. Et est diuisio
libri in quatuor libros parciales. Et subdivisio libri in tyulos et tyuloz
in s̄. Sed forma tractandi illa ē multiplex. quandoqz est instructiua. vt. de
iusticia et iure per totum. et in pluribus titulis sequētibus. quādoqz est de/
cisua. vt. de liber. in si. quandoqz quid statuitur. vt. de his qui sunt sui vl
alieni iuris. in si. Etiam et quādoqz punitiua. vt. de publi. iudi. per totum.
et hanc formam tractandi facit lector ponendo casum breuez et longū. Et
scias q̄ scientia non habet causam formalem in quantū forma dicitur a for/
mando. quia modus procedendi format et illuminat scientiaz sicut dicim⁹
q̄ lumen est formalis ypostasis coloris. Consequēt vero querit de causa ef/
ficiente et illa est multiplex. quedam est principalis alia instrumentalis. p̄n/
cipalis subdividitur. quia quedaz est remota que asseritur om̄niter ip̄e glo/
riosus deus. Ip̄e em̄ per ora principuz iura promulgauit. l. prima. C. de ve/
iu. enuch. Alia est p̄pinqua et fuit Justinianus sicut patz ex &ca. Sed instru/
mentales fuerūt tres viri illustres. Iste cause efficientes instrumentales tra/
duntur. in probemio in s̄ cumqz. Ultimo venit causa finalis qui quidem fi/
nis est causa causarū in intentione cum primam causalitatis formam influit
alijs causis et sic est intentionabile effectiue et formaliter. et est realissimū p̄/
cessiue et causat ⁊ est effect⁹ causarū in executione. et ista causa finalis simi/
liter est multiplex. nam finis remotus est ip̄a summa beatitudo. sed finis re/
motior est boni populi regimen in vniuersali ⁊ particulari. sed finis propin/
quus est ad quem legiste seu leges om̄niter tendunt. tamen diuersificatur
s̄m mentes hominū. Quidam em̄ student vt sciantur. quia volunt eminere.
et eoz finis est vanitas. Quidam vt lucrentur. et eoz finis est cupiditas.
Quidam vt edocerent. et eoz finis est caritas. Alij vt edocerentur. et eoz
finis est prouidentia. de hoc vide latius Hostiens̄. in summa in probemio
decretalium. Sed finis proximus est quatenus legis principia capiamus
ab imperiali splendoze. et iste finis traditur in s̄ cum hoc. Sed finis tocus
nre

nostrè scientie est vt mores refozmentur. vicia puniantur. iurgia terminentur.
et vt sciatur discretio equi ab iniquo. Ultimo querit cui parti philozophie
presens scientia supponatur. Doctozes dicunt qd ethice. arg. l. prime. C. de
secundis nup. et notatur de nupcijs. circa principiu in autetl. coll. iij. Sicut
em ethica habet refozmare mores hominu et eos virtutibus ornare. ita no
stra scientia descendit ad mozum emendationem delictozum punitionem ⁊
factoz dubioz circa parua decisionem.

In noie dñi nostri ihu xpi Impator cesar ꝛc
Diuiditur in quinque. primo premitit diuini nominis inuocatio
nem. scdo ponit impialis culminis denominationem. tertio eo/
rum quibus scribit beniuolentiam. quarto suam salutationem. qn/
to ponit huius libri titulu specialem. Scda ibi imperator. tertia
ibi cupide. quarta ibi salutez. quinta ibi incipit liber. Casus. Quesiuerut for
te iuuenes in hunc modum. Domine imperator ceteris libris vestris con/
sueuistis ponere inuocationem diuini nominis seu etiam nomina culminis
nunquid etiam intendetis ita circa hunc librum. Et respondit qd sic. Dum
iniunxit his tribus illustrissimis viris qd talem preponerent &cam. In no/
mine domini ꝛc. Alij dicunt et melius. vt existimo qd hic inepte formatur ca/
sus dicentes qd casus formabitur vbi factum versatur. et ius facto poterit
applicari. et ita non est hic. et ita debetis intellectum rubrice concipere p mo/
dum epistole salutiue vbi nomen scribentis prescribitur et cui scribitur et
salutatio. ¶ Nota hic primo qualiter imperator premitit diuini nominis.
Inuocationem. similiter facit in autetl. de armis. post principium. coll. vi.
et in. l. in nomine domini. C. de officio prefec. preto. affri. Scdo nota qd con/
stitutus in dignitate debet premittere nomina culminis sui dum aliquibus
scribit vt hic vidistis in principio. ¶ Item nota qualiter imperator presen/
tem librum scripsit iuuenibus. Et sic nota qd in etate iuuenili debemus stu/
dere hunc librum et sic facit pro iuuenibus in ytalia qui ante pubertatem
applicantur huic scientie nec mirum quia in iuuenibus viget ingenium qd no
in senibus. vt notatur in. l. gallus. ff. de liberis et postu. ¶ Nota quarto ty/
tulum huius libri. Est enim titulus huius libri. Incipit liber institutionuz ꝛc
Nota etiam qd leges sunt studende auide et cupide. vnde versus. Si quis
forte velit iuriconsultus haberi. Continuet studium velit aquocunqz doceri

Inuigilet

Inuigilet ne vincat eum tortura laboris Fortior insurget cunctisq; recen-
tior horis. Nam labor improbus omnia vincit. de pe. dis prima. ca. impoz/
tuna. Modo venio ad glo. et q̄ritur pro expeditione glo. prime quare impe-
rator inuocat nomen domini. glo. dat duplicem rationem. vna vt ostendat
se esse xp̄ianum. nisi em̄ esset xp̄ianus non posset esse imperator nec exercere
in xp̄ianos imperij iurisdictionem. vt in autent. iusiurandum quod prestat̄
ab his. vt hic in glo. Quero vtrum tabelliones et notarij debeant p̄ponere
inuocationem diuini nominis. In ista & ca fit argumentum q̄ sic. et ad hoc
suffragatur consuetudo. q̄ est glo. in autent. vt prepo. no. impa. Job. fabri
distinguit q̄ in instrumentis super paruis causis factis vel etiam paruo tē-
pore duraturis non est necessarium ponere illa verba in nomine dñi amen
Secus si fuerint instrumenta cōfecta super magnis causis vel perpetuis. in
quibus oportet preponere. Ita etiam notat & pecu. in titulo de instru. cōe.
p̄mo circa princ. **I**tem queritur. quare papa non inuocat nomen do-
mini. Glo. papa est vicarius xp̄i. et semper fuit xp̄ianus. c. vbi nial. de elec.
libro. vi. et in clement. romana. de iureiuran. in princ. secus in imperatore.
Sed quia aliqui imperatores fuerunt pagani immo vsq; ad Constantini.
Itē est alia ratio s̄m canonistas. Justinianus p̄mo fuit hēticus et p̄ agapetum
papā fuit effectus xp̄ianus anno domini quingentesimo septimo. et rexit. xxx
viii. annos. et tempore ip̄ius vixit sancta genouefa parisius. et p̄nceps gr̄a
maticorum Pristianus vt referunt cronice. **I**tem queritur quare dicitur
imperator. Glo. in prohemio. ff. de respondet ab imperando. quia imperij
iurisdictionem exercet. quod facit ad questionem fabry Leodiens̄. in quibus-
dam alijs mechanicis indulta sunt priuilegia aliqua veniunt milites Leo-
diens̄. et barones brabant̄. et impetrant se inscribi matricule illoz mechani-
corum ad fines vt gaudent eorum priuilegio et tamen nunquā exercent ar-
tem fabrilē. n̄ nunquid gaudebunt priuilegijs. certe non. facit. l. qui sub pre-
textu. C. de sacrosanct. eccle. Idem est de scolaribus qui non visitant lectio-
nes ordinarias s̄m Cy. et Barto. in dicta. l. qui sub pretextu. **I**tem queri-
tur quare dicitur imperator cesar. Glo. respondet et male. non enim bene vi-
dit cronicas ista glo. Dicatis a iulio cesare qui erat primus cesar seu impe-
rator qui iulius ita dictus est cesar. quia cesus ex vtero matris sue. et tunc
habuit magnam cesariem pilozum et ab isto iulio cesare dicti sunt cesares.
Sed verum est q̄ ab Octauiano augusto dicti sunt augusti. **I**tem queri-
tur quare dicitur Justinianus. Glo. respondet et opponit ibi rationi et sic
vacillat. Dicendum q̄ fuit filius Justini. et sic filius in regno. Sed huic opi-
ponitur quia imperator causatur per electionem. c. per venerabilem. extra
de elec. Dicendum q̄ hoc tempore non habuit locum electio sed successerūt

filij et

filij et nepotes in imperio. quod probatur per s. est aliud c. j. de donatione.
Sed prius quidem iustinianus pater noster c. et sic hodie imperator cau-
satur per electionem. Sed qui habent eligere imperatorem est cautum de
iure civili. alio modo q̄ q̄ populus romanus creauit principem mundi. vt
in s. sed quidem principi. de iure natur. genti et ciui. Canoniste tractant in
allegato. c. p. venerabile. de electi. et ibi Hosti. in lectura. et inde sunt versus
Moguntinens. treuerens. coloniens. Et palatinus dapifer dux portitor ensis
Marchio prepositus camere pincerna bohemus. Reges romanū statuunt
concorditer omnes. **Item** queritur quare magis comendat se a prouin-
cijs quas deuicit q̄ de alijs terris ab eo possessis. Respondet Jac. butri.
q̄ maior honor estimatur q̄ quis se nominet nomine virtuose adquisito q̄
illo quod alias a successore habet et sic ad maiorem honorem imperij. Et
sic nota q̄ illud quod est meum per acquisitionem magis est meum q̄ illud
quod per successionem. facit. l. plenum. s. usufructus. ff. de usu et habi. **Item**
nota etiam ex ista glo. q̄ licet unicuiq̄ se aliquo modo comendare de bono.
Sed contra. omnis laus in ore proprio sordescit. Distingue s̄m Bartoluz
an et quare quia quando comendatio est necessaria. et illa est permessa q̄
ad necessitatem reducta. vt. l. ij. c. de his qui ve. eta. impetrant. et de prepo-
sa scri. l. unicuiq̄ libro. xij. quandoq̄ aut est comendatio voluntaria. et si est
utilis est permessa. vt infra in s. cumq̄. quia allicit audientiam. aut non est
utilis et tunc si est notoria permittitur vt hic in superscriptione. nisi nomina
dignitatis exprimuntur. aut non est notoria et tunc modica est permessa
magna non. l. obseruare in principio. ff. de officio proconsulis. **Item** que-
ritur de qua francia loquitur hic imperator et sic reuoco in dubiis. vtrum
rex francie sit sub imperatore. et videtur q̄ non infra de patria potestate.
in s. ius autem potestatis. ibi nonnulli. Et ita tenet hic Jo. fabri super verbo
francus. dicens ex hoc non glorientur imperiales quia regnum francie sit
subiectum imperio. quia loquitur de quadam francia que est in almania.
de qua in. c. primo. extra de sponsa. et ista terra est situata iuxta fr̄fordiā
in bauaria. Sed omniū doctores repugnant in hoc Jo. fabri. nec in ista
lectione est fidelis nec mirum quia ipse fuit francigena. Nec obstat. c. primū
allegatum de sponsa. quia ista terra vocatur franconia. et incole dicunt fr̄
coni. Prima reprobat quia superius fecit mentionem de almania in gel-
nere. ideo non est verisimile q̄ postea faceret mentionem de parte almanie
vnde illa francia est pars almanie alte. ideo videtur q̄ postea faceret men-
tionem de parte almanie. ideo videtur q̄ bene designaret terram specialem
alioquin incideret vicium superfluitatis puta q̄ sit subiecta imperio. proba-
tur per. l. primaz et. ij. c. de offi. prefec. preto. affri. probatur in. j. collatione

de pa. fir. et per. s. omnes populi infra eodem prohemio. **I**tem probatur
 per. l. de precario. ad. l. rodi. de iac. et que sepe sunt disputata. in. l. bene a ze
 none. C. de prescrip. trigin vel quadraginta annoz. **D**ic igitur q. de iure
 rex francie est sub imperio licet de facto ei non obediat. **M**odo oppono q.
 superfluitas hec ibi felix inclitus. quia idem sunt. **D**icatis q. non vt in glo.
Item bene sunt idem in subiecto sed differunt formaliter. **S**imiliter adhuc
 videtur ibi superfluitas victor. **D**icatis etiam q. nō quia dicitur triumphatoz
 post victoriam. **S**ed quare dicitur augustus. **D**ic q. ab octauiano au
 gusto ceteri sic dicti sunt. **E**st autē alia ratio quia imperator semper debet es
 se illius propositi augendo imperium quia alienatio in rebus imperij forte
 non permittitur. iuxta illa que sepius dicta sunt in. l. bene a zenone. de pre
 scrip. triginta vel quozda. annoz. **I**tem quero quare imperator in con
 tinenti post &caz premittit prohemium. **D**ic fm glo. q. triplex est causa. nā
 prohemium triplicis est efficacie seu virtutis. vt in glo. et hinc est q. omni
 ter scribentes preponunt scriptis suis prohemiu. sic etiam facit imperator
 in. E. et. ffd. **I**tem quero quare dicitur liber institutionū. **D**ic quasi instru
 ctionum vel inductionum. nam per hunc librum cōmodius in scientia legū
 et in pncipijs legum nos instruit per viam simplicis apprehensionis similiē
 per viam compositionis seu diuisionis. **Q**uare autem dicitur elementozum
 videtur in. s. igitur. in prohemio per dei gratiam.

Prohemiu.

Imperatoriam maiestatem. **H**oc prohemium
 diuiditur in qua
 tuor partes. **P**rimo respondet tacite questioni. **S**ecundo
 ostendit per quos et ad quozum vtilitatem hunc libz com
 posuit. **T**ertio dēminat per quos. et in qua forma libros
 ffrorum perfecit consequens illaz esse materiam ex qua hu
 ius libri. **Q**uarto iuuenes quibus hunc librum transmittit.
 allicit pro eis studium subiungens etiam vnam causam finalem huius scien

cie. secūda ibi cumqz. tertia ibi igitur. quarta ibi summa itaqz ꝛ. Prima sub
diuiditur primo facit quod dictum est. secundo ostendit quomodo ipse ad/
impleuit ea que decent principem ibi quorum. **Casus.** Cupida legum iuuen/
tus cui imperator hunc librum destinauit. et sic videns principem derelicto
vsu armorum legali studio vacare admirando forte instetit per hunc mo/
dum. **Domine** imperator cū milites magis deceat ferre arma qz iura. qua
re serenitas vestra ita applicatur studiosis curis. **Ad** hanc questionem ita
formandam respondet. fili mi noli admirari. oportet enim imperatorem in
maiestate sua et quantitate non solum armis decorari. ratio quia duo sunt
que requirunt iuuamen. scz tempus belli ꝛ. **Modo** regimen vtriusqz tempo/
ris ad principem spectat. **Sed** instatur. nunquid sufficeret vtrumqz tempus
armis gubernari sicut erat de iure gentium. **Respondet** qd nō. immo quod/
libet tempus proprio eget regimine vt princeps hostibus per arma deu/
ctis in hostibus nedum victor existat sed expellat iniquitates calumnianti/
um tempore pacis etiam et ita tempore pacis fiat religiosissimus et tempo/
re belli triumphator intercedente vsu legum et armorum. **Item** nota orna/
tum modum loquēdi. et hec est quedā figura de qua in glo. **Secūdo** nota qd
imperator dicitur regnare in maiestate. **concoz.** l. digna vox. **C. de legi. et cō**
spirantes in eum cōmittunt crimen lese maiestatis. **C. de crimi. lese maiesta.**
l. quisquis. **Tertio** nota qd imperator nedū erat in armis expertus sed eti/
am erat iurisperitus alioqn vtroqz tempore nō potest bene p̄esse rei pub/
lice. **Item** leges indigent auxilio armorum et econuerso. **Item** nota quali/
ter leges puniunt calumniatores. de quo vidistis in glo. **Modo** opponitur
pro expeditione glo. ibi. maiestas imperatoria est res imperialis. quomo/
do ergo potest armis decorari. **Timore** huius strarj improbat rex. conse/
quenter ponit vnum notabile ex quo potest quis formare casum. **Et** notat
glo. in fine qd milites possunt iura ignorare. **Item** adde qd verum est iura ci/
uilia. secus est de iure naturali. iuxta determinata per glo. in. l. si quis in tan/
tum. **C. vnde vi. et notat** in. l. prima. **C. de in ius vocan.** **Item** etiam intelli/
ge de militibus reipublice. secus forte est de militibus nostri temporis. de
quo plene per **Cy. in. l. plena. C. de iuri. et fact. ignoran.** non curio prosequi
pro presenti. **Item** quare illud quod est armorum asserit legibus et econtra.
cum camen in. **Somnes. i. eodem** dixit qd omnia crexit in luculentam ꝛ. **Sed**
glo respondet tripliciter. vna est qd rex loquitur improprie tamen isti prop/
etati subsistit ratio ad designandum videlicet ꝛ. **Nota** opponitur. non est
simpliciter oportunum qd imperator sit legista. immo potest esse laicus. **Dic**
qd hoc verbū oportet poni ꝛ. **Item** qd refert ad arma. **Im** vero qd refert
ad leges exponit impropie. **Item** querit qui dicunt hostes in iure. **Glo. in**

.l. hostes. ff. de capti. et postlimi. reuer. videnda est et dicuntur quibus prin/ ceps vel populus romanus indixit bellum. vel qui ei scilicet principi indixe runt estimo qd non sunt hostes si vnus dux alteri inimicatur cū licentia im/ peratoris. secus si auctoritate propria quia hoc ei non est licitum licet de fa cto faciunt qd male. vt in. x. coll. de pace fir. **I**tem quero pro intellectu tex qui sunt isti legitimi tramites per quos expellitur iniquitas calumniantium **G**lo. respondet primogd leges certe que puniunt calumniantes qd deducit per quandam diuisionem in limitibus. vnde qui calumniose intentant ali/ quam accusationem siue actionem civilem vel criminalem punitur licet di/ uersimode sū exigentiam delicti intentati. vt glosa bene deducit. ponit ad hoc etiam duos alios intellectus vt in ea. posset queri consequenter quis dicatur calumniator. glo. respondet consequenter. nota glo. x. Deinde col ligit quatuor proportionabilia que ita sumi possunt vel proportionari. nam sicut se habent arma et vsus armorum ad victoriam. et victoria ad trium phum sic se habent leges et vsus legum ad calumnie expulsionem. ita se ha bet calumnie expulsio ad iuris religionem. **I**tem quero ex glo. an tempo re belli debeant seruari leges. videtur qd non per hunc tex. **J**ob. fabri dicit aut querimus nunquid rigor legum seruabitur tempore belli. respondet qd non. c. si. extra de transac. et ibi notatur. **A**ut querimus nunquid leges de bent seruari cum equitate. **R**esponde qd sic. vnde sanctius est illo tempore iu ra seruare qd alio. pro quo allego legendam beati **G**regorij. qd **T**heodosi us imperator fuit saluatus et ex inferno extractus quia vadens ad bellum fecit iusticiam. **A**lud facit contra ciues brabant. quia dum exeunt patrias amicis et inimicis omnia capiunt et rarissime fit desuper iusticia. timeo qd protegentur in inferno nec extrahentur. **I**ste tex. in armis decoratam cum sua glo facit ad questionem quis est condemnatus rem restituere nō curat obedire. nunquid talis res ab eo potest auferri per nuncios publicos ma su militari. dicas qd sic. facit. l. qui restituere. ff. de rei vendi.

Quorum vtrauqz viam.

Hec est secunda pars princi palis in qua ostendit sūmo cō/ fundim. secundo disfundim quomodo illa que decent principem diuina vir tute perfecit. ibi. et bellicos. **C**asus sumitur ex glo prima. **D**omine cum ista tuo debent esse in principe quid tu fecisti. **R**espondet qd vtrauqz viam x.

Nota

Nota qualiter Iustinianus imperator exhibuit circa vtrumq; tempus diligenti-
gentiam labores et vigilias. Si ergo imperator qui tantus erat insudauit
condicioni legum summis vigilis. quare et nos multo magis debemus fa-
cere eas adiscendo. quia ius ciuile vigilantibus scriptum est **¶** Item
nota. q; in bellis gerendis nedum requiritur fortitudo sed maxima prou-
dentia. Nota prouincias quas imperator deuicit. Opponitur. vigilia et p-
uidentia idem sunt. et sic est hic superfluitas que tamen rescatur a iure no-
stro. vt in s. quibus in prima constitutione. **C.** dic q; hic no; ponunt vt idem
sed diuersis relationib; vt in glo. alie sunt litterales. et expedite in textualib;

Omnes vero populi legibus. Glo. prima continuat s. istum
serenissime vidi quomodo et qualiter bellicam curam perfecistis. vellem sci-
re qualiter vos tempore pacis mancipastis cure studij. Respondet toto im-
perio huius liquet. Omnes namq; populi legibus tam a nobis promul-
gatis **¶** Et primo quidem imperiales constitutiones tribus. **C.** confusas
ereximus **¶** quo perfecto ad immensa **¶** id est ad se composita pretoꝝ edi-
cta responsa prudentum et ad omnes antiquas leges sanctiones nostram
extendimus curam et ex duobus pene milibus libris et tricies centenis mi-
libus vbi similibus totis totius atq; compilationis quinquaginta libros
ffozum composuimus et ita opus **¶** Nota q; omnes populi tenentur vi-
uere legibus vel iurisconsultoꝝ vel imperialibus. quia ipse est de iure mun-
di dominus iuxta illa que dicta sunt supra eodem circa **R.** et probatur
per euangelicam scripturam. **¶** Erant edictum a cesare Augusto vt describere
tur vniuersus orbis. et ita recognouit xp̄us imperatorem vt dominum. et
sic esset hereticus qui diceret imperatorem non esse dominum mundi. **bar.**
in. l. hostes. ff. de capti. et postlimi. reuer. Nota ex textu vna cum glo. quo
ordine editi erant legales libri. nam primo constituit veterem codicem ex
tribus **C.** scz theodosiano **¶** et istum non habemus. secundo fecit. **ffta.** et
tertio fecit istum librum. quarto fecit nouuz codicem quem nunc habemus
ex isto veteri etiam vt in glo. finali. **¶** Glose hic sunt litterales. pro vltima ta-
men reuoco in dubium vel oppono q; iste liber non precessit nouū codicem
quia videtur transmissus iuuenibus simplici et leui via propter subtilitates
et rethoricam. **C.** argl. in s. in his itaq; **¶** titulo. primo. **¶** Sed quicquid sit glo.
respondet q; iste liber precessit et hoc probat ex duobus. vide eam in fine

querit

Queritur de vno dubio. vtrum statuta et consuetudines ligent non subdi-
tos. Jo. fa. dicit distinguendo. aut tales non subditi contraxerunt aut deli-
querunt si contraxerunt vel quasi ipsi tenentur et obligantur ex illo contractu
.l. si pupillus. §. proscribere. ff. rusti. acti. aut tales non subditi deliquerunt et
tunc aut sciuerunt statuta aut non. si sciuerunt cadunt in iusticia. l. prima. C.
vbi de crimine agi oportet. aut non sciuerunt. et tunc aut illa statuta conti-
nent publicam vtilitatem. et tunc ligant indeterminate non subditos. l. pri-
ma. §. cura carnis. ff. de offi. prefec. v. z. De hac questione vide lati⁹ hic per
Jo. fabri.

Cumqz hoc a deo. Hec est scda pars principalis que subdividit^r.
primo ponuntur tres cause efficientes cu qua-
dam recommendatione. scdo tres cause finales cum quadam adulatione
ibi vt liceat. Casus. domine satis liquet nobis labor vester magnificus cir-
ca vtrumqz tempus cui preest. vnde per bellum satis augetur imperium et
totus mundus illuminatur et preparatur subditis imperij quies vite per le-
ges. sed princeps serenissime he leges nobis introeuntibus ad scita legum
obscura sunt et propter eorum multitudinem incapaces a nobis. vestram
igitur exhortamur serenitatem quatenus dignemini copulare cunabula le-
gum et principia earundem nobis rudibus adhuc in eorum intellectu. Re-
spondet q postqz deo propicio peregrimus volumen ffroz. mandauim⁹ tri-
bus illustrib⁹ viris vobis hunc librum componere etc. **Nota** primo causas
efficientes huius libri. prima deus inspirando. secunda iustinianus manda-
do. tertia tres illustres viri instrumentaliter operando. **Nota** tres cau-
sas finales huius libri. prima tangitur ibi vt liceat. secunda ibi tam aures.
tertia ibi. et quod in priori tempore. **Item** nota qualiter adulatur iuveni-
bus in fine huius. vos a primordio. In glo. super ver. exquestori. Modo op-
ponitur primo. quia iste tribunianus non erat exquestor sed questor. nam
exquestor non est nomen in iure civili cognitum. ideo etc. habemus titulum
de officio questoris. de exquestore autem nihil habemus. **Timore** contrarij
glo. dat duas solutiones. vna fatendo contrarium et tex probando vt co-
positum ponitur pro simplici. **Ista** solutio violat textum. quia a verbis le-
gis non est recedendum ergo etc. **Secundo** dicit in fine q hoc nomen ex-
questor est nomen dignitatis sicut exconsul suscipit augmentum. l. petitio-
nem. §. egredientem. C. de advocatis diuerso. iudic. **Est** enim tertia solutio

q tex

¶ **q** tex. bene stat et proprie dicitur exquestor qui iam facit et. vide gl. Sed contra primam solutionem gl. opponitur. Nam hic dicitur quod iste tribunianus fuit illustris qualis non fuit questor. ideo male resoluit compositum in simplex argl. l. breue. in principio. ff. de officio questor. Glo. respondet quod questor eque uoce dicitur. Uno modo qui preerat erario id est pecunie querende per multos. et sic non est illustris. notat glo. super Rca. ff. de officio questor. sed hic sumitur tertio modo. et sic ille erat illustris secundum glo. in l. ibi allegata. Glo. sequens colligit vicem quod due negationes faciunt unam affirmationem ut hic nec non econtra non ex duobis verbis etiam affirmatiuis. ff. de verbo. significati. l. ex duobus. Adde quod quando negationes stant in numero paritunc semper affirmant. sed quando stant in numero impari tunc semper negant. ut in l. prima. ff. de caduc. tollen. latius de isto habetur in l. prima per doctores. C. de ser. fugiti. Nota quas proprietates possident consiliarii principum. Primo erunt solertes. id est ingeniosi. Secundo erunt doctores legum. Tertio erunt fideles in consiliis dandis. propter enim infidelitatem bal. fuit inscalatus. tamen doctores pluribus debent pollere. l. vna. C. de profes. que in urbe constan. libro. x. et glosa hic aliqua tangit. Item queritur quot sunt ordines natalium. et dicit hic glo. quod sunt quinque. Quidam enim sunt maximi et superillustres. ut sunt papa imperator patricii. forte etiam consules seu senatores. ita tenet glo. in l. quotiens. C. ut sena. vel clarif. fac. l. finali. ff. de senato. et in curia pape cardinales illo respectu. Alii sunt illustres sicut quatuor prefecti. prefectus pretorie. prefectus urbis. item orientis. et prefectus illiricani. et comes sacrarum largitionum. item questor. Item alii sunt spectabiles. ut pretor prefectus vigilum proconsul et prefectus egipti. id est augustalis. Alii sunt clarissimi sicut presides prouinciarum. Alii sunt minimi sicut defensores ciuitatum et magistratus municipiorum. Isti ordines colliguntur in autent. de appellat. collatione quarta. et in autent. ut ab illustribus collatione. vi. et etiam pedanei iudices sunt minimi. Item glo. in l. prima. C. de dignitat. l. libro. xij. tenet quod consules sunt illustres similiter et patricii in l. neminem. C. de consulibus. ff. xij. et in l. decurionibus. Dic quod senatores sunt illustres. C. de silen. et decurio. li. xij. sed quia isti ordines dignitatum hodie aboliti sunt possemus dicere quod reges hodie sunt illustres vel forte superillustres. duces illustres. comites et marchiones spectabiles. barones et alii magni militares dicerentur clarissimi. Item burgimagistri et alii decuriones ciuitatum. id est consiliarii vocentur minimi magistratus minimi. similiter scabini ciuitatum. Item hodie videtur ordo nobilium aliter distinctus de iure feudorum ut in c. feudorum. qui feuda dare possunt. ut in

.c. primo in principi. coll. x. Nam quidam sunt reges capitanei. alij maiores
valuatores. alij minimi valuatores seu minores Sed quid in curia pape.
an ibi possit inueniri dignitatum ordo. Dicitur forte qd sic. dicendo qd pa/
pa sit superillustris et cardinales illustres legatus a latere spectabilis ad
instar cōsulis sicut Job. an. in. c. legatos extra de officio legati i. in. vi. Item
patriarche etiā sunt illustres sicut quatuor prefeti. Item archiepiscopi eti
am sunt spectabiles. episcopi etiam. Sed alij prepositi decani ecclesiarū seu
etiam archypresbiteri sunt clarissimi. Item oppono ad tex. Nam impator
omnes antecedit sicut patet ex supradictis igitur. Glo. soluit tripliciter. pmo qd isti
antecesserūt scientia scdo forte etate. tertio forte qd consiliari erant alioz im/
peratorū eū precedentū. prima solutio nimis diuinat. Item itez oppono. nā
argumenta consistūt in verbis et plerūqz causāt opinionē et incertitudinē. quō
igitur insuper solaciū istoz ex argumentis. hinc glo. exponit tex. et sic est in tex.
predicatio causalis et non formalis. Itez oppono. nam persuasiones sunt
prohibite. l. pma. s. persuadere. ff. de ser. cor. ergo. Glo. dicit qd capitur hic
in bona significatione et est idem quod suggestio que est pmissa in ope or/
dinato ad bonū. Ista glo. facit ad argl. de religiosis suggerentibus pueris
vt intrent religionem tamen forte causa interdū in ipis sordescit et mala est
Itez oppono qd in tex. sit superfluitas. ibi. nihil inutile. Dicatis qd nō. qd
stant in diuersis relationibus. vt in glo. declaratur bene. Item alie glo. sunt
litterales. vltimo colligit vnum notabile qd ista scientia habet caput et licet
vilissime sint. vnde quare Justinianus ita detrudat artes alias nisi capiam?
terminū artes proprie prout est ratio recta a nobis factibiliuz et distingua
tur a scientia sic in veritate sunt specificice distinde intellectuales habitus.

Igitur post. Ista est tertia pars probemij que subdividitur. pmo po
nitur forma tractatus. scdo ponitur materia ex qua ibi.
quas omnibus. Glo. continuat. s. istum ex qua continuatione potestis for/
mare calum. Domine vidi propter quos istum librum mandastis fieri et ad
quam utilitatē vellem scire sub qua forma. Respondet postqz. l. ff. libros. et.
iussimus eis. vt ad similitudinem quatuor elementorum has institutiones
in quatuor libros diuidant vt sint prima elementa. Consequēter. domi/
ne video igitur formam huius libri vellem scire ex qua materia fecistis eū
edi. Nota qd forma tractatus huius libri ē diuisio eius in quatuor libros
parciales vt alias dixi. et sic glo. colligit qd particio valet ad tria vt in ea.
Item nota qd iste institutiones sunt prima elementa. et qualiter dicuntur

elemēta

elementa per similitudinem glo. declarat. ¶ Item nota materias ex qua huius libri. nam videtur esse materia voluminum. ff. de alias institutiones antiquorum et precipue cōmenta gaj iuriconsulti. Item ex tex. primi libri qui vocatur rerum quotidianarum nec mirum quia leges adaptant se ad frequenter accidentia. l. nam ad ea. ff. de legi. Modo oppono. tempore istius iussionis non erant facte iste institutiones quomodo poterant partiri. ¶ Item iste totus liber vocatur liber institutionum. quomodo igitur diuiditur in plures libros. Glo. reprobat tex. Secundo dic q̄ constat proprie ic̄. Item quero cuius vtilitatis est diuisio huius libri. Item quero quare iste liber vocatur elementorum liber. Glo. respondet et in fine mittit falcem suā in messem alienam. Glo. que est super ver. dissuetudine sumit argumenta ex isto tex. q̄ dissuetudo tollat legem. An sit verum videbitis per dei gratiaz copiosius in sex non scripto. ij. titulo. ij. alie glo. sunt litterales.

Summa itaqz opera. Ista est quarta pars in qua iuuenes quibus transmittit istum librum hortatur ad scientiam legalem subiungens etiam causaz finalem huius libri. Ibi igitur dominus Justinianus iuuenes exhortatur quasi diceret. O cupida legum iuuentus vel vos iuuenes scolares liquet vobis iam presentem librum summa diligentia cōposituz vt sit tocius legitime scientie prima elemēta. Itaqz has leges nostras summo opere ic̄. Accipite vt vos metipos sic eruditos ostendite omnium diffidentia explosa vt spes ic̄. Nota istum tex. sicut iacet Et sic nota q̄ pigris et dormientibus tempore lectionum iura non subueniunt. argl. l. pupillus in fine. ff. qui in frau. credito. Nota q̄ per studium legum quis efficitur aptus ad regendum rempublicam. et sic nota istam pollicitationem quam nobis facit imperator. Item tex. credendum. facit in argumēt. q̄ experto in arte sua creditur. l. prima. ff. de ventre inspicl. ¶ Itē opponitur. Nam omnis superfluitas resecata est a libris iuris ciuilibus. hic inuenitur contrarium. Dicatis q̄ stant hic sub diuersis relationibus ic̄. Itē queritur de intellectu tex. ibi ostendite. Quero quot sunt partes reipublice. Glo. respondet ic̄. ¶ Item queritur post quos annos scolaris potest sperare rempublicam sibi credendam. Respondet glo. post quinquennium. Ex hac glo. potestis notare tempus studij scolaris ante doctoratuz et sunt de iure communi quinqz anni. vt in prohemiō ff. de. nec mirum cum non sit necesse audire omnes titulos. vt in prohemiō. ff. de. colligitur ante finem.

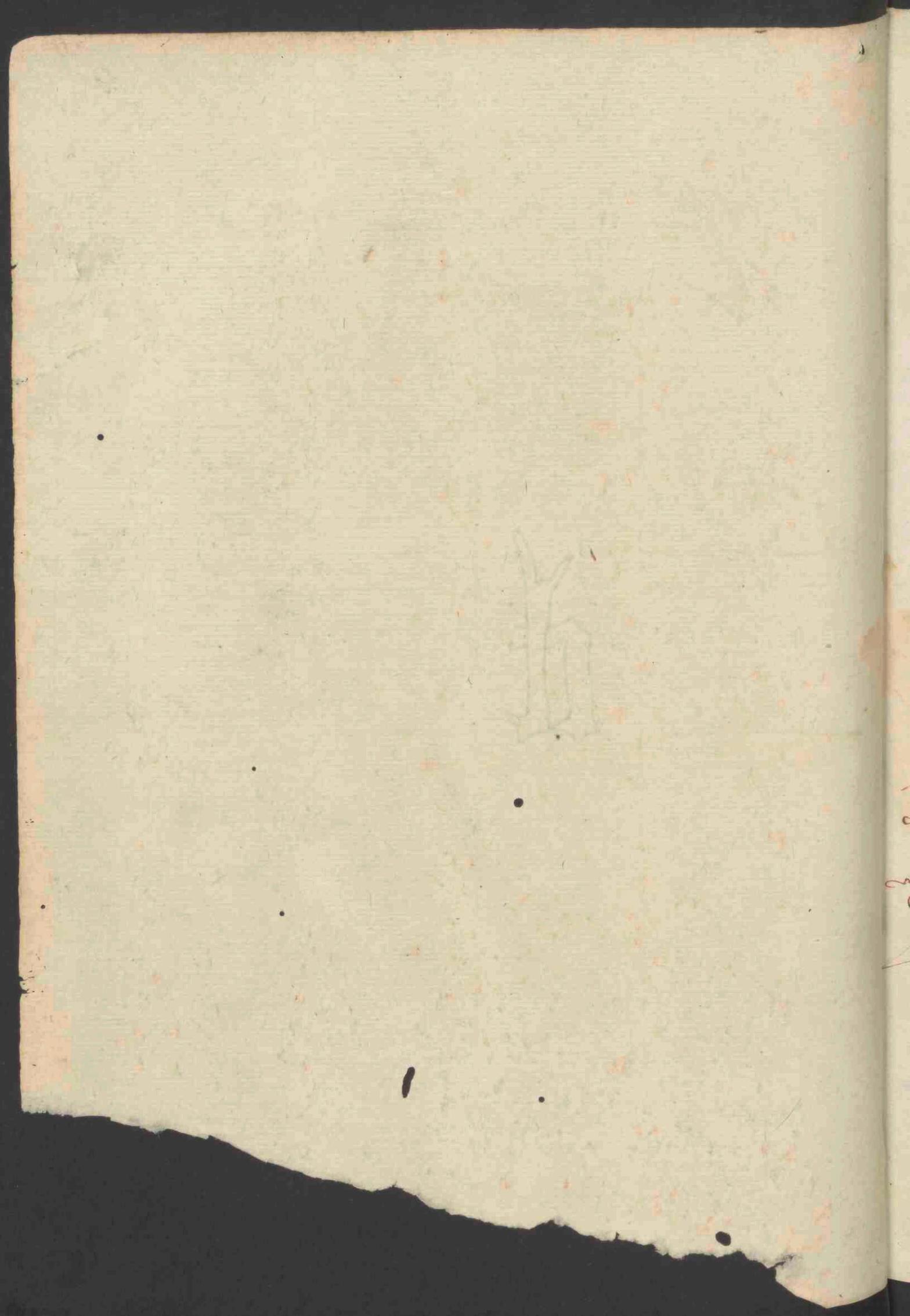
¶ Ex statuto

Ex statuto tamen facultatis vtriusq; iuris requiritur septennium. in alma/
nia forte propter paucitatem legentium. ¶ Item queritur de intellectu tex.
finalis. Sciatis. q; quidam tex. habent vobis et constructur dictio cum illo
verbo credendum vobis toto legitimo opere perfecto leges postq; iuue/
nes per quinquennium studuerint et legerunt hoc est intellexerunt libros le/
gales vt spes sit eis posse rempublicam gubernare Sūma subaudi ad cor/
pus. vnde Pamphilus ibi. Labor improbus omnia vincit

ExPLICIT p̄hemium. Sequitur
Rubrica de iusticia et iure.

18

b1

10

De Iusticia et iure. Rubrica

Obmisso phemio quod studio camerali relinquo Sequit rubrica de iusticia et iure Quā glo. nō continuat ad precedentia cū prima sit et sic nihil añ se habere pōt. s. in reliqua. in phemio. ff. et vere cōtinuat. Vel aliter incipit a iusticia tanq̄ a p̄ncipali virtute quia ip̄a inter ceteras virtutes obtinet p̄ncipatū vt in autenti. vt om̄es obediant Iudici p̄uin. in principio. coll. v. Et q̄ dicit glo. q̄ iusticia sit mater iuri. hoc est vep̄ considerata iusticia put sit in habitu. sed considerando put est in actu. iusticia nō pōt esse sine iure. et sic nō est ante ius. In glo. lxx. ibi. de ludo alee. Sic etiā eius titulus pōt esse generalior q̄ rubrica. vt in autenti. de incesti. nup. s. p̄mo sup. vbo illicitas. coll. ij. vbi notat q̄ Accursius fuit florentin⁹. studiū aut̄ accursij fuit in comitatu Bononiens̄. in villa rycardia. dicit glo. in. l. annua. s. ticia. ff. de annu. leza.

Iusticia est constans et perpetua.

Diuidit in sex partes que note sunt. Et nota singulas diffinitiones p̄ se. Ex s. his igit̄ nota q̄ a leuib⁹ vel a leuioib⁹ opus est incipiendū. In glo. i. ibi constans et p̄petua abijciunt̄. Hanc rep̄hendit Jo. fa. et dicit q̄ ista est glo. aurelianens̄ que destruit textū et vere. Unde ip̄e dicit q̄ cōstans et perpetua. Ista vba debent poni a parte subiecti vt dicat̄ iusticia constans et perpetua voluntas et ius suū vnicuiq̄ tribuens &c. Sed ista itez nō placet. ideo tene opinionē Azo. que ponit̄ in fine glo. vt exponat̄ voluntas. i. mens. Mens aut̄ idem est q̄ ratio vt notat̄ in vltima regula iuri. et in. l. prima. C. de inc̄dicti. vt iusticia dicat̄ perpetua et constans ratio. Vel intelligas hanc diffinitionē de t̄li cōstantia q̄ pōt cadere in hominē. Vel alit̄ q̄ iusticia dicat̄ cōstans voluntas quo ad affectionē quē admodū dicit̄ etiā tribuens ius vnicuiq̄ s̄m affectionē vt in hac glo. In glo. sup. verbo auertit̄ ibi. s. cogitāndum. nec ob. l. si sterilis. s. si. ff. de ac. emp. vbi admittit̄ incōstantia. quia ibi circa diuersa. hic circa idē. In glo. sup. verbo altez. Ex ista glo. iūcta tex. dicūt quidā q̄ licitū est se ip̄m ledere. Arg. l. marit⁹. C. de p̄cura. Quod t̄n nō est vep̄ p. l. omne delictū. s. qui se. ff. de re militari. De quo latius per Bar. in. l. si. s. sic aut̄ ff. de bonis eoz qui mortē sibi vsci. Et ex illo tex repro batur opinio Jo. fa. qui dicit̄ clericus p̄cuiēs se ip̄m nō cadit in canonē si quis suadēte. xvij. q. iij. In glo. rei romane. ibi sacerdotib⁹. Nota ex hac glo.

glo. q̄ sacerdos est persona publica et sic potest alteri stipulari. quod verū
puto in his que spectant ad suū officium vt in restitutione vsuraz. c. quāq̄
de vsur. li. vi. In alijs aut̄ non quia non nominat̄ inter personas nomina/
tas. in §. alteri. de inuti. stipu. nisi sacerdos esset tabellio. quia tūc potest cō/
ficere instr̄a et alteri stipulari nisi sibi sit interdictum officium. vt in. c. sicut. ne
de. vel mo. et in spe. de fide instru. §. restat. x. quid sit tabellio.

Rubrica de iure naturali gentium et ciuili

Non continuat̄ ad precedentē qz satis clara est de se.

Ius naturale est quod natura ^{Diuiditur totus titulus}
^{in tres partes. p̄mo de}
clarant̄ membra diuisionis supra sc̄pta. sc̄do alia diuisio iuris. tertio
ponitur alia diuisio que versat̄ circa ius ciuile. sc̄da ibi. constat tertia
ibi circa finem ibi. om̄ne ius aut̄. Prima diuidit̄ in duas. p̄mo ostendit
quid sit ius naturale. sc̄do gentiū et ciuile ibi. Jus aut̄ ciuile. Nō sūmat̄ qz
diffinit̄. **N**ota hic primo qd sit ius naturale. sc̄do qd matrimoniū est de iu
re naturali quod est vtz p̄m eius originem. potest etiaz dici de iure gentiū
et de iure ciuili vt hic in glo. super verbo m̄rimoniū appellam̄. Tertio nota
que sit educatio liberoz. et sic alere pueros est de iure naturali. **I**n glo.
super verbo in celo in fi. Et hac glo. pōt argui qd qui in arborib⁹ sedet non
dicit̄ esse in terra nec in territorio. vnde si quis esset bannitus de territorio
potest stare in arboze. **I**n glo. sup verbo coniugatio. Hanc glo. reprehēdit
Job. fabri et Bal. qd imo coniugatio corpoz duoz est de iure naturali. Nec
obstat si dicat̄ qd nō omnis coitus est licitus et ius est ars boni et equi. q̄a
coitus de iure naturali omnis est p̄missus. Nec rep̄itur spurius de iure na/
turali. in autl. qui. mo. natu. effi. legit. §. i. coll. vñ. **I**n glo. sup verbo appel/
lam⁹. ibi de iure naturali. i. instinctu nature. Et qd dicit̄ glo. de deo. Intelli/
ge etiaz qd m̄rimoniū est de iure diuino. vt in glo. sup verbo. huic. §. eo. in fi
eiusdem glo. Requirit̄ etiā de iure ciuili quo ad m̄rimoniū cōsensus patris.
vt in. l. iñ. ff. de ritu nup. qui tñ non requirit̄ de iure canonico. vt. xxix. q. ii. §.
cū ego. vt in glo. super verbo. non solus. Et in solennitate m̄rimoniū debet
sponsus p̄mo interrogari. notat glo. in. l. p̄ma. ff. de adop. et videt̄ tex. in. c.
si inter vtz. extra de sponsa et hoc p̄m seriem littere. **I**n glo. sup verbo edu/
catio in fi. Dic̄ educatio introducta est de iure naturali sed redacta est per
necessitatē ad ius ciuile. Nā pater de iure ciuili tenet̄ alere filios suos natu
rales et vxores liberoz et liberos eoz. vt in. l. si filia. §. hoc ampli⁹. ff. fami
hirci. cun. notat̄ vt. dicta. l. si quis a liberis. §. non tm̄. Sed iure ciuili pater
non tenetur alere spurios. vt in §. primo autl. quibus mo. natura. effici sui.
sec⁹

Secus de iure canonico. vt in. c. cum haberet. et de eo qui dux. in vxo. qua polluit p adul. **P**redicta aut vera sunt nisi filius sciat artem p quam sibi videtur adquirere potest. quia tunc potest pater dicere filio. qui non laborat non inducet. **D**icit glo. in. l. quauis. ff. de dam. infect. Et non in. d. sed si fili? **Q**uod itez verum intelligo nisi turpe esset filio talem artem exercere. l. sed si quid. s. mancipaz. ff. de vsu. et que ad. quis vtaf. **N**ec valeret pactum de non alendo filium vt dicit **S**pe. in ti. qui si. s. legit. s. i. d. sed pone quide. **M**ater vero non tenet alere filios suos nisi sint vulgo quesiti. vt in dicta. l. si qs a liberis. s. i. vel nisi tm intra primu trienniu. vt dicit glo. in. l. nec filiu. **C.** de pa. potest. **S**i aut fiat diuortium tunc videndum cui? culpa sit factu vt ei? expensis filius alaf. vt in aut. si pater. **C.** de diuoz. fac. apud que x. **E**t que admodum parentes tenentur alere filios liberos. ita etiam econuerso **S**m **Bar.** in dicta. l. si quis a liberis. imo fili? tenet alere patrez infidelem. dicit glo. xx. dis. c. si. qui filij.

Ius autem ciuile. Statuta a populo condita ius ciuile dicitur. qd vero apud omnes gentes seruatur ius gentium est a quo sunt orta bella captiuitates introducte et quasi omnes contractus hoc d. **N**ota primo quid sit ius ciuile et quid sit ius gentium **I**tem in. s. sed quotiens id ad quod quotidie alt. qd analogum et equiuocum per se positum stat pro suo famosiori significato. vt cum dicit pbs intelligitur de ci aristotiles. **E**t ex isto reprobatur **J**o. fabri opinionez aliquoz doctoz in. l. pma. **C.** de sacrosanct. eccle. qui dicunt qd legatum ecclesie factum intelligit de pauperiori quod est falsum per hunc. s. quia intelligi debet de ecclesia diu tiori. **S**ed quando legatur sit alicui ecclesie in ciuitate debet intelligi de cathedrali hoc vtz nisi essent due ecclesie eiusdem nominis quia tunc debet intelligi de pauperiori. vt in. s. si quis in nomine in aut. de eccle. titu. coll. ix. **S**i quis tamen elegerit sepulturaz in ecclesia intelligit de ecclesia parochia li. vt in. c. cum quis de sepul. li. vi. **F**acit etiam iste. s. qd rescriptum directu officiali episcopi. intelligitur de officiali digniori. **F**acit. c. et si quis pncipalis de rescrip. in clement. **N**ota etia ex hoc tex. in. s. **I**us aut gentiu. qd bella sunt introducta de iure gentiu simili et omnis contractus exceptis quatuor de quibus in glo. sup. d. pene. et in glo. ver. ius ciuile. ibi municipalia. et in glo. sup. d. cinitat. ibi municipalia **D**e materia statutoz vide plene p **Bar.** in. l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. et in. l. cunctos plos. **C.** de sacrosanct. eccle. et p canonistas in. c. pmo. extra de istitu. **I**n glo. sup. verbo populus in fi. **N**ota qd decem homines faciunt populum. duo aggregatione tres collegium quatuordecim vel quindecim turbam. quatuor porci vel decem oues gregem. vt notat **Bar.** in. l. pzetoz. ff. de vi bo. rap. et est glo. in. c. pmo. et de elect. **I**n glo. sup. d. bo bella in fi. dicit qd quatuor modis dicit bellum licitum. pmo repellendo

repellendo violentiā vt. l. vt vim atq; ff. de iusti. et iure. que tamen repulsiō
debet fieri cum aliqua moderatōne inculpate tutele. quod moderamen in
tribus consistit. primo in equitate armoz. scdo in cōgruitate tpris quia im
mediate fieri debet. tertio in euitabilitatis necessitate. quia si potest fugere
et honeste debet fm glo. in l. pma. C. vnde vi. et ibi plene p Bar. et p cundē
etiam in l. vt vim. ff. de iusti. et iure. Et adde vnū q; etiā iudici et ministris
principū licet resistere de facto quādo ipi sine iure pcedunt. vt in tex. singu
lari. l. prohibitū. C. de iure fisci. li. xi. Scdo bellū dicitur licitum si est inductū
a principe. l. hostes. et ibi plene per Bar. ff. de capti. et postlimi reuers. Ter
tio modo bellū dicitur licitum contra depopulatozē agroz. C. quando licet
vnicuiq; sine iudice se vin. p totum. Quarto modo bellū dicitur licitum con
tra debitorem fugientem. quando presentia iudicis nō potest debite habe
ri. l. ait pzetoz. s. debitorem. ff. de his qui in fraudē credito

Constat autē ius Non sūmatur. quia procedit diuisiue et diffinitive
sed diuiditur pncipaliter in duas partes. primo
diuidit scdo ponitur declaratio membroz. scda ibi. scriptum ius est. Scda
in duas. pmo declaratio primi membri. scdo secundi membri ibi. ex nō scri
pto. Prima pars secunde in sex. fm q; sex sunt membra primi membri. quia
partes clare sunt. **Nota** primo diuisionem iuris civilis et alias diffinitio
nes hic in tex. positas. **Ex** s. senatus consultum. **Nota** ex hoc s. iuncta. l. ij.
s. exacti. ff. de origi. in. practiam quomodo eliguntur hodie consiliarij in ci
uitate et quare. quia ex quo populus non bene potest in vnum conuocari
eliguntur consiliarij qui habent plenam potestatem populi. vt notat glo. in
Rca. que sit longa consue. et isti consiliarij sunt loco decurionū. vt notat glo.
in Rca. C. de decurio. li. x. Debent autem conuocari hi per preconem vel tu
bam vel per sonum campane. notat glo. in l. aliud s. referat. de regu. iuris.
Et debent isti conuenire in pallatio vel in loco consueto. vt notat glo. in l.
scda. C. de decu. et debent adesse ad min⁹ sp due partes. alias non valeret
id quod agerent. l. nominationem. C. de decurio. Et isti consiliarij debent
vota sua exprimere per signa scribendo vel legendo. vel per regēdo fabas
vt alias notat in l. nulli. ff. q; cuiusq; vniuers. Nec debent separatim nec per
nunciuz respondere sed debent simul coadunare vota sua. notat in c. in ge
niti ex. de electi. **Item** in s. quod principi. q; princeps per se potest facere
legem humanā. tamen est vt conuocet consiliarios suos et prudentes. l. i. u
manum. C. de legi. **Papa** autem in arduis causis nil potest sine cardinali
bus. dic. Jo. mo. in c. sup eo. de heretici. li. vi. et p arch. ex. de offi. archi. c. q;
uis eodem libro. **Ex** s. responsa **Notant** quidaz q; doctores possunt iu
ra interpretari. a qua interpretatione nō debent iudices recedere. **Similiē**
dicit

dicit glo. in l. nō puto. ff. de iure fisci. contrariū veri? p hūc tex. in d. antiquit?
quasi dicat tex. q hoc non sic est. nam snia doct. est pbabilis sed non neces
saria. dicit glo. in fi. l. si de interpretatiōe. ff. de legi. et notat in l. pma. C. de
legi. verba aut que attribuuntur doctōri in doctōratu. Do tibi licentiam le
gendi docendi et interpretandi sacratissimas leges. que verba sumunt ex l.
prima C. de p fess. et medi. li. xij. hec opantur vtdoctor possit illa publice fa
cere que alijs sunt prohibita. vt notat in dicta. l. pma. et in l. pma de famo.
libel. Doctores aut possunt mutare opinionem suā. l. manifestissimi. C. de
fur. notat. xxxij. q. vi. c. vides. ¶ In glo sup d. consule. ibi. nā q p aliū facit
p se ipm facere potest. vt. l. ossa. §. si. ff. de religi. sump. fune. et hoc intelligit
interpretatiue. notat in l. non ido minus. C. de accu. Et facit iste tex. quod
de legi. esse sit scriptura. Ita notat Cy. in l. prima. C. de legi. et ibi per glo.
Sed melius est dicere q non sit de essentia legis scriptura. sed quera scriptura
ad hoc vt ipa lex liget subditos ad obseruationez. facit notata in l.
pma. ff. de ostitu. pnci. Et ad istud fac. vtz de esse grē requirit scriptura. et
archy. in p hēio vi. dicit q nō. sed requirit ad pbationē gratie. qz illa de
pendent ex sola voluntate principis. Cōtrariū tamen seruat de stilo curie
nam si littere nō sunt extracte gratia irritat. Iste aut leges ciuiles non pnt
legi in quolibet loco sed debent legi in studio puilegiato. Studia aut priui
legiata notant in clement. pma. de mgris. In studio tamen parisiensi et in
studijs circūvicinis non possunt legi leges. vt in. c. super specula. de priuile
gijs. Sed in bononia possunt legi que ciuitas mōrchalegum vocat vt di
cit glo. in dca. C. de studijs ar. libera. li. xi. Clerici aut non possunt studere
in legibus. c. sup specula. de priuilegijs. c. pmo et scdo. extra. ne cle. vel mo.
De quo miroz cum habeatur in. c. primo de noui ope. nunci. q vbi deficit
ius canonicum. recurrendum est ad leges. ergo oportet q studeant in legi
bus. Similiter videt. glo. decretalium 7 totius iuris canonici esse plenas le
gibus que leges non possunt sine studio scri. Hinc est q bona studia impe
trant per priuilegia q ibi leges possunt legi que admoduz est hic in studio
et vide in dicto. c. pmo. de noui. ope. nunci. an leges vel sm leges iudicādo
seruande sint. quia in foro seculari et temporalis seruantur leges nisi fouerēt
peccatum. In foro vero ecclesiastico seruantur canones ¶ In glo sup ver
bo plebs. Legiste tamen omuniter capiunt genus pro illo quod est species
in logica. et speciem pro indiuiduo. vt. l. scda. §. creditum. ff. si cer. petatur
In fine glo. super ver. legem esse constat Nota q quatuor modis agnosci
tur an princeps velit facere legez generalem. Primo si dicat hac edictali le
ge. Scdo si dicat hac generali lege. Tertio si lex mittitur ad senatū Quar
to si mandetur vt in similibus casibus seruetur. Aduerte tamē q princeps
faciens aliquid irrationabile non dicitur facere legem. c. pastoralis. extra

de senten. excon. De hoc tamen non est querendū de subditis s̄m Job. fa.
hic. **I**n glo. sup. ver. transgreditur. De isto tamen an priuilegium perso-
nale personaz transgredi posset. vide per Bar. in. l. p̄ma. ff. de consti. alias
de manda p̄nci. **I**n glo. super verbo. opiniones. Que autē opinio i iur
dicando seruanda sit. vide que plene scripsi in. l. p̄ma in p̄nci. ff. de appella
Nam nunq̄ est recedendum in dubio ab opinione glo. si saltem habeat ali
quem secum s̄m notā singularem Ja. butri. in. l. p̄ma. C. qui p̄ iuri.

Ex non scripto. Consuetudo vsu vtentiū approbata pro. l. seruatur
et ius scriptū habuit ortum ab atheniensibus. Jus
autē non scriptū a lacedemonioꝝ. Et iura naturalia sunt immutabilia. ciui/
lia vero mutantur. hoc. d. tot⁹ titulus. **N**ota ea que dicta sūt in sūmario.
In glo. super verbo diurni. ibi s̄m quosdam et male. **I**n ea. ibi de sacro/
sancti. eccle. C. in. l. si. Et omnes iste leges loquūtur in calibus specialibus.
In ea. glo. in fine. hic tangitur materia consuetudinis. **Q**uero p̄mo qd
sit consuetudo. Respondeo qd consuetudo est ius non scriptum. morib⁹ po-
puli vel maioris partis ratione iniciatū otinuatū et cōprobatū. rationabi-
liter legis habens vigorem. Et hec diffinitio probatur hic et in. l. de quib⁹
ff. de legi. Ex hac diffinitione patet qd sex requiruntur ad consuetudinem.
Primo requiritur qd sit ius non scriptum. nisi forte esset scriptum p̄pter me-
moriaz vt de consuetudinibus feudalibus dicitur notat in glo. in dicta. l.
de quib⁹. **S**ecundo req̄rit qd sit comprobata per populū vel per maiorem
partem. vt hic et in dicta. l. de quibus. sufficit tamen qd populus non cōtra
dixerit dum ei p̄poneretur vel qd agrarium non fuit obtentum in iudicio. vt
glo. in. l. diurna. ff. de legi. **T**ertio qd ratione fuit iniciatum. l. qd non ratio-
ne. ff. de legi. **Q**uarto qd fuit otinuata. id ē qd non fuerit interrupta ante de-
cem annos. vt in glo. hic s̄m verum intellectus. **Q**uinto qd hec consuetudo
fuerit comprobata ex frequentia actuum saltem ex vno actu vt dicit glo.
que est ad hoc singularis. quod verum puto nisi esset actus notorius. quia
tunc sufficeret vnus actus. arg. l. penule. ff. de ritu nup. **N**on tamen requi-
ritur qd sit actus iudicialis nisi esset contradictorium in iudicio obtentum.
vt etiam in hac glo. notatur. **S**exto requiritur qd consuetudo sit rationabi-

lis. vt in .c. finali extra de consuetudinie. ita q̄ non nutriat peccatum s̄m In
noc. in Bca de consuetudinibus. Item debet saltem esse honesta et laudabi
bilis. et sic est bona consuetudo q̄ quis de nocte non possit ire sine lumine.
quia qui male agit odit lucem. vt. l. prima. ff. de furtis. Hinc est q̄ est hone
sta consuetudo q̄ doctores portant variū et aurum. vt ex vestibus noscāt
argl. l. stigmata. C. de fabri. li. xi. Facit. c. si iudex laycus. de senten. excōmu.
in vi. **N**ota tamen bene vnum singulare dicitur Bar. q̄ doctoz nec alius
ab imperatore de iure potest portare scarlacum. ita notat ip̄e Barto. in. l.
velleri. C. de vesti. olobe. q̄ aura. li. xi. quod tamen de cōsuetudine nō serua
uatur. **A**duerte tamen q̄ qui allegat consuetudinem debet probare eaz
cum consuetudo facti sit. vt in. c. primo. de constitutioni. libro. vi. argl. l. ij. ff.
de iuri. et facti. ignoran. Nec obstat q̄ consuetudo sit ius. Et ius non debet
probari. quia illud verum est de iure scripto. vt in dicta. l. de quibus. Pōt
autem probari consuetudo per testes et per instrumenta. argl. l. in exercend
. C. de fide instrumenti. **I**n glo. super verbo imitantur. in fine. Quero an
consuetudo tollit legē De quo dic vt in ista glo. vel dic breuius et clarius q̄
lex sequens generalis contraria consuetudini faciens mentionem de con
suetudine eam vincit. alias autem vincitur. vt in. c. primo. de constitui. li. vi.
et. l. ij. s̄ dyuus. de sepule. viola. Generalis enim consuetudo derogat legi
. l. venditor. s̄ si constat. ff. omnia predioz Fallit si talis consuetudo fuerit
contra legem diuinam. l. si. C. si contra ius vel vti. publi. Lex enim humana
vel consuetudo potest ius diuinum distinguere. vt in glo. dicte. l. si. C. si con
tra ius vel vtilit. publi. super verbo generali. ibi. distinguere tamen potest
lex humana legem diuinam. vt illud in ore duoz vel trium. x̄. videatis eaz
sed non tollere ius diuinum vt hic et in dicta. l. si. Secundo fallit si consue
tudo fuerit contra ius naturale. vt in s̄ sed naturalia. Tertio si fuerit cōtra
ius gentium. l. omnes populi. ff. de iusti. et iure. et in s̄ singulorum. ij. de reruz
diuisio. Quarto fallit si iuerit contra ecclesiasticaz libertatem. autent. cassa
. C. de sacrosancti. ecclesi. Quinto si fuerit contra vtilitatem publicam. l. nec
damnosa fisco nec iuri contraria postulari oz. B. v. tota. l. C. de preci. impe.
offeren. Sexto si lex derogat consuetudini separatim. vt in autēti. nauigia.
. C. de sur. Consuetudo etiam ligat tutozem et minozem. l. sine herede. s̄ luci
us. ff. de administra. tuto. et ibi per bar. Reliqua dic per Bal. et bar. in di
cta. l. de quibus. per Cy. in. l. prima. et super Bca. C. que sit longa consuetu.
et p̄ canonistas in. c. si. extra de cōsue. **I**n glo. super verbo naturalia in si.
Intellige q̄ ius naturale est immutabile quo ad sui totalitatē lz in certis
casib' aliter obseruet. vt in glo. et ita tenet glo. in. c. a nobis ep̄. de decimis
Item

Item ea que ius civile tribuit iure naturali possunt mutari. vt est successio vel ius succedendi. s. cū aut. j. de capi. dimi. Item ea que sunt de necessitate a natura non mutant. sed bene ea que sunt de presūptione nature. vnde vt q̄ leo sit ferus et homo māsuetus. l. p̄ma. s. bestias. ff. de postu. et ibi p̄ bar.

Rubrica de iure personarū.

Continuari potest ex s. vltimo supra titulo proximo. sequit̄

Summa itaqz diuisio. Tex. diuidit̄ in sex partes. Primo ponit̄ diuisio psonarū. Secūdo diffinitio libertatis. ibi. et libertas. Tertio diffinitionem seruitutis. ibi. seruitus aut̄ est. Quarto quare dicuntur serui. ibi. serui aut̄. Quinto quatin⁹ quis efficiat̄ seruus. ibi. serui aut̄. Sexto ponunt̄ differentie omniū liberorū. ibi. seruorū. Non sumat̄ qui procedit diffinitiuē et diuisiue. Nota primo diuisionem personarū. secūdo diffinitionez libertatis. tertio diffinitionem seruitutis. quarto q̄ serui dicūtur a seruando. non a seruiendo. Nota quarto q̄ pluribus modis quis efficiat̄ seruus scz aut̄ natiuitate aut̄ captiuitate aut̄ venditione. vt hic in tex. Efficitur etiaz quis seruus p̄pter contumaciam si super statu suo in iudicio vocatus fuerit et ibi iuratoriā vel fideiussoriā cautionem prestiterit et postea per annū contumax fuerit. Efficitur etiam seruus p̄pter ingratitudinem. puta si libertus manumissus fuerit a domino et fuerit suo patrono ingratus. vt hic in glo. super ver. iure civili. Est etiam hic ratio fm̄ Joh. fab. quia quilibet genitus ab episcopo vsqz ad subdiaconū dicitur seruus ecclesie. xx. q. si. ca. cū deus. ¶ In glo. super ver. omnes homines. ibi. in singulari rem. Nota ex hac glo. q̄ pluralis oratio debet resolui in singularem q̄ in plurali sumpta non esset vera et non maneret in p̄pria significatione quod facit ad questionem. Pone q̄ duo ceperūt ab ecclesia rem in emphiteosim vt post mortem eorum reuertatur illa res ad ecclesiam. nunquid vno mortuo res illius mortui debet reuerti ad ecclesiam. Ista glo. facit q̄ sic. Spe. tenet q̄ non. sed mors amboꝝ est expectanda. Ita tenet in titu. locati. s. nunc vero aliquas. lx. et. lxx. quod puto verius. licet Bar. videatur tenere contrarium in. l. si mihi et tycio. ff. de verborum obligatione. Naz ista pluralis potest comprehendere vtrūqz membrū. et potest esse vera in plurali sumpta. Sic etiā econuerso singularis locutio resoluitur in pluralem. quod verum est nisi poneretur dictio collectiua. Ifacit ad statutum loquens in plurali

plurali vt habeat locum in singulari. Verbi gr̄a statutū dicit q̄ falsi testes
scalentur. vnus falsus testis repitur certe ille cadit sub ista pena. l. ij. §. homi
nes. ff. de vi. bo. rap. et ibi p̄ Bar. Similiter erit oīra statutum loquens in
singulari. vendicat sibi locum in plurali. facit. l. ij. §. negotiū. ff. de nego. gest.
ibi p̄ Bar. ¶ In glo. verbi s̄m. ibi statu. libez̄ hec vera. licet aliquo modo ha
beat pro libero vt in oīra. in e. glo. ibi vel censito. Drūt aut̄ ascriptitius
et censitus. quia ascriptitius est colonus ascriptus terre et capit medieta/
tem fructuū. Censitus aut̄ dicit̄ colonus qui reddat annuū censum certū. vt
notat in. l. ij. C. in q̄. cau. colo. censi. ¶ In e. glo. ibi. quē admodū. hi aut̄ sūt li
beri vt in hac glo. et p̄batur expresse in. c. ij. extra de iude. et sarra. q̄ autez̄
dicit glo. q̄ possunt facere testam̄. vez̄ est inter suos. non aut̄ inter extrane/
os. vt. l. fi. C. ex quib⁹ cau. colo. censi. li. xi. ¶ In ca. glo. ibi liberi sunt. quāq̄
monachus magis seruus vocat̄ q̄ secularis. quod vez̄ est quo ad seruitia
diuina. li. ij. di. c. multos ex ecclesiastica familia. Et q̄ possit monachus red
dere testimoniū hoc vez̄ est cum auctoritate sui superioris alias non. vt in. c.
p̄mo. de iura. calum. notat̄ in. c. ex parte. ex. de postu. ¶ In glo. super verbo
libertas. ibi dic̄ q̄ hec verba ex qua etiā liberi. melius est dicere q̄ hec veri
ba non sunt de diffinitione sed sit interpositio quedaz̄. et expone vi. id est iu
re gentium. et iure id est iure civili. vt etiam exponit glo. ¶ In fine glo. sup
verbo seruitus. Canoniste tamen dicunt q̄ seruitus habuit ortum ab ebrie
tate. xxxv. dis. ca. sexto die bestie sūt create. x. sed intellige ibi seruitus id est
seruitium s̄m iob. fabri. ¶ In glo. super verbo maior. ibi et si quid eorū. Et
ista comprehendetur his veribus. vt liber seruus fiat sunt ista necesse. An
nis viginti iuuenem qui venditur ere. Et precio iuuenem qui venditur par
ticipare. Rursus eum seruū cui venditur esse putare. Et p̄p̄tam scire quo
venit participare. ¶ In eadem glo. in fi. Distingue glo. p̄e. dixit q̄ opinio
glo. est verior de iure. sed alia equior videlicet q̄ pater vel affinis potest re
dimere pro precio hunc hominem qui se vendit et certe si restituat precium
certe iste efficit̄ liber. arg. l. p̄me. C. de patri. qui fili. dis. 7. l. p̄ma. ff. de p̄uil.
credi. ¶ Sequit̄ & ca. de ingenuis

Rubrica de ingenuis.

Blo. nō continuat qz̄ continuatio videt̄ clara. Liberoz̄ enī alij ingenui alij
libertini. ingenui autē digniores sunt ex quo semper liberi sunt. ideo de ip̄is
p̄mittitur. ¶ Sequitur Digz̄.

Ingenius est is qui. Ex matre libera tpe natiuitatis aut tpe cō-
ceptionis aut medio tempore natus est nec
pudicat ingenuo si de facto manumissus sit. hoc. d. to. ti. Nota primo ex
hoc tex. quis dicat ingenuus Secdo nota qd partus sequit ventrem. docz.
.l. partū ancille matris sequi additionē. C. de rei vendi. Item qd calamitas
matris non debet nocere filio et sic macula parentū non nocet filijs. Hinc
est qd dicit qd filius nō portabit iniquitatem patris. Illud tamen fallit in
crimine lese maiestatis. l. quisquis. C. ad. l. iuli. maiest. Item qd ad hoc qd
filius dicatur liber sufficit matrem aliquo tempore fuisse liberaz quo partus
in utero fuit sed vel tempore conceptionis vel tempore natiuitatis vel tem-
pore intermedio Rationē vide fm doct. quare magis partus sequit ma-
trem quo ad statum et conditionem qz patrem quia mater semper certa est
pater vero incertus aliquando. l. quia semp mater certa est. ff. de in ius vo-
can. sed hec ratio non placet quia sic partus quo ad omnia deberet sequi
ventrem quod falsum est quia quo ad honores non sequitur nec quo ad
domicilium vt in hac glo. super verbo sufficit. Itēz pater etiam semper cer-
tus est de iure quia ille pater est quem nupcie demonstrant vel qui vicinis
scientibus habitauit cum muliere. d. l. qz. et. l. si vicinis vel alijs. C. de nup.
Vnde Jo. fabu ponit aliam rationem qd ideo partus sequitur ventrem ex
quo coadunatus est in ventre seu utero et reuiuiscit in utero et somentum
ab eo capit quemadmoduz dicimus de arboze que sequitur fundum ex ra-
dice. l. adeo. ff. de adquir. rer. do. Et ista ratio laborat eodez morbo. vnde
alia est melior ratio quam dominus Bar. de casteto dedit in. l. partum all.
quia libertas summe fauorabilis est. l. cum inter veteres dubitabatur. C.
de fideicō. liber. et. l. libertas. ff. de regl. iur. Ergo debem⁹ capere conditio-
nem eius que magis potest prodesse ad libertatem sed illa est conditio ma-
tris. quia apud eā partus est a tempore conceptionis vsqz ad tempus na-
tiuitatis inclusive. et apud patrē non est nisi tempore ceptionis Finaliter
nota ex hoc tex. ad quod semper allegatur qd ea que de facto fiunt nō soz/
tuntur effectum iuris. ¶ In glo. prima in fine. Dic. est tamen dare alium
casum in quo quis nascitur ingenuus ex duobus seruis. vt. l. cum inter vete-
res C. de fideicō. liber. vnde si relinquatur partui qui in utero est libertas
quia tunc non inspicit conditio generantiū quod facit in argl. si concedant
represalē extra homines alicuius ciuitatis. vel etiam si homines alicuius ci-
uitatis ponunt in banno qd illi qui sunt in utero nō afficiantur per huiusmo-
di represalias vel bannū. Ita notat Bal. in dicta l. cum inter Sed hic que-
ro de questione de ponte. Pone. ego et tu habemus seruos. quilibet vnum
ego dico ad seruū meum vade ad pontem et si obuiaueris seruo esto liber
Tu dixisti ad seruū tuū. vade ad pontem. et si obuiaueris libero. esto liber
et isti

et isti vadunt ad pontem et inuicem obuiauerunt. Modo querit quis eorum
erit liber. et fm opi. eorum qui dicunt eodem momento impleri et esse liberum
vterque erit liber. Bart. in. l. aretusa. ff. de statu ho. post dñm suū quē ibi re/
fert dicit qd seruus meus est liber et non tuus. de quo dicit ut ibi p eum et de
alijs questionib⁹ de ponte. vide glo. xxij. q. pma. c. cū renunciaf. ¶ In glo.
super verbo nihilomin⁹. ibi. l. si. Solutio ibi partus sequit⁹ ventrem et mater
sequit⁹ virum et sic partus etiam virum in odium domini qui erat destinat⁹
ad opera publica ut ibi. In e. glo. ibi. et nisi in murilegulo. Et vocant⁹ muri
leguli q̄a colligunt murices id est tales vermes ex quorum sanguine tingeba
tur purpura et vestis imperialis. ut. l. hic allegl. C. de murile. li. xi. ¶ In glo.
super verbo natalib⁹ in fi. Nota ex hac glo. qd natiuitas alicui⁹ probatur p
lib⁹ natalium. scilicet. autent. l. si dicat⁹ testis. C. de testi. Secūdo pōt pbari na
tiuitas p inspectionē corporis. l. si minor. xxv. annis aspectu. ff. de minorib⁹. ¶
Itēz pbari per testes. l. cū de. etate. ff. de pbaci. inter quos testes admit
tit⁹ pater et mater. l. etiam matris p̄fessio filiorū recipitur. ff. de proba. Sed
Inno. dicit qd talis probatio solūmodo inducit presumptionē. in. c. cum di
lectus. extra de accu. Similiter pater et mater admittuntur in causa matri
moniali ppter suspitionez diuiciarum honoris vel potentie. c. super eo. ij. c. ij.
de testi. Alias autē non admittunt⁹. l. parentes et liberi. C. de testi. ¶ In glo.
si. ibi passus est se vendi. Et facit iste tex. in ar. qd ad probandum quem esse
notarium non sufficit p̄bare eū confecisse instra. ¶ Idem notat bar. in. l. he
renni⁹. ff. de decurio. Sed cōtrariū tenet Inno. in. c. pmo. extra de fi. instru.
Et idem bar. in. l. barbarius. ff. de offi. preto. et est text. apertus in. s. si vero
iter. in autent. de tabell. facit. ij. in argl. qd si aliq̄s faceret treugā de hinc ad
annum finito anno non dicitur bellum quod sequitur Petr⁹ et Dyn. licet
Jo. fabri teneat cōtrarium. quia treuge etiaz fiunt ne fiat bellum. Facit. ij.
in argl. qd petendo absolutionem non videtur quis fateri se esse excōmuni
catum. et hoc sequitur Innocl. in. c. cum dilectus. de ordi. cogniti. Sed bern⁹
contra in. c. cum venerabilem. extra de electi. super verbo postulauerit. Sz
possunt concordari aut quis petit se simpliciter absolui et procedit opinio
Bernar. aut ad cautelaz vel negat se esse excōmunicatū. sed dicit si sum ex
cōmunicatus peto absolui et procedit opinio Innocl. et facit quod notat
Bar. in. l. non utiq̄. ff. de excep. in glo. in. l. siquidem. C. de excep.

¶ Sequit⁹ &ca de libertinis.

Rubrica de libertinis.

Continuatio clara est. ideo nō indiget continuatione. Sed potest dici **Mag** post q̄ visum est de ingenuis quod est vnū genus sed qz est aliud gen^o hominū qz libertioz. sequit̄ ergo de his videre.

Libertini sunt. Diuisiō iste titulus in tres partes. primo declarat qui sunt libertini. et quid manumissio. et vnde habu-
it ortū. sc̄do q̄tin^o inducit manu^o. tertio q̄tuplex est stat^o libertioz. sc̄da ibi. multis aut̄ modis. tertia ibi. libertioz aut̄. non sūmat̄. Nota p̄mo ex hoc
text̄ qui sūt libertini. sc̄do quid sit manumissio. Tertio ibi. manu et potestate
q̄ ille qui est sub dominio alicui^o dicit̄ esse sub manu et potestate eius quod
facit in argumenti. **P**one vendo tibi domū vt sub manu et potestate tua re-
maneat vt si tu locas hanc domū alteri adhuc dicit̄ esse sub manu tua. fac
.l. nō sol^o. ff. locati. Quarto ibi. cū seruit^o incognita. q̄ p̄uatio p̄supponit ha-
bitū. c. cor. l. manumissiones. ff. de iusti. et iur. l. x. de ver. ob. que ad hoc sp̄ al-
legat̄. quod vez est si p̄uatio ponat̄ a legitimo latoze qui p̄prie loq̄ debet.
.l. si. ff. si cer. pe. **I**tem si ponat̄ ab eo ex cui^o ptate dependet. l. si mihi et tibi. ff.
in legat. ff. de le. pzi. secus si dependet a volūate alterius. l. non vtiqz. ff. de
excep. et de isto p̄ bar. et angl. in. d. l. x. **I**tem in s̄ multis aut̄ modis. p̄les
modos manumissionis. inter quos nota q̄ manumissio pōt fieri in ecclesia
et hoc ideo quia manumissio est actus pius quēadmodū est matrimoniu^z
et legitimatio et similes. quia omnes tales possunt fieri in ecclesia. vt hic et
in aut̄. quib^o mo. na. effi. legi. s̄. quanto. coll. vi. **A**lij aut̄ extractus non p̄h̄ nō
possūt fieri in ecclesia. c. decet. de immu. eccle. vel alta. li. vi. **F**allit vbi nō po-
test quis tute exire ecclesiam. l. presenti. s̄. sin aut̄. alias. cū aut̄. **C.** de his qui
ad eccle. confugiūt. **E**t de isto latius in. l. nemo apostoloz. **C.** de sacrosan.
eccle. **I**tem in s̄ serui vero. q̄ manumissio potest fieri in quocūqz loco eti-
am iudice non sedente pro tribunali **I**tem si. in s̄ libertioz. triplicem sta-
tum libertioz quod est vez olim. hodie autem omnes efficiunt̄ ciues ro-
mani per manumissionem. **A**liqui eni erant v' tra ciues romanos libertini
latini. **A**lij erant dediticij qui differunt inter se vt in his metris continetur.
Liber erit vnus sed seruus morte latinus **D**e dediticijs cum nece liber erat
In glo. super verbo. iusta. **P**ro ista glo. expedienda opponitur. **Mag** hic
dicitur q̄ libertini manumittūtur ex iusta seruitute quia contrarioz eadem
est disciplina. vt. de his qui sunt sui vel alieni iuris circa principium. si ergo
fuit iusta seruitus ergo manumissio fuit iniusta. **I**n glo. super verbo da-
tio in fine. **P**rima solutio glo. per quā exponitur datio. i. detexio melioz est
et illam

et illaz sequit glo. in l. manumissionis hic all. in glo. Jo. fa. dicit q̄ datio ex/
ponit. id est remissio seruitutis ex qua remissione creatur libertas et in idem
incidit. ¶ In glo. sup verbo modis. Et sūt alij modi manumissionis. vñ pri
mus. si seruus vindicet necem dñi sc̄ds si accuset fabricatores false monete
Item si accusat raptos virginū et sanctemonialiu. Item si accusat trāsfu
gatores a militia. ¶ p̄ qui cau. serui acci. premi. libert. p̄ tot. Item est ali
casus sc̄z si seruus efficitur clericus non cōtradiciente dño. autent. si seruus
sciēte. ¶ de epis. et cleri. ¶ In glo. super ver. trāfitu. in fi. Nota ex ista glo.
q̄ ea que fiunt voluntarie iurisdictionis possunt exerceri in quocunq̄ loco
et iudice stante. Secus in his qui sunt litigiose iurisdictionis vel cōtentiose
de quo in l. nec quicq̄ s̄ de plano. ff. de offi. p̄consu. et lega. et in dicta. l. a p̄
cedente. allegi. in glo. notat bar. in extrauagl. ad rep̄mendaz. sup verbo de
plano. ¶ In glo. sup verbo libertinus in fi. Hec glo. ergo vult q̄ libertini re
uocent in seruitutē p̄pter offensā. hoc est q̄n patron⁹ iura patronat⁹ remi
sit. vt in s̄p̄mo hic all. in glo. Secus si non remisit quia tunc ex leui culpa in
faciendo reuocat ad seruitutem sed non ex leui culpa in non faciendo. ita
notat in l. ij. ¶ de liber. et eo. libe. ¶ In glo. sup ver. discrimine. ibi. l. qui in
vtero. Illa lex facit in ar. pone statuto ciuitatis cauet q̄ quicunq̄ reperit
lupum habebit quinq̄ solidos. aliquis cepit lupaz. hec habuit sex lupos in
corpore. an pro quolibet debet habere q̄nq̄ solidos. vide q̄ sic. per illaz. l.
Contrariū tñ est vep̄ qz q̄ habeat p̄ iam nato hoc est q̄ est ad sui cōmo
dum non alterius sed hic est comodum alterius. facit. l. sed ad des. s̄ si quis
ff. locati. ¶ In glo. sup verbo additis. Sed notandū est vt glo. hic sentit
super verbo altricatōnes. q̄ aliquā aliqua ciuitas olim deducebat ad extre
mū p̄ guerras et timore destructionis illa ciuitas se reddebat sine pacto. et
tunc omnes homines de tali ciuitate serui efficiebant tpe vite sue. post mor
tem autem erant liberi. q̄d hodie vt in francia. si ciuitas talit̄ se daret nun
quid homines talis ciuitatis possunt interfici. certe nō possent interfici ex q̄
retinent libertatem ergo et vitam retinere debent. Isti tñ sic se dantes pos
sunt apponere pacta que seruanda sunt maxime si apponatur iuramentū. l.
si quis maior. ¶ de transad. que pacta possit poni in duello nec potest al
legari metus quia hec pacta sūt facta ratione victorie. l. si seruus. et ibi glo.
ff. de nego. gesti. Duellū aut̄ de iure canonico non pmittitur. de cleri. pug.
in duell. c. p̄mo. et ibi p̄ Jo. an. Nec etiā de iure civili. vt. l. p̄ma. ¶ de gladiā.
li. xi. Cōsuetudo tñ pmittit rōe veritatis et in defectū p̄bationis et p̄pter in
nocentiā purgandā. sc̄do p̄ experimento armigere virtutis l. qua actione
s̄ si quis in colluctatione. ff. ad. l. acqui. tertio ratiōe publice salutis et istud
est laudabile. et istud pmittit de iure digestoz. ff. de postu. l. p̄ma. s̄ bestias
et de isto duello vide in autent. de pace tenen. col. x. ij. q. iij. ca. monomachia
notat p̄ doc. ¶ de dediticia liber. tollen. sup & ca. sequit & ca.

Rubrica Qui et ex quibus causis manumittere non possunt.

Continuat ad precedentez in hunc modum Visum est supra titulo primo q̄ libertini sunt illi qui ex iusta seruitute manumissi sūt. vtz quia non semp̄ licet manumittere. ideo sequit̄ quibus causis manumittere non licet.

Non tamen cuiq̄. Diuidit̄ in tres partes. primo ponit̄ casus in olim non licebat. ibi eadez lege eliascentia. tertio corrigī iste sc̄ds casus. ibi cum ei i certus modus. Prima pars hoc intendit. In fraudem creditoz nō licet aliquē manumittere nisi testator vnū seruū sibi necessariū heredem fecerit et manumiserit cui⁹ nomine res hereditarie vendant̄ vt creditozib⁹ satisfiat. Dicit̄ aut̄ in fraudē manumissus qui consilio et euentu fraudis manumissus est hoc d. Nota primo q̄ nō licet dño manumittē scri. os suos in fraudem creditoz. d. cor. l. si mortis. ff. qui et a quibus. Secdo nota in versic. licet aut̄ q̄ dño qui soluendo nō est licitū ē vnū seruū manumittere si eū heredem instituerit. Item ibi egentes homines. q̄ paup̄tas p̄dest. Quarto nota ibi satisfactur⁹. q̄ iniuria est defuncto seu scandalum si heredes nō habeat. Interest eni defuncti vt habeat heredem. l. et qz. ff. de inter. act. Item ibi. ne iniuria. ad quod semp̄ all. q̄ defūct⁹ nō debet affici iniuria q̄ facit oītra istos qui funera mortuoz arestant ne dent̄ sepulture. Item in versic. idem iuris est. q̄ seruus heres institut⁹ efficī liber. ratio est quia nō est verisimile zc. vt in tex. quē tex. nota. qz ad hoc allegat̄ q̄ q̄ vult osequi s̄ vult et añcedens sine quo osequēs stare non posset. d. cor. l. ij. ff. de iurisdi. om̄ iudic. Item in .s. in fraudem aut̄ creditoz. q̄ ad fraudem p̄sumen dū in manumissione requirit̄ intentio fraudandi et euentus fraudis. Item in .s. sepe eni. q̄ plerūqz homines credunt se plus habē q̄ habent et ad hoc all. In glo. sup̄ verbo. nih. ibi agit. in fine. Nota ex hac glo. q̄ licet faciens oītradum oītra legem vel statutum in p̄iudicium tertij. tertio nō p̄iudicat sibi tñ p̄iudicat. et sic limitā. l. nō dubium. C. de legi. vbi dicit̄ q̄ id quod oītra legem fit p̄ infecto habet. Et sic nota q̄ haberet locū pena imposita. si quis faceret oītra legem vel statutū. vt est glo. notabilis in. l. ij. C. de epis. audi. de quo p̄ bar. in. l. si quis legatū. ff. ad. l. falci. Nec obstat huic tex. l. si sciens. in. fi. ff. de oītrahen. emp. vbi alienatio facta in fraudē creditoz tenet licet reuocet. qz ibi loquit̄ in alienatione aliaz rez hic in datione libertatis q̄ difficult⁹ reuocat. immo semel data ampli⁹ nō reuocat. vt i. eo. s. sc̄mel aut̄ in glo.

In glo. super verbo seruū suū. ibi. l. p̄ma. in p̄ncipio. Sz si duo fuerint simul instituti in testamento p̄sumit̄ prim⁹ manumissus ex ordine noiacionis. l. q̄ soluendo. ij. ff. de heredi. insti. quod vez est nisi sc̄ds noiatus essz minoris precij. vt. l. si quis habens. ff. qui et a quib⁹ Si aut̄ simul instituant̄ nec apparet quis est prim⁹ nominat⁹ nec quis melior viciat̄ institutio ratione incertitudinis. l. qui soluendo nō erat. ij. ff. de here. insti. **In** glo. sup. ver. egen/tes. in fi. **Cy.** tamen in. l. si quis ad declinandū. **C.** de epis. et clerl. vbi aliqui habent istam glo. sup. verbo pauperior. dicit. **N** tali p̄desse libera nos dñe **P**ic ergo q̄ fauem⁹ paupertati quantū ad manumissionē vt hic. **I**tem q̄ntum ad relicta paupibus p̄sonis licet incertis. l. id quod paupibus. **C.** de epis. et cle. **I**tem quantū ad legatū annuū. nam si pauperi sit factū intelligitur factū tm̄ quo ad alimenta. secus si diuiti. s̄ si in annos. hic in glo. allegi. **I**tem quo ad penam extraordinariā multaz vel collectam persolendam in ciuitate. nam paup minus soluet q̄ diues. l. illicitas. s̄ si. ff. de offi. preto. **N**ocet tamen paupertas p̄mo quo ad penam corpalem. qz qui non habz in bonis luet in corpore. l. si quis id quod. s̄ in seruos. ff. de iur. om. iudiciū. **I**te quo ad admissionē tutele. qz pauper nō admittitur. vt in. l. spadonem. s̄ si. ff. de excu. tuto. **I**tem quo ad honores. qz diues cicius eligitur in decurionem seu mgr̄mciuiū q̄ paup. l. ad subeundū. **C.** de decuri. li. x. **I**tez quo ad fidez quia plus creditur diuiti q̄ pauperi. s̄ p̄mo in autenti. de testi. col. vij. quod vez nisi fides paupis esset approbata morib⁹. l. scire oportet. s̄ si. ff. de excu. tuto. que ad hoc allegat̄. q̄ boni mores plus q̄ diuicie operant̄ **In** glo. super ver. impediri. in fi. Quibus aut̄ casibus p̄sumit̄ alienatio facta in fraudem creditoz. vide bar. in. l. si post tractū. ff. de donati. et q̄li ter p̄bet̄ fraudem vide bar. in. l. si quis cū haberet. ff. qui in frau. credi. q̄ dicit̄ in. s̄ si quis in fraudez. j. de acti. **In** glo. sup. verbo sepe eni. ibi. l. quisquis que lex ad hoc allegat̄ q̄ quilibz p̄sumit̄ scire vires sui p̄monij. **Dy.** soluit. q̄ h̄ ē vez in hōib⁹ diligētib⁹ aliud in alijs **S**alice. alit̄ soluit q̄ illud est vez in rebus immobilib⁹. sec⁹ in rebus mobilib⁹ **C**ōmunis solutio est q̄ in tractu inter viuos quilibet p̄sumit̄ scire vires sui p̄monij. vt in dicta. l. quisquis. secus in vltima voluntate p̄pter turbationem mortis. ar. l. ac con sultissima. s̄ at cū humana fragilitas. **C.** qui test. facere possunt vel nō. **P**ri mū tm̄ dictum fallit in tribus casibus. **P**rimo q̄n quis adquisiuit bona de nouo. qz nō p̄sumit̄ scire vires illoz. l. qui nondū cert⁹. **C.** de here. vel acti ven. **S**cdus casus si quis habet bona mobilia in longinquis partibus et sup. mare. l. q̄ in frau. creditoz. ff. q̄ et a quib⁹. **T**ertio si decept⁹ ē vltra dimi diā iusti precij. vt in. g. d. l. quisquis. et de isto latius p̄ **Bar.** in autenti. sed cū testator. **C.** ad. l. falsi **In** glo. sup. d. ofilio **N**ota ex ista glo. que obligari ex ofilio fraudulento. et de isto dicit̄ latius. j. de obli. que ex delicti. nal. in. s̄ at vbi ope meuf. sequit̄ **E**adē lege

Eadem lege eliascentia. Olim minor. xx. ānis nō poterat seruo suo dare libertatē nisi ex causis hic expressis. Jure autē isto maior. xvij. annis potest manumittere. hodie autē iure authenticorū qui potest testari potest manumittere in testamento. licet inter viuos maneat ius antiquū. hoc dicit cū glo. **¶** Nota pmo ex hoc tex. que sint iuste cause manumittendi. Item ibi. et seruus qui manumittit. q̄ pcurator debet esse ad minus. xxv. ānoz complete. Item ibi. semel autē. q̄ causa semel approbata siue vera siue falsa sit nō debet retractari. **¶** Item nota in s. cū autē. ibi. sed cū libertas. q̄ libertas inestimabilis res est. **¶** Itē ibi. ideo nos. q̄ in dubijs media via est eligenda. **¶** Item nota finalit̄ in fi. q̄ q̄spōt esse aduocatus in. xvij. anno. **¶** In glo. sup. ver. minori in fi. q̄ in fauorabilibus sufficit tetigisse vltimū diē termini ad quod all. l. qua etate al. ex qua alias in qua. alias a qua. ff. de testam. Secus in vsucapione que est odiosa qz oportet impleuisse vltimum momentū. j. de vsuca. circa p̄ncipium. et ibi notat. **¶** In glo. sup. verbo iuste. in fine. In dubio autē statur arbitrio iudicis. l. illud. circa p̄nc. ff. de manumif. vindic. p. quam. l. stat̄ declarationi iudicis q̄n agit̄ de causa suspicionis alicui? in dubio. vñ q̄n est dubium in iure de aliqua pena imponenda que pena nō est expressa in iure statur declarationi iudicis. et ad hoc allegat. l. p̄ma. ff. de iure delibe. sic etiam stat̄ arbitrio iudicis q̄n dubitat̄ de forma p̄cti mittēdi ad cōsiliū sapiētis. ita notat bar in. l. iurandū ad pecunias. s. si de qualitate. ff. de iureiur. **¶** In fi. glo. sup. ver. patrem. Nota ex ista glo. q̄ pater potest manumittere filiū suū. ex quo inferit̄ q̄ pater potest dare insignia doctorat̄ filio suo et econtra Joz etia in milite qz pater potest dare insignia milicie filio suo. **¶** Facit. l. p̄ma et sc̄da. ff. de offi. p̄reto. **¶** In g. sup. ver. m̄rimoniū causa. in fi. Nota ex ista glo. q̄ licet alias matrimonia sūt libera ita q̄ reſciat̄ iuramentū appositum. l. ticia p̄mo responso. et ibi notat p̄ Bar. ff. de verbo. obli. et. c. gēma. extra de spō sali. Fallit tñ hoc hic fauore libertati. nam cū ancilla quis strahere nō potest m̄rimoniū de iure civili. immo vocatur cōtubniū. j. de nup. s. p̄mo. licz de iure canonico sit secus. c. p̄mo. extra de diugi. seruo. **¶** In glo. sup. ver. x. et vij. an. in fi. Nota ex hac glo. q̄ pcurator ad iudicia debet esse. xxv. ānoz vt. l. minor. ff. de pcurat. et est tex. expressus in. c. qui generaliter. de pcurat. li. vi. sed hoc fallit in filio qz filius minor potest esse pcurator p̄ris. nec habet restitutionē in integz. l. exigendi. C. de pcurat. Differt autē alio modo pcurator ad iudicia a pcuratore ad negocia. qz pcurator ad iudicia nō potest substituere ante litē cōtestatā nisi fuerit pcurator in rem suā. vel nisi ipi sit data ptās substituēdi. c. p̄mo. de pcurat. li. vi. l. neqz. et ibi notat. C. de pcurat. pcurator autē ad negocia potest substituere quicūqz. l. si pcuratorē. s. p̄mo. ff. mandati. Sz ctra hāc doctrinā opponit̄. nā iste tex. vñ esse intelligend̄ de pcurat.

de procuratorib⁹ ad iudicia. alias eni nō esset necesse seruū manumittere q̄a
seru⁹ pōt esse procurator ad negocia. l. seruū q̄z. ff. de pcura. Et ita sequitur
Ja. de are. sed tñ est ad rōez Ja. dicendū. q̄ ideo seru⁹ ibi manumittitur vt
hoies securius cū eo strahāt et ip̄e sibi fideli⁹ procurabit videns se liberari
et a dño bñficiū cepisse. ita dicit bar. in. l. minor. ff. de pcur. hodie ē tex. in cō/
trariū in. d. c. qui generaliter. Dicit tñ Jo. an. q̄ minor. xv. annis pōt esse
procurator ad iudicia nisi pponat sibi exceptio p. l. ita demū. C. de pcurat.
Ita dicit ip̄e in. d. c. qui generaliter. ¶ In glo. sup ver. siue vera siue falsa.
in fi. Nota ex hac glo. q̄ decretū interpositū ex falsa causa approbata tenet
et valet. l. iusta. ff. de manu. vind. hoc vey si pars aduersa fuerit p̄ns in ap/
probatione et nō straxerit. alias secus. vt. l. p̄ma. C. si ex fal. alleg. ¶ In
glo. sup ver. retractet in fi. Ibi falsa causa erat allegata p̄ qualitate p̄sone
tutoris qui asserbat ydone⁹ cū non esset. ita etiaz loquit. l. tres tutores. ff.
de administ. tu. Et an sententia vel decretū possit reprobari p̄ falsas cau/
sas. vide Bar. in. l. si is ad quē. ff. de ac. pos. ¶ In glo. ver. cum libertas. in
fi. Dic media via eligenda est qñ equitas hoc dicit. q̄ est par ratio v̄t usq̄
extremi. alias secus vt in strarijs ¶ In glo. sup ver. postulare. in fi. Quero
nunq̄o minor. xv. annis posset esse doctor. vide q̄ sic. l. p̄ma. §. incipiū. in fi.
ff. de postu. vbi verna filius publice respondit in iure. in. xvij. anno. strariū
vide q̄ ex quo docto. habent iurisdictionē in scolares. notat in phemio. dige
stoz. §. penul. sed minores. xv. ānis nō habent iurisdictionem. l. ad rez pub
licaz. ff. de mune. et hono. Solutio pōt dici. q̄ quis pōt esse doctor in. xvij.
anno vt publice respondeat et legat de iure sed nō vt exerceat iurisdictionē
ante. xv. annū. Ita determinatū fuit bononie in p̄sone francisci accursij q̄
in. xvij. anno fuit factus doctor legum.

Rubrica de lege fusia canina tollenda

Continuat sic. Supra visum est de manumissionib⁹. vey est qz lex fusia ca/
nina certū modū manumittendi in testamentis instituit qui modus sublat⁹
est. ideo sequit̄ videre de ip̄a sublacione ic.

Lege fusia canina. Sublata lege fusia canina que phibebat suis
certū numez. hodie possūt omnes manumitti in testamēto siue fiat inter vi
uos siue inter mortuos nisi iusta causa impediāt. hoc. dicit. ¶ Nota p̄mo ibi
tollendā. q̄ statuta iniqua nequm corrigenda sūt. immo ex libris statutoz
delenda. et sic statuta que sūt ctra libertatē ecclesiasticā debēt cassari q̄ nō
deleri.

deleri de corpore statutoꝝ. facit. c. nouit. de senten. excō. notat Bar. in aut.
cassa et irrita. C. de sacrosand. eccle. Secōdo nota ex eodem d. q̄ inuidia est
tollenda. vocat̄ aut̄ inuidia p̄ quam tibi nihil adest et alteri p̄dest. quod
facit in argl. Done q̄ tu habes fontem in fundo tuo tibi inutilez. ego volo
ducere riuulū ex illo fonte ad pratū meū q̄ possum. vt hic et in. l. ij. §. si. ff. de
aqua pluui. arcen. Et s̄m hoc ponit hic Jo. fa. quatuor regulas. Prima iā
dicta est. quam intellige si te nō ledat. quia tunc possum facere in tuo quod
mibi p̄dest et tibi non nocet. secus si id te lederet. l. aquam. C. de seruitu.
et aqua. Secōda regula q̄ quis nō potest facere in suo quod sibi non p̄dest
et alteri nocet. immo tenetur de dolo si animo nocendi hoc faciat. l. p̄ma. §.
deniq̄. ff. de aqua plu. ar. Tertia regula est q̄ quis nō potest facere in suo
quod sibi non p̄dest et alteri nocet etiam ad vtilitatem tertij. l. virilis. §. si
adierit hereditatē. ff. de lega. p̄st. Et hoc si faciat animo nocendi. q̄ ani/
mus nō p̄sumitur. l. nō videtur. ff. de re. iudi. vnde qui dolum allegat do/
lum probare debet. l. eum qui. ff. de proba. Quarta regula est q̄ quis com/
pellitur facere quod alteri p̄dest et sibi non nocet si tamen p̄cessit con/
tractus ex quo agi possit. l. increditorē qui pignus. ff. de euidio. ¶ **M**ina
liter nota ex hoc tex. q̄ bonū est argl. de contractibus ad vltimas volunta
tes. sic etiam bonū est argl. de iudicijs ad vltimas voluntates. vt. l. non est
miz. ff. de pigno. actl. Nota tamen vnū quod dicit glo. j. de. obliga. que ex
q̄i. delic. nas. in p̄ncipio. q̄ iudex dubitās iudicādo circa hāc. l. fusiā caninā
magis punitur q̄ dubitans circa. l. gallus. ff. de libe. et postu. ¶ **I**n glo. si.
in fine cum queritur. an bonum est argumentum de contractu ad vltimam
voluntatem. Dicatis sic. aut est idemptitas rationis in vno sicut in alio et
valet argumentum vt hic et in. l. si seruum filij. §. eum qui cyrographum. ff.
de legatis p̄mo. aut est maior ratio in vltima voluntate q̄ in contractu
et valet negatiue de vltima voluntate ad contractum. et affirmatiue de cō
tractu ad vltimas voluntates. l. fina. C. de legl. Aut est maior ratio in con
tractu. et valet negatiue de contractu ad vltimam voluntatem. et affirma/
tiue de vltima voluntate ad contractum. l. pactum. ff. de pactis. In dubio
autem semper est leuior interpretatio pro vltima voluntate fauore eius. l.
cum in testamento. ff. de re. dubi. quemadmodum alia multa sunt specialia
in quibus transfertur dominium in vltima voluntate sine traditione. l. a ty
cio. ff. de furtis. quod secus est in contractibus. l. traditionibus. C. de pact
Et hec de Bca.

¶ Sequit̄ Bca. de his qui sui vel alieni iuris sunt.

Rubrica. Qui sunt sui vel alieni iuris.

Continuatio ptz ex principio nigri. Nam postq̄ visum est de vna diuisione iuris psonaz. sequit̄ modo videre de alia diuisione. sequit̄ Nigz

Sequit̄. de iure psonaz. Diuiditur in sex partes. Primo ponit̄ tertio alia. ibi rursus. quarto prosecutio secūdi membri p̄me diuisionis. ibi videam̄. q̄nto declaratio dñice pt̄atis ibi in pt̄ate dñoz. sexto multiplex restrictio dñice pt̄atis. ibi. sed hoc tempore. Non summat̄. quia p̄cedit diuisione Nota hic duas diuisiones psonaz. **I**tem nota ibi. nam si cognouerimus q̄ contrarior̄ est eadem disciplina et ad quod allegat̄. et hoc vez respectu cognitionis. secus quo ad effectus. quia contrarior̄ contrarij sunt effectus. l. qui accusare. ff. de accusa. de quo latius in. l. qui p̄prio nomine. **I**tem queritur. ff. de procurat. **I**tem nota ibi quodcunq̄. q̄ quicquid seruus adquirat domino adquirat. **Q**uarto nota ibi. sed hoc tpe. q̄ olim licebat domino seruos suos impune occidere. nam hodie hoc est prohibitum. ita enim punitur dominus qui occidit seruū suū propriū sicut qui occidit alienum. hoc vez quo ad penam corporalem et criminalem. secus quo ad ciuilem. vt in glo. super ver. alienum. **I**tem nota ibi. sed etiam maior ibi. vendere. q̄ licet q̄s regularit̄ nō appellat̄ vendē nec emē. vt. l. nec emē. C. de iure deli. tamen hic compellitur in odium seuiicie ipsius domini. Sic etiam pater nimis seuerus in filium eū emancipare cogitur. l. si lenones. C. de episcopa. audien. **I**tem ibi expedit. q̄ reipublice interest ne quis re sua male vtaf̄ assensus. Hinc est q̄ ecclesia nunq̄ claudit gremium redeūti. epistola inter claras. C. de sum. tri. et fide catho. **I**n glo. sup. verbo quodcunq̄. ibi tenetur reddere. Tu tene p̄mā solutionē. q̄ quicquid seruus iuste adquirat. adquirat dño. de quo per Bar. in dicta. h̄p. seruus. al̄ in glo. Licet Jo. fa. dicat q̄ id quod seruus iniuste adquirat nō adquirat domino. sic etiā filius quod adquirat iuste adquirat patri. sed non illud qd̄ adquirat iniuste vt per vsuram. de quo per glo. et Bar. in. l. cum oportet. de bo. q̄ libe. eoz. quod facit in argl. q̄ quando rectores vniuersitatum vel scolares iurant seruare statuta. intelligit̄ de statutis licitis et honestis. de quo hodie est casus in. c. primo de iureiuran. libro. vi. **I**n glo. super verbo cognita. in fine. Nota ex hac glo. q̄ licet domino aliquo modo castigare seruos suos. Sic etiā vsu fructuarius seruū potest corrigere. dum tamen non remanent cicatrices. l. locum. ff. ex eo. ff. de vsufructu. Sic et merito seruos dotales corrigere licet. dum tñ

dum tamen nō remanent cicatrices. l. si ostante. §. si maritus. ff. soluto matrī
Sic magistro licet corrigere scolares. l. et si quecūq; §. si. ff. ad. l. ad qui. Sic
patri licet corrigere filios. l. p̄ma. C. de emen. p̄pin. vbi est bona glo. q̄ pa-
ter vel p̄pinquus potest incarcerare filium inobedientem. Sic et marito li-
citū est corrigere vxorem ex causa legitima. immo flagellis et fustibus po-
test eam maritus verberare. autē. l. sed nouo iure et in corpore vnde sumit̄
C. de repudijs. Sic abbati licet corrigere monachos. c. quanto. de offi. oz.
et ibi notatur in glo. Sic dominus domus potest corrigere familiam suam
etiam posset eaz incarcerare. l. respiciendum. §. furta domestica. ff. de penis
notat̄ in. l. p̄ma. C. de p̄ua. carce. ¶ In glo. sup̄ verbo eodē. in si. Nota q̄ hi
qui confugiunt ad ecclesias illi sunt tuti. nec inde possunt extrahi. l. prima et
sc̄da. C. de his qui ad ecclesias confugiunt. quod verum est de iure civili.
nisi essent delinquentes qui merentur penam corporalem. vt in. §. nec autēz
in autē. de manda. p̄nci. Sed de iure canonico etiam tales non possunt
extrahi nisi delictum in ecclesia cōmiserint. vt. c. si. de immuni. eccle. vel nisi sit
publicus latro et nocturnus depopulator. c. interest. eodem ti. et per quem
iudicem tunc potest extrahi. vide per. Cy. in. l. si. C. de his q̄ ad. eccle. d̄iugl.

Rubrica de patria potestate.

Continuatur Postq̄ visum est de dominica potestate. sequitur videre nūc
de patria potestate. ¶ Sequit̄ Digz.

In potestate nostra. Diuiditur in quatuor partes. Primo decla-
ratur qui dicantur esse in patria potestate. se-
cundo ostendit declarare quid sit matrimoniū. ibi. nupcie autēz. tertio ostē-
dit de quo iure sit patria potestas. ibi. ius autem potestatis. quarto conclu-
dit que sunt in potestate ascendentium. ibi. qui igitur. Non summatur. No-
ta primo qui dicantur esse in patria potestate. secundo quid sit matrimoni-
um. et adde ad diffinitionem matrimoniū diuini et humani iuris. cōmunica-
tio vt voluit glo. ¶ Nota q̄ patria potestas inducta est de iure civili. hinc
est q̄ inter patrem et filium non cadit civilis obligatio alias sequeretur q̄
quis esset sibi ip̄i obligatus quod esse non debet. l. heres. §. seruo. ff. de fide-
iussio. Et ex isto nota hic glo. q̄ francigene non habent quem in potestate
cum non sint sub imperio. q̄d an sit vtz vide. c. p̄ venerabilem. et quod ibi
notat̄ extra. qui filij sūt legitimi. Notatur per doctores n̄ros in p̄hemio
ff. top̄

digestoz et C. sup ver. franc. Et Jo. fa disputat in Rca hui' libri in prin.
 Nota ibi qui igit. q. nepotes ex filio et pnepotes deinceps sunt in potesta
 te aui patris et non patris. sed post mortem aui incidunt in potestatez pa
 tris sui si ipe pater continue fuit in potestate aui. Secus si ipe pater fuisse
 emancipatus ante mortem patris. l. item in potestate. ff. qui sunt sui vel alie
 ni iurl. **I**n glo. super verbo nupcie. ibi velando. De quo est casus in ca.
 hec ymago. xxxij. q. vltima. vbi dicitur q. mulieres debent esse velate et no
 viri. quia mulier ymago dei non est. **I**n eadem glo. ibi. vt mater fiat. hec
 ratio no est bona etiam quia pater nubit vt pater fiat. vnde potius debet
 appellari patrimoniū et non matrimoniū tanqz a digniori. sed vocatur ma
 trimoniū quia mater plura sustinet et maius officium exigit circa partū qz
 pater. nam partus est matri onerosus ante partum et in partu dolorosus
 et post partum laboriosus. et hec ratio redditur in. c. si. extra de ouerfi. infu
 de. De matrimonio aut vide pulcrā et magistrālem gl. xxvij. q. i. in sūma
In fine eiusdem glo. de isto vide tex. expressum in. c. debitum. extra de bi
 gamis. vbi dicitur q. relinquet homo patrez et matrem et adherbit vxori
 sue et erunt duo in corpore vna. Sed quero an ad matrimoniū requirant
 verba de substantia. Rñdeē q. no dūmodo de consensu constet. c. tue. ex de
 sponsa. et ibi p. Innocl. **I**tem quero an sufficiunt signa quo ad matrimo
 niū. Rñdeē q. sic inter mutos. c. cum apud. et ibi p. Innocl. eo. titu. sed inter
 loqntes no. l. 3. gl. t. 3. cōtrariū in B vlti. in. c. si. eo. ti. quā intellige qn vn' tra
 hētiū loquit. De isto vide ple. p. Anto de butrio. in. d. c. tue. vide etiā p. isto
 tex. in autēl. de nup. s. disponat. in d. si vero. circa quartā colūnaz **I**n glo
 sup d. in diuiduā. in. s. qz vero. hoc vez est de iure ciuili. qz ples ibi notantur
 modi diuorci. sec' tñ de iure canonico qd ius canonicū pualet iure ciuili in
 mrimonio. et est glo. notabilis. i. ti. pxi. 7 ē gl. pma quo iure nunqz fit sepa
 cio mrimoniū sed sepatio thori ppter adulteriū. vt notat in. d. l. ex consensu. et
 in. c. ij. extra de diuoz. vbi eni no tenet mrimoniū declarat mrimoniū nullū
 vt dic' glo. in. l. rez qdem āmotaz. ff. rez āmo. **I**n ea. ibi. l. in ocubinatu
 in fi. Nota ex ista glo. q. ocubinat' est licit'. hoc est vez de iure ciuili certis
 requisitis adhibitis q. notant p. Bar. in. l. fi. ff. de ocu. sed sec' de iure canonico.
 cū omīs fornicatio pccm mortale sit. l. 3. aliq. dicūt hoc esse vez quo ad
 spūalitatē tñ qz opinio reprobat' ē de hereti. clem. ad nraz **I**n glo. sup
 d. ius. ibi. l. lis nulla. hoc vez nisi in casib' notatis ibi p. glo. **I**n e. ibi. l. fi.
 s. pmo. hoc vez si suo noie ageret. sec' si noie pcuratorio. c. qui generaliter
 de pcur. li. vi. **I**n e. glo. ibi. in meā prātez. Est et alius defed' qz filiussar
 mlias excusat in nō atrocib' delictis ppter iussū p'ris. et in atrocib' minus
 punit' ppter iussū p'ris. vt. l. liber homo. ff. ad. l. adqui. 7 notat glo. in. l. ad ea
 ff. de re. iu. **I**n ea. in fi. Nota hic pulcrā glo. qb' medijs pater pōt repetē
 filiū. de quo lati' diceē in s. p'iuodiales. i. de act. sequit' Rca

C. Rubrica de iustis nupcijs

Continuat. Nam supra est facta mentio de iustis nupcijs. oportet ergo videre de natura nupciarum qui possunt contrahere et qui non sequitur nigra

Iustas aut nupcias. Diuiditur in octo partes. primo ponit quod possunt contrahere matrimonium. secundo ibi. ergo non omnes. ponunt prohibitiones inter ascendentes et descendentes. tertio ibi inter eas. ponunt prohibitiones inter collaterales. quarto ibi. affinitatis. ponunt prohibitiones ratione affinitatis. quinta ibi si uxor tua ponunt prohibitiones ratione publice utilitatis. sexto ibi. illud quod. ponunt prohibitiones ratione seruilis cognationis. septimo ibi. si aduersus. annullat matrimonium factum contra ius et ponit penam. octauo ibi aliquando aut. declarat qualiter aliquando aut non existentes in potestate patris redigantur in potestatem. Et prima pars hoc intendit. liberi filij familias puberes possunt contrahere matrimonium. dum modo tamen sit cum consensu parentis in cuius potestate sunt. nisi ille parens furiosus fuerit. hoc dicit. **Nota** ergo primo quod contrahentes matrimonium debent esse liberi. secundo quod debent esse puberes. tertio quod filij familias non possunt contrahere matrimonium sine consensu parentis in cuius sunt potestate. quarto quod quando pater est furiosus filius vel filia possunt contrahere matrimonium sine consensu parentis. **In glo.** super ver. ciues. ibi sed aliud de iure canonico. **Nota** quod serui possunt contrahere matrimonium de iure canonico. ut in c. primo extra de coniugio seruo. hoc est uerum si coniuges sciant conditiones. secus si ignorant. ut in c. licet. et c. si. eo. ti. Per istud tamen matrimonium non priuatur dominus seruicij suis. ut d. c. primo. immo natus ex serua mea post matrimonium seruus meus erit. l. et seruo. ff. de sta. ho. Si tamen uir exigit debitum carnis. dominus seruitia parendum est viro prius. ut tenet glo. in d. c. primo. quod uerum nisi dominus exigeret seruitia pro auxilio persone sue. l. si quis in graui. ff. de homines. ff. ad filley. **Item** dominus non potest vendere seruam illam mercatori ut eam duceret ad alienas patrias siue puincias. quia vinculum spirituale fortius est quam temporale. ut notat in d. c. primo. **Aduerte** tamen quod si dominus sciens permittit seruam vel seruam contrahere matrimonium potest dominium in eo. et ille seruus efficitur ingenuus autem. ad hec qui sua. c. de la. liber. tollen. **In ea.** glo. in si. **Nota** hic pulchram glo. quod canones preualent legibus. et hoc uerum si sunt contrarii. ut in hac materia notat glo. super ver. ambitionis. ut in l. priuilegia. c. de sacrosanct. eccle. Quia ergo sunt seruande leges vel canones concludit sic ex mente doct. in c. primo de noui ope. nun. Aut aliquid est expresse descisum in vno iurium quod non est descisum in altero et descisio seruatur in utroque foro. ut in deductione duarum quartarum non seruantur canones. c. raynunci. et c. raynalous. extra de testa. et in materia transmutationis hereditatis ad be/

redes. de quo pauca habeant in iure canonico. qz tñc seruant leges. nã ita
trãsmittit clericus hereditatẽ sicut layc^o. l. vnica. s. nouissima. C. de cadu. tel
Si vero repit̃ descisu in vtroqz iure et vnu nõ contradicit reliquo vtrũqz ius
mixtũ seruat in vtroqz foro. c. pastoralis. extra de si instru. Si cõtradicit
inuicẽ. tñc aut p obseruantia legis inducit̃ pccm et seruat ius canonicũ in
vtroqz foro. c. si de p̃scrip. Nã vbi ðgit̃ periculũ aie papa põt tollere legez
ciuilẽ. c. nouit̃ ex de iudi. lz alias papa nõ posset nisi vbi haberet t̃palẽ iuris
dictionẽ. notat Jo. an. c. ij. de re. iu. li. vi. Si ðo obseruacia legis non induce
ret pccm tñc circa spũalia et sacramentalia seruant̃ canones vt hic in glo.
circa alia seruat̃ quodlibet ius in foro suo. vt in numero testiũ adhibẽdoz
in testamentis. vt. c. relatũ. et. c. nõ essz. de testa. Et de ista materia vide per
Bar. in. d. l. p̃uilegia. ¶ In glo. sup. ð. viri potentes. ibi in spõsalib^o. Sz qre
tps in spõsalib^o est vniforme et nõ in m̃rimonio. Rñdet̃ q spõsalia simpli
citer fiũt p cõsensũ et cõsensu ita cito potẽs est in masculo sicut in femina. s
in m̃rimonio cõsensu fit ad effectũ cõiũctionis corpalis q cõiũctio nõ põt
fieri nisi ptes fuerint abiles. abilitas aut̃ citi^o venit in muliere qz in viro. for
sita ex eo qz facili^o est pati qz agere. vel meli^o qz. l. hoc introduxit ppter fra
gilitatẽ sex^o et calidiorẽ sanguinẽ quo ad luxuriã. vt in hac glo. sup. ð. filio.
Drñt aut̃ spõsalia a m̃rimonio. qz spõsalia fiũt p vba de futuro et p nup
cias futuras. vt l. p̃ma. ff. de spõsa. M̃rimoniũ aut̃ fit p vba de p̃nti. Et ad
spõsalia strahẽda req̃rit̃ septenniũ etiã de iure canonico nisi malicia supple
at etatẽ vel nisi postea approbauerint spõsalia. vt in. c. vnico. de despon. im
pube. li. vi. Sic etiã mulier aliqñ strahit̃ matrimoniũ añ. xij. annũ si malicia
suppleat etatẽ vel p̃p̃ pacẽ. vt in. c. ij. et. c. de illis. ij. de despon. impu. Sic g^o
ppter piculũ castitatis p̃mittit̃ qd̃ alias nõ pmitteret. quẽadmodũ etiã di
cunt̃. si pater filia suã reseruauerit vsqz ad. xxv. annũ sine maritacione. et po
stea efficiat̃ meretrix qd̃ est culpa patris. ita q nõ est licitũ patri exhereda
re eam ppter illã causam lz alias posset si añ annos illos efficiat̃ meretrix.
vt in. s. alud qz casum. in autenti. vt cũ de appella. agnoscat̃ coll. viij. ¶ In
ca. glo. ibi. s. si. Hodie tñ descisu est strariũ. p. d. c. de illis. extra. de despon.
impu. ex quo malicia supplet etatẽ. ¶ In glo. in p̃tate. in si. hodie tñ est idẽ
in om̃ib^o. qz sufficit strahentiũ cõsensu de necessitate. licet de honestate
possit cõsensu parentũ adhiberi. vt in. c. vnico. de despon. impu. li. vi. filij tñ
familias obligant̃ ex stractu p̃ris ad matrimoniũ si cõsenciat tacite vel ex
p̃resse. vt. d. c. vnico. et p istud expediunt̃ glo. sequẽtes.

Ergo nõ omnes nobis. Sũmat̃ sic. Inter ascendentes et descẽ
dentes naturalit̃ et ciuiliter per adopti
onẽ p̃hibet̃ matrimoniũ in infinitũ etiã soluta adoptiõẽ. Int̃ collaterales
ðo p̃hibet̃ m̃rimoniũ inter sorozẽz fratrẽ siue nat̃ales sint siue legitimi tñ

durante adoptione. **I**tem inter patrem et filiam vel neptem fratris vel sororis
 naturalis. sed filiam sororis vel fratris adoptivi licet ducere. **I**tem filij duorum fra-
 trum vel sororum de iure civili potest contrahi. sed cum matertera vel cum amita magna
 non potest contrahi. h. dicitur usque ad affinitatis. **E**x isto. s. g. non quod ascendentes et
 descendentes in recta linea non potest contrahi matrimonium usque in infinitum. etiam si
 adam hodie viveret non posset habere uxorem ut in. g. sup. d. in infinitum quod aliter quod
 etiam verum est etiam si nati esset ex illegitimo matrimonio. l. et nihil ff. de ri. nup.
Item nota ibi. nepharias atque incestas. quod prohibite nuptie dicuntur nepharie et
 inceste. **I**sta autem nomina nepharie et inceste dunt in se. quoniam proprie ponuntur. ut no-
 ta in l. ca. c. de incest. nup. **I**tem nota in d. et hoc adeo. quod pater non potest
 filiam adoptivam etiam soluta adoptione ducere in uxorem. **R**atio est secundum Deum. quia
 publice honestat. iusticia hoc impedit quod honestas servanda est in matrimoniis
 .l. si. ff. de ritu nup. **I**tem notandum in s. inter eas. quod inter fratres et soro-
 res etiam adoptivos prohibetur matrimonium. **I**tem in d. cum vero. quod soluta ad-
 optio fratris potest contrahi matrimonium cum sorore adoptiva. l. 3. secus sit in filia ad-
 optiva quam pater soluta adoptione non potest accipere. **R**atio dicitur est. quia mater est
 impedimentum quod provenit ex facto suo quod quod provenit ex facto alieno. hinc
 est quod sic in facto proprio non est tolerabilis ignorantia quemadmodum in alieno
 .l. si. ff. p. socio. **I**tem nota in s. fratris. quod de iure civili prohibetur matrimonium inter
 collaterales usque ad quartum gradum inclusive. quod verum est inter collaterales superi-
 ores. secus inter collaterales transversales. ut in s. duorum. quod verum est de iure civi-
 li. **S**ed de iure canonico inter omnes collaterales prohibetur matrimonium usque ad quar-
 tum gradum. c. non debet. de consangu. et affi. **I**tem nota ex eo s. quod cuius filiam non
 possit ducere in uxorem nec eius neptem. quod verum intellige si sumus in gradu primo ad-
 stipite alias non. ut hic in glo. sup. d. cuius. **I**tem nota ex s. duorum. quod filij duorum
 fratrum vel sororum de iure civili potest contrahere matrimonium. secus de iure canonico
 co. ut. d. c. non debet. **I**tem nota in s. amitam quod amita vel matertera non licet
 ducere in uxorem. **I**n glo. sup. d. filiam suam emancipare in si. vult ergo glo. ista
 quod filium quod hic ponit in tex. ut quis primo emancipet filium quod adoptet nurum suum
 non valeat. quia per emancipationem filij non impeditur adoptio secundum hanc glo. quod ve-
 rum est quo ad ius succedendi. vel quo ad ius acceptandi tutelam. ut l. iij. c. de
 legit. tute. secus quo ad alios effectus emancipationis. quia quo ad illos tollit ius
 agnationis. et sic bonum est filium quantum ad matrimonium. **S**ed tunc quoniam. cum hodie
 per adoptionem filius non transeat in potestatem patris adoptivi an adoptio impediatur
 matrimonium. ut in s. sed hodie. i. ti. p. **R**atio dicitur quod non secundum Innocentium. in. c. primo. de
 cogn. lega. de quo ibi per Jo. an. quia godf. t. 3. contrarium. duo autem adoptivi potest
 contrahere matrimonium secundum glo. ut. d. c. primo. **I**n glo. matertera ibi s. si. vide
 ibi glo. clarioris declarantis istam.

Affinitatis quoque veneratione. Ratione affinitatis prohibetur matrimonium. cum pugnans

nuru socio et nouerca dissoluto m̄rimonio Item ratiōe publice honestatis
phibetur matrimonium cum filia quondaz vxoris mee. et cum sponfa filij
aut patris. Item ratiōe seruilis cognatiōis et alijs ratiōib⁹ que in libris
digestoz ponuntur. hoc dicit vsq; ad s. si aduersus. ¶ Item nota p̄mo q̄
nurus et p̄uigna sunt loco filie. Sc̄do nota q̄ affinitas durat etiaz soluto
matrimonio. quod est vez quantū ad phibitionem matrimonij. nō q̄ntuz
ad alia. fm̄ Bar. in. l. cui eoz s. affinitates. ff. de postu. Et sic si statuto caue
atur q̄ affines litigantes opellantur ad opromissum. tale statutum non li
gat affines soluto matrimonio. ¶ Itē nota ad hoc semper allegat q̄ duo
vincula fortius ligant q̄ vnū. ¶ Item nota q̄ quis non potest habere du
as vxores. nec vna mulier duos viros. quidaz tamen habent ex osuetudiu
ne plures vxores sicut sunt pagani. Unde quāq; pagani ex osuetudine ha
beant plures vxores. prima tamen pprie dicitur vxor. vt in. c. gaudemus.
extra de diuorcij. Item etiā in partibus orientalibus presbiteris licet du
cere vxores ex consuetudine. vt. c. cum olim. de cler. cōiuga. ¶ Item ex s. so
cru q̄ socrus et nouerca sunt loco matris sicut et focer. id est pater mariti
vxoris loco parentis habetur. l. quia parentes. ff. soluto mati. ¶ Item ex
s. mariti. q̄ filius viri ex alia vxore. et filia vxoris ex alio marito possunt su
mul contrahere. ¶ Item ex s. si vxor. q̄ ratiōe publice honestatis prohibet
matrimonium que publica honestas causatur ratiōe cuiusdaz affinitatis
que affinitas non vere est affinitas. Affinitas autē contrahitur per carnalem
copulam vsq; ad quartū gradum in primo genere tm̄. c. non debet. de con
sangu. et affinit. et ibi vide glo. quando ratiōe publice honestatis phibi
tur matrimoniū ¶ Item nota ex s. illud. q̄ seruilis cognatio de iure civili eti
am soluta seruitute impedit matrimoniū. de iure canonico clarū est q̄ pos
sunt contrahere vt in. c. p̄mo de coniugl. seruo. ¶ Itē nota in s. sunt et alie
iuncta glo. super verbo enumerari plures modos phibitionis matrimonij
quoz aliqui sūt correcti p̄ ius canonicū et etiā aliqui additi. Modi autē isti
continent his metris. Error conditio votū cognatio crimē. Cult⁹ dispitas vis
ordo ligamē honestas. Si his affinis vel forte coire nequis. Hec seruāda
vetant onubia iuncta retractant. De quo plene per Jo. an. in suo tractatu
de sponfa ¶ In glo. super verbo nupta. Nota ergo q̄ vbi occurrūt due ra
tiōes licet vna cessat. nō tm̄ cessat alia. Facit. l. liberoz. si. ff. de his q̄. mo. no
insa. ¶ Itē nō q̄ vbi rō specialis occurrit cū generali. generalis offuscat spe
cialē. fac q̄ vbi p̄uilegiū dicit id qd ius om̄ne hua ius om̄ne ¶ In glo sup
s. postea cōtracto. Nō q̄ nō oēs q̄ sūt tm̄ cōsanguinei sūt affines cōsanguī
neis vxoris mee. et sic ecōtra. s. cōtrahit affinitas int̄ vix solū et cōsanguī
neos vxor. vel int̄ vxorē solā et ei⁹. s. viri cōsanguineos. qd p̄bat lati⁹ in. c. si.
de san. et affi. In quib⁹ aut gradib⁹ possit papa dispēsare int̄ cōsanguineos
et affines

et affines. notat in. c. litteras. de resti. spolia. Quia in primo gradu nō pōt dispensare. in alijs sic Nota ex hac glo. q̄ reputat singularis q̄ sicut agnati et consanguinei vxoris deficiente omni parentela viri preferunt fisco in ipsi viri successione. sic preferit vxor viuens deficiente omni etc. Et ecōtra dicendū est in viro si supest. et de cognatis ipsius. vt. C. vnde vir et vxor. l. p̄ma. Sic etiaz concubina preferit in successione fisco. notat glo. singulari. in s̄. considerem⁹ in autēt. de trien. et semis. Sic etiā tutor pupilli preferit fisco. vt est glo. singulari. in. l. quo tutela. ff. de re. iu. licz ibi bar. cōtra. Sic etiā socrus preferit fisco. l. iij. et. l. si. C. de here. decurio. Nec mirum q̄ omnis mala interpretatio que potest fieri de iure debet fieri contra fiscum. vt est tex. singularis in. l. nō puto. ff. de iure fil. ¶ In glo. sup. ver. sunt et alie ibi. l. cū ancillis. Iste modus est hodie correctus p̄ ius canonicum. vt in. c. p̄mo de coniug. ser. ¶ In eadē glo. ibi. septim⁹ modus. Iste modus et octauus et nonus que sequuntur nō reperiuntur in iure canonico. ideo nō seruantur. ita tenet Hosti in ty. de matrimonio s̄. qualiter impediat matrimonium. in fi. ¶ In eadem glo. ibi. decim⁹ est. Qualiter ratione agnationis spūalis impediat matrimonium. habet in. c. primo de cognatione spirituali. ¶ In eadē glo. ibi. vdecim⁹ est. de isto et de duodecimo vide. c. p̄mū. de voto li. vi. ¶ Itē ibi. p̄hibet matrimonium ratione voti non solemni ¶ In eadē glo. in fi. Iste tamē modus hodie est correctus p̄. c. si. de rap. Sunt tamen alij modi p̄hibitionis matrimonij vt error conditionis vel persone. c. p̄posuit. extra de coniugio seruo. secus si fuerit error in qualitate. scz quando aliquis duxit corruptam quam putauit esse virginem. vel contraxit cum paupere quam putauit esse diuitem. xxix. q. prima. s̄. his itaqz. Item impeditur matrimonium ratione criminis. quia incestuosus non potest contrahere matrimonium. sed tamen crimen non dirimit matrimonium nisi in tribus casibus. Primus si adulter dat fidem adultere sua vxore prima viuente Scd̄s si adulter cōtrahat de facto. Tertio si alter cōtrahentiū machinat⁹ est in mortem coniug. cū effectu. c. transmississe. et in glo. extra de eo qui agno. vr. consang. Item impedit matrimonium ratione disparitatis seu cultus diuini. scz q̄ vir esset iudeus et vxor xp̄iana. l. ne quis. C. de iudeis. Item p̄hibet matrimonium p̄pter vim et metū qui cadere posset in cōstantē viz. c. cū locū. ex. de sponsa. Itē impedit matrimonium p̄pter frigiditatem viri vel artationē mulieris. c. i. ij. et. iij. de frigi. et malefi. Itē impedit matrimonium rōne furoris. l. orōne. s̄. furor. al. si. ff. de ritu. nup. sequit⁹ s̄.

Si aduersus ea que diximus. 2c.

nuptie prohibite sunt nulle. nec appellantur matrimonium. nec vir nec vxor nec filij inde nati sunt legitimi sed dicuntur spurij nec dos data tenet nec repeti potest Immo contrahentes tales nuptias

nuptias penis legalibus puniuntur. sed tales filij illegitimi possunt legitimi
mari p oblatione curie et p subsequens matrimoniū. hoc dicit vsq; in si. ty.
Nota primo q; nati ex illegitimo coitu nō sunt in p̄tate p̄ris. nec succedūt
p̄ri. in autēl. incestas. C. de incest. nup. Immo nec filij dicunt tales. sed spu
rii. vt est glo. in. l. p̄ma. ff. de testa. tute. Immo nec dicunt de domo vel parē
tela p̄ris. de quo p Bar. et bal. in. l. si. C. de d. sig. Itē nō in s̄. aliq̄. duos
modos legitimandi. Prim⁹ est. si pater offerat filiū suū curie p̄ncipis. et in
tellige de curia imperatoris vel p̄sidis vel decurionū vel curie sue patrie
p̄m Jo. fa. Istud vez est q; isti legitimant quo ad successionē p̄ris. nō autē
quo ad alios cognatos. Ita notat Bar. et angl. in. l. omniū. C. de na. libe.
Sec⁹s modus est subsequēs m̄rimoniū. et ad istā legitimatiōē plura req̄
runt. p̄mo q; legitimand⁹ sit natus ex vnica concubina vt hic in glo. sup. d.
interdictū. Itē requirit m̄rimoniij possibilitas. autēl. licet. C. de na. libe. c.
tantā. ex̄ qui si. sūt legit. Itē requirit q; sit libera illa concubina. vt hic in tex.
quod vez est de iure civili secus de iure canonico. vt in. c. p̄mo. de cōiugio
seruo. Item requirit q; illa concubina fuerit retenta in domo. l. penl. et ibi p
Bar. ff. de concu. Itē requirit q; inuenierint instrumēta dotalia. hoc verum
quo ad legitimatiōē. sec⁹ quo ad m̄rimoniū. vt hic in glo. sup. d. bo. dotali
lib⁹ instris. quod p̄cedit de iure civili sec⁹ de iure canonico. vt. d. c. tantā s̄
all. Est etiā ali⁹ mod⁹ legitimandi. puta p̄ receptū p̄ncipis vel alteri⁹ h̄ntis
p̄tatez ab eo. et sufficit clausula generalis nō obstante quacūq; lege. vt in
glo. l. p̄me. C. de na. libe. licz cautela sit si dicat. nō obstante. l. p̄ma cū similib⁹
C. de na. libe. Pōt autē p̄nceps quoscūq; incestuosos legitimare. l. q̄ in p/
uincia. ff. de ri. nup. quod vez est quo ad t̄palia. vt ibi p Bar. immo ⁊ filiū
sacerdotis pōt legitimare vt tenet Bal. in. l. si qua. C. de incest. nup. facit. c.
p venerabilē ex̄. qui filij sūt legitimi. vbi fili⁹ adulter⁹ legitimat. vt ibi. vide
p Jo. an. et Antho. de buco. An papa possit legitimare in terris imperij.
qz omnis exclusio est q; nō quo ad successores sed bñ quo ad ordines. ¶
In glo. sup. ver. exactioni locus in si. Cōmunis est hec opinio q; dos data
a sciēte illicitū esse m̄rimoniū. nō reperitur sed ab ignozante sic. de quo in
dicta. l. p̄ma. C. de condi. ob. cau. Et latius in. l. si cum dorem. s̄. si. cū lege se/
quenti. ff. solu. matri. ¶ In glo. finali in si. De isto vide tex. expressū in autēl.
licet. C. de nat. libe. ¶ Sequit̄ & ca.

Rubrica de adoptionibus.

Continuatur. Postq̄ visum est de filiatione naturali. sequitur modo vide/
re de filiatione civili. Sequit̄ Nigz

fessa vel ex sacerdote. quidā manseres vocant̄ vt nati ex scorto. id est mere
trice. quidā vocant̄ nochi. vt nati ex adulterio. nā isti sunt filij nō tñ vere si
lij sunt quēadmodū dicit̄ quedā species febris quartane q̄ tñ nō est febris
quartana vere. et de isto vide p̄ glo. in. c. nisi cū p̄dem. in. s. persone extra de
renuncia. et dicit̄ etiā a nota id est infamia. qz talis infamiā incurrit. Iudo
rus tñ li. ix. etimologiaz dicit. q̄ noti dicunt̄ nati ex nobili p̄re et ignobili
matre. ¶ In glo. sup. ver. adoptio. in. si. Nota diffinitionē adoptionis. tene
secundā diffinitionē. Nec ob. si dicat̄. p̄ adoptionez aliqui q̄s efficiūt nepos
vt in. s. licet. i. eo. ergo diffinitio nō est bona. Rñdeo q̄ appellatōe filij cōtine
tur nepos. l. liberor. ff. de ver. sign. qd̄ qñ p̄cedit dicā. q̄ dari tuto. possūt
in. s. si. ¶ In glo. sup. ver. rescripto. in. si. Sic etiā vacante papatu cet̄ car
dinaliū nihil pōt nisi in certis casib⁹. de quo in. c. vbi mai⁹ piculū. extra de
elect. l. vi. et clemen. ij. eo. ti. et hanc tñ glo. rephendit Jo. fa. qz vacante im
perio ptās impatoris transferē in ecclesiam et in papā. de pastoralis. s. vt
igitur. de senten. et re iudi. et. c. licet ex suspecto. extra de fo. cōpe. ¶ In glo.
sup. ver. mgratus. Quero ergo an causa adoptiōis possit delegari. Respō
deo breuiter q̄ sic. l. si. c. de adopt. Et hoc ideo qz adoptio nō req̄rit ple
nā cause cognitionē. et talia bene possūt delegari alias sec⁹. vt. l. nec quicqz
s. vbi decretū. ff. de offi. p̄cōsu. et lega. et ibi p̄ Bar. Secdo quero quare in
arrogatione requirit̄ maior solennitas q̄ in adoptione. Rñdeo q̄ ideo q̄a
vbi est maius periculū ibi cautius est agendum. l. p̄ma. s. sed et si quis. ff. de
carb. edic. c. p̄mo de elect. in. vi. Sed in arrogatione vertit̄ maius periculū
vbi homo sui iuris debet subijci potestati alterius q̄ in adoptione vbi trā
sit de potestate in potestātē nam in habentib⁹ simbolū facili⁹ est transitus
l. si vn⁹. s. pactus. ff. de pact. i. qui. mo. tolli. obli. s. cū aut. quāqz in monacho
secus sit. quia citius quis efficitur monachus de nouo q̄ trāsserat̄ de vno
monasterio in aliud s̄m Innoc. in. c. q̄ in dubijs. extra de renū. ¶ In glo.
super ver. caueat. in. si. Sed hic opponit̄ ad tex. ab extra. Nam dicit̄ hic in
tex. q̄ arrogatio debet fieri cum quibusdam conditionibus. sed vt careat ic̄.
Contra arrogatio est actus legitim⁹ vt. p̄batur in tex. et p̄ diffinitionem
adoptiōis. sed act⁹ legitimi nō recipiunt diē neqz conditionē. l. act⁹ legitimi
ff. de re. iuri. ergo ic̄. Solutio act⁹ legitimi nō possūt fieri sub conditione exp̄
sa sed bñ tacita q̄ tacita si exp̄maē viciat̄. l. iij. de lega. p̄. et tūc talis conditio
sic exp̄ssa stat p̄ quadā amonitiōe vt hic in glo. et in. l. muto Itē. s. hāc autē
adiectionē. ff. de tute. Fac in argl. q̄ si papa mādāt alicui executori vt bene
ficiū cōferat tali si talis repiat̄ ydoneus. istud mandatū nō dicitur cōditio
nale. qz nō datur noua forma sup illa verba si repiatur ydoneus sed p̄ illa
vba executorē instruit et amonet. Facit de. vnica. de offi. legati. et p̄ Inno
in. c. i. ex. de p̄sūp. ¶ In glo. sup. v. vcturi. in. si. Nota ex ista gl. q̄ pupillaris
substitutio

substitutio legata et fideicommissa facta p patrem in testamento pupilli. per
 rimunt arrogatione impuberis. l. nec ei. §. eo. ff. eo. Et ideo ne talia pima
 tur. necessaria est huiusmodi cautio de restituendis bonis illis que ventura
 essent ad successionem. si adoptio non esset facta et pupillus deceat in pupil
 lari etate. et hec cautio pdest etiam venientibus ab intestato. vt eis fiat resti
 tutio moriente pupillo in pupillari etate. l. hec aut. ff. eo. Non aut extendit
 hec cautio ad venientes ab intestato si pupillus deceat post pupillarem eta
 tem cum tunc potest facere testamentum iste pupillus factus pubes. et sic venie
 tes ab intestato si veniant ad successionem veniunt a casu et fortuna quod
 non est considerandum vt hic in glo. ¶ In glo. ver. causa. ibi vel dic qd tu e
 hec scda vera est. et eam tenet Salice. in. l. ij. C. e. Nota tñ ex ista glo. qd tan
 ta potest esse inobedientia filij et puocatio ad iram patris qd filius etiam
 inuitus possit emancipari. et hoc dicit. §. ti. pxi. §. fi. et de materia arrogati
 onis impubez. vide p Bar. in. l. si arrogator. ff. eo. ¶ In glo. sup. ver. bo
 noz. in. fi. Nota ex ista glo. qualiter debeat computari ista quarta. qz debe
 mus exponere quartam partem bonoz patris arrogator. hoc est illoz bo
 noz que bona essent de ventura ad istum arrogatum ab intestato. ista tamē
 quarta non est hodie augmentata quemadmodum est quarta que debet filijs
 naturalibus et legitimis. vt tenet glo. in. §. h. seruandum. in. v. oib. in. autē. de
 cente et semil. coll. ij. ¶ In glo. ver. modum. ibi. ff. de pigno. acti. l. pma. Et
 ibi vide per Bar qñ dictio pter vel nisi stet inclusiue vel exclusiue.

Minorem natu maiorem. Pater adoptans debet esse maior
 arrogato in. xvij. annis. et qs pot
 arrogare filium nepotem vel pnepotem quam non habeat filium que filium
 si habeat requirit eius consensus in adoptione nepotis tanqz ex filio nati. q
 consensus non requirit si nepos detur alteri in adoptionem. Item pater ar
 rogator potest filium adoptiuum alteri in adoptionem dare sicut pater natural.
 Item spadones possunt adoptare sed non castrati. Item nec femine nisi
 ex speciali privilegio principis hoc dicit. ¶ Nota pmo qd minor in etate non
 potest adoptare maiorem. ratio est qz ars imitat naturam in quantum pot
 sed naturaliter filius non potest esse maior in etate qz pater et ad id quoti
 die allegat ¶ Item in ver. debet. qd plena pubertas debet esse in. xvij. ano
 et tot annis debet esse antiquior pater arrogator filio arrogato Sz queo
 que non sufficiunt. xiiij. anni in arrogatione cum naturaliter qs potest habere filium
 in. xiiij. anno. Respondet qd in arrogatione agit de preiudicio arrogator. quia
 filio arrogato tenet relinquere quartam. vt in. §. cum aut. in. ver. sed et si dece
 dens. §. e. et sic requirit consensus arrogator qui consensus communiter non est
 pfectus nisi in. xvij. anno. ar. l. pme. §. puericia. ff. de postu. Et iura adoptari
 debent

debet ad ea que frequenter accidunt. ar. l. nam ad ea. ff. de legi. Cogita tñ
Item nota in s. licet. ibi. sed et si quis nepotis. q. si pater velit aliquē ad-
optare loco nepotis ex filio debet habere consensum filij. Et ex isto nota il-
lam vulgarem relationē q. vbi agit de p̄iudicio alicui⁹ terci⁹ requiritur con-
sensus illius terci⁹. et ille terci⁹ semp est citandus. et ad hoc all. iste tex. 2. l.
nam ita diuus. ff. eo. alias actus nō p̄iudicaret terci⁹ nō cōsentienti vel nō
citato. de quo p. Innocl. in. c. humilis. extra de maio. et obe. sufficit tñ gene-
ralis citatio si ignozetur quibus possit obesse iste actus. l. si eo tpe. C. de re
mil. pigno. **I**tem q. filio cōsentiente in adoptionē nepotis tanq̄ ex eo na-
tus ille nepos recidit in p̄tatez illius filij post mortez patris et efficit eius
heres. **I**tem nota in s. sed et illud. q. castratus. i. caste natus non potest
adoptare qz nunq̄ fuit possibile eum habere filium. sic etiā nō potest matri-
moniū cōtrahere. l. si serua. s. sed et si spadoni. ff. de iu. do. quod sec⁹ est in spa-
done cui testiculi abscisi sunt. qz ille potest adoptare et matrimoniū cōtrahere
re. maxime si vnū testiculū habeat. qz tunc generare pōt. vt dicit glo. in. l. sz
est q̄ritū. s. pmo. ff. de libe. et post. Immo plus dico q. si nullū habuerit testi-
culū dūmodo virgā erectam potest habere etiā si sperma nō resoluat pōt
matrimoniū cōtrahere. xxvij. q. prima. ca. nupciar. et ibi glo. in ver. humani-
tatis. et hinc est q. senes possunt cōtrahere matrimoniū. l. sanxim⁹. C. de nu-
pcijs. l. si quis maior. C. de le. here. qz nemo tam senex est qn possit calefieri.
Item in s. femine. q. femine nō habēt liberos in potestate sic etiā femina
nō potest esse arbitrix. nisi in aliquib⁹ notabilibus mulieribus. de quo per
Bar. in. l. si. C. de recept. in arbi. et a quib⁹ officijs repellant mulieres. vide
glo. in. l. femine ab omnib⁹. ff. de re. iur. **I**n glo. sup ver. xvij. annis. No-
ta ex glo. primo. q. vnus excessus etatis sufficit ad plures adoptiones. sic
etiā vna absolutio generalis sufficit ad plures excōmunicationes. Excō-
municatus enī vtz excōmunicari pōt. notat glo. in. l. ij. C. vt infra certa tē-
pora criminalis questio terminet. sup verbo exilij. ibi nam excōmunicatus.
Et si vnus fuerit pluries excōmunicatus sufficit vna absolutio. argl. huius
l. glo. de quo plene p. Bar. in. l. de pupillo. s. si in plurib⁹. ff. de no. ope. nun.
Item nota q. plena pubertas dicit⁹ diuersis modis s̄m diuersas opinio-
nes. de quo vide glo. in. l. hereditatū. ff. ad. l. falci. et glo. magnā in. c. pmo
circa p̄nci. de pace tenen. coll. x. **I**n masculo tñ pubertas dicit⁹ in dubio. in
xiiij. anno. et in femina in. xij. anno. q. quib⁹ mo. tute si. s. primo. Et legitima
etas dicitur in. xxv. anno. notat in. l. cū filio. ff. de lega. iij. **I**n glo. sup ver
cōsentire. ibi prima verior est. et illam tene. ex qua nota q. auus pōt aliquēz
adoptare in nepotem inuito filio. sed tūc nullum p̄iudiciū sibi generatur
p̄pter hoc quia nepos non efficit heres filij. nec cadit in potestate eius sed
bene succedit auo. si aut filius cōsentiat tūc post mortē auī recidit in p̄tatem
filij

filij et efficitur eius heres. facit istud in argl. q̄ vna ecclesia potest alteri incoz
pozari sine consensu rectori. non tamen sit preiudicium rectori q̄ diu viuit. et
de isto videtur tex. in cle. ij. de rebus eccle. nō alie. **I**n glo. super ver. spado/
nes. Isti tamen spadones dicuntur viciosi ita q̄ possunt rediberi ab empto/
re nisi in aliquibus regionibus in quibus sunt meliores q̄ alij sicut in custo/
diendo mulieres. l. sin aut. als si at. ff. de edili edic. in glo. animal enim nō dicitur
melius eo q̄ habet testiculos vel peius. quia nihil deficit sibi de vtilitate et
fortitudine. put est bonus tex. in. l. coiles aiunt. s. sed sunt. ff. de edi. edic.

Illud propriū est adoptionis **A**rrogat⁹ transit in patrem
liberis. et p̄ adoptionē serui contingit libertas. quāq̄ adoptio nō habeat ef
fectū. hoc dicit. **N**ota primo q̄ illud dicitur propriū quod non ouenit alte
ri. hinc est q̄ notarij in instrumentis sepe dicunt. et talis renunciavit iuri p̄/
prio. **S**ecundo nota ibi. sicut enim. q̄ illud quod non potest fieri p̄ directuz sit
per indirectum. 2. cor. l. prima. et ibi notatur. ff. si usufruct. peta. quod est ve/
rum quo ad impotentiam facti. secus quo ad impotentiam iuris. c. statutū. ij.
de hereti. li. vi. et quod notat in. l. cōtra legem. ff. de legi. **I**tem ex s. apud
cathonem. q̄ si dominus seruū suū appellet filiū suū coram iudice efficit ser
uus liber. licet nō filius. Et sic nota q̄ si nō valet quod ago vt ago. valet vt
valere potest. hoc verum nisi sit pactum in forma. de quo plene dixi in. l. pri/
ma. s. si quesita. et ibi p̄ Bar. ff. de ver. obli. **I**tem q̄ professio filiationis nō
facit alicui filium. 2. cor. l. non nudis. et l. non eplis. c. de proba. facit ta
men presumptionem vt quis reputetur filius donec p̄betur contrarium. vt. l.
si. ff. de proba. de quo per Bar. in. l. ij. s. primo. ff. de libe. agno. Qualiter au
tem p̄betur filiatio. vide per Bar. in. l. filium. ff. qui sunt sui vel alieni iuris.
Item nota q̄ verba adulatoria in iudicio plata inducunt dispositiones
fauore libertatis. sic etiā si p̄ferunt in testamēto. vt ē tex. notabilis in. l. pau
lus. s. paulus. ff. de fideicom. liber. alias verba adulatoria nō inducerēt di
spositionē. ff. de acti. et ob. l. obligationū fere. s. placet. **I**stud facit in argl. q̄
si pater appellet filiū suū naturalen. in iudicio filiū. videtur eū legitimare.
In glo. sup. ver. acti. ff. de in. codicillo. l. p̄ma. ibi apparebat. q̄ testator no
luit codicillare. **I**n eadem glo. in si. ibi. fuit p̄cēm in forma. **A**cquirit Bca.

Rubrica. Quib⁹ modis ius patrie potestatis soluitur
Continuat sic. **V**isum est supra qualiter ius patrie potestatis constituit. ve
rū qz nihil est in humanis q̄n dissolui posset. s. deinceps. in autē. de nup.
sequitur ergo videte quib⁹ modis ius patrie potestatis soluitur.

s. videam⁹

Videamus nunc quibus diuiditur p̄ncipaliter in duas partes
tur patria potestas. sc̄do soluuntur duo dubia. ibi Illud autē scire. p̄ prima
diuiditur in sex partes s̄m q̄ sex modis patria potestas soluit̄. partes pa-
tebunt in processu. Et prime tres partes hoc intendunt in sūma. Liberi sol-
uuntur a potestate parentū per mortem naturalem eius et liberorū nisi sup-
sit filiūfamilias in cuius potestate nepos recasurus est post mortem aui. ¶
Item p̄ deportationem parentis vel filij. sed non p̄ relegationez. licet bene
q̄nq̄ quis seruus pene efficitur. ¶ Item dignitas nō liberat quem a patris
potestate nisi fuerit p̄ncipatus. hoc dicit vsq̄ ad .s̄. si ab hostibus. ¶ Nota
primo modos manumissionis s̄m q̄ dictum est supra. extra. qui. cau. manu-
li. 2. ¶ Nota ibi hi vero. q̄ p̄ mortem naturalem patris filiūfamilias efficit̄
sui iuris. ¶ Tertio nota q̄ mortuo auo qui nepotem habuit in potestate. li-
beratur nepos a potestate et efficitur sui iuris. hoc vez si nepos non est re-
casurus in potestatem filij. id est sui patris p̄ mortez aui. quod fateri potest
si tpe mortis aui filius sit in potestate aui. et nunq̄ exiuit potestatem eius.
sed tunc primo efficitur sui iuris alias nepos non dicitur recasurus in p̄tā-
tem filij id est sui patris. ¶ Item nota in .s̄. cum autem. q̄ p̄ deportationez
id est per damnationem in insulam ad perpetuū ibi manendū pater desinit
habere liberos in potestate. ratio est quia deportatio dicitur mors ciuilis
que mors equipatur morti naturali vt hic. hoc veruz in his in quib⁹ mors
ciuilis representat eundem effectum sicut mors naturalis vt in his que sunt
iuris. vt in bonorū possessione et in iure patrie potestatis. vt hic et in .l. p̄ma
.s̄. filium. ff. contra tabu. Secus in alijs vbi mors ciuills representat eundē
effectum vt in his qui sunt facti. Hinc est q̄ si quis fuerit grauatus restituere
post mortez bona sibi relicta et sic efficiatur monachus et per consequēs
ciuiliter mortuus. tamen non debet modo bona restituere. sed cum moritur
naturaliter. l. statius flozius. s̄. cornelio. ff. de iure fil. Ita intelligitur l. cū pa-
ter. s̄. hereditatem. ff. de lega. ij. ¶ Item in ver. pari ratione. q̄ vbi est eadez
ratio debet esse idem ius. ad hoc all. l. a. rycio. ff. de verbo. obliga. et. l. illud
ff. ad. l. acqui. ¶ Item ibi sed et si ex indulgencia. q̄ damnatus p̄pter male-
ficiū restitutus recuperat omnia ac si deportatus non fuisset. de quo dice-
tur in glo. super verbo. pristinum statum. ¶ Item nota in .s̄. religati. q̄ reli-
gati id est damnati in insulā ad tempus non perdūt ius patrie potestatis.
¶ Item in .s̄. pater seruus. q̄ per seruitutē pene dissoluitur patria potestas
¶ Item nota qualiter quis efficitur seruus pene. ¶ Item nota in .s̄. filiūfami-
lias. q̄ militaris dignitas et consulari. et per cōsequens nec doctoralis nō
liberat aliquem a potestate parentum. hoc verum de iure isto. hodie autēz
dignitas consularis bene liberat vt hic in glo. super verbo. non liberat. naz
per. xij

p duodecim dignitates liberatur quis a patria potestate quemadmodum etiam per episcopalem dignitatem. vt in autent. constitutio que de dignitatibus a patria potestate efficiuntur. § palam. sed tamen non per sacerdotalem potestatem quis liberatur autent. presbiteros. **C.** de epis et cle. **I**tem p ingressum religionis quis liberatur a patria potestate. notat glo. in. l. si ex causa. § papinianus. ff. de mino. **I**n glo. super ver. in potestate. in fine. ratio est quia ex quo semel liberatus est non recidit amplius. vt supra. **I**facit hec glo. in argl. q si impetraui gratiam pro prima vacatura et accepero vxorem. q post mortem vxoris non possum vii gratia. quia gratia iam semel extincta est. **D**e quo per **Jo. an.** in. c. primo. extra de cleri. coniugl. li. vi. et in clementi. gratie. de rescriptl. **I**n glo. iuris sui sunt. in fine. hoc fauore libertatis. vnde quis ppter dignitatem liberatur a patria potestate. hoc est verum quo ad luos fauores qui fauor non debet redundari in eius odium. .l. quod fauore. **C.** de legibus. **O**dium autez suu est si filij non deberent cadere in eius potestatem post mortem sui patris. quod facit in argl. **P**one q statuto ciuitatis cauetur. qui decesserit sine filio in potestate. bona eius fisco applicentur. aliquis decessit cum filio epo et no cum alio. vtru bona cofiscantur. et facit ista glosa. q non. quia redundaret in odium ipsius filij. **I**n glo. deportantur. ibi. ff. a qui appel. non licet. l. prima. § primo. vult ergo ista glo. q preses prouincie non posset deportare. **S**ed dic contra quia immo habet potestatem deportandi. ex quo habet merum et mixtum imperium. .l. illicitas. § qui vniuersas. ff. de offi. presi. sed tamen eius sententia no mandatur executioni. quia insulam non habet donec princeps insulam sibi assignauerit. vnde testamentu factum ante assignationez insule valet. l. prima. § deportatos ff. de legat. iij. et hoc vult glo. in § qui vniuersas. de quo per **Bar.** in. l. relegatoz. ff. de interdic. et relegl. per istam autem deportationem non dissoluitur matrimoniu. vt. l. prima. **C.** de repu. **I**n glo. pari ratione. in fine. vbi est eadem vel similis ratio. ibi idem ius vt hic. secus si contraria ratio vt i contrario. et ibi per **Bar.** et de isto plene in. l. si. **C.** de inter. matri. **I**n glo. pristinum ibi. § et in fauiana. et de hoc est tex. in. l. q si minor. § restitutio. ff. de mino. **I**n eadem in fine. de natura hoz verboz indulgeo et restituo vide plene per **Bar.** in. l. finali. **C.** de senten. pal. vbi est casus singularl. q minor qui est in potestate potest habere tutorem. scilicet quando pater dissipat bona filij impuberis. **A**duerte tamen q si restitutio fiat non fit ad bona alienata medio tēpore. vt in autent. **I**dez de nestorianis. **C.** de here. vnde tutum est q quando quis restituit facit apponere illam clausulam. et etiam ad bona si que sint alienata medio tpe. **I**ta notat **Bar.** et ange. in. l. gallus. § quid si tñ. ff. de libe. et postu. **I**stud vez est in restitutione hominis nam si quis fuerit restitutus p p̄tatem diuinā vt fuit lazarus ille recuperat omnia bona.

omnia bona alienata medio tempore. Ita notat glo. in .l. si ex his. ff. de
legi. ¶ In glo. relegati. ibi. hec bona. Hoc verū nisi bona essent sibi expres-
se adempta. quod iudex facere potest ex causa sibi bar. in .l. relegatoꝝ. §. ad
tempus. ff. de interdic. et relega. ¶ In eadem glo. ibi. ille non. et sic perdit
ciuitatem deportatus. id est actus ciuiles retinet tamen ea que sunt iurisgē-
tium. notatur in .l. quidam sunt. ff. de penis. ¶ In eadem ibi. alias relegato
hanc opinionem reprobat Bar. in quadam sua questione disputata que
incipit statuta ciuitatis ytalie. Nam banniti nostri temporis equiparantur
transfugis ciuitatis sue. cum illi dicuntur inobedientes ciuitati per quā ino-
bedientiam banniuntur homines. arg. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi.
dimi vnde tales banniti solum perdunt ea que sunt sue ciuitatis et concer-
nencia ipsoꝝ comodum. sed retinent ea que redundant in eozum incom-
modum. vt. l. tutelae. ff. eodeꝝ ti. Et istud est verum de bannitis qui possunt
impune occidi sibi statuta ciuitatis. vel quia sunt banniti ex imperio qui eti-
am impune occiduntur. l. iij. §. si. ff. ad .l. Cor. de sicca. alias tamen bannitus
perdit solum ea de quibus fit mentio in statuto. Nouerte tamen qd licet bā-
nitus non possit agere. potest tamen excipere conueniri et appellare. sicut di-
cimus de excōmunicato cum quo taliter cōmunicans non efficitur excōmu-
nicatus. vt in .c. intelleximus. et ibi notat extra de iudi. ¶ In glo. serui aut
pene in fine Nota qd hodie nemo efficitur seruus pene. quod veruz est si re-
maneat viuus. alias si duceretur ad vltimū supplicium et mori debeat non
possit testari. et serui pene vocarentur. l. eius qui ff. de testa. quod fallit in ma-
le ablati quia de illis disponere potest quemadmodum dicimus de vsur.
notat Jo. an. in .c. quāqꝫ. de vsu. l. vi. ¶ In glo. metallum in fine. De istis
penis qualiter succedat vide per Innoc. in .c. qualiter et quando. extra de
accu. ¶ In glo. militauerit in fi. Que requirantur ad militem vide pulcrā
glo. in .l. penult. ff. ex qui. cau. maio. sequit. §. si ab hostibus

Si ab hostibus captus Jus liberoꝝ capti ab hostibus pendere
nam seuersus ab hostibus fingitur sem-
per in ciuitate fuisse et sic liberos semper in potestate retinuisse iure posslimi-
ni. sed mortuus fingitur a prima hora sue captiuitati. mortuus fuisse. et sic
liberos a potestate liberatos. ¶ Item per emancipationem soluitur p̄ria
potestas que emancipatio hodie potest fieri coram quocunqꝫ iudice. et ta-
lia iura seruantur patri in bonis emancipati que patrono in bonis liberti.
hoc dicit vsqꝫ ad §. ammonendi. ¶ Nota primo qd captus ab hostibus di-
citur seruus hostium. vt hic et in .l. hostes. ff. de capti. et postli. re. sed docto-
res citra montanos. mirantur quare in preiudiciuz nostꝝ et oꝝtra nos inter p̄-
temur nos captos effici seruos hostiū. Aliqꝫ dixerūt qd hoc fuit ex necitate
quadam.

quodam quia nisi serui efficeremur haberemus bona de quibus possemus
disponere inter hostes. et hostes illa bona a nobis extorquerent Johanes
fa. dicit qd hoc non sequitur. ex quo non haberemus de facto bona non posse/
mus de eis disponere. unde dicit ipse qd hoc fuit introductum in fauorem rei
publice et etiam nostri fauore. quia si haberemus bona possemus de eis dispo/
nere in fauorem inimicorum nostrorum dum essemus apud hostes et sic contra/
here cum eis quod maxime caderet in detrimentum rei publice ac etiam nostri
detrimentum. Sed hec ratio eadem est in effectu cum prima. unde videtur
mihi eodem modo laborare immo qui a latronibus capiuntur non efficiuntur
eodem modo sui latronum et tamen de eorum bonis disponere non possunt
.l. qui a latronibus. ff. de testa unde cogita de meliori ratione. **¶** Nota se/
cundo qd si pater filii familias fuerit captus ab hostibus. quamdiu captus est
status liberorum dicitur esse in pendentia. Nam si pater reuersus fuerit fingitur
nunquam captus fuisse et per consequens nunquam extra ciuitatem fuisse. et sic iu/
re postliminij fingitur semper liberos in potestate retinuisse. Si vero pater
moriatur apud hostes fingitur prima hora captiuitatis fuisse mortuus. ficti/
one l. cornelia. et per consequens liberos a prima hora captiuitatis a potesta/
te liberatos. et sic omnia ante mortem facta per ipsos liberos valent. et sic
testamentum per filium familias factum dum pater est apud hostes valet. Si
pater ibi mortuus fuerit etiam post testamentum factum. l. lex cornelia. ff. de testa.
¶ Tertio nota unde dicatur postliminij. quia a limine quod est finis et ter/
minus domus. quod facit in argl. Nam si debitor captus fuerit non dicitur
esse in carceribus nisi ductus fuerit ultra limina carceris et inde vere exire
non posset pro libito voluntatis sue. facit. c. mulieres. de iudi. li. vi. Facit etiam
in argl. qd si statuto ciuitatis caueatur qd qui alium in domo vulnerauerit
cadet in talem penam. tunc oportet qd talis vulneratus sit vulneratus intra
limina domus. nam ista dictio. in. iuncta ablatiuo denotat intrinsecitatem. l.
prima. §. in flumine. ff. de flumi. de quo per Bar. in. l. prima. §. hoc interdictum
.ff. de collati. Secus si dicat in pertinetis domus quia sufficit qd ad duos
pedes prope domum sit vulneratus. h. ff. finium regum. et in glo. l. quidam hibe/
rus. ff. de serui. vrb. predi. Si autem diceret de circumstantiis ecclesie intelligitur
de triginta pedibus circum circa ecclesiam. vt refert Bar. in. l. apud labio/
nem. §. quicum ff. de iureiur. xvij. q. iij. c. quisquis et ca. sicut. **¶** Item nota
in versi. sed et si captus. qd ea que ab hostibus capiuntur pro milites et stipen/
darios recuperant si hostes victi fuerint vt unicuique bona sua restituatur.
.l. sicut liberi. et. l. ab hostibus. ij. ff. de cap. et postli. reuer. Quod verum est in
rebus in quibus habet locum postliminij. vt sunt equi naues oues boues
et similia. de quibus in. l. ij. et. ij. ff. de capti. sed in rebus in quibus non habet lo/
cum postliminij vt sunt arma et vestes. tales res non restituuntur amittentibus
vt in

vt in dicta l. ij. **I**tem itez est vez in rebus captis ab hostibus et recupa-
tis secus in nō recuperatis. Circa quod quero an bona que capiuntur ab
hostibus efficiunt capientium. et distingo. an sint res immobiles. et tales
res publicant. l. si captiuus s. expulsus. ff. de capti. aut sunt res mobiles et
efficiunt capientium. l. si quis in bello. ff. de capti. hoc est vez nisi capiantur
victis hostibus. quia tunc bona que inueniunt assignantur duci belli tribu-
enda ad butinū sibi merita militū et alioꝝ armatoꝝ. Ita notat bar. in d. l.
si quis in bello quod itez est vez in bellis publicis et iustis. hoc est in illis
in quibus populus romanus impator vñ papa vel sui legati vel officiales
inducunt bellum. vt notat bar. in dicta. l. hostes ff. de capti. particularis enī
ciuitas non dicitur habere publicum bellū si vna pars excludit aliam. sed
dicitur potius dissencio quedaz. l. si quis ingenuā s. in ciuilibus. ff. de capti.
similiter vna ciuitas nō dicitur habere publicū bellū contra aliam. Sed qui
huiusmodi bella inducunt dicuntur litiū cultores. l. qui a latronib⁹. ff. de testa.
sed tamen in huiusmodi bellis seruatur circa res id quod dictum est de bel-
lis iustis et publicis. quāq̄ capti in talibus bellis nō efficiuntur serui capiē-
tium. ita notat Bar. in dicta. l. hostes. et per consequens non habet locū ius
postliminiū sicut nec etiam habet locum in bellis iniustis nec in istis societa-
tibus gentiū armatoꝝ qui ruteri vocantur qui ad suū libitū territoria ciuitatū
destruunt et bonos mercatores captant. illi enī latrones vocantur. tex. est in
dicta. l. hostes. **I**tem in s. preterea. q̄ emancipacio liberat quez a patria
potestate. **I**tem in ver. nostra. q̄ vana solemnitas est submouenda. nam
quod potest fieri p̄ pauciora frustra fit p̄ plura l. si. C. de eman. libe. et cir-
cuit⁹ alias circul⁹ vitand⁹. l. dñs testa. seruo suo. ff. de condi. indebi. **I**tez
q̄ emancipacio hodie potest fieri per parentē coram quocunq̄ iudice et in
quocūq̄ loco honesto sine aliqua solemnitate. **I**tem nota q̄ pater retinet
illa iura in bonis emancipati que patronus in bonis liberti. quod qualiter
procedit et qualiter intelligatur vide hic notabilem glo. in ver. patrono. q̄
glo. ponit casus qñ pater nō potest succedere filio emancipato. **I**tem si-
naliter nota q̄ pater emancipans filium efficit eius legitimus tutor. de cor.
ij. de legit. perent. tute. et ij. de fidei tute. in principio. **I**n glo. pendet. in fine
Nota ex hac glo. q̄ filij quoz patres capti sunt ab hostibus quo ad statū
de pñti dicuntur esse sui iuris. Hinc est q̄ testamentū ab ipis filijs factū tpe
captiuitatis patris valet. licet patre reuertente rumpat. l. si. C. de sent. pas.
et ibi glo. et sic filij medio tpe possunt strahere et testari ad si essent sui iuris
licz quo ad tpus futurū stat⁹ eoz dicat esse in pendenti. vt satis declaratū
est supra in textualibus. **N**ota tñ q̄ filij capti ab hostib⁹ nō pōt interim
aliquid facere in p̄iudiciū patris. vt tenet Azon in sūma. in ti. de sentē. pas.
et ideo interim datur curator bonis capti ab hostib⁹. l. inuito s. si. ff. de tuto
licet secus

licet secus sit in bonis filij deportati cui contractus tenet. licet pater postea restituat. quia nulla est spes restitutionis. vt dicta. l. finali. ¶ In glo. id circo in fi. Nota ex hac glo. qd reuersus ab hostibus recuperat omnia bona. hoc vez in bonis que reperit. sed si fuerit interim aliquod ius quesitum per prescriptione in bonis illi capti no recuperat ea nisi p in integz restitutione. l. eos qui ab hostibus. ij. ff. de captiuis. ¶ Aduerte tamen qd rediens ab hostibz non recuperat vxorem. sed oportet vxorem de nouo consentire. l. cum due species. s. finali. ff. de cap. quod vez est de iure ciuili. secus de iure canonico vbi seruitus no impedit matrimoniū. c. primo de diugio seruo. ¶ In glo. x. patrono ibi caluifiana. hoc vez qd caluifiana non datur patri si alienatio est facta a filio titu oneroso et sine fraude emptoris. alias bene reuocat pater alienata p filiu in eius fraudem fm Bar. vt. d. l. non vsq. all. in glo. ¶ In fi. eiusdem glo. Quero an pater emancipans filium cogat ei legitimaz dare. Et respondeo qd non. quia filius emācipat nullū ius habet in bonis patris viuētis. de quo p bar. in. l. si. ff. de libe. agnoscen. sed dum pater emācipat filium osuetū est aliquid donari vel assignari in premiū emancipationis ipi filio. vt. l. vt liberl. in fine. C. de colla. Ita tñ collatio seu donatio no debet computari filio in legitima nisi pater hoc expresse dicat. l. si quando. s. et generaliter. et ibi p Bar. C. de inof testa. licet talem donatione teneat filius conferre cum fratribus. vt. d. l. vt liberis. pater tamen non cogit ad aliquid dandū. qz emancipacio fit in comodum ipius filij et in incomeduz ipius patris notat Bar. in. l. cum oportet. s. penult. C. de bonis que liberl. premiaat tamen pater aliquā in emancipatione filij qz potest eni sibi tenere dimidiam vsufructus in bonis aduenticijs ipi filij vt. dicto. s. penult.

Ammonendi aut sumus. Licitum est patri retento nepote vel alijs in potestate filium emancipare. vel econtra. ¶ Item per adoptionem factam ab auo paterno vel materno liberatur filius a potestate sui patris naturalis. et transit in potestatem patris adoptantis. ¶ Item nepos ex filio emancipato est in potestate aui si tpe emancipationis filij nepos erat exceptus. ¶ Item filius no potest compellere patrem vt eum emancipet. hoc dicit vsqz in fi. ti. ¶ Nota primo qd qui plures habet in ptate pot vnū emancipare et aliū retinere in potestate. ¶ Item nota in s. sed et si pater. qd p adoptionem aui paterni vel materni soluitur ius patris naturalis et transit filius in ptatez adoptantis. ratio est qz occurrūt simul ius naturale et ciuile. sec si extraneus adoptaret. vt. s. ti. pmo. s. sed hodie. s. si vero. ¶ Itē nota ibi adl. inuenientibz. qd adoptio debet fieri coraz iudice et cū scriptura. si tñ scriptura fuerit pōita vel etiā simulata fuerit pot contractus pbari p testes. vt est glo. notabilis in. d. l. ij. C. de emāci. libe.

liberorum quod facit ad statutum. Donec statuto caueat quod nullum debitum debeat
at probari nisi per instrumentum publicum quod amisso instrumento possit debitum pro
bari per testes. facit l. emancipatione. C. de fide instru. **I**tem ibi et non con
tradicens quod qui tacet consentire videtur. facit in argl. quod si filius familias offerat
religioni nec contradicit in accipiendo habitum videtur consentire in religionem
Istud verum quando actus gerit per aliquem sub cuius iure vel parentela est iste qui
non contradiceret. secus si ipse met contradiceret. quia tunc requirit expressus consensus. l. ij
ff. de adop. et sic est hic vnus casus contra membrum distinctionis. Bar. in l. qui
dotem. ff. solu. matri. vbi dicit quod quando propter reuerentiam patris vel domini.
filius vel seruus non contradicit videtur dissentire. De isto hoc ardo vide latius
per bar. in d. l. qui dotem. et per Jo. an. in regula qui tacet in. vi. et. l. gayus. ff.
de pigno. act. et ibi notat. **I**tem nota in s. illud autem. quod si filius tempore conceptio
nis nepotis sit in potestate aui. nepos qui nascitur erit in eius potestate quousque
ante natiuitatem nepotis filius sit emancipatus. Facit in argl. quod natus a re
ge vel sacerdote non dicitur filius regis vel sacerdotis. si pater tempore conceptio
nis filij non fuit rex vel sacerdos. vt est glo. notabilis in l. imperialis. C. de
nupti. Bar. in l. senator. C. de digl. libro. xij. **I**tem nota ibi. oportet. quod in
emancipatione requiritur voluntas ipsius emancipantis. sed hoc fallit in qua
tuor casibus hic notatis in glo. si. in quibus pater compellitur emancipare
filium. sic etiam filius inuitus non potest emancipari. vt in fine glo. quod ve
ruz puto nisi sit filius infans. vt. l. iubemus. s. finali. C. de eman. libe. vel alia
ex iusta causa pater emancipet filium. nam ex eisdem causis ex quibus pater
potest exheredare filium. ex eisdem potest filium emancipare etiam inuito.
vt notat Bar. in l. quodaz cum filium. ff. de ver. obli. **A**duerte tamen quod filius
emancipatus derelinquens parentes pauperes potest reuocari in potesta
tem. per. l. alimenta. s. necare. ff. de liberl. agnos. ita notat Cy. in l. prima. C.
de ingra. libe. **F**acit ille s. in argl. quod pater non potest filium inuitum mona
chum facere sed si impuberem faciat monachum non sufficit sola oblatio nisi
filius factus pubes ratificet vt in ca. aduiscit. et in ca. quecunqz. xx. q. pma.

Rubrica de tutelis.

Continuatio patet ex principio nigri. Nam postquam visum est de his qui alie
no iuri subiecti sunt. sequitur videre de his qui sunt sui iuris. verum quia eorum
qui sunt sui iuris. aliqui in tutela sunt. aliqui sub cura. aliqui nec sub cura nec
sub tutela sunt. sequitur videre primo de tutelis. sequitur Nigri

Transeamus nunc ad aliam Diuiditur in quatuor partes. primo cōtinuando. scda ibi. est autem tutela. ponitur diffinitio tutele. tertia ibi tutores. allusio vocabuli. quarta ibi permissū. ponitur tractatus de testamentaria tutela. Prime tres partes non summantur. sed quarta hoc intendit. Pater potest filio in potestate existenti tutorem dare. Item nepoti et alijs descendētib⁹ si post mortem eius nō sunt recasuri in alterius potestatem. similiter et postumo si tēpore mortis patris natus postumus fuisset in potestate patris. filio autē emancipato tutor non datur in testamento sed erit per iudicē confirmatus. hoc dicit vsq; in si. ¶ Nota primo q̄ eorum qui sunt sui iuris. aliqui sub tutela sunt. aliqui sub cura. aliqui nec sub tutela nec sub cura sunt. Secūdo nota q̄ strariorū eadem est disciplina. de quo supra. de his qui sunt sui vel alieni iuris. in p̄ncipio. ¶ Tertio nota diffinitionem tutele et eius expositionem ponit hic glo. et bar. latius in. l. prima. ff. eodem. ¶ Item nota in. s. tutores. q̄ illi dicuntur tutores quibus conuenit diffinitio tutele. nam bonum est argumentum a diffinitione ad diffinitum. vt. l. prima. s. dolum. ff. de dolo. ¶ Item nota q̄ bonum est argumentum ab allusione vocabuli. quod verum est si diffinitio non repugnet. de quo latius per bar. in. l. ij. s. appellatum. ff. si cer. petatur. ¶ Item in. s. permissum. q̄ ad hoc q̄ datio tutoris valeat in testamento plura sunt necessaria. Primo q̄ ille cui datur tutor sit filius impubes. vnde puberi non datur tutor nec etiam curator in testamento. sed datus curator confirmetur. vt. l. de curatoribus. s. ij. quare autem non possit dari curator in testamento sicut tutor. cogitat et videbimus infra. Secūdo requiritur q̄ filius sit in potestate ip̄ius dantis. vnde emancipato non potest dari tutor in testamento. licet datus confirmetur. vt in sine huius tex. sicut etiam filio naturali tm̄ non potest dari tutor licet datus confirmetur. vt. l. si. C. de confirmā. tuto. Spurio autem nullo modo potest dari tutor s̄m glo. in. l. prima. ff. de testamen. tute. ¶ Item mater nō dat tutorem in testamento. licet datus confirmetur vt in dicta. l. prima. ff. de testamen. tute. Tertio requiritur q̄ dentur tutores in testamentis nō in codicillis nisi codicilli sint confirmati quod presumitur hodie vt infra d̄ codicillis. s. non solum. sed non teneret in codicillis sola datio tutoris. Ita notat Bartolus in. l. ij. ff. de testa. tute. potest tamen pater in testamento minus solemniter dare filijs suis tutores. l. ac consultissima. s. ex imperfecto. C. de testa. ¶ Itē nota in. s. cū aut. q̄ q̄ in vtero est p̄ iā nato habet. hoc vep̄ q̄ agit de eius cōmodo. secus de eius incōmodo. l. qui in vtero. ff. de sta. ho. Hinc est q̄ si nauta fecerit pactū cū his qui in nauis sunt vt quelibet p̄sona

persoluat

persoluat tantum, et ibi fit mulier grauida. non tenetur soluere pro duabus
 personis quia illud esset in incommodum ipsius qui in utero est. ¶ In glo. su/
 per verbo non sunt. Nota ex hac glo. qd existenti in potestate regulariter
 non datur tutor vel curator quia tales dantur ad gubernandum ipsum mi/
 nozem et bona eius ad quam administrationem nemo presumitur esse dili/
 gencior qm pater. quia nullus amor vincit paternum. l. finali. C. de curat. fu/
 rios. Fallit hoc si pater nullo modo vellet administrare vel aliquid habe/
 re in hereditate aduenticia aduenta filiofamilias. quia datur curator here/
 ditati. l. finali. s. vbi autem. C. de bo. que libe. et quando sufficiat auctoritas
 patris in filio et quando non. tene hanc regulam. qd in his in quib' patri vsus
 fructus competit vel in bonis aduenticijs vel dubium est an damnū vel lu/
 crum pertineat ad patrem. sufficit auctoritas patris. in alijs autem non in
 quibus pater nihil acquirit. vt si vellet se obligare filiusfamilias vel aliqua
 sibi aduenirent ex rebus ecclesie. Ita notabiliter distinguit Bar. in. l. finali.
 s. pupillus. ff. de verboz obligationi. sufficeret tamē auctoritas tutoris vel
 curatoris vt ibi. filiusfamilias autem potest se obligare sine patre. sed lesus
 restituitur. vt. l. prima. ff. de minoribus. Fallit hic in voto et in macedonia/
 no in quibus nō tenetur filius sine patris consensu. l. ad rem. s. si voto ff. de
 pollicita. l. prima ff. ad macedo. Ex his infertur qd si filiusfamilias agit. in
 iudicio non sufficit auctoritas patris sed debet dari curator ad litem scdm
 Bar. in dicta. l. finali. s. primo. Aduerte tamen qd si filiusfamilias maior in/
 fante constituat procuratorem cum auctoritate patris valet constitutio p/
 curatoris. nec requiritur qd detur sibi curator ad litem. quicquid dicat bar.
 ita hec glo. in. l. prima. C. de bonis mater. quamqz Barto. non ignorauit.
 quia dicit qd ibi loquitur in rebus in quibus patri acquiritur vsusfructus.
 Sed immo idem puto in alijs rebus adquisitis. argl. c. si. de iudi. libro. vi.
 vbi dicit qd in causis spūalibus minor potest dare procuratores cum aucto/
 ritate sui superioris. ergo idem dicemus qd filiusfamilias potest dare pcur/
 ratorem cum auctoritate patris. nam pater est sibi magis coniunctus qm ali/
 us superior. Facit optima ratio. nam curator ad litem datur ad defen/
 dendam causam ipis pupilli. sed nullus est melior defensor qm ipse pater. et/
 go cum consensu eius potest se defendere in iudicio. et per consequens euz
 auctoritate eius procuratorem constituere. et istud tenuit Rapha. in dicto. s.
 pupill'. Cogita tñ qd tutius est in iudicio qd dat curator ad litē. ¶ In glo.
 ptās in fi. Nota p̄maz expositionē videlicet qd vis et potētia exponat. i. vt
 olēta ptās. nō placet bar. qz multociēs volēs et volenti dat tutor. vt in l. ij
 et in autē. ibi posita. C. qñ mulier. tuto offi. sū. pt. hinc ē qd g. scdo mō expo/
 nit qd vis ad cogēdū. ptās ad impandū. sed bar. alit̄ exponit. qz dicit qd ista

sunt duo.

sunt duo nomina substantiua quorum vnum resoluitur in adiectiuum vt dicitur vis et potestas id est vires potestas. seu virtus potestatiua. quemadmodum dicimus quod in definitione pacti. quod est placitum et consensus. id est placitum consensus. l. prima. ff. de pactis. ¶ In glo. capite. in fine. vt reducas ad concordiam istas leges istam distinctionem facias. Aut seruus cui hereditas relicta est per fideicommissum vult cogere heredem vt adeat et sic est seruus ipsius heredis. et tunc non potest cogere heredem. et per consequens non datur ei tutor. et sic loquitur. l. cogi § si seruo. ff. ad trebel. aut ille seruus est seruus hereditatis et tunc distinguitur. aut est hereditas et libertas relicta ab vna persona tamen vt quia fuit vnus solus heres qui rogatus restituere hereditatem seruo et dare sibi libertatem. et sic loquitur. l. mulier. § non est et tunc datur tutor vel curator seruo qui compellit heredem institutum adire et restituere. Aut est seruo hereditas et libertas relicta a duobus heredibus. quia duo sunt heredes instituti. vnus rogatus est restituere hereditatem alius dare libertatem. et tunc distingue. aut eorum hereditatem ad vnum eorum redeunt et tunc ille ad quem redeunt cogitur per seruum hereditatem adire. et per consequens dabitur tutor vel curator. et sic loquitur. l. si res aliena § si seruus. ff. ad trebellianum. Aut vnus portio ad alium non redit et non cogitur heres adire. et sic loquitur dicta. l. si res. § si seruus. Aut est relicta libertas et hereditas a duobus. sed vnus est heres alius legatarius et tunc cogit heredem adire hereditatem. et sic tutorem vel curatorem habebit. ff. ad trebellianum. l. non est cogendus. Bart. tamen in l. prima. ff. eodem dicit quod ista verba in capite libero ponuntur solum propter illum qui datur tutor et qui habet exercere potestatem tutelae. non autem propter eum cui datur tutor. ¶ In glo. tuendum. in fine. quod tutela est ad tuicionem et ad tuendum commodum et ad vtilitatem pupilli. Patria autem potestas est ad commodum patris. quia quicquid filius acquirit patri acquirit. per quas personas nobis acquirit. in principio. ¶ In glo. tutores. in fi. Secundo queritur an tutor debet sustentari de bonis pupilli. Jo. fa. dicit quod sic. quando est in expeditione negotiorum pupilli et exponeret ibi plus quam in domo propria faceret. alias non. Ex quo inferitur. quod si tutor esset tutor vel alius laborator quem oporteret quotidie viuere ex propriis laboribus. et si iste tutor iret pro negociis pupilli ipse est alendus de bonis pupilli. facit. l. sed et si lego § quod autem. ff. de peti. heredi. ¶ In glo. super verbo confirmandus. in fine. Doctores communiter tenent quod iste erit datiuus tutor. sed assimilatur testamentario. De hoc per Bartoluz in l. prima. ff. de confirma. tuto. et per istam similitudinem bene preferit legitimo. vt. l. si furioso puberi. hic in glo. alibi bene tamen secum admittit alium datiuum

variū tutorem. **I**n glo. inquisitione in fine. Conclusio in ista materia cū
querit̄ cui filio possit dari tutor in testamento et qñ sit confirmand⁹. Aut loq̄
mur in filio naturali et legitimo in p̄tate cōstituto et tunc aut p̄ dedit sibi
tutorem in testamento solemnī et valet dacio. nec eget cōfirmacione. vt hic
et in. l. prima. ff. de confir. tuto. Similiter si detur ab auo nepoti in potestate
dum tamen ille nepos post mortem aui non sit recasurus in potestate filij
id est sui patris. hoc etiam vez est quāq̄ pater vel auus filium exheredat/
set. nam filio exheredato pater potest tutorem dare. l. pater. ff. de testa. tute
aut est datus tutor in minus solemnī testamento tunc licz olim esset confir
mandus vt. l. prima. ff. de confir. tuto. tamen hodie distinguitur. aut testa
mentū est minus solemnē p̄pter causam p̄tericionis vel exheredationis.
⁹ non eget confirmatione. vt autent. ex causa. **C.** de libe. p̄ter. **S**i vero ex
alia causa testamentum esset minus solemnē. puta q̄ non sit adhibit⁹ nume
rus testium. tunc aut liber qui datus est tutor. est vnus de liberis suis et nō
 eget confirmatione. aut extraneus et indiget confirmatione. vt. l. ac consul
tissima. §. ex imperfecto. **C.** de testa. **S**i autez pater decesserit in continenti cō
firmatur talis sine inquisitione. **S**ed si pater postea diu superuiuat adhibe
tur inquisitio an superuenerit iusta causa p̄pter quam tutor veniet non con
firmandus. vel ne. et sic iudex respiciet vtilitatem pupilli. per. l. vtilitatem. et
ibi per **Bar.** ff. de confir. tuto. Aut loq̄mur in filio legitimo tm̄. et tūc cō
clude. q̄ pater adoptans et arrogator potest filio suo dare tutorem in bo
nis a se relictis vel eius occasione ad eum peruenientibus et non in alijs bo
nis. §. sed hodie. §. de adopti. l. cum in adoptiuis. **C.** de adop. et. l. si arropa
tor. ff. de adopti. Aut loquimur in filio emancipato tm̄. id est in illo qui nō
est in potestate. et tunc talis tutor datus est a patre. et dacio mero iure non
valet. debet tamen confirmari a iudice sine inquisitione. quia iudex non de
bet querere an satisfat. vel an sit diues vel pauper propter amorem pa
ternum. quia p̄sumitur q̄ pater non dedisset tutorem filio nisi ydoneum.
vt. l. prima. ff. de confir. tuto. **I**tem secus est in matre que filio dedit tuto
res quia talis tutor debet confirmari cum inquisitione. l. ij. et ibi per **Bar.**
ff. confir. tuto. l. mater. **C.** de testa. tute. **N**ec obstat q̄ satisfatio nō est in tu
toze propter amorem paternum. et sic etiam videtur q̄ non in matre debet
at fieri cum tanta sit affectio matris ad filium quanta patris. ar. l. videam⁹
ff. de in li. iuran. quia hoc est propter fragilitatem mulieris. quia mulier nō
ita caute respicit an tutor sit ydoneus vel non sicut pater. Ita dicit glo. in
l. prima. **C.** de confirma. tuto. **A**n loquimur in filio naturali tm̄. et tunc aut
pater eum non instituit. et non confirmatur sine inquisitione. l. naturali. ff.
de confirmando tutore. Aut instituit. et confirmatur sine inquisitione in
illis

in illis bonis in quibus eum instituit et non in alijs .l. si .C. de confir. tuto.
In spurio autem nullo modo valet datio tutoris in testamento nec confir/
matur vt dicit glo. in .l. p̄ma. ff. de testamen. tute. Extraneus autem potest
omnino relinquere institutum tutorem in testamento. qui confirmabitur cū
inquisitione. l. tutorem. ff. de confir. tuto. Aduerte tamen q̄ tutor nunq̄ de/
bet confirmari nisi p̄us pronuncietur ydoneus. vt notatur in .d. l. tutorem.
Quid autem si tutor petat se confirmari et iudex negligat. an possit admi/
nistrare. Responde q̄ sic s̄m Bar. in .l. qui a patre. ff. de confir. tuto. facit. c.
primū. de supplen. negli. prelā. sequit̄ & ca.

Rubrica Qui tutores testamento dari possunt.

Continuatur. Postq̄ visum est de tutelis. sequitur videre que persone pos/
sunt dari tutores.

¶ Sequitur Nigrum.

Dari autem tutor potest. Diuiditur in tres partes. Primo
ponuntur quedaz persone que pos/
sunt dari tutores. licet eis dubium magnum fuisset. Secūdo declaratur an
ad certum tempus et certe rei possit dari tutor ibi. ad certum tempus. Ter
tio ostenditur quibus intelligitur datus esse tutor quando filijs vel liberis
datur. ibi si quis filiabus. hoc dicit. Filius familias ac seruus proprius cum
libertate potest tutor in testamento dari quam libertatem etiam seruus tu/
tor datus a lege consequitur. Error autem et datio sub conditione cum li/
ber erit eam viciat. similiter furiosus et minor. viginti quinq̄ annis potest
in testamento dari tutor qui erunt tutores cessante furore et minori etate.
¶ Item tutor potest a testatore dari ad certum tempus sub certo tempore
et conditione. non autem certe rei vel cause. et appellatione filiorum conti/
nentur postumi et non nepotes. sed appellatione liberorum omnes descen/
tes comprehenduntur. hoc dicit totus iste tytilus. ¶ Nota primo ergo s̄m
ordinem. q̄ filius familias potest esse tutor. nec patria potestas impedit. ra/
tio ponitur hic in glo. super verbo filius familias. quia tutela est munus pub/
licum in quo non curatur patria potestas. quod veruz est quando ille qui
gerit officium publicum. illud gerit vt persona publica. secus si vt priuata.
nam testamenta publici iuris sunt. l. tertia. ff. quemadmodum testa. aperi.
et tñ in testamentis curat̄ patria potestas. quia filij familias testari nō p̄t.
¶ qui testa. fa. p̄t. in p̄n. ¶ Secūdo nō in s̄ sed et seru? q̄ ad hoc vt seru? possit
esse

esse tutor requiritur quod si sit liber quam possit esse tutor. et si secundum ordinem intellectum oportet enim quod tutela recipiat personamabilem et liberam ut patet ex diffinitione tutelae. unde qui servum suum proprium dat tutorem videtur sibi dare libertatem et sic ex legis dispositione secundum prescriptam voluntatem testatoris. servus statim consequitur libertatem antequam efficiatur tutor. quod facit in ar. Donec. papa tribuit alicui officium qui tamen de se inhabilis est. tunc videtur cum eo dispensare et eum abilitare. de quo in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. et ibi per Bar. et Innoc. in c. veniens. extra de filiis pres. Et ex isto etiam potest notari quod tantum operatur tacitum sicut expressum. de quo in l. cum quid mutuū. ff. si certū petat. et l. iij. et ibi plene per Bar. ff. de legat. iij. **I**tem in ver. plane. quod error in qualitate seu conditione persone viciat dationem tutelae et quando error viciat vide plene per Bar. in l. prima. ff. de offi. pcur. cesa. **I**tem nota in ver. servus autem. quod servus alienus non potest dari tutor in testamento pure. **I**tem in ver. proprius. quod servus proprius non potest dari tutor sub hac conditione cum liber erit. ex quo testator habuit potestatem sibi dandi libertatem. et de isto quando datio tutoris valet in seruo et quando non. vide per Bar. in l. si hereditas servus. ff. de testam. tute. **I**tem nota in servus furiosus. quod furiosus et minor non possunt esse tutores. sed si dati fuerint in testamento tunc erunt. cum sane mentis furiosus fuerit. vel minor maior effectus fuerit. Et sic nota quod non inspicitur tempus quo actus geritur sed quo effectus consumatur. Facit in argl. Donec quod statutum dicat quod qui hoc anno rector fuerit non possit esse rector nisi post quadriennium. Si aliquis eligitur rector qui fuerit rector infra quadriennium intelligitur electus post quadriennium. et tunc valebit electio. argl. huius tex. et l. querro. § lucius. ff. de testa. tute. **I**tem nota in servus ad certum. quod datio tutoris potest fieri ad diem et sub conditione. cuius contrarium videtur quia actus legitimi non recipiunt diem neque conditionem. l. actus legitimi. ff. de re. iur. quam regulam intellige in illis actibus legitimis ibi enumeratis. et quod ibi enumeratur datio tutoris intelligendum est de datione facta a iudice. non autem a testatore. Et ratio differentie potest esse secundum aliquos. quia actus iudicialis non possunt esse in pendentibus. l. non quemadmodum. ff. de iudiciis que ratio non placet. quia licet non debeant esse in pendentibus et fieri sub conditione facti. tamen tenent. ut l. prima. § biduum. ff. quando appellandum sit. Unde Barto. reddit aliam rationem que fuit Cy. in rubrica. C. de testam. tutela. quia in datione tutoris testatoris versatur factum testatoris quod potest suppleri per iudicem. sed factum iudicis non debet suppleri per alium iudicem. Nec obstat. l. mutuo. § primo. ff. de tute. quia ibi exponitur si per quod secundum glo. et Bar. ibi. **I**tem nota quod datio tutoris non potest precedere heredis institutionem quod vix

quod veyz intelligas fm ordinem littere. sed fm ordinem intellectus bn̄ de-
bet procedere. de quo in s̄ ante heredis. j. de legat. qz heredis institutio ca-
put est testamenti vt ibi **I**tem in s̄ certe. Nota qz tutor dat̄ p̄ncipaliter p̄-
sone et secūdario reb̄. curator aut̄ econtra vt hic in glo. sup̄ verbo certe p̄-
sone. **I**tem nota ex s̄ si quis filiabus. Nota qz appellatione filioꝝ cōtinent̄
postumi. quod veyz est quo ad tutelās. secus in legat. qz legatū factū filiis
non intelligit̄ factū postumis nisi appareat de aliquib̄. indic̄s. vt. l. qui fili-
abus. ff. de lega. p̄mo. et ibi plene p̄ **Bar.** et de ratione diuersitatis **I**tem
nota qz appellatione filioꝝ nō cōtinent̄ nepotes. **I**tem nota qz appellatione
liberoꝝ cōtinentur nepotes. **I**tem nota qz appellatione postumoꝝ cōtinent̄
filij postumi. et omnes alij liberi postumi. **I**n glo. ver. filiussa. occlude in b̄
cū si querā in quantū tenet̄ pater cuius filius suscepit officiū publicum. &
distinguen̄do. aut istud officiū est publicū vtilitate et auctoritate. et tunc pa-
ter sciens tenet̄ in solidū rei publice. p̄uatū aut̄ tenet̄ de peculio. Aut est pub-
licū auctoritate et p̄uatū vtilitate vt est tutela. et tunc aut̄ tutela est data in
testamento et tunc pater tenet̄ tm̄ de peculio licet pater expresse cōsenserit.
Sed si fuisset data a iudice et pater cōsenserit expresse tenet̄ in solidū. Et ita
p̄ glo. in. l. ij. ff. de admi. tuto. p̄ **Bar.** in. l. si fili. ff. de tute. Ratio d̄se est qz
p̄ datus tutor potest cogi pater cōsentire. l. si s̄ si. ff. de susce. tuto. l. si quis
inter tres. s̄ imperator. ff. de excu. tuto. Modo regula que est qz vbi cogitur
quis cōsentire cōsentiedo obligat se in solidū. vt. d̄ s̄ si. et dicto s̄ imperator.
secus in testamētaria. de quo etiā p̄ **Bar.** in. l. lucius hic all. **I**n glo. ver.
sine libertate. in. fi. **I**ntellige ergo tex. qz iste testator dat̄ seruū p̄p̄riū simpli-
citer tutorem. nec expresse dat̄ ei libertatem nec expresse p̄hibet. in hoc casu
dubio intelligitur tacita libertas sibi relicta. quia fauore liberorum qui-
bus datur tutor. nam ex quo cum dat̄ tutorem videt̄ sibi omnia dare sine
quibus tutor esse non potest. l. ij. ff. de iur. om. iudic. nam qui vult cōsequens
vult et antecedens sine quo cōsequens esse non pōt. l. ad rem mobilem. 7. l.
ad legatū. ff. de p̄curat. **I**n glo. datur. in. fi. **P**one igit̄ p̄ intellectu glo.
qz testator in testamento suo pure dedit tutorem seruū alienū filio suo impu-
beri. quid erit. & qz tunc intelligit̄ hec cōditio si liber erit. vt. j. eo. s̄ furiosus
secus aut̄ si exprimeret testator qz nollet subintelligere illam cōditionē. quia
tunc inutiliter erit tutor. et sic p̄cedit iste s̄. Ratio glo. est qz p̄ hoc qz testa-
tor dat̄ seruū alienū tutorem si liber erit videt̄ rogare heredem vt eū emat
et manumittat. vt. ff. de testa. tute. l. si hereditas. **I**n ea. glo. in. fi. Prima
cōmunis est et approbatur et magis concord. littere quāqz. **J**a. de are. tenu-
it secunda. **I**n glo. certe cause in. fi. De isto ple. p̄ **Bar.** in. l. ij. ff. de testa-
tute. et intellige glo. qz vniuersitati rez bene datur tutor si iurisdictio datus
se extendit ad omnes res. alias eni intelligitur esse tutor rez in iurisdictioe
sua

sua. etiam si nō sit nisi vna res. tutor datus tñ simpliciter videt̃ dat̃ ad oēs
 res extra iurisdictionem suam positas. Potest tamen tutor infra quinquaginta
 dies se excusare et non postea. sed bene postea potest petere dari sibi
 coadiutorem. l. testamento. C. de excu. tu. ¶ In glo. super ver. si quis postu-
 mo. De isto tñ qualiter et qñ masculinū accipiat seim. et qñ seim nō masculi-
 nū. vide p̃ Cy. in. l. quecūqz. C. de seruis fugi. et per Bar. in. l. p̃ma. ff. de v.
 signi. ¶ Alterius in glo. appellat̃. in fi. Tu potius dic e contra q̃ filius de
 proprio significato vocabuli nō comprehendit nepotes sed bene comprehendit s̃m
 suā impropria significatiōe. Hinc est q̃ est quedāz glo. reinerij in glo. in. l.
 q̃ si nepos. ff. de testa. tute. que dicit q̃ distinctio filioꝝ et liberoꝝ nō cadit
 in ydeota quasi vellet dicere q̃ ideota appellat omnes filios suos liberos
 sed tamen inter peritos d̃ra est inter liberos et filios. de isto latius p̃ Bar
 in dicta. l. liberoꝝ. ¶ Aduerte tamen ad vnū. q̃ quādo ideota seu laycus
 facit stractum et vtitur aliquibus verbis extraneis que notarius nō intel-
 ligit vel de quibus dubitat in significatiōe. tutum est illa verba scribere in
 vulgari. tex. est notabilis de hoc. in. l. p̃ma. ff. de excu. tu. vbi ponunt̃ vba
 greca que iuriscōsultus non bene intellexit.

sequit̃ & ca

Rubrica de legitima agnatoꝝ tutela

Continuat̃. Visum est de testamētaria tutela. sed cessante testamentaria
 locus est legitime. ideo modo de ea videbit̃. Et p̃ euidētia est sciendum
 q̃ quadruplex est legitima tutela. quedā est que differ̃ ex verbis et mente
 .l. xij. tabulaz. quia dicit. l. qui successionem filij habebit sic ip̃e tutor vt sunt
 agnati. et de ista legitima tutela tractat̃ in isto titulo. Alia est que differ̃
 ex mēte. l. xij. tabulaz sed non ex verbis. naz. l. xij. tabulaz vocat patronos
 ad successionez liberti. vnde mens eius fuit vt patron⁹ efficeret̃ tutor liber-
 ti. de isto tractat̃ de legit. patrono. tute. Tertia est que differ̃ nō ex mente
 .l. xij. tabulaz nec ex verbis sed ex interpretatiōe iuriscōsultoꝝ. naz parēs
 nō succedit filio emancipato. p. l. xij. tabulaz. sed p̃ ius pretoriū. vnde iuris-
 consulti interpretati sunt vt etiam ip̃i parentes sunt tutores ip̃oꝝ filioꝝ
 de isto tractat̃ infra de legit. paren. tute. Quarta est que differ̃ nō ex ṽbis
 nec ex mēte. l. xij. tabulaz. nec ex interpretatiōe iuriscōsultoꝝ p̃pter idēpti-
 tatem rationis. sed differ̃ p̃pter quandam fiduciam et caritatē quā impe-
 rator presumit potius esse in fratrib⁹ q̃z in alijs. vnde vocat̃ fiduciaꝝ tu-
 tela et est in fratre qui potest esse tutor fratris emancipati. de qua. j. de fidu-
 tute. sed tamen hodie pater et frater succedunt emancipato iure. C. vt. l.
 meminim⁹

meminimus. **C.** de legit. herl. nec hodie p emancipationē soluitur ius agna-
tionis. vt notat **Azo** in summa. Hodie pater et frater dicunt esse legitimi
tutores et habere legitimā tutelaz ex noua lege. facit. l. frater. **C.** eodē. q̄ de
isto p **Bar.** in. l. ij. § finali. ff. eodem. **Aduerte** tamen q̄ legitim⁹ tutor nūq̄
pōt administrare tutelam nisi hec sint adhibita que notat **Bar.** in. l. legitti-
mos. ff. eodem. et ibi vide. sequit̄ **Digz.**

Quibus aut̄ in testamento **Diuidit̄** in quatuor partes pri-
mo qui dicunt legitimi tutores
sc̄do ibi. sūt aut̄. d̄ra inter agnatos et cognatos. tertia ibi. q̄ aut̄ lex. decla-
ratur q̄n testamentaria tutela dicat̄ cessare. quarta ibi. sed agnationis. q̄li-
ter cessat agnatio et p̄ sequens legitima tutela. hoc dicit **Cessantib⁹** testa-
mentarijs tutoribus. vocant̄ agnati tanq̄ legitimi. qui qualiter differunt
a cognatis hic notat̄. et ius agnationis tollit̄ p̄ omnē capitis diminutionē
agnationis nō. hoc dicit vsq̄ in fi. **Nota** primo q̄ cessantibus testamen-
tarijs tutelis loc⁹ ē legitis. **Sc̄do** nō q̄liter orant̄ agnati et cognati. et q̄
dicant̄ agnati q̄ cognati. **Aduerte** tñ q̄ agnatio est nō generl. cōphendens
sub se agnationē et cognationē vt spēs. vt in g. sup. ver. cognati. **Tertio** no-
ta ibi. quia qui nascuntur q̄ partus quo ad familiaz sequit̄ patrem. l. 3. quo
ad statum et conditionē sequit̄ matrē vt. **S.** de ingenuis p̄ totum. Et facit iste
tex. in argl. **Done** si statutū dicat q̄ quis teneat̄ de delicto et damno dato
a familia. q̄ auus nepotis matern⁹ nō teneat̄ de delicto vel damno nepo-
tis ex filia nec mater p̄ filio. qz filius nō dicit̄ familia matris sed patris. fa-
cit quod notat **bar.** in. l. prima. § familie. ff. de publi. et latius p̄ doct. in. l. ii.
C. de ver. signifi. **Item** in § q̄ aut̄. q̄ quis dicitur decedere ab intestato.
quāq̄ fecerit testamentū quo ad singularem rem vel causam qua testamen-
tum efficaciter nō habet locum. hunc tamen § limitat **Jo. sa.** nisi ab initio fu-
erit datus tutor in testamento. quod tamen testamentū postea annullatur
ex certa causa. nam tunc tenet datio tutele. l. iure nostro § finali. cū. l. se q̄nti.
ff. de testamen. tute. facit autem. ex causa. **C.** de libe. p̄teri. Et sic nota hic
casum q̄ quis potest decedere p̄ parte testatus et p̄ parte intestatus tra
regulam ius nrm. ff. de regu. iu. que regula vera est ab initio secus si ex post
facto testamentū irritaret̄. l. nam etsi p̄re. entib⁹. ff. de inoffi. testa. **Item** no-
ta in § sed agnationis. q̄ ius agnationis tollit̄ p̄ omnē capitis diminiutio-
nem. de qua capitis diminutione videt̄. §. titl. pri. **Ius** tamen cognationis
non sic tollit̄. q̄ ratio ponit̄ hic in tex. quia ciuilis ratio potest tollere iura ci-
uilia. nō aut̄ naturalia. ad quod semp̄ allegat̄ iste tex. **Aduerte** tamē q̄ tex-
tus hic vtiē isto verbo cōmutat̄. quia ius cognationis potest cōmutari per
maximā et mediaz capitis diminutionē. vt in § q̄ aut̄. §. titl. pri. non tamen
cognatio potest tolli. **Differentia** enī est inter tollere et cōmutare. vt notat
glo.

glo. in § sed et si pater in d. transit. §. q. mo. ius pa. po. soluit. iura eni sāgu-
nis et p̄sequens cognationis nunq̄ tollunt. l. iura sanguinis. ff. de re. iur.
In glo. super ver. agnati que incipit. etiam si masculus. Pro hac glosa
expedienda opponitur. nam pone q̄ pater tuus habeat fratrem vterinum
id est quia pater tuus habet aliquem fratrem ex matre patris et non ex pa-
tre eius. hic frater nec patri tuo nec tibi erit agnat⁹. l. si § sed nec. C. de legi.
here. sed est cognatus. tamen constat q̄ tibi coniungit p̄ virilem sexum. puta p̄
patrem tuū. Dicendū est q̄ illi dicunt agnati qui coniungunt p̄ virilem sexū.
p̄sona muliebri nō interueniente inter eos de quoz cognatione querit. Sz
isti duo fratres vterini coniungunt matre patris interueniente. hinc est etiaz
q̄ mater tua nō est tibi agnata. sed cognata quia tibi iungit p̄ se ip̄az. ff. ad
tercul. in p̄nci. hoc etiā est qd̄ voluit glo. sequens de filio amite. quāq̄z ami-
ta tibi sit agnata qz tibi iungit p̄ patrem tuū. **I**n glo. agnationis. ibi. et
p̄ferant in hereditatib⁹ mortuoz. vt. §. de legit. succe. agna. i. responso. et ex
illo tex. cū isto sumpserūt plures ciuitates illa statuta. q̄ in successione extan-
tibus masculis excludunt femine. et ratio huius statuti fuit. qz p̄ agnatos
p̄seruat familia. vt. l. p̄zima. ff. de ven. inspi. hodie tamen sublata est d̄sa ag-
nationis et cognationis vt. §. dicef. **I**n eadem glo. in fi. Ratio hui⁹ glo. ē
quia ea p̄uilegia que dantur agnatis habent a iure speciali et illa facilius
tollunt. l. eius militis §. miliciam iussus. ff. de testa. mili. **I**n fine. glo. omni-
bus modis. verum dicit q̄ fallit in istis duobus casibus considerando ius
nouū s̄m q̄ pater et frater succedunt emancipato. sed nō considerando ius
vetus vbi eorum successio non admittebatur. **I**n glo. super ver. agnatio
ibi. id est ciuile agnatio. ergo est nomen introductum de iure ciuili. nam an-
te ius ciuile omnes erant cognati. sed ius ciuile attendens maiorem digni-
tatem in masculis q̄z in feminis. eis masculis dedit quandā p̄rogatiuam
et vocauit eos agnatos vt p̄ferentur cognatis in hereditate et tutela. et
sic quodāmodo ius ciuile inuenit hanc agnationem contra naturalez eq̄-
tatem et rationem. l. maximū viciū. C. de libe. p̄tereri. hinc est q̄ cum istud
nomen agnatio sit inuentum de iure ciuili non est mirum si per ius ciuile po-
test mutari. per regulā nihil. ff. de regl. iur. Sed ius cognationis est intro-
ductum quadam naturali ratione vnde non potest illud ius tolli per ius ci-
uile. Sed contra istud opponitur. nam cognati habent successiones que suc-
cessio est de iure ciuili. quia eis datur ex lege. xij. tabular. ergo male dicit
q̄ cognatio nō est de iure ciuili. Dicendū est q̄ cognatio nō dicitur esse iu-
ris ciuilis. quia ius ciuile non dedit tantam p̄rogatiuā cognatis sicut ag-
natis. nō tñ p̄ hoc negat q̄n etiā fit de iure ciuili. sic dicim⁹ i stipulatōib⁹ ius
d̄sari et in pactis factū. non quia non versat ius in pactuz sed qz in eis non
tantū iuris versat sicut in stipulationibus. vt. ff. de pact. l. si vnus §. pactus.
in glo.

In glo. si. ibi. respondeo. vult ergo ista glo. q̄ tutele differende tollantur p̄ minimaz capitis diminutionē sed non delate. Similiter etiā vult glo. dicere de hereditatibus. sed in quantū glo. loquitur de tutelis male dicit. naz q̄ delate et deferende. s. tutele tollunt per minimaz capitis diminutionē q̄ impediuntur. vt. j. qui. mo. tute. si. s. minima. vbi. tex. dicit q̄ tutela finitur p̄ minimaz capitis diminutionē ergo ibi fuit incepta. et hoc vez puto iure isto. sed hodie nō finitur tutela incepta p̄ minimaz capitis diminutionem. vt dicit glo. in. l. legitimus. s. si. ff. eodem Rca

Rubrica de capitis diminutione.

Continuat. Usus est in s. si. s. titulo primo qualiter ius agnationis tollitur p̄ capitis diminutionez. ne ergo p̄cedat p̄ ignota subicitur hec Rca de capitis diminutione. sequit Rca.

Est autem capitis diminutio. Diuiditur in q̄nqz partes. primo ponit diffinitio capitis diminutionis. scdo diuisio. ibi. ea. que. tertio declaratio membroz diuisionis ibi. maxima. quarto remotio duoz dubiozum. ibi. seruus. q̄nto declaratio s. sed et agnationis. s. titulo primo. Non summat quia procedit diffinitio et diuisio. **N**ota primo diffinitionem capitis diminutionis. scdo eius diuisionem. tertio nota singula membra diuisionis. **I**tem nota in versic. minima capitis. ibi si filiussa. q̄ p̄ emancipationez dicitur filius capite diminiui. quia quodāmodo nouus dicitur effectus. quod verum est s̄m ius civile quod voluit eos liberari ab omnibus contractibus i potestate patria iniitit. pretor tamen et ius pretoris quod est plenum equitate restituit deceptis adionem contra filiumfamilias. vt. l. prima. s. primo. ff. eodem. quod tamen pretor modificat in sex casibus in quibus voluit filium teneri insoluiduz. sed in tantū exequi ab eo in quantum facere potest. hoc est deducto eo ne filius egeat. qui casus ponunt in l. ij. ff. q̄ cū eo qui in alie. zc. de quo dicitur s̄m bar. in Rca. ff. q̄ cū eo. **I**tem nota in s. seruus. ad quod sp alleg. q̄ puatio p̄supponit habitū. s. cor. l. x. ff. de ver. obli. l. manumissiones. ff. de iusti. et iure hinc est q̄ petens se absolui fateat se esse excōmunicatū nisi petit absolutio nē ad cautelā. c. p̄ venerabile. x. sunt aut. ex de electi. **I**stud tñ fallit in reo q̄ pōt opponere contrarias exceptiones. vt dicere. nō sū debitor tuus et si solui tibi. l. nō utiqz. ff. de excep. l. liquidē. s. de excep. **I**tem nota in s. quibus q̄ p̄ augmentū vel diminutionē dignitatis nō q̄s st atū mutare videt. quod facit contra p̄motos ad aliqua officia. qz postq̄ sūt p̄moti dedignant videre socios

socios suos. facit istud in argl. qd si tabellio efficiat presbiter. qd poterit face
re instrumenta. l. maior. **C.** de digni. li. xij. nō tamen cōpelliū fm notata in. l.
quecūqz. **C.** de tabel. libro. x. fac etiā in argl. vt si pmisi tibi dare scack mat
cū pedona. et qd pedona efficiat regina qd possum tibi dare scack mat cuz
illa. nā dignitas supueniēs nō mutat statū nec vtilitatē vt hic 7 in. l. penul.
ff. de sena. et hoc t3 angl. in. l. si longi. ff. de iudi. sed **Richar.** in alum. **Cy.** 7
salice. in. l. ij. **C.** de excusa. tuto. tenēt oppositū. nā ista pedona pōdit ei? offi
ciū. qz p̄us ibat recte. modo vadit p̄ trāuersū. Ita etiā notat in. l. legatis. ff.
si ex officio. ff. de lega. ij. Sed hos doc. puto dcor. aut eni oñdi pedonā et
dixi. cū ista dabo tibi scack mat. et p̄cedit opio angl. et seq̄tiū. aut dixit. p̄
mitto tibi dare scack mat cū pedona. et p̄cedit opio bar. et alioz. **Duer/**
te tñ qd lud? scacoz est p̄missus clericis et presbiter. sed nō lud? taxillozuz
vel alea. immo clerici p̄hibent vidē tales ludos. vt autē. **C.** interdicim?. et
ibi bona glo. **C.** de epis. et de. facit. c. clerici. e3 de vi. et ho. de. **C.** Itē in. ff. qd
aut. qd p̄ minimā capitis diminutionē nō pōt tolli agnatio. sed tñ ius cog
nationis pōt tolli p̄ maximā et mediam capitis diminutionē. **C.** Itē nota
ibi et nec q̄dez. qd a priuatione impossibile est redire in habitū. l. liber homo
ff. de sta. ho. quod vez puto vbi priuatio venisset de facto. vt in. ff. si. s. de
inge. vel nisi p̄oz stat? nō fuerit omnino extind? sed velatus vel coopertus
quēadmodū dicimus de litore maris qd cooperit p̄ inundationē. l. in tan
tum. ff. de re. diuisi. naz res de facili reuertit ad naturā suā. l. si vnus. ff. pad?
ff. de padl. **C.** Itē nota in. ff. cū aut. qd qñ lex vocat agnatos et cognatos ad
tutelā. intelligit vocare salua grad? p̄rogatia sic dicim? etiā in statuto qd
vocat aliquos ad successionē. facit ad questionē qd si pater emit fundum p̄
se et filijs suis et nepotibus. intelligitur emere fm ordinē prerogatiuaz. qd
filij primo vocabunt vt heredes. facit glo. notabilis in. l. si tibi. ff. si padus.
ff. de padis. de quo per **Bar.** in. l. gallus. ff. quidez recte. ff. de libe. et postu.
C. In si. glo. sup ver. omutatio. **C.** Itam glo. sane intelligas. quo ad mortez
in se que certa est. vt in. l. prima. ff. de condi. et demonstra. nam illa certa est
apud deū et apud naturam. et sic puenit ex dispositione dei. non tamen in
telligas qd ex dispositione dei 7 fato. puta ex cōstellatione astroz fit scz qñ
homo moriat et quō. quēadmodum hodie plures antique vetule credunt
hoc est eni hereticum dicere et sunt fantastici qui hoc ymaginantur quozū
fantasia reprobat. xxvi. q. iij. ca. igiē v. genetiliachi. **C.** In glo. super ver.
qui atrocitate. in si. qui s. hodie habet in autent. **C.** de donati. inter virum **ff. de ser.**
et vxo. vbi expresse habetur. qd nemo ingenuus potest effici seruus pene. eri
go secus esset in libertis. **C.** Item illum tex. intelligas in his que cōdemnantur
ad penam vt viui remaneant. secus in his qui cōdemnātur ad mortem. illi
enim serui pene efficiuntur. fm **bar.** in. l. qui vltimo. ff. de penis. **C.** In glo. li
bertus

bertus. ibi. l. ij. est tamen in electione domini an velit libertum suū castigare vel reuocare in seruitutez. vt. C. de liber. et eoꝝ l. be. l. ij. **I**n glo. ver. inter dictum. ibi. sed instar. Nota ex hac glo. q̄ interdictio ignis ⁊ aque. et excōmunicatio et deportatio equiparant. nam publice ⁊ noiatiu excōmunicatio non licet cōmunicare. alias scienter participans incidit in excōmunicacionis penam. c. cum desidero. extra de senten. excom. Unde quemadmodum deportatus perdit ea que iuris ciuilibus sunt. vt agere postulare testificari in iudicio. vt. l. quidam sunt. ff. de pe. ita et excōmunicatus. c. decernim⁹ extra de senten. excom. libro. vi. Sed nunquid excōmunicatus impediatur testari quemadmodum deportatus. Archid. et alij in. c. pia mater. de excep. in. vi. dicunt q̄ sic. Jo. an. tenet oppositum in. c. decernimus. s. allegato. n. si excōmunicatus pro usuris vel heresi. et hec est cōmunis opinio. et eam tenet Bal. in. l. si. C. si a non competen. iudi. sententia lata ꝛc. **I**n glo. insulam. in. fine. Dicatis q̄ ibi non perditur libertas ex vi deportationis. sed ex vi sententie lae a lege **I**n glo. finali in. fine. Nota q̄ hodie differentia cognatoꝝ et agnatoꝝ sublata est quia indifferenter vocantur ad successionem et tutelam. Rca

Rubrica de legitima patronoꝝ tutela

Continuatur. Visum est. s. de legitima tutela que differit ex verbis et mente legis. xij. tabularum sequit nunc videre de ea que differit ex mente tantum nam lex. xij. tabularum non vocauit patronos expresse ad tutelam quemadmodum fecit agnatos. sed qz posuit regulam q̄ ad que trāsiret successio etiā trāsiret tutela. et etiā dixerūt q̄ patroni succederēt libertis iuriconsulti in prelati sunt q̄ patroni sunt legitimi tutores libertoz. **S**equit nigz

Ex eadem lege. xij. Summat. ad tutelam libertoz vocantur patroni ex mente legis. xij. tabularum tanq̄ legitimi tutores. hoc dicit. **N**ota primo summariu. concor. l. iij. ff. de legitime. Secūdo nota ibi. ac si verbis legis. q̄ illud quod venit ex mente et ex interpretatione legis vel statuti dicitur esse introductum a lege vel statuto. vt hic est et in. l. nominis et rei. s. verbū ex lege. ff. de ver. sig. Mens autē statutis colligitur ex prefationibus. l. prima. ff. de origi. iu. l. si. ff. de here. in situ. per bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab oz. facien. et cōpetit directa actio pro eo quod venit ex mente legis sicut ex verbis. de quo p̄ glo. ⁊ bar. in. l. curatoꝝ

curatozem. ff. de nego. gest. immo quando sententia et mens legis est clara
recedimus a verbis et eam seruam⁹ etiã in odiosis et penalibus p glo. no/
tabilem in. c. et si postqz. de electio. in. vi. alias si non constat de mente nõ re
cedimus de verbis. l. non aliter. ff. de lega. iij. et de isto plene per bar. in. l. la
beo. de supel. lega per canonistas in. c. quanto. extra de priuile. **I**tem no/
ta ad quod semp alleg. in versi. eo eni. qz vbi est emolimentũ ibi onus esse
debet. cor sunt in glo. super ver. plerũqz. et ideo si alicui relinquũ aliquo
in testamento. si tale quid fecerit. et vt onus talis rei accipiat. eo ipso qz ac
ceptat legatum intelligit acceptare onus. l. legataris. C. de lega. et ibi ple
ne dicit p Salic. quod vez intelligit quando est par ratio vtrobiqz. et p/
sone suscipientis eadem condicio. alias secus. l. si quis negocia. ff. de nego.
gest. quia si non est eadem condicio psone. non erat onus vbi erat emoli/
mentum. vt hic in si. tex. videam⁹ in femina. **I**tem nota ex hoc tex. qz tute
la dicitur esse onus. ex quo inferũ qz stante statuto qz talis nõ potest haberi
re aliquod beneficium vel honorem in ciuitate. talis non excludit a tutela.
quia onus est ad quod delictum non debet sibi prestare immunitatẽ vt di
cit glo. in. l. tutela. s. pmo. ff. de legit. tute. et ibi per bar. **I**tem nota qz pri
mior in succedendo primior est in tutela. quod fallit in duobus casibus vt
hic in glo. si. **I**tem nota qz femina quãdoqz primior est in succedendo qz
tamen nõ põt esse tutrix. et ratio quia tutela virile officium est. et fallit in ma
tre et auia que possunt esse tutrices. et preferunt omnibus alijs legitimis
et datiuis tutoribus si renũcient scdis nuptijs et velleyano. vt in autenti.
matri et auie. C. qn muli. offe. tu. sup. p. de quo p bar. in. l. si quis sub condi/
tione. ff. de testa. tutela. et facit iste tex. in argl. qz si vasallus nihil habeat ni
si feudum. qui moriatur pupillo relicto qz non relinquit alios cognatos qui
in feudum succedere possunt qz dominus feudi crit legitimus tutor huius
pupilli. quia feudum ad eum reuersurum est. quãqz etiaz superfit filia. et qz
illa de iure non admittitur. c. primo. s. hoc. de succes. feu. collat. r. **I**
Item facit iste tex. si aliquis non possit aliquem actum exercere qz propter
hoc non cadit ab emolimento. vnde si fratri minori aliquid fuerit relictum
vt sit executor talis testamenti. quãqz frater minor non possit esse executor
nihilominus habebit legatum. de quo per bar. in. l. prima. ff. de lega. ij. **F**a
cit. l. ab administratore. C. de legi. et quod ibi notatur. **I**n si. glo. super
verbo patronos. qz quando quis efficitur ortinus libertus quia quis for
te est rogatus seruo dare libertatem. et ppter hoc sibi est aliquid relictu. nã
si talis agnoscit relictu seruus efficietur liber a lege. et filius eius cui tale
quid relictu est erit tutor istius liberti non ipse cui relinquitur. vt dicta. l. iij
s. sed et si ac plane. **S**ed hic potest queri. an enim patronus possit iura
patronatus remittere. videtur qz non. qz iura sanguinis põt nemo remittẽ
.l. iura

.l. iura sanguinis. ff. de re. iur. In contrariū videt. nam iuri suo quis potest re-
nunciare tam in testamento q̄ inter viuos. l. si. C. de bo. libe. Sed cōclude
in hoc argl. cum queritur. an quis potest renunciare iuri suo. Distingue an
vult renunciare iuri naturali et non potest. dicta. l. iura sanguinis aut alte-
ri iuri. et tunc aut illud ius introductum est in fauorem sui et alterius et nō
potest. c. si diligenti. de foro competen. cum similibus. aut pro se tm̄ erat in-
troducūm et tunc aut illius ius non habebat plenam dispositionem vt pa-
tet in libertate. et itez non potest nisi occurrentibus illis de quibus in .s. fi.
supra de iure psonaz. aut habebat plenam dispositionem et tunc aut talis
renunciatio est contra bonos mores vt renunciatio future successioni et nō
potest. l. si. C. de pactis. aut non est contra bonos mores. et tunc aut quis
per illud induceretur ad delinquendum et iterum nō potest. l. conueniri. ff.
de pact. dota. alias regulariter potest. vt dicta. l. fina. C. de bo. libe. de quo
latius in. l. si. C. de pac. ¶ In glo. super ver. legitima. ibi recipit satisfactio-
nem. vt quia forte non diligit pupillum iste patronus. ¶ Sequit̄ Bca

Rubrica de legitima parentū tutela.

Continuatur. postq̄ visum est de legitima agnatorum tutela. et de legitima
patronoz tutela. sequitur de legitima parentum tutela. quia parentes
emancipantes liberos suos vocantur ad legitimaz tutelam liberorū.

Exemplo patronoz Summatur. parentes manumittentes libe-
ros suos impuberes vocantur ad eorū tu-
telam hoc dicit. ¶ Nota etiam ex hoc tex. q̄ ad legitimaz tutelam vocan-
tur etiam parentes qui liberos emancipent et ista tutela dicitur legitima.
non ex verbis legis. xij. tabularū nec ex mente. quia lex. xij. tabularum hoc
expresse non dixit nec etiam vocauit eos ad successionem. sed vocantur isti
legitimi tutores ex interpretatione iurisconsultoz s̄m ydemptitatem ra-
tionis nam cum ex nouo iure lex vocet ad successionē emancipatoz paren-
tes voluit etiam eos esse tutores p̄pter ydemptitatē rationis. nam hoc est
eadem ratio que est in patronis. patroni em̄ etiā ideo vocabant̄ ad tutelā
libertoz qz eis succedebant. ita etiaz parentes vocent̄ qz parentes succe-
dunt liberis emancipatis p̄ nouā legem meminim⁹. C. de legi. here. ¶ No-
ta ex hoc tex. q̄ idem iudicat̄ de exemplo et exemplificato. quando autem
creatur exemplo et quādo non sine originali notatur plene p̄ Cy. et bar.
in autenti. si quis in aliquo documento. C. de eden. ¶ Sequit̄ Bca.

Rubrica. de fiduciaria tutela.

Post q̄ visum est de aliquib' legitimis tutelis. v̄z qz adhuc est alia tutela que sapit naturam legitime tutele et vocatur fiduciaria. qz solummodo ppter fiduciam datur. ideo de ea sequit' videre. sequit' Nigrum.

Est et alia tutela. Summat. parentibus mortuis liberi eoz maior/ res sunt fiduciarij tutores suoz frat' impuberu' quanqz filij patroni mortui sunt legitimi tutores libertoz hoc dicit. Nota primo ex hoc titulo. q' parentes sunt legitimi tutores suoz liberorum emancipatoz. de hoc est visum. s. ti. primo. ¶ Secdo nota. q' frater est fiduciarius tutor fratris vel sororis emancipati post mortem patris. ¶ Tertio nota ibi. at quin. q' filij patroni post mortem patris vel patroni sunt legitimi tutores libertoz impubez. Quarto nota in ver. qui. quare filij patroni sunt legitimi tutores libertoz. et filij parentis sunt fiduciarij tutores ceteroz liberoz. nam filius qui eget tutele si non est emancipatus p' parentes nō caderet nec esset recasurus in ptatez frat' et tñ libertus si mansisset seruus. post mortem patroni transiret in ptatem filij patroni. et ideo etiam in tutelaz legitimā ipius filij nō aut frater in legitimā tutelaz fratris. sed ista ratio fm glo. super ver. atqz nō est generalis. qz non pcedit in nepotibus parentū. nam si nepotes non fuissent emācipati p' auū caderent in potestatem filij post mortē parentis et tñ nō cadit in eius legitimā tutelam. Sz glo. rādīt q' quāqz caderet in ptatē filij hoc non esset iure hereditario. quē admodū seru' cadit in ptatē filioz dñi. Ex hoc nō q' ad b' q' filij possent esse legitimi tutores ceteroz liberozū req̄rit' necessario q' illi liberi sint recasuri post mortē parentū in eozū ptatē iure hēditario. hodie aut frater est legitim' tutor ceterozū liberozū. qz hodie frater succedit alijs ex nouis legib' nec p' emācipationē hodie tollit' nomē agnatōis. l. meminim'. C. de legit. hē. cū filib'. ¶ Finalit' nota ex hoc tex. ad qd' sp' allegi. q' minor. xxv. annis nō p̄t esse tutor vel curator. rō est qz qui d' esse sub cura alteri' et regi ab alijs nō est oueniēs vt ip̄e alios regat. vt. de excu. tu. s. minores. ¶ Itē est alia rō qz bona tutoris tacite obligant' p' administratiōe. l. p' offi'. C. de admi. tu. sed minoris bona nō p̄nt hoc casu tacite obligari. l. si quis offi'. C. de legi. tu. ¶ In glo. p̄ma. ibi. meli' dicēt alia rōe vocata. cū ista tutela sit penit' diuersa a p̄cedēte et alia rōe inuēta. nā p̄ma ex mēte et d'bis legi. xij. tabulaz vel senatuscōsulti data est. ff. ad tercu. l. ij. s. obijciē. h' ista nec ex mēte nec ex d'bis. ideo est omnino alia tutela. quia si diceretur alio nomine vocata esset eadem et nomina essent synonyma. ¶ In glo. super verbo impubes. Nota ex hac glo. q' non est dare legitimū curatozem sicut legitimū tutozē. nisi in duabus personis que habent curatozes legitimos

scilicet prodigus et furiosus. vt. **l. de cura s. furiosi. et. C. de epis. au. l. decur**¹⁰⁷
nibus. et hoc tenet glo. in. **l. ventri s. primo. ff. de tuto. cura. dat. ab his. licet**
alia sit glo. contra. in. **l. amicissimos s. si. hic alleg. nec obstat otrariū hic in**
glo. alleg. qz ibi loquitur extēiue et large de curatoze hic proprie et stricte
In si. glo. super ver. si liberi. hic ergo vides qz frater est tutor fiduciazius
vel sorozis impuberis mortuo patre omuni. quod vez est fm gl. si fratres
puberes vel impuberes mansissent in potestate patris communis tempore
mortis. nam semp frater maior habebit tutelam fiduciaziam fratris sui im
puberis. **I**dem dicit glo. si esset emancipatus. glo. in. **l. iij. C. de legi. tuto.**
notat otrariū. nam hoc casu si esset emancipatus frater maior tempe mor
tis patris omunis haberet legitimaz tutelam fratris sui impuberis. **S**ed
illa glo. potest melior esse. quia frater maior habebit tutelam legitimā fra
tris impuberis et non fiduciaziam. quod probatur sic. nam constat qz iste
frater est proximior agnatus. ergo legitimus tutor erit ex verbis et mēte
l. xij. tabulaz. vt. s. de legi. ag. tute. i. pncipio. et pro isto facit. l. aduersus. C.
de excep. vbi frater est legitimus tutor fratris. quāqz glo. hic super verbo
sorozū inducat illam legem pro contra. **S**ed debet dici qz ibi remanserunt
in potestate hic non **S**ed ista disputatio hodie est de lana caprina. quia ho
die frater est legitimus tutor fratris ex nouis legibus. **I**n glo. sup ver.
adquiri. in si. **N**ota ex ista glo. qz ista dicuntur adquiri vel percipi iure here
ditario que habentur de iure quo defunctus habebat. quia heres et desu
ctus eadez persona reputantur. nec ex persona heredis mutatur conditio
obligationis. **l. ij. s. ex his ff. de ver. obli. I**n si. glo. super ver. perfecte. **N**o
ta ex hac glo. qz quotiens fit mentio de perfecta etate intelligitur de etate
.xxv. annorum. Unde quod duplex sit etas notant doctores in. l. heredita
tem ff. ad. l. falci. Cy. in. l. si infanti. C. de iure delibe. Item si dicatur si sue
etatis fuerit vel in suam tutelam deuenerit vel adoleuerit vel mature eta
tis fuerit. vt. **l. cum filiofa. ff. de lega. iij. I**tem si dicatur. cum res suas ad
ministrare poterit. **l. si. ff. de condi. et demonstra. I**tem cum ad legitimū
statum deuenerat. **l. ex his. C. quando dies lega. cedit. An autem requirā**
qz etas fuerit completa et qz tempus adiectū non sit completum. **D**ic per
bar. in **l. si cui. de lega. primo. Et attende ad vnum incidens qz doctoz le**
gum. minoz. **.xxv. annis non datur restitutio in integrum fm glo. notabilez**
in. **l. professio. C. de mune. patro. libro. x. quāqz ceteri minozes habeant re**
stitutionez. vt patet in toto titulo de mino in. **ff. de. et. C. hoc verum quo ad**
ignozantiam iuris. restituitur tamen bene quo ad ignozantiam facti. hinc
est qz si doctoz legum minoz. **.xxv. annis inconsulte cognitionez cause accep**
ptat non cogat iudicare sed restituitur. argl. **l. cum. ff. de arbi.**

sequit Bca.

Rubrica de attiliano tutore.

Continuatur. Visum est supra de testamentaria tutela et legitima. verum quia est dare aliam tutelam post istas que vocatur datiuu. ideo de ea sequitur. que tutela olim precipiebatur dare pupillis per certas leges que nuncupabantur attilia iulia et ticia. ideo ista &ca intitulae de attiliano tutore.

Si cui nullus. Diuiditur in duas partes primo ponitur tractat' de datiuo tutore. scdo ponunt' due regule seu duo dicta generalia discernentia totam materiam tutelarum. ibi impuberes autē. Prima in quatuor. scilicet quatuor ponuntur tempora seu iura que narrantur scilicet huiusmodi tutelam dandam. scda ibi. sed ex his. tertia ibi. sed hoc iure quarta ibi. nos autem. Summat' quando pupillus non habebat testamentarium vel legitimum tutorem vel datum habebat a testatore sub conditione vel die vel etiā pure. anteq' hereditas adiretur vel dum tutor erat captus ab hostibus. pretor cum maiori parte tribunorum per. l. attilianaz p'uidebat in ciuitate de tutore. et p'uides in p'uinchs p. l. iuliam et ticia. b' dicit vsq' ibi sed ex his. deinde ceperunt consules dare tutores per inquisitionem compellendo eos administrare et satisfacere. et hoc dicit vsq' ibi. sed hoc iure. Sed tempore iustiniani dabantur tutores a p'fecto vrbis vel a pretore in ciuitatibus. et in p'rouinchs a p'f'idibus et magistratibus delegatis ab eis et hoc dicit vsq' ibi. nos autem. hodie aut' magistratus et defensores ciuitatum possunt dare tutores per inquisitionem per se sine delegatione et iussu p'f'idis si facultates pupilli nō excedunt quingentos aureos et hoc dicit vsq' ibi. impuberes. Et impuberes debent habere tutores. quia tutela finita tenetur tutor ad rationes dandas. hoc dicit tu iste vsq' in finē. Nota primo ex hoc tex' q' cessantibus legitimis et testamentarijs tutoribus locus est datiuus. Scdo nota ex vers. sed et si testam'. q' defectus testatoris suppletur per iudicem. **Item nota** ibi. item si pure q' donec est sibi spes testamentarij tutoris cessat legitima tutela. et est locus datiuo tutori qui desinit esse tutor vbi testamentari' pōt administrare et sic tutor videt' datus a iudice sub conditione. sed illa est tacita quia sub expressa nō posset vt hic in glo. sup' verbo conditio. de qua dixi supra. qui dare tu. possunt. s' ad certum. et istud verum puto nisi spes huiusmodi esset vana vel singularis. vt q' deportat' dat' est tutor et specificet' de restitutiōe ei' qd' hic non est attendendū scilicet bar. vt. l. si q's sub conditione. ff. de testa. tute. **Item nota** in eodē x' q' qn' solūmodo pupill' q' fuit in p'tate fuerit institut' et sibi tutor datus

Datus in testamento videt̄ surgere quedā pplexitas sine dissolubilitate.
quia pupillus nō potest adire hereditatē sine tutore. i. ti. p. xi. s. neqz. nec pu-
pillus habebit tutore anteqz testamentū habeat suū vigorez et p̄ osequēs
anteqz hereditas ad ea. l. si nemo. et. l. si tutor. ff. de test. tute. vnde ratio
ne illius perplexitatis dat̄ attilian⁹ tutor pupillo ad huiusmodi heredita-
tē adeundā vt hic in tex. et sic consuluit dy. et bal. posset tñ pupill⁹ hereditatē
adire auctoritate iudicis q̄ supplet auctoritatē tutoris. l. si infanti. C. de iure
deli. l. bonoz. C. qui admitti ad bo. posses. pñt. et hoc voluit hic glo. sup. d.
existeret. Bar tñ tenet contrariū in. d. l. si nemo. qz dicit qd testamentū confirma-
tur rōe suitat. sed p̄cedens opinio verior est et tutior ⁊ practicabilior. et eā
tenet Spe. in ti. de tutore. ¶ Itē nota in s. sed ex eisdem. qd quatuor adduntur
ad ius antiquissimū circa dationem tutoris. Primū est quia sm̄ illud ius
primū p̄tor et maior ps tribumoz dabāt tutores. sed p̄ hoc ius osoles et
p̄tores. scdm̄ de inq̄sitione. tertiu⁹ de satisfactione. q̄rtuz de spulsionē. Et q̄
nota qd ad hāc tutelā p̄t q̄s cogi. qd̄ vez puto nisi quis habeat legitimā
excusationē. de excu. tu. p. to. Cōpellit̄ aut̄ officio iudicis. nec est necessari-
us libell⁹ vel ordo iudiciari⁹. qz quolibet tpe et loco fieri pōt. l. qui hz. in fi.
ff. de tutelis. Nā tutor possit dari in die feriata. etiā in honore dci nisi deē
cū inquisitione qz tūc iudex cedere debet inquisitioni. de quo per Bar. in. l.
nec mandate. ff. de tuto. et cura. datis ab his. et in. l. ij. ff. de ferijs. remedia
aut̄ ad opellendū sūt hec pignoris captio mulctē inuocatio banni extraor-
dinarij impositio et p̄sone detētio. l. sacrilegij. s. fi. ff. ad. l. iij. peculia. l. p̄ma. s.
quid ergo. ff. de vent. inspi. Est eni aliud remedium scz in bonoz possessio-
nem missio. l. is cui legatorū. ff. vt in possessi. lega. Itēz potest iudex alteri in-
dicere ne comedat donec acceptauerit. vt est glo. notabilis in. l. item apud
labionem. s. questionis. ff. de iniurijs. ¶ Itē nota in s. sed hoc iure. qd ad h̄
vt valeat datio tutoris requiritur qd tutor et pupillus sint de iurisdictione
dantis de quo dicetur latius cum glo. ¶ Itē nota in s. nos autem. qd de-
fensores ciuitatum et magistratus possunt dare tutores pupillis dummo-
do facultas eoz scz pupilloz non excedat q̄ngētos solidos. i. aureos. naz
solidus in iure pro aureo capitur vt est glo. hic. Vnde ille. s. si quis quinqz
solidos vel vltra furatus fuerit furca suspendatur. si minus scobis excozie-
tur que habentur in s. si quis quinqz. in autenti. de pace tenen. collatione. r.
debet intelligi de quinqz aureis. ¶ Itē nota in s. impuberes. rationē qua
re pupillus debet habere tutorem. ¶ Itē nota ex dicto. s. nos autem in
versiculo eorum periculo. qd illi ad cuius officium spectat fideiussores ac-
cipere debēt legitimos et idoneos accipere alioqn̄ hoc erit eoz periculo
nec presumit̄ qd fideiussores qui hodie sunt inopes fuisse idoneos tempore
p̄terito

preterito nisi p̄betur. immo presumitur q̄ qui hodie est inops fuit inops
tpe preterito. l. non est necesse. ff. de probati. ¶ Finaliter nota in s̄cū igit. q̄
finita tutela tenetur tutor reddere rationes de administratione sua. ¶ In
glo. prima in fine. Sed quero quid si plures essent legitimi tutores et vn̄
decederet. an locus esset datiuo vel an alij manerent. Dicendum q̄ alij ma
nerent. l. iij. s̄. sed si aliquis. ff. de legit. tuto. quod verum est in legitimis. in
testamentarijs aut si plures sunt. et vnus decedit subrogatur alius in locū
eius. et ille erit datiuus. l. si quis sub cōditiōe. s̄. ff. de testa. tute. et ibi po
nitur ratio differentie. Sed si non esset nisi vnus testamentarius tutor qui
desineret esse tutor. an locus esset legitimo vel datiuo. Dicendum q̄ si ille
excusatus est vel remotus est. locus est datiuo. l. si quis sub conditione. x̄. ff.
si se. s̄. allegi. Si vero desineret esse tutor morte. succederet legitimus. dicta
. l. si quis sub conditione. ver. q̄ si tutor. Sed si detur in locum excusati tuto
ris vel remoti datiuus et ille desinit esse tutor succedit legitimus. vt dicit
glo. in dicta. l. si quis sub conditione. quemadmoduz dicimus in prebenda
vacante in curia quam papa confert. et ille cui contulit decedit extra curiā
collatio reuertitur ad ordinariū. de quo in. c. licet et in. c. de presenti. de p̄
bendis. in. vi. et dicit Bar. in. l. si quis sub conditione. sed nunq̄ pluribus
tutoribus datis vel existentibus an vno mortuo potest alius administra
re. Respōdetur aut hoc est dictum et procedit sine dubio. aut non est dictū.
et vno mortuo subrogatur alius in locum eius. de quo in dicta. l. si quis s̄
conditione. Interim tamen superuiuens. anteq̄ adiunctus sit sibi alius so
lus poterit administrare. nisi sit aliquid quod non poterit expediri sine con
tore. l. decreta. s̄. si duobus. ff. de administ. tuto. l. si. s̄. ff. C. de auct. prestā
Quod dicendū est in executorib̄ vltimarum voluntatum que equiparant̄
tutoribus s̄m glo. in. l. tutela plerumq̄ ff. de tuto. quia vno executore mor
tuo vel excusato. vel nolente exequi. potest alius solus exequi. vt in. c. finali
de testam. li. vi. vnus autem tutor non potest vices suas committere alteri
sicut nec arbiter alteri s̄m glo. in. l. sicuti. ff. de arbitris. et de omnibus istis
plene per bal. in. l. magistratus. C. quando prouo. non est necesse. ¶ In glo
postliminij in fine. Nota q̄ tutor impeditus in cuius locum datur substitu
tus tutor non tenetur de mala administratione substituti. Ex quo nota q̄
rector vel officialis non tenetur de mala administratione sui substituti ad
tempus. ad quod facit. c. primū de officio vicarij. libro. vi. facit. l. prima. C.
de officio eius qui vicem alteri vbi est glo. q̄ substitutus potest omnia illa
que potest principalis. nisi que requirunt specialem cōmissionem scz impo
nere vltimū suppliciuꝝ vel abscisionē membri ¶ In glo. super ver. ex inquisi
tōe Nota q̄ inq̄sicio iudicis datis tutorē dz esse in informādo se de virib̄
p̄rimonij tutoris et de cōditiōibus eius persone an sit diues vel pauper
an

an honesta psona aut turpis videlicet q̄ non sit lufoz. dilapidator bonoz
7 istud nõ p̄ practica. facit. l. scire oportet s̄ cū reliqs. ff. de tuto. 7 cura. datl.
ab his ¶ In glo. sup. d. fore. q̄ tutores debent satisfacere. hoc est vez de da
tuo et legitimo nisi fuerint datiu a maiorib⁹ iudicib⁹ puta p̄sde vel p̄ro/
re. et ita debet intelligi glo. in autenti. vt hi q̄ obli. res minores ic̄. s̄. si. col. vij
et. l. si. ff. rem pupil. sal. fore. Testamētarij aut̄ tutores nõ satisfacāt. vt. i. de sa/
tisfa. tuto. circa p̄n. ¶ In glo. sup. d. crearent Nota ex hac glo. illud quod
dixi in notabilib⁹. vnde q̄ ad hoc vt valeat datio tutoris req̄rit q̄ dās sit
opetens iudex tutoris et pupilli. p̄t aut̄ in trib⁹ locis pupill⁹ petere tutorē
scz in loco originis. scz vbi ip̄e vl̄ pater suus fuerit nat⁹. C. de munici. et ori
ge. p̄ totū et ibi notat̄ in Bca. In loco domicilij. et etiā in loco vbi bona hz
nā iudex p̄t dare tutorē illis bonis seu vniuersitati bonoz. l. artaz. ff. de
testa. tute. S̄ q̄ dari tuto. p̄nt s̄cete. 7 ibi dixi. et si nõ inuenit̄ tutor ydone⁹ in
iurisdictione in qua degit pupill⁹ recurrit̄ ad ciuitates et circūstantias 7 vi
cinas et p̄sdi rescribet̄. l. diu. ff. de tu. et cu. datl. ab his. p̄t 7 pupill⁹ domi
ciliū in alia iurisdictione constitue in subsidiū vt hic petat tutores fm̄ bar. in. l.
p̄ma. ff. de tuto. et cura. datl. ab his ¶ In glo. sup. d. iussu. ibi. et vt hic dicit̄
Nota ex hac glo. q̄ datio tutoris est mixti imperij. vt. s̄. tutoris hic allegi.
et regularit̄ qui sūt mixti imperij nõ delegant̄. l. impiū. et ibi notat̄. ff. de iu.
om. iudi. Et fallit h̄ fauore pupilloz vt dicit bar. in. d. l. impiū. q̄ ista ē alia
sp̄s mixti imperij q̄ p̄t delegari. de quo lati⁹ ibi p̄ eū. ¶ Auerte tñ q̄ licz
datio tutoris sit mixti imp̄ij nõ tñ opetit om̄ib⁹ iudicib⁹ q̄ habēt mixtū im
periū sed tñ modo his quib⁹ specialit̄ et noiatim om̄ittit̄. nec venit in gene
rali om̄issione. vñ isti comites palatini q̄ habēt p̄tatez legitimādi vt dicit̄
nõ p̄nt dare tutores nisi eis specialit̄ om̄issū sit p̄ impatorē fm̄ bar. in. d. s̄.
tutores. ¶ In si. eiusdē glo. Nota ex hac glo. q̄ ille facultates dicunt̄ esse
parue q̄ nõ excedūt. l. aureos. vñ alibi dicit̄ q̄ ille dicit̄ paup̄ q̄ nõ hz. l. au
reos. in. l. nulla. ff. de accu. ¶ In q̄ro h̄. cū hodie defēsores ciuitatū dent tu
tores q̄ntūqz sit facultas pupilli. an valeat datio tutoris. Rñdet̄ q̄ sic p̄p̄
osuetudinē. qz osuetudo dat iurisdictionē. l. p̄ma. C. de emā. li. Similit̄ etiā
valet si mgr̄at⁹ vel ali⁹ iudex dat tutorē sine ep̄o q̄qz iste tex. dicat q̄ debe
ant dare vna cū antistite quēadmodū dicit̄ etiā de curatore furioso. vt in. l.
de creationib⁹. C. de ep̄is. au. de quo lati⁹ p̄ bar. in. l. p̄ma. ff. de tuto. et cura
datl. ab his. nā ita seruat osuetudo. et ita etiā ocludit bar. in q̄daz suo osi
lio quod incipit. iudex communis. Episcopus autem nõ posset laico dare
tutorem nisi haberet iurisdictionem in laycis quēadmodum hz ep̄us pari
sienf. vt dicit glo. in. c. q̄ clerici. de foro competen. laycus etiam non posset
vnqz clerico dare tutorem. qz nõ est de sua iurisdictione. l. neqz. C. qui tuto.
dari possūt. Dabit aut̄ ep̄us tutorem clerico quē cogere potest de iure ca/
nonico

nonico. qz clerici nō possunt compelli ad tutelam de iure ciuili. autent. presbiteros. **C.** de epis. et cle. facit. lxxxvi. dis. ca. puenit **In** si. g. sup. d. solidos. Quantas aut vncias debeat tenere libra attendit cōsuetudo loci et regio nis. nec pōt dari certa doctrina. et de qua moneta debeat fieri solutio. dic plene p bar. in. l. paulus. ff. de solu. et p canonistas in. c. quanto. de iure iurl. et. c. cum olim. de censu. et qnqz aurei computant p libra argenti. et viginti libze eris p vna libra auri. vt. l. vnica. et ibi nota. **C.** de argē. precio. quod in thesau. inferē. libro. x. **In** glo. si. in fine. De quo plene p bar. l. prima. s. officiu. ff. de tuto. et rōi. dista. **Sequit** & ca.

Rubrica de auctoritate tutorū.

Usum est de pluribus spēbus tutelaz et de diuersis tutoribus. vepz qz tutores dantur vt ipi auctoritatem pupillis prestent. ideo sequitur videre de auctoritate ipoz tutorz. **sequitur** Digz

Auctoritas aut tutoris. Diuiditur in tres partes **Primo** delectat quando requiritur auctoritas tutoris et quando nō. scdo quando auctoritas tutoris sit interponenda ibi tutor at **Tertio** soluitur vnu dubiu incōdēs. ibi si aut inter tutorē. **Sic** sūmatur. Pupillus pōt alienos sibi obligare sine tutoris auctoritate sed non se alijs obligare. nec etiā hereditatē adire. nec etiā lucrosam nec bonoz possessionē petē. nec sibi hēditas restitui sine tutoris auctoritate q̄ auctoritas dz p ipm tutorē psonaliē in ipm negociū inēponi q̄ pupillo litigāti cū tutore dat cura/ tor ad litē. hoc dicit **Nota** ex hoc tex. fm ordinē. puta q̄ pupill^o pōt sibi sine tutoris auctoritate adq̄rere. sed nō se obligare alijs. qd vepz est in pupillo habēti intellectū. et etiā in pupillo primo infantie. **de** inutili stipu. s. h. qd dixim^o. et s. pupill^o. **Infans** aut nō pōt sibi aliū obligare cū ipse nō hz intellectū. vt. l. pupill^o. et ibi bona glo. ff. de re. iu. **Scdo** nota ad quod semp allegat. q̄ pupill^o pōt conditionē suā meliorare sed nō facē deteriorē sine tutoris auctoritate **Istud** tamen verū est vbi pupill^o solueret creditozē sine tutoris auctoritate ad h vt dominiū trāsseret in creditozē. qz hoc nō p̄t. l. obligari. s. pupill^o ex omib^o. ff. eo. sed bene vt liberet. qz etiā sic se posset obligare naturalit̄ et ciuilit̄. vt est glo. singularis in. l. h. ff. de accep. **Itē** pupillus sine tutoris auctoritate nō p̄t facere conditionē suam deteriorē in his que sūt iuris sed bene in his que sunt facti vt patz in detentatione rei. l. possessionē ff. de adqui. pos. **Itē** ibi. ad inuicē. in quātum illud verbū p̄t cōstrui cū se/ quētib^o q̄ p̄uilegiat^o cōtra p̄uilegiatū non p̄t vti p̄uilegio suo in. l. verū. s. si. cū. l. sequēti. ff. de mino. q̄ p **Bar.** in. l. si. **C.** ex qui. cau. maio. **Itē** in. s. neqz ad quod

ad quod semp allegat qd pupillus hereditatem etiam lucrosam nō potest
adire sine tutoris auctoritate. opulentā tamen posset fm glo. in .l. si quis m̄
bona. s. vt seruus. ff. de act. here. Et dicitur lucrosa respectu facultatū. opu-
lenta tamen respectu vexationū. qz in ipsa nulle sunt vexationes seu lites seu
debita. tucius tamen est dicere qd etiam opulentam non possit pupill^o adire
sine tutoris auctoritate. et ratio est quia pupillus ad eundo hereditatem di-
citur quasi contrahere. l. qui ex maleficijs. s. heres. ff. de acti. et ob. contrahendo
aut se obligaret. vt. i. de obliga. s. si. quod esse nō debet. vt. l. obligari. s. pupil-
lus. ff. eodem. et ibi p. Bar. **I**tem nota in s. tutor. qd in his in quibus req̄-
ritur auctoritas alicuius illa debet interponi p. ipm presentez et statim. non
autem per epistolam vel ex interuallo. iussus aut deberet precedere. vbi ille
requireretur. l. si quis mihi bona. s. iussum. ff. de adqui. here. **I**tem nota in
s. si aut inter tutorem. qd tutor nō potest auctorizare seu auctoritatem suā inf̄-
ponere in re ppria contra pupillum. hoc vez est si ex illo contractu aliquid de-
beret adquiri tutori p̄ncipalit̄. Secus aut si adquireret̄ tutori p. consequentiā
vt si pupillus adeat hereditatē debitoris ipius tutoris et sic obligaret̄ tu-
tori fm bar. in .l. prima. ff. eodem. **I**tem finaliter nota. qd pendente tute-
la potest pupillus agere contra tutorem suum et dabitur tunc pupillo cura-
rator ad litem. quod vez nisi plures tutores haberet pupillus q. ageret cō-
tra vnū. quia non requirit̄ curator. l. si plures. ff. de testa. tu. **I**n glo. necessa-
ria. in si. Sed ibi pupillus fuit factus locupletior et ideo bene obligatur vt
hic. in glo. super ver. obligant̄. **I**n glo. pmittant. ibi. l. contra iur. hoc est
vez in contractib^o vbi aliqua vtilitas pōt adesse pupillo. secus vbi nulla. q̄a
etiam tunc cum auctoritate tutoris pupillus nō obligaret̄ vt in donatione.
Nam donatio nō valet p. ipm pupillum etiam cū auctoritate tutoris nisi in
casibus nominatis in .l. non oim. C. de adminis. tuto. **I**n glo. super verbo
obligantur ibi. s. p̄pexim^o. dic qd cōtract^o potest claudicare quando subest
iusta causa vt hic fauore pupilli. aliquādo aut nō vt in contractib^o. vt in .c. de
illis. extra de despon. impu. **I**tem tamen vez in obligationibus. sed tamē
in liberationibus nunq̄ claudicat. vt est glo. notabilis in .l. p̄ma. ff. de rescin-
vendi. **I**n glo. super ver. bonorū possessionē. in si. **C**onclude ergo qd nec
solus tutor nec solus pupillus potest hereditatem adire vel repudiare. fal-
lit si pupillus sit infans quia tunc solus tutor poterit adire. l. si infanti. C. de
iure delibe. **S**ed si iudex ex certa causa supplet defectū tutoris. l. bonorum
C. qui admit. ad bo. pos. possunt. et de ista certa scientia debet cōstare ex
acti. alias iudex presumit̄ temerarie hoc fecisse. vt notat Inno. in simili in .c.
accedēs extra de filijs pres. **I**tem hoc verū nisi esset talis actus qui require-
ret decretū iudicis. qz tunc iudex nō pōt supplere auctoritatē administrato-
ris fm glo. in .l. si curatore habēs. de resti. in integrū ti. generali. **C**. bonorū
autem

aũt possessionẽ solus pupillus nõ potest agnoscere vel repudiare. l. si scriu.
s. impuberes. ff. de bo. pos. solus autẽ tutor possit agnoscere. l. tutor s. pu-
pillo. ff. de bo. po. Ratio dñe est. quare agnitio bonorũ possessionis potest
fieri p solũ tutorẽ et nõ aditio hereditat. qz agnitio bonorũ possessiõis cõ-
sistit in actõ. sed aditio in mera volũtate. et ea que in mĩa volũtate consistũt
nõ pũt expediri p aliũ. l. si quis sub hac. ff. de acti. et obli. Et hanc rationez
ponit angl. et salice. in. l. bonorũ. hic allegl. Repudiã autẽ solus tutor nõ pũt
. l. pma s. tutor. ff. de success. edic. **In glo. ex fideicomisso. ibi s. sed qz. et ibi**
de ista restitutione fideicomissi iudicat sicut de hereditate. l. restituta s. pu-
pillus. ff. ad trebel. **In ea. glo. ibi cõseruandaz libertatũ. Si queras. quid**
est adire bona libertatũ cõseruandaz cã. Rñdeo qz nihil aliud est qz bona
alicui applicare vel dare eo pacto vt creditoribz et libertatibz satisfiat. In
gl. tutor. in si. curator tñ adulti bñ posset adire hereditatẽ. l. cũ qdaz. ff. de
admi. tu. **In glo. nec vllũ. ibi. l. claz. De isto qñ minor possit esse in iudi-**
tio sine auctoritate tutoris et qñ nõ. vide notata in. d. l. cũ et minores hic al-
legata. et in. c. si annũ. xiiij. de iudi. in vi. **In glo. sup. ver. si inter iudicium.**
vt hic dicit qz glo. hic et in. d. l. sed nõ danũ. videntẽ cõtradicere. ideo distin-
gue. aut actio qua vult agere pupillus cõtra tutorẽ durãte tutela hz causã
vetustiorẽ tutela. qz tutor cõtraxit cũ patre pupilli vñ patẽ pupilli mutuauit
aliquid tutori. et tales actiones pũt pupillus exercere cõtra tutorẽ durãte
tutela. et sic loquit iste tex. et tunc dabit sibi curator. quod verũ si pupillus
habuerit nisi vnũ tutorẽ. si autẽ plures habeat tũc nõ dabit curator. sed vnũ
tutor aget cõtra aliũ. vt. ff. de testa. tute. l. si plures. aut illa actio nõ hz cãm
vetustiorẽ. et tũc distingue. aut pupillus vult agere actione tutele et tũc nõ
pũt. qz talis actio nõ nascit nisi finita tutela. l. nisi finita. et. l. si tutor rei publi-
ce. ff. de tutelis. et raci. distra. aut vult agere alia actõ. vt qz tutor surripuit
aliquid pupillo. et tũc talis actio bñ nascit ante finitã tutelã. sed nõ potest
intentari nisi finita tutela. d. l. sed nõ danũ. **In e. glo. in si. Ista est cõmuis**
cõclusio qz debitor pupilli nõ pũt esse tutor pupilli etiã testamentariũ si te-
stator ignoret debitũ. et ita t3 glo. et bñ. in. autent. minor debitor. C. qui
tuto. da. pũt licz hec glo. hic vellet qz in reali actione qz nõ dicit obligat
et p cõsequẽs realis actio nõ excludat quẽ a tutela. que gl. pũt intelligi qñ
testator sciebat illã actionẽ esse. Ista autẽ cõclusio est vera qz debitor ã nisi tu-
tor sit debitor in modica quãtitate. vt dicit glo. in. d. autent. minor debi-
tor. Item est vera nisi mater vel auia esset tutrix. autent. ad hec. C. quando
mulier offi. tu. fun. pũt. et sic pũt intelligi iste tex. Potest etiam alio modo in-
telligi quãdo pupillũ est factũ heres debitoris vel creditor. ipiũ tutoris. vt
dicit glo. in. d. autent. minor. **In gl. ver. actor. ibi. agl. cõtra. C. de fidei.**
. l. finali. sed ibi legatariũ fuit iudex de volũtate alteriũ scz heredis. qz heres
detulit sibi iuramentũ. et hoc nõ est incõueniẽs. sequit & ca.

Rubrica. quibus modis tutela finitur

Continuat. Postq̄ visum est de ingressu tutelaz. sequit̄ modo videre de egressu vel exitu ip̄az. qz nihil stabile reperit̄ in rez natura. s̄ nupcias. in autenti. de nupcijs. sequit̄ nigrū.

Pupilli pupilleqz Tutela finitur modis hic in tex. descriptis. hoc dicit. q̄ modi comprehendunt̄ his metris. Suspicio crimē additio mors status etas. Tempus causa solent tutele ponere metas. Concor l si arrogati. ff. de tutelis. et glo. etiam prima enumerat om̄s modos. **Nota** primo quod hic dictum est in sūmario et om̄es istos modos particulariter. **Secūdo** nota ibi in s̄ pubertatem. q̄ pubertas et etas non debent probari per turpem aspectuz corporis. p̄ honestum tñ aspectū potest per iudicē probari. l. minor. xxv. annis aspectu. ff. de mino. et si iudex p̄nūciauerit aliquē maiore. xxv. ānis aspectu talis nō hz restitutionē in integritū. talis aut̄ p̄nūciatio nō p̄iudicat ignorātib⁹ sed sciētib⁹ tñ. de quo p̄ bar. in. d. l. minor. et l. de etate. ff. de mino. **Item** nota in ver. n̄ra aut̄. q̄ honestas ita seruanda est in masculo sicut in femina. hoc verū est vbi ē paritas rationis. vt. l. maximū viciū. C. de libe. p̄te. exhere. sed vbi est disparitas rōis aliud seruare in masculis quod nō seruare in femina. vt. l. in multis. ff. de sta. ho. de quo p̄ bar. plene in. l. p̄ma. ff. de ver. signi. **Modo** autē in aliquib⁹ casib⁹ seruat̄ impudicia ista de qua hic fit mentio. et mulieres p̄fundius inspicunt̄ q̄ masculi. vt. c. p̄posuisti. et. c. in causam. extra de p̄bat. **Item** nota q̄ masculus dicit̄ esse pubes in. xiiij. anno. et femina in xij. et femina citius pubescit q̄ masculus. qz mala herba cito crescit s̄m aliquos. verūtamen ratio est. qz mulieres citi⁹ efficiunt̄ caute q̄ masculi. **Item** nota ibi opletū. q̄ in pubertate ann⁹ debet esse oplet⁹. sufficit tñ vltimū diem attigisse. ex quo sum⁹ in fauorabilib⁹. sed in odiosis vt in vsucapione fieret cōputatio de momento ad momentū. de quo. dic vt in glo. l. iij. ff. de mino. **Item** nota in d. itē si seruitute. ibi capt⁹. q̄ p̄ captiuitatē pupilli finit̄ tutela sed tñ tūc dabit̄ curator bonis pupilli. vt notat̄ in. l. si arrogati. ff. de tutel. sed si tutor esset capt⁹ daret̄ alius tutor pupillo. ip̄o tñ reuerso restauraret̄ tutela vt in s̄ ab hostib⁹ s̄. de atti. tuto. **Item** nota in d. simili modo. q̄ officium tutele nō trāsit ad heredes. sic etiā nec executio testamēti. l. tutela plerūqz et in glo. ff. de tute. **Item** nota ibi. vel ciuitas. q̄ si tutor exbanniat̄ q̄ finit̄ tutela. et pupill⁹ p̄t agere p̄ rōib⁹ reddēdis. l. si tutor. s̄ si tutor. ff. de tute. et rō. distra. Hic etiā si tutor efficiat̄ monach⁹ vel religiosus. qz dicit̄ mortuus mūdo. autēt. ingressi. C. de sacrosac. eccle. **Nota** finalit̄ in s̄ desinūt q̄ remot⁹ a tutela vel excusat⁹ desinit esse tutor. Et qui sūt modi remotōis et excu.

et excusationis vide ꝑ. de excusa. tuto. et ꝑ. de suspect. tuto. ¶ In si. glo. sup
 ver. ex habitu. Nota glo. ꝑ. mar. q. iudex debet iudicare ꝑ. ꝑ. scientiã suã
 glo. tñ et doc. tenent contrariũ qz iudex dz iudicare ꝑ. allegata et probata.
 .l. illicitas ꝑ. veritas. ff. de offi. ꝑ. l. ij. in si. C. de tem. appel. et ibi notat in glo
 pōt tñ iudicare ꝑ. ꝑ. scientiaz suã informatã vt iudex nō vt priuat⁹ homo.
 vt est glo. in. l. ij. ff. de ferijs. papa tñ et impator possūt iudicare ꝑ. ꝑ. scienti
 am cū ipi nō sint subiecti legib⁹. l. digna vox. C. de legi. tutũ tñ erit si iudex
 aliquid sciat vt ꝑ. uat⁹. sed nō vt iudex vt substituet aliũ iudicem ne edificet
 ad gehennã. de isto plene extra de offi. or. c. ꝑ. mo. ¶ In glo. redigat. in si.
 Nota q. pupillus doli capax pōt ꝑ. pter ingratitudinẽ in seruitutẽ redigi et
 ꝑ. ꝑ. sequens exheredari pōt ꝑ. pter ingratitudinẽ. notat in ꝑ. nō solũ ꝑ. de pu
 pil. substi. Et est ratio qz in talem pōt cadere omne delictũ. ꝑ. delictũ car
 nis et adulteri. l. si minor. ff. de adul. et stuprũ etiã cadit. l. stuprũ. in si. ff. de
 adul. Dicitur autem doli capax quando est proximus pubertati. vt notat
 glo. in. l. impuberem. ff. de furti. et dicitur proximus pubertati post. x. annum
 cum medio. in masculo vsqz ad. xiiij. annũ. in femina post nonũ cū dimidio.
 vsqz ad. xij. notat glo. in. l. pupillus. ff. de re. iur. ¶ In glo. sup. ver. legitima
 sed hodie etiã legitima tutela nō tollit ꝑ. minimã capitis diminutionẽ. vt
 notat in. l. legitimus ꝑ. si. ff. de legit. tuto. et vidistis. s. de legit. agna. tute
 ꝑ. si. ¶ In glo. desinũt. ibi. ꝑ. ex facto. et ibi vide bonaz glo. de impedimẽtis
 perpetuis ꝑ. pter que quis excusat a munere publico. ¶ In eadem glo. ibi.
 nō desinũt esse tutores. sed interim dabit eis curator. vt in ꝑ. itẽ qui rei pubi
 lice hic alleg. ¶ In glo. si. ibi. et nota. et est ratio hui⁹ glo. q. finito officio
 ꝑ. ncipali finit officiũ coadiutoriũ. de quo in. c. venerabili. extra de offi. dele
 et in. l. ꝑ. mia. C. quando tuto. vel cura. esse desinunt. sequit ꝑ. ca.

¶ Rubrica de curatoribus.

Postq. visum est de aliquibus qui alieno regimine egent. id est de his qui
 sunt sub tutela. sequit videre de alijs qui etiã se regere nequeunt sed opoz
 tet eos regi ꝑ. curatores. sequit nigrũ.

Masculi puberes. Diuidit in tres ptes. ꝑ. mo ostendit qualiter et
 dit qualiter et quib⁹ maiorib⁹ det curator. scda ibi. furiosi. osten
 dit qualiter et quib⁹ maiorib⁹ det curator. tertia ibi. interdũ. qualiter pupil
 lis det curator Sic sũmat. ꝑ. puberib⁹ minorib⁹. xv. annis dat curator ab
 eisdem iudicib⁹ a quib⁹ tutor. dũmodo volentes sint et nō inuiti. sed in testa
 mento nō dat curator. hoc dicit ꝑ. mo ¶ Itẽ maiorib⁹ q. morbo aliquo im
 pediunt. hoc scdo ¶ Itẽ pupillis si tutor dat⁹ eis nō sit omĩno efficac. hoc
 tertio

tertio vsq; in fi. ti. **M**ota primo q; minoribus xxv. annis dandi sūt cura-
tores qui negocia eoz minoz regant. et ratio est qz tales minores nō pnt
regere sua negocia ppter imbecillitatē etatis. **S**cdo nota ibi. danē. q; cu-
ratores danē ab eisdem iudicib; a quib; tutores. et qui sunt illi iudices vi/
distis in s. nos aut. s. de atti. tu. **T**ertio nota ibi. sed et curator. q; curator
nō pōt dari in testamento quē admodū pōt tutor. vt in s. pmissum. s. de tu-
telis. et ratio. qz ea q; fiunt in testamentis. vel relinquūtur acquirunt etiaz
ignorantib; ff. de lega. ij. l. cū pater s. surdo. sed curator nō dat nisi petenti
et volenti vt hic in s. inuiti. **I**tem nota ex isto s. item inuiti. q; puberes nō
cogunt accipere curatores nisi velint et preterq; ad litē. cui; officii finit fini-
ta lite. vt in s. fi. s. de auto. tuto. ratio est. qz minores nō possunt defendere
eos in iudicio sine curatore vel pcuratore. vnde cū nō habent curatōrē ne-
cesse est vt eis dat ad iudiciū pagendū. l. nō eo min;. C. de pcur. qd verū
est nisi fili; velit defendere p̄ez. vt in. l. exigendi. C. de pcur. sed an curator
possit dari inuit;. dic p bar. in. l. ij. s. pupillus. ff. de tute. **A**duerte tñ ad vnū
q; si minor sit in iudicio cū autoritate tutoris vel curatoris et velit cōstitue-
re pcuratōrē vel substituere. d; pmo litē cōtestari tutor v; curator. vt ip̄e p̄
mo dñs litis efficiat. l. neq;. C. de pcur. **I**te nota in s. furiosi. q; ad curā
p̄sonaz morbo laborantiū vocant hi qui vocarent ad successione quē ad/
modū dictū est de legitimo tutore. **I**te nota in s. interdū. casus in quib;
pupillis dat curator. **I**te nota et ad quod semp alleg. q; habenti tutōrē
nō dat curator. qd q̄liter p̄cedat declarat hic in glo. magna sup ver. inter-
dū. sed habenti tutōrē ex cā bñ dat curator. qz forte tutor est impedit;. sed
illo impedimēto cessante cessat cura. l. solet ff. de tute. **I**te nota in s. q; si
tutor. q; lz infirmitas tutōrē a tutela excusat. nō tñ ip̄o iure. sed ita demū si
actōrē loco ip̄i; cōstituerit. nā ex his q; p aliū geri possunt nō liberat q; nisi
det substitutū. l. habita. s. sicut. ff. de adminis. tuto. et qñ q; pōt aliqd facere
p substitutū. dic p doct. in. l. quisq;. C. de epis et cle. et in. l. nullus. C. de de-
curio. li. x. p bar. in. l. nemo est qui nesciat. ff. de duob; reis. **I**n glo p̄ma in
fine. et ibi ponit ratio in glo. quare femine citi; possūt veniā etatis impetra-
re q; masculi. qz mala herba cito crescit. sed verior rō est qz femine citi; effi-
ciunt cautiores. et ita ibi tenent doc. qz citi; capiunt discretionē. **I**n glo.
magistratib; in fi. vel clar; dic q; sūt ibi iudices de quib; dictū est in s. nos
aut. s. de atti. tuto. **I**n glo. accipiūt. in s. est aut. et rō est. qz vltima volū-
tas nō dependet ex alieno arbitrio. l. illa institutio. ff. de here. instituen. et tu-
tores pnt dari in testamento. vt dictū est et nō curatores igit; c. **I**n eadē
glo. in fi. Nota ex hac glo. q; adultis etiā bene gerentib; negocia sua danē
curatores. nō tamē cōpellunt ad accipiendū hūc et illū inuite. sed bene cōpel-
lunt vnū eligere quē volūt et petūt. **I**te etiā si ip̄i; adulti velint gerere ne-
gocia

gocia p se pnt hoc facere. sed tñ si lesi fuerint restituunt ppter minorē etatez
et q dixi q cogunt eligere curatozē. hoc vez est ad litem. et ita debet intel
gi glo. sequens. ¶ In glo. furiosi in fi. Bal. tñ hic dicit q omēs q laborant
morbo tali vt nō possint petē curatozē. habebūt curatozē a lege. ⁊ allegat
ad hoc. s. hoc dicim⁹ in autenti. vt hi qui obli. se habere phibent res mino.
eta. x. collat. vi. ad curatores aut legitimos ita spectat piculū administra
tionis sicut ad tutores. l. si foroz. C. qui dari tuto. pos. ¶ In glo. pater. ibi
.l. penul. hoc vez in furioso perpetuo. sec⁹ in eo qui vsuevit habere dilucida
interualla. ff. de excu. tuto. l. nō solū. s. penul. ¶ In eadē glo. ibi. l. si. q. si sim
plicit⁹ dat⁹ esset tutor. intelligeret esse dat⁹ vniuersitati rez. et sic etiā ad bō
alterius puincie. ppter tñ istā difficultatē administratōis pōt se excusare tu
tor et dat⁹ ali⁹. vt in. d. l. ppter litē. s. si. et sic istis duob⁹ pcedentib⁹ casib⁹ ptz
q nō dat⁹ tutor hñti tutorē. qz in pmo casu remouet tutor ppter impedimē
ta. et in scdo pmo tutor se excusat ¶ In ea. glo. ibi. l. penul. et est rō ne interim
negocia pupilli dispgant. l. si qz sub dicitōe. ff. de testa. tute. et eadez est rō
in casib⁹ sequētib⁹. ¶ In ea. gl. ibi. vel trāsfuga. intellige de eo q nō est ver⁹
trāsfuga. qz ver⁹ trāsfuga capite minuit. et p se qns pōt tutelā. ar. s. minor
.s. de capi. dimi. sed intellige de eo q iuit ad videndū statū hostiū sine licen
cia populi romani vel pncipis. vt in. d. s. si qz tutor. hic alleg. ¶ In glo. si. in
fi. Nota hic plura nōia administratōis et dñas eoz. simile glo. habes in. l.
neqz. C. de pcur. et. l. nulli. ff. q cuiusqz vniuersi. noie. et ibi vide p Bar. qz
debeat agere p ciuitate vel vniuersitate. nā ille pzie iudic⁹ dicit. sed de iur
re canonico ista dñā nois nō admittit sed omēs appellatōe pcurator. stinē
tur. c. petitio. ex de pcur. et hoc ideo qz sepe vnū p alio ponit. pma. q. iij. ca.
saluator. in glo. in ver. iconomū. sequit & ca.

Rubrica de satisfatione curatoz vel tucoz.

Continuatio ptz ex pncipio hui⁹ tex. Nā postqz visum est de tutorib⁹ et cu
ratorib⁹. necesse erat puidere pupillis ne eoz res vsumanē et ipis pupillis
cauet de hoc p satisfationē. ideo sequit videre de satisfatiōe. seqt nigz

De tñ pupilloz. Diuidit in tres ptes. pmo ostendit qui debet satis
fieri pupillo si plures sint tutores. tertio ibi. sciendū aut. qualiter vsulit pupil
lo vel adulto si tutores vel curatores nō fuerint soluēdo q male gesserunt.
Sic sūmat. Tutorēs legitimi satisfiant nō testamētarij vel datiu. hoc dicit
pmo. Et si plures sint testamētarij vel datiu q velint administrare tūc vn⁹
pōt alteri satisfationē offerre et administrare. et si null⁹ vult satisficare ille
administ.

administrabit cui administratio determinata est. q̄ si nō est determinata ille
quē maior ps elegerit. et in discordia pretor cōpellat eos ad concordia hoc
dicit 2°. Et q̄ pupillus vel adult' nō hz regressū cōtra tutore vel curatores
culpa eoz q̄ satisfactionē exigere tenebant illi tenent actiōe subsidaria pu
pillo vel adulto. hoc dicit. Nota p̄mo quare satisfatiōes tutoz sint inuēte
scz vt curaretur. ne negocia pupilli cōsument. Sec̄do nota ibi. sed hoc nō est
in perpetuū. q̄ testamentarij tutores nō satisfiant. et ratio ponit hic in tex.
nā electio testatoris fidem electi approbat et cū a satisfatiōe excusat. Ter
tio nota ibi. ex inq̄sitione. q̄ tutores datus ex inq̄sitione nō satisfiant. 7 rō ē
qz tales p̄sumunt ydonei. qd̄ vez est si dent a maiorib' iudicib'. secus si a
minorib'. vt dixi in s̄. sed n̄ra. s̄. de attili. tuto. et idem qd̄ dictū est de tutore
testamentario. **I**tem intellige de executorē testamentario. l. firmio. s̄. ff. q̄
dies leg. vel fidei' cedit. l. nulli. C. de epis. et cle. de quo p̄ bar. in l. dyu'. ff. si
cui plusqz. p̄ l. falci. Quarto nota in s̄. sed si ex testamēto. cautelā quō tutor
pōt facere vt ip̄e solus administraret q̄ hz cōtutores vel alij solū. **I**tem
nota ibi. q̄ si nemo. q̄ ille tutor administrabit quē maior ps elegerit. et sic
nota q̄ stat̄ maiori parti. l. maior. ff. ad municipa. Nota q̄ ille tutor admi
nistrabit cui administratio ascripta sit in testamento. **I**tem nota ibi. sin
aut. q̄ partib' discordantib' p̄tor pōt eos concordare. et hoc vez quādo dis
cordat in p̄iudiciū alteri'. **I**tem nota in s̄. sciendū. q̄ cōtra mgratos et eoz
heredes qui satisfatiōe nō receperūt vel min' ydoneā. dat̄ actiō subsidia
ria. **I**tem nota ibi. quib'. q̄ tutores possūt cōpelli ad satisfatiōe p̄ capti
onez pignoz. alia enī remedia vidistis in s̄. sed ex his legib'. s̄. de attili. tu.
Item nota. q̄ maiores iudices nō tenent huiusmodi satisfatiōe exi
gere. **I**n glo. sup. ver. perpetuū s̄. ff. dic̄ q̄ perpetuū capit̄ multis modis.
Uno modo dicit̄ perpetuū qd̄ cedit p̄ vita ccedent. vt in l. p̄ma. ff. pro
socio. Sec̄do modo capit̄ id ē generalit̄. vt in l. edita. C. de edē. Tertio mo
do capit̄ perpetuū qd̄ simpliciter 7 indistincte p̄cedit. et ita d̄z capi. Quar
to modo exponit̄ vsqz. xxx. vel. xl. annos. et sic actiōes dicunt̄ perpetue. s̄.
de tpali et perpe. acti. in p̄n. Quinto modo p̄ cōtinuo. et quod p̄cedit sine
interuallo. Ita quis dicit̄ esse furiosus perpetuus. in l. humanitatis. C. de
impub. et alij substitu. Sexto modo dicit̄ perpetuū illud quod est sine p̄fisi
nitione t̄pis. ita exceptiones dicunt̄ perpetue. l. iij. ff. de excep. Et de isto vi
de notabilē glo. in d. l. p̄ma. ff. p̄ socio. Eternū enī dicit̄ qd̄ est sine p̄ncipio
et sine fine vt de' Sempiternū quod hz p̄ncipiū et caret sine vt aia et ange
li. Et dicit̄ glo. in l. cū debere. ff. de serui. vz. p̄oi. **I**n gl. ydonei. ibi. s̄. scien
dū. Nota ex hac glo. q̄ ex hac p̄batione iudicis inducit̄ p̄sumptio iuris et
de iure q̄ tutor sit ydone' qui dat̄ ab eo cōtra quā p̄sumptionē nō admit
titur p̄batio

nō p̄batio in contrariū. vt in. l. si. C. arbi. tute. nisi p̄ p̄p̄riā cōfessionē. aut ē. sed
aut necē. C. de donac. ante nup. Et hoc vez h̄ talis ad̄ dēpēdet a volūta
te partiū. qz tūc nō admittit̄ p̄batio in contrariū alias sec̄. ita dicit Antho.
de butrio. in. c. is qui. extra de sponsali. Facit quod notat Innoc. in. c. ple
rūqz. eē de immu. eccle. et. c. vidua. eē de regula. et quādo p̄sumat̄ p̄ iudice
vide p̄ Innoc. in. c. innocuit. eē de eo qui fur. ordi. susce. ¶ In e. glo. ibi. itēz
debent iurare. Nota ḡ q̄o debet facere tutor anteq̄z administrat. qz ante
omnia p̄mo d̄z iurare vtilia pupilli facere et inutilia p̄mittere. vt in ista
glo. sc̄do d̄z facere inuentariū de rebus pupilli. l. tutor qui repertoziū. ff. de
administ. tuto. tertio debet bona pupilli de manu iudicis et cū eius decre
to cape. l. si. C. de arbi. tute. q̄rto d̄z satisf̄ dare vt hic. q̄nto d̄z iurāē pupillū
nō dimittere indefensū. l. si. C. de adminis. tu. et de isto plene p̄ Bar. in. l. legit
timos in p̄n. ff. de legit. tuto. ¶ In glo. ex testamēto. in si. et ibi notat̄ ratio
quare q̄n plures sūt tutores vnus potest solus administrare. qz segnius id
est tardius expediūt om̄issa negocia plures. ¶ In glo. maior. in si. In ali
quō est om̄ne pluribus vt vniuersis. verbi gratia. ciuitas vult recupare
aliquod cast̄. et aliqui de ciuitate volunt. et aliqui non tunc statur maiori
parti. l. maior. ff. ad municipa. Aut aliquo est om̄ne vt singulis verbi gr̄a
tres emunt vnā rem. et illam habent p̄ diuiso. et postea aliqui volunt im
ponere seruitutē et aliqui nō. tunc statur maiori parti. vt in contraria glo. de
quo p̄ Bar. in. l. et suū. s̄ hodie. et aliqui libri habent. l. illam. sed et suū p̄ s̄
in. l. iurisgentiū. ff. de pact. p̄ dy. in regula iuris. q̄ omnes. ¶ In glo. partes
suas. in si. Aliq̄ est discordia in p̄iudiciū ip̄oz discordantium. et lex dat
modum cōcordandi. et tunc illi nō statur. vt. l. si quis argentum. s̄. si autem.
C. de donatio. Aut lex nō determinat modū et tunc partes petunt sortem.
q̄ per fortunā discordia dirimat̄. et tunc fiendum est vt. l. finali. C. cōmuni
dele. alias impediunt p̄ cōcursum in contraria glo. si tamen discordia esset in
facto tm̄. puta quia vnus affirmat et alter negat. iudex non habet se inter
ponere. quia vnusquisqz habet p̄bare fundamentū intentionis sue. et illud
deducere. l. ij. et ibi notatur. ff. de p̄bati. Si tamē esset discordia sup̄ aliquo
facto cōcordando certificando vel in app̄nendo certum modum. tunc iu
dex potest inēponere partes suas. l. iurandū q̄ ad pecunias. s̄. si de quali
tate. ff. de iureiur. l. de die. ff. qui satisf̄ da. coguntur. ¶ In glo. subsidiariam
in fine. Nota hanc glo. magistralem. et similem vide in. l. prima. s̄. nunc trac
temus. ff. de tuto. et ratio. distra. et. l. prima. C. de transact. et vbiqz p̄ Bar
et in. l. ij. C. de diuiden. tute. Et ex omnibus notatis sit hec conclusio. Quan
do omnes tutores gesserunt vel nullus. nec est diuisio facta a iudice vel a
testatore quāqz sit facta inter se tunc omnes conueniuntur ante magistra
tum qui nullam vel minus ydoneam accepit. h̄ec conclusio p̄bat p̄ Bar/

hec conclusio pbat p bar. in. l. si duo. ff. de mgra. ueni. l. si plures. ff. de admi
 nistra. tu. l. aduersus. C. de mgra. ueni. hoc vez nisi essent diuersi tutores
 sub diuersis ordinib'. qz vn' erat testamentari'. alius datiu'. qz tunc prius
 magistrat' qz tutor testamentari' exigit. l. luti. s. cu' testameto. ff. de admi
 nistra. tuto. Scda conclusio qn administratio est diuisa p testatorē vel iudicē
 vt vnus gessit et alter nō. qz quilibet tenet p sua administratiōe et nō alte
 rius et postea tenet mgrat' nisi in quatuor casibus hic in glo. notat. cū tñ
 tutor tenet de mala administratione cōtutoris. sed tamē post magistratus
 ouentū et exactū. ad quos casus adde aliū. scz si cōtutore ignorate aliqō p/
 tinere ad suam administrationem non instruit. vt est glo. in. l. ij. C. de diui
 den. tute. Tertia conclusio quando administratio non est diuisa per testa/
 mentarium vel iudicem vel diuisa est per se quod idem est. et vnus gessit et
 alius non. tunc primo conuenitur gerens. scdo magū tratus. tertio nō ge/
 rens. nisi in sup'dictis casibus vbi pmo ouenit cōtutor qz mgratus. Ita dic
 glo. hic in fi. et etiā glo. in. l. pma. s. vsqz adeo. ff. de magistra. ueni. Quarta
 conclusio. quilibet tutor vel curator tenet in solidū quādo nō est facta diuisio
 . l. pma. s. nūc tractemus. s. allegl. habet tamen quilibet quatuor beneficia.
 primū beneficiū ordinis. scz quādo aliqui gesserunt et aliqui non. vt dicto
 s. vsqz adeo. et sunt alia beneficia diuisionis cessionis et vttilis adionis sine
 cessione et hec quādo gesserunt sine dolo. si autē cū dolo nō habent nisi vnū
 et de isto per Bar. in. l. prima. C. de transactl. qualiter autē oueniant admi/
 nistratoers reipublice. dic q' primo conuenit gerens et eius nominator qz
 collega. l. quoniā. ff. de conue. fisci. debi. libro. x. et de isto vide glo. magnaz
 in. l. imperator. ff. ad municipa. sequit R. ca.

Rubrica de excusationib' tutorū vel curatorū.

Continuat. Dicitū est autē supra quibus modis finit tutela. et in s. fi. illius ti
 tuli qualiter tutores desinunt esse p excusationem et remotionem. sequit er/
 go videre ex quibus causis possūt tutores vel curatores se excusare. et po/
 stea ex quibus causis remouendi sunt ppter suspicionem. et de isto dicitur
 infra titulo proximo. sequit nigz.

Excusant autē. Diuiditur iste titulus in duas partes. primo ponunt
 do ponunt quedā generalia cernentia hūc titulū et alios titulos pcedē/
 tes. scda ibi. que autē pma subdiuidit. in. xiiij. sm q. xiiij. cāe ponūt ex qbus
 tutores se excusare possūt. ptes patebūt in pcessu. Prima ps hoc intendit
 numerus

Numerus liberorum naturalium et legitimorum et non adoptiuorum a fi-
lio nō a filia procuratorum vere uiuentium vel iuris presūptione siue sint in po-
testate siue sint emancipati tres emancipati in ciuitate romana. et quatuor in
italia. quōq; in puincia excusant quez a munere publico. hoc dicit vsq; ad s.
item diuus. **N**ota ex hoc tex. q. tres liberi in roma quatuor in yralia quōq;
in puincis excusant que a munere publico. **S**cdo nota ibi. nā et tutelam.
q. tutela et cura sunt munera publica. **T**ertio nota ibi. sed adoptini q. li-
beri adoptiui non prosunt patri adoptiuo quo ad excusationē istā. **Q**uar-
to nota ibi. item nepotes. q. nepotes ex filio non ex filia prosunt patri tu-
tori vel curatori. **Q**uinto nota ibi filij. q. liberi filij uiuentes p̄sūt et nō mor-
tui prosunt. **U**ltimo nota pulcrum text. q. qui pro republica moriuntur in-
telliguntur uiuere in perpetuū. **U**nde tullius inquit. omnibus qui rempubli-
cam seruauerint custodierint adiuuerint et auxerint. designatus est locus
in celo ubi beati sempiterno euo fruuntur. **S**ed quero hic. quid de postu-
mis et filijs naturalib⁹ seu bastardis. **R**espondeť q. non prosunt. l. secūda
sopozet autem. et s. legitimus. ff. eodem. **I**n glo. prima in fine. p̄ma
solucio melior. uidelicet q. iste pater non potest se excusare a cura sui filij. et
ratio est. quia beneficio quod habeo propter te non debeo uti contra te. l.
iudex circumuento. ff. de mino. **E**t hoc facit in argl. q. licet vxor militis vel
doctozis propter virum dicatur domina. tamen a viro suo illud non debet
trahi in consequentiaz de quo per **B**ar. in. l. si post mortem. s. finali. ff. extra
tabu. et per **B**al. in dicta. l. amicissimos. s. finali. **I**n glo. rome. in fine. sed
que est ratio q. minor numerus in ciuitate romana excusat tutorem q̄ in
alijs. puta s̄m aliquos. q. in roma maiores sumptus requirūt q̄ in alijs
Est eni melior ratio. quia roma maioribus priuilegijs dotata est q̄ alia lo-
ca. **I**n glo. ver. quōq; ibi. et hoc habebant. in quantum sunt agrippinen-
ses. id est colonienses. ut in. l. si. ff. de censi. **I**n eadem glo. in fine. et ra-
tio est in yralia. quia yralia dicitur domina prouinciaz. l. omnes pro his.
Sine censu vel reli. fundum ic. quēadmodum roma caput mundi dicitur.
infra de satisfatio. s. fi. **I**n glo. verbi munerum in fine. que autez sūt mu-
nera personalia et que patrocinalia vide in. l. munerum. ff. de muner. et one
In glo. patris. in si. hec vltima verior est **I**n glo. superstites. in fine. **S**ed
quid de his qui ingrediuntur in religionem. an illi prosunt tutori vel non.
Et videtur q. non quia tales mortui dicuntur. l. deo nobis auxilium. C. de
episcopis et cleri. et istud quidam dicebant. **S**ed ego puto contrarium q. im-
mo prosunt. nam qui pro republica cadunt et mortui sunt et per consequēs
pro rege temporali illi dicuntur uiuere ergo multo magis qui moriuntur
carnaliter pro rege spiritali. cum spiritalia sint digniora temporalibus.
c. per venerabilez. extra qui si. sint legit. **I**n glo. qui in acie. in si. **S**z q̄ro
quid si

quid si quis vulnerat' sit in bello. et postea mortuus sit ex illo vulnere num
quid talis pderit tutori ad excusationē. Rñ deē q nō. vt. l. bella. ff. eodem.
Quod facit in argl. pone aliqua ciuitas hz stipendiarios et pmittit eis q
omnes equos mortuos in bello eis refūderet. q omunitas nō tenet p qd
vulneratis. ar. h' tex. Cōtrariū tñ tenēt dy. et bal. p. l. p̄mā. § ex incendio. ff. d
incen. rui. et naufra l. bello. ff. de cap. nec ob. l. bello hic in glo. allegl. qz ibi b
est speciale fauore pupilloz et adultoz sequit' §.

Item dynus marchus. Administrās res fiscales absens cā rei
publice habens aliquā ptātez. id est iu
risdictionē litigās cū minore cū tribus tutelis diuersis onerat' et paup in
firmus ignorās litteraz datus a patre ppter inimiciā vel habens inimi
cicias cū patre pupilli qui questionez stat' passus est a patre pupilli maior
lxx. minor. xxv. annis. miles et exercens artes liberales excusant' a tutela.
Nota ergo q administratores fisci excusant' a tutela vel cura. hoc verum.
q̄dōiu administrant. et post administrationē inceptā. sec' est ante. ff. eodē. l.
ppter magistratū. et ibi notat'. Sc̄do nota ibi. § itez hi qui reipublice. q ab
onerib' publicis excusant' ambasiator vel legat' reipublice. qd vez est si sit
in ipā ambasiata vel saltē in p̄cinctu ita q parat se ad ipā ambasiatā et
collegit facinolas suas. arg. l. ab hostibus. § sed qd simplr ff. ex qbus caus
maio. Nam idē iudiciū est de eo quod est et quod est in fieri p̄pinquū. hinc
est q licenciatus parans se ad insignia recipienda p doctoratu gaudet p
uilegijs doctoris. argl. glo. notabilis in. l. penult. ff. de mili. testa. Similiter
etiā excusant' comites. id est locij et ministri ambasiatoz. dūmodo sint inter
numez. l. administrātes. § si. ff. eodē. ¶ Itēz nota q huiusmodi p̄sone excu
sant' a talibus oneribus p eo tpe tñ quo affuerunt. ¶ Nota ibi. interea q
absente tutore vel curatore debet alius curator dari. ¶ Item nota ibi. qui
si reuersi. q postq̄ ambasiator est reuersus debet immediate assumē onus
officij sui quod p̄mo habebat et substitutus desinit administrare. qd etiam
intellige vez habito respectu ad tps vt possit delegare facinolas suas. di
cto. § sed si simplr ¶ In glo. ver. excusant'. in si. Nota ergo ex ista glo. q si tu
tor vel curator est affuturus reipublice causa. debet se excusare a tutela vel
cura ad illud tempus. alioq̄n medio t̄pis periculo astringit'. Item oportet
euz absentē postulare vt interim detur curator vel ātor huiusmodi minori
Ex § et q ptātez. Nō q maiores officiales et ptātes excusant' a munerib'
publicis suscipiendis sed nō susceptis. et breuē om̄s h̄ntes publicū honore
cū administratōe. l. nō tñ. § sane. ff. eo. sec' si sine administratōe. l. spadonē. §
scire. ff. eo. ti. Defect' in vno notabili si. Nota ex § itēz ppter litē. q p̄ ē litē
qua quis

quam quis habet cum minore vel habiturus est isto tempore excusabatur
quis a tutela vel cura sed interiz dabantur curatoz. vt. s. de auto. tuto. s. si. nisi
esset questio de omnibus bonis vel hereditate vt hic. hodie aut excusantur ppter
talem litem vt hic in glo. et pbat in autent. minorz. C. qui da. tu. possunt. et
dixi in. d. s. si. ¶ In glo. sup. ver. forte. ibi. etiam si de maiori parte. Nota hanc
glo. q. idem iudicatur de maiori parte bonoz sicut de omnibus bonis. et ideo
ita presumitur alienatio in fraudez creditoz. l. si fiat alienatio de maiori par
te ac si fieret de omnibus bonis. l. omnes. s. lucius. ff. de his qui in frau. credi.
¶ Item nota in s. item tria. q. tres onerose tutele vel cure non affectate ex
cusant quez a tutela vel cura. hoc vepz quadiu quis administrat illas tres
tutelas. secus si non administrat illas omnes. qz tunc non excusaretur a. iij.
l. si is qui tres. s. si. ff. eodem. et quare dicitur onerose non affectate in glo. ¶
¶ Item q. iste tutele debent esse diuersorum patrimonioz. quia plurimo
rum pupilloz habentiu vnū patrimoniu dicitur vna tutela. non em numerus
pupilloz plures tutelas facit sed sepatio patrimonioz. vt hic in gl. nota. ¶
¶ In glo. ver. tria onera. ibi leuissime. vt hic queadmodum posset esse vna
tutela ita difficilis q. ppter ipaz quis excusaret. l. si is qui tres. s. si. ff. eodem
et per qua. l. dixit bal. in autent. sed nouo iure. C. de fur. q. licet de iure com
muni quis non possit pro vno furto puniri ad mortem. sed pro tertio sic.
quia tunc vocatur famosus latro. l. capitalium. s. famosos. ff. de fur. Quid
si vnū furtum esset ita enorme q. equivaleret tribus furtis tunc deberet ta
lis fur mori. ¶ In eadem glo. ibi. l. vroz. s. primo Nota ergo q. ille qui affe
ctatas tutelas capit non excusat ppter hoc ab alijs tutelis. l. tria onera. ff.
eodem. et ibi glo. ponit rationem. naz hoc portat leuiter qd portat quisqz
libent. Et ex istis desciditur talis questio an ambasiatores derobati habe
ant regressum contra illos qui ipos miserunt. nam si hanc ambasiataz pra
cticauerunt precio munere vel affectione non habent. alias sic. de quo per
doctores in. l. inter causas. s. non omnia. ff. mandati. per bar. in. l. si seruus. s.
quod vero. ff. de fur. Et istud facit contra simoniacos qui quotidie emunt
officia. nam per talia officia non excusantur ab his a quibus ipm officium
eos excusaret. l. qui data opera. ff. ex qui. tau. maio. ¶ In eadez glo. ibi. l.
si quis tutor. ¶ Facit ista glo. diuncta. tex. in argl. q. si ponatur aliqua tallia
in ciuitate vel prestantia q. fratres habentes vnuz patrimoniu debent sol
uere tm vnā talliam vel prestantiam. secus si habent diuersa patrimonia
quaqz etiam in eadem domo morientur. de quo per Bar. in. dicta. l. dixim.
s. si pater. ¶ Nota ex s. et propter paupertatem. q. paupertas excusat que
a muneribus publicis. Et sic nota q. paupertas prodest. a quo prodesse li
berat nos omnipotens deus. de quo per Cy. in. l. id quod pauperibus. C.
de episcopis et cleri. et dixi supra. ex qui. cau. maio. licet. s. primo ¶ In glo
sup. ver.

super ver. imparem. Nota ex hac glo. multū eleganter quis dicat esse pau-
per. et quo ad ppositam materiā ille dicitur esse pauper qui quotidie que-
rit victum p labores. quod facit in argl. q si testator legauit centū p pau-
peribus puellis maritandis. q ex illis etiā possunt maritari puelle que fa-
ciunt aliquod opus manuale et que victum adquirunt p labores s̄m Bar
in. l. paupertas. ff. eo. quāq̄ alias bene habeat ratio officij et minister ij. in
eo qui prestare tantū debet in quantū facere potest. vt notat glo. in. l. si q̄s
argentū. s̄ sed et si quis. C. de dona. Similiter etiam habetur talis ratio in
filio qui petit alimenta a patre. l. p̄ma. s̄ si quis a liber. ff. de libe. agnoscen.
Et qualiter p̄betur paupertas et quis eā p̄bare habet videt p Bar. in. l. si
constante. ff. solu. ma. ¶ Item nota ex hoc. s̄ ppter aduersam. q infirmitas
talis que impedit quem quo minus suis rebus supesse possit excusat quem
ab oneribus publicis recipiendis vel iam receptis. hoc veruz si infirmitas
adest perpetua. sed si sit tp̄alis excusat p parte. l. non solum. s̄ si. et. l. sequēti.
.ff. eodez. et tunc interim dat̄ curator vt dicitur iuribus. Similiter dicenduz
de indice egrotante qui excusat a iurisdictione. argl. l. non solū. s̄ si quis ita.
ff. eo. similiter egritudo excusat quē a p̄paritione in iudicio. ita q̄ sententia
lata cōtra talem egrotantem si p iudicem scientem lata fuit sententia cōtra
talem egrotantem absentem est ip̄o iure nulla. et si p ignorantiam. restituit̄
iste egrotans. l. quelitū. et ibi p bar. ff. de re. iudi. et ideo cautela est vt egro-
tans semper nunciat iudici de infirmitate sua s̄m bar. in. d. l. quelitū.

Similiter eum qui litteras. Nota ex hac littera q̄ impericia
litterarum excusat quem a muneri-
bus publicis quod intelligas verū si fuerit imperitia litterarum q̄ negocio-
rum. nam si fuerit quis rusticus et imperit⁹ l̄raruz qui tamē est sagax talis
non excusat a tutela. glo. est singularis in. l. adlethe. s̄ de rusticis. ff. eodem.
et sentit hic glo. p quā glo. singularem limitant̄ omnia iura que subueniunt
rusticitati. vt in. l. p̄ma. s̄ si. ff. de eden. si enī rustici essent experti licet essent il-
litterati possūt esse tutores q̄ curatores quē admodū experti q̄ illit̄ati pos-
sunt esse decuriones. l. expertos. C. de decurio. li. x. similiter tales possūt esse
potestates et magistrat⁹. vt notat in l. p̄ma. ff. q̄ q̄q̄ iuris. licet nō possūt
esse aduocari. qz aduocat⁹ debet esse litteratus. et debet studuisse p̄ q̄nque-
niū. p. l. nemini et l. iubem⁹. C. de aduo. diuer. iu. l. ij. C. de postu. l. 3. ibi glo. te-
neat cōtrariū. et male s̄m bar. ¶ Item illitteratus potest esse iudex et arbit̄
si habeat experientiā in causis. alias nō. l. penult. C. de iudi. et ibi notat p
glo. Aduerte tamen ad vnā glo. notabilem in l. q̄nta. ff. p socio. que dicit
q̄ litterati equiparant̄ nobilibus ita q̄ litterati possunt adipisci canonica-
tū in ecclia vbi statutū est q̄ nō admitterent̄ nisi nobiles. facit. c. de multa
c̄ de

extra de preben. c. ad decorem. de instit. Nota ex hoc tex. ibi ppter inimici-
cias. q. inimici fingunt aliquñ amicabilem actum vt p talez actū plus graua-
rent inimicos. sed p talem fictionē nō cessat inimicitia. ¶ Item nota q. ini-
mici patris presumunt inimici filioz et alioz de domo sua. l. pma. C. si rec-
tor puincie. Et ex isto dicit q. qui facit ligam cū inimicis parentele mee vel
cū inimicis meis psumit inimic⁹ meus. C. de inoffi. testa. l. liberi. et ibi p bar.
et salice. ¶ Itē nota in ver. sicut p contrariū. q. pmittens administrare tute-
lam nō habet excusationē a tutela. vt hic et in. l. ex sententia. ff. de testamen.
tute. sic etiā dicim⁹ de executore testamentario. c. religiosus. de testamentis
in. vi. que tria faciunt ptabellio qui scribit instrumentū psumitur esse roga-
tus. de quo p Bar. in. d. l. ex sententia. Et isto etiā pz q. faciens actū contrariū
pūlegio psumit renunciare illi. de quo p Cy. in. l. voluntaria. C. eodez. per
Innoc. in. c. cū accedentib⁹. de pūlegiis ¶ Item nota ibi. nō esse. q. tutor
nō potest se excusare. eo q. pater pupilli cū non cognouit. ¶ Item ibi. item
ppter inimicitias. q. inimicitie capitales cū patre pupilli excusant quē a tu-
tela. Circa quod sic clude. vt habeas mentē glo. h⁹. Aut eni inimicitie sūt
capitales. aut leues. si sint leues nō excusant quē. qz leuis iniuria non reuo-
cat legatū. ff. de adim. lega. l. ij. in si si sint graues aut capitales. tūc aut est
testamentaria tutela. aut alia. si testamentaria. tūc si interueniat post testa-
mentū excusant vt hic. si ante testamentū et postea sit datus tutor in testa-
mento nō excusant qz vident reconiliare. 7 hoc nisi faciat testator testamē-
tum qd grauet tutorē et plurib⁹ negocijs eū implicet. l. adlete. §. dat remissi-
onem. ff. eodez. Et hoc etiā intelligas si tales inimicitie orze essent ex culpa
tutoris. si vero essent orze ex culpa testatoris. nō intelligerent reconiliate.
qz offensi est remittere et nō offendenti. vt. d. §. dat remissionē. si vero loqua-
tur de alia tutela tūc excusat qz tunc nō est locus dicationi remissionis
¶ Nota in §. item is qui status. q. si pater pupilli mouerit alicui questionez
status. ille excusatur a tutela. et est ratio fm glo. hec. qz talis questio assimi-
latur mortis accusationi. et sic videret esse inimicitia capitalis. Istud verū
puto nisi huiusmodi questio cautelose mota esset. Et similiter etiaz dico de
inimicitia. l. adlethe. §. amplius. ff. eo. l. ij. §. si. ff. si quis cautio. quod facit ad
testes. nā testes ppter inimicitia repellunt a testimonio. si aut huiusmodi in-
imicitia cautelose introduceret. forte cum ego vellem te pducere in testem
otra aliquē cui tu displicere nō velles. tu fecisti tm q. ille dedit tibi alapam.
ita q. videbat inimicitia orza. vel econtra puocasti me ad iram vt ego da-
rem tibi alapam. p hoc tu nō deberes repelli a testimonio. de quo Bar. in l.
prima. §. cū quis latrones. ff. de questionib⁹. Similiter etiam si questio stat⁹
moueret p pupillū vel p tutorē ipius pupilli. vt hic in glo. quam ibi videat
tis ¶ Item nota in §. item maior. §. q. senect⁹ quem excusat a tutela vel cura
et dicitur

Et dicit senex in lxx. anno. in alijs aut publicis muneribus dicit senex in lxx. anno. **C.** qui etate. l. si. libro. x. et notat hic in glo. **I**tem nota in s. minor. q. minor. xxv. annis non potest esse tutor vel curator. et ratio ponit in tex. qz incivile est ut ille qui negocia propria gerere non potest debeat regere alienam. **I**n glo. lxx. annis. ibi s. minores. hic tamen ultimus annus inceptus habet pro completo. l. ad rempublicam. ff. de munere. et oneri. et quando tempus inceptum habeat pro completo notat in d. s. minor. **I**n eadem glo. ibi statuit tempus quinquaginta annorum. sed que est ratio quod ibi sufficit minus tempus quam hic. Respondeo deest quod maior labor est in huiusmodi muneribus videlicet quam quod est iudex. unde de minus tempus sibi excusat. sed qui habet tutelam regere non habet tantum laborem. quia non habet tot sub tutela sua sicut iudex sub iurisdictione. Et sic nota quod diversis respectibus quis dicit senex. vno modo in lxx. anno. ut hic in tex. alio modo in lxx. anno. ut hic in glo. sed tamen quo ad reverentiam finem senem in locatione et in antecessione. Dicit senex in lxx. anno. l. inuiti. et ibi glo. ff. de testi. Aliquando tamen senex dicitur sapiens ut in c. qualiter et quando. de accu. **T**abellio autem dicit senex ad hoc ut excusetur ab officio suo in lxx. anno. argl. d. l. si. **D**uertere tamen ad unum quod dicit **Bar.** in l. ij. **C.** qui etate se excu. libro. x. quod scolares usque ad lxx. annum excusantur a custodia murorum et portarum. sed non postea. **I**tem nota in s. idem. quod miles etiam volens non potest esse tutor. **I**n glo. eiusdem dicti s. in si. **D**e quo est pulchra glo. in l. penult. ff. ex quibus cau. maio. **I**n glo. nolens in si. **N**ota ergo hic quod miles potest esse tutor si detur a suo commilitone. **I**tem clericus potest esse tutor si declaret se velle esse tutorem infra. iij. menses. quod inuite non appellatur ut autent. presbiteros. **C.** de epis. et cle. **A**n autem sacerdos potest esse tutor sui nepotis ex filio spurio. **Bar.** dicit quod non. in quodam suo consilio quod incipit. **R**arolus filius domini galerij. **E**piscopus autem et monachus nunquam possunt esse tutores de iure civili. ut d. autent. presbiteros. de iure tamen canonico admittuntur ad tutelam legitimam. **D**icit glo. dis. lxxiij. c. peruenit. sed an istud privilegium habeant milites nostri temporis. quia potius sunt mercatores quam vacent milicie. videtur quod non. cum in his cessat ratio milicie. ar. l. adigere. s. quavis. ff. de iure patronat. **I**sti tamen gaudent illo privilegio militari quod non possunt torqueri. l. milites. **C.** de questi. et illud privilegium conceditur eis ratione dignitatis. **H**abent ipsi etiam aliud privilegium. quod ipsi antecedunt alijs in nuptiis in sessione et in eundo. sed an miles debet procedere cogitatu quia modo non dico. **N**ota in s. item rome. quod magistri grammatici rethores medici possunt se excusare a tutela seu cura. quod est verum si exercent huiusmodi artes et si exercent per se et non per alium. l. si. ff. eod. **I**tem si sint descripti in numero et in matricula magistrorum. l. si duas s. grammatici. ff. eod. **I**tem si sunt descripti in matricula magistrorum. l. si duas s. grammatici.

ſ-grāmatici. ff. eodez. **I**tem ſi exercent artes liberales. ſecus ſi mechani-
cas. quia mechanici non excuſant̄ niſi quidam. vt notatur in. l. ij. C. de excu-
arti. libro. x. **I**n glo. rome ibi. l. ſi duas. ſ. ſi Debet ergo quis eſſe de nu-
mero illoꝝ deputatoꝝ in ciuitate. et debet eſſe deſcriptus in matricu-
la tali. l. petitionem. C. de aduo. diuer. iudi. alias eni non gaudet priuilegio
tali. ſic nec ſcolaris qui non eſt immatriculatus. glo. eſt in. l. prima. C. de offi-
mili. **I**tem ſi eſſet ſuper numez non gaudet. vt hic etiam innuit glo. in d.
vltra numez quod facit q̄ canonicus ſupernumerarius in eccleſia deputa-
tus non gaudet beneficio canonicoz. c. cum m. de conſtitutionib⁹. Innocl.
in c. neceſſario. de inſtitutionib⁹. Debent etiam iſti exercere artem hanc vt
dictum eſt. Hinc eſt q̄ ſcolaris immatriculatus qui non ſtudet et deſijt ſtu-
dere p̄ q̄nquenniū non reputatur ſcolaris. l. ij. C. de primice. x. libro. xij. No-
tat Bar. in. l. aut facta. ſ. tempus. ff. de penis **I**dem etiam ſi ſcolaris tranſit
ad aliud officium. l. legatum. ſ. ex officio. de lega. iij. **I**tem ſi ſcolaris eſſet
multum deuius. argl. l. ſi duas. ſ. decet. ff. eodez. Et priuilegium ꝛceſſum ſco-
laribus conuenit et magiſtris. glo. in. l. prima. C. de excuſa. arti. libro. x. vbi
dicit glo. **D**iſcere ſi queris doceas ſic ipe doceris. Nam ſtudio tali tibi p̄fi-
cis atq̄ ſodali. Et q̄ dicit glo. hic. q̄ iſti debent iſtas artes exercere in ro-
ma vel in patria ſua. **I**dez dico ſi exercent in alijs ſtudijs publicis. vt in bo-
nonia. quod ſtudiū habuit a theodoſio impatore ortum. anno. ccccxi. Et
tangit glo. in. ſ. hoc autem. in prohemio digeſtoꝝ. Similiter et par iſius
et alijs ſtudijs priuilegiatis. ſecus autem in alijs ciuitatibus que non ha-
bent ſtudia publica ſed adulterina. quia in talibus artes non debent legi.
precipue iura ciuilia ſm glo. et bal. in. l. ſed et reprobari. ſ. ſi. ff. eodez.

Qui autem excuſare ſe. **S**ummatur. ꝓponens plures excuſa-
tiones vnā non probando non per-
dit alias. Excufaſio autem debet fieri infra q̄nquaginta dies continuos a
die ſciencie. ſi ſint dati tutoꝝes infra centelimum lapidem a loco tutoꝝis et
ſi vltra computatur vnus dies ſemper pro viginti miliaribus ⁊ vltra illos
dies dantur triginta. dūmodo non ſit minus q̄nquaginta dieb⁹ et tutoꝝ
ſimpliciter datus intleligitur ad omnia datus. et qui tutoꝝ fuit poteſt ſe ex-
cuſare a cura. falſa tamen excufaſio non prodeſt. hoc dicit vſq̄ in finem. **I**
Nota primo q̄ plures exceptiones ꝓponens ſi non probat om̄es qui vnā
non probat non repellitur ꝓpter hoc a probatione aliarum. Et ex iſto. ſ. ſu-
mitur practica qua quotidie vtunt̄ aduocati in exceptionibus et in articu-
lis ꝓponendis. Dicunt eni. infra ſcripta omnia et ſingula. dico. ꝓpono et
excep̄io etiam ad que ꝓbanda me peto admittere. ad ſupfluam aut ꝓbatio-
nem.

nem minime me astringens de quo ptestoz. sed ad ea tm̄ que mihi et parti mee sufficiunt p victoria p̄ntis cause. 2002. ad hunc tex. l. ppter litem. ff. eo d̄ debent tm̄ exceptionē specificē pponi et numerari. nō aut̄ in genere p quod confundiē practica aliquoz qui dū volunt excipere dicunt. alijs exceptionibus mihi saluis excipio et dico infra scripta. vt. l. scire oportet. §. scire. ff. eo. et ibi p bal. **I**tem nota in §. qui aut̄. q̄ habens exceptiones debet eas pponere infra certū tempus hic expressum. **I**tem nota q̄ de iure cōmuni itineranti dantur. xx. miliaria pro die. 2002. l. prima. ff. si quis cauti. mille autē passus faciunt vnū miliare. q̄nq; aut̄ pedes passum. Facit glo. in. l. .iij. ff. de ver. signi. pes est. xv. digitoz. notat glo. xxvi. q. iij. §. sicut antiquus Canoniste tm̄ dicunt q̄ miliare sputandum est fm̄ vulgare. c. statutū. de rescriptis in. vi. et ibi glo. Debet aut̄ fieri sputatio itineris nō a porta loci sed a stimentib; edificijs. et debet cōputari p viam magis v̄strataz. nō per rectam vel obliquā. et de isto p bar. l. p̄ma. ff. si quis cauti. **I**tem nota in §. datus. q̄ tutor simpliciter datus videt̄ datus ad vniuersuz patrimoniu hoc vez si bona sint in eadez puincia. de alijs aut̄ bonis posset tutor se excusare. l. ppter litem. ff. eodem. et p hunc §. dicitur q̄ pcurator simpliciter cōstitutus intelligitur cōstitut; ad omnes causas. de quo p bar. in. l. si pupill;. §. finali. cū. l. sequenti. ff. de tutelis. **I**tem nota ibi in §. qui tutelam. q̄ qui fuit tutor alicuius nō opellitur eius effici curator. **I**tem nota ibi item rescripserunt. q̄ maritus non compellit̄ esse curator vxoris. et ratio ponitur hic in glo. super verbo excusare. **I**tem nota in §. si quis aut̄. q̄ falsa allegatio non debet pdesse. **I**n glo. appellant. ibi §. si quis tutor. Sed quis est effectus. an appelletur vel excusatio pponatur. Respondet q̄ ppter appellationem deuoluitur cognitio cause ad iudicem appellatum. l. eos. C. de appella. sed per excusationem nō remouet̄ cognitio cause a primo iudice. im̄mo adhuc ip̄emet habet adhuc cognitionez. vt hic in tex. **I**tem quia appellatio debet fieri infra. x. dies. aut̄. hodie. C. de appella. Excusatio aut̄ potest fieri. §. q̄nquaginta dies. vt hic. **I**n ead̄ glo. in si. vult ergo glo. q̄ a munere publico auctoritate et vtilitate potest quis appellare sed non a tutela que est munus publicum auctoritate et vtilitate priuatū. Ratio differentie potest esse fm̄ Cy. in dicta. l. hi qui. quia in muneribus publicis auctoritate et vtilitate non dantur q̄nquaginta dies pro excusatione pponenda quē admodum dantur in tutela. et ratio rationis potest esse fauor reipublice vt celerius in rebus publicis et in huiusmodi muneribus pcedatur. ex quo in his maius vertitur periculum. et de isto dixi in dicto §. si quis tutor. **I**n glo. dies. in si. **I**sta est ergo vera opinio que est **A** 30. q̄ cognitio cause excusationis tutele debet durare p quatuor menses. de quo latius in. d. .l. q̄nquaginta. sed cognitio de alijs muneribus publicis debet solūmodo durare.

durare p̄ duos menses. **C.** de tempo. appel. l. ij. et currunt isti menses a tem-
pore scientie dati tutoris. **I**n glo. cognouerunt in fi. Conclusio ergo est
ista q̄ iste tutor presumit̄ ignorare. et potest esse ratio quia istud est factum
alienum in quo tolerabilis est ignorantia. l. verius. de probat. **I**stud tamē
verum s̄m glo. hic nisi notoriū fuisset apud omnes istum fuisse datum tuto-
rem. quia tunc ip̄e presumitur scire. quod facit q̄ scholaris non possit allega-
re ignorantiam statutoꝝ vniuersitatis ex quo publice nota sunt vniuersita-
ti vel saltem nota esse debent. **I**n glo. excusare in fi. Nota ex hac glo. q̄
hec excusatio debet fieri in scriptis facit glo. in. c. prudentiam. de offi. dele.
et ita etiā seruat̄ de facto. si tñ non detur in scriptis p̄pter hoc non viciatur
p̄cessus s̄m Jo. fa. **I**n glo. suo curatoꝝ. ibi. l. marit̄. Et ratio est q̄ ple-
nior est potestas curatoꝝ q̄ p̄curatoꝝ. vnde officiū p̄curatoꝝ finitur
oꝝtraria voluntate vt i. mandati. s̄ mandatum. tutela enim vel cura non sic
sed alijs sit certis modis. vt. d. s̄ quibus tutela finitur. **I**n glo. excusare in
fi. Sed an maritus possit esse curator ad lites sue vxoris. Bar. dicit q̄ sic.
in dicta. l. maritus. **C.** de procur. per. l. si quis p̄curatorio. s̄ ff. de p̄cura.
et hoc tenet Specu. in titulo de curat. s̄ vt autem. d. vt nunq̄. Salicetus
autem in. l. maritus. **C.** qui dari tu. possunt. tenet oꝝtrarium. nam non videt̄
maior ratio in curatoꝝe ad lites q̄ in p̄curatoꝝe ad negocia. sed p̄ma op̄i-
nio est tutior in maioribus auctoritatibus suffulta vel fulcita. vnde eam te-
ne. **I**n glo. super ver. allegationib̄. Conclude in hoc articulo an senten-
tia lata ex falsis allegationibus teneat. Aut lata est sententia oꝝtra presen-
tem et tenet sed datur restitutio. l. dyuus. ff. de re iudi. Fallit in sententia ex-
cusationis vt hic in fauore minoꝝ. Aut lata fuit oꝝtra absentem et scienter
est lata et est ip̄o iure nulla. l. si p̄tor. s̄ marcellus. ff. de iudi. aut ignoranter
tunc tenet. s̄ rescinditur. **C.** si ex fal. alleg. l. si. et dicta. l. dyuus. Lata autem
p̄cio vel premio non tenet. l. venalis. **C.** quando prouo. nō est necesse. sed
sententia lata per gratiam vel amicitiam vel ambitionem tenet. sed datur
restitutio. l. seruo inuito. s̄ cum p̄tor. ff. ad trebelli. nisi fauore minoꝝ vt hic
notat̄. Judicatur autem sententia lata p̄ce vel premio vel p̄cio vel gra-
tia ex qualitate personaz. arg. l. si. diuncta glo. super ver. ex personis. ff. de
ac. et obli. Et de isto latius per bar. in. d. l. dyuus. et. l. si is ad qucm. de adq̄-
bere. et. l. pe. ff. de iusti. et iure. **I** sequit̄ & ca.

Rubrica de suspectis tutoribus.

Continuatio patet ex principio & c. precedentis.

sequit̄ Nigrum

Sciendum est autem. ^{Dividitur in quatuor partes.} Primo tra/
suspecti tutoris. et unde habuit originez. secundo ibi ostendamus qui possunt
accusari de suspecto. tertio ibi. consequens est. qui possunt accusare alios de
suspecto. quarto ibi. suspectus est autem. ponuntur cause suspicionum. Pri/
me tres hoc dicunt. **Judices ordinarij cognoscere habent de crimine suspe**
cti tutoris. de quo crimine quilibet tutor potest accusari et a quolibet pot
hec accusatio proponi. nisi talis accusans esset impubes. hoc dicit **¶ Nota**
primo ex hoc tex. qd accusatio de crimine suspecti est introducta de iure civi
li. **Secundo nota.** qd cognicio huius criminis spectat ad iudicem ordinariu
non ad delegatum nisi fuerit legatus proconsulis. **¶ Item nota in s. osten**
dimus. qd tutor remotus propter suspicionem efficitur infamis. **¶ Item no**
ta in s. consequens. qd mulier potest accusare de suspecto. et hoc est speciale
in hac accusatione. quia mulier in alijs criminibus non admittitur ad accu
sandum. ff. de accusa. l. qui accusare. **¶ Nota autem ibi.** sed he sole. qd muli
er ita demuz admittitur ad accusandum si hoc faciat propter pietatem et
in fauorem pupilli. **¶ Item nota in s. impuberes.** qd impubes non potest ac
cusare tutorem suum de suspecto. sed adultus sic. cum consilio suorum pri
morum et necessarioru. et tenetur adultus sequi illozum consilium. concor. l.
impuberibus. ff. eodem. **Unde nota** qd quando quis debeat aliquid face
re cum consilio aliozum. et hoc ideo. quia ipse caret pleno intellectu. et tunc
talis debet sequi consilium. similiter etiam si alicui prelato propter suspitio
nem dilapidationis bonozum ecclesie datus est coadiutor debet prelatus
sequi consilium illozum coadiutorum. c. venerabili. de offi. delega. si autem
habens plenum intellectu debet peti consilium ab aliquo. tunc si ille requi
rendus est particeps officij. talis debet sequi consilium illius. l. ticium et me
uium in princ. ff. de administra. tuto. secus autem si non est particeps officij
quia tunc bene tenetur petere consilium ab eo. sed non tenetur sequi c. cum
olim. de arbitris. et ibi glo. l. ij. in fi. ff. manda. **An autem quis ex consilio ob**
ligetur videbimus infra de obligati. que ex delicto nascunt. s. ope. et. i. man
da. s. tua gratia. ¶ In glo. ex lege. in fine. Conclude ergo ex hac glo. qd ac
cusans tutorem de suspecto. debet se inscribere ad penam talionis. pena au
tem erit infamia. vel alia pena extraordinaria quaz iudex imponere potest
vt in. l. prima. s. primo. et quod ibi notatur. ff. eodem. et hac glo. intelligo ve
ram quando agitur criminaliter vt tutor tanqz suspectus remoueat et pu
niatur. secus si solum agatur civiliter. scilicet vt tutor remoueat s. m. bar.
in dicto. s. primo. si tamen non esset aliquis accusans possit adhuc tutor vt
suspectus per iudicem ex officio remoueri. l. rescriptum. s. si quis. cum ibi no/
tatis. ff. de mune. et oneri. **¶ In glo. et legato in fine.** ex hac glo. coniuncta
glo.

glo. que est super verbo pretozi. concluditur q̄ coraz delegato non potest
 accusatio de suspecto agitari. et hoc est verum quando agitur criminaliter
 vt tutor remoueat et puniatur. sed si agatur ciuiler solum vt remoueat
 tur tunc potest coraz delegato quo ad cognitionem. non quo ad remotionem
 per sententiam. nisi tunc sit delegatus proconsulis vel pretozis. de quo
 per bar. in. l. prima. et. ff. eodem. et plenius in. l. prima. et m. s. suspecti. ff. ad
 turpill. Sz quero an accuatio suspecti tutoris sit ciuiler vel criminalis. Re
 spondetur q̄ est mixta. quia quo ad quid est ciuiler et quo ad quid est cri
 minalis. si enim agatur solum ad remotionem tunc est ciuiler. quia tunc po
 test interuenire procurator qui non posset interuenire in causa criminali. l.
 non solum. s. fi. ff. de procura. si aut agatur ad remouendum et puniendum
 tutorem. tunc dicitur criminalis. vt notat in glo. l. prima. in princi. ff. de se
 pul. viola. de quo per glo. et bar. in. l. si. ff. de priuat. delict. Sic etiaz dicim⁹
 in causa adulterij que est mixta. quia si solum agatur ad sepationem thoz
 est ciuiler. si vero agatur vt adulter puniatur. tunc est criminalis. c. tue. ex
 tra de procuratoribus. Similiter si agatur contra sacerdotem qui tenet fo
 riam. quia talis potest dici mixta. c. ex parte. de testi. et ibi glo. ¶ In glo.
 cariam. quia talis potest dici mixta. c. ex parte. de testi. et ibi glo. ¶ In glo.
 parcendum. in fi. Nota ex hac glo. q̄ iudex condemnans patronum remo
 ueri a tutela. non debet causam exprimere propter quam ipm remouet. si
 autem diceret. remoueo te ob dolum quem comisisti. patronus fieret infa
 mis. vt. i. eodem. s. suspectus. ff. de fur. l. non potest. sed solum pronuntiabit
 ipm remouendum. et ita etiaz libertus qui cum accusat de suspecto non de
 bet concludere vt ipse tutor remoueat ppter suspicionem. de quo per bar.
 in. l. hoc enim. ff. eodem. ¶ In glo. super ver. procedunt in fi. Glo. ista com
 miscet plura iura simul. sed ista est conclusio. q̄ licet mater admittatur ad ac
 cusandum tutorem filij de suspecto fauore filij. non tamen admittitur ad iu
 randum in litem. et ratio potest esse. quia propter nimiam dilectionem qua
 mater habet ad filium ipa habetur pro suspecta ne iuraret in infinitum. l.
 videamus. in fi. ff. de in litem iuran. et quando iuramentum in litem possit
 prestari et quando non. et in quantum iurandum sit vide per glo. et doct.
 in. l. qui restituere. ff. de rei vendi. et dicta l. videamus. et. l. tutor qui reper
 toruz. ff. de administra. tuto. ¶ In fine glo. super ver. necessariorum. et me
 lius facit. l. in puberibus. s. fi. ff. eodem sequitur s.

Suspect⁹ aut est qui non ex **Sūmat** Qui nō fidelit⁹ gerit. q̄ ali
 uendus est ab administratione. nec p̄p̄e satisfatione suā admittit. **Itē rōe**
 moꝝ

moꝝ quis suspectus iudicatur. hoc dicit vsq; in finem. Nota ex hoc tex. pmo qd
qui fraudulenter negocia pupilloꝝ vel adultoz gerit quanq; sit soluendo
potest de suspecto accusari. ¶ Item nota ibi. sed anteq; qd si tutor cotuma
citer et dolose resistat administrationi poterit tanq; suspectus remoueri.
Item nota in s. suspectus autem. qd remotus ppter dolum efficitur infamis
licet non remotus propter culpaz. de qua culpa intelligitur glo. hic in ver.
culpam. disputat et sibi videtur contraria in ver. eque. ¶ Item nota in s. si
quis autem. qd donec pendet causa suspecti interdicitur tutori administra
tio. et ideo cauti procuratores et aduocati opponunt semper contra admi
nistratores de suspecto. vt interim tales administratores non possunt ad
ministrare. ¶ Item nota ibi. sed si suspecti qd crimen suspecti finitur morte ac
cusati. Nota ibi sed si quis tutor. qd si tutor negat cotumaciter prestare ali
menta pupillo debet pupillus mitti in possessionem bonoz tutor. ¶ Item
nota ibi que mora. qd quando quis est missus in possessione bonoz alteri
us ipe tenetur vendere bona que seruando seruari non possunt. vt sunt po
ma pira et sic de alijs. ¶ Item nota in s. sed si quis presens. qd ppter meda
cium quis puniatur. ymmo nullus debet mentiri pro morte alterius. vt est
glo. xxij. q. ij. c. ne quis arbitret. et mendacius fit a sciente tm. C. si minor se
maio. dix. l. ij. et ideo errans non punitur tanq; medax. de quo p bar. in di
cta l. de etate. s. primo. ff. de inter. acti. ¶ Item nota ibi sicut ille qd qui de
dit pecuniam vt sit tutor puniatur qd remoueatur vt suspectus. deoz l. tutor
s. tutor. ff. eodem. Si quis autem accipiat pecuniam vt sit tutor talis erit
tutor. sed pecunia ab eo condicetur per conditionem ob turpem causam.
fm glo. in l. eos. ff. de tute. Nam officium tutele debet esse gratuitum. nisi iu
dex statuerit aliquod salarium ex causa ipe tutori. l. a tutoribus s. si. ff. de ad
ministra tuto. ¶ Item nota in s. nouissime qd suspectus de dilapidatione vel
accusatus de suspecto non admittitur ad administrationem. quanq; satis
dationem offerat. quia satisfactio non mutat maluolum animu Ex quo em
semel malus semper presumitur malus. vt in regula semper malus. ff. de re.
iur. ¶ Item nota in s. si. qd mali mores reddunt quem suspectum. hinc est qd
alibi dicitur qd ratioe morum quis potest reprobari in examine sicut ratio
ne scientie. l. magistros. C. de profes. et medic. libro. x. Ex qua lege bar. col
ligit que requirantur ad hoc vt quis possit doctozari. Et concludit ex om
nibus predictis. qd multis ex causis probatur suspicio Primo ex malis mo
ribus. puta ludendo. vltra moduz exponendo. cum viciosis conuersando
et alijs vicijs se immiscendo. vt hic qd in l. ij. s. cu reliqs. ff. de tu. qd ratio. dist.
Secdo pbat ex dolo culpa negligencia et impericia. vt in s. suspectus aut. co
iuda g. Tertio ppter subtractione alimetoꝝ. vt in s. si qd tutor Quarto ppter
non

non defectiōem inuentarij vel malam defectiōem. ex illa enī causa iuratur
in litem contra tutozem. l. tutor qui repertoriū. ff. de administra. tuto. **Q**uin
to si tutor recusat ponere pecunias pupilli in emptionem prediorum. tunc
em tutor possit incarcerari. l. iij. §. tutores. ff. eodē. Sexto si tutor non defen
dit pupillum. l. si. et ibi glo. **C.** de administra. tuto. et generaliter ex varijs
diuersis dicitur probatur suspicio. l. iij. §. preterea ff. eodem. super quibus
etiā admittitur familie informatio et improbatio. l. si. in pinci. ff. eodē.
In glo. remoueri in si. **C**onclude ex hac glo. super ver. ob culpam. **A**ut q̄s
debet remoueri ante administrationē. aut in ip̄a administratione aut post
administrationem. primo casu non accusatur. sed tm̄ remouetur nisi esset sus
pectus p̄pter dolum. l. he autem in si. ff. eodem. l. iij. **C.** eodem. **I**n ip̄a autez
administratione remouendus ē et accusatur ex causis supra recitatis. et ra
tio est quare plus punitur in administratione remouendus q̄ ante qz ma
gis delinquit qui male administrat et fraudulentē q̄ qui nullo modo ad
ministrat. l. iulianus. et ibi glo. in ver. interfuit. l. si sterilis §. cum per vendito
rem. ff. de acti. empti. **P**ost autem administrationem non potest accusari de
suspecto. quia tūc tenetur actione tutelē et de rationibus distrahendis ubi
venit interesse pupilli ex dolo vel culpa tutoris. supra de att. liano tutore §.
finali. et ibi notatur. que actio tutelē non concurrat cum actione de suspecto
. l. ij. et ibi glo. **C.** eodem. **I**n glo. super. ver. famosus in si. nec obstat q̄ hic
non posset esse in dubio. quia cum sententia referenda sit ad acta. vt. l. iij. **C.**
de sen. qui sine cer. quan. et in actis oportet q̄ constet an accusetur ob do
lum vel culpam. vt supra eodem in prin. quia hoc est verum quando solem
niter quis accusatur. secus si per inquisitionem. **I**tem quando admittitur
generalis petitiō in actione tutelē. vt est glo. magistralis in l. prima. ff. de
eodē. **D**e quo latius per bar. in dicta. l. he autem. in si. **I**n fine glo. super
ver. eque. **N**ota ex ista glo. iuncta precedenti. q̄ lata culpa hic non equipa
ratur dolo sicut nec in duobus alijs casibus. **I**n alijs autem casibus bene
equiparatur. de quo latius per **Bar.** in l. q̄ nerua. ff. de positi. et etiaz vide
materiam huius glo. in l. in actibus. ff. de in litem iuran. **N**ota tamen p̄
intellectu huius glo. q̄ nos habemus dolum latam culpam. leuem culpam.
leuissimam culpam et casum fortuitum. **D**olus est fraudulenta machina
tio ad decipiendum aliquem. introducta. l. prima §. dolum. ff. de dolo. **L**ata
culpa est ignorare quod omnes scire debent vt non dimittere librū in pla
tea. vt. l. late culpe. ff. de ver. significa. **L**euus est ignorare quod cōmunis pa
terfamilias scit vel scire debet. vt non dimitte cameram apertam. **L**euissi
ma culpa est ignorare quod diligentissimus paterfamilias sciret. vt non
claudere librū in cista et huiusmodi. **C**asus fortuitus est qui non potest
p̄uideri

preiuderi. de istis p bar. in dicta. l. q̄ nerua. **I**tem nota. ex quo in isto tex.
fit mentio de fama et infamia. Scienduz est q̄ fama est illese dignitatis sta-
tus legibus et moribus comprobatus. Sic infamia est lese dignitatis sta-
tus legibus et moribus reprobatu. l. cognitionem. § estimatio. ff. de varijs
et extraor. cogni. Et tres sunt effectus infamie. Unus quia infamis repellit̄
a dignitate et ab officio. l. ij. C. de dignita. libro. xij. Sc̄ds est qz infamis rei-
pellitur a testimonio. l. iij. et. l. iulianus. ff. de test. Terti⁹ est qz infamis facit
aliquem admitti ad querelendu testamentu qui alias nō admitteret̄. l. fra-
tris. C. de inoffi. testa. Infamis tñ infamia facti nō repellitur a testimonio.
§ tanta fides ei non adhibet̄. l. cassius. ff. de senat. et ita notat̄ in Rea. ff. de
his qui notant̄ infa. **I**n glo. interdicti in fi. Tuo ic contra. quia prelato
tali non interdicti administratio. sed datur ei coadiutor sine cuius consilio
nihil potest administrare. c. licet heli. de sumo. c. venerabilis. et ibi notatur. de
offi. delega. De quo p bar. in. l. q̄ si forte. ff. de solu. Vel pot̄ dici. aut enim
iste prelatus accusat̄ de crimine cōmisso circa administrationē q̄ nō posset
interim administrare. aut de alio crimine puta de adulterio q̄ homicidio v̄
simili et tunc admittat̄. quia sic etiam tutor admitteretur. ff. de solu. l. pe-
dius. § item frōtoneo. **I**n glo. mendaciū. in fine. Pupillus tamen diues nō
tenet̄ alere tutorem pauperē nec tutor pupillū pauperē. et de isto latius p
Bar. in. l. prima. § si pupillus. ff. de administra. tuto. **I**n glo. verbi remit-
titur in fi. Idem notat glo. in dicto. § item solent. et etiā idem in. l. ij. ff. de ca-
lum. Rogare tamen posset doctor scolares vt sub eo intrent. vt notat glo.
in. l. iij. C. de offi. prefec. vrbis. **I**n glo. ver. prestat in fi. Nota ex hac glo.
q̄ quotiescūqz eminet euictio in limine stractus ante solutionē precij ep̄toz
non tenetur soluere precij nisi venditor dat ydoneos fideiussores. de quo
per Bar. in. l. prima. § stipu⁹ dupli. ff. de preto. stipula.

ExPLICIT liber p̄mus institutionū. Sequit̄ liber sc̄ds.

Hic incipit secundus liber.

De rerum diuisione. Rubrica

Textus iste in sui pri. satis plane continuat istū librum ad precedentem et sic etiam & cam nec est opus alia continuatione.

Superiori libro de iure. Duidit iste tytul' i sex ptes. pmo continuando ponit diuisio rerū in quinqz species. Secunda ibi q̄ qui dē ponit declaracio pmi membri Tercia ibi fluiā autez declaracioj secundi membri. Quarta ibi vniuersitatis declaracio tercii membri Quinta ibi nullius declaracio quarti membri Sexta ibi singulorum declaracio quinti membri hoc dicit vsque ad .s. singulorum Rerum ali

Comunes. alie publice. alie vniuersitatis. alie nullius. alie singulorū. Comunes sunt aer. aqua. mare et litora maris Publica sūt flumina. q̄ portus Vniuersitatis que sunt in ciuitate non propter singulos. sed res sacre religiose et sancte sunt nullius hoc dicit iste tytilus ad .s. singulorū Nota pmo hic vnam diuisionem. q̄ rerum alique sunt in patrimonio nostro. alique extra patrimonium et ista diuisio comprehenditur sub alia diuisione Item nota ibi et quidem q̄ aer aqua cadens de celo et mare et litora maris sunt comuni a iure naturali Unde vnusquisqz potest his vti Ista tamē litora sūt publica quo ad vsum q̄ quo ad proprietatem sunt eiusdem iuris sicut et mare et ideo quilibet potest casam ponere in litore maris ad recipiendum recia et similia vt in .s. littoz Nemo tamen potest ibi villam vel magnum edificium ponere vt hic et in d. nemo et l. nemo. ff. e. Dicitur autem littus maris quatenus mare fluit in quocumqz tpe sive in hieme sive in estate et textus loquitur hic de yberno fluctu. i. de hiemali quia in hieme mare plus excurrit q̄ in estate facit l. littus ff. de verbo. sig. Item nota in .s. flumina q̄ omnia flumina vt renus padus tibris et similia sunt publica vnde in eis licitum est vnicuiqz piscari iure isto similiter etiam portus et ripe propriorum fluminum publice sunt quo ad vsum et ideo vnusquisqz nauem ligare ad portum et ad ripam seu ad arbores que stant in ripis potest Item nota in d. q̄ proprietates riparū est eoz q̄ p̄dia possidet circa eas et quibus p̄dij ipsi ripe adherent Item in d. vniuersitatis q̄ illa dicuntur vniuersitatis que ad ornatum ciuitatis pertinent vt theatra vel que ad necessitate ciuitatis

ciuitatis facta sunt vt pallacia **I**tem nota in **d.** nullius **Ad** quod allegatur iste **s.** qd ea que diuini iuris sunt in nullius patrimonio esse dicuntur
Item in **s.** sacre qd res sacre sunt res consecrate per eum qd ptate hz olecrandi ad honore dei et ecclie vt calices cru. 7 filia **I**tem nota sacres non possunt alienari vel obligari nisi pro redemptione captiuorum et hoc eciam de iure ciuili **D**e iure canonico. clarum est vt in **ty.** de rebus ecclie. non alienandis **I**tem nota qd priuatus non potest sacrum facere **I**tem nota in **s.** locus qd destructa ecclesia ad huc locus remanet sacer quod secus est in calice rupto que petie non remanent sacre. **E**t ratio est quia calice rupto nihil calicis remanet vt in **autl.** preterea et ibi de isto **C.** de sacro sac ecclie. Quod facit in **argum** qd si iures seruare statuta que postea corriguntur et non serues tunc qnon es periurus quia totus correctus est effectus **I**tem nota in **d.** religiosum qd ad hoc qd locus sit religiosus duo requiruntur **P**rimo qd mortuus inferatur **S**ecundo qd inferatur per dominum loci vnde si quis inferat in alienum locum mortuum contra euz datur actio in factum vt mortuum remoueat et locus non erit religiosus vl vt domino loci precium prestet. **T**unc locus ille dicitur religiosus vt l. his qui ff. de reli. et sump. funerum **S**ed si quis scienter et dolose infert mortuum in locum alienum seu sepulchrum contra eum datur actio in factum de sepulchro violato ad penam centum aureorum et quandoque ducentorum et quandoqz decem librarum auri et quandoqz est ad penam deportacionis et etiam ad penam capitalem ff. de religiosis et sump. funerum l. prima **s.** pretor l. qui sepulchra **C.** de sepul. violat. l. finali ff. de sepul. vio. cum similibus **I**tem in **d.** in comunem qd socius inuito socio non potest facere sepulchrum seu locum religiosum qui non erat facit. l. si vt proponis **C.** de edificijs priua. **E**t predicta procedunt de iure ciuili quo iure per illacionem mortui locus efficitur religiosus quia de iure canonico locus fit religiosus auctoritate pontificum xij. qu. secunda ca. in ecclesiastico et ibi glosa ponit differenciam inter sacrum et religiosum quia omne sacrum est religiosum. sed non conuertitur c. ad hec extra de religio. domi. **U**tz autem sepulchra possunt vendi vide per io. an. in c. abolende extra de sepul. **A**duerte tamen qd de iure ciuili nulla cadauera mortuorum possunt sepeliri in ciuitatibus su per pena quadraginta anreorum l. tertia **s.** diuus ff. de sepul. viola. et optima racione l. mote sunt propter fetorem cadauerum quibus aer quotidie inficitur **S**ed de iure canonico quilibet bonus cristianus non excommunicatus vel in peccato mortali constitutus potest in cimiterijs consecratis et in ecclesia et in ciuitate sepeliri. decimatercia questione secunda c. nullus **F**inaliter enim. **N**ota in **s.** ideo autem qd muri et porte ciuitatum dicuntur

dicuntur sancte res quia quadam sanctione et firmitate legali sunt corroborate quia delinquentes in eos puniuntur pena capitis ut sunt illi qui per muros exiunt civitates. Item potestis etiam ex hoc textu notare quod omnes constitutiones penales dicuntur sanctiones. **I**n g. verbi habetur in fine. io. fa. dicit quod g. voluit dicere quod servitutes non possunt censeri per se stantes et sic per se non sunt iudicande. Sed in quantum cum alijs sunt tunc dicuntur esse in bonis nostris. **I**stud patet in servitute causali que si consideratur in quantum distincta est a fundo vel loco verbis gratia Tu habes fundum licet tu in illo fundo posses constituere servitutem tu tamen non habes servitutem formatam et sic quo ad hoc servitus non est in bonis nostris vel extra. Similiter patet in servitute formali seu reali quia tales non possunt acquiri seu transferri sine re. sic etiam patet in servitute personali que etiam non potest deberi sine re ut patet in de usufructu in principio. et istud est quod doctores aliqui consideraverunt et dixerunt. quod aut consideramus servitutes pro ut adherent predijs dominantibus vel servientibus et tunc bene dicuntur esse in bonis nostris et tunc loquitur textus noster hic. **A**ut loquatur de servitutibus per se. **E**t tunc etiam servitutes non dicuntur res. Sed qualitates et sic quedam accidentia que non dicuntur esse in bonis nostris vel extra et ita loquitur l. prima in d. g. allegata. **I**n g. si. sup. verbo flumina unde de io. fa. dicit quod torrens qui tantum fluit in hieme est publicus et sic potest dicere de stagnis l. prima. §. fluminum cum §. sequenti ff. de flumine. **U**nde dicit quod omnia flumina perpetua sunt publica siue fluant siue non. **I**n g. omnibus in fi. Aliqui intelligunt opinionez io. scz in eo qui est in actu piscandi. Tu tamen dic quod ius piscandi non potest prescribi nisi tanto tempore de cuius initio non exstat memoria hominis principe expresse sciente et non tradicente et non alio modo l. vsum aque coniuncta l. diligenter cum g. sua. **C.** de aqueduc. li. xi. et ex isto veneti. dicuntur habere ius piscandi in certa parte maris. Similiter licet quis habet edificium in litore maris per longum tempus non prescribit quin disrupto edificio alius possit occupare illud locum de quo lacius per bar. in l. si. ff. de vfuca. **I**stud tamen verum intelligo de dominio maris quasi tamen possessio navigandi ac piscandi bene acquiritur longo tempore ut d. l. si quis hic in g. allegata. **H**inc est quod si quis longo tempore consuevit piscari in aliquo diverticulo maris et turbetur per alium ille turbans tenetur interdicto uti possidetis et actione iniuriarum d. l. si quis et l. sane ff. de iniurijs. **S**ed hic possit queri. **Q**uid si contractus hic celebretur aliquis in mari vel aliquod delictum ibi committatur quis erit iudex competens. **D**icendum quod propinquior civitas que habet merum vel mixtum imperium ut l. i. **C.** de classibus libro. xi. et ibi scribit bar. et l. cesar ff. de publicanis scribit io. an. in c. vbi periculum de elec. in vi. vbi dicit quod si papa moriatur.

moriatur habeat fieri electio successorum in propinquiori ciuitate obitus
Si fuerint due ciuitates eque propinque ambe cognoscent. l. arbor in pri
cipio et s. vestibulo. ff. coi. diuidun. et erit locus preuencioni secundum bar.
in l. iuris peritos. s. cum. ozundus ff. de excu. tu. et plenissime dicitur qui p
sonalem capturam delinquentis fecit in mari secundum io. an. in c. i. de obl
ad ratioci in nouella sua. ¶ In si. glo. eozundez primam opinionem glose
puto veriozem quia nemini est ius suum auferendum vt. s. h. et maior. s. de
his q. sūt sui vel alieni iuris nisi tamen concurrerent duo extranei si vnus p
tendat publicam vtilitatem alij autem priuatam preferatur ille qui intendit
publicam sed si vterq. publicam vel priuatam preferat ille q. primo occupa
uit secundum ia. but. l. riparum ff. e. Et si vterq. simul occupat loc. e. grati
cacioni vel forte perimitur seu dirimetur vt in simili dicit glo. de plaustris
bi inuicem obuiantibus in via stricta in l. prima. s. quod interdictum ff. ne
quid in lo. pub. An autem et qualiter vnus possit alteri preiudicare in flu
minibus publicis faciendo susam vel molendinam dicit plene per bar. in
l. quo minus ff. de fluminibus. ¶ In si. glo. super ver. publicus. ¶ Notandum
pro intellectu huius glo. q. hic est differencia inter comunia et publica qui
a comunia sunt omnium animalium et illud verbum animalium habetur
per aliquos in tex. in. s. equidem. s. publica dicuntur quasi populata quia
magis appropriantur omnibus hominibus et cum dicit litora que sunt
publica exemplificat de fluminibus et similibus vnde comunia sunt maio
ris comunitatis q. publica quia pluribus se offerunt vt aer mare aqua. flu
men vero non tot se offert ideo publicum dicitur. ¶ In glo. vniuersitatis.
io. fa. ponit differenciam inter publicum et vniuersitatem quia publica di
cuntur esse que totius populi sunt. Sed vniuersitatis que sunt ciuitatis p
quo sciendum q. quedam sunt que sunt vsui publico destinata vt vie publi
ce et ista dicuntur esse publica non ciuitatum nec dominorum. licet aliqui
domini vias publicas sibi vsurpauerunt. Alia autem sunt publica id est de
stinata vsui ciuitatis et illa dicuntur publica larga significatione sed tamē
proprie dicuntur esse vniuersitatis ut theatra et similia hic in textu. ¶ In
glo. pontifices ibi cum dicitur in canonibus de quo notatur in c. venerabi
lem de electione hodie aut nihil dedicacionis spectat ad imperatorem
vt de. tua extra de decimis. ¶ In glosa excepta. Distingue enim sic. Put
vero sunt bona destinata ad seruicium dei omnipotentis. ¶ Et scilicet
sunt calices.

sunt calices cruces et similia et ista possunt alienari quando cumq; est utili-
tas ecclesie Sed si sunt res immobiles sacre tunc nunq; tales res alienan-
tur nisi propter causas hic i glo. expressas et de isto lacius in autl. hoc ius
porrectum C. de sacro sanc. eccle. ¶ In glo. remanet ibi cum loca hoc vez
de iure civili secus de iure canonico vt vñ. q. i. ca. pastoralis ¶ In fi. glo. su-
p ver. mortuum Racio est quia concursus impedit actum agendi ar. l. si q; s
seruum .s. si inter de leg. ij. ff. Jo. tenuit contrariuz viczq; vterq; est religio
sus ar. l. via .s. si tamen fundus ff. de fuitu rusti .p. d. ¶ In glo. deliquerint
in fi. Sed qualiter puniuntur delinquentes in muros dic q; violatores mu-
rorum rōmonozum puniuntur pena capitis l. si quis violauit ff. e. Alij aut
puniuntur arbitrio p̄sidis. i. iudicis l. s̄ctio ff. de pe. l. si. ff. ne quid in loco
pub. de quo per bar. in d. l. si quis violauit.

Singulorum autem hominum. Hic modo impator decla-
rat que res dicantur singu-
lorum vnde que singulis acquiruntur quod multis modis contingit et possz
ista pars diuidi in plures partes fm q; pluribus modis dominia rez acq-
runtur partes patebunt in processu Sed hoc dicit iste .s. vsq; ad .s. itē ea
que Jure naturali et civili dominia acquiruntur de rebus ¶ Unde fere bestie
pisces et volucres et alia animalia non mansueta iure naturali acquirunt
occupanti que ipsius sunt donec in pristinam libertatem veniant vel cōsue-
tudinē redeundi hñt hoc dicit ¶ Nota primo q; ius gencium appellat na-
turale et econtra et ad hoc semper allegatur. Secundo nota q; ius genciu
est vetusti iure civili qz ius gē. inuētū fuit iure humano Sz ius civile post
q; dominia rerum fuerunt distincta l. ex hoc iure ff. de iusti. et iū. ¶ Itēz no-
ta in d. comodius q; a vetustiori incipiendum est. semper enim apud nos ve-
neranda fuit senectus l. semper ff. de iure immunitatis ¶ Item in .s. fere q;
omnia animalia fera efficiuntur occupantis quia que in nullius bonis sūt
occupanti conceduntur ad quod allegatur ¶ Item in versicu. plane q; lici-
tum est ingredi fundum alienum causa venandi alios casus videbis in gl.
super ver. venandi ¶ Item nota in d. quicq; autez. q; ista animalia durāt
captientis donec sunt in custodia eius et extra custodiaz dicuntur esse quā-
do libertatem naturalem receperunt ¶ Item q; tunc res dicitur peruenisse i
libertatem naturalem cum ex aspectu et potestate detinentis relaxata est.
ita q; difficilis est eius persectio hinc est q; si quis iniuste captus declaret
relaxandus non sufficit eum relaxare extra manuz militis et in continenti
ipsum recipere vel recaptiuare sed debet pristine libertati dari ita q; extra
manus militis effugere poterit de quo per bar. in l. ij. ff. de acqui. re. dom.
Et per

Et per istud alias dedi consilium de quadam muliere rapta que relaxata fuit a raptoribus tamē ab eis effugere non poterat q̄ ibi nou dicebatur esse in pristina libertate nec consensisse tanquam in pristina libertate posita secundum c. cum locum extra de sponsa. **I**tem in §. illud q̄ si letaliter venator vulnerauit feram et eam persequebatur non tamen efficitur ipsius nisi postquam eam ceperit. Et est ratio quia multa euenire possunt vt eaz non capiat ad quod semper allegatur iste textus concordat l. in laqueū ff. de acqui. re. dominio. **C**ontrarium tamen huius et primam opinionem huius textus seruat consuetudo vt dicit glo. l. ij. §. id ff. de acqui. re. domi. quod facit multum ad materiam molendinarum secundum bar. ibi consuetudo tamen venatoris semper est seruanda dle. q̄ si nolit §. qui assidua ff. de eod. edic. **I**tem in §. apium q̄ fructus apium conceduntur occupanti etiam si in fundo alterius quis fauos vel fructus capiat. **I**tem in §. p. uonum q̄ animalia naturaliter fera sunt sed mansueta accidentaliter tam diu enim sunt occupantium quam diu enim habent consuetudinem reuendi que consuetudo ex duobus inducitur secundum notata in l. de quibus ff. de legi. et in l. ij. c. de epis. audien. **I**tem Nota etiam ad hoc allegatur q̄ per exteriora iudicantur interiora. solus enim deus interiora cordis perscrutatur scz animi secreta notatur in l. ij. ff. de interro. ac et ibi glo. hinc est q̄ vbi testis debet deponere de aliqua qualitate animi per sensum corporeum extrinsecum debet deponere et de actibus exterioribus quos vidit vel scit de quo lacius per bar. in l. is qui §. diuus ff. de tuto et curat. datis ab his et sic nō fm hūc tex. q̄ magis inspicitur accidēs q̄ natura d̄ quo p̄ glo. et bar. in l. prima §. bestias ff. de postulando. **I**tem in §. gallinarum q̄ animalia mansueta de sui natura vt galline et auce non conceduntur occupanti ymmo manent eorum qui dñi sunt eorum. Hinc est q̄ si quis ea ceperit vel eorum fructus aīo lucrandi furtum committit. **I**n §. super verbo venandi ibi l. secunda. **I**dem est in monacho fugitiuo filio et vxore secundum cy. in dicta l. secunda. De isto tamen videbit̄ aliquid f. de obliga. que ex delicto nascuntur §. sed et hec. Est etiam et alius casus

Quia

quia possum ire per fundum tuum ad sepulchrum meum fauore religionis
l. si quis sepulchrum ff. de reg. et sup. fune. Item est alius casus si via publi
ca est rupta l. si locus §. si ff. quemadmodum ser. amitta. alias enim non li
cet ire per fundum alienum l. per agrum C. de serui. et ideo non est licitum
ire per domum alienam querendi res amissas nisi esset certa indicia contra
dominum domus secundum bar. in d. l. h. Tunc enim posset autoritate iudi
cis ingredi domum alienam et perquirere cubicula et cistas l. diuus ff. de
huius. rus. pred. ¶ In g. ingrediatur in fine Contrarium huius glo. tenet g.
l. ff. de huius. rusti. predi. nec obstant iura hic in glo. allegata Quia ibi requi
ritur bona fides que tollitur post prohibitionem. hic autem non requiritur
fides quia fere bestie ceduntur occupanti. punitur tamen ingrediens acti
one iniuriarum propter hoc quod inuito domino fundum alienum ingressus
est l. iniuriarum §. si quis me ff. de iniurijs Aduerte tamen quod hodie nulli li
citur est facere venaciones per laqueos vel per rechia nisi velit capere vr
cos apros vel lupos vt in §. nemo rechia in aut. de pa. te. et ea vio coll. p.
¶ In gl. sup. ver. capias in si. distiguue sic lex tenuit. aut res est apta ad il
lud quod potest euenire et respicitur quod euenire potest. aut non est apta
et non inspicitur vt l. i. ff. de in. lte iura. de quo lacius per bar. in l. si idem cu
eodem ff. de iurisdictioe om. iudi. ¶ In g. inclusit in fine et ibi g. inducit huc
§. in ar. quod fera non efficitur illius in cuius laqueum cadit quousque eas ap
prehenderit saltem per oculozum inspectionem ita quod reluctando interim non
possit euadere et illam opinionem sequuntur doc. licet mar. dixerit contra
rium ¶ In g. lucrandi ibi l. aut facta §. si. ista ratio non placet quia furtuz
non fit sine dolo vt §. de ob. que ex delic. §. furtum Sed dolo bene committi
tur sine furto vnde dolo frequencius committitur quam furtuz. vnde est alia ra
tio et melior quia actio de dolo datur ad rescindendum ea que ex consensu
inita sunt et actiones tales non dantur pro mummo l. scio ff. de i. re resti. Et
ex hoc nota hic quod lex hic curat de modico quia de vno ouo vel de penna
et hoc ideo est quia hic agitur actione ordinaria hinc est quod pignus potest
per creditozem vendi etiam si vnus numerus deficiat de debito l. quod diu C.
de distrac. pig. Secus autem quando agitur per viam extra ordinariam
vt d. l. scio Et iudicatur modicum arbitrio iudicis l. omnino ff. de impensis
de quo lacius in l. si proprietarius ff. de damp. infec.

Item ea que ab hostibus. Hoc dicit per captiuitatez inuencio
nem et accessionem dominia rerum
acquiruntur Itē per alluionē que fit per lateres incrementū sed non per ap
parens nisi arbores radices egerint in fundo cui terra adiecta est Itē isula
n. aris

in fi. Nota hic qd si duo equitent per campum et inueniant thesaurum ille
efficitur dominus Qui primo vidit Licet alter prius apprehenderit. Et
est ratio secundum aliquos quia qui inuenit thesaurum grauatur in hoc
vt medium teneatur reddere domino fundi vt in §. thesauros .i. e. vnde r
leuatur in alio qz efficitur dominus ipsius quāqz non apprehenderit ar l.
cum qui ff. de iure iurā. Sed certe ista ratio non concludit quia Si quis in
uenerit thesaurum in loco qui nullius esset vnde forte idem est dicendum i
thesauro sicut in gemma tamen tu tene glo. propter eius auctoritatem
In glo. animalibus in fi. Nota ergo qd in animalibus rationabilibus et in
irrationalibus partus sequitur ventrem fallit in multis casibus notatis in
l. ne diuicius C. de agri et censi. li. xi. In fi. glo. super ver. dominio tuo. rō
est qz fetus animalium rationabilium non dicitur fructus quemadmoduz
irrationalium vt ibi glo. intelligit In glo. intelligere ibi tps Nota ex
hac g. qd illud incrementū dicitur latens quod inbecillitas nature n̄ p̄t p̄cipē
et ideo in his que secreta sunt nature testis non potest per verum sensum
ponere qd de vera scia et debet depouere per exteriora signa ar §. pauonuz
s̄ eo In c. glo. in fi. et ratio ponitur ibi in d. in agrum autem sez vt scia
quantum militibus datum est et per hanc gl. et illū tex. dicit io. sa. qd perzo
chie limitate non habent accessionem allegat c. super eo. de perzo chis
In glo. longiore in fi. Nota ex hac glo. que multum notabilis est qd vbi ē
questio de agriculturā vel de aliquo pertinente ad culturam agroz credi
tur rusticis Nunc est qd quando dubiū est circa aliqua pertinencia ad certā
artē stat p̄tisin illa arte vñ obstetricib⁹ creditur an mulier sit corrupta vel
non l. i. in prin. ff. de ven. inspi. Medicis vel chirurgicis creditur an vulnus sit
mortale vel non vel cicatrix sit remāsura vel non c. significasti extra de hoi
cil. Messoribus statur circa mēsurā agroz. l. i. ff. si messor sal. mo. dix. et esti
matoribus publicis creditur de estimacione rez l. hac edictali §. is illud.
C. de secundis nup. et ibi hoc per bal. si autē predicti male iudicent possūt
corrigi per iudicem l. arbitrio ff. qui sa da co. et per bar. in l. ij. C. de rescin.
vno. In g. acquisite in fi. Nota ex hac glo. qd cōtra illum qui possidz
terram meam eo qd sue terre vnita est datur actio in factuz ad estimacionē
Sed istud non est verum nec ob. dictus §. de arboze quia ibi dicitur quā
do accrescit fco hominis hic quando accrescit vi fluminis vñ cōqueratur
de flumine et sicut sibi abstulit hodie ita sibi cras potest reddere et sic nul
lam actionem habebit prior dominus ar. l. ergo §. si alluuo ff. de ac re do.
In glo. fi. in fi. Nota ex hac glo. qd per inundacionem perditur possessio
et ideo interumpitur p̄scriptio l. naturaliter ff. de vsuca. et de isto p̄ an
ge. in d. l. qui vniuersas §. Item qd sit in mari Sequitur §. cū ex. c.

Cum ex aliena materia. Summatur species facta ex aliena materia que non est reducibilis ad pristina materiam vel ex sua et aliena materia efficitur specificantis. Sed si est reducibilis tunc species remanet in dominio illius cuius erat materia. **Item** accessione confusione et admixtione acquiruntur dominia rerum hoc dicit usque ad §. cum in solo. **¶** Nota primo ad quod allegatur iste textus quod materia cedit materiato quando materiatum non est reducibile ad pristina materiam. Ad istud tamen tria requiruntur ad hoc scilicet ut materia cedat materiato ut hic in §. super verbo ab aliquo et sic facies materiati efficitur dominus materie sed si materiatum est reducibile tunc materia non cedit materiato ymo materiatum cedit materie. **¶** Item nota quod appellatione materie non continetur materiatum quod ad sui materiam reduci non potest facit in ar. si statutum prohibeat portare frumentum extra districtum sub pena portans farinam non cadit in penam cum farina non possit reduci ad frumentum. **¶** Contrarium tamen hic determinat bar. videz quod appellatione frumenti in hoc casu continetur farina donec ex ea panis factus sit l. questum §. illud fortasse de leg. ii. et ibi de hoc per eum primam tamen partem rez goff. in suis libellis et albricus de rosatis in secunda parte statutorum. **¶** Item in §. quod si partem qui operam adhibet et partem de materia potior est in materiato quam qui solam materiam adhibet. **¶** Item nota in §. si tamen quod purpura cedit vestimento et ideo iste §. allegatur quod preciosus aliquid quando cedit viliori et hoc ideo quia accessorium cedit principali ut in regula accessorium. **¶** Item nota quod qui utitur re aliena ad suum usum committit furtum. **¶** Item nota in §. si duorum quod quando materie duorum vel diversorum dominorum de eorum voluntate confunduntur siue etiam casu fortuito tunc etiam ista species ex istis materiis compositis est communis quod verum est nisi unus dominus bona fide conflauerit istas materias alio ignorante quia tunc illius species efficeretur ut in §. quod si partem §. eodem. **¶** Item nota quod ferziminiatio est eiusdem generis metallorum confusio et commixtio ut anrum cypho ferziminiatur. **¶** Applumbatio est diversarum materiarum consolidatio. **¶** Applumbatur enim es auro vel coniungit. **¶** Item ex §. quod si frumentum quod per commixtionem frumenti unius et alterius de voluntate tamen dominorum frumentum efficitur commune. **¶** Et si casu fortuito quia tunc singula grana manent sub dominio primo et competunt singulis dominis actio pro qualitate et quantitate sui frumenti et sic etiam dicimus de pecoribus diversorum dominorum mixtis. **¶** Finaliter nota quod quando separatio est impossibilis tunc arbitrio iudicis questio determinanda sit circa modum frumenti. **¶** In gl. i. in fine hoc glo. verum dicit quando.

quando species non posset reduci ad priorē materiam ita etiam est glo
in l. adeo §. cum quis ff. de acqui. re. dominio **I**n glo: ab aliquo in fine
vnde loquitur quo ad solutionem vltimē questionis quando specificans
partim suo nomine et partim nomine domini specificauit quia specificatus
erat comune si dominus ratum habuerit **S**ed in alijs questionibus dicō
tra nec hoc dicant ll. quas glo. adducit vnde dicendum est in illis questio
nibus q̄ inspiciendum est ex cuius parte maius erit et si equalia sint quod
nobilius sit vt minus cedat maiori et ignobilius nobiliori et sic totum spe
cificatum erit vnius vt ff. de acqui. re. dominio l. quicquid §. si. quamquaz
textus ibi loquitur in ferminatis vbi similiter totum est vnuz propter fer
riminationē **I**n si. glo. super ver. media de isto dix. in d. §. penul. videlicet
q̄ media via est eligenda quando equaliter ratio dubia se habet ad vtrū
q̄ extremorum **I**n glosa. spicas ibi per istum corrigi **N**ota tamē
ex hac glo. q̄ tribulans blada alterius bonastoe efficitur domini bladi
quod videtur esse expresse contra dictum §. cum quis in si. vbi tex. dicit q̄
excuciens frumentum de spicis non adicit nouam speciem vel formam sed
illā q̄ latens erat detegit nec valerent solutiones glose absurdum enim eēt
dicere q̄ propter pueros imperator malediceret et correctio leguz vitan
da est vt in l. vnica C. de inoffi. dotibus **T**amen ange. in l. pomponius scri
bit si frumentum §. si plumbum ff. de rei vendicatione tenet hanc vltimam
opinionem de quo ibi laciuz per eum **S**ed io. fabri dicit et forte melius q̄
inquantum hic loquitur de frumento loquitur exemplificatiue quo ad hoc
vt frumentum non posset reduci ad spicas non tamen in eo determinat q̄
efficiatur trucidantis **C**ogita **I**n glo. preciosior solucio vt ibi **S**ed ibi
loquitur in alia materia scilicet in fideiussoribus respectu principalium nā
quod ibi dicitur hoc debet intelligi q̄ plus non debet esse in obligatione
accessoria q̄ in obligatione principali **A**ccessorium tamen potest esse preci
osius principali et hoc ibi non negatur **I**n glosa. super verbo siue ip
se **E**x hac glo. solet colligi q̄ si non inueniatur tantus pannus in veste q̄
tus sartori fuerit traditus presumitur sartorem subtraxisse **I**n glosa. lu
per verbo extir. de **P**ro expositione huius glose opponitur ab extra et vi
detur q̄ rei vendicatio detur domino purpure si purpura fuit sibi surrep
ta argumento legis **I**tem si verberatum in sine ff. de rei vendicatione **E**t
per consequens textus iste hic male loquitur videlicet quod dominus
non posset.

nō posset vindicari et p̄sequēs dominiū nō dicat̄ extinctū. glo resp̄ ōz
ad istud contrariū q̄ quātum ad dominiū. purpura dicit̄ extincta quādiu in
texta est et tunc nō op̄etit v̄dicacio vt hic. sed si purpura fuit seperata a
vestimento per actionem ad exhibendūz tunc bene dominus potest vendi
care purpuram. Sed pe. et ia. dicunt q̄ si fur sit qui vestimento purpurā in
textuit q̄ contra eum bene datur v̄dicacio quemadmodum datur cōtra
morosum quia fur semper in mora est. sed si alius intexuit ille non tenetur f̄
v̄dicacione vnde dominiū est extinctum si tamen purpura separetur p̄
actionem ad exhibendum tunc bene res v̄dicaretur io. fa. hanc solucōm
reprehendit quia est expresse contra textum vbi dicit q̄ v̄dicari a furib⁹
non possunt vnde ipse aliter respondit q̄ hic loquitur quando agitur con
tra furem vel malefidei possessorem et nondum erat lis mota quia tūc nō
competit v̄dicacio sed hec solucio nullomodo placet per l. si seruum. §. si.
ff. de ver. obliga. vbi siue lis ē mota siue nō petitur res que post moram pe
riit. Aliter soluit io. fa. q̄ hec rei v̄dicacio bene est extincta sed actio inten
tata bene duraret propter accessoria puta fructus et ptus condicō tamē
furtiua durat propter estimacionem intelligas eum non q̄ petatur estima
cio q̄ia hoc esset contra d. §. si h̄ petitur res licet iudicis officio veiat esti
matio vt ibi. Et ex isto nota q̄ si res est perempta post moram nunquam
datur actio realis sed bene p̄sonalis ita bene in proposito licet quo ad fu
rem res hic habeatur ac si perisset post moram cuz purpura sit intexta ta
men contra furem non datur rei v̄dicacio que est actio realis h̄ bene per
sonalis ac si res non perisset vel non esset intexta et ita intelligit io. fa. §. si.
Sed quare magis contra furem datur condicō furtiua q̄ rei v̄dicacio
cum in condicione furtiua requiratur dominiū quo ad agentem sicut in
rei v̄dicacione. Respondit io. fa. q̄ condicō furtiua non adeo requirit do
minium sicut rei v̄dicacio. Nam rei v̄dicacio solum competit in casu q̄
res posset ostare per actionē ad exhibendum l. gemma ff. ad exhibendum
h̄ita non furtiua et ita non proprie res dicitur hic extincta esse sed poti⁹
cessare quemadmodū i. fili dicitur et l. inter stipulantem. §. sacram ff. de ver.
ob. et l. que res. §. areaz ff. de soluci. vnde ex predictis modo concluditur
poti⁹ contra pe. et ia. q̄ contra glo. nam quo ad furem non datur v̄dica
cio sed condicō furtiua. sed contra aliuz si res potest separari per actionē
ad exhibendum potest dari v̄dicacio. Ex predictis modo apparet an iste
fur fuerit dominus purpure vel non et statim lacius dicam. ¶ In glo. pos
sessoribus in fine. Sed opponitur contra textum et videtur q̄ non datur h̄
condicō furtiua. Nam condicō furtiua presupponit dominiū et compe
tit soli domino l. i. ff. de cond. iurti. Sed iste domin⁹ purpure amisit dominiū
per m

per intertexturam vt hic in textu in *de extinc* res igitur *Polucio* dicit *io. fa.*
q̄ verum est q̄ non datur nisi domino ab inicio verumptamen perseverat
si desinat res esse domini sine facto suo l. siue manifestus *§. tam diu cum l.*
sequenti ff. de condici. furtiua Et sic patet erp̄esse q̄ iste fur fuit dominus
purpure et fuit effectus dominus per texturam Sed quia dominus verus
hic dominium amisit sine suo facto adhuc datur sibi conditio furtiua Po
t̄et tamen aliter dici vt notat ang. in d. l. prima q̄ contra malefidei posses
sozem et furem datur furtiua conditio quamq̄ agens non sit dominus q̄
a sufficit in condicione furtiua allegare se dominum. Licet hoc non pro
betur nec fur potest questionem dominij refricare vt est textus notabilis
in l. si quis emptionis *§. sed hoc super illis C. de prescript. xxx. vel xl. anno*
rum qui text. optime facit q̄ etiam a furibus possit vendicari res quia ibi
dicit textus vendicare. Sed hoc intellige dummodo per actionem ad ex
hibendum. illa res seperetur ab alia alias non vt in textu *In glo. com*
petit ibi fuisse melius intellige hunc textum. cum glo. q̄ iudex debet hoc ar
bitrare secundum modum frumenti id est estimare quantum valeat iure. esti
macionis frumentum quod mixtum est debet enim iudex inspicere an meuz
frumentum mixtum cum tuo sit melius tuo et sic rationem melioracionis
habeat scilicet faciendo in tanto plus restitui Ex quo propter impossibi
lem distinctionem grana non possunt eligi vel discerni *In ea. glo. in fine*
Nota hic triplicem orn̄am inter res confusas et mixtas. Unum tamen
sepe ponitur pro reliquo vt l. pomponius scribit *§. si frumentum ff. de rei*
vendi. Confusio autem proprie dicitur quando res transit in aliam subst̄a
ciam Sed si substancia non mutetur dicitur om̄itio licet vbi separacio e
impossibilis mixtio habet vim confusionis vt quando frumenta diuerso
rum vel pisciculi vel aues vel alia animalia vni forma om̄iscentur l. usufruc
tuarium *§. si in vinarijs ff. de usufructu et hoc notat angelus. in dicta le.*
si pomponius in *§. si plumbum Sequitur §. Cum in solo etc.*

Cum in solo suo aliquis. Hic dicit de edificacione plantacio
edificati plantati et sati hoc dicit vsq̄ ad *§. litteze* et hoc voluit glo. hic i
de edificatur dū ponit hos versus Quicq̄ plātat Nota p̄mo q̄ edificiuꝝ
cedit solo

cedit solo quamq̄ materie sint ipsius edificantis et solū non ad h̄ semper
allegatur Concordat l. adeo .s. cum in suo ff. de acqui re do. **I**tem q̄ tignū
iniunctum edibus non debet eximi et est ratio propter publicam vtili
tatem ne ruinis vrb̄s difformetur l. si. ff. ne quid in loco publico l. pretor .s.
hoc interdictum ff. de no. op. nū. et p̄ istud huatur statutū opidi quo caue
tur ne q̄s murū domus versus plateas destruere possit si non uelit eā me
liozare seu renouare **I**tem in d. appellacione autem quid sit tignum
Item in .s. si ticius q̄ planta cedit solo **I**tem in .s. q̄ racōe q̄ sata cedūt
solo sed non solum sata sed etiam semen et plante que ex semine natura co
operante nascantur vt dicit g. in l. qua racōe .s. si. ff. e. de acquire. do.
In g. prima in si. de isto lacius declarabitur quid dicatur suum in l. pupill.
.s. si. ff. de verbo. sig. et etiam comune dicitur suum **I**n g. edificauerit in
si. conclude hic ex mente huius g. et g. in .s. ex diuerso **A**ut quis edificat ex
sua materia in solo suo et istud clarum est **A**ut quis edificat in solo suo ex
aliena materia et tunc edificans efficitur dominus edificij sed non materie
p̄mo dominium materie remanet apud priorem dominum materie. ille ta
men dominus materie non poterit vendicare illaz materiā positam in edi
ficio etiā si edificans vellet euellere tignū de edificio et dño materie restitu
ere et hoc est ne edificium destruat **S**ed dominus materie contra edifi
cantem aget si edificans hoc fecit scienter adione de tigno iniuncto ad du
plum estimacionis tigni vt hic in textu in ver. h̄ duplum **P**osset tamen et a
lijs quatuor actionibus agere scilicet adione furti. condicione furtiua. rei
vendicacione et ad exhibendum non tamen vt tignum eximatur **S**ed vt
estimacio prestetur quantum in litem fuit iuratum l. que res in si. ff. de solu.
et istud tangitur hic in g. in ver. exhibendum et in g. super verbo de tigno
qualiter comperant iste adiones et au vna tollatur per aliam dic vt nota
tur in l. rem .s. tignum ff. de rei vendicacione **P**otest tamen dominus ma
terie si vellet expectare donec edificium ruat et vendicare materiam suam
vt hic in d. sed si aliqua **Q**uod verum puto nisi illa materia esset prescripta
a male fidei edificatore et sic maioris condicionis videtur male fidei edifi
cator q̄ bone. fidei quia male fidei prescribit materiam et non bone fidei
est ratio quia contra male fidei edificatorem dominus habet semper rei vē
dicacionem vnde impuret sibi dominus si non eget ea sed contra bone fidei
edificatorem non datur rei vendicacio vt in textu hic in d. h̄ tantisper. **E**t
hoc tenet glo. i. d. .s. tignus **S**i autem ille edificans edificauit ignorante r
ex alia materia tunc contra eum datur actio ad simpluz estimacionis tigni
vt l. si. ff. de tigno iniuncto et ibi per g. et per g. in d. .s. tignū et ita hic intel
ligitur g. super verbo tignum **C**ontra fabrum autem vel operariuz qui igno
rans fuit conductus ad laborandum ex re aliena **N**on potest agi vt est
g. notabilis in d. .s. tignum l. in rem ff. de rei vēdi. si at̄ edificet q̄s in alieno
fundo.

60

fundo de sua materia et hoc fecerit scienter amittit proprietatem materie
vt in *§*. et ex diuerso Sed si bonafide edificauit credens fundum esse suum
dominus fundi velit agere ad edificium tenetur ipsi edificanti ad precium
materie et mercedum fabrorum alias repellitur exceptione doli mali et h
quando sep edificans fuit bonafidei Sed si a principio fuit edificans in bo
nafide h tempore edificij fuit malefidei tunc pot tollere edificium sine disp
dio domini soli et ista est media via vt Iulianus scribit alias si in alienaff.
de rei vendica. et hoc voluit glo. in *§*. et ex diuerso in *§*. certe illud in verbo
bonafidei Si vero quis edificet in alieno solo et ex aliena materia domi
soli efficitur dominus edificij sed non materie. ideo dirupto edificio domi
nus poterit vendicare materiam vt l. h. *C. de rei vendi.* Et hoc siue edi fi
cans fuerit bonafidei siue malefidei et istud tangitur in glo. super ver. intelli
gitur *In* si. glo. super verbo i. eo edificatur illa lex intantum coniuncta cu
§. si. l. precedentis videtur ob stare sed ibi est speciale vt dicit glo. Et ratio
specialitatis est quia ibi fuit factum edificium in loco comuni omnium qui
a in ripa maris hic vero i loco alterius *In* gl. si. super ver. edificauerit
magna in hac glo tractatur de repetitione expensarum factarum in aliena
re de qua vide clariozem gl. in l. in fundo ff. de rei vendica. et ibi bar. late p
sequitur et per *§*. in l. domum *C. e.* *In* glo. verbi conmutatur in si. Hec vl
tima solutio consuevit approbari videlicet qd utilis actio in rem datur con
tra eum qui alienam plantam in solo suo posuit unde ad consequendam esti
macionem illius plante non autem vt illa planta de terra extrahatur que
admodum dicimus etiam de ferriminatis l. in rem actio *§*. si quecumq. ff.
de rei vendica. *In* glo. dicimus ibi hec corrigit illaz hec non placet qz le
gum correctio. est vitanda l. vnica *C. de in officio dori* *In* e. glo. ibi hic
nota hec secunda a pbatnr et est verior et sic distinguit. aut arbor plus ha
bet de radicibus in terra tua qz in mea an minus aut equaliter Si equaliter
tunc comunis est vt hic in *§*. et ideo Si minus semper attrahatur per par
tem maiorem et p fundum vbi magis de radicibus habet l. inter est ff. q
vi aut clam et sequens solutio non est bona quia contra textum est An au
tem propria auctoritate possim abscindere Radices qui in fundo meo veni
unt vel ramos arboris qui supra domum mea pendunt responde qd cum
auctoritate iudicis possum sed sine auctoritate iudicis non nisi prius denun
ciam illi cuius arbor esse dicitur vt arbores tollat et hoc probatur expresse
in d. *§*. si. *Consilium* ergo est vt de hac denunciacione fiat publicum instru
mentum quia postea domino negligente possum totam arborem propi
a auctoritate tollere et ligna mecum portare le. prima *§*. si arbor edibus
ff. de arboribu. cedent. et ibi p bar. Sed quis si due arbores sint vute in
eodem stipite an dicatur vna vel plures dic si enim coniunctio apparet
supra.

supra terram dicitur vna. alias plures l. si gemma ff. de arbo. sur. cesa. Qd
facit ad plures questiones ibi notis per barth. et io. fa. in dicit hunc textum
hic in d. qua ratione in ar. de eo qui semiat in vna. perzochia porros et p
tea extraxit et. portat ad aliam perzochiam qd decima debeatur secundo p
rochiano quod io. an. lacius disputat in marcurialibus in regula. qui por
de reg. iu. in vi. et claudit qd vterq; debeatur.

Littere quoque licet auree sint. Littere cedunt cartis sed ta
bula cedit picture quo ad
directum dominium h non quo ad vtile hoc dicit vsq; s. si quis i. Nota
qd scribens bona fide in carta aliena habet exceptionem doli. contra dnm
suum qui vendicare vult cartam suam si non offerat precium scripture
Item in s. si quis in aliena qd dominus tabule possideus tabulam depictam
bona fide habet exceptionem doli contra pictorem qui ait pro tabula nisi
precium tabule offerat. Item in d. at si quis qd si pictor possideat tabu
lam depictam bona fide dominus tabule potest agere vtili actione rei ven
dicationis pro tabula sua. sed tamen. repellitur exceptioe si precium pictu
re non offerat. Item in d. id enim. qd contra surzipientem tabulam depic
tam datur domino tabule actio furti. In g. sup verbo bona fide ibi res
pondit quidam vt azo qd sic quia dicit ipse azo qd hodie scriptores nostri
temporis facti sunt pictores et fere semper preciosior inuenitur scriptura qm
carta vnde propter alteratum cursum nature vel consuetudinis hodie car
ta cedit scripture cuius tamen contrarium tenet g. vt hic videtis de quo di
cam lacius vt in fine vltime g. In g. tabularum in fine. g. in s. littere l. qua
ratione ff. e. sic distinguit. Aut enim scriptura seu pictura sit in re immobili
et cedit rei aut sit in re mobili tunc res cedit scripture. In glo. cedere ibi
non vsus. hoc non est bene dictum quia ita preciose posset depingi vsus
sicut homo vnde mes g. debet esse vt fiat distinctio an pictura fiat ex bo
nis coloribus non autem ex calce vel atrimento Et an ista solutio g. sit bo
na dicitur in g. si. In g. imposuerit ibi s. omode h non dicitur qd ibi sit o
dicio possidentis melior qm petentis h dicitur qd ommodum est possidere qm
facilius potest probare dominium Unde si etiam obscura essent iura vtri
usq; pro possessore pronunciaretur puta quia vnusquisq; preterderet se do
minum tabule potest tamen dici qd melior est condicio possidentis. propter
duplex beneficium. habet enim possidens scz pictor doli exceptionem nisi
soluatur ei precium picture vel si mallet offerre domino tabule precium et
dominus noluit accipere retinebit tabulam Videbatur tamen hic condi
cio possidentis deterior quia si dominus tabule agat contra pictorem et
soluat precium picture consequitur tabulam et picturam et tamen si pictor ve
lit retinere tabulam non audietur precium sol. ien do tabule et hoc voluit
glosa

voluit glo. quando dixit meliorem condicionem petentis sed hoc non pro
ceditur vt modo dixi ymo semper pictor preferitur domino tabule etiam si
inter se agant et hoc voluit glo. in questione sequenti **I**n eadem glo. ibi
secundum io. glo. dicit hic qd habens directam rei vendicionem preferit
habenti vtilem Sed contra videtur l. i. ff. si ager vectiga. vel emphi. petat
sed dic qd ibi loquitur vbi vtraque actio est natia Sed hic vtilis rei ven
dicatio est datia et non natia. Datur enim a lege ex equitate ne do
minus quondam tabule totum amittat et hoc propter reliquias precedē
tis domini **I**n eadem glo. in fine ista ratio videtur probari hic in textu
in d. ridiculum est enim et secundum hoc cuz hodie scriptura sit bona et p
ciosa videtur qd hodie carta cedit scripture et hoc etiam voluit azo. Alij ta
men dicunt qd ratio huius est quia pictura occupat totam tabulam Sed
scriptura non totam cartam Alij dixerunt vt placen. qd vbiqz debem
considerare preciositatem vt quando pictura est preciosior tabula. tabula
cedit picture et quando tabula est preciosior pictura pictura cedit tabule
ita similiter dicendum in scriptura et hanc rationem et considerationem te
nent omuniter doc. Tu. tamen dic secundum angeluz l. in rem. §. h. et illud
quod in carta ff. de rei vendi. qd qualitas semper cedit substancie ut liquidū
arido et sic scriptura semper cedit carte et pictura tabule d. §. Sed et illud
qui loquitur tam in scriptura qz in pictura Fallit tamen illa regula quando
qualitas est preciosior propter preualenciam quia tunc plus valet qd est in
qualitate seu in opere qz in substancia l. mulieres. §. penultimo ff. de ver. sig
et ideo cum hodie scriptura sit preciosior carte cedit carta. scripture ita te
net glo. in l. qua ratione. §. littere ff. de acqui. re. dom. licet angelus semper
tneat opposituz sed istud videtur esse contra §. littere in ver. auree vbi dici
tur qd auree littere cedunt carte Sed ang. respondit qd debemus intellige
re de preualencia comuni vt illa ad se trahat substanciam non de preualen
cia singulari vt si quis faceret scribē litteris aureis quis hoc comuniter nō
fit nec etiam quondam fiebat.

Si quis a non domino quem dominum. Bone fidei. possessor facit
fructus industriales suos ideo eos consumptos restituere non tenetur Se
cus in malefidei possessore. usufructuarius autem non facit fructus suos ni
si fuerint suo nomine collecti et fetus est in fructu non partus et usufructua
rius debet in locum capitum gregis vinearum et arborum deficiencium alia
inrogare hoc dicit vsqz ad §. thesauros **N**ota hic in §. is vero qd usu
fructuarius decedēs reliquēs fructus pēdētes. eos nō trāsmittit ad hēdes suos
sed efficiuntur proprietarij Et est ratio quia per mortem usus fructus est fi
nitus vt est in §. finitur. §. de usufruc. **I**tem in §. in pecudum qd licz fetus
fit in.

fit in fructu tamen partus hominis non dicitur esse in fructu Et ideo emēs
gabellam de fructibus non posset colligere gabellam de seruis vel ex hoi
nibus secūdum bal. in l. fetus ff. de usufruc. ¶ Item nota tex q̄ natura pro
duxit omnes fructus propter hominem Hinc est q̄ dicit homo est dignissi
ma creaturarum l. iustissime ff. de edili edic. vñ ouidius. Prona q̄ cū spec
tant vt in gl. super ver. natura ¶ In glo. i. i. si. Ex ista glo. ergo colligitur
q̄ sufficit habere bonam fidem in principio licet postea superueniat mala
fides et hoc est verum quantum ad hoc vt iste faciat fructus suos donec
fructus ab eo cuius sit vt in d. s. si. allegato in glo. ¶ In tpe tamē illo quo su
peruenit mala fides tenetur ad fructus non consumptos officio iudicis re
stituere vt in d. s. illozū. j. de offi. iudi. quia tunc ex culpa sua tenetur et ali
qui dicunt q̄ etiam tenetur ad fructus sic perceptos etiam consumptos q̄
etiam satis probat d. s. illozū. ¶ In glo. cogitur in si. Conclude sic null⁹
possessor facit fructus naturales suos l. fructus percipiendos ff. de usuris.
ideo dominus potest eos exstantes vindicare Sed de consumptis non
tenetur bonafidei possessor nisi inquantuz factus est locupletior l. si me et ti
cium ff. si cer. pe. De fructibus industrialibus distinguitur Aut enim fuit bo
nafidei possessor Et tunc talis facit fructus suos. ita q̄ consumpti fruc
tus nec eoz preciaz p̄nt ab eo aduocari vt l. bonafidei in principio ff. de ac
re. domi. et in l. certum C. de rei vendi. Sed si extant fructus tenetur officio
iudicis ad restituendum vt in d. s. illozū. j. de offi. iu. Si possessor sit male
fidei tunc si non habet tytulum tenetur de consumptis condicione sine cau
sa de exstantibus rei vindicacione l. penul. C. de condi. ex l. de percipiēdis
officio iudicis vt d. s. illozū. Sed si iste possessor malefidei habeat ty. ex
cusat a percipiēdis nisi in q̄tuor casib⁹ hic in g. notatis. scz in q̄b⁹ a percipi
endis non excusatur de quo est g. in l. h. et partus in prin. ff. quod me. ca. et
g. in l. si fundū C. de rei vendi. ¶ In g. de colono in si. Conclude sic. colon⁹
qui pro mercede colit facit fructus suos si nomie eius sint collecti quod ve
rum est nisi sit colonus ad non modicum tempus. quia de illo nullum dubi
um est ex quo habet ius in re Sed colonus perciarius qui debet habere p
tem omnium emolumentozū fundi racione societatis contracte efficit do
minus fructuum comuniter cum domino fundi ita concluditur per bar. et
ang in l. si apes. s. si. ff. de fur. Equitur s. Thesaurus quos r̄.

Thesaurus quos quis in Thesaurus inuentus in loco suo vt
religioso casu forznito totus efficit i
uentozis Sed si in alieno fundo acquiritur domino fundi pro medietate
p tradicōm corpalis rei acq̄rit doiniū rei h dicit vqz ad s. vēdite Nō q̄
q̄ thesaurizauit in loco alieno vel fūdo data ad hoc opa talis nō acq̄rit si
bi thesaur⁹ ¶ Itē in s. p tradicōz q̄ dñs rei p tradicōm ipi⁹ trāffert dñiū
i aliū q̄ ē rō qz nihil ē tā oueiēs vt in tex. q̄ nota qz ad hoc sp allegatur
plura

plura tamen requiruntur ad hoc ut dominium transferat. Primo quod tradens sit dominus vel quasi dominus ut tutor prelatus ecclesie vel habet speciale potestate vel generale a domino cum libera voluntate ut procurator alias generalis sine libera alienat solum fructus l. generale ff. de procuratoribus secundo requiritur quod tradens sit persona habilis ad transferendum dominium quod non furiosus vel mente captus vel pupillus sine auctoritate tutoris ut notatur in g. l. tradicionibus C. de pac. Tercio requiritur quod ista traditio fiat ex causa abili puta ex causa emptionis venditionis et similium quia nuda traditio siue causa non transfert dominium l. nunquam nuda ff. de acqui. rez dom. Quarta quod res non sit prohibita alienari quia non sacra vel non dotalis infra quibus alie licet vel non circa principium ff. e. l. qua ratione s. eade. Quinto requiritur quod si ista traditio fiat ex causa venditionis quod precium fuerit solutum vel fides habita de precio ut infra s. proximo Sexto requiritur quod si iste contractus debeat fieri in scriptis quod interueniat scriptura l. unica C. de suffrag. et in l. contractus C. de si. instru. Predicta autem regula fallit casibus notatis infra proximo s. ubi transfertur dominium sine tradicione de quo plenius in l. si ager ff. de rei ven. ¶ In glo. super verbo loco suo Istud verum est si thesaurus proprie captus inueniatur secus si mercenarius inueniat pecuniam absconditam in muro Hinc est quod si mercenarius inueniat in domo nouiter emptam pecuniam in sacculo deuolutam in muro quamquam ille mercenarius laborez ibi potest nomine ipsius emptoris et casu fortuito illam pecuniam inuenit tamen illa pecunia remanet ipsius venditoris ut est tex. notabilis in l. a tutore ff. de rei ven. ¶ In glo. data opera in fine in alieno enim fundo non sufficit dare operam etiam de voluntate domini ut d. l. unica Aduerte tamen quod ad hoc ut thesaurus efficiatur inuentoris oportet quod per inuentorem apprehendatur non enim sufficit si bi aspectus l. in s. neracius ff. de acquir. pos. licet glo. in d. l. unica teneat contrarium et male Et istud facit statutum pone statuto vniuersitatis cauetur quod scolaris inuentus cum armis puniatur in vno floreno Rector vidit aliquem portare arma et non apprehendit eum quod talis non cadit in penam de quo per bar. in l. si barfatorum C. de fideiuss. et l. prima ff. de acqui. pos. ¶ In fine glo. super verbo traufferuntur aut queritur de acquisitione domini et non requiritur vacans possessio Aut de acquisitione possessionis et requiritur vacans et ita concordat has duas opiniones.

Vendite quoque res et. Summatim traditio ex causa venditionis non transfert dominium nisi precium fuerit solutum seu aliter satisfactum vel fides de eo habita et qui voluntate domini tradit transfert dominium ¶ Item per pacenciam domini ac per traditionem clarum transfertur dominium et apprehensione recipere in vulgus.

1°
2°
3°
4°
5°
6°

vulgus vel habiti pro derelicto acquirat dominium secus si propter tēp-
tatem res fuerit proiecta vel alias perditā hoc dicit vsq; in finem huius ti-
tuli. **Nō in. §. nichil ibi si cui libera q; generalis procurator totorum bono-
zum vel vniuersorum sine libera non potest rem domini alienare nisi habet
liberam administracionem vel speciale mandatum ad alienandū quod ve-
rum puto nisi res esset tempore periture l. procurator cum libera et. le. pro-
curator totorū. ff. de procurato. et ibi per bar. Itē in. §. interdum q; aliqu-
ando eciā sine tradicione acquiratur dominium puta ex voluntate domi-
ni permittentis rem suam esse penes possidentem ex causa abili ad domini-
translacionem et precio soluto eciā si res non sit in conspectu sufficit enim
q; res sit penes accipientem quia domini voluntate eam habet et detinet
ut hic. i. l. hec si res ff. de rei. vendicacōe. Secus si nō habet de voluntate
domini de quo per bar in l. certi condicō. §. si. ff. si cer. petā de alijs autē
casibus in quib; transferatur dominium sine tradicione vide hic glosā super
verbo volūtas et laci; et laci; in g. et ibi p. bar in l. tradicionibus. C. de pac.
Item i. §. item si quis merces q; tradicio clauium domus vel horrei opera-
tur translacionem domini et condicionem vsueapiendi eaz rerum que in
domo vel horreo sunt l. clauibus ff. de contrahen. in p. ci. notatur in l. iij. §.
neracius ff. de acq. pos. Itē nota in §. hoc amplius q; dominium potest
transferri in incertam personam puta quando quis proficit missilia vel res
derelicto haberi. Itē nota in §. alia sane causa q; proficiens marces in mari
causa alleuiande nauis non perdit dominium ymmo qui eas occupat ani-
mo lucrandi furtum committit. Itē nota ex si. huius textus q; apprehē-
sione rei que cecidit alicui viatori vel alteri non queritur dominium ymmo
apprehendens tenetur furti. si retinet illam rem occultam animo lucrandi
Debet enim inueniens ponere scripturam in publico continentem se repe-
risse et restitutum illi qui desiderauit sic enim declarauit aim. eius vt l. fal-
sus. §. si alienum ff. de fur. debet tamen asserens rem esse suaz nomina et sig-
na rei amisse dicere l. in fine. ff. de ser. fugiti. et tenetur inuenitor gratis resti-
tuere vt d. §. si alienū. Potest tamen quis p. re inuenienda precium capere
l. idem. §. si. l. iudicium ff. de cond. ob. ē. cām. de quo laci; in d. §. si alienū
et ibi p. bar. si q; at inuenerit rē et eā denūciasset p. libellū in publico et nul-
l; veniret ad repetendā eā ipse inuētor si ē paup; p. eā retinere. si ē diues d;
eā p. deo dare ita notat hosti. vt dicit io. sa. in ty. de p. nā. §. q; p. nā. d. si q; s;
inuenit. facit. xiiij. q. vca. si q; inuēisti et nō reddidisti. In g. sup. ver. da-
to in si. Nota ex hac glo. diuinc. glo. p. ce. q; venditor potest retinere rē p.
precio si res fuerit tradita et non fuerit satisfactum de precio per solucio-
nem p. ce. vel creditore volente per pignus venditor potest rem suam ven-
ditam vendicare. nisi tamen emptor offerat precium. Et si venditor
non offidit.**

non confidit de emptore nec ecōtra tunc debet fieri depositio precij vel de
bet fieri cautio de eo vt l. edilis .s. si coniuncta l. se ff. de edili edic. de q ue p
bar in l. solutur ff de soluci. ¶ In g. sup ver. emptoris ibi tamen potest dici
contra hec vltima verior quia dando tempus habet fidem de precio et p
consequens dominus transfert dominium de quo est casus in l. ea lege C.
de pactis inter empto. et vendi. l. prima C. de ac. ep. ¶ In e. in si. .s. iste nihil
aut parum facit ymo ibi idem notatur quod hic doc. tamen consueuerunt
tenere contrarium et dicunt q̄ azo tenet contrarium C. de sū. t. et si catho
in principio Sed tu tamē tene stra et q̄ glo. nostra bene dicat nisi sit talis
venditor qui debet vendere presenti pecuniam et qui non potest habere fi
dem de precio vt ē procurator fisti Tutor et curator minorum de quo ple
ne per bar. in l. a diuo .s. si emptor ff. de re. iudi. et hoc est quod voluit glo.
sequens Sequitur & ca.

Rubrica de rebus corporalib⁹. et incorporalib⁹

Continuatur ex mente glo. Supra enim visum est de rebus corporalibus
qualiter acquiruntur vnde quia aliquę sunt res corporales et aliquę incor
porales ideo imperator posuit rubricam de rebus corporalibus et incorpo
ralibus vt discernatur differentia inter illas res vt etiam tractari incipiat
circa res incorporales vt patet in iij. titulis sequentibus ¶ In si. glo. & c
melior est & ca que intitulatur de corporalibus et incorporalibus vt patet
ex natura tituli Nam in isto titulo ponitur definitio rerum corporalium
et exemplificatio de eis

Quedam preterea res. Et summarum quia procedit diuisiue
et diffinitive ¶ Nota primo ex textu
que res dicuntur corporales quia sunt hec q̄ possunt tangi sua natura vel
apte nate sunt ad tangendum quamq̄ per difficultatem tangi non possunt
Secundo nota que res dicuntur incorporales Nota q̄ omnia iura dicun
tur res incorporales vbi ergo predicatur de aliquo hec dictio ius de qua
predicatur dicitur incorporalis Tercio nota ibi nec ad rem pertinet q̄ cō
tineus non mutat naturam propter contenta. licet enim in hereditate que
est iuris vt l. pecuniam .s. hereditas et l. nihil de ver. sig. ff. Sunt res corpo
rales quia tamen ipsa tota hereditas est quoddam ius quod non potest
tangī nec est aptum natum ad tangendum ideo ipsa hereditas dicitur res
incorporalis et non corporalis ¶ Finaliter nota seruitutes esse res incor
porales

poralis **I**n glo. verbi incorporeales ibi non traduntur sed quasi tradunt
que quasi traditio inducitur per pacienciam vt in s. incorporeales hic alle.
et l. quociens ff. de serui. **I**n e. glo. ibi non vsucapiuntur hoc verum p se
sed cum alijs rebus bene vsucapiuntur l. si aliena s. hoc iure ff. de vsucapi.
et ibi p ange. qper glo in l. seruitutes predioꝝ ff. de seruitutibus **I**n e. g
ibi l. vendicatio Non enim sequitur singule res in obligatione deduce pnt
vendicari ergo et ipsa obligacio quia hec est fallacia accidentis vt dicit g
in d. l. vendicatio **I**n e. glo. ibi l. ij. et iij. hoc verum est in nominibus de
bitozum quia illa nomina non transferuntur nisi nominatim fiat menſio de
eis secus in seruitutibus rusticalibus habentibus causam discontinua qz i
ouam transeunt cum re vt d. s. ex hoc iure sic etiam dicimus de fundo do
tali qui per se alienari non potest sed bene cum alijs et in ouam vt l. quide
ff. de acqui. rerum dominio .sequitur & ca

Rubrica de seruitutibus rusticoꝝ prediorum

Continuatur visum est s. ty. proximoꝝ seruitutes dicuntur esse incorpora
les sequitur ergo videre modo de seruitutibus que sit natura eozum et qua
liter constituentur Sequitur nigrum.

Rusticorum prediorum iura . Summatim Serui
t' realis est duplex
scz rustica et urbana Rustica que in predijs rusticoꝝ habetur
Urbana que in edificijs habetur et vtraqz potest constitui in
vivos et in vltima voluntate hoc dicit to. ty. **N**ota primo ex principio h
tex. iuncto s. item predioꝝ i. e. que sunt seruitutes rustice et enumeratur b
in tex. **N**ota secundo ibi iter quid sit iter quia est ius eundi pedes et cqs
solus vel cum alio non autem vehiculum ducendi vel iumentum **N**ota t
cio quid sit actus quia est ius eundi pedes vel eques solus et cum alio iu
mentum et plaustrum ducendi non tamen trahendi saxum vel trabem vel
hastam recte ferendi **N**ota quarto quid sit via quia est ius eundi pedes
vel eques solus et cum alio iumentum vehiculum qz ducendi trabem trahē
ti et hastam recte ferendi dum tamen fructus alterius non ledat. concoꝝ
dat ad predia l. prima et l. qui sella ff. de seruitut. rusticoꝝ predioꝝ.
que l. qui sella facit in argumentum ibi qz si concedatur passus vel transi
alicui.

alicui societati armigerorum per territorium principis vel alterius q̄ tales
armigeri non debent deuastare fructus vel agros territorij per quos
transeunt secundum bar in d. l. q̄ sella. **I**tem i. s. p̄diorum urbanorum q̄ serui
tutes urbane dicuntur que edificijs iherent siue sint in vrbe siue i villa quia
non per locum sed per materiam cognoscitur an seruitus sit rustica vel vr
bana. **I**tem q̄ edificia appellantur predia urbana ubicumq̄ sita sunt
Item que sunt seruitutes urbane textus ponit per exempluz. **I**tem nota
in s. ideo autem. **Q**ue seruitus non potest esse sine predio ideo est q̄ prediu
dicatur habere ins et sententia datur predio l. qui aliena s. ff. de negoc.
ges. quod facit ad formam concipiendi libellu et sentencie formande quan
do agitur pro seruitute secundum bar. in d. s. ff. **I**n gl. prima super ver.
iura in fi. **N**ota q̄ duplex est seruitus in genere quedam est realis et illa e
duplex vt in hoc ty. **A**lia est personalis est illa est triplex. **Q**uedam detur
a persona persone et de ista dictum est in s. seruitus s. de iure person. **A**lia
dicatur esse personalis que debetur a re persone et iste sunt tantum tres se
cundum quosdam scz vsus fructus. vsus et habitatio vt i. in duobus ty.
sequentibus. **A**lii tamen addunt quartam scz ministerium seruorum vt not
gl. in l. q̄binas ff. de usufruc. et hoc etiam tenet azo in summa. **Q**uedam de
betur a persona rei vt si quis est grauatus manere perpetuo i vno loco vl
i carceribus perpetuis sed ista pena carceris e reprobata de iure ciuili vt l
aut dampna s. solus ff. de penis. **S**ed de iure canonico permittitur talis
pena vt c. quauis de penis in vi. sed an p̄stacio canonis ex fundo emphi
toticico vel prestacio que fit propter feudum sit seruitus io. fa. di. q̄ de iure
non reperiuntur nisi iste de quibus hic in textu. **S**ed ex consuetudine possunt
induci alie et ille possunt vocari reales vel personales secunduz res et per
sonas. an tamen pro istis prestacionibus competat cofessoria vel negato
ria dicetur in s. eque i. de acti. **I**n gl. super verbo iumentum ibi s. ij. et
hoc ideo quia seruitus seruituti deberi non potest vt l. prima ff. de usufru
leg. **I**n glo. verbi continet ibi in angulis xvi. x. **N**ota ergo q̄ via debet
esse lata viij. pedum in directum. **S**ed per aufractum. i. per reflexum in agu
lis debet esse lata in xvi. pedibus et est ratio diuersitatis quia quando est
via directa tunc plaustra que vehuntur possunt a longe se videre et potest
fieri proclamacio vt stet vnum plaustrum donec reliquum pertransierit et
tunc in latitudine viij. pedum potest transire plaustruz quod est verum si v
num plaustrum velit stare. **S**ed si ambo occurrant sibi et nullum velit cede
re tunc forte dirimetur qd̄ illorum cedit alteri vt notatur in principio h
secundi et est glo. ad hoc in l. ij. s. ij. ff. ne quid in lo. pb. sed quando per an
fractum plaustrum venit ex opposito vnum no vidit reliquum propter cur
uitatem et ideo lacioz tunc debet esse latitudo ita no doc. in l. vie latitudo
ff. de ser. rust. predi. **I**n fi. g. sup. ver. non recipiat. **N**ota ex hac gl. q̄ iura
urbanorum.

urbanorum predioꝝ assignantur affirmative et negative vt sillicidium re-
cipē vel non recipere sed rusticoꝝ predioꝝ iura assignantur affirmative tā-
tum vt ire per fundum alterius quia non ire est libertas quia nemo debz
habere ius itineris iure naturali vbi ager aqua et omnia sunt communia et
que sit ratio differentie vide glo. l. prime ff. de seruitu vrbā predio In glo
super verbo tollat ibi s. interdum p̄t etiā assignari seruitus alcus tollendi
vt si mihi expediat te alcus edificare quia pressura quadam lumen in eo
es meas deuoluetur vnde dicitis facere contra seruitutem si deponas edifi-
cium **F**imiliter eciam si expediat habere domum alcioꝝ ne domus mea
videatur propter expensas transeuntium vt per domum alcioꝝ mea oc-
cultetur vel propter ventum et pluuiā a quibz precuere possim domui me-
e. **E**t si domus tua alcioꝝ mea sit vt glo. et bar notant in l. prima. ff. de ser-
ui urbanorum predioꝝ **S**equitur & ca.

Rubrica de vsufructu.

Continuat̄ nam supra ē visum de seruitutibz realibz restat mō videre de
seruitutibz personalibus nec obstat qd p̄us tractatur de realibus qz de per-
sonalibz quia imperatoꝝ hic p̄us tractauit de realibus continuando titulū
ad s. si. s. de re. corpo. et incor. ex q̄ ibi nouissime facta fuit mensio de sui. rea.

Vsufructus est ius utendi. **P**erempta substantia
constitutus in ea que constituitur in vltima voluntate et in v-
uos non tamen in perpetuum nec p̄prie in rebus que vsu consu-
muntur sed in illis constituitur vsufructus quasi cum caucione et finitur v-
sufructus morte. maxima et media capitis demiuicōe si vtēdo tempore de-
bito et p̄ solidacionem proprietatis hoc dicit vsqz in fine. **N**ota p̄mo
diffinicionem vsufructus que qualiter intelligitur videtur in glo. **S**ecū-
do nota ibi est enim ius ad quod semp allegatur qd accidens non potest
stare sine subiecto conuincit l. i. ff. e. **T**er̄ nota in s. vsufructus qd vsufruc-
tus potest constitui in vltima voluntate et inter viuos scz per pactōes vel
stipulaciones **I**tem postea per sententiam si vni adiudicetur vsufructus l.
i. ff. e. **N**ota in s. ne tamen qd vsufructus non debet constitui vt proprie-
tas omnino sit inutilis conuincit l. antiquitas C. eo. quod facit in ar. p̄m

io. fa. q. vicinus non dz habere fenestras ad ortu meū sic q. ortus meus in
reddatur inutilis propter aspectum. **I**tem nota in §. constituitur q. in om
nibus rebus que usu non consumuntur proprie constituitur vsusfructus. in
alijs autem rebus prestando caucione de restituendis rebus in eadem bo
nitate vel eius estimacione finito vsufructu iste tamen vocatur vsusfructus
licet in pprie facit q. procedat libellus si quis diceret se in possessione alicu
ius iuris esse nam intelligitur de quali possessione quia in corporalia non
possidentur l. seruus §. incorporales ff. de ac. re. do. Sic etiaz saluatur dic
tum testis qui in pprie loquitur quod verum est quo ad hoc vt testis nō in
cidat in falsum sed tamen non probat quia dictum obscurum testis interp
tatur contra producentem c. in presencia extra de pbaci. **I**tem nota in
§. fini tur modos per quos finitur vsusfructus. **I**tem in §. eo amplius
q. perempta re perimitur vsusfructus qui in ea est hinc est q. si quis habe
ret vsufructum in area et fieret edificium in illa area extingueretur vsusfructus. **N**ā
mutacione forme perimitur vsusfructus l. repeti. §. pen. 7 si ff. q. mo. vsusfruc
ait. **I**n g. ius ibi alias vtile dominiū habet tales enim habet maius ius
q. vsusfructuarius quia illud ius transmittitur ad heredes eorum vt c. si. in
qui. casu. seu amittatur colla. x. l. cedere §. si ff. de arbo. fur. cesa. **I**n e. glo.
in si. nota ex hac g. q. duplex ē vsusfructus aliq. est vsusfructus qui vocat causal
et est ille que pprietarius ex cā pprietatis seq. ex pprietate. **A**lius dz vsus
fructus formalis et est ille qui sepatus ē ab ipa pprietate et ille vsusfructus for
malis est seruitus non at causalis q. ppria res nemini frui pot. l. vti frui ff.
si vsusfructus petatur. **I**n g. super verbo salua rerū sba in si. **N**ota ex hac g.
q. caucio de vtendo fruendo arbitrio boni viri nō est de substācia vsusfruc
tus idem tenet g. et bal. in l. prima ff. eo. idēz etiā tenet in l. i. **C. e.** **T**amen si
hec caucio non prestaretur per vsusfructuarium ipse non faceret fructus su
os s. m. glo. in l. iij. **C. e.** **b**ar. tamen ibi dicit q. si persona non posset prestare
caucionē et ipsa forte est suspecta q. debeat fieri sequestracio rei apud bo
nū virū ydoneū qui vir respondeat vsusfructuario de fructibus s. m. formā l.
post q. §. imperator ff. vt lega. no. caue. **S**i at non est suspecta tunc suffice
ret caucio iuratoria. nam regula est in iure quādo quis tenetur ad satisfā
cionem qui ppter paupertatem non habeat fideiussores vel pignora q. ta
lis satisfaciatur si prestet caucionem iuratoriam l. cuz non facile ff. si cui pl. q.
per l. falci. aut. generaliter **C. de episc. et cleri.** **S**ed an usufructuarius faciet
fructus suos quos percepit ante prestitam satisfācionem glo. tenet q. nō
in l. si cuius §. i. ff. eo. **C**ontrarium tenet glo. in l. v. x. i. §. vsusfructum ff. de
vsusfruc. lega. **S**ed tu dic s. m. bar. in d. §. vsusfructus et in l. tertia **C. e.** eodem
et l. si homo ff. de vsucapionibus. **C**eterum si usufructuarius eos.

percipit.

percepit bonafide sciente et paciente: proprietario non contradicente et
caucionē non petente facit fructus suos vt gl. in d. §. usufructus Secus si
fuit in malafide et ab eo fuit caucio petita et non prestita quia tunc non fa-
cit fructus suos vt glo. in d. l. si cuius. **P**allit tamen hoc in aliquibus casib⁹
in quibus usufructuarij non tenentur satisfacere vt notatur in lege. iij. et ibi
bona glo. **C.** e. et in l. si homo ff. de vsuca. **I**n gl. super ver. abcedente ibi
l. ad similitudinem quando quis potest seruire per substitutum vide q̄ no-
tantur in l. nemo est qui nesciat ff. de duo. reis et in l. continuus §. si ab eoffi
de ver. ob. **I**n glo. super verbo vestimenta in fi. iste tex. tamen magis cō-
cordat cum isto quia ibi prestatur caucio de restituenda estimacio ne vesti-
mentorū si contingat ea consumi. **I**n glo. morte in fi. vult ergo glo. q̄
actio competens pro usufruc. possit cedi h̄ non ipse usufructus. vnde si cessi-
o fuerit facta antequam quis haberet usufructum cum tamen haberet acti-
onem tunc iste usufructus transiret in cessionarium quia in illo primo iudi-
peret et hoc propter actionem competentem sed hec solucio non placet bar.
in d. l. contraria quia sicut usufructus non potest cedi ita nec actio compe-
tens pro usufructu l. corrupcionem **C.** de usufru. glo. tamen aliter soluit in
de tu dic secundum bart. aliter q̄ h̄ ibi est ex quadam equitate propter o-
sensum vtriusq̄ maxime ipsius debitoris secus ergo in mero iure et si desi-
ceret consensus debitoris ita debet intelligi iste textus. **I**n glosa.
super ver. aree. **R**acio. differencie secundum io. fa. quia creditor habet ius
in pignore reale et magis radicatum q̄ habeat usufructuarius quia dicit
habere ius personale vide circa materiam usufructus in l. prima §. si usu-
fructus ad l. fal. in glosa. sequitur rubrica.

Rubrica de usu et habitacione.

Continuatur visum est s̄ de una seruitute personali verum etiam quia sūt
alie ideo sequitur videre de eis sequitur nigrum.

Eisdem istis modis quibus. **U**sus constituitur et
finitur eisdem modis si-
cut usufructus sed in sex alijs differunt. **I**tem est dare terci-
um in personale quod nec est usufructus nec usus sed vocatur
habitacio quam etiam licet alteri locare hoc dicit. **N**ota primo in quibus
conueniant usus et usufructus. **S**ecundo ibi minus autem. **N**ota primam
differenciam inter usum et usufructum quia qui usum habet potest immo
vti fructibus.

vti fructibus in quantum sibi sufficiat pro victu quotidiano concordat l.
plenum. §. potest ff. eo. nec potest frui singulis fructibus quod potest fructu
arius ff. de usufruc. l. hactenus **I**tem ibi in eodem quoque fundo secundam
differenciam quod usufructarius non potest habitare in re contra domini volun
tatem et impediendo rusticos et colonos ideo si hoc velit facere dominus
potest eum prohibere vt l. si habitatio §. si ff. e. sed usufructuarius habet ple
nam et liberam potestatem habitandi cum ipsemet habeat colere vt d. l.
hactenus **I**tem nota in d. nec vlli. terciam differenciam quia usufructuarius
non potest ius vtendi alteri locare vendere vel gratis concedere quod po
test usufructuarius etiam invito domino **I**tem ibi item is qui edificium quar
tam differenciam qui a usufructuarius debet solus habitare vel saltem cum per
sonis sibi necessariis puta vxore liberis et libertis et similibus potest etiam
amicum notum et hospitem recipere l. ij. §. primo ff. eo **S**ed usufructuarius
potest quoslibet recipere et domum etiam alteri locare vt l. arboribus §.
usufructus ff. de usufruc. **I**tem nota ex eo. d. ad quod semper allegat
quod vix fit etiam fit **I**tem nota ibi is ad quem quintam differenciam quod v
suarius serui siue ille cui relictus est usus ministerij serui vel usus bouum vel
iumentum ipse tantummodo potest vti operis serui bouum vel iumentum non ta
men possit illas operas alteri locare quia non potest dare boues pro pre
cio diurno l. plenum §. si bouum cum §. se ff. eo. quod tamen usufructuarius
facere potest **I**tem in d. sed si pecoris sextam differenciam quod usufructuarius
pecorum vel ouium potest illis vti ad stercorendum agrum non autem possit vti
lacte agnis vel lana. sed usufructuarius percipiet omnes fructus ple
ne l. usufructu. legato ff. de usufruc. **E**t sic nota quod lac agni et lana dicuntur
esse in fructu **E**x predictis modo habes sex differencias inter usum et usum
fructum **S**unt adhuc due quia usufructus dicitur quedam seruitus diuidu
a et usus seruitus indiuidua vt hic in glo. super verbo solet. de quo plene
dixi in l. stipulationes non diuiduntur et ibi per bar. ff. de verbo obl. **S**ecun
da differencia est quia usufructuarius non tenetur colere vel reficere agrum solus
vt l. si domus ff. eodem **S**ed usufructuarius sic l. hactenus ff. de usufruc. **T**
tangitur hic in glo. super verbo vtatur **I**tem in §. sed si cui quod habitatio
est tercium ius personale separatum ab usu et usufructu nam partim conue
nit cum vno et partim cum alio conuenit enim cum usufructuario quod habi
tationem potest alteri locare sicut etiam usufructuarius l. cum antiquitas
C. de usufructu. **D**iscordat tamen cum fructuario **Q**uia habitatio

tantummodo.

tantummodo finitur morte vt l. si habitacio circapzncipuz ff. eo. vsusfruc. autem multis modis finitur vt in .s. finitur s. ty. prox. et est ratio quia habitacio potius consistit in facto q̄ in iure quia sine alimentis et habitacione viuere non possumus l. legatuz ff. de capi. dimi. Conuenit cum vsu nam legatum habitacionis est quasi idem in effectu sicut legatum vsus l. si habitacio ff. eo. discordat quia vsurarius nō potest alteri locare vsu vt supra dictum est sed qui habet habitacionem potest eam alteri locare Concordat cum ambobus simul quia ita potest constitui habitacio in vltima voluntate inter viuos sicut vsusfructus et vsus vt hic in glo. super ver. aliquo Item conuenit quia habitacio non transmittitur ad heredem sicut nec alia l. si habitacio .s. ad heredem ff. eo sed differunt quia habitacio constituitur vt plurimum in domo solum sed vsusfructus et vsus etiam in alijs rebus l. cum antiquitas C. de vsufruc. ¶ In g. super verbo vt ipse in fi. tex. ille concordat expresse cum isto nam ibi potest habitare cuz vxore familia et alijs personis necessarijs quod etiam hic conceditur vt hic in .x. et vij.

Rubrica de vsucapioib⁹ et lōgi t̄pis p̄scripcōib⁹

Continuacio ex fi. s. ty. proximo postq̄ enim visum est qualiter res nobis acquirantur de iure gentium Sequitur videre qualiter nobis acquirantur de iure ciuili ¶ In fi. glo. s. ce Sed etiam in ff. bene reperitur q̄ p̄scriptio ē rerum immobilium vt l. rescriptis ff. de diuersis q̄ t̄pm p̄scrip. Sed que ritur hic que sunt necessaria ad vsucapionem et p̄scriptionem Respondit q̄ quinq̄ que continentur his metris Non vsucapies nisi sint tibi talia qui q̄ Bona fides. iustus tytulus. res non viciosa Ut res tradatur et temp⁹ continuatur ita notat̄ .j. de acti. .s. alie Tria tamen sufficit probare scilicet tradicionem rei. tytulum et continuacionem possessionis Reliqua duo scilicet bona fides et q̄ res non sit viciosa p̄sumitur a iure et statut̄ assertio ni vsucapientis vt d. .s. alie et circa ista quinq̄ videbimus lacius in procesu huius tytuli Quid sit vsucapio dic̄ est adquisicio vel adiectio domini per continuacionem possessionis t̄pis a lege definiti le. tertia de vsucapio in sequitur nigrum.

Iure ciuili constitutum fuerat. Reiecta opinione antiquozuz hodie vsucapio in rebus mobilibus vbicūq̄ ubi imperio sicut tenno compl. ur

completur in immobilibus vero inter presentes decemto inter absentes et
annis perficitur. liber homo tamē res sacra religiosa seruus fugitiuus res
furtiua seu vi possessa nō vsucapitur hoc dicit vsq; ad §. res fisci. **¶** Nota
primo q; ad vsucapionem requiritur bona fides concordat l. prima C. d.
vsucapi. transfor. de quo dicitur cum glo. quando requiratur. **¶** Secundo
vsucapi. transfor. de quo dicitur cum glo. quando requiratur. **¶** Secundo
nota ibi ne rerum dominia q; fauore publice utilitatis introducta est vsu
cario ne dominia rerum sint incerta vt hic et in l. prima ff. eo. Est etia gra
cio alia vt sit licium finis vt hic in glo. super verbo dominia et quia istud
est scriptuzius in specie presertur equitati scripte in genē que equitas est vt
nemo locupletur cum aliena iactura l. nam hoc natura ff. de iudi. in debf.
ita consuevit notari in l. placet C. de iudi. et l. prima C. de legi. et consti. **¶**
Item in §. non solum in ytaliam sed etiam in qualibet terra q; ex diuersitate
locozum non debet induci diuersitas iurū dcoz. l. supervacua C. de tēp
et in integrum resti. peten. **¶** Item in §. furtiue in d. quod autem dictum est
q; fur vel raptor non vsucapit rem furtiuam vel raptam quia est in mala
fide nec successor eius singularis potest illam rem vsucapere propter viciū
rei. **¶** Ex quibus nota q; vbi generalis est ratio cesset specialis. de quo dixi
supra de nup. in §. socrum et in §. affinitatis. **¶** Item colligitur aliud q; vi
cium rei nocet successori singulari et que sunt vicia realia et que sunt perso
nalia et que nocēt singulari successori et que vniuersali sentit hic glo. super
verbo competat sed de isto vide laciū glo. et doc. in l. vicia C. de acqui.
poss. **¶** Item nota in d. vnde in rebus q; vendens vel donans scienter rez
alienam furtum committit de alieno eniz largiri species furti est l. si pigno
ri §. primo ff. de fur. per quam legem quidaz dicebant q; vxoz non posset
facere elemosinas de bonis viri quia furtum ommitteret contrarium tamen
ē determinatū per l. primā ff. re amotaz et l. si sponsus §. proinde ff. d. do
naci. inter vi. et vxo. istud notabile intelligendum est primo in rebus mobi
libus quia in rebus immobilibus non fit furtum. **¶** e. §. quod autem. **¶** Itē
intelligendum est q; res furtiua vsucapi non potest nisi viciū sit purgatū
quia tunc posset vsucapi res furtiua vt §. e. d. aliquando. **¶** Ex isto patet limi
tatio ad l. rem alienam ff. de cotrahenda empzione vbi dicitur q; res alie
na potest vendi. **¶** Quia hoc verum dummodo careat vicio et cetera.

Item

Item nota in d. h. tamen q̄ predicta vera sunt in alienacione rei aliene quando vterq̄ et alienans et ille in quem alienatur sciat causam alienam secus si alter tantum sit vt quia alienans repit eam in hereditate credens eam esse suam. cum tamen esset locata vel deposita. Nota ergo sic q̄ error facti non nocet in vsucapione de quo dicemus cum glo. **I**tem nota in s. si ille q̄ venditor q̄ni fuit in errore iuris non nocet successori singulari in vsucapione perficienda. Nota q̄ error iuris non nocet in vsucapione de quo dicitur in glo. **I**tem ibi furtum q̄ furtum non committitur sine animo furā di quod verum est siue habeat animum principaliter ad illam rem quā furat siue secundario. vt in l. de ea mēte ff. de fur. **I**tem in d. al. s. q̄. autez ad eas res q̄ occupans possessionem rei immobilis vacantem siue vacuam inter que non est diffrencia vt notat glo. magna in fi. l. fi. **C.** vnde vi. licz ipse occupans non possit prescribere illam rem propter malam fidem veram vel presūptam eo quia quod suum non est ad alium pertinere scire debet vt d. l. fi. Tamen si. alij bona fide recipienti in isto tytulo tradat ille recipiens prescribere potest longo tempore scilicet decem annis inter presentes et inter absentes. Ita enim vocatur prescripcio longi temporis vt s. p. p. cipium ibi per longi temporis et sic patet q̄ iure isto malafides autozismo nocet singulari successori hodie tamen nocet vt in aut. malefidei possessor **C.** de prescrip. lon. tempo. Et quod hic dicitur de occupatione rei immobilis illud idem intelligendum est de occupatione rei mobilis vacantis s̄m bar. in d. l. fi. Secus tamen si illa res mobilis non esset vacans quia tunc non posset vsucapi vt s. e. s. furtiue in d. vnde et in rebus et hec sufficiant pro textualibus. **I**n glo. qui bona ibi l. verius. Nota ex hac glo. quod quilibet presumitur habere bonaz fide quia nemo p̄sumit scire eē re alienā et non alienantis. ita etiā notatur in l. sup. **C.** de prescrip. lon. tem. et istud verum est probato vero tytulo vel putatiuo alias secus ar. l. cuz querebatur **C.** vnde vi. ff. eo. l. celsus et ibi per bar. Secus autem esset si talis tytulus esset iniustus puta si quis putat se possidere rem quam non potest nā tunc est error iuris q̄ nocet q̄ ad vsucapionē licet talis error nō nocet quoad fructus perceptos. Hinc est quod talis non tenetur de fructibus perceptis nisi in quantum factus est locupletior vt per glo. et bar. in l. si fur. s. i. ff. eo. l. h. et si lege s. scire ff. de peti. here. innocen. in c. cum venissz extra de integ. resti. quem ange. sequitur in l. p̄scripcōe **C.** q̄ non ob. longi temp. prescrip. **U**bi notabili. dicit ang. quod vbi quis non habet verum tytulū nec putatiuum licet possideat longo tempore sine contrauersia presumitur possedisse bona fide et ideo talis possessor quātumcumq̄ sine tytulo possideat non tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum quāq̄ malefide possideat nisi doceatur de mala fide. Quod nota licet autez non oporteat bonam fidem probare tamen volens excludere aliquem qui dicit se vsucapisse.

quia tunc presumitur medio tempore possedisse l. siue possidetis C. de proba. qd
facit ut scias formare articulos ad probandum usucapionem quia non suffi-
citur dicere nec probare quod possedit a x. annis citra quia hoc posset verifi-
cari in vna nocte vel vna die l. i. §. q. autem ff. de aqua coti. et estiu. nisi oi-
ceres a x. annis et citra quia tunc copula et denotat principium possessionis
fuisse iam sunt x. anni et postea vltimo huc possedisse in clicet causam de pro-
ba. extra. Item similiter non sufficeret dicere quod possedit istis x. annis pro-
ximis quia hoc etiam posset verificari in vna die ut d. §. q. autem ff. de posses-
sione articulare quod possedit per tempus decem annorum proxime preterito-
rum quia dictio per denotat perfectionem totius temporis l. urbana §. p.
noctari ff. de ver. sig. et dicere inchoatoz tali die et mense et finitoz tali di-
e et mense ut sic appareat quod tempus fuerat completum ante litis contesta-
tionem et litem motam nam si testis diceret talis possedit per x. annos pi-
mos intelligeretur a die litis contestate et sic post interruptam prescrip-
tionem de quo per bar. in l. cessus ff. eo. **In** g. verbi presentes in fi. Nota quod
tunc dicitur esse presentes prescribens et ille contra quem prescribitur quando
sunt in eadem provincia quod hodie intelligitur quia sunt in eodem territorio vni-
uersitatis et qui habet dominium ab eo et sic dicuntur esse presentes qui sunt
in eodem ducatu. Secus si princeps haberet dominium a diuersis vel si ter-
ritorium esset sub regimine plurium quia tunc intelliguntur presentes scilicet in
eadem ciuitate existentes ut est glo. singularis in l. fi. C. de prescrip. lon. temp.
Petrus tamen dicit quod provincie distinguuntur inter laycos et clericos per
episcopatus ut in aut. de heredi. et falc. circa finem et faciunt notata in c.
coram dilecto de elec. hostiensis tamen dicit secundum glossam quod provincia de-
bet recipi secundum quod vulgariter dicitur ut apulia francia anglia. ita nota-
tur in c. non nulli de rescrip. extra et hoc puto verius per l. aniculis de ver.
sig. ita etiam tenet C. in d. l. fi. **In** glo. verbi dominia rerum in fi. Sunt et-
iam due opiniones in hac g. Prima fuit martini videlicet quod per prescrip-
tionem longi temporis acquiratur dominium. Alia fuit bulg. quod tantummodo
per usucapionem queratur dominium de isto vide glo. in aut. nisi trienna-
le C. de bonis mater. per di. in re iuris male fidei et ista est comunis conclu-
sio glossarum et doctorum nostrorum quod per usucapionem queritur domi-
nium directum per prescripionem longi temporis utile et per prescrip-
tionem xxx. annorum quis bene efficitur dominus si est in bona fide sed si est
in mala fide acquirit tantummodo exceptionem ita concludit bar. in d. au-
t. nisi tenaleio. fa. tamen tenet opinionem petri qui dicit quod per prescrip-
tionem longi temporis etiam acquiritur dominium directum ex quo ea ita req-
runtur bona fides sicut in usucapione et fortior sit possessio in mobilium quam
in immobilium ut l. si rem ff. de ac. poss. et ideo fortiozem effectum debet habere
Ibanez enim opinionem dicit tenere glossatorem decreti. xvi. q. iij. in summa
ter. et.

tenet archidi. in c. primo de prescrip. in vi. et forte ista vltima opinio tucior
est **I**n glo. vlllo tempore in fi. glo. in d. l. si. notat q̄ lib̄ homo etiam in c.
annis non posset prescribi istud fallit in ascripticijis et colonis qui sequun
tur glebam et predim l. cum scimus .s. cum autem **C.** de agr. et cens. li. xi.
In glo. sacram ibi quod fieri potest scilicet si res deuueiat in man^u hosti
um vt in l. cum loca hic allegata **I**n glo. fugitiuum in fi. Nota q̄ seruus
fugitiuus non potest usucapi et est ratio quia facit furtum suisipsum vt l. p̄
ma **C.** de ser. fugi. Res autem furtiua non potest usucapi vt .i. e. .s. furtum
nec etiam procedit prescripcio alia quia verus dominus retinet possessio
nem ciuile illius sui l. i. .s. per seruum qui in fuga ff. de ac. pos. q̄ pos. nō ait
tatur nisi dominus deponat animum suum quod fit per obliuionem vt no
tat glo magna in l. i. **C.** de p̄ fugi **I**n glo. verbi nec si predicto in fi. Nota
q̄ malefidei possessor prescribit xxx. vel xl. annis quod verum est de iure ci
uili secus est de iure canonico vt in c. si. de prescrip. et in regula iuris male
fidei .i. quod iterum limitat bar. verum esse in corporalibus que detinentur
Secus est in debito vnde si statnto ciuitatis caueatur q̄ non petens debi
tum suum .i. decennium seu quadrienniu cadit a debito suo q̄ talis prescrip
cio admittitur etiam de iure canonico ita notat bar. in l. sequatur .s. viam
ff. e. tamen canonice comuniter tenent contrarium in d. c. si. **I**n fi. g. Vali
a racione illa l. non obstat quia ibi vna actio est specialis sicut alia **I**n g
competat in fi. de materia hui⁹ glo. dic plene vt in glo. l. vicia **C.** de ac. pos.
In glo. non omittit in fi. potest dici etiam q̄ iste qui erzaui hic in ty. po
cius dicitur hic erzare in facto q̄ in iure quia credidit fructuarium proprie
tarium esse vnde bene prescripcio procedit **I**n glo. vacantis in fi. illa po
ssessio dicitur vacans que a nemine possidetur vel detinetur neq̄ animo ne
q̄ corpore quod euenit propter longum tempus siue obliuionē que catur
ex longo tempore vel propter absentiam vel negligenciam domini vel do
mino priuato vel domino moriente sine herede vel moriente cum herede a
te apprehensam hereditatem ita potest colligi ex hoc textu et ex gl. magna
in l. si. **C.** vñ vi et ex l. ij. .s. vacua ff. de acti. gmp **I**n glo. verbi propter ab
sentiam Nota ex hac glo. q̄ eo ipso q̄ domin⁹ stat absens a re sua q̄ neg
ligit accedere ad eam longo tempore inducitur et presumitur quedaz obli
uio per quam dominus presumitur deponere animum possidendi ciuilliter
et sic ex tali presumpcione seu obliuione presumppta inducta cursu lōgi tem
poris perditur possessio ciuilis et res remanet vacans que postea potest
prescribi ideo tu prescribens deberes articulare q̄ dñs stetit longo tempo
re et non accessit ad fundum ex quo tempore inducta fuit obliuio per quaz
obliuionem perdidit possessionem nam tempus etiā c. ānoꝝ non sufficit s̄
requiritur longum tempus cum obliuione quod tempus arbitrio iudicis
relinquitur vt ibi in glo. notabili quā tene menti et in g. l. licet **C.** de ac. pos
ita colligit.

Ita colligit ang. in l. furtu § fundi ff. eo. vbi est similis glo. ¶ In glo. ver
bi longa ibi hodie talis possessio violēta Cōtrariū h' r' z' g. in d. l. si. in d. p' o
nem et illa glo. omunitur tenetur naz illa possessio rei vacantis non afficit
vicio violēcie sed quasi vicio quod viciū est personale sicut viciū clam
destinum vt tenet bar. in l. pomponius § cum quis ff. de acqui. poss. Tene
tur tamen iste occupans ad restitucione illius possessionis cū fructib' tāq̃
p'edo vt d. l. si. h' tamen res non dicit viciosa et de isto lacius vt ibi.

Res fisci nostri vsucapi non potest. Res fisci non pnt p
scribi secus in re va

cante nondū fisco nunctata. Item res viciosa non p̄t vsucapi et ty. putati
uus impedit vsucapi. Item heres vtitur accessione defuncti in vsucapione
complenda similiter emptor vtitur accessione venditoris Item emens rez
a fisco vel a procuratore cesaris statiz est tutus. dominus tamen rei habz
regressum contra fiscum § quadrienniu hoc dicit diuide sūmariū p nota
bilia ¶ Nota in § erroz q erroz false cause et ty putatiuus non verus im
pedit vsucapionem quod est verum nisi fit iustus erroz in alienacione. in v̄
dicionē tamen requiritur iustissimus erroz de quo per bar. in l. celsus ff. e.

Item in § diuturna q si defunctus possedit aliquā rem bonafide ix. ānis
et heres possideat postea illam rem per vnum annum dicitur completa p̄
scripcio quamq̃ heres esset in malafide Secus si defunctus fuerit in mala
fide nam attenditur malafides defuncti et non heredis et hoc veruz si po
ssessio fuerit apud defunctum sed si nonduz possessio fuerit apud defunctū
quia forte defunctus emerat et primo res traditur heredi nam tunc mala
fides heredis bene sibi nocet l. heres eius ff. eo. ¶ Item in d. inter v̄ditō
rem q sicut tempora auctoris coniunguntur cuz tpe v̄lis successoris s' h̄b̄
v̄l bonoz possessor q ad vsucap. oplēdā ita etiā diūgūt cū tpe fris succe
ssoris puta c̄ptoris ¶ Itē ex § d̄dicto duplex preuilegiū fisci primuz quia
vbi priuatus non potest vendere alienam rem in preiudiciū veri domini
quin ipse posset vendicare illam rem ab emptore vt notat in l. rem alienaz
ff. de v̄trahen. emp. Emens tamē a fisco statim est securus qz dominus rei
non habet regressū contra ipm emptorem Secundum preuilegium est q̄a
fiscus vendens rem alienam non tenetur ex vendicione vero domino post
quadriennium ¶ Item nota in § nostra q imperatrix habet eadem priui
legia vt imperator vt l. princeps ff. de legi. non tamen omnia vt dicit g. in
l. q̄ principi et in l. se. ff. de lega. ij. ¶ In glo. super verbo. non potest ibi im
mobilis cū queritur an res fisci possit p̄scribi dic aut queris de p̄scrip
cione triennali in rebus mobilibus vel de longi tem p̄scrip. in rebus imo
bilibus et non currit p̄scripcio aut queris de p̄scripcione lōgissima pu
ta xxx. vel xl. annorum et bene p̄scribuntur l. omnes C. de p̄scripcione
triginta vel quadraginta annorum. Fallit in hereditate legato vendito
vel donato vbi requiruntur centum anni vt notatur in lege finali. C

70

de sacro sanc. eccle. Item fallit vbi quis prescribit fundum patrimonialez
vel temploruz ex quo soluitur vectigal vt in l. penul. in fi. C. de fundo pzo
li. xi. de quo per bar in d. l. fi. C. de sacro sac. eccle. Et predicta vera de reb⁹
incorporatis in patrimonium fisci Sed si res non sint incorporate sunt ta
men delate fisco tunc aut talis delacio fit propter vectigal non solutum 7
tunc prescribitur quinquennio l. ij. C. de veci. et omiff. Aut res sunt delate
propter aliquam aliam causam tunc aut sunt denunciatae fisco et tunc p^{ri}scri
buntur semper in quadriennio l. intra quatuorzi ff. de diuersis et tep. p^{ri}scrip
aut non sunt denunciatae et tunc cum ty. prescribuntur xx. vel x. annis l. q³
uis ff. e. et sine ty. spacio xxx. annorum l. in omnibus ff. de diuer. tempo. pre
scrip. et ibi bar ponit hanc distinctionem ¶ In e. gl. ibi l. i. circa principiuz
nota ergo q³ in rebus principis noⁿ currit prescripcio q³ v^{er}z est nisi xl. anno
rum d. l. ones et B tenet Ja but et ang. in l. i. B alle Sed t^{em} c^{on} ea que prin
ceps sibi referuat et sic in signum vniuersalis dominij non prescribit v^{el}lo
tempore vt contra publicas sandiones vt. l. reperit C. d. p^{ri}scripci. xxx. vel. xl
annorum sicut nec contra referuata curie romane vt notat glo. in c. primo
de cle. egro. in vi. in verbo non obstante posset tamen dici q³ contra alias
res principis nulla prescripcio curzeret sicut nec contra ecclesiam romanā
vt d. l. fi. C. de sacro sanc. eccle. quia quo preuilegio gaudet ecclesia roma
na gaudet et imperium vt tenet glo. in autl. de non alienandis s^{ed} vt autē
colla. ij. et ange. in l. sicut C. de prescrip. xxx. vel xl. anno ¶ In e. g. ibi idem
in re ciuitatis dic sic in rebus ciuitatis romane curit prescripcio c. annoz
quod etiam verum est in rebus alterius ciuitatis vel municipij vbi aliqua
res publica est quia res publica et ecclesia equiparantur vt dic. l. fi. allegata
et l. res publica ff. ex qui. cau. maio. licet ergo videatur tenere in l. si finita s^{ed}
si de vectigalibus ff. de damp. iufec. quod res municipij vel alterius ville p^{ri}
scribantur x. vel xx. anis ¶ In e. ibi idem more ecclesiastica dic q³ res eccle
sie prescribuntur xl. annis nisi fit contra ecclesiam romanam vbi hodie req^{ui}
runtur c. anni et hoc in rebus immobilibus quia in rebus mobilibus p^{ri}scri
bitur triennio vel decennio secundum notata in autl. quas adiones C. de
sacro sanc. eccle. et ibi lacius vide per glo. et doc. ¶ In ea. ibi l. viaz C^{on}tra
talia eniu vt est iter publicum quo itur ad sanctum iacobum nullo tempo
re prescribitur et est ideo quia est quedaz facultas inducta gracia publice
vtilitatis contra quam non prescribitur etiam c. annis vt dicit glo. in d. l.
viam ¶ In ea. glo. ibi s^{ed} nec interest in rebus pupilli dic sic in rebus ipsis
non currit prescripcio donec durat pupillaris etas nisi vsucapio incepisset
a maiori quia tunc continuatur contra pupillum licet ipse pupillus posset
restitui vt in l. emilius largianus ff. de minori et ibi per bar. Tamen fallit i
prescripcione longissimi temporis quia licet talis incepit a maiore dormit
tamen.

tamen toto tempore pupillaris etatis l. sicut et ibi nota **C. de prescrip. xxx**
vel xl. anno. pupillus tamen vendens rez alienā bene prestat causaz vsuca
piendi vt l. ij. §. si a pupillo ff. pro emptore et ibi de hoc per doc **In e. gl.**
ibi §. si vero expectet in rebus filij dicit sic aut in illis pater habuit vsufruc
tum et est legitimus administrator in his tūc si pater alienauit non currit
prescripcio quam diu est in patria potestate vt l. prima in fine **C. de āna ex**
cep Sed postquam est sui iuris incipit currere prescripcio xl annoz l. i. si
C. de bo maē. Sed si pater n̄ haberet vsufuctū curreret p̄scripcio contra
filium sicut in bonis castrensibus vel quasi castrensib⁹ vt l. licet in fi. ff. ex q̄
causis maio. Aduerte tamen q̄ licet contra filium non currit prescripcio
quando pater habet vsufuctū bene tamē currit prescripcio cōtra cōmōdi
tatem et vtilitatē patris ar. l. male agitur. **C. de p̄scrip. xxx āno vbi colon⁹**
p̄scribit pensionem licet non rem conductam. **In e. glo in fi. Res dō'is nō**
potest vsucapi nec prescribi vllō tempore nisi vsucapio fuisset inch. oata an
te quā esset dotalis vt. l. si fundo hic alle et est ratio quia res dotalis non
potest vsucapi. l. alienacionis verbo. ff. de ver signifi. **In fi. glo super verbo**
viciū. Nota ex hac glo q̄ possessio p̄caria litigiosa et clādestina nō dicit
tur affecta vicio reali et ideo n̄ impeditur res talis p̄scribi a bonafidei pos
sessore et q̄ sūt vicia realia vide gl. in. l. vicia. **C. de acqui. possessi. et per ar**
in l. pomponius §. cum quis ff. de acqui. possessi. **In g. super ver. error in**
fi. dic sic error facti vel iuris impedit prescripcionem seu vsucapionem. **Fal**
lit nisi fuerit iustissimus error in emp̄sione vel iustus error in aliquo alio cō
tractu quia tunc ille error nō nocet de quo lacius per bar. in l. celsus et ibi
etiam est bona glo. ff. eo. **Item ex hac glo. Nota q̄ solus tytulus pro su**
o nō est sufficiens ad vsucapiendum nisi sit alius tytulus specialis puta p̄
emptore pro herede pro legato pro donato &c. Licet ergo probet aliquis
q̄ tenuerit et possederit talem fundum tanquam suum et pro suo bonafidei
de per decem annos et fructus collegit non propterea est probata vsuca
pio ex q̄ nō p̄batur alius tytulus specialis ver⁹ vel putatiuus iusto errore
cui adhereat iste tytulus generalis pro suo Ita colligitur ex hac glo. que
satis obscure loquitur. **In glo. tempora in fine. Nota ex hac glo. differē**
ciam vsucapiendi inter successorem vniuersalem et p̄ticularem. Et sic nō q̄
malafides auctoris nocet singulari successori et etiā malafides sibi nocet sic
etiā malafides serui nocet domino et per d̄sequens malafides monachi
nocet monasterio quo ad vsucapionem perficiendam facit l. secūda §. si ser
uus ff. pro emptore. **In glo. super verbo emcrit in fi. Nota ex hac glo. et**
plenius.

plenius ex glo. l. si. **C** si aduer. fis. q. fiscus potest alienam rem duobus mo-
dis uendere vno modo tanq. suam et bona fide quo casu emptor statim
est securus et fiscus prescribit quadriennio actione ad precium que potest
contra eum intentari nisi ille cuius res vendita est sit minor vel alias restitu-
tionem habens vt d. l. si. **S**ecundo modo vendit vt alienam puta propter
tributa nō soluta et tūc statim t. vendicio siue res sit minoris siue maioris dñi
modo tamen tria interueniant **P**rimo q. tributum illud sit debituz **S**ecū-
do q. sit cessatum in solutione per biennium **T**ercio q. vendicio sit facta cū
solempnitatib. requisitis scz q. sit facta subhastacio .i. proclamacio in pub-
lico per nuncium vel alium et data sit res plus offerenti ad decretum iudi-
cis vt no. g. in l. si quis. **C**. de resc. vendicio. **S**i tamen res esset minoris tunc
vltra decretum iudicis requiritur autoritas tutoris vt le. si. in si. **C**. si prop-
ter publicam pensionem et adde glo. in l. si tpa. **C**. de si instru. et iure hastefis-
calis li. r. **E**t notatur per bar. in l. licitacio ff. de publicanis **I**n glo. super
ver. statim in fine **P**rima solucio huius gl. non placet io. fa. nec etiam ang.
quia non est dare bonam rationem diuersitatis vnde ipsi tenent secundaz
videlicet q. iste. s. corrigitur per ista iura quia hodie emptor non tenetur a-
liqua actione domino rei dicit tamen io. fa. q. hodie de iure canonico cōsti-
tucio de qua hic sit mensio que scz habetur in l. bene a zenone **C**. de qua d-
euni prescripcione est iniqua et sic seruabitur ius ff. rorum et antiquuz xij. q.
secunda quicumq. **S**equitur Rca de douacionibus

Rubrica de donacionibus causa mortis et non causa mortis.

Continuatur visum est supra de acquisitione rerum que fit per vsucapioez
Sequitur modo videre de illa que fit per donacionez et glo. hic ponit dif-
finitionem donacionis quam nota in si. glo. Rca vt l. donari ff. de regu. iu-
ris vnde secundum io. fa. quinq. requiruntur ad veram donacionem **P**ri-
mo q. sit pura et mera liberalitas ita q. non fiat propter aliquaz necessita-
tem vt l. i. et l. hoc iure ff. de dona. **S**ecundo q. non detur ob causam vt l. si.
C. eo. **T**ercio q. sit libera ita q. nullo vinculo donans sit cōstrictus ad hoc
ita etiam itelligitur d. l. ex hoc iure **Q**uarto q. sit absoluta sine aliqua repe-
tione l. senatus. s. primo ff. eo. **Q**uinto q. sint inter vivos vt. f. e. s. alie et
ibi aliqd. etiā dicitur et hec consueuerūt poni in instrumentis donacōis
Sequitur nigrus

Est autem aliud genus acquisitionis ^{Diuisio} tur in q̄
tuor partes primo loquitur de donacione causa mortis **S**ecundo ibi alie
autem de donacione inter viuos **T**ercio ibi est autem aliud de donacione
inter nupcias **Q**uarto ibi erant autem olim deciditur q̄dā incidens questi
o de donacione facta proprio seruo **P**rimo due partes hoc dicunt **D**ona
cio causa mortis est que fit cogitatione mortis et reuocatur tribus mod̄
et quasi per omnia adequatur legatis. **D**onatio vero inter viuos est que
fit ob meram liberalitatem donantis et sine vlla cogitatione mortis ac p̄
ficitur eciam nudo consensu donatoris in scriptis et sine scriptis si tamen il
la donatio transcēdat quingentos aureos requiritur insinuacio exceptis
quibusdam casibus hoc dicit vsq; ad .s. est eciam aliud **N**ota primo q̄
duplex est donatio scilicet causa mortis et non causa mortis **S**ecundo
nota q̄ donatio causa mortis est que fit propter suspicionez mortis et ^{diu}
bus modis potest fieri vno modo quia nullo periculo instante sed fit p̄ so
lam cogitationem mortis que cum incerta est tamen semper timenda est
secundo modo quando instat aliquod periculum mortis et donans dona
cionē illā facit vt statim fiat accipientis ita colligitur ex l. secunda ff. eo. **N**
Nota tercio hic tres modos reuocandi donacionem causa mortis **P**rimo
si donans reualescat ab infirmitate sua. secundo si donantē periculis et
sic reuocaret **T**ercio si donatarius prius moriatur q̄ donans facit l. non
omnis ff. si cer. pe. **I**tem nota in h. hec autem q̄ donatio causa mortis
habet instar legatozū concordat l. marcellus .s. paulus et l. si debitor ff. e
odem **E**t ideo in ea requiruntur quinq; testes sicut in legatis l. finali **E**. eo
Fallit istud in multis casibus hic in glo. super verbo fere **I**tem ibi sicut
apud homerum q̄ in iure possunt allegari autoritates poetarum et eciaz
medicoruz vt in l. septimo ff. de sta. ho. istud tamen sic intellige q̄ his in iu
re non statur nisi validissima ratione confirmatur ita notatur in l. intantū
.s. finali cum le. sequenti ff. de re. diui. **I**tem in .s. alie q̄ donatio inter vi
uos fit ob meram liberalitatem **U**nde fm goff. donatio est quedam libe
ralitas a donante in accipientem collata que stipulacōe tradicionē et pol
licitacione virtutem recipit et effectum **I**tem nota in h. perficiunt q̄ do
natio eciam nudo cōsensu hodie perficitur et nudo pacto licet fuisset olim
ad ipsam necessaria stipulacio vel tradicio vt l. si quis argentum .s. finali
E. eo. **I**tem nota ibi nostra constitucio q̄ simplex donatio inter viuos
excedens summam quingentorum aureorum debet insinuari. i. in actis redi
gi in scriptis coram publicis personis. **C**oncordat l. donatio alias data
et lege penultima in fine **E**. eodem. **I**tem. **N**ota in .s. sciendum
q̄ donatio.

¶ **Q**uod donatio inter viuos reuocatur propter ingratitude[m] donatarij
In glo. super verbo. humanitas in fi. Nota q[uo]d indubio vbi in donacione
non exprimitur de suspitione mortis presumitur donatio inter viuos et sic
non poterit per penitencia[m] reuocari quemadmodum donatio causa mor-
tis vt hic in tex. nec i ea habebit locu[m] falcidia q[uo]d h[ab]et locu[m] in donac[i]o[n]e camor-
tis vt in l. si. **E**. ad. l. falcis immo si talis donatio excederet summa[m] quingē-
torum aureorum requireret insinuacionem sicut donatio inter viuos vt in
l. penultima alias sanximus. **E**. eod. **I**stud est uerum nisi appareat per ali-
quas co[n]iecturas de mente donantis volentis donare causa mortis vt no-
tat gl. notabilis i. l. se[nt]a. §. si. ff. e. In glo. fere ibi donatio vna est scilicet vt
semel inspicitur cui acquiratur az. l. si. filius fa. ff. de verbo. obli. sed in legatis
spectatur singuli anni an sit capax legatarius et primi anni legatu[m] d[icitu]r pu-
rum sequencium autem condicionalis ff. de annu. leg. l. si in singulos ¶ In
ea glo. ibi obligatur donans ex quo ergo obligatus est nunquid conueni-
ri potest ad tradendum dic[itur] q[uo]d non inuitus conueniri potest ad tradendu[m]
dum reuocetur donatio per penitenciam vt §. co. §. i. **S**ed in herede suo
dicendum q[uo]d potest conueniri quia iam plenam habet confirmacionem p[ro]
isto ergo queritur que actio. datur pro causa mortis donacione de isto est
glo. in l. prima. **E**. eo. bar. autem in l. i. ff. e. post dy. sic concludit **A**ut enim
donatio est facta stipulacione et agitur certi condicione ex stipulatu[m] co[n]tra
heredem habet effectum irreuocabilem l. senatus ff. co. aut est facta nudo
consensu quod fieri potest l. cum pater §. nemo de leg. secundo et agitur o-
dione ex l. si quis argentum §. si. **E**. de donaci. aut est facta in vltima vo-
luntate §. no[n] in testam[en]to q[uo]d i codicill[is] et agit vtili actio[n]e ex testamento l. fidei-
E. de codicil. **A**ut est facta in testam[en]to et agit actio[n]e ex testamento l. fidei-
ff. de leg. ij. ista tamen donatio requirit presenciam partis secundum bar.
alias tantum valeret iure fideicommissi et tunc ageretur actio[n]e ex testamento
et licet ista donatio causa mortis habeat quasi omnes effectus vltime vo-
luntatis vt dicit tex. in l. si. **E**. eo. tamen non dicitur testamentum vel codi-
cillus sed dicitur vltima voluntas que confirmatur morte donantis vt di-
cit glo. in l. tam his §. filius ff. eo. et ibi. etiam per bar. an filius familias po-
ssit donare causa mortis de quo dicitur §. qui non est permissu[m]. facere testa-
mentum in principio ¶ In glo. voluntatem in fi. Nota ergo vt etiam supra
dictum est q[uo]d donatio etiam perficitur nudo consensu fallit in obligato raci-
onibus fisci quia talis si donat fiscus reuocat propter debitum sibi nisi in-
uenisset tradicio[n]e vt nota in glo. **E**. de iur. fisci li. x. **I**tem illud limitat bar. in
l. iuris gentium §. §. cum nulla ff. de pac. Quando donatur res vel pecuni-
a **S**ed vbi donatio continet factum tunc corriguntur iura antiqua secun-
dum eum quia tunc adhuc requiritur stipulacio vel tradicio quod nota.

In glo.

In glo. super verbo venditionis ibi l. prima **I**bi concluditur cōmuniter
aut venditor habet potestatem rei tradende et cōpellitur prescise tradere
ibi et in actis Si tamē fiat in presencia iudicis in iudicio quamq̄ non inter
ueniat decretum dicitur insinuari satis vt in l. si. C. de prediis curialiū li. x.
et potest hec insinuacio etiam fieri post donacionem vt l. i. §. penult. C. de
donaci. ante nup. **E**t inuēta fuit insinuacio in donacione ne fraus aliqua
cōmittatur et ne per metum quis compellatur ad hanc donacionem qui
metus cessat in iudicio vt C. de his qui per metum iudi. nō appel. l. i. et q̄
ita mature donat tunc non presumitur aliqua fraus **A**lias enim presumere
tur cum donare sit perdere l. filiūfam. ff. eo. et nemo presumitur iactare suū
l. cū de indebito ff. de proba. **S**ed an in cessione debitorū qui excedūt qui
gentos aureos requiratur insinuacio et citacio debitoris bal. in auct. eo
discursum est C. de donacio. ante nup. tenet q̄ non per l. ij. §. due cause et ff.
ad carbonianum et melius per gl. in l. tertia §. si causa cognita ff. de bono
poss. ti. generali **I**te an in liberatione que excedit huiusmodi summam re
quiritur illa insinuacio dic q̄ sic ar. l. nescimus §. si. ff. ad l. falciā et ibi
hoc tenet ange. **S**ed quid si summa donatorum excedit quingentos aure
os sed tamen si detrahantur gabelle datine et huiusmodi expense nō esset
quingenti aurei nunquid requiratur insinuacio dic q̄ non ar. l. quociens. ff.
ad l. falci. et ibi hoc tenet bar **S**ed an donacio facta per solutionem indebi
ti scienter requirit insinuacionem bar. in l. prima de dona. sic dicit **P**ut fuit
indebitum omni iure vtroq̄ sciente et requirit insinuacionem l. si donatari
us C. de strahen. emp. **A**ut donans tantum sciuit indebitum sed recipiens
non quia ille putat sibi debitum et non requiritur insinuacio ar. l. absentis ff.
de dona. **E**t de modo insinuacionis dic plene per bar in l. modestius ff. de
donaci. **I**n glo. ex causis in fine **N**ota ex hac gl. casus in quibus dona
cio inter viuos potest reuocari per donantez qui etiam habentur in l. fina
li C. de reuocan. donaci. et notantur ibi per glo. in c. pp. extra eodem qui i.
casus comprehenduntur his metris **Q**uinq̄ modis perdo. que mihi do
nata fuit **I**nfero si dampnum grauitur donantis in ere **E**t per me sit hu
ic atrox iniuria facta **E**t si persona manuali vulnere tacta **Q**uando sue vi
te crudeliter insidiabor **I**ngratus dño confestim iure priuabor **I**ngratū
factum dic me cum fregero pactum **R**euocatur etiam donacio si fuerit fac
ta per eum qui non habebat liberos per superuenienciam liberorum C. de
reuocan. donaci. l. si unq̄ de quo per bar. in l. ticia §. imperator de legat.
secundo **S**equitur §. est etiam x.

Est et ad aliud genus inter viuos. **D**onacio que fit a ma
rito vxori in recompensacionem

facionem dotis olim vocabatur donatio ante nuptias eo q̄ solum ante
nuptias fieri et augeri poterat hodie autem potest fieri et augeri ante ma-
trimonium et in matrimonio et ideo vocatur donatio propter nuptias.
Sed si vnus dominoꝝ seruo dabat libertatem olim alter dominus acq̄-
rebat totum seruum sed hodie talis seruus consequitur libertateꝝ si domi-
no consocio detur precium serui hoc dicit vsq; in fineꝝ ty. ¶ Et nota p̄mo
q̄ quando donatio sit ante nuptias illa habet in se tacitam condicionem
scz si matrimonium et nuptie sequantur nam talis donatio non potest esse
sine nuptiis sicut nec dos. ¶ Secundo nota in d. si nos plenissimo iūcto d.
et dotibus q̄ donatio propter nuptias et dos equiparantur et paribus
passibus ambulant vnde si dos esset aucta constante matrimonio et dona-
tio propter nuptias augeri deberet vt in autl. Sed iam necesse et ibi ple-
ne per bar. C. de donaci. ante nup. et sic patet q̄ licet donatio simplex non
potest fieri inter virum et vxorem vt in toto ty. de dona. inter vi. et vxorē.
et hoc ne mutuo amore coniuges se spoliant tamen bene potest fieri dona-
tio propter nuptias inter virum et vxorem de quo in c. si. de donaci. inter
vi. et vxorē. ¶ Item nota et ad hoc allegatur q̄ nomē debet esse consonans
et consequens rei. sola tñ nominis similitudo non sufficit ad probationeꝝ
vnde licet quis vocetur valentinus per hoc non probatur q̄ sit bonus ita
dicit glo. in l. si. p. ff. ad municipa. ¶ Item nota ex q̄ erat olim q̄ domi-
nus qui habet seruum cōmunem compellitur eum manumittere pro parte
sua si tibi offeratur precium serui et alter dominus illi seruo dederit liberta-
teꝝ et sic nota vt colligit g. o. si. q̄ quis compellitur vendere et hoc fauore
libertatis. ¶ In glo. consequentia in si. melius facit l. labeo ff. de suppellec.
legato. Sed solue ista iura sic nomina debent esse cōsonantia rebus vtz
est vbi ex significato nominis non insurgit aliquis absonus intellectus. si
autem insurgeret tunc bene esset recevenduz a stricto significato nominis
id extendendo ad significatum bonum cum igitur intelligitur res minus d̄
nomine curandum est l. non aliter et ibi notatur ff. eo lega. iij. ¶ In g. exeq̄
reref. ibi colla. vij. Nota hanc glo. quam bal. in l. pe. C. de dona. ante nup.
dicit esse meliorem in corpore iuris ex qua habes q̄ illud quod datur a
viro vxori p̄pter nuptias vocat̄ donatio p̄pter nuptias s̄ illud qd̄ datur a
vxore viro vocat̄ dos et sic vir dicitur dñs dotis ita vxor dicit̄ dñā dona-
tionis p̄pter nuptias Item sicut dos nō p̄t alienari per virum etiam p̄sen-
ciente muliere ita nec donatio p̄pter nuptias Item sicut dos redd̄ vxorē
in soluto matrimonio fructus tamen donacōis p̄pter nuptias nō spectāt ad
vxorē quēadmodū fructus dotis ad virū et ē rō qz vir lucrat̄ fr̄s dotis p̄-
ter onera m̄rimoniū q̄ vir h̄z sustinere. si em̄ dicēs vxorē fr̄s h̄re donacōis
p̄. nup. ergo dos non seruet onerib; m̄rimoniū vtpote cū marit; tñ daz
vxorē.

uxori hoc titulo donationis propter nuptias quantum ad unum peruenit
nomine dotis. **I**n e. glo. in fi. Nota qd sponsalicia largitas .i. illa donaci
o que fit a sponso sponse vel econtra habet in se tacitam condicionem vt
reuocatur si matrimonium non subsequitur et hoc ideo est quia fit propter
spem futuri matrimonij. Sed in isto debet fieri distinctio vt in l. cum veter
C. de donaci. ante nup. Aut em matrimonium no subsequitur propter ca
sum et tunc illud quod sponsus dedit sponse p medietate est sponse. et pro
alia medietate reddit sponso si tamen sponsa donauit ipsa totum repetit
Aut quia matrimonium non subsequitur quia stat per donatorem et tunc
si interuenit osculum not repetitur per sponsum. Sed si stetit per sponsam
tunc bene repetit ita colligit bal. in d. l. cum veterum. **I**n glo. si. in fi. ista
est prima regula nemo compellitur emere l. inuituz hic allega. l. nec emere
C. de iure de libe. Fallit istud primo in eo qui emit partem fundi. pro in
diuiso qd opellit emere alia parte interi. veditozi ad iudicata iudicio comu
ni diuidendo l. iulianus. s. idem celsus de actio emp. et l. comuni diuiso do
s. si debitor ff. comuni diuiso. Secundo fallit in marito qui accepit in do
tem fundum comunem l. cum in fundo. s. fundus ff. de iure dotiu. Tercio
fallit fauore vltime voluntatis vt si heres est grauatus emere ab aliquo.
et ille sit paratus vendere l. et si ego ff. de lega primo. Quarto fallit in eccle
sia vbi creditor compellitur rem ecclesiasticam pro debito suo emere si eccle
sia non inuenit alios ementes et compellitur emere adiecta decima in pre
cio estimacois rei vt si res v3 x. opellit emere p xi. vt in aut. hoc ius porrec
tum C. de sacro sanc. eccle. Quinto fallit fauore fisci qui pot. st. compellere e
um qui percepit maximos fructus ex aliquo fundo locato illum retinere in
locacione postea si n. inuenit aliquem qd velit ei tantum precium pro conduccio
ne dare vt l. cotem ferro. s. quimaximos ff. de publica. et vectiga. Secunda
regula nemo opellit vendere vt d. l. legibus emere nec l. inuitum s. allega.
Fallit in fauore libertatis vt hic in tex. Secundo in cu qd emit filium a pa
tre vendente eum propter necessitatem famis. Quia si pater postea red
diderit precium illius filij vel alium seruum idoneum compellitur ille emp
tor illum filium reddere et sic vendere l. ij. in fi. C. de patre qui filium dett.
Tercio fallit in odium domini qui crudeliter tractat seruos suos vt in s. si
s. de his qd sut sui vel alieni iuris. Quarto fallit in odium metietiu qd dicit agz
veditu pluriu iugeru vel virgaru qz sit vt in l. iulian. s. si ticus ff. de ac ep
Sed ista no est proprie fallacia. Quinto fallit in omnibus fauore pub
lice utilitatis vt iusto precio quis opellatur ea vendere vt l. munerum. s.
ite empti ff. de munez. 7 one. **I**n glo. diffiniimus tu si. precium seruoꝝ
tale est seruus si est sine arte. valet xx. solidos nisi sit minor x. annis. quia
tunc valet x. et hoc est verum nisi esset eunuchus quia tunc minor x. annis

valet quinquaginta solidos licet sit sine arte Si autem sit cum arte tunc estimatur lxx. solidorum si autem eunuchus sit minor decem annis estimatur xxx. solidorum Si autem seruus non est eunuchus sed tamen est arti fer estimatur xxx. solidorum nisi sit notarius quia tunc estimatur l. solidorum vel nisi sit medicus quia tunc estimatur sexaginta solidorum. ita colligitur ex dicta l. prima C. de comuni ser. manu. sequitur &c.

Rubrica quibus alienare licet vel nō.

Solo nigris continuat hunc textum vel aliter continuari potest. Nam supra visum est quomodo quis efficitur dominus iure gentium vel civili hic tractare intendit de quadam specialitate que contingit circa eos qui dominia rerum adquirent quia generale est ut qui dominus est potest alienare et qui dominus non est non potest alienare. Ideo modo sequitur visum re de his quibus alienare licet vel non. Tamen in specialibus casibus accidet contrarium ut patebit in isto. Vel aliter potest continuari visum est. de aliquibus modis adquirendi rerum dominia verum quia effectus dominij est ut dominus possit rem suam alienare ar. l. fructus rei ff. de re iudi. Sequitur ergo modo videre quibus licet res alienare et quibus non licet licet non licet quamuis domini sint et quibus licet quibus domini non sint.

Hec dicit aliquando ut qui. Maritus licet sit dominus fundi dotalis prohibetur alienare cum etiam vxore volente et creditor pignoris licet dominus eius non sit. vendere potest hoc dicit usque ad h. nunc ad monendi. Nota primo quod res dotalis prohibetur alienari vel obligari quantumcumque volente muliere concordat l. unica §. et cum lex C. de rei vx. ac. Sic etiam dicendum est de re quasi dotali ut de re legata seruo dotali in ff. de fundo dota. Et sic nota quod mulier non potest renunciare fauori suo et hoc est propter fragilitatem sexus muliebris ne mulieres subducentur a viris ut in d. ne sexus muliebris et est ratio alia quia interest rei publice mulieres indotatas non remanere l. i. circa prin. ff. solu matri et ibi de hoc per bar. Secundo nota in §. econtra quod creditor pignoris potest vendere pignus pro debito suo licet ipse non sit dominus pignoris dummodo tamen vendat secundum formam l. si. C. de iud. et ut hoc plenius intelligas per ut docet distinguunt triplex esse pignus. Quod est pignus ouentionale quod capit ex ouentione et de isto pignore sic dicendum est. Aut enim actum est inter debitorem et creditorem.

creditorum de eius venditione et tunc potest fieri venditio secundum for-
mam illius conuencionis aut nihil est dictum et tunc creditor debet semel
denunciare per se vel per interlocutoriam iudicis vt soluat debitum et pig-
nuat et tunc post biennium potest creditor vendere pignus numerando a
die denunciacionis et protestacionis quando debitum est liquidum vel nu-
merandum a die scilicet liquidatis quoniam debitum si est liquidum et hoc si reperit emptorem
cui vendere potest. Sed si non reperit emptorem et tunc aut debitor est pre-
sens et ei debet denunciare vt prius quod si est absens assignatur a iudice tri-
plex tempus scilicet certum tempus ad inquirendum debitorem et ad mitten-
dum nuncium sibi notificandum et certum tempus infra quod debitor ve-
niat et pecuniam offerat et si non est inuentus debitor statuitur certum tem-
pus infra quod potest venire et pecuniam offerre quo tempore elapso cre-
ditor facit sibi adiudicari pignus pro debito et si pignus plus valet resti-
tuetur debitori vel alteri creditori debitoris cum fiducia seu fideiussione
si autem pignus minus valet habet creditor saluam actionem in restitu-
tione post tamen adiudicacionem pignoris habet debitor biennium sex vrbani-
tate ad recuperandum pignus suum si omnem pecuniam offerat et expen-
sas et interesse ita colligitur ex d. l. si quam l. ang. in l. debitoribus ff. de re
iudi intelligit tantum in creditore feneratoro. Sed si non est fenerator tunc
si nihil est actum de pignore vendendo potest creditor pignus vendere ime-
diate cum debitor fuit in mora soluendi etiam per interpellacionem extra
iudicialem per l. si conuenerit ff. de pig. ac. Si vero esset actum ne pignus ve-
ndatur tunc non obstante pacto poterit creditor post trimam denunciatio-
nem pignus vendere vt d. l. si conuenerit iste autem denunciaciones non de-
bent fieri vno contextu dicendo solue. solue. solue. Sed debet esse interual-
lum trium dierum inter vnam denunciacionem et aliam et post istas tres de-
nunciaciones debet creditor per biennium expectare antequam vendat
quod est verum de iure. Sed de consuetudine et per statuta terrarum seruatur
contrarium vt dicit glo. dicit l. si in pignore vero iudiciali quod capit in
causam iudicati p. executione sentencie dicit quod potest vendi post tempus
datum iudicatis vt in l. debitoribus ff. de re iud. In pignore vero pretorio
quod capitur propter contumaciam partis non comparentis relinquuntur
arbitrio iudicis l. cum proponas C. de bo. auc. iudi. possi. et hoc tenet cy.
in l. si finita s. iulianus ff. de damp. infec. **I**n glo. dotale ibi le. prima. No-
uerit tamen quod quando res dotalis est estimata vt sciatur quantum valz
vt notatur in glo. ij. in l. de rebus C. de iud. Item res sic estimata potest
alienari vtroque volente et non alias vt in casu singulari in l. estimatis ff. solu.
ma. et ibi per bar. Item intellige hunc text. quod fundus dotalis non potest

per m. an. m.

per maritum alienari verū est in preiudicium mulieris quia in preiudicium
viri bene potest vt in l. cum lex cum l. se. ff. de fideiussor. et manda. ¶ In ea.
glo. in fi. hoc est verum in seruo dotali cui libertas data est fauore liberta
tis vt videtur casus in l. in rebus C. de iu. do. ¶ In alijs enim rebus mobili
bus que seruando seruari possunt idem videtur dicendum sicut in rebus i
mobilibus de quo lacius p bar. in l. prima ff. soluto matri. et in l. si siue C.
ad velley. ¶ In glo. interdicta ibi C. de rei vendic. l. doce Tenetur tamen
maritus de euictione si vendidit ignorantem nō autem scientem nisi sit promi
ssum l. si fundum C. de euict. et quod dicitur hic qd non valet venditio rei do
talis hoc etiam verum est quamqz interueniat iuramentum ipsius mulieris
quod verum est de iure civili secus de iure canonico vbi iuramentum est s
uandum quandoqz seruari potest sine interitu salutis eterne vt in c. cū
contingat et ibi late de ista materia extra de iu. iuran.

Nunc autem admonendi sumus. ¶ Pupillus solus non po
test rem suam alienare si
ne tutoris, auctoritate nec etiam mutuando pecunie dominium transferre
ideo eam extantem vendicat et consumptam bona fide condicit et malaf
de ad exhibendum agit ¶ Sed soluere volens debitum pupillare. debet sol
uere cum auctoritate tutoris et decreto iudicis vt sic plenissimā libertatem
oleat aljs si soluat sine auctoritate tuto. vlt. decreto iud. nō liberat debitor nī
si pecunia salua fuerit et pupill' locupletior fuit fact' ex ea quia tunc libera
tur debitor per exceptionem doli ¶ Item pupilli non possunt soluere sine au
toritate tutoris hoc dicit vsqz in finem ¶ Nota primo regulam qd pupill'
quamqz sit dominus rei cātū non potest alienare sine auctoritate tutoris
est ratio quia pupillus sine auctoritate tutoris non potest condicionez suā
deteriorare s̄ de auctoritate tuto. in prin. ¶ Secundo nota qd pupillus
mutuando alteri pecuniam. sine auctoritate tutoris minime quidem
transfert dominium. Et sic per consequens nummos extantes vendicat
dicat.

dicat et non exstantes condicit vel agit ad exhibendum **I**tem in d. at et
contrario pupillo potest res dari sine auctoritate tutoris et etiam solui qui
a potest rem suam facere meliorem sine tutoris auctoritate soluens tamen
ei sine tutoris auctoritate non liberabitur et etiam sine decreto iudicis vt
hic et l. sanctimus .s. i. C. de adminis tuto. sufficit tamen mandatum iudicis
si debitor allegaret minores cui tradidit pecuniam quia ipse minor postea
non haberet restitutionem aduersus talem solutionem l. ait pzetoz .s. per
mittitur ff. de mino. Est ergo consilium pro omni debitor pupillari vt sol
uat cum auctoritate tutoris et decreto iudicis quia si sic facit plenissime e
rit liberatus **I**tem in versiculo. si autem aliter q. debitor soluens pupil
lo sine auctoritate tutoris vel decreto iudicis liberatur per exceptiones do
cti si pecunia soluta exstet apud pupillum vel sit alias conuersa in eius utili
tatem vt hic et l. in pupillo ff. de solu. **F**inaliter nota in d. h. ex diverso q.
pupillus soluens creditori suo sine tutoris auctoritate non transfert domi
nium et ideo non liberatur non secuta consumptione vt hic et l. non omnis
f. si pupillus ff. si cer. pe. h. tamē poterit soluere cum auctoritate tutorum **E**t
non requiritur decretum iudicis vt in autl. nouissime C. de adminis. tuto.
In glosa. vllam ibi seruari non possunt vt sunt ille res. que triennio du
rare non possunt ita notat glo. in l. vnica C. si aduersus vsuca. et in l. si. C.
ex qui. can. in. inte. rest. non est necessaria **I**n e. glo. in fi. vult ergo ista gl.
q. adultus habens curatozam non potest rem suam alienare sine curatoz
auctoritate Circa quod tu dic conclusiue aut loquimur de rebus immobili
bus vel qui inter immobilia computantur vt pensiones annales seu anue
l. magis puto .s. non passi. ff. de rebus eorum. et tunc pupillus et adultus
olim et hodie paribus passibus ambulat Aut loquimur in reb. mobilib.
et tunc olim erat d. na. quia pupillus non poterat illas alienare sine tuto
ris auctoritate l. alienacionis verbo ff. de ver. sig. Adultus autem poterat
l. ij. .s. si a pupillo ff. p. ep. hodie per omnia exequata est potestas pupilloz
et adultozum habencium curatozes vt l. lex que tutozes C. de adminis. tu
to. quod fallit in aliquibus casibus notatis in l. prima .s. fuit quesitum. ff.
ad trebellianum et in l. si curatore hic allegata **E**t autem adultus non ha
bet curatozem tunc potest contrahere et se obligare si tamē decipiatur po
test restitui ff. de mino. per totuz nisi iurasset non contrauenire quia tunc iu
ramentum facit eum maiorem autl. sacramenta pubeum C. si aduer ven
Istud tamen fallit in iudicijs vbi adultus carens curatoze compellitur re
cipere .s. item inuiti s. de cura. iste autem adultus potest res mobiles que
seruando seruari non possunt alienare secunduz glosam .in dicta. l. si cura
toze Res tamen immobiles vel que seruando seruari possunt. non potest
adultus.

adultus alienare sine decreto iudicis **C.** de pre. mino per totū sine legitima causa puta quod emicet es alienus quod aliunde solui non potest ut in l. magis puto et non passim s. alle. et alienatur cum licitatione puta quod plus offerenti detur ut notatur in l. h. et sine s. questum ff. de mino. **I**stud fallit in pecunia que licet sit res que seruando seruari possit tamen potest alienari sine decreto iudicis ut aut. nouissime **C.** de administ. tuto. Qualiter autem pupilli vel adulti obligentur notatur plene per glo. et barto in l. prima ff. de noua. **I**n glo. securitas in fi. Nota hic quod preceptum iudicis in solucione tollit remedium restitutionis in integrum sed non decretum iudicis in alienatione rerum minorum et ratio ponitur hic in glo. que ratio non placet ioh. fa. nam etiam emptio que fit a minore fit ex necessitate l. magis puto s. non passim ff. de rebus eorum unde ipse ponit aliam rationem quia per alienationem rerum pupillus maius dampnum consequitur quam per solucionem **I**n glo. locupletior in fi. dicitur autem quis effectus locupletior tribus modis vel quia pecuniam habet. vel quia habet aliam rem quam ex ea emit vel quia emit talem rem quam pupillus necessario fuisset capturus de sua propria pecunia que tamen res modo perijt ita notat glo. in l. eum qui **C.** de usuca. pro emptore dicitur similiter factus locupletior si pupillus dolose pecuniam consumpserit l. prima s. an in pupillum ff. de positi. **I**n glo. finali in fi. Vide clariozem glo. in l. finali **C.** si aduer soluci et ibi per doctores. Sequitur Bca.

Rubrica de quibus personis nobis acquiritur

Continuacio patet ex principio nigri. nam postquam visum est de pluribus modis acquirendi dominium per nosmet ipsos Sequitur videre de modis acquirendi nobis rerum dominia per alios Unde restat videre per quas personas **I**n glo. rubricae ibi de quibus hic in tytulo loquitur de personis extraneis per quas nobis acquiritur vide glo. plenissimam in s. si quis alij s. de inuti. stipu. et in l. stipula. ista s. si quis insulam ff. de ver. ob.

Et quod.

Et qđ dicitur hic de seruis idem intelligēdo de monachis quia per monachum acquiritur monasterio c. cum ad monasterium extra de statu mona-
Sic et beneficiatus suis beneficijs acquirit beneficium vt notatur in auri-
licenciam C. de epis. et cle. facit. c. primum de pecnli. clerico. c. requisuisti de
testis sequitur nigrum.

Acquisitor uobis non. Diuiditur iste ty. in duas p-
tes primo tradatur qualiter
res nobis acquirantur simpliciter Secūdo qñt p vniuersitate
ibi hactenus prima pars in quatuor pmo qualiter per filium ac-
quiratur patri secunda ibi item vobis qualiter per seruum domino tercio
ibi de his qualiter fructuario per seruum fructuariū quarto ibi idēz placet
qualiter bonofidei possessori per liberum hominem et etiam seruum alienū
bona fide possessum prime due partes hoc dicunt Olim quitquid filiūsa. q-
rebat patri querebat exceptis castrensibus vel quasi hodie quitquid que-
rit filius in ptātem existens ex re patris patri acquirit quod autem querit
aliunde vel ex suo labore vel ex sua prospera fortuna querit sibi quo ad p-
prietatem et patri quo ad vsumfructum. item pater olim emancipando fi-
lium poterat sibi retinere terciam partem omnium bonorum filij pleno iurē
hodie autem soluz hysfructū in dimidia parte bonorum filij. qper seruum
acquiritur domino etiam inuito Et queritur non solum proprietates et do-
minium rei sed etiam possessio et vsucapiendū in hereditate autem a-
dita debet precedere iussus domini hoc dicit vsqz ad .s. de his ¶ Nota p-
mo q olim quitquid filius acquirerebat tam in aduenticijs qñ in profecticijs
patri acquirerebat ymmo etiam ex qcumqz causa patri acquirerebat notam
l. placet ff. de acqui. heredi. quod fallebat in castrensibus vt hic in textu itē
in qñ. castrensibus l. i. .s. nec castrense ff. de colla. bonoz. item in eo quod fili-
us acquirerebat illicite extra causam castrensem l. q seruus ff. de ac. poss. itēz
in dote aduenticia in qua actio nō acquirerebatur patri h filio l. ij. .s. si in pa-
tris ff. solu. ma. item quando filius est institutus heres cuius pater est iuri-
osus l. cum heres ff. de acqui. heredi. item quando pater erat institutus et
rogatus restituere filio l. imperator et l. cogi. .s. si a patre ff. ad trebelli. ¶
item Nota q quitquid filius acquirere hodie ex bōis profecticijs patris ac-
quirere patri totum Racio est quia illud prouenit ex rebus patris. ita mīdo-
ta q in bonis aduenticijs filius acquirere patri tantum vsumfructum et sibi
proprietatem acquirere Racio est quia luctuosuz et lamentabile esset q filius
ex laboribus suis et ex prospera fortuna sua sibi non acquirere ¶ Itē no-
ta in .s. hoc q qz q oli pater pro premio emancipationis filij poterat retine-
re proprietatem tercie partis bonorum filij hodie autem solum hysfructū
in dimidia.

in dimidia parte filij **I**tem nota ibi et q̄ honoris ũ. q̄ honor non debz
alicui afferre dampnum quod facit contra nouellos doctores q̄ minores
honorem consequuntur qui faciunt maiores sumptus in festo doctoratus
ex quo plus de vanitate habent facit c. cuz sit extra de magistris quod ve
rum est nisi doctorandus esset potens cui esset honor largiter expendere
ar. l. nemini. **C.** de consuli. li. xij. **I**tem nota ibi q̄ pater ampliori summa argu
mentum q̄ aliquis dicitur plus habere qui habet dimidiam partem vsus
fructus q̄ qui habet terciam partem proprietatis **I**tem nota in **ſ.** **I**tem
vobis q̄ quicq̄ seruus adquiret adquiret domino eciam inuite et ignora
ti et intellige quod iuste adquiret secus si iniuste vt l. quod seruus ff. de ad.
possi. **I**tem nota in **ſ.** ipse q̄ seruus de iure civili nihil pprii p̄t h̄re sic etiã nec
monachus vt in clem. exiui de paradiso de ver. sig. **I**tem in **ſ.** sed si ser
uus heres q̄ seruus in aduenda hereditate debet habere iussum domini p̄
cedentem alia eciam requiruntur de quibus in glo. super ver. heres **I**n
gl. super ver. bonaf. ad q̄rit̄ ibi si possessio facit ista glo. pro monasterio in
quo aliquis est monachus alterius monasterij qui scit se esse monachuz al
teri monasterio vt ad q̄rat̄ huic monasterio bonafide possideti id q̄d iste mo
nachus adquiret et non primo monasterio **I**n glo. super ver. castrensib⁹
in si. **I**tem nota et ista glo. coniuncta glo. super ver. procedat in **ſ.** ne q̄d ei q̄ q̄
duplex est peculium scz castrense quasi castrense. profecticiũ. et aduenticiũ
Castrense est illud quod filijfa milites adquiret in castris militando **Q**uasi
castrense est quod adquirent quinqz genera filiozfa. scz magistraricum
medici clerici et aduocati vt in hac glo. **I**tem quod adquirent notarij
vt notat glo in l. si. **C.** de inoff. testa in verbo memorialibus ymmo dicitur
quasi castrense quod quis adquiret de publico et ex publico salario. ita di
cit glo. in l. cum oportet. **ſ.** exceptis **C.** de bo. qz libe. **P**ro q̄ q̄ro an aduo
cati id quod hodie capiunt a clientulis suis cum non habeant salarium b̄
publico dicatur quasi castrense **S**peculator in ty. de adione in **ſ.** quasi ca
strense tenet q̄ non qz hoc non habet vt publicum **S**ed glo. in l. fori **C.** de
aduo diuers. iudicioz tenet contrarium. ex quo illud succedit loco publici
salarij et illam glo. tene pro quo facit l. velut **C.** de assesso **P**rofecticiũ pe
culium est quod filijfa. adquiret ex re vel propter rem patris et ex patre
proficiscitur de quo hic in glo. super ver. hac ex re et lacius per glo. et bar
in d. l. cum oportet. **C**irca quod quero quid de eo quod filijfa. lucratur
mercando ex pecunia patris an dicatur profecticiũ vel aduenticiuz bar
ni d. l. cum oportet dicit q̄ pars lucri que attribuitur persone dicitur adue
ticiũ nam si filius habet c. a patre ex quibus alia c. superlucratus est illa
ultima c. debet diuidi et media pars debet attribui filio pro laboribus su
is et industria sua q̄ verba bar faciũt ad questionẽ de facto quidã merca
toz dedit quigetos florenos alteri vt sibi vina emeret et ita factũ est q̄ vi
na per.

na per negociatozem postea vendita sunt pro octingentis Mercator vult
totum lucrum habere negociator querit partem. queritur quid iuris Ex p
dictis patet descriptio q̄ medium lucrum debet attribui negociatori pro la
boribus suis et industria **I**tem quero quid de eo quod datur filio fa.
ab extraneo an dicatur aduenticium vel profecticium distingue aut pat
fuit immediata causa donacionis quia donans non nouit filium nec aliq̄
seruicia a filio ei fuerunt exhibita et tunc dicitur donatum contemplatiōe
patris et sic dicitur profecticiū **A**ut fuit datum filio propter aliqua meri
ta filij quamq̄eciam donans habuit noticiam de patre et tunc dicitur ad
uenticiū ita i filij distinguitur tex. in l. socium qui in cum circa finez ff. pro socio
quem tex. bar. inducit pro ar. **Q**uid de eo quod datur ambassiatoribus a
licuiusciuitatis vel principis an illud remanere debet et apud ambassiatores
an restitui ciuitati vel principi et bar. ibi concludit q̄ erit ambassiatorū n̄ ob
stante q̄ etiam contemplatione ciuitatis vel principis fuerit datus **A**duē
ticiū peculiū est q̄ acquirit filius fa. aliunde et nō ex pte patris nec ex pub.
nec ex castris sed ex p̄pria industria vel p̄spera fortuna vt in rebus mat̄nis
filij vel extranei alterius vt hic in d. quod autem. ex alia **M**odo ad propo
situm tenet concludendo glo. cum tex. quicq̄ filius acquirit in castrensi vel
quasi castrensi acquirit sibi in totū **I**n profecticijs totum patri acquirit **I**n
aduenticijs sibi autem proprietatem et patri vsufructum nisi in aliquib̄
casibus notatis in glo. super ver. vsufructus et de istis peculiaris dic plene
per bar. in l. ff. a ff. ff. de cōdi. indeb. et in l. ca. ff. de peculio **I**n glo. ver
bi ex re ibi q̄ si quid seruo ibi non distinguitur an contemplatione empto
ris aut serui datum fuerit sed bene an contemplatione venditoris vel serui
vnde e parum facit ad propositum. voluit enim glo. c̄ponere contra illud
quod s̄. dixerat de occasione patris sed non est simile de seruo et v̄ditore
et de patre et filio **I**n ea. glo. ibi l. eo tempore illa l. obstat in fi. sui dum fa
cit differentiam an aliquid sit ex re vel propter rem sed non ob. quia ibi ni
hil dabatur contemplatione bonafidei possessoris sed propter rem quam
putauit posse donare quam tamen dare non poterat vnde n̄. et querit
propter rem s̄ bene ex re hic autem contemplatione patris dabatur **I**n
fi. glo. super ver. vsufructum de isto lacius notat in l. cuz non solum **C.** de
bo. que libe. et ibi ponuntur multi casus in quibus per filium patri non ad
quiritur vsufructus **I**n glo. super ver. fortuna in fine. **T**ota ex hac glo.
q̄ in dubio iudicantur bona prouenisse filio a patre vel aliur. de fm. quali
tatem persone in dubio tamen clericus presumitur bona adquisuisse ex bo
nis ecclesie vt notatur in autl. licenciam **C.** de episco. et cleri. **I**n fi. glo.
super ver. decreseat illa iura nihil obstant quia ibi probatur q̄ vbi est emol
umentum ibi debet esse et onus nō autē p̄bat q̄ per honore attributū deat
fieri

fieri diminutio rerum quod hic notatur ¶ In glo. verbi inuitis in fi. ille. s. bene probat qd dominus non cogitur retinere illam rem inuitus qz benefici-
cium non confertur inuitu sed tamen bene acquiritur per seruum domino
inuito & mutabiliter vt hic ¶ In gl. nihil suu hre ibi l. seru? ¶ Ad ergo qd seru?
potest sibi acquirere alimenta et causa alimentorum potest sibi aliquid re-
linqui sic etiam et monacho de quo lacius per bar in d. l. seruus Sed ista
ratio non valet ad illum. s. illo quia ibi non erant alimenta relicta vn ibi
est fortissimum contrarium vbi seruus sibi potest aliquid acquirere prope
quod quidam dicunt qd ille tex procedit ex vrbantate non autem de iure
quia si heres vult soluere illud relicta non est copellendus io. fa. ¶ Alio mo-
do dicit qd officio iudicis seruo debetur ¶ Ex quo nota qd quamqz monach?
nihil proprii deberet habere tamen si abbas fecit ouencionem seci de cer-
to modo viuendi vel de certa qntitate vini vlt panis dada tenebit officio iu-
dicis de quo in regula non est obligatorium per io. an. in nouel.

De his autem seruis in quibus. ¶ Seruus fructuarius qri
fructuario in duobus casi-
bus scz ex re vel propter rem fructuarij et ex operibus suis scz hui qd aut
querit extra hos casus duos querit domino suo et non fructuario. Ser-
uus alienus vel liber homo bonafide possess? acquirat ad similitudinez hui
fructuarij in duobus casibus bonafidei possessori tam dominium qz posse-
sionem scz ex opera sua et ex re bonafidei possessoris Sed postqz seru? ali-
enus bonafide possessus fuerit vsucaptus acquirat vsucapienti ex omnib?
causis per liberam personam iuri nostro non subiectam nec quam bonafi-
de possidemus vsufructus vel vsus nobis non queritur excepto qui qrit
domino possessionem et dominium vsucapiendi condicionem ¶ Item etiam
per vniuersitatem acquiruntur nobis dominia rerum. Quod enim sex
modis fit de quibus dicitur in tytulis sequenti. hoc dicit vsqz in fi. ¶ No-
ta ex hoc tex qd seruus fructuarius solum querit fructuario in duobus casi-
bus scz si queratur ex re fructuarij vel ex operibus serui ¶ Si tamen aliquid
sit donatum vel legatum seruo fructuario contemplatõe fructuarij quod
in dubio presumitur vt l. adicioff. de adqu. here. dicitur esse ex re fructuarij
et queritur fructuario Sed si contemplatõe proprietarij fuerit donatum
vel legatum proprietario acquiratur ¶ Secundo nota ibi quod vero extra
qd seruus fructuarius quicquid aliunde acquirat proprietario acquirat ¶
¶ Tercio nota ibi idem qz placet qd bonafidei possessoz equiparatur fructua-
rio vnde quemadmodum in duobus casibus per seruum fructuarium fruc-
tuazio acquiratur ita etiam in alijs duobus casibus per liberum hominez
vel per seruum alienum bonafide possessum acquirat bonafidei possessori
Seco.

Sed differunt isti qz benefidei possessor potest vsucapere seruum alienum
s; fructuarius seruum fructuarius non vt hic in d. si benefidei. Item diffe
runt quod seruus fructuarius fructuario nō querit hoc proprietario que
rit Sed quod liber homo non querit benefidei possessori hoc sibi querit
excepta possessione quam sibi liber homo adquirere non potest vt hic in g
super ver. liber Ex quo nota qd aliquis potest adquirere dominium qd nō
potest sibi adquirere possessionem facit l. si fundum ff. de fundo dotali
Itē nō qd sibi qd su' alien' bōfi. possess' extra istos casus adqrit suo pmo
dño adqrit Itm facit in ar. pone qd simonachus vni' monasterij intrat ali
ud monasterium . qd secundo monasterio solum adqrit ex tuabus caus
puta ex re secūdi monasterij vel operibus suis ar. huius tex. de quo p oy
in l. liber homo . s. quicqō ff. de acqui. re. dominio Speculator autem in ti.
d. statu monachorū . s. primo d. vi. dicit qd bona primo monasterio quesita
remanent eius sed postea quesita vel querenda remanent secundo mona
sterio in quo et de quo viuit et ne sit onerosum secundo monasterio Secū
dum monasterium habebit vsu fructum bonoz que habuit primum mo
nasterium reseruata proprietate ipsi primo monasterio xvi. q. vi. c. de laps
Et ita consului aliquo tempore de facto de quadam moniali que exiuit cū
licencia superioris de monasterio vno ad aliud **I**tem nota ibi ex his qd
per liberam personam nostro iuri non subiectam nobis nihil adqritur d
cordat l. i. c. per quas perso. nobis adqritur **I**tem nota sibi excepto
eo qd per procuratorem nobis queritur possessio et dominium sed non per
sonalis actio vel obligacio vt hic et l. solutum . s. per liberam ff. de pig. acti
et l. i. c. per quas perso. nob. adqui. Et est ratio difference quia non queri
tur ita personalis obligacio sicut dominium vel possessio nam dominium
vel possessio queritur per actum naturalem Sed actio vel obligacio perso
nalis queritur per actum civilem mō ea que civiliter adqritur non adq
runtur nobis nisi per nosmet ipsos vel per illos qui nostro iuri sunt subiec
ti l. ea que civiliter ff. de acqui. re. do. **I**tem est alia ratio quia iura perso
nalia magis inherent ossibus hominum qz realia vt l. quis ergo casus ff.
de pecu. **I**n si. g. super ver. proprietatis Nota ergo ex hac glo. qd non
sufficit iussus eius cui adqritur in aduenda hereditate per seruum fructu
ariū Et est ratio quia adicio hereditatis non est in opera serui vt l. adici
o hic allega. vnde requiritur iussus proprietarij . qui postea restituet fruc
tuario hereditatem per condicionem sine causa Sed legatum relictum o
templatōe fructuarij queritur fructuario sine alio iussu quia in illo nulla o
pa serui confidetur vt notat g. in l. si quis mihi bona in prin. ff. de ac. he.
In si. g. super ver. liber est vide pleniozem g. huic similem in l. homo lib
circa principium ff. de ac. re. do. **I**n g. super ver. vtriusqz melius dicret
g. vtriusqz scz de benefidei possessore liberi hominis et de benefidei posse
sore

force sui alieni nā in vtriusq; persona orz fieri distictio que fit in fructuario

Rubrica de testamentis ordinandis.

Item p̄t sicstinuari q̄lic ad q̄rūt nobis dominia singulari ty. inter viuos dictū ē nūc ponit q̄liter dominiū adquirat vniuersitatis ty. sed qz hoc con- tingit delata hereditate ex testamento vel abintestato. dignior at̄ ē ea que fit ex testamento q̄ ea q̄ fit ab in testato iō ponit de test. or.

Testamentum ex eo ap. **S**ublata triplici forma antiqua testatoris bo- die testamentū in scriptis debz fieri cū subscriptione testatoris et vii. testiu vno otextu adhibitoz q̄ testes dnt signacta sua vel aliena vnum vel plura apponere et illi pnt esse testes in testamento qb' ali- quid relinqui in ipso potest exceptis aliquibus personis hic enumeratis **B** dicit vsq; ad s. h. cū aliqs. **N**ota p̄mo bonū ar. esse ab ethimologia voca- buli de quo dixi s. de tute. circa pzincipiū per bar. in l. i. ff. de tutelis p̄ doc. in l. ij. s. appella. ff. si cer. per. **N**ota secundo ad quod semper allegatur q̄ quamq; iura antiq̄ sint correctā adhuc tamen ea scire debem'. et est rō nā licet iura antiqua sint correctā tamen ex ipsis pnt sumi bona ar. vt est g. sin- gularis in l. i. ff. de iungen. cū emā libe. licet tamen pena falli puniat q̄ l. correctam allegat vt ē g. in l. i. circa pzincipium **C.** de lati lib. tollen. tamen ex rationibus illaz legū vere potest q̄s arguere facit quod notat in c. fra- ternitatis extra de hereticis. **N**ota iij. in d. h. cū paulatim formā testi. si enoi in scriptis non tamen orz q̄ ea q̄ in testamento scripta sunt sint nota testibus nā quando quis secrete vult testari scribit testi. suū p̄pria maū vl' per aliū et omnia disponat ad libitū suū et postea producat illā scripturā ligatam plicatam et inclusaz in p̄ncipia vii. testiu rogatoz masculoz libero rum vel viij. testiu si testator ignarus litterarum sit illam scripturam asse- rens esse suum testamentum et tūc isti testes in vltima parte vacua dimissa debent se subscribere vnico otextu. i. nullo actu medio extraneo superueniē- te vel interueniente nisi forsitan sit necessitas nature et tunc vnusquisq; testis orz facere mentionem de alijs et orz contineri subscriptio q̄ fuerunt p̄ntes tales testes tali testamēto ac facemētionē de testatore vt hic in g. sup ver. subscriptiōs et tūc p̄tea testator orz se subscribere ita colligitur ex hoc tex- iuncta l. iubemus **C.** e. deinde tale testamentum sigilletur a testibus suo vl' alieno annulo et postea sic clausum custodiatur vsq; ad mortez testatoris et tunc fiet publicacio que q̄liter et quō fieri debeat notat bar. in l. ij. ff. que admodum testa. aperi. et l. publicati **C.** de testa. **N**ouerte tñ q̄ si notarius aliter.

aliter fecerit in opoficione testamenti q̄ fm̄ predictam formam ipse punie
tur pena falsi vt est tex. iu. l. iubemus in fi. **C. e.** Ex quo nota q̄ notarius q̄
obmittit solemnitatez iuris in instris puniit de falso et multo magis si di
cat solemnitatez interuenisse que non interuenit fm̄ ricar. malū. in d. l. iu
bemus An autem valeat statutum vt valeat testamentum cum minozī nu
mero testium Disputat ia. de are. quam disputacionem f̄citat io. an. in ad
dicōib⁹ speculi in ty. l. de instru. edi in s̄. opendiose et tractatur per bar. in
l. cunctos populos **C. de sum. tri. et si. ca.** **Item** nota in d. sed his. omni
bus q̄ testator debet nomen heredis coram testibus exprimere Sed si
tud hodie est correctum qz non requiritur q̄ testator exprimat nomen he
redis coram testibus vt in ancl. et non obseruato **C. e.** Circa quod quero
de notabili questione quā vidi de facto Quidā iacuit in lecto egritudis
interrogatus per notarium An vellet talem esse heredem suum dixit q̄ sic
an valeat talis institutio videtur q̄ non ar. huius tex. In contrarium fac
g. in l. iubemus **C. e.** vbi bal. dicit q̄ illa g. est vera q̄ si notarius fuisset ad
hibitus per testatorem io. an. in addicione speculi s̄. in primis dicit dictū
bal. eē verum nisi testator esset grauiter infirmus nam tunc si notarius falsi
s̄. adhibet⁹ p̄ aliū non valet testamentū qz de facili daretur materia frau
dis qz infirmus sic sepe diceret propter infirmitatem maximam alias em̄
semper valeret tunc siue notarius esset adhibitus per testatorem siue per
aliū **Item** nota in d. s̄. alieno argumentū q̄ quis potest sigillare cum
fig. illo alieno. dicit tamen speculator in ty. de procu. s̄. videndum vero Et
nota q̄ quando quis sigillat annulo alieno debet quis facere de hoc exp̄
sam mentionem de quo per bar. in l. ad testium s̄. si ab ipso ff. e. et de mate
ria sigilli vide late per canonistas in c. inter dilectos et in c. fj. et ibi per io.
an. extra de si. in stru. **Item** nota in s̄. testes que persone non p̄t esse tes
tes in testō Circa quod quero q̄ de monacho et precipue de fratrib⁹ me
dicantibus qui semp se ingerunt an tales possunt esse testes in testamen
to g. in aut. si dicatur testis **C. de testi.** dicit q̄ monachi possunt eē testes i
udicialibus q̄ verum est de licentia superioris vt notat spe. in ty. de test.
s̄. primo d. item excipitur de quo in c. per tuas et c. nuper de testib. Item
etiam puto dicendum in testō. nā p̄t esse executores vt c. si de test. in vi. et
in de. i. e. ty. et ex hoc nota q̄ posses destruere mille testamēta in quib⁹ mo
nachi adhibentur sine licentia superioris **In** g. i. ibi ff. e. et ibi vide bar.
qui hanc diffinicōem laicius declarat **In** fi. g. super ver. nihil. aut iura
correcta sunt inclusa in corpore iuris et illa scire debemus alia non **In** g.
contextu in fi. Nota ergo q̄ adus extraneus nature non viciat testm̄. sic eti
am nec alius adus pertinēs ad testam̄. vt est calefactio ccre vt l. heredes
palam s̄. i. ff. e. Aduerte etiaz q̄ in testō p̄t quilibet stratus celebrari ita
notat g. et bar. in l. si. ff. de rebus eoz quod bene notatur **In** g. sup. ver.

impubes Nota ex glo q impubes postq̄ factus est pubes potest de hīs
 testificare que vidit in pupillari etate **Quidam** tamen doc sunt de contra
 ria opiniōe et est ratio q̄a si aliqua vidit in pupillari etate illa ocepit iōis
 crete et incōplete pro qua sūia facit l minor ff. de suis exortan nec ob az
 glo de suo qz sū? ita iōiscrete iudicat ac si esset liber potest tamē dici aut ille
 ipubes erat volicapax et procedit g. alias nō de isto per bar. in. l. ad testiū
 s. pmo ff. eo. **In glo** si in si vtz autē infamis ex alio crimine potest esse tes
 tis bar dicit q̄ sic in l. is cui. s. si alias si quis ob carmen famosum ff. eo. et
 hoc expresse probatur in. l. i. **C. de secun.** nup quod ē vez nisi esset damna
 rus ppter heresim vel aliud crimen lese maiestatis q̄a ecia talia crimina ir
 ritant testamenta iam facta vt in autē credentes **C. de here et in. l. si. C. ad**
 l. iulīā maesta

Sed cum aliquis ex testibus. **Abilitas** testis putatiua respici
 tur tempore quo adhibitus fu
 it **Item** pater et filius et duo fratres de eadem domo existentes possunt
 esse testes simul in eodē testamto **Sed** fili? nō potest esse testis in testamto
 patris nec econtra eelam militis non degentis in expedicione hoc dicit vs
 qz ad. s. sed neqz **Nota** primo q̄ licet testis in testamto debeat esse liber
 vt in s. testis sup eo tamē si vere erat suus h̄ reputatur lib tpe quo admif
 sus fuit non viciatur testamētum cōcordat l. prima **C. eo** et hoc est ppter
 omunem errorem qui ius facit vt hic et. l. barbaricus philippus ff. de. offici
 o preto que iura ad hoc semper allegantur facit in az q̄ si quis notari? sit
 rogatus de officiendo instrumto qui postea ante confedionez o demna
 de aliq̄ crimie q̄ nichilomin? potest conficere illud instrumētum nōt bar i
 l. ad testium s. pmo ff. eo glo est in c. officum de hereti in vi. inno i c frater
 nitatis de here **Secūdo** nō in. s. p̄ q̄ licz psona filij et patris censeatur ea
 de psona vt in l. si **C. de ipu. et alt. substj. tñ** hic q̄ ad testioniū ferendū cēse
 diuerse ocoz. l. p̄ et fili? ff. de testi. vñ pnt simul eē testes in testō vno sic etiā
 pnt simul institui heredes cū aliq̄ extraneo vt instituo ticiū cū filio suo q̄ se
 pniū h̄ iūc p̄ et filius hēbūt tñmō dimidiā hereditatē et se pni? aliā didi
 ā vt d. l. si. qd nō **Itē** ibi qz nihil ad qd sp alleg. q̄ in alieno uegocio pnt
 adhiberi plures testes ex vna domo **Itē** nota ex s. in testib? q̄ si fa n̄ p̄t
 eē testis p p̄e de p̄rio scō p̄ris ocoz. l. pentes **C. test. et h̄** siue aliq̄o q̄ra
 p̄ri vel nō. sec? si nō tractat de scō p̄rio p̄ris vt qz intueit noie alieno tāqz
 pater qz tūc fili? p̄t eē testis p p̄e si nō q̄ra. aliq̄o patri nota p̄ g. et bar.
 in l. q̄ testō s. q̄ aut ff. e. pater at n̄ p̄t eē testis p filio siue filio aliq̄o ad q̄ra
 siue nō et ē iō qz maior ē dilectio erga filiū qz extra fm g. in d. s. q̄ at **Et sic**
 nō q̄ parentes nō pnt testificare p filiis **Fallit** tñ hoc in etate filij pbāda
 vt l. etiā matris ff. de pbacl. **Secūdo** fallit in cā matrimonij an sit tractū
 vel non

in d. l. presentes **I**dem etiam in filio spurio vt notat bar. in l. ad tutelam ff. de capi. dimiucōe **S**ecus tamen in patre prelatōis qz ep̄s potest esse testis pro capitulo qñ bona sunt separata c̄ cum nunciis extra de testi **S**ecus i patre spirituali quia talis potest reddere testimonium pro filio spirituali. et econtra quia edictum de testibus est prohibitorium vt l. prima ff. de testibus **I**tem ibi reprobatur q̄ domesticum testimonium non admittitur i testamentis nec etiam regulariter in alijs actibus cor l. ij. **C.** de testi. c. ex litteris extra de testi **I**stud vtz ē pro domestico contra domesticum tamē admittitur aduersario volente vt tenet glo in dicta. l. ij. **I**tem domesticus bene admittitur ad probanduz innocentiā doēstice q̄ ea que occulte fiunt in domo. l. cōsensu. §. suus **C.** de repudijs **I**tem admittitur i causa doēsticorū racione paritatis az l. non solum. §. de vno ff. de ri nup **I**tem admittitur in extraiudicialibus de consensu parcium az l. sciendum iūda glo sua ff. de vsu **A**duerte tamen q̄ licet quis fuerit domesticus q̄ tempore depositionis n̄ sit domesticus non repellitur quia attenditur tempus testimonij l. ij. §. due cē ff. ad carbo **E**t sic nō cautelam pro dominis volentibus producere famulos suos in testes vt dent eis licenciā ante q̄ testimonij reddatur facit l. ij. §. lege ff. ad carbo **I**stud tamen sic intelligendū ē nisi dominus licenciā set famulum ppter fraudem de quo per bar in l. i. §. **I**tez mūo ff. de questio. **I**sta tamen fraus non p̄sumetur nisi forte dominus post testimonij redditū faulū reaccepit q̄a tunc intelligitur licenciatus spe reuertendi et per cōse quēs p̄sumitur q̄ famulus nichil dicat vel audeat dicere contra dominū facit l. si postulauerit §. i. ubz ff. de adul **I**n si glo p̄me aut occurrit veritas et opinio singularis et p̄fertur veritas vt in contrario **A**ut veritas et opinio vniuersalis seu cōmunis et tunc ppter publicā vtilitatē p̄fertur opinio vt hic et l. barbari ff. de offi preto **I**n glo super verbo signaretur ibi nos contra **N**ō ex hac glo q̄ testis qui putatiue est ydoneus et non uere de cōsuetudine nō viciat testamētū **S**z de iure sic h̄ doc reprobant hāc glo ymo dicunt q̄ etiā de iure talis testis admittitur nā licz iu testamento nūc patiuo oportz testes in iudicio deponere et tēpore depositionis sit detecta non ydoneitas tamē possunt tunc tales testes examinari quia vidētur examinati tempore quo fuerūt adhibiti secūdū bar in l. i. **C.** eo. et i l. ad testium §. i. ff. eo nec obstat. q̄ inspicitur iudicio testis tempore quo deponitur vt in l. ij. §. due cause ff. ad carbo et hoc intelligendū ē in actibus ad quo solemnitatē non requirūtur p̄scise testes vt in contractib⁹ in quib⁹ etiā potest fieri probacio per instrumenta et cōfessionez vt in l. cōtrahitur ff. de pigno acti **S**ecus in actibus vbi de substantia et solemnitatibus requiruntur testes vt in testamētis quia tunc iudicio testis retrahitur ad temp⁹ quo adhibitus fuit vt in l. si non speciali ibi testimonio fundi sunt **C.** eo et est g in l. si in d. depositionib⁹ **C.** de edic diui adria tollen et hāc racionē ponit

ponit bal in d. l. i. licet predicta iura non alleget In glo super vbo consensu i
si quero qualiter probetur communis error inter quos dicatur esse communis
opinio Respōdēdū ē qd nō requiritur qd omnes de ciuitate fuerit illi^o opini
onis s̄ sufficit qd fuit maior pars q̄ verisimiliter debuisset scire vt vicini et aici
et ideo si testis aliq̄ deponat qdōnes sciūt debz intelligi eū cognoscentes q̄
qui hoc verisimiliter scire debuissent nā vniuersalis locutio restringitur. se
cū dū actus quibus attribuitur vt notat glo in. l. dōnes C. sine censu vel reli
et per bar in. l. i. s̄. nunciatio ff. de noui oper nunciatio In glo super vbo
missionem in si. Ratō quia quādo filiūsa persistit in expeditione et in arte
bellica potest testari quocūq̄ modo vult et ideo nimir̄ qd pater potest tūc
esse testis in testamēto eius l. milites in expeditione ff. de mili testa Sec^o
quando est in domo sua quia tunc debet testari vt alius paganus vt. f. de
testa milita. s̄. i. **I**tem paganus dicitur dñs ille qui non est miles **I**n
glosa super verbo ea re ibi vxor marito sicut eciam sponsus sponse secun
dum bal in d. l. ij. C. de testi In ea glo in si Facit pro ista g. alia nōt̄ is gl.
in. c. in litteris extra de testibus et tene menti has glosas perpetue

Sed neqz. heres scriptus neqz. heres et etiaz qui in potesta
te eius est et qui eum in potes
tate hz ac fratres sui s̄ eadē prāte exītes nō possūt eē testes in vno testō
quāq̄ olim aliē constitutū eēt legatarij et fidei commissarij singulares ac eis o
iūcti et i qz sūt prāte atqz q̄ i eoz sūt prāte pnt adhiberi testes i vno test.
Item testamētū p̄t scribi in q̄libet materia ecia pluries scribi **I**te testm̄.
nūcupatiū sine scriptis fit qñ testator suā vltimā voluntatē nūcupat. i. d
clarat coram septem. testibus rogatis hoc dicit vsqz i. si. **N**ota p̄mo qd
heres in testō patris et filij eius dē ptātis et liberi sui nō pnt eē testes in tes
tamento ex quo tpe heres institutus est **R**ō ē qz totū quod in testō agit
spectat ad testatorē et heredē et p̄ oñs dicit eē cā ppria heredis ipsi^o ex q̄
ipsius interē g. est notabilis diūcta textui in l. pe. s̄. i. ff. qñ appe. sit et incā
ppria nemo d̄z esse testis vt l. oibus C. de testi. **A**n frat̄ emancipat^o p̄t esse
testis p̄ emancipato dic per doc in l. pentes C. de testi. et in c. litteras d̄
presūp. in ij. g. et bar. in l. q̄ testō s̄. q̄ at ff. e. occludit qd frat̄ p̄t testificare p̄
fratre volens s̄ inuit^o non cogit̄ et sic aduerte in practica qñ frater depo
nit notarius scribat qd volens nō inuit^o deposuit et istud ē vez̄ in cā ciui
li sec^o in cā criminali vbi nullus diūct^o admittit̄ vsqz ad septimū gradū nō
ē in l. cornelia ff. de iniurijs c. licet de testi. c. postremo de appella. **I**te nō
ta in d. ideoqz qd iura correctā nō dnt̄ inscribi volumib^o decoz. l. vna s̄. i. C.
de cadu. toll. quod intcluge fm quod notauit in principio h^o ty. **I**tez in
s̄ legatarijs qd legatarij et aliij singulares successores qd^o aliq̄ res singula
ris reliq̄t̄ et n̄ i hēditat. pnt eē testes i testō. et mltomagis p̄sōe eis diūcte
Et sic.

Et sic nō q̄ testib⁹ in testō descriptis p̄t aliq̄o relinq̄ vt hic et l. si q̄s ita ff. de re dubijs sic etiā dicitur testā l. dicantib⁹. C. e. nō at̄ scribentib⁹ l. senatus. C. de his q̄ sibi ascri in testō Rō. differentie ponit̄ in g. d. l. si q̄s ita qz facilius fieret fraus per scribentē q̄ p̄ dictantem. **I**tem in §. nihil q̄ testib⁹. p̄t scribi in qualibet materia apta ad scribendū et sic p̄t scribi in tabulis ligneis et lapidibus et mēbranis et in carta de coreo dcoz. l. i. ff. de bono pos. §. ta. Sic etiā in carta rasa l. carta ff. de bo. poss. §. ta. et istud nō suat̄ de consuetudine qz notarij qm̄ creant̄ iurant nō officere instrumenta in cartis de bōbice vel in cartis rasis. **I**tem in §. sed et vnum q̄ de vno testō vel in instrumento p̄t q̄s facere plures copias ab eodē nōrio et vtraqz scriptura dicitur esse publica vt notat g. l. vnuz ff. e. licet contrariū teneat g. hic et in l. si quis ex duob⁹ ff. de bo. poss. §. ta. Sed dcozda has opiniones aut em̄ notarius scribit plures copias eq̄ originales et ita scribit vnā sicut aliam nec in vna copia fit mentiō de alia et sic intelligit̄ g. in d. l. vnuz hoc est em̄ q̄ quōdiana practica p̄clamat dūanōrijs petiit̄ vnū vel plura instrumēta sup̄ vno facto aut vna copia exēplatur ab alia forte p̄ aliū non et tūc p̄mo dicitur originalis et ei credit̄ alijsāt nō ita creditur h̄ de illis notatur in aul. si quis in aliquo documento. C. de eden. et ita intelligant̄ alie g. **I**tem nō in §. si quis at̄ q̄ testib⁹ sine scriptis p̄t fieri corā vj. testibus qui debe nt cē rogati et o3 q̄ hoc exprimat̄ alias nō p̄sumitur h̄m bar. in l. hered palā §. in testis ff. e. Notarius tñ p̄sumit̄ eē rogatus in testō. licet nō dicat̄ h̄m bar. in l. sciendū ff. de ver. ob. **I**n g. super ver. legatarijs in si. hanc opinionē tenet io. an. in c. raynuncijs extra. de testa. vbi dicit q̄ legatarius nūq̄ p̄t esse testis nec p̄ senec. p̄ alijs nisi quando legatū valeret etiam irritato testm̄. Sed istud expresse est contra istum tex. et contra l. dictantibus. C. e. vno cape aliā g. sup. ver. damus g. aliter dicit nā aut q̄rit̄ principalit̄ de virib⁹ testamenti et tūc legatarius p̄t esse testis p̄ herede et p̄ alijs legatarijs p̄ se at̄ nō p̄t esse testis et ideo cautela est h̄m salic. q̄ addat̄ supnumerarij testes et ista est ois opinio doc. et eā tene quāqz ange. et moderni tenent alio mō. **I**n si. g. super ver. licenciā dam⁹. An soci⁹ p̄t esse testis pro socio tractatur per doc. et in g. in d. l. qm̄ et hec ē conclusio aut q̄s ē socius oim̄ bonorū et non admittitur aut vnus rei et in re illa nō admittit̄ in alijs at̄ reb⁹ admittit̄ p̄ter q̄ in cā criminali de isto notat̄ in c. veniens de testi. in c. si. d. accusa. **I**n g. super ver. iure in si. Nota ex hac g. q̄ fidei omiffarius vniversalis non p̄t esse testis in testō et rō est qz ipse est iure successor qz hereditas reuoluitur ad eum vt patet in tota materia trebel. **I**n glo. super ver. potestate. Nota ex hac glo. q̄ vbi q̄s admittitur in testem admittunt̄ etiam illi qui sunt in sua potestate nisi prohibeantur alia racione et ideo cū notarius habeatur pro teste vt in l. domicius ff. eodem. in instrumento notarij possunt liberi ipsius notarij esse testes vt colligitur ex hac g. noiabili.

In glo.

In glo. super ver. testibus in fi. vbi enumerantur multi casus in quibus si
oportet habere semper vsq. testes sed aliquando sufficit vnus duo vel tres
et aliquando nullus requiritur vt hic in g. 2. sequit. &c.

Rubrica de militari testamento.

Continuacio plana est ex principio nigri sequentis.

Supradicta diligens obseruacio ^{Milites in expe} ^{dicione degen}
tes possunt testari sine solempnitatibus requisitis in testamētis
paganorum. se cus si in domibus suis sint degentes Item filius
fa. miles potest testari dñmmodo testetur fm ius omune ac in testamētis
militum requiritur qd seriose et non iocose milites testentur hoc dicit vsq.
ad .s. quinimo. **N**ota primo qd milites possunt in testamentis condēdis
obmittere solempnitatem iuris civilis et est ratio qz milites magis armaq.
leges scire oportz l. si. C. de iu. deli. Secundo nota ibi quoquo enim mō qd
miles potest testari omni eo modo quo velit et sic in testamentis militum
sufficit suuare ius grētium quod est in ore duorum stat omne verbuz et sic
sufficit duo testes de isto lacius per bar. in l. i. ff. e. Tercio nota ibi illis at
qd miles tunc hz predicta preuilegia quando est in expeditione id est in cā
po sue exercitu castramentatus alias dz seruare ius omune dcor. l. pe. ff.
e. Quarto nota in .s. h. testariq. filius fa. extra expeditionez pt testari dñmō
testet fm ius dē quod secus est in pagano .j. ty. pr. circa prin. Quinto nō
in .s. plane ibi vt vtqz prius constareq. non debemus prius disputare d
preuilegio alicuius acti nisi nobis prius ostiterit de actu Et sic si statuto
dicatur qd instrumētū statim mittatur executioni. prius videndū est de va
liditate instrumēti facit l. diuus et ibi per bar. ff. e. **I**tem nota in d. cetep.
q. verba iocosa non obligant sicut nec verba causa discipline dicta vt l. ob
ligacionem substancia .s. si. ff. de acti. et oblig. sicut nec verba ppter amorē
et affectionem dicta vt dicendo tu eris filius meus nam per hoc talis nō
efficitur heres l. littere et ibi g. ff. de codicil. et hoc est qd voluit g. in l. fmo
nibus sic etiā verba obligatoria cā amicie plata nō obligant vt ē g. in l.
h. C. in qb' cau. colo. cens. li. xi vbi dicitur. ego sum tuus et omnia mea tua
sunt quibus verbis vtuntur sepe ytalici facit c. cum venissz extra de instit.
et similiter ver. iocosa non inducunt actionem l. sicut semel C. de libera cau.
Sic etiā nec verba recomendatoria alterius in epistola nō obligāt aliqūē
l. si vero non remunerandi .s. quidē ff. mandati **I**te in d. alioqui in ver.
se auduisse dicētē qd testimoniū de auditu pprio pbat h. de alieno auditu nō
vt l.

vt l. testium et ibi notat **C.** de testi. nisi in casibus pbando memoria nō ex
stare l. si arbiter et ibi de hoc notatur ff. de pba. **I**n g. i. ibi l. i. et non sit
negociator **I**n e. g. ibi l. ex eo tpe ista notantur expresse in l. penul. et ibi
bona g. ff. ex q. cau. maio. et continent his metris **I**n brachijs stigma iurās
examen et ensis **M**atriculā faciunt militem non negotiator **R**equirit etiā
ad hoc vt gaudeant p̄uilegijs militū vt sint i expedicione vt in principi
o huius ty. **E**t ex isto patet q̄ milites nostri tēporis qui potius sūt nego
ciatores maxime milites florentini et venetici nō gaudebūt p̄uilegijs militū
Sunt tamen milites propter auctoritatem eis prestatam a superioribus. h̄
eorum milicia ideo non est p̄uilegiata s̄m bal in d. l. pe. **S**ed quero q̄ sint
p̄uilegia militibus concessa saltem circa testamenta **R**espondeo q̄ iij. ff.
p̄cedibus habent p̄uilegia **P**rimo respectu forme et solemnitatib⁹ testa
menti **S**ecundo respectu testantis persone **T**ercio respectu persone insti
tute **Q**uarto respectu substancie testamenti **R**espectu forme solemnitatis
habet octo p̄uilegia **P**rimo circa testes qz sufficiunt duo testes in testō
militis vt hic in d. nam q̄uis vbi in pagano requiruntur septem vt in ti. p̄
cedenti. s. si. **S**ecundo qz nō requirūt q̄ testes sint rogati vt hic in s. plane
secus in pagano vt d. s. si. et ibi dictum est **T**ercio quia miles potest sciēt
preterire filium vt l. sicut **C.** e. et l. si cuz in vtero secus in pagano vt j. de ex
hē li. circa p̄cipiū aut. ex cā **C.** d. libe. p̄te. et ibi de hoc per bar **Q**uarto qz
testm. militis nō rūpiūt p̄ agnacōm sui heredis puta filio mortuo instituto
vno testatore nepote preterito supstite l. q̄ iure militari ff. e. secus in pagāo
l. gallus ff. de libe. et postu **Q**uinto qz miles p̄t hereditatē directo dare vel
adimere in codicillis l. militis codicill. ff. e. sec⁹ in pagano j. de codicil. s. co
dicil. **S**exto qz testm. militis facilius confirmat q̄ pagani j. q̄b⁹ mo. testa. in
fir. s. non tñ et j. e. s. quimmo **S**eptimo qz miles p̄t facē testm. p̄stitu
cōm pupillare filio impuberi licz sibi nō faciat testm. notat in l. miles ita ff.
e. q̄d sec⁹ in pagano j. de pupil. substi. s. i. **O**ctauo qz miles p̄t decedere cū
duob⁹ test. l. q̄rebat ff. e. sec⁹ in pagano j. q̄ mo. testa. insti. s. p̄teriore **R**es
pectu at̄ psone testantis h̄z iij. p̄uilegia p̄mo qz dāpnat⁹ de crimine capitali
p̄t adhuc testari de castren. si hoc sibi sit resuatu in s̄ua vt j. e. s. quimmo
et ibi notatur sec⁹ in pagāo l. q̄ a latroni⁹ s. i. ff. de testa. **S**ecūdo miles du
bius de statu suo testari p̄t l. ex militari s. i. ff. e. secus in pagano l. de statu
ff. de testa. **T**ercio qz miles mutus vel surd⁹ testatur vt j. e. s. quimmo se
cus in pagano l. q̄ in ptate s. i. ff. de testa. **Q**uarto si⁹ miles testat vt in s.
h̄ et testari j. e. secus in pagano vt j. ty. p̄x. circa p̄cipiū **R**espectu plo
ne institute miles h̄z hoc p̄uilegiū qz p̄t incapacē instituere d̄m d̄ tal sit
capax tpe testi l. neqz s. pe alias deportati ff. e. **I**n pagāo at̄ requir̄ capa
citas i t̄b⁹ t̄pib⁹ vicz testi. mort. et adicōis h̄editat. l. si alicnū s. i. ff. d̄ h̄. insti
Resp̄ cū

Respectu substantie testamenti miles in hoc preuilegiat qz miles potest
decedere p pte testat^r qz pro parte intestatus l. miles ita ff. e. secus autem
in pagano qz de here. insti. s. et si vnum Item miles potest directo substitu
ere extraneo l. centurio ff. eodē. secus in pagano vt in s. si. qz. de pupil. sub
sti. Item miles potest grauare heredem vltra vducentem l. in testamento
C. ad l. falci. secus in pagano vt qz. de l. falci. s. nouissime et de omnib⁹ istis
preuilegijs dic lac⁹ per bar in l. neqz. s. deportati ff. eo. Aduerte tamen qd
licet paganus potest aliquid relinquere forarie sue l. donaciones in concu
binam ff. de donaci. tamen miles hoc non potest l. miles s. mulier ff. e. sic
etiam nec clericus potest vt est glo. in l. miles ff. de re iudicata Ad autem
miles debet precedere legum doctorem hic disputat quidaz doc. mediola
nensis et sic concludit Aut sum⁹ in actibus qz spectant ad doc. et precedit
doc. Aut in his que spectant ad exercitium militis et oz precedere miles p
batur istud in l. i. C. de offi. vica. In actibus at omunibus et indifferētib⁹
concludunt doc. legum doctorem tamqz nobiliozem precedere quia leges
magis sunt necessarie p re publica qz arma vt pbatur s. in phe. insti. **I**
In g. super ver. admiratnz ibi l. generaliter de qz dic sic. qz si clericus legit
time citatus et monitus sit a prelato suo vt reuertatur ad prebendā suā. qz.
tps ouentens qz. qd venire poterit et non venit aliqz iusta cā non subisten
te p^r puari beneficio suo c. inē qtuoz et c. si. extra de cle. non resi. de qz pleni⁹
per g. et doc. in c. qm̄ frequenē s. porro extra vt lite non p^rtestata.

Quinimmo et mutus et. Hoc intendit mutus et surdus mi
litare valebit etiā p^r missionē ad annū et non vltra etiā si iudicio heredi
asscripta p^r anū extiterit. veterai vero et milites p^r missionē testat^r in re di
Item testamētū pagani inualidū p^r noua volūtate ipi⁹ fci militis confirmari
simi. it miles p^r confirmare testamētū suū p^r capitis diminucōm Itē si⁹ fa p^r
testari de qm̄ castren. peculio h⁹ dicit vsqz in si. nota p^rticulas sumarij Secū
do nō in h. p^r missionē qz puilegiū milicie i testamētis factis durat p^r missi
onē vsqz ad anū sic etiā puilegiū absentis cā rei pblice vt nō cogat accipē
tutelas durat p^r anū vt nō. s. de excu. tuto. vel cura in s. itē qz rei. sic etiā p^r
uilegiū alic⁹ ma^rcule scolari. durat p^r quinquēniū n̄ intrādo scolas sm̄ bar. i
l. pe. ff. e. Puilegiū at nūdinaz p^rdit nō vtēdo p^r decēniū l. i. ff. de nūdis
Itē in h. qd ergo qz in testam. iudicio appoita retrotrahit. ad tps testam.
et iō si qz institut^r s. iudicione adueniēte iudicōe cēset institut^r tpe testamē
ti et h⁹ iō ne qz p^r tpe dicat^r testat^r et p^r tpe dicat^r intestat^r qd eē nō oz vt l
qd oz ff. e. Sic etiā in contractib⁹ iudicio retrotrahit l. poci⁹ et l. qz balneū ff. qz
po in pig. hēanē sec⁹ in lega. sm̄ g. in l. si vxozē C. de iudi. incer. licz bar. alit^r
dicat l. si fil⁹ ff. de h. ob. et ibi dixi **I**te nota in s. h⁹ et si qz qz testm̄ inualidū
potest.

potest confirmari per nouam voluntatez testantis facti militis ymmo pl^o
si paganus faciat testamentum minus validum iure omni qui postea effi
ciatur miles et in militia decedat valet eius testamentum iure militari
dummodo non appareat de contraria voluntate eius l. in fraudē §. testm
ff. eo. et ibi glo. **I**tem nota in d. deniqz qd testamentum factum a milite
non irritatur propter minimam capitis diminucionem si ipse permaneat
in ipsa voluntate cōcordat l. miles filiusfa. ff. eo. Et est ratio quia possit no
uum testamentum condere ergo multo magis posset conditum confirmare
vt dicit glo. sup. pr. ver. valere Per maximam autem et mediam capitis di
minucionem irritatur testamentum militis vt videbitur hic in glo. sup. ver
bo missionem **I**n glo. hactenus in si. hec. vltima a pbatatur per doc. et per §.
post missionem vero qui venit continuatiue et loq̄t generalit̄ **I**n g. missi
onem in si. occlude sic testamentum militis valet post missionem honestā ad
ānū sec^o si p^o missionē ignominiosā puta quis dampnatus est de crimine ca
pitali tūc em̄ n̄ p̄t testari sicut nec aliquis dampnatus ad mortem l. qui vlti
mo ff. de penis l. ei^o q̄ ap̄d §. si cui aq̄ et igni ff. de testa. nisi ex cā fuerit sibi r̄
seruata ptās testādi in castrensi vt hic in g. q̄ ad h̄ ē satis notabilis sic etiā
d̄z qd notario de falso. d̄p̄nato p̄t reuari ptās excā. officiendi aliq̄ instru
mēta s̄m bar. in l. militari ff. e. ty. et in l. diu. ff. de iniu. Antiqs at rogacōes
p̄t nōri^o d̄p̄t^o d̄ falso pblicare vt dixi s̄. ty. pr. §. h̄ cū aliq̄s. In si. g. sup
ver. t̄m̄ō q̄ vera nisi si^o fa. testet ad p̄ias cās qz tūc vzi aduēticijs s̄m bar
et g. in l. q̄ in ptāte ff. de testa. et pleni^o p̄ bar. in l. i. C. de sa. sac. ec. **H** q̄ro an
si^o fa. possit testari de lib̄s ept̄. in studio videt̄ qd sic nā h̄ lib̄ videt̄ q̄si bō
castrensiā vñ de eis possit testari l. i. §. nec castrense ff. de coll. bonoz et h̄ vi
det̄ tenē g. in l. filie C. sai. hircis. in l. q̄ p̄r. ff. sa. hircis. bar. tñ i. d. §. nec castre
se sic occludit aut p̄r emit libros noie filij et tradidit filio iā f̄cō. doc. et tūc
cū q̄si castren. et tūc p̄t testari l. castre. ff. de castren. pecu. aut tradidit filio
tpe q̄. fuit scolaris et tunc si est fact^o doc. añ mortē patris illi libri dicuntur
q̄si castren. et per hoc offirmat̄ donacio patris l. donaciones §. si p̄r ff. de
donaci. et sic itez potest testari **S**i nō fuerit fact^o doc. añ mortē patris tūc
nō censent̄ q̄si castrensiā h̄ tñ talis donacio morte patris confirmatur vñ
nō venit in collaci. bonoz l. i. C. de cast. pecu. li. xij. et hoc fauore studioz az.
o. l. q̄ p̄r **N**o uerte etiā qd debitū hoēstū f̄cō vel. tractū p̄ filiūsa. occasiōe
studioz i vita p̄ris tenet̄ fr̄es de iure di tāq̄z es alienū l. h̄ iulia^o §. qd d̄z ff. ad
maceo.

macedo et ibi vide optimā glo. q̄ debita filij contracta in studio teneatur
pater soluere de isto etiā per bar. in d. s. nec castrense sequit̄ & ca.

Rubrica quibus non est permittus fa cere testamentum.

Postq̄ visum est qualiter testamenta debeant fieri oportet videre an om
nibus liceat testari ideo modo videndum qui testamenta facere nō p̄nt

Non tamen omnibus licet. Filiusfam. etiam patre
testari nec validatur eius testamentum si factus sui iuris decessit
rit Fallit in castren. et quasi castren. peculio de quo filius potest
testari Item impubes furiosus p̄digus surdus et mutus non testant̄ nec
cecus nisi s̄m specialem obseruanciam neq̄ etiam captus ab hostibus dū
mō est apud hostes h̄c dicit vsq̄ in si. ty. **¶** Nota p̄mo q̄ filiusfam. cuiuscū
q̄ etatis fuerit etiam si c. annoꝝ non potest facere testamentum etiam cuz
voluntate parentum et sic etiam non potest codicillari et sic cui p̄hibetur
testari prohibetur etiā et c. codicillari l. diui. s. codicillos is d̄mum facere
potest qui testamentum facere potest hoc dicit s. iste ff. de iure codicil. **Do**
nare aut̄ cā mortis p̄t patre d̄siente et rō diuersitatis videbit̄ cū gl. **¶**
Secundo nota ex d. itaq̄ q̄ filiusfam. p̄t libere testari de castren. et quasi ca
stren. peculio dū mō legitimam t̄n porcionē relinquat suis filijs liberis si h̄e
at et si non habeat relinquat pentib' alias eius testamētū subiaceret q̄rele
vt notat̄ in l. fi. c. de inoff. test. Si at̄ decedit intestatus tunc si h̄z filios illi
succedunt si non olim succedebant fratres deinde parentes vt d̄r in s. itez
si vero intestati hodie at̄ succedūt pentes cū srib' vt in autl. defūcto c. ad
terculia **¶** Itē nota in d. ex h̄ q̄ peculū castren. vel q̄si castren. d̄r p̄rie p̄ri
monij vnde p̄r nō p̄t filio illud auferre nec creditores p̄ris nec fili' teneñt
lyd p̄ferre cū fratrib' vt hic in tex. **¶** Itē ibi si q̄s ali' qd̄ ab iicio nō valuit
¶ Itē in s. p̄tea q̄ ipubes. i. mascul' minor xiiij. ānis et feia minor. xii. ānis
nō p̄nt testari rō qz nō h̄nt discretionē ai illa em̄ etas q̄cqd̄ vidit ignorat
vt l. i. c. de fal. mone. **¶** Itē in s. itē furiosi q̄ furios' p̄pter d̄sēm mētis nō
p̄nt testari req̄rit̄ em̄ sanitas mētis nō corporis testātis et hoc ē qd̄ dicit̄ nō
r̄h in testamentis tal' sane mētis licz corde debil' vt l. ij. ff. de testa. et ibi p̄
bar. **¶** Itē in s. furios' q̄ furios' h̄ns dilucida int̄ualla p̄t tūc testari cū su
roz int̄miss' ē **¶** Itē q̄ testamētū añ furozē factū nō irritat̄ p̄t furozē sup
ueiētē. rō ē qz multa ipediūt contrahenda que non dirimunt iam contracta
t. patre

l. patre furioso que ad hoc semper allegatur ff. de his que sunt sui vel alie
ni iuris. Satis enim punitur ipse furiosus pena furoris Hinc est q
furiosus interficiens patrem non punitur si hoc faciat tempore furoris et
non ex malicia l. diuus ff. de offi. presi. l. pe. §. sane ff. ad l. popey. de paraci
debet tamē furiosus custodiri et inuinculari q si euaserit ex vinculis debz
custos puniri et punietur vt d. l. diuus Probatum autem furor tēpore testi
tribus modis. primomodo per medicos qui interfuerunt cure sue l. si semel
C. de re milita. li. xij. c. significasti extra de homici. Secundo modo quis p
betur furiosus ante testamentū nam licet quilibet presumatur de sui natura
sane mentis vt dicit glo. in l. nec codicillos **C.** de codicillis Tamen si semel
fuerit furiosus presumitur postea vt est glo. singularis in c. fi. extra de succe
ab intesta. in d. compotez mentis Tercio probatur ex actibus et sermoni
bus et non conuenientibus homini sane mentis puta quia percuciat homi
nes et faciat lapides sine ratione ita q homines fugiat ab eo et proferat
verba insania de quo per bar in d. l. ne codicillos et in l. ij. ff. de testa. xvij. q
ij. in prin **C.** Item in §. item prodigus q prodig^o nō p̄t facere testamētū **C.** de
tū añ factū n̄ irritat **C.** Item in §. item surdus q surdus et mutus nō po
ssunt semper testari pro quo dicit sic Aut est surdus et mutus simul et non
testatur Aut est mutus tantum et tunc si scribere sit potest testari alias nō
nisi ex impetracōe a principe Aut est surdus tantū et tunc siue sit furiosus a
natura siue a casu potest testamentum facere quia nemo ē t̄z surdus quin
aliquid audiat si super caput eius fortiter clametur ita notatur in l. discre
tis **C.** qui testa. facere possunt. Probatum autem quis surdus et mutus ex
actibus suis exterioribus quia dicit testis q vidit talem qui non poterat
proferre verba nec loqui sed quicquid volebat nutibus signis et cum hu
iūeris significabat et similiter de surdo de quo per bar in l. mutus ff. de bo
no poss. furio. mu. et sur. **C.** Item in §. cecus q cecus potest facere testamē
tum sed tamen maiorē solemnitatē debet adhibere secundum q hic
dicitur in glo. super ver. per obseruacionem Item per istum tex. allegatur
q iustinus fuit pater iustiniāni similem tex. vidistis in §. est et aliud. §. de
donaci. predicta habent locum in ceco carente vtroqz lumine probatur au
tem cecitas ex actibus exterioribus quemadmodum probantur omnes p
uaciones sensuuz vt l. his q §. diu^o ff. de tu. et cu. da ab his et l. nec codicil
los **C.** de codicillis et ibi notatur de quo etiā per bar in d. l. mutus **C.** Item
Nota in §. eius q capti ab hostibus nō possunt testari et intellige de cap
tis a veris hostibus Eecus si a latronunculis vt l. qui a latronibus ff. de
testa. Similiter etiam obsides que dantur hostibus in pignus non testan
tur quia ea que querunt dum sunt apud hostes sunt fisci et ea que domi
linquerunt non habent dispositionem vt l. obsides ff. de testa. et intellige
de obsidibus datis populo romano vel ab eo vel ab alijs inter quos sit
licitum.

licitum bellum quia vna ciuitas non potest dare veras obsides alteri ciui-
tati de iure licet de consuetudine hoc sit vsurpatum vt notat glo. in l. ij. C.
de pat. qui si distrax. et c. ex rescripto de iu. iuran. et in c. exposita de arb. in
ultima glo. **I**tem nota hoc de fixatione l. cornelie et l. postluminij. de quo
plene dictum est in §. si ab hostibus s. qui. mo. ius pat. pote. sol. **I**n glo
permiserunt in si. iunge glo. se. Et nota rationem differentie **I**tem potest
esse alia ratio quia testamenta sunt publici iuris l. ij. ff. de testa. et in his q̄
sunt publici iuris consensus patris nihil operatur l. nā quod ff. ad trebell.
vnde cum filius de se non possit testari ita nec cum consensu parentis. ita
notatur in l. senium quidem C. qui testa. fa. poss. Secus est in donacione cā
mortis que non est publici iuris h̄ magis sapit naturam contractus vt l. si
socer vbi hoc notat glo. ff. de dote prelega. Et contractus etiam possunt
pendere ex alieno arbitrio l. si quis arbitrari ff. de verbo. ob. **I**n gl. inu-
tile ibi l. si contra dic q̄ ibi non solo contractu temporis conualescit h̄ alio
admiculo concurrente **D**e isto tamen lacius per dy. de re iu. non confir-
matur in vi. **I**n e. glo. in si. Et ratio est quia in codicillis non requiritur
tanta solemnitatis sicut in testamentis vt probatur §. de codicillis per to-
tum **I**n glo. impubēs in si. Nota hanc glo. et sic distingue cuz queritur
an dies ceptus habeatur pro completo **N**ut sumus in materia fauorabili
puta in testamentis in manumissione vsucapione et similibus et dicendū
est q̄ sic **N**ut sumus in materia odiosa vt in prescripcionib⁹ que introducte
sunt in odium dominorum et computatur tempus de momento ad momē-
tum **N**ut sumus in materia mixta vt in restitucione minorum et in benefici-
o fruendo **E**t tunc attendimus hoc quod inducit fauorez vnde si sit fauor
minoris vt habeat de momēto ad momētū illō tps attenditur **S**i odium
non vt d. §. minorem et hec distinctio ponitur in glo. in c. cū in cūctis extra
de electi. **I**n glo. verbi ratur in si. de isto vide que dixi in l. is cui bonis
ff. de verbo. ob. **I**n glo. super ver. ex l. cornelia in si. Nota hanc glo. vbi e
numerantur persone que non possunt testari **U**nderuersus **T**estari neque
unt impubēs religiosus **F**ilius in sacris morte dampnatus et obses **P**ro-
digus et stultus **T**ubius seruus fur iofus **C**rimine dampnatus cum iurto
sui d. is et iste **Q**ui maiestatem lesit sic cecus et ipse **D**e excommunicato autē
dicitur in c. decernimus de senten. excom. in vi. **Q**uia si publice sit excomu-
nicatus non potest **S**ecus si occulte sequitur **B**ca

Rubrica de exheredacione liberorum.

Continuacio patet ex gl. i. nigri Queritur pro euidentia tituli que requiritur
ad hoc vt pater habeat exheredacionem filij et vt valeat exheredare
ipsum.

ipsum Responde q̄ quicq̄ vt notat glo. in l. ij. §. ant̄ heredis ff. de libe-
 postu. Vndeuersus **N**ominat et pure toto gradu alleq̄ cā **D**ebet em̄ no-
 minatim exheredari vt statim dicitur **I**tem pure et non sub condicione ni-
 si filius. esset institutus sub condicione casuali vel mixta et in eius defectu
 exheredatus **I**te d̄z exheredari ex toto gradu nō a certa persona. **I**tem
 debet exheredari a tota hereditate non a quota **I**tem debet exheredari
 causa legitima et iusta **C**irca quod quero quot sunt cause exheredandi si-
 lium **R**espondetur q̄ sunt xiiij. que enumerantur in §. causas in autl. vt cū
 de appellacione cognoscatur colla. viij. vndeuersus **B**is septem causis fili-
 us potest exheredari **P**arentes feriat vel verbum si male dicat **T**rimine-
 culset eos veneno si potat illos **D**etulit in eos furientes negligit illos.
Improbos associat dilectam patris adamat **N**ō fideiussit pro patre nec
 hoste redemit **T**estari prohibet patrem vel arena se miscet **N**on orthodoxus
 vel filia luxurietur **S**unt etiam octo cause p̄pter q̄s filij possunt exheredari
 dare parentes que notantur et habentur in §. et hoc quidem de penū in
 eodem autl. vndeuersus **S**ed pater ex octo filij conspernit honorem **P**ec-
 sat filiū veneno si potat euz **C**oniunctam filij diligat testariq̄ vetat **P**urē-
 tem negligat captum nec hoste redemit **C**onsortis vite crudeliter insidiat
 tis **F**rater autem potest exheredare fratrem ex tribus causis ita q̄ ad fra-
 tris non perueniat hereditas quāq̄ turpis persona sit instituta quia ali-
 as frater p̄t exheredare fratrem indistincte qui casus notantur in §. ingrati-
 tudinez in autl. de nup. colla. iij. prim⁹ cas⁹ ē si frater procurauit mortē fra-
 tris **S**ecundus si induxit criminalem accu- ac onem contra eum **T**er-
 curauerit iacturaz primonij et substancie fratris nā tūc hereditas fratri ca-
 li non debetur quāq̄ turpis persona sit instituta **S**ed vadit ad alios pen-
 tes seu fratres seu primiores venientes ab intestato sequit nigz.

N Du tamen omnino. **V**olens testari debet filius su-
 um quem habet in potestate i-
 stituere vel nominatim exheredare alioquin annullabitur testm̄
 patris **S**ed filie femine et alie descendentes post filios ex virili
 sexu p̄pter pretericionem olim n̄ anulabant testm̄. sed ipsis certa portio da-
 bat p̄ ius accrescendi et poterant in ceteros exheredari **S**imilit̄ postumi
 dñt institui vel exheredari licet olim erat differentia in masculos et feias
Item testator hñs filiū et ex eo nepotē d̄z p̄ filiū institutū nepotē ex filio i-
 stituere vel nominatiz exheredare ne d̄ngat mortuo filio in vita p̄ris te-
 stamentū patris rūpi. p̄ agnacionē sui heredis ad similitudinē postūi hoc
 dicit. **N**ota p̄mo q̄ testator d̄z filiū suū heredē instituere vel nominatim ex-
 heredare nā si fili⁹ sit p̄teritus. i. nec institut⁹ nec exheredat⁹ testm̄ p̄ris ē nullū e-
 tiā si si⁹ deceat añ mortē p̄ris qd̄ vez ē si eēt extranei instituti **E**cus si
 alij.

alij vententes post filium ab intestato essent instituti qz tunc post mortem
filij conualesceret testamentum patris iure pretorio l. postumus §. qd̄ circa
ff. de inius. rup. testō et ibi hoc tenet bar. quod dictum ang. dicit esse veruz
duobus concurrentibus primo si non procedat aliud testamentū solēpne
et validum de iure civili et pretorio l. si filius qui in potestate ff. de libe. et
postu. Secundo q̄ filius moriatur viuo herede. instituto l. gallus §. nūc d̄
lege ibi dūmodo institutus ff. de libe. et postu. Item illud quod dictum est
per pretericionem filij testm̄ patris sit nullum verum est si filius 7. annum
petit illud testm̄ declarari nullum Alioquin post annū illud testamentū va
lebit iure pretorio ita q̄ heredibus scriptis datur bonoz possessio vt l. fili
o preterito ff. iniust. testa. et ibi hoc t3 bar. Secundo nota in d̄. sed non ita
q̄ soli filia et nepos i ptate n̄ debāt institui vel exheredari nominati de nece
ssitate s̄ si erant preteriti aduocabant medietatez eius quod ab intestato
erant habituri Sed hodie ista differentia est omnino sublata vt in §. se d̄
nostra 7. e. et l. maximum vicium. C. de libe. prete. ¶ Item nota in d̄. s̄ nec
nominatim q̄ nominatim exheredare est certa persona denominata vl̄ cū
pprio nomine vel alio exheredare ita q̄ non sit d̄nbitacio aliqua cor. l. i.
ff. de libe. et postu. ¶ Item nota in §. postumi q̄ postumi liberi debent insti
tui vel exheredari et si fuerit sexus feini sufficit inter ceteras sed masculino s̄
oz nominatim exheredare Istud verum est iure antiquo. sed hodie nulla
differentia sexus est fienda vt d. l. maximum vicium et d. §. s̄ nostra ¶ Itē
nota ibi v3 qd̄ testm̄. q̄ differentia est inter testamentū in quo iā natus est
preteritus vel in quo postumus est preteritus nam primū non v3 sed secū
dum v3 licet rumpatur per agnacionem seu natiuitatē postumi ¶ Itē nō
in d̄. ideo qz q̄ partus abortiuus non rūpit testamentū patris et est rō qz
non est animal viuū vt l. qui mortui ff. de ver. sig. si tamen culpa mulieris fi
eret abortiuus puta qz mulier ante partū viuū cōprimeret ventrē vel aliud
medicamentum caperet ad producenduz abortū quod fit inter xl. dies p̄
cepzionez si fuerit masculus vel inter lx. si fuerit femina qz tūc talis mulier
relegatur vt l. diuus ff. de extraordi. crim. et ibi hoc notat bar. nisi hoc fecis
s̄ propter pecuniam qz tunc capite puniretur vt l. cicero in oracione ff. de
penis Sed post partū viuificatā si mulier procuraret abortū teneē l. pom
peyus de paracionis c. sicut ex litterarum extra de homici. et ibi de isto vi
de similiter etiā puniretur qui daret poculum amatoziū vt incalesceret in
amorem eiusdem ff. de accarhis l. si quis aliquid §. qui abozcionis ff. de pe
Item nota in §. postuoz q̄ pater cōpellitur causatiue nepotem instituire
vel exheredare non prescise qz filius suus optinet primum locum succeden
di s̄ si cōtingeret illum filiu3 viuo patre decedere tunc nepos agnosceret su
us heres et sic in illo casu oz nepotē instituire vel noiatiu exheredare alias
testm̄ p̄ris anularet et pp̄ hoc fuit sc̄zōsiliū l. velley. vt qñ p̄r vellet testari
diceret

diceret sic in testamento filium meum instituo vel exheredo et si contingat eum decedere in vita mea tunc nepotem meum sibi substituo l. gallus § nūc de lege velley. ff. de libe. et postu. Gallus aut consulebat de nepote nascituro post mortem filij vt testator sic diceret filium meum instituo et si contingat eum mori me viuo tunc si quis mihi nepos ex eo natus fuerit §. deez mēses post mortem filij mei illum substituo vt d. l. gallus in principio ¶ In g. super ver. instituat in fi. dic sic hodie tenetur pater filijs relinquere trientē eius quod ab intestato erant habituri si habeant iij. liberos vel min⁹ ¶ Et si habeant quinqz vlt. plures tenent relinquere semissē vt in autl. nouissima de inoff. testa. vndeuersus ¶ Quatuor aut §. dāt natis iura trientem ¶ Semissim redouit extant si quinqz vel vltra Arbitrium reliqua sequitur substitua patris. Et tenetur pater hoc relinquere iure. et tytulo institutionis vt in §. aliud qz hic allegato et est ratio quia tytulus institutionis est honorabilior qz tytul⁹ alio mō relictus l. filium §. si portio ff. de le. pstan. et vtilior est propter ius accrescendi vt l. vnica §. his itaqz C. de cadu. tollen. Sufficeret tamen si pater diceret lego hoc filio meo iure institutionis ar. l. habitatio §. primo ff. de vsu. et habi. ¶ Ouerte tamen qd si pater minus relinquit qz §. dictum est dūmodo aliquid relinquat non irritatur testamētū patris possunt agere filij ad supplementum vt l. omnimō in prin. C. de inoff. testa. ¶ In g. ver. nemo in fi. ¶ Iunge has duas soluciones simul et dic aut filius est preteritus et viuit et tunc post annum si filius non iprobet testm ex equitate pretozia reconualescit testamentum quamqz de iure civili sit nolum et illud est singulare ius ¶ Aut filius preteritus moritur et non reconualescit cum hoc non reperjatur expresse cautuz nec ius singulare est extendendum vt l. ius singulare ff. de legi. ¶ Et ista est comunis opinio de quo si placet vide lacius per doc. in d. l. filio que per plures doctores repetita est ¶ In g. ver. constiterit in fi. ¶ Ratio est quare per mortem postumi preteriti reconualescit testamentum quia testamentum erat ab inicio validum. vnde habuit bonum incium et illud multum operatur ad oualescentiā ar. l. qui vas argen. §. si ego ē pollienda ff. de fur. ¶ In g. ver. nominati in fi. alias super ver. extet ¶ Nota ex ista g. coniuñta precedenti quid sit exheredari inter ceteros et quid nominatim nam inter ceteros exheredare est exheredare aliquos eiusdez gradus mixtim cum alijs alterius gradus verbi gratia dicendo sic ticiū filium meum instituo et ceteros liberos meos exheredo nam tunc fit mixtio primi gradus successoris cum alijs gradibus quia appellatione liberorū continent filij nepotes et pronepotes ita colligitur ex l. ij. ff. de libe. et postu. Et nominatim exheredare quid sit dic vt in notalib⁹ ¶ In glo. ver. postumi alias institui in fi. ¶ Nota ex hac glo. qd si testator instituat postumum censentur omnes postumi instituti siue sint nascituri ex pmo matrimonio siue ex alio et hoc est fauore testamenti ¶ Secus esset in exheredatione

heredacione facta simpliciter dicendo postumum meum exheredo quia
si tunc solus vnus ex primo matrimonio nascatur ille solus intelligitur ex
heredatus secus si plures nascerentur et hoc verum nisi fieret exheredacio
per vniuersalem terminum vt omnes postumos vel quemlibet filium meū
postumum exheredo tunc satis nominatim videntur exheredati vt l. post
umi per virilem §. nominatim ff. de iniust. rup. et irri. tes. et que nominatim
exheredacio requiritur iure isto in postumis vide §. nostra ꝛ. eo. ty. hodie
tamen exheredacio postumoz non potest fieri cuz requiratur causa ingra
titudinis ad exheredacionem vt in §. causas in autl. cū de appel. cognosc.
colla. viij. et postumus non potest omitttere ingratitudinem cum nondum
natus sit facit l. si quis §. i. C. de inoff. test. et hoc est quod voluit hic g. sup
ver. rumpitur ¶ In g. verbi infirmatur in si. Nota q̄ quamq̄ testamentuz
patris irritetur et annulletur per pretericionez vel exheredacionem filij le
gata tamen vel fideicommissa in eo testamento valent vt d. autl. ex causa. q̄
autl. non intelligitur in postumo qz tunc etiam legata nō valent vt hic nō
ritur et etiam in d. aut. ex causa alle. in g. ¶ In g. super ver. abortum in si. q̄
ritur quid de postumo ex secto de ventre matris an rumpat testamentuz
si fuerit preteritus Respondet q̄ sic si nascatur cum spiritu vitali etiam si n̄
sit integrum al. l. quod dicitur ff. de libe. et postu. tamen talis filius non im
plet condicionem positam in testamento si peperit qz nō dicitur mulier pe
perisse q̄n filius exsectus seu extractus est ex ventre vt est bonus tex. in l. annicu
lus amittitur ff. de ver. sig. vbi tex. dicit falsum est eam peperisse cui mortu
e filius extractus est ¶ In g. parentib⁹ in si. dic sic osilium galli etiam hz
locū in pentibus seīs tamē si obmittatur eius osilium a pentib⁹ masculis
dicitur testamentū nullū si a feminis querebatur et est rō qz p̄terico mās
habeat p̄ exheredacōe vt in §. mater ꝛ. e. ¶ In g. viuo ibi a vero postūo
rō est qz si tpe mortis patris supervixerit filius qui tenebat primū locū in
successione testamentū patris erat validum vnde si postea filius decedat
non attenditur aliud tempus vt l. si quis filio exheredato ff. de iniust. rup. ꝛ.
irri. test. ¶ In e. g. in si. Nota q̄ si filius emancipatus instituat filiū suū vt
p̄tereat p̄sem suū si filius iste institut⁹ decedat viuo testatore p̄ nō dicere
testm̄ nullū nec etiā irritaret p̄m hanc g. bar. tñ dicit q̄ ruperet p̄ q̄relā et
melius loq̄ vt in l. postūoz et in l. in suis ff. de libe. et postu.

Emancipatos liberos. Olim liberi emancipati de iure ciuili nō
debebant de necessitate institui vel exhe
redari De iure tñ p̄torio si nō instituāt debebāt noiati exheredari mascu
li femine vero int̄ ceteros alias liberi expugnabāt testm̄ ōtra tabulas
Itē adoptiui liberi a patre adoptiuo in e⁹ sunt potestate sūt instituendi vl
exheredari sec⁹ si nō sint i eius p̄tate qz tūc a patre naturali sūt instituendi
vel ex

vel exheredandi hoc dicit vsqz ad .s. h. hec qdē Nota qd liberi emācipati de iure cūsi quo ad successione erant inogniti hodie tamen sunt ogniti quia hodie sublata est differentia p̄rie potestatis. et emancipacionis vt .i. vide bimus in .s. h. hec qdē Secūdo nō ibi .s. adoptiui q̄liter filij adoptiui sint instituendi vel exheredandi circa quod concludē sic fm l. cū in adoptiuis C. de adopci. quando qz filius adoptiu⁹ transit ⁊ ē in potestate adoptantis qd quando sit vidimus s. de adop. .s. i. et tūc p̄inde habetur filius adoptiuus ad patrē adoptantē ac si esset filius suus naturalis et legitimus. vñ pater tenetur eum instituere vel exheredare alias filius rūpit eius testm̄. ⁊ tunc ille filius adoptiuus habetur quo ad p̄rem naturalē tāqz extraneus vnde non curat tunc de institutione vel exheredacione illius patris naturalis qñqz filius adoptiu⁹ ē. emācipat⁹ a patre adoptate et tūc ille filius reciperat iura patris naturalis nec vocatur ad successione patris adoptiui vnde tunc non est instituendus vel exheredandus necessario a patre adoptiuo quandoqz filius adoptiuus non transit in ptatē adoptantis et tūc p̄ naturalis tenetur eum instituere vel exheredare et pater adoptiuus nō tēt et tamen ab intestato succederet patri adoptanti solum et non alijs agnatis vel cognatis patris adoptantis de isto lacius in .s. sed hodie s. de adop. et in .s. sed hñ .i. de heredita. que ab intesta. deferuntur Arrogatus at filius retinet omnia iura in bonis patris arrogatis sicut suus heres de q̄ per bar. in l. si arrogator ff. de adop. et in d. l. cū in adoptiuis In g. heredes ibi licet patres non sint sui heredes hec ratio non videt bona fm g. si ne supplecione Sed ymmo est bona qz non sunt sui heredes nec oz qd instituantur vel exheredantur qz ad esse testamenti non exigitur qd quis instituat nisi sit suus vñ g. supponit qd si pater non instituat vel exheredet in testamento filij non valeret testamentū quod est falsum ymmo valet licet posset rumpi per bonoz possessionem extra tabulas vt l. i. ff. si q̄s a pen. fu erit manu. h. g. p̄t saluari intelligendo eā fm iura noua

Sed hec quidem vetustas introdu. In hoc corriguntur omnia que sup̄ dicta sūt. hoc intendit sublata differentia que olim erat inter filios masculos et feminas descendentes p̄ femineū sexū et inter postumos masculos ⁊ feminas et inter filios in ptate et emācipatos hodie oēs dñt institui vel exheredari als rū pūt testm̄ etiā si sint adoptiui et preteritio militis in expedicōe sciēfca aut p̄teritō matris aut materni et alioz ascendentiū p̄ lineā femineā hēt p̄ exheredacōe hoc dicit vsqz in fi. Nota qd omnia sexus est sublata alias cū essent accusatores nature q̄ ita bene p̄duxit feiam sicut masculū cor. l. maximū viciū C. de libe p̄te. ē ei aliq̄lis adhucōra qz liberi dñtes p̄ masculinū sexū dñt noiati exheredari hōntes p̄ feineū sexū p̄nt exheredari int̄ ceteros In gl. . super.

super verbo habeat in fi. conclude sic in hac materia aut enim filijs relicta
est legitima portio iure institutionis in testamento et nullum h3 auxiliuz
contra testamentum parentum vt .f. de inoff. testa. .f. cum autem et .f. igit
Si tamen heret minus legitima tunc ageret ad supplementuz l. omnimō
C. de inoff. testa. Aut eis nihil est relictu et tūc aut sūt pteriti aut exheredati
Si pteriti aut sunt sui aut emancipati si sui tunc bene possunt dicere testa
mentū parentū nullū. vel rumpere testamentū p bonoz possessionē contra
tabulas. Si emancipati tunc tātum rumpunt. per contra tabulas. vt s. e.
.f. emancipatos et l. maximum viciuz C. de libe. prete. Si sunt exheredati
tunc aut causa fuit incerta et non probata et habent querelam in officiosi
testamenti l. omni mō .f. si tamen non ingrati C. de inoff. test. Si enim cā nō
esset inserta non valeret testm. ipso iure vt in autl. vt cū de appel. cognos.
aliud Si vero cā sit inserta et probata tunc filius excluditur omnino vt in
.f. exheredatos in autl. de hered. et falci. col. i. et hoc q̄tūa d. ptericionez
et exheredacionē patris vel alioz ascēdentiū per lineā masculinā Si vero
loq̄t de ptericione facta a matre et alijs ascendentibus per lineā femineaz
tunc si ptericio est facta cū cē insertione rūpitur testm. per q̄relā tm si cā nō
p̄betur h3 si cā nō ēēt inserta tūc testm. diceret nullū vt in autl. nō licet C. de
libe. pte. et eodē mō dicendū in exheredacione qz ptericio matris et alioz
ascēdentiū p lineā femineā habet p exheredacione simili mō rūpit testm.
descēdentiū q̄n ascēdentes tā ex linea paterna q̄z maāna sunt pteriti vel
exheredati referēda singula singul vt in l. i. ff. si q̄s a paren. fuit maū **In**
g. super ver. facta ista g. vult q̄rere an iste .f. h3 locū tā in milite sui iuris q̄z
filiosa. g. videt dicere q̄ tm i milite sui iuris qz vt ra testm militis filijsa. nō
h3 locū querela et p oīs eius ptericio non intelligitur de exheredacione.
In e. g. ibi. tra tamen dico q̄ etiā testm filijsa. subiacet q̄rele nisi miles
hoc fecerit quando est in expedicione vt dixi s. de testa. milita. .f. h3 testari
pmmo plus dico q̄ testamentū militis militātis testātis de paganis bo
nis s̄biacet querela ff. de mili. testa. l. si a milite .f. si. cū l. se. **Aduerte** tm q̄ho
die vt ptericio militis habeat pro exheredacione requiritur cause insertio
vt notat g. in l. si cū in vtero in fi. C. de test. mili. p̄bat in .f. si q̄s at in autl.
vt cum de appel. cognos. colla. viij. **Sequitur** & ca.

Rubrica de heredibus instituendis.

Iste ty. sic potest continuari s̄ visum est de testamentis et qui possunt face
re testamenta verū qz in testamentis requiritur institutio heredum que est
caput testi. vt .f. de le. .f. ante heredis sequit ergo videre de heredib' insti
tuendis. sequitur nigrum

Heredes instituire. Quis potest liberos homines s
ne libertatis et seruos alienos heredes instituire pter suū accusatū de ad
ulterio cuz domina sua qui non potest institui et quando seruo datur here
ditas et libertas ex testamento domini tunc erit liber et heres necessarius
Sed si hereditas sibi relinquatur ex testamento libertas aut sibi aliunde
proueniat dicitur voluntarius heres et seruus heres institutus alienatus
ante mortem testatoris non fit liber neqz heres s querit emptori heredita
tez Item alienus seruus institutus acquirit hereditatem domino suo si p
maeat in eius potestate donec adeat alias si est alienatus querit nouo do
mino vel sibi si est liber tempore aditionis hoc dicit vsqz ad d. s. seruus at
alieno. **N**ō q et liberos homines et seruos quis potest heredes instituire
d cor. l. non minus suos ff. eo. **N**ota secūdo ibi prios autē q eo ipso q s
uus proprius instituitur simpliciter nō habita manione libertatis intelligitur
data libertas d cor. s. i. s. q. cau. manu. possunt. **N**ota tercio ex s. p. at
seruus q seruus dicitur p. prius non solum in quo quis hz p. prietatem et
sūfrēm hētiā ille in quo q s nuda p. prietate hzet sic nota q seruus non dicitur
omnis p. prietarij et usufructuarij. **I**te nota in s. est autem casus q
delictum serui et mulieris inuicem adulterium omittentiū opat q licz ipa
mulier sit domina serui non possit eum instituire nec ei libertatem relinqre
post accusationem adulteri inchoati d cor. l. his verbis tici. s. interdū nec
cū libertate ff. e. ty. **I**tem nota in s. alienus q ille dicitur mibi seruus a
lien in q etiā hēo vsūfrēm. **I**te nota in s. sū at q si sū p. prius instituat
hēs cū libertate tūc sū efficit necessariū heres hoc ē siue velit siue nolit erit
hēs vt i. de here. q. li. et d. s. i. **I**te nō i. s. si vero q si sū maūmittat it
uiuos vel aliūde p. se q. libertatē et instituat heres tūc talis erit heres vo
luntari qz nō p. p. l. adire hereditatē si nō velit. **I**te nota in d. q si alie
nat q testōr alienādo sūū suū heredē institutū cū libertate in d. e. libertate
reuocare qz p. alienacōz efficit alteri dñi et suo alieno nō p. dari libertas
s si reuocat hereditas qz seru' alien' p. heres institui dūm dñs sit capax
qz capacitas vel incapacitas sūi attēdit iuxta psonā dñi l. si m. q. t. s. regla
de le. i. ff. si tñ iste sū redimat p. ea p. dñm suū reuiscit libertas vt hic in g
sup ver. alienauerat. **I**te nō in s. alien' qz q hereditas relicta suo alie
no d. z iussu dñi sui adire. **I**te nota in d. si vero q si dñs sūū suū ab alio
institutū alienet anqz adeat hereditatē qrit hēditas nouo dño iubenti nec
sufficeret iuss' p. m. dñi d cor. l. antisti' alias l. labeo s. i. ff. de acq. vel ait. he.
si at eū alienet p. iussū et adicōm tūc remaet hereditas āti q dño qz attēdit
tps adicōis c' tūc sit sū. **I**te nota in d. at si maūmiss' q si dñs maūmit
tat sūū suū ab alio institutū ille maūmiss' adqrit sibi hereditatē q suo arbi
trio adire eā p. **I**n g. i. in si. nota q heres idē ē. q dñs vñ relinqre here
o. m.

dem nihil aliud est q̄ aliquē facere dñm bonoz suoz et p adicōem heredi-
tatis oia iura hēditaria ac dominia rez hēditarioz trāsserūt in herede li-
cet possessio nō trāsserat nisi apprehendat vt l. cū heredes ff. de ac. pos. de
isto tñ vltio la. scribit p g i d. l. cū miles hic all in g. ¶ In g. p inuacōz ibi
lib eē videat clari⁹ p̄t dici q̄ antiq̄ns attiliano placuit h̄ tñ poterat in ois
suetudiem abisse et p̄ ea p iustinyanū illud ē innouatū ¶ In e. g. in si. si tñ
illa dōcio eēt casualis q̄ deficiat adhuc seru⁹ ex hūanitate q̄oā hēbit libra
tēquē admodū etiā ex bñanitate aliqñ dēt legatū seruo vt in l. quedam C.
de neces. s. here. insti. ¶ In g. p̄rietatē in si. nō ex hac g. q̄ licz q̄s instituat
seruū in q̄ h̄z nudā p̄rietatē p hoc tñ nō fraudat vsufructuari⁹ illi⁹ serui qz
seru⁹ institut⁹ s̄c̄s libert⁹ stat ap̄d vsufructuariū et q̄cqd̄ q̄rit ex re fructuarij
vel ex opa sua q̄rit fructuario alia āt sibi adq̄rit vt l. i. s̄. sin. āt p̄. C. oia.
de maū. ¶ In g. postulata ibi s̄. iubet et hoc iō ē vt interi⁹ serui examinet̄
et torq̄at̄ vt veritas sciat an mulier sit adultera vel nō nā ad pbādū eaq̄
secrete in domo fiunt bene admittūt serui et alij doēstici vt dicit g. notabil
in d. l. iij. ¶ In g. testōis s̄. fieri liber dic q̄ vsufructus vocat̄ ps dominij
vt in eo possit fieri executio sicut in alijs reb⁹ nō tñ ē ps dñij q̄ ad rē vēdi
cādā qz tūc dicūt spēs oppositē hinc ē q̄ si peto aliq̄z rē tāq̄z meāz p̄ducā
duo instrumēta in vno caueat̄ de domio in alio ātō vsufrūcū tñ ego succū
bā in cā ita dicit ang. notat̄ in l. q̄ vsufructū ff. de ver. ob. et ibi de hoc arti-
culo p̄ bar. et ang. et p g. in l. iij. ff. de vsufruc. ¶ In e. g. ibi s̄. alien⁹ nō er-
go ex hac g. q̄ si fructuari⁹ malūmittat seruū fructuariū ille hēc p̄ libero qz
diu viuūt vsufructuac⁹ s̄c̄s si eū instituat cū libertate et rō dñe ē nā viuo v-
sufuctuario vsufruct⁹ nō finit̄ et p̄ ois nō solidat̄ cū p̄rietate h̄ tūc de-
mū venit finiend⁹ quando fructuari⁹ morit̄ s̄c̄s si fructuari⁹ eū instituat quil-
la institucō p̄mo h̄z locū p̄ mortē ipi⁹ fructuarij et tūc solidat̄ ille vsufruc-
tus cū p̄petate vt in s̄. finit̄ s̄. de vsufruc. ergo tūc talis institut⁹ nō p̄t hē-
ri p̄ libero ¶ In g. liber in si. si em̄ testōz seruū suū institorē instituerit q̄z q̄z
institutor illud ignorat valet institutio. Sed administracio finietur per
mortem ipsius testatoris Et hoc ideo quia mutatus est status instituto-
zis vt d. l. eius qui et ibi per bar. ¶ In glo. neqz liber in si. et vult ista glo.
q̄ per alienationem serui propziū reuocetur legatum sibi factū h̄ hec glosa
maledicit nā per alienacionem bene reuocatur libertas h̄ non legatū ym-
mo illud adquiritur emptori vt l. si in diē s̄. si. et l. iulij n̄ ff. de dōi. et demō
et ita tenet bar. in d. l. seruo cum libertate nec ob. illa. l. qz aut quis relinquit
seruo proprio legatuz et libertatem et redimit̄ expresse libertatez et lega-
tum censetur reuocatum vt d. l. seruo Aut alienauit tantum modo seruū et
non reuocauit libertatem expresse et tunc legatum bene valet licet reuocet̄
ē libertas et est racō differēcie vt adēpcio libertatis aliqd̄ opet̄ qñ alienat̄
seruus

seruus **I**n glo. iussu in fi. verum est qd si seruus non adeat non queritur domino Dominus tamen poterit compellere seruum ad hoc vt adcat vt d. l. cum proponas. sequitur .s.

Seruus autem alienus post Seruus alienus post mortē do-
mini potest institui et suus plu-
rium dominorum ab extraneo institutus adquiret domino iubenti pro por-
tione dominica **I**tem potest quis instituire tot heredes quot vult hoc di-
cit vsqz ad .s. hereditas **N**ota primo qd seruus alienus potest institui p-
mortem domini sui et sic nota qd quis potest institui heres sub die certa li-
cet sit incerta quando **I**tem nota qd serui hereditarij adquirent heredi-
tati iacenti et est ratio qz hereditas iacens habetur pro domina serui qz
ipsa sustinet personam defuncti **I**tem nota ibi cum etiam eius qui qd p-
uus postumi potest institui et adquiretur postumo et est ratio quia postu-
mum habetur pro iam nato ex quo de eius modo tractatur vt l. qui in vtero ff.
de sta. ho. **I**n g. extraneo in fi. Sed quid si alter dominus nolit accepta-
re vel adire hereditatem cui adquiretur illa pars Respondetur qd accret
alijs dominis iubentibus adire l. si seruus communis ff. de acqui. heredi. sec-
in legato quia pro illa parte pro qua alter dominus nō vult acceptare le-
gatum remanet heredis vt l. proculo ff. de lega. secundo **D**e isto tamen la-
tius per bar in l. re coniuncti de lega. tercio. **I**n glo. super ver. infinitum
in fi. potest dici qd talis institutio non valeat nam in certis personis nō pot-
fieri legatum ergo nec institutio de illis valet ar. .s. iunctis .j. de lega. vide-
tur enim esse derisoria hec institutio cum testator sciat omnes de mundo nō
posse adire et quod dicit tex. qd plures vsqz in infinitum possunt institui in-
tellige de infinitacōe que tamen habet limitationem qz alias infinitas in-
batur in iure vt notatur in l. si. super ver. infinitum **C.** de sacro sanc. ec.

Hereditas plerumqz in xij. Propria diuisio hereditatis est
ponuntur in tex. possit tamen testator si vellet plures vncias vel pauciores
facere si tamen nulla diuisio fuerit facta per testatorem omnes heredes vo-
catur ad equales partes h si as ē distributus inter aliquos institutos h si
in totum et aliqui alij sint instituti sine ptibus illi vocantur ad reliquū assē
et si totus as sit distributus vocantur alij ad dimidiā assis **S**i aut inueniat
aliqua ps vacans non distributa cum tamē singulis institutis sit aliqz por-
tio distributa vocantur heredes p porcionibz sibi assignatis et similiter si aliqz
porcio deficeret detrahentur vnicuiqz p rata hoc dicit vsqz ad .s. heres
Nota pmo ex hoc tex. diuisionē hereditatis et nomina ptiū de qz in p-
cōe vide b g. **S**ecundo nō qd res diuisiōe legali diuidit in xij. ptes licet testator
possit eā diuidē i tot ptes sic vult h tñ idē erit i effcū qz diuisio rei i plures
vel pauciores.

90

vel pauciores partes non affert quod h3 plus vel minus in sba facit l. ex
vncijs ff. e. et l. cū q̄stio C. de lega. Nouerte tamen q̄ appellacōe pris in du
bio cōtinet dimidiū rei l. nomē filiaz s. porcionis ff. de ver. sig. sic etiā pars
pris in dubio vōt q̄rta toti ut l. memi C. q̄n et q̄b ps q̄rta dēt li. x. sis er
go caur in libello cū tibi dēntur due ptes rei vt petas duas ptes toti ali
oquin tm̄ due ptes de xij. tibi adiudicarent vt l. in dō s. i. et ibi de hoc p
bar. ff. e. **I**te nota ibi et si vnū q̄ si vn̄ heres tm̄ fūerit institutus in p
te alio nō instituto iste intelligitur institutus in tō hereditate facit l. i. s. fier
fūdo ff. e. et est rō hec ne q̄s videat decedere p pte testatus et p pte intel
tatus qz hoc fieri nō d̄z qz hoc est absurdū vt hic in tex. et in l. i. testis ff. de
re. iu. **I**te nō in s. s. si plures q̄ q̄n plures vocāt ad aliquē adū simplici
ter intelligūt vocati eq̄liter ad onus et emolimentū **I**tem nō in d. pub̄
q̄ si plures sint heredes instituti in ptribus et alij sint instituti sine partibus
vocatur instituti sine partibus ad residuū assis et hoc si as nō dū sit exple
tus s. si as sit expletus tunc in casu p̄dicto instituti sine ptribus vocāt ad diui
sionē hereditatis **I**tem nō in s. videam q̄ si plures sint heredes instituti cū
ptribus s. tū tō hereditas nō sit distributa illud qd̄ restat ad distribuendū di
stribuet̄ int̄ istos institutos p hereditarijs porcionib̄ **I**te nō in d. et ex
diuerso q̄ si testator fecerit plures ptes de hereditate q̄z habeat ip̄a here
ditas et s̄m illas plures heredes instituit adimē et distrahetur illud qd̄
est vltra distributū a q̄libet p pte hereditaria **I**tem nota in s. et si plu
res q̄ quando plures sunt vncie distribute q̄z xij. tunc debemus ire ad di
p̄diū. i. diuidere hereditatē in xiiij. ptes siue vncias et sic etiā hereditas
sit diuisa vltra xiiij. vncias debemus ire ad trip̄diū et diuidere heredi
tatem in triginta quatuor vncias et sic de alijs **I**n glosa prima in fine
sed cur non ponitur pro regula cum generaliter de propria significacōe
vocabuli hereditas diuidatur in xij. vncias et videt̄ q̄ in pprie ponit̄ plez
q̄ Respondet io. fa. q̄ hoc est ideo. qz hec diuisio pendet ex facto et volun
tate hominum super quo non potest certa regula dari **I**n g. sexcuns in
fi. dicit q̄ ymmo fuit necessarium istud nomen vncia vt poneretur pro pri
cipio tāq̄ ab ipso residue partes inuententur seu nominentur s̄m io. fa. **I**n
g. decedere ibi et nota hic idem iuris non esse ista regula notat q̄ idem iu
ris est de parte ad partem et sic vendicat sibi locū q̄ eadem ē rō in pte q̄
ad partem q̄ est de toto ad totū s. hic est alia ratio ergo 2c et facit ad hāc
regulam l. qui de tota ff. de rei ven. **I**n e. g. in si. dic meli all. l. ius n̄m d̄
re. iu. vbi est tex. exp̄ss̄ q̄ ius nostrum non permittit aliquem decedere pro
parte testatus **I**n g. super ver. idem qz erit ibi l. item q̄ sabin vbi dicit̄
q̄ si testator dip̄diū distribuit inter duas heredes et terciū sine pte insti
tuit terciō succedit in aliū ass̄m s. intrientē s. ille trāsit ad sentē idem
ē in effcū ac si trāsiret ad sp̄diū nā q̄n hēditas diuidit̄ in t̄s ptes sc̄iaps
vocat̄

vocatur triens. i. sunt quatuor vncie in effectu licet iij. ps tripondi sunt. xij
vncie que xij. in effectu habendo respectu ad tota hereditate non sunt nisi q
tuor vncie **I**n e. g. ibi l. ex vncijs vbi dicit q si vn^o sit institutus in vi. vn
cijs et alter in viij. et terci^o sine. pte tercius no habet nisi quinqz vncias h^o id
est in effectu dicere de quinqz vncijs ac si dixisset de x. habendo respectuz
ab hereditate nam si vis facere transitum ad dipondiū bene dices cu in
stitutu in x. vncijs h^o ille x. vncie non valent nisi quinqz in effectu qz ille tci^o n^o
oz habere nisi quinqz ptes ex hereditate pm^o es et secūdo. iij. habendo fl
pectu ad ipm assem **I**n e. g. in si. omnis est solucio doc. q in dubio no
fit transitus ad dipondiū h^o illud quod relinqt vltis intelligit ad eptu a p
mis hoc vez est si posset extrahi a pmis qz poribus plus esset relictū qz p^o
terioribus secus si minus poribus qz maius tunc non posset extrahi a mi
nozi et ita intelligantur hec iura

Heres et pure et sub condicione. Heres non potest insti
tui sub certo tempore vl
ad certum tps vel impossibili condicione que si fuerit adiecta subducant
remanet institucio pura et pluribus condicionibus adiectis copulatiue oz
nes adimplere h^o alternatiue sufficit alterutqz **I**te testoz pt institue extraneū
sibi omnino ignotū hoc dicit vsqz in si. Nota pmo q heres pt pure et sub
condicione institui **I**tem nota q quis no pt institui heres ad certum tps
vel ex certo tpe **R**o pmi dci est ne qs repiatur decedere p pte tps testa
tus et p pte intestat^o otra fam^o ius nrz **R**o secūdi est qz q semel e heres no
pt desinere heres esse l. et si siue. s. h^o p papian^o ff. de mino. h^o no e sic si qs
sub condicione instituat qz qstucūqz condicio tarde impleat ipsa retrotrahit et
io talis institutus videtur fuisse sp heres l. q si pendente ff. de pi. 7. om. rei
vendi. l. miles ff. de mili. testa. et ibi est g. notabilis hinc est etiā q si qs pt i
stitui sub die incerto viczcu moriatur vel cu ticius moriatur qz dies incer
tus habet p condicione l. dies incertus ff. de odi. 7. dem. Nota ex hoc tex. q
vtile p inutile no viciat h^o inutile reicitur et h^o p no apposito **I**te no in
s. ipossibilis q impossibilis condicio no viciat institucōz nec legata fidei
sa nec libtates de q lacius videbis. j. de lega. in. s. si. **I**te no in. s. si plues
q ad veritate copulatiue reqrit vtraqz pte ee vera **A**d veritate at diffie
uffic altera pte ee vera de q lac^o p bar in l. si is q ducenta. s. vtz ita doci
as ff. de rebus du. et dixi in l. si ita qs stipulet ff. de ver. ob. **I**te nota ex
s. h^o quos q non e necesse ad valore institutionis q testator agnoscat il
lu quem vult facere heredem nec q institutus sit presens sed potest institu
ere quemcuqz extraneum concoz. l. extraneum C. eo. sic etiam non oz q
testes agnoscant heredem quod secus est in cōtractib^o vbi oz ee testes o
nosce strahentes ita q si testes petat exhiberi ad h^o vtz pnt cognoscere
vel non

vel non sunt audiendi l. si cum exhibuisset §. i. ff. de pub. et ibi hoc nōt bar.
testes tamen inuentarij debent cognoscere heredem conficientes inuentariū
vt dicit g. notabilis in l. si. §. si autem dubius C. de iu. delib. et tene menti
istam glo. **I**n g. prima in si. omnis solucio q̄ act^o legitimi q̄ notantur
in d. l. adus legitimi non recipiunt diem neq̄ condicionem h̄ ibi non noia
tur heredis institucio ymmo ibi nominantur quinque adus **U**nde eman
cipacio acceptillacio adopcio hereditatis adicio et tutoris dacio nec ob.
regula adus legitimi que indistincte loquitur quia illa intelligenda est s̄m
predicta l. nec hoc est absurdum quia promptum est iura iuribus concordare
re vt l. vnica C. de inoff. doti. **I**n glo. vt possibilis ibi l. cum heredes §.
primo Sed ibi nulla ē impossibilitas facti sed difficultas vnde difficultas
viciat institucionem et libertatem non autem impossibilitas et ratio diuer
sitatis est s̄m io. fa. quia quando apponitur condicio impossibilis videte
am testator apponere derisorie si enim institutum nolisset esse heredem nō
fecisset mentionem de eo ita dicit tex. in l. condiciones in glo. alle. Secus si
apponatur difficilis condicio nam testator tunc voluit obligare heredem
suum difficultas enim prestacionis non impedit quem obligari vt l. conti
nuus §. illud ff. de verbo obli. ex quo ergo testator sciebat q̄ talis di
ficilis condicio poterat impleri licet difficulter voluit heredem astringere
ad illam difficultatem si ergo illa difficultas non expediatur quia heredi
non est possibile hoc facere propter difficultatem viciabitur institucio q̄ li
bertas **I**n e. g. ibi que est huic contraria ymmo non est contra quia ibi
loquitur de perplexitate non de impossibilitate **I**n g. scripta in si. p̄ hoc
facit l. in testis ff. de re iuris **A**lia tamen ratio redditur per g. in l. i. ff. de o
di. insti. quia contractus perficitur duorum consensu vt l. i. ff. de pac. h̄ vlti
ma voluntas nititur voluntati vnus tantū vñ potius subuenitur vltimis
voluntatibus q̄ contractibus quia contrahentes poterint sibi p̄p̄s prou
dere **I**n g. si plures alias super ver. p̄ndum in si. hec solucio est diaboli
ca vt dicit pe. et ia. nec aliquomodo placet quia vbicumq̄ ponitur copula
tiua seu plures condiciones coniuncti oportet omnes implere nec obstat
l. hic allegata qz illa non probat hoc nec dicit h̄ vult q̄ qñ plures condicōs
et diuersi adiciūt diuersi institucōib⁹ verbi gracia institucio ticiū si nauis ex
asia venerit et gayū si ticius consul factus fuerit nā tunc illa condicio q̄ p̄mo
implebitur faciet primam institucionem valere et ita intelligit d. l. si plures

Rubrica de vulgari substitucione.

Glo. continuat t. r. **I**n g. h̄ce ibi q̄ substitucōs d̄nr̄ r̄c. Nota ex hac r̄ca q̄ o
nis substitucō siue iat i p̄mo gradu siue i vltiori d̄r̄ secūda substitucō qñ sc̄a
post

post primam substitutionem facit l in racione .s. quod vulgo ff. ad l. falci.
sic etiam dicuntur secunde nupcie omnes post primam notatur in Rca C.
de secundis nup. et quod duplex sit substitutio et cognicio vniuscuiusqz vide
bitur .i. ty. proximo in .s. qua racione sequitur nigrum.

D Test autem quis in testamento suo. Testa
toz p^r
In suo testamēto quoscumqz gradus heredum seu substitutionū
facere et vltimo substituto potest seruum suum tanqz heredē ne
cessarium substituere in subsidium. **I**tem possunt plures vni vel vn^o plu
ribus uel plures pluribus inuicem substitui et hoc vltimo casu partes intel
liguntur eē adiecte i substitutione quē admodū fuerit expresse in institutione
et substitutus substituto primo instituto intelligitur vterqz substitutus hoc
secūdo. **I**tem substitutus vulgariter alieno seruo instituto quem dominus
putabat esse liberum admittitur cum domino instituti ad quartam partē
hereditatis sec^o si testator sciisset eē cū seruū hoc dicit vltimo vsqz in finē
Et nota summazium per particulas et sic habes totum. **I**n g. in testōbi
vt directe valeat. **N**ota qd institutio vel substitutio directa non potest fieri
nisi in testamento et non codicillis vel in donatione causa mortis. **P**otest
tū fieri fideicommissaria substitutio in codicillis ymmo et si testator directaz
faciat in codicillis scienter valebit substitutio et verba directa obliquantur
vt in l. seuola et ibi nōt. ff. ad trebel. **I**n e. g. in si. **A**n at testator intelligat
fecisse testamentū vel codicillos distingue sic fm bar. in l. i. ff. de codicil. aut
ostat qd testator voluit testari. s. tamen defecit aliqua solēpnitas. **A**pp^r quā
nō p^r illa volūtas valē vt testm. s. vt codicill^o et tē nō vt codicil. vt i hac g. i. si.
qd v^o nisi fuerit adiecta clausula codicilloz qd die hodie ponit in vltis vo
luntatib^o v^oz si non v^oz iure testamenti valeat tū iure codicilloz vel c^ou
bet alterius vltime voluntati vt d. l. i. **A**ut appareat qd testator voluit codi
cillari et valet vt codicill^o et tunc verba directa si ibi ponantur obliquantur
vt d. l. seuola. **A**ut ē dubiū et tunc aut testator apposuit institutionē vel sub
stitutionem directam et in dubio non videtur codicillari vnde si eius volū
tas non valeat vt testm. nec valebit vt codicill^o vt l. nō codicillū C. de tes
ta. non apponit institutio vel substitutio presūit testator codicillari .s. trac
tare ff. de codicil. alias de iure codicilloz. **I**n g. nouissime in si. doc. rep
bāt hac g. fm io fa. nā nō p^rcedere nec via facti nec via iuris. **S**u^o enim
posset substitui et vltra posset suo qd substitui verbi gracia ticius heres
esto et suū tibi substituo et gayū suo. sic etiā de iure possit fieri nā si suus
decederet an aditā hereditatē et ticius repudiaret hereditatē gay^o admit
teret ar. l. iij. .s. i. ff. de here. insti. et hoc etiā p^r fieri ex volūtate dñi. **S**ed fm
glo. nosti ā intellige et verius loq^rur quo ad effectum nam si testator vult
heredem

heredem esse seruum suum necessarium non potest aliquis sibi substitui nā
postq̄ est heres quemadmodum oz si uiuat null' vnq̄ substitut' admittē
et sic ultimo erat substitutus que substitucio effectum habeat ar. l. p' aditā
alle. in g. **In** g. dispiibus ibi l. i. Nota ex hac g. q̄ si testator non exprimat
partes in substitucione uidetur eas uocare p̄ p̄ibus sibi assignatis in isti
tucione et si pars alicuius esset aucta in institucione iure accrescēdi eaten'
uidet' aucta eius ps in substitucioe vt l. si ex testō alle. in g. predicta regula
ē vera q̄n testator substituit per noia appellata secus si p̄ noia ppria vel e
tiā q̄n essent substituit' eq̄liter grauati ad aliquod onus nā tūc vocat' eq̄lic
grauati pro hereditaria porcione et non p̄ virili Ita notat' in' g. l. i. **C. de i**
pub. et ali. substi. et hoc etiā sentit glo. super ver. expressit **In** g. super ver
instituto in fi. Nota ex hac g. q̄ ad hoc vt iste s̄ locum habeat requiritur q̄
vterq̄. i. institutus et substitutus repudiauerit hereditatem secus si vterq̄
adierit suā ptē vel p̄mus substitutus tm̄ qz tunc secundo substitutus nihil
habet qz a pte adita repellitur semper substitutus vt in l. post aditā alle
et hoc est etiā quod voluit g. super ver. distinctione que statim seq̄t **In**
g. in partē ibi l. i. s̄ putat' Ita opio n̄ suat' sequēs v3 qz substitut' tm̄ nō
habeat q̄rtā ptē hereditatis et dominus instituti tres partes et hoc ē pp̄
repugnanciā iuris regularis et voluntatis testatoris Est enim vna regula
que vult q̄ post aditā hereditatē expiret substitucio vulgaris vt l. p' adi
tā **C. e.** et quicq̄ seruus adquirit domino adq̄rit vt s̄. p̄ q̄s perso. nobis
ad. s̄. i. et p̄m hoc substitutus omnino esset repellendus Sed volūtas testu
toris fuit vt si institut' nō esset heres p̄ se nec alter per eum c' iuri postea sa
bicē q̄ substitut' totū h̄ret et sic p̄m h̄ seru' et dñs oino repellerēt ab here
ditate vnde media via est inuēta vt substitut' in illo caū admittat' ad ptē
hereditatis Sed tūc q̄ro q̄re ergo substitut' non admittit' ad didiā hēdi
tatis cū domino instituti nā media via esset diuidere p̄ mediū et p̄ hoc vi
detur facere iste tex. cum dicit Meui' in ptem admittit' cum appellatione
ptis in dubio didiū otinet' l. nomē filiaz. s̄. porcionis ff. de ver. sig. cogita
quia doctores non tangunt sequit' Rca de pupillari substitucione

Rubrica de pupillari substitucione.

Continuatur ad precedentē in hunc modum visum est. s̄ ty. proximo de
vulgari substitucione verum quia est alia substitucio que vocatur pupilla
ris ideo sequitur videre de pupillari Circa quod quero quare hic et in ff.
tantūmodo rubricatur de duabus speciebus substitucionum cum tamen
quinq̄ sint vt videbitur j. co. s̄. qua racione in glo. Respōdet q̄ hoc ē iō
quia.

quia in substantia et in vera proprietate substituendi non sunt nisi due species scilicet vulgaris et pupillaris quia alias species ista in se continet ut videtur debetur in processu habito tamen respectu ad id quod vnaqueque substitutio continet et ad materiam eorum et tractatus sunt quinque species

Liberis suis impuberibus. Filio impuberi potest quis substituere vulgari ter et pupillariter et succedens ex vulgari efficitur heres patri Sed succedens ex pupillari efficitur heres patri et pupillo Sic etiam filio furioso vel mente capto potest fieri exemplaris substitutio que ad exemplum pupillaris est introducta et expirat adueniente sanitate sicut pupillaris adueniente pubertate et hec substitutio pupillaris continet quod ad quid vnum testamentum et quod ad quid duo hoc dicit vsque ad §. si aut quis **¶** Nota ex hoc text. ibi ut si heredes ei non extiterint formam vulgaris substitutionis quia fit his verbis **T**icius heres esto et si heres mihi non extiterit seyus heres esto **¶** Item nota ibi sed eo amplius formam pupillaris substitutionis quia fit his verbis **T**icius filius meus heres esto et si heres extiterit et in pupillari etate decesserit seyus mihi sit heres **¶** Item nota in d. quo casu quod si filius cui datus est pupillaris substitutus decessat ante aditam hereditatem patris tunc substitutus efficitur heres patris. Sed si decessat post acquisitionem hereditatis tunc substitutus efficitur heres vtriusque concolor. l. si plures §. ad substitutos et l. pater a. ff. eo. **¶** Item nota in d. nam moribus quod quando filij propter defectum etatis non possunt sibi facere testamenta tunc conceditur parentibus ut pro filiis faciant et illud introductum est ex humanitate et moribus concolor. l. in principio ff. eo. **¶** Item nota in §. qua ratione quod ad exemplum pupillaris substitutionis inuenta est exemplaris per quam pater potest substituere liberis suis non sane mentis sed furiosis et mente captis concolor. l. humanitatis C. de impube. et alijs substi. **¶** Item nota in d. si autem quod exemplaris substitutio expirat adueniente sanitate sic etiam pupillaris expirat adueniente pubertate **¶** Nota in §. igitur quod quando pater substituit filio pupillariter dicitur quod ammodo facere duo testamenta scilicet vnum sibi et vnum filio est tamen reuera vnum testamentum quo ad confectionem quia ab vno factus est licet contineat duas hereditates **¶** In glo. prima in si. Nota quinque que requiruntur in pupillari substitutione **R**equiruntur etiam et alia tria. primo quod pater sibi ipse testetur nisi sit miles ut l. ij. §. quisquis ff. eo. **I**tem quod ipse impubes sit impubes institutus vel exheredatus l. ij. d. sed si eos ff. eo. **T**ercio quod ad eatur hereditas testatoris. ut in l. ij. d. adeo ff. eodem. nisi sit miles a quo substitutio pupillariter facta tenet licet eius hereditas non ad eatur vel miles ita de testa. mili. de isto plene per bar. in d. l. ij. **¶** In glo. super ver. exemplum ibi prima vulgaris quare dicatur vulgaris notatur in Rea §. de vulgari.

vulgari substitutione quae a quolibet fieri potest et cuilibet sub verbis magis
consuetis et vulgaribus quam alia substitutione de isto plene per bar. in l.
prima ff. e. in prima questione ¶ In e. g. ibi .s. hec verba Nota quatuorplex
fit vulgaris substitutio et quibus verbis fiat Nam duplex est quedam ex
pressa que fit verbis negatiuis vt ticius heredem instituo et si heres non
erit seyus substituo Quedam est tacita que fit verbis affirmatiuis .i. tacite
intelligitur in alia substitutione expressa que fit verbis negatiuis . Ista e
nim tacita vulgaris continetur in pupillari breuiloqua et compendiosa
in pupillari verbi gratia Ticius filium meum instituo et si in pupillari eta
te decesserit seyus substituo intelligitur hec tacita vulgaris . si ticius fili
meus non sit mihi heres seyus sit heres . In breuiloqua vt si dico sic seyus
et ticius filios meos mihi heredes instituo et inuicem substituo continent
due vulgares tacite vnde si ticius non sit mihi heres seyus sit heres vel si
seyus non sit mihi heres ticius sit mihi heres nota in l. lucius ff. eo. in com
pendiosa si dico filium meum impuberez instituo et quando cumque decesse
rit seyus substituo intelligitur hec tacita vulgaris si filius meus non sit mi
hi heres seyus sit heres vt l. centurio ff. e. et ibi plene per bar. io. fa. reprehē
dit tamen glo. et dicit quod expressa vulgaris potest etiam fieri verbis affirma
tiuis verbi gratia ticius heres esto et si ticius me viuo moriatur vel ateque
hereditatem adeat seyus sit heres l. cum in testamento ff. de here insti. vñ
de dicit quod non est curandum de verbis affirmatiuis vel negatiuis ad cog
noscendum an substitutio sit tacita vel expressa Dicitur enim expressa quā
ex recta significacōe et ex vi verborum videtur plata ita quod exprimit expresse Ta
cita quando ex dicitur a mente intelligitur . et est satis probabilis opinio
¶ In e. g. ibi p^o aditā Nō ex hac g. qualiter expirat substitutio vulgaris
quia expirat aditā hereditate quod etiam est verum si tantummodo vñ^o
ex institutis adiret cum plures tamen essent instituti copulatiue vel coniunc
tim l. quidem testamento ff. e. secus si sepatim essent instituti quia tunc quo
ad illam partem expiraret vulgaris substitutio l. ex duobus .s. filium ff. e.
de isto lacius per bar. in l. ij. ff. e. in quinta questione Sed quero quis est
effectus vulgaris substitutionis Respondeo quod quintuplex est primo quia
per eam potest alius succedere cui institutus sit subiectus vel de nono sub
iiciatur vt in .s. si .s. ty. pro. secundo quia testamentum potest sumere viēs
a substitutione si institutus non adijt vbi alias si non esset institutus testamē
tum annullaretur vt l. ij. ff. de libe et postu. tercius effectus est quia contiet
in se tacitam pupillarem l. nam hoc iure ff. e. quartus effectus est quia per
eam succeditur defuncto non instituto vt hic in .s. in quo casu. Quintus quod
de suo herede facit voluntariuz vnde vbi alias suus transmitteret heredi
tatem ad quoscumque heredes l. apud hostes C. de suis et legi dato sibi sub
stituto vulgari non transmitteret sed substitutus habebit hereditatem l. si
filius.

filiius heres ff. de libe et postu et de isto p bar in d. liij. in q̄rta questione
In e glo. ibi verbis affirmatiuis hec glo. reprobatur p io. fa. quia exp̄ssa
pupillaris potest fieri verbis negatiuis ubi gracia ticium filiū meū impu
berem instituo et si ad pupillarez nō aduenerit gajus sit heres vnde exp̄s
sa v̄l tacita pupillaris intelligit̄ fm̄ verba expressa vel tacita et n̄ ē curatū
de verbis affirmatiuis vel negatiuis quemadmodum etiam s̄ dictū est de
vulgari facit c. si pater de testa. in vi. dicitur ergo expressa pupillaris quā
do verbis expressis ex recta significacione et vi verborum intelligitur pu
pillaris facta substitucio verbis gracia quando expresse de pupillari etate
fit mencio vt filium meū instituo et si in pupillari etate decesserit gajus sit
heres **T**acita dicitur que insurgit tacite ex aliqua substitucione vt ē exem
plum in vulgari dū pater ita dixit filiū meū impuberem instituo et si heres
non sit gajus sit heres hic intelligitur hec tacita pupillaris videlicet si he
res erit filius meus et in pupillari etate decesserit gajus sit heres vt proba
tur in d. l. nam hoc iure et que requiruntur in pupillari substitucione dictū
est s̄. in glosa p̄ma **S**ed quero de effectu pupillaris substitucionis **R**ō de
tur q̄ multiplex est nam pupillaris expressa excludit matrem et alios ve
nientes ab intestato **S**z tacita pupillaris contenta in exp̄ssa vulgari nō
excludit matrem vt l. precibus. **C.** e. secundus effectus quia succedens ex
pupillari substitucione habebit omnia bona patris et pupilli vnde cum
q̄ pupillo acquisita vt l. h̄ si plures. **S.** ad substitutos ff. e. et vidim⁹ in glo
sup verbo filio **S**uccedens autem ex vulgari non habebit nisi solum bona
patris vt. s̄. e. in versi. quo casu et facit glo. in. l. qui v̄tēre ff. de v̄tēre inspici
qualiter autem expiret pupillaris substitucio dicitur. **I.** sup verbo adole
uerit **I**n e. glo. ibi vt hic dicitur **N**ota ergo q̄ exemplar substitucio di
citur illa que fit a parentibus filio furioso vel mente capto ad exemplum
pupillaris vt hic et l. humanitati **C.** e. et l. ex facto ff. e. verbis gracia filium
meum furiosum vel mente captum instituo et si in furioze decesserit gajus sit
heres ex quo patet q̄ maiori et puberi potest fieri directa substitucio q̄ a
lias non potest fieri vt dicit g. in d. l. ex facto et l. precibus **C.** de preci. et al s̄
fitu habebit autem substitutus omnia bona patris et filij furiosi si filius i
furioze decedat ad exemplum pupillaris **I**n e. g. ibi quilibet potest sub
stitui **N**ota ergo que sint persone que possint exemplariter substitui quia p̄
mo deberent substitui liberi ipsius furiosi si nō sint fratres furiosi qui si eti
am non extant tūc quilibet potest substitui et hoc est quod voluit g. in ver.
personas **S**ecundo nota ex hac g. tres differencias inter pupillarem sub
stitutōm et exemplarem **S**unt tamen adhuc alie d̄e . primo quia pupilla
ris substitucio solummodo potest fieri ab illo qui habet filium in potestate
vt s̄. in principio huius s̄ exemplaris etiam potest fieri ab alio nam p̄t̄ sic
ri a parentibus masculis et femineis scz patre matre auo auia p̄ auos p̄
auia

aua vt d. l. humanitatis vnde si pater dat vnum substitutum et mater ali
 ū Si pater habnerit filiū in potestate substitut^o a matre habebit bona ma
 terna tm̄ et substitutus a patre habebit omnia bona vnde cūq; queſita Si
 aut. m pater non habuit filiū in potestate tunc substitutus a matre habe
 bit bona materna. substitutus a patre habebit bona paterna. et alia bona
 diuidentur inter istos substitutos ſm̄ bar. in d. l. ex facto **Secunda** differē
 cia qz pupillaris substitutio potest fieri pupillo exheredato vt. ſ. e. ſ. nō so
 lum ſi pupill^o it doli capax **Sed** exemplaris nō p̄t fieri filio exheredato qz
 filius furiosus non potest exheredari ex quo causam ingratiudinis nō po
 test omitttere vt d. l. humanitatis **Tercia** differēcia est qz pupillaris exspi
 rat adueniente pubertate **Exemplaris** vero cessante morbo vt hic in ſ. ſ. ſ. ſ. ſ. ſ. ſ.
 tur **Quarto** qz exemplaris exspirat eciam liberis p̄creatis a furioso nisi il
 li filij essent substituti vt d. l. humanitatis **Sed** pupillaris ita nō exspirat qz
 impubes nō potest habere filios vt ſ. de nup. ſ. p̄mo **Sed** an filius pot. est
 facere testamentum patri furioso dicendum q non qz nullo iure repit cau
 tum et hec exemplaris etiam est duplex quedam expressa de qua. ſ. exem
 plificatum ē **Alia** tacita que continetur in aliq̄ alia expressa nam ibi qualibz
 substitutione alia si fieret filio furioso intelligeretur hec substitutio vlti filij
 i furore decesserit de isto laci^o p̄ bar in l. ex ſco et **Et** et alios in d. l. hūanita
 tis **In** e. g. ibi breuiloqua dicitur autem breuiloqua qz sit verbis breui
 bus ſm̄ glo. in l. lucius ff. e. et vocatur alio modo reciproca qz sit reciproca
 cio vnus in alterum vt d. l. nā hoc iure **In** e. g. ibi vos inuicēz substituo
 Nota per que verba sit breuiloqua substitutio nā per hec verba vos inui
 cem substituo vt l. hereditat. m **E. c.** et hic **Item** per hec verba vter eoz vi
 uens succedet alteri ar. l. ticius et sejus cum l. se ff. de here. insti. **Item** p̄ hec
 verba inuicem substituti mihi heredes sumto vel esto l. cum in testō. ſ. hec &
 ba ff. de here. insti. **In** e. g. ibi q̄tuor substitucōs **Nota** qz breuiloqua sub
 stitucio aliq̄n̄ continet q̄tuor substitucōs & ibi gracia si testator hz duos filios
 impuberes et sic illos instituat et substituat inuicē dicēdo sic filios meos hē
 des instituo et inuicem substituo. nā hec substitucio continet duas vulgares
 vicz si vnus non sit heres alter sit heres et sic etiā de alio duas pupillares
 continet vicz si alter in pupillari etate decesserit alter sit heres **Aliq̄n̄** continet
 nisi duas vulgares verbi gracia si testator habeat duos filios vnū impu
 berem. aliū at puberem et dicat vos inuicē substituo non intelligūt nisi due
 vulgares vicz si filij puber non sit heres alius sit heres et euerſo. non aut
 continēt aliq̄ pupillares p̄p̄oſpitatē vt i d. l. nā B̄ in re. q̄n̄z at continēt tm̄ due
 pupillares vicz q̄n̄ pupill^o exheredat. h^o mōi substitucio sit vt. ſ. e. ſ. nō solū. q̄n̄qz
 lex continetur vt si fiat duob^o filiis impuberibus furiosis. q̄n̄qz octo vt si fi
 at duob^o filiis impuberibus furiosis cum istis clausulis si in pupillari etate
 continet

decesserit vel quando cūq; quia tunc post pupillarem etatē ista substitutio
continet duos exēplares et duas fideicommissarias **De illo** laciū per bar
in d.l. lucius **Sed** quero an hee substitutiones etēte in breui loq̄ dicant̄ ex
p̄sse vel tacite vt sic agnoscat̄ eoz̄ effectus **R̄ndet̄** q̄ dicuntur expresse &
bis generalibus sed non specialibus **Ista** tñ generalis expressio ē sufficiēti
ad excludendū matrem et alios venientes ab intestato vt t̄z glo. et bar. in
d.l. lucius **In** e.g. ibi op̄diōsa **Et** est op̄diōsa substitutio q̄ sub condi
tione mortis vel alia condicione multa amplectitur t̄pa substitutionū. et
dicit̄ op̄diōsa que sub compendio & breuitate verboz̄ multas complec
titur substitucōs scz̄ vulgares pupillares et fideicommissarias verbi gr̄a
filiū meū impuberē instituo et quando cūq; decesserit gaijū substituo cont̄t̄
vulgarem vicz̄ si filius me⁹ non sit heres gaijus sit heres. continet pupilla
rem vicz̄ si filius meus in etate pupillari decesserit sit gaijus heres. cont̄t̄
fideicommissariam vt si filius meus post pupillare etatez̄ decesserit restituat
gaijo hereditatē et hec pbantur p̄ bar. in l. centurio ff. e. **In** e.g. in fine
In hoc articulo laci⁹ distingue cū q̄ritur quo iure valeat substitutio compē
diōsa. aut ista substitutio fit a milite. aut a pagano. i. a non milite **Si** a mili
te aut fit p̄ verba direct̄a puta heres esto aut per verba obliqua puta hē
ditatem restituas aut per verba communia puta talem substituo **Primo**
casu siue talis substitutio fiat pupillo siue non pupillo verbi gracia filium
meū heredem instituo et q̄ncūq; decesserit gaijus sit eius heres tunc si de
cedat filius in pupillari etate valet substitutio iure direct̄o & substitutus hē
bit omnia bona patris et pupilli **Sed** si decedat in adulta etate valet sub
stitutio iure direct̄o. sed substitutus solum hēbit bona patris vna cum fruc
tib⁹ extantib⁹ vt d.l. centurio **Istud** fallit nisi mat̄ filij sit in medio qz̄ tūc p̄
pupillarem etatē obliquatur illa substitutio s̄m glo. hic et in d.l. centurio.
licet bar. ibi tenet contrariū vicz̄ q̄ semper talis substitutio maneat direct̄a
Si aut̄ ista substitutio fiat per verba obliqua tunc semper est fideicommissa
ria vt l. cohered. §. cū si. ff. e. **Si** p̄ verba omunia tunc si mater est in medio
obliquatur alias semp valet iure direct̄o vt l. precibus C. e. de impube. et
alijs substi. **Tercundo** casu p̄ncipali quando fit substitutio a pagano itez̄
distingue. aut fit verbis direct̄is et tunc q̄. tempus pubertatis valz̄ iure di
rect̄o et postea nullomodo l. verbis ciuilib⁹ et l. in pupillari ff. e. et hoc tenz̄
glo. et sic doc. et io. an. in glo. in c. si pater de testa. in vi. licet in nouella t̄z̄
contrariū vbi dicit q̄ p̄ pubtatē obliquatur aut fit verbis obliquis et sp̄ ē
fideicommissaria l. cohered. §. cū filie ff. e. aut verbis sib⁹ vt p̄ verbū substitu
o. tñ et tūc ē vis opinio. qz̄ aut talis substitutio fit p̄ conuēracōm vel p̄ cō
mutacōm t̄pm vt si fili⁹ me⁹ in pupillari etate decesserit vel q̄ncūq; decesse
rit et v̄z̄ q̄. t̄ps pubertatis iure direct̄o p̄ pubtatē iure fideicommissario si sine
enumeracione

enumeracione tpm tunc omni tpe est fidei commissaria et ita tenz hic glo. 7
g. in d. c. si pater licet Jo. an. in nouella aliter dicat de quo laci^o per bar. i
d. l. centurio et p alios in d. l. precib^o Effectus autem est an valeat iure di
recto vel fidei commissario qz per fidei commissariam substitutionem non exclu
ditur mater neqz veniunt bona pupilli sed detrahitur falci^odia vt in d. s.
cū filie. quod non est in directa substitutione. Et vt agnoscatis verba di
recta obliqua et dia^o Dic sic. naz dircā sūt illa q̄ de sui natura important vt
substitutus capiat a seipso non de manu alteri^o vt esto heres l. eā quā C. d.
fidei commiss. et l. omne verbum C. dia de lega. vel talem heredem facio vt in
hac g. in si. oba obliq̄ sūt illa q̄ de sui natura important vt substitutus ca
piat per manū alterius vt est verbum restituatur d. s. cū filie verbum fō
datur l. verbum reddens de ho. sig. verbum datur l. fundi trebaciā ff. de
usufruc. lega. Verba omnia sunt q̄ se habent ad hoc vt possint adapta
ri vt substitutus habeat p se vel per manum alterius vt sunt ista verba sū
stituo perueniat pertineat habeat remaneat succedat reuertat deuoluat
et similia de quo laci^o per bar. in d. l. centurio In dubio tñ potius sūt ob
ba interpretanda vt sint directa qz obliqua ar. l. q̄ciens ff. de re. du. et d. c.
si p̄ In g. adoleuerit ibi si pater filius hodie tñ p agnacōz postumi nō
expirat pupillaris substitucio vt C. de libe. pte. aut. ex cā et ibi notatur
In e. g. in si. Expirat etiā pupillaris substitucio alijs modis scz capitis di
minucione pupilli l. coheredi s. cum filie ff. e. Item expirat taxatione tps
facta a patre puta si pater substituat pupillo vsqz ad x. añū sue etatis nam
adueniente x. anno expirat l. si ita q̄s ff. e. et de isto laci^o per glo. et bar. i
l. in pupillari ff. eodem Sequē s. sicut q̄s.

Sin autem quis ita formi. Pater timēs ne substitutus insidi
etur vite filij potest facere vulgarē
substitutionem palam et pupillarem secretam si tñ faciat pupillarem mani
festam non viciatur pupillaris substitucio et pupillis exheredatis potest
fieri pupillaris substitucio in qua substitutione veniunt omnia bona pupil
li etiam aliunde q̄sita Itē postumis p̄t fieri pupillaris substitucio et si non
valet testm̄ paternum nec etiam pupillare hoc dicit vsqz ad s. singuli Nō
p̄mo consilium q̄o pater potest facere pupillarem substitutionem ne vite
filij per substitutum insidietur Istud tamen consiliuz non opellit seq̄ pater
vt hic in d. illud palam Et sic nota q̄ regulariter non compellit q̄s seq̄ o
filium alterius ad hoc allegatur l. ij. in. si. ff. manda. c. cum in lege veteri de
electione De quo per bar. in l. tici^o et meuium ff. de adminis. tuto. Itē
nota in s. non solum q̄ permissum est patre filio suo impuberi in potestate
constituto pupillariter substituere siue filium instituatur siue exheredet. nam
licet

licet pupillus exheredatus excludatur a bonis paternis potest tamen habere bona
paterna et aliunde et istud inducitur est favore filiorum ne filii exheredati
decedant intestati. **I**tem nota in §. quicumque quod ea que habent locum in sub
stitutione impuberis habent etiam locum in substitutione postumorum hoc
tamen fallit in uno quod filii impuberis exheredatis potest fieri substitutio ve
statim dictum est. postumis autem exheredatis non potest fieri quod exheredari
non possunt cum causa ingratitudinis ommittere non possunt. si quis in suo
§. legis **C.** de inoff. test. **I**tem nota in §. liberum quod nemo potest facere testam
filio impuberi nisi sibi ipse faciat testam quod testam pupillare est pars testi pa
tri. ad quod spallegat ista ratio. **I**n glo. lino ibi nullus esset hec glo. non bene
loquitur secundum iohannem fa. et ratio est quod sicut tignum alienum iniunctum eodibus non
potest vendicari ne verberis difformetur ruinis. l. in rem §. tignum ff. de rei ve
di. **E**t sic hoc fit propter publicam utilitatem. **S**ic etiam dicemus de isto li
no vel terra cum etiam testam sint publici iuris ut l. iij. ff. quemadmodum te
sta opiantur alias enim detraheret copia pbacionis quod esse non debet.
In e. g. in si. hic quidam habent in glo. hoc consilium est pro imperitis quasi
velit dicere quod periti bene sciunt quod in vulgari expressa continetur pupillaris
tacita. unde quo ad ipsum nullum est consilium cum sciant pupillarem sub
stitutionem saltem tacite factam. **S**ed iohannes fa. dicit quod ymmo hoc consilium le
gis est bonum et utile quod in vulgari expressa continetur tacita pupillaris nisi
si aliud sit ordinatum. l. cum filie §. filio ff. e. unde possibile esset quod aliter in
secreto de substituto vulgari esset ordinatum. **I**n g. cauere in si. nam legator
hoc non caueat tamen non possunt tabule pupillares apiri nisi ex iusta
causa. l. pupillares ff. que ad. test. apia. **I**n g. adquisitum in si. nota ex hac
glo. quod illud quod dicitur filiofa. ex eo quod graciosus debet provenire filio occasione
sui ipsi et sic iudicatur peculium adventitium et non profectivum quod fa
cit ad l. cum oz **C.** de bo. q. li. **I**n g. substitutus circa hoc sic excludit fili
exheredatus potest a preterito exheredati gravare ad legata solvenda a quibus ad
eum pervenit de bonis patris ut d. §. cum filie **S**ubstitutus autem exheredatus
non potest gravari etiam quatenus ad eum pervenit de bonis patris. l. ab her
editati de leg. i. ff. et l. si. de leg. iij. et sic est hoc speciale quod alias ubi possum
gravare aliquem etiam possum gravare eius heredem vel legatarium. l. si
fuerit de leg. iij. ratio autem specialitatis reddi non potest nisi quod sic placuit legislatori
secundum ci. et bar. in d. l. cum quidam. **J**o. fa. dicit esse rationem quod hoc est in odium patris
exheredantis et hanc rationem attribuit sibi salic. in d. l. cum quidam. **S**ed hec
ratio non placet quod sic etiam ipse exheredatus non deberet posse gravari
forte posset dici quod substitutio que fit pupillo exheredato fit in eius favorem
ne ipse pupillus decedat intestatus ergo non debet ultra extendi quod in iu
re scriptum est ar. l. ius singulare ff. de legi. maxime cum gravamen substituti
non veniat.

non veniat in fauorem pupilli qz forte substitutus ppter grauamen nõ vel
let adire hereditatem pupilli ar. tex. ad legem fal. circa principium cogita
In e.g. ibi primus pubertati qui et quis dicatur vide ff. de inuti si. in
§ pupillus diuinda glo **I**n g. non valeat ibi idem si ex p'facto et e' racõ
qz quando ex post facto testm rumpitur p pte potest quis decedere testa
tus et pro pte intestatus vt l. nam et si pñibus § si filius ff. de inof. tes.
In e.g. in si. Circa hoc dic sic regulariter quis non potest testari de reb' a
licnis in pñudicium alterius l. conficiuntur § si post ff. de codi. ymmo spẽi
furti est de alieno largiri l. si pignore ff. de fur. Fallit in patre vt hic **S**ecũ
do in monacho q testatur inter liberos de bonis per eum adq'sitis in mo
nasterio vt hic in aut. si q mulier **C.** de sac. sac. ec. Tercio fallit in milite qz
põpnacione factus est intestabilis h' tñ sibi est reseruata testi factio in al
quibus rebus in snia vt l. si quis filio exheredato § sed si quis ff. de inius.
rup. et irri. tes. Quarto fallit in matre conuolante ad secunda vota que p
testari de rebus pmi matrimonij inter liberos de quo in aut. lucrum **C.** d
secundis nup. in preiudicium autem heredis potest q's testari de alienis
rebus videlicet vt ipse luet vel prester estimacionem vt l. cum alien. **C.** de
lega. Sequitur § singulis autem

Singulis autem liberis. Potest testator pupillariter substituere
libet dicitur decedere testat' e' p' vltio morienti substituere tantuz et tunc
ille dicitur decedere testatus alij itestati' hec substitucio pupillaris p't fieri
nominatim exprimendo substitutum vel generaliter quisq's mihi heres sit
fit heres filio meo q' cau' admittit' substitut' q' per se est heres non q' p' aliũ
et admittitur pro porzione hereditaria **I**tem hec substitucio durat in mas
culo vsqz ad xiiij. anuũ. in femina vsqz ad .xij. et extraneo impuberi non p't
quis directo substitui sed bene p' fideicomissariam h' dicit' **N**ota primo ibi
ius legitimaz h' hereditatũ q' testator substituendo vltimo morienti non vi
det' filios suos inuicem substituere vt vn' succedat alteri h' potius videt' re
seruare ius legitimarum hereditatum inter eas vicz vt inuicem succedat
ab intestato vel vt quilibet eoz excepto vltimo habeat legitimũ herede
ab intestato scz illum qui de iure deberet eis succedere ab intestato vt hic
et l. vel singul' ff. e. **I**tem nota in § substituitur ibi aut generaliter q' per
hanc substitucionem quisquis mihi heres erit fit heres filio meo admittit'
solum qui est heres ex disposicione et iudicio testatoris non autem qui h' es
est per alium **E**t sic domin' non potest e' heres pupilli ex illa substitucione
Si seruus domini fuerit institutus a patre **N**ec etiam pater potest esse he
res pupilli mediante filio vt hic et l. qui libe. § hec verba ff. e. **I**te nõ i-
masculo

masculo q̄ pupillari substitucio nō potest fieri in filio vel in femina vt dicitur
 rat post pupillare etatem tamq̄ directa possit tamen fieri vt valeret tam
 q̄ fideicommissaria quemadmodum etiam sic posset fieri extraneo vt hic in
 fine tex. de quo satis dictum ē in .s. q̄ racione s. e. et notatur in c. si pater de
 testa. in vi. **In** g. p̄ma in fine vel aliter et melius ibi non fuit directa sub
 stitucio sed fideicommissaria et fideicommissum relictū ab vno ex heredibus q̄
 vltimo moriet̄ facit videri omnes heredes inuicem substitutos per fidei
 commissum vt est casus singularis fm̄ bar. in d. s. sejus.

Quibus modis testamēta infirmātur. Rubrica

Continuatur ex mente glose **V**isum est de validitate testōz verum quia
 testā pluribus modis rumpuntur qz nihil tam firmū est tam stabile quin
 rumpitur vt in autl. de nup. s. nupcias sequitur ergo modo videre quib⁹ mo
 dis testamēta infirmantur. **V**el potest sic continuari de ordinacione tes
 tatorū dictū est et sequitur adere de eorum infirmacione

Testamentum iure factum. Testamentuz solenni
 ter factum rumpitur.
 per arrogacionem vel adopcionez filij quasi agnacione postūi
 Item p̄ secundū testm̄ q̄ potuit hereditas adiri rūpit̄ primū
 ita q̄ si ex secundo non adeat hereditas reducitur res ad cām intestati. simi
 liter secundū testm̄ rūpit̄ p̄mū licet in secundo testō quis sit t̄mō institut⁹
 heres in re certa potest t̄m̄ in secundo testō confirmari id qd̄ ē dispositū in p̄
 mo et tunc institut⁹ in secūdo tenet̄ restituere p̄ fideicommissū hēditatē institu
 to in p̄mo h̄ dicit vsqz ad .s. alio q̄qz mō **N**ota p̄mo q̄ sicut agnacōe veri
 postūi rūpit̄ testm̄ ita et agnacōe q̄si postūi. i. arrogacōe vel adopcōe filij
 ocoz. l. certū ff. de inuis. rup. et irri. tes. et intellige de adopcōe q̄ fit p̄ ascēdē
 tes in c̄ptate fili⁹ adoptiu⁹ trāsit̄ als nō rūpit̄ testm̄ pris adoptiu⁹qz non
 tenet̄ p̄ illū instituere vt l. cū in adoptiu⁹. C. de adop. **I**tem nō in .s. p̄te
 riore ad qd̄ sp̄ allegat̄ q̄ p̄ora testā rūpāt̄ p̄ p̄terioza et vltimū derogat
 omib⁹ p̄orib⁹ qd̄ ē vep̄ si in vltimo testō nō fiat mētio de p̄orib⁹ **E**t sic nota
 q̄ q̄s nō p̄t̄ decedē cū duob⁹ testamentis **I**tem istud vep̄si ex secūdo testō ne
 mo adeat hereditatē qz tūc nullū testm̄ v3 vt h̄ in d. nā et p̄ qd̄ facit i ar
 gumentū q̄ p̄ secundū p̄curatoriu⁹ reuocat̄ p̄mū ecia si in secundo nō fiat
 mētio de p̄mo nec cōstitut⁹ in secūdo velit on⁹ p̄curatoris acceptare **I**ta
 nōt̄ io. an. in c. siouo de p̄cu. in vi. in glo. q̄ incipit qz sec⁹ **I**tem nota in .s. s.
 si q̄s.

si quis p p secundum testm̄ in quo d̄s est t̄m̄d̄ institut' heres in re certa r̄u
p̄t̄ p̄m̄u testm̄ in q̄d̄s ē v̄l̄t̄ institut' vocor l. si d̄s p̄oze ff. ad trebelli. Et ē r̄o
q̄z q̄n̄ quis est institutus in re certa nullo alio instituto p̄iā habet ac si eēt
v̄l̄t̄ institutus vt l. i. §. si ex fundo ff. de here. insti. Secus tamen si alius eēt
secundo institutus q̄z tunc institutus in re certa habetur loco legatarij vt
C. de here. insti. l. c̄ciens. **I**tem nota ibi p̄pter incerta verba q̄ testōz in
secūdo testō potest expresse c̄firmare institutionē heredis et legata facta
in p̄mo testō et tunc per talem confirmationem intelligitur institutus i se
cuo rogatus restituere hereditatem et legata instituto et legatarijs in
p̄mo potest tamen sibi retinere quartaz vt hic in tex. **I**n g. rumpitur ibi
tunc non rumpitur et est ratio p̄pter reliquias seruitutis q̄ remanent in fi
lio emancipato nam ex quo semel fuit in potestate et postea sit emancipa
tus potest postea reuerti de facili ad statum suum et p̄inde est tunc ac si n̄
fuisset emancipatus sic etiam alias reliq̄e seruitutis aliquid op̄atur vt pu
ta in seruo q̄ desijt esse d̄ni nam talis non potest ad questionez poni ōtra
dominum vt l. vni' facino. §. seruus in capud ff. de questionib'. **I**n e. g. ibi
nepotem id est de nepote extraneo sicut de quolibet alio extraneo vt d.
l. q̄dā cū filium. **I**n e. g. in si. glo. dicit aliqui tamē extraneus potest exhe
redari v̄t̄z quando p̄mo fuit institutus vt l. paterfa. ff. de testō. heredi. in
si. l. si certaz. §. si eadem ff. de mili. tes. et ibi glo. **I**n g. agnacōe in si. **F**ic
etiam si quis fecit testm̄ et intrat religionem r̄umpitur illud testm̄ q̄z monas
terium habetur loco filij vt in autl. de ecclesiis. titu. §. hoc de p̄nti quod est
verum nisi monasterio reliquerit legitimam vt in autl. si qua mulier C. de
sa. sanc. ec. **V**erius est tamen secundum canonistas q̄ per ingressum religi
onis omnino vicietur testamentum quia talis mutat statum et efficitur
lib potestate alterius ar. §. alio. §. eodem et ita tenent in c. in presencia ex
tra de probacionibus. **I**n glo. posteriore rumpitur in fine **R**atio diffe
rencie est quia in sententia iudex cum pronunciat statim fundus est offici
o suo nec amplius potest mutare sententiam vt d. l. iudex. **S**ed testator p̄
primum testamentum bene potest mutare suam voluntatem vt l. i. C. de e
pis. et cleri. et si posset sibi illam potestatem adimere in primo testamento q̄z
nemo potest sibi imponere legem a qua non possit recedere l. si quis in p̄n
cipio ff. de lega. iij. **I**n glo. existere ibi non adatur **N**ota ex hac glo. q̄
per testamentum inualidum non rumpitur primum validum de quo dicit̄
§. eodem. §. ex eo. **I**n ea. glo. in fine dic̄ aut ille adus qui plus valet po
test tolli per tacitam voluntatem et tunc bene reuocatur id quod plus est
per id quod est min' vt videm' in legato q̄d̄ eēt adimitt̄ tacite p̄ testatorem
aut loq̄mur in eo q̄d̄ p̄t reuocari nisi adhibitis solemnitatib' q̄ loquitur o
trariū sic etiā d̄z in testō q̄d̄ non p̄t reuocari p̄ testm̄ minus p̄fem vt in §.
ex eo

ex eo .i. e. ¶ In g. priore in fine. Glosa ponit diuersas opiniones qñ p iudi-
cem appellaciōis confirmatur prima sententia an debeat agi ex illa sentē-
tia vel debeat agi ex secunda sententia vel ex prima. Communis est opinio q
agatur ex secunda et non ex prima. Quam admodum dicimus in testō ita
notatur in l. furti .s. primo ff. de his qui notantur infami maxime quādo
in sententia secunda expresse confirmatur prima. S̄m notata in l. eos C. de
appellaci. de isto lacius per innocen. in c. pastoralis de officio delegati et
per hostien. in summa in ti. de appel. .s. qz effectus.

Alio autem modo testamenta. Per capitis diminucionem
testatoris rumpitur testm̄ p-
us factum si tamen testator recuperat p̄stinum statum reconualescit testm̄
de iure pretorio et sola p̄ma vel alia voluntate imperfecta non rumpitur
primum testm̄ sed oportet q secundum testm̄ sit rite completuz et impera-
tor non capit hereditatem ex testō non iure factō quod dicitur si iperatoz
cā litis instituitur heres hoc dicit vsqz in finem. ¶ Nota primo in hoc casu
q aliquando testamenta dicuntur nulla aliquando irrita aliquando ru-
pta inter que licet quo ad effectum non sit differentia tamen differunt in
respectu. Dicitur etiam testm̄ nullum seu non iure factum quando ab inici-
o non tenet quia deficiunt sollemnitates in eo vel in eo est pretericio p̄a-
na vt l. prima ff. iniul. rup. et irri. testa. et s̄. de exhere. libe. si. Rumpitur at
testm̄ t̄b̄ modis scz per arrogaciōem p agnaciōem et p secūdi testi op̄osiōem
vt h̄ in g. sup. d. rūpit. Irritat testm̄ a seipo manet testm̄ nō h̄ns effectū
testōz capite diminuit vt in h̄ tex. Itē qñ nō adit ex illo testō hereditas vt
l. i. in fi. ff. de iniul. rup. et irri. tel. irritat ec̄ duob̄ alijs modis de qb̄ dicit h̄
in g. i. ¶ Itē nō in d. h̄ qz q̄ modū ē singulas res p̄p̄is vocabul̄ designa-
re q̄ iam verbis p̄miscuis et ad hoc s̄p̄ allegat̄ ex q̄ notat̄ q̄ in dubio d̄
ba sūt sp̄ in p̄p̄a significaciōe intelligēda qd̄ facit ad materiā statutoz in
l. oēs ppli ff. de iusti. et iure. et ibi p̄ bar. in libello tñ d̄ba obscura aliqñ in p̄
p̄at̄ qñ nō p̄nt sūi p̄p̄ie vt l. si q̄s int̄cōe ābigua ff. de iudi. ita etiā in teste
verba aliquādo impropr̄iantur ne incidat in falsum de quo per bar. in li-
ter stipula .s. si stichum ff. de verbo. obli. In contractibus tamen verba re-
gulariter interpretantur contra eum qui apcius poterat declarare rem
vt l. veteribus ff. de pac. Item nota in .s. non tamen q̄ testamentum fac-
tum irritum de iure civili potest reconualescere de iure pretorio si testator
statum suum recuperat ex c̄mutaciōe testm̄ fuit sc̄m irritū nō tñ reconalesc̄
iure civili l. q̄ ex libe. .s. testō sc̄o ff. de bono. poss. s̄m tab. ¶ Itē nō in .s. et
eo ad qd̄ s̄m p̄ allegatur q̄ testm̄ imperfectū est nullum vnde non potest
rumpeze

rumpere perfectum Item allegatur quod per nudam voluntatem testatoris non
reuocatur testam. Item nota in § eadem quod princeps non est privilegiatus
magis quam ad acquisitionem alicuius quam sit priuatus immo est minus privilegiatus
quod priuatus potest institui cum lites et non princeps facit ad hoc l. ex imperfecto
de testa. et l. penul. ff. de here. insti. ¶ Item nota in fine Ad quod semper alle
gatur quod licet princeps sit solutus legibus ut l. digna vox C. de legi. ipe tamen
vult viuere secundum leges ut ibi et hic ¶ In § prima in si. glo. non explicat hos
duos casus in quibus irritatur testam. unde primus est quando testator captus
est ab hostibus et liberi sui vel quicumque alij instituti negligunt testatorem
et non redimant eum nam tunc ab illis aufertur successio et applicatur ec
clesie illius ciuitatis pro redemptione captiuorum Legata tamen remanent
firma quod verum est nisi esset institutus minor xviii. annorum. quod ei prece
ditur in aut. si capti C. de epis. et cleri. Secundus casus quando testator effi
citur furiosus vel alias infirmus et cum heres institutus est requisitus ut
curet de testatore et ille negligens est nam tunc aufertur hereditas et ap
plicatur extraneo qui testatorem curauit ut in aut. liberi C. de epa. audie.
In § perfecte ibi non sola mutacione hoc verum est nisi testator dixerit nolo
hic testari sed volo decedere intestatus. nam tunc per adopcionem heredi
tatis a venientibus ex testam. fit reuocacio voluntatis secundum bar in l. si iure de
le. iij. ff. ¶ In e.g. in fine Conclude ex glo. regulam quod per secundam volun
tatem minus perfectam non rumpitur primum testamentum perfectum et
validum ut hic et § posteriore §. c. Fallit in octo casibus ¶ Primus quan
do testator reuocauit primum testam. sola voluntate et cum est lapsu decen
nium ut l. sanxi ff. de testa. Fallit secundo quando primum testam. erat validum de iu
re militari nam tunc per secundum minus solemne de iure si illud rumpitur l. ei
militis § milicia ff. de testa. mili. Tercius quando primum testam. erat vali
dum de iure communi sed secundum de iure militari ut l. ij. ff. de instul. rup. et irri.
test. Quartus quando in secundo testam. minus perfecto erant instituti venientes
ab intestato l. hac consultiissima § si quis C. de testa. Quintus quando testator reuo
cauit primum testam. non solum verbo sed etiam facto puta quod incidit testam. et tunc
aut ideo incidit quod voluit decedere intestatus et succedunt venientes ab i
testato aut quia reputauit heredem indignum et veniet fiscus In dubio
tamen presumitur quod testator incidit quod voluit decedere intestatus secundum bar in
l. nostram C. de testa. licet ibi glo. teneat contrarium Si tamen testam. alium
de esset rasum a tineis vel a muribus dummodo tamen nomen heredis
videatur hoc non viciat testam. l. i. § si rase sint ff. de bono. poss. secundum tablas
et in d. l. nostram Sextus casus quando ex secundo testam. heres adiuuit heredi
tate per errorem quod putauit ultimum testam. esse validum cum esset imperfectius
nam tunc irritatur primum non per secundum. sed quod ex primo non aditur
hereditas

hereditas vt l. claudius clodianus als incipit clodi ff. de adq. vel amitt. here. Septi' cas' qñ. testator i scdo testō min' solēni v' codicill' exp'ssit hēdē scriptum esse idignuz ppter offensam qz tunc vocatur fiscus ad successōz vt l. hereditas C. de his qui vt indig. nam licet alias in codicillis nō directā hereditas p't adimi. potest tamen si testator exp'mat heredē indignum Si tñ id quod est legatuz in pmo testō legetur alteri reuocatur p'mū legatum sed non hereditas vt l. ex pte heres ff. de adimen. et transsc. lega. Quotāuis casus si fuerit adiecta clausula codicilloz in secunda volūtate v'z si non v'z iure testivaleat iure codicilloz vel cuiuslibet alteri vltie volūtate Nam per talem clausulam inducitur adempcio seu reuocatio venientiu testō. q' adempcio confirmatur p' adicōm venientium ab intestato fm bar in l. si iure ff. de leg. iij. ¶ In g. nllū ibi in fine legis et per hoc semp allegatur q' nihil est perfectum qz diu restat aliquid perficiendum hoc verum est in his que sunt de s'ba formali secus in his q' sunt de s'ba materiali vt in acceptillacione que si non valet vt acceptillacio valet tamen vt pactum l. an inutilis ff. de acceptil. Item secus in maleficijs vt l. quisque C. ad l. iuliam maicsta. Seqt' b'ca de inoff. test.

Rubrica de inofficioso testamento.

Usus est s' qualiter testm infirmetur ipso iure Sequitur modo videre q' liter infirmetur p' officium iudicis h' est qñ intentatur q'rela in offic. test. q' si testm sit factum contra officium pietatis Seqt' nigz.

Quia plerumqz parentes. Liberi vel parentes inique frater vel soror turpibus personis institutis habent querelam a qua excluduntur qui aliud remediū habent et quibus aliqua pars hereditatis est relicta quamuis minus quarta quia illa suppletur p' iudicis arbitrium Item petendo legatum alieno nomine non excluditur per hoc a querela Nec querela de alieno nomine perdit legatum sibi factum et sufficit vt quis non possit querelare vt sibi sit relicta quarta quoq' relicti tytulo. Que quarta etiam sufficit quamuis plures velint agere hac querela hoc dicit totus iste tytulus ¶ Nota primo q' filio iniuste exhere dato proditum est remediū querele inofficiosi testamenti per quod filius querelat testamentum patris tamquam contra officium pietatis conditum. Secundo nota in s' non autem liberis tantum. i. q' idem ius est seruandū circa q'relā testamētoz aditoz a libis resp'cū pntū qd' ē circa testā parentum

pn̄tū resp̄cū liberoꝝ vñ sic̄ filius iniuste exheredat' q̄relat testm̄ parentis. ita
etiam pater iniuste exheredatus q̄relat testm̄ filij. **I**tem nota in .s. soroz
q̄ collateralib' non datur querela nisi fratri et sorori et hoc duobus inter
uenientibus. **P**rimū q̄ frater et soroz sint coniuncti ex vtroq̄ parente vel
saltem ex patre. **S**ecundū q̄ turpis persona sit instituta. **I**tem nota in .s.
tam autem ibi si nullo q̄ querela in offi. testi. ē remediū subsidiarium qz
tunc demū operit qñ q̄s q̄rtam sibi debitam de iure. alio iure conseq̄ non
p̄t. **I**tem nota in .x. **S**i vero quantacūq̄ p̄sq̄ qñ filio minus legitima
ē relicta tunc ipse agit ad supplementū legitime quod sibi taxabitur arbit̄
o iudicis vt hic et l. omnino. **C. e.** **I**tem tota iu. .s. si tutor q̄ licet alias q̄s
in accipiēdo legatum relicto in testō videēt a p̄bare testm̄. ita q̄ nō au
ditur volens querelare vt l. nihil ff. c. h. tamen verum si suo nomine et p̄ se
petat illud legatum. secus si alieno nomine et necessario petat quemadmo
dūz tutor petit. si tamen petat alieno nomine et volūtario tunc etiā nō au
ditur volens querelare vt si peteret tamq̄ aduocatus seu p̄curator qz
illa officia sunt spontanea et hoc est quod voluit glo. hic sup̄ vbo tutor.
Item nota in .x. sed si econtrario q̄ licet alias qñ quis succumbit in quere
la p̄oit legatum et applicetur fisco vt l. pomponius .s. meminisse ff. e. h. v. p̄
est nisi illam querelam intentet nomine alieno et necessario. **E**t sic nō q̄ qñ
q̄s agit aliq̄o n̄ vt ip̄e h̄ vt ali'. **I**tem nota in .s. igitur q̄ iure isto suffi
cit q̄ filio sit relicta quarta quoquo relicti titulo hodie tamen requiritur
q̄ sibi relinquatur iure institucionis cum ille sit titulus honorabilior et p̄
ter ius accrescēde vt in autl. nouissima. **C. e.** vnde conclusio q̄ in nouē punc
tis seu articulis hec iura sunt hodie correctā p̄m' est iam vidus. **S**ecund'
qz olim institutus in minus q̄s quarta agebat hac querela vt h̄ in tex et l.
cum q̄rit. **C. e.** hodie tamen si minus q̄s quarta agit ad supplementum vt
in .x. sed hec ita s̄. e. et l. omnimō. **C. e.** **T**ercius qz olim legitima filioꝝ erat
q̄rta p̄s h̄ditatis vt l. p̄utib' et l. cū q̄rit. **C. e.** **S**ed hodie legitima filioꝝ ē
fens vel semis vt nota in d. autl. nouissima. **Q**uart' olim filius exheredat'
volens querelare debebat probare se non fuisse ingrātum hodie autēz he
res debet probare filium fuisse ingrātum. ad primum facit l. v. .s. i. ff. c. ad
secundum facit l. omnimō. **C. e.** **Q**uintus qz olim postumus habebat que
relā et poterat exheredari vt in .s. postm̄i s̄. e. hodie autē nō p̄nt exheredari qz n̄
p̄nt eē ingrati vt l. si q̄s i suo .s. leg. **C. de ioff. test. sext'** qz olim hec q̄rela n̄ p̄
pata nō trāsmittebat ad suū h̄dēt vt l. postm̄. .s. si cū l. se. ff. e. hodie autē bñ
trāsmittit. vt l. sancti' in fi. **C. e.** **S**eptim' qz olim sufficiebat dicē filiū meūz
exheredo qz ingrāt' vt l. omnimō. **C. e.** hodie autē cā ingrātitudis ē p̄ testatorē
exp̄mēda vt in .s. aliud h̄ quoq̄ capituluz in autl. vt cū de appell' d̄gnof
ca. **D**ctau' qz olim contra testm̄ factum de castrensi vel q̄si castrensi n̄ dabat
querela

querela hodie sic nisi sit miles in expedicione vt in .s. non tñ et ibi dictū ē s̄ de mili. testam. **Donus** est qz olim rupto testō p̄ querelaz non debebantur legata hodie sic vt in aut. ex cā **C. de libe. pte.** Et ista colligunt ex glo. fi. **In** glo. liberorū in fi. bar. dicit qz querela in offi. testi ē q̄dā remediū restitutoriū quod implozatur per officiu iudicis qd̄ neqz p̄supponit obligacionē neqz actionē l. que p̄ collusionem ff. de ac. ep̄. et hoc remediū quandoqz im̄prie vocatur actio vt l. quemadmodū in fi. ff. e. **Et** qñqz im̄prie vocat̄ accusacio vt l. postumus in fi. ff. e. **In** gl. vincere in fi. glo. in hoc articulo variarūt **Sed** veritas est qz filij fratrz non possunt querelare nec perse nec cum patris suis et est glo. in l. fratres **C. e.** **Sed** si patris querelant et tñ phant tunc filij fratrum bene admittuntur ad successionez ab intestato cū illis patris et ita intelligenda est ista glosa. **In** glosa. tam naturales i fi. **Nota** ergo qz naturales filij tñ possunt querelare testā matris sed non patris **Racio** dr̄ potest esse qz pater non tenetur filios naturales tñ instituere vel exheredare et est glo. notabilis in .s. p̄mo s̄. de nupcijs **Sed** mater si non instituat filios naturales tñ vel etiam vulgo questos rumpitur testm̄ matris vt .j. ad orficiānū .s. nouissime. quod est verum nisi eēt ex dā nabili coytu **Putat** incestu vel adulterio. vt notatur in dicta. l. si suspēda .s. p̄mo. sequitur **Rca.**

Rubrica de heredum qualitate et differēcia.
Continuacio rubrice patet satis ex principio glo. seq̄t nigrum.

Heredes autē aut necessarij dicuntur. **Triplex** heredum aut sunt necessarij aut sui et necessarij aut extranei. et s̄ uis a domino suo institutus d̄ncē et liberi dñdentes p̄ lineā masculinam existentes in potestate testatoris tempore mortis eius dicuntur sui et necessarij de iure ciuili sed de iure p̄torio habent beneficium abstinendi. alij autem qui iuri testatoris non sunt subiecti dicuntur extranei hoc dicit vsqz ad .s. in extraneis heredib. **Nota** p̄mo triplicē q̄itatē heredis **Secdo** nō i .s. necarij q̄re q̄s dr̄ hēs necarij qz de necessitate compellitur vt sit heres siue velit siue nolit. **Item** nota q̄ ad hoc vt quis dicatur heres necessarius duo requiruntur. p̄mū qz efficiat̄ liber ex testamento **Secundo** qz sit heres institutus. alias autem diceretur extraneus. si ex testamento non consequeretur libertatem vt .j. eodem .s. ce teri & l. ruius quoqz **Et** sic nota casum in quo q̄s opellitur inuit̄ e cceptare beneficium libertatis. **Et** hoc siue dominus relinquat ei libertatem in testamento.

in testō siue simpliciter instituat eum heredes qz tūc ose qđ libertatem vt s. de heredi insti. §. i. alias at qđ nō opellit acceptare beneficiū inuit. l. hoc iue §. non p̄t ff. de dona. **I**tem nota in d. vnde qui q̄ necessarij heredes in uenti sunt ad hoc vt bona defuncti non distrahātur per creditores eius sic defunctus non afficiatur iniuria h̄ potius bona heredis distrahantur facit §. i. in si. s. ex qui. cau. manumit. non licet **E**x quo nota ibi heredis bona q̄ incontinenti cū qđ est effectus heres bona hereditaria ampli' nō dicunt defuncti heredis et sic creditor qui p̄pter contumaciā heredis peteret se imitti in bonoz possessionē deberet petere se. immitti in possessionē bonoz heredis et nō defuncti qz p̄ adicōm oia bō defuncti transiunt in hēdē l. Stichū §. adicio ff. de sol. talis tñ peticio bene sustineret si diceret se imitti in bonis defuncti qz intelligeret in bonis q̄ndā defuncti s̄m notata in l. penul. et ibi p̄ bar ff. si cer. pe. **I**tem nota ibi p̄ hoc tñ q̄ illud qđ heres necessari' adq̄rit anq̄ se imisceat administracioni bonoz defuncti adq̄rit sibi nec de illo tenetur aliquid dare creditorib' defuncti etiā si bona defuncti nō sufficiūt creditorib' qđ est vez si ip̄e necessarius impetrauerit separacōz bonoz vt dicit in g. super ver. resuet. **I**tem de isto d. p̄t allegari qđ q̄ in vno grauā in alio d̄z releuari ad hoc etiā allegat l. eū q̄ ff. de iu. iura. **I**tem nota in s. sui q̄ ad hoc vt quis dicat su' heres duo requirūt principalit' p̄mū qđ sit in potestate tpe mortis eius secūdo qđ optineat p̄mū locū suitatis hinc est qđ si quis decedat relicto filio et nepote nepos nō dicit su' heres au' h̄ fili' ni si filius eēt sublarus de medio qz forte mortu' vel emancipat' vel alias capite diminut' qz tūc nepos dicit nancisci p̄mū locū suitatis et succedere i locū filij i. patris sui **I**tem nota in d. h̄ suū qđ filius dicit suus heres patri .i. domesticus patri qz domesticē et p̄miscue vt it' reb' patris et ex eis nuē ē vt ip̄e pater et sic etiā furtū quod sit per filiū patri dicit furtū domesticū l. respiciendū §. furta domestica ff. de pe. **I**tem allegat iste d. qđ filius dicit quodamō dñs rez paternaz viuo patre et ad hoc etiā allegat l. in suis ff. de libe. et post. **I**tem nota in d. necessario qđ filius in potestate de iue civili necessitabatur et cogebat heres patris esse inuitus qz si filius ergo heres dicit g. in l. necessarijs ff. de ac. vel amit. here. **I**tem nota in d. sed his ad quod semper allegatur qđ beneficium abstinendi datum est filijs in potestate per pretorem vt ipsi hodie non dicant heredes necessarij nec presumuntur nisi probentur heredes et se immiscuisse bonis paternis s̄m glo. et bar. in d. l. necessarijs et sic effectus suitatis submotus est per pretorem quod est veruz quo ad illa que sunt inutilia ad huc durat effectus suitatis scilicet quo ad confirmacionem pupillaris substitutionis per tutele transmissionem hereditatis non agnate et vt filius possit facere pacem cum occisore patris de quo lacius per bar. in l. si filius qui patri ff. de vul et pupil. **I**tem nota in §. ceteri qđ heres q̄ non est in potestate testatoris dicitur

dicitur eius extraneus heres hinc est q̄ mater non potest habere suum he-
redem et etiam seruus qui est manumissus ante mortem testatoris si sit insti-
tutus dicitur extraneus ¶ In g. protinus in fi. dic. fm. io. fa. q̄ dicitur res
p̄dibus dicitur libertatem capere vel a seipso vel a testatore ¶ A testatore
tanquam a dante a se ipso tanquam ab herede cui aliquid debet detrahi
vt in d. s. fi. in glo. hic alle. ¶ In g. post mortem in fi. dicit quod illud quod
iste institutus acquirit post mortem testatoris sibi acquirit dummodo im-
petret separacionem a iudice vt statim dicitur nec obstat d. l. cuz selley. cũ
dicitur ibi quod illud acquiritur ibi hereditati quia libertas erat ibi relic-
ta sine institutione Que libertas statim non cedit. Sed post aditam he-
reditatem vt C. de cadu. tollen. l. vnica s. libertatib. ¶ In g. reseruetur in
fi. Nota q̄ ante imixtionem administracionis bonorum testatoris potest
seruus impetrare separacionem bonorum sibi adquiretorum post mortem
testatoris sed non p̄ imixtionē nisi esset mior̄ xv. annis vt in l. si tamen fi.
de mino. sic etiā si seruus cui sit mora in libertate sibi relicta per fidei commissum
adquirat interim sibi et potest etiam petere separacionem vt l. penul. C. de
his qui ut indig. et ad selley Sic etiam poterit substitutus pupilli separare
bona pupilli a paternis si pupillus non adiuuit sed obtinuit per restitucio-
nem in integrum vt notatur in l. i. ff. de separa. et ibi glo. ponit plures ali-
os modos i quibus fit separacio ¶ In g. succedunt in fi. Nota ex hac glo.
q̄ ty. de diuigendis cũ emancipatis liberis est hodie correct̄ qz filius emanci-
patus succedit totus solus et filius et non cum nepote in potestate Dicit
tamen bar. in d. l. i. q̄ ille ty. habet etiam hodie locum quando filius vel
vel possit succedere de iure pretorio de quo dicit per eum ibi. ¶ In glo. do-
mestici in fi. qui sint domestici dixi s. de testa. m. s. probatur ¶ In glo. est
mantur ibi l. ij. in fi. similes glo. habes in l. cum heres ff. de acqui. poss. et ex
isto dicitur q̄ ty. titulus pro herede non habet locum in suo l. nihil. C. p̄ he-
rede quia filius non dicitur acquirere nouum ty. titulum vel possessionem s̄
possessionem patris continuare adeo q̄ sola administracio dicitur venire
filio ista tamen possessio quam habet filius viuo patre non dicitur propri-
e possessio sed mere familiaris que familiaris perditur per mortem patris
et dicitur tunc continuare per veram possessionem vnde non oportet q̄
nouo apprehendat vt d. l. cum heres

In extraneis autem heredibus. Heres extraneus vt here-
ditatem ex testamento con-
sequatur tribus temporibus debet esse capax videlicet tempore testamen-
ti mortis testatoris et adicionis hereditatis Sed media tempora non no-
cēt et testamenti factio sumitur actiue et passiue Item hereditate apprehen-
sa amplius non licet repudiare nisi fuit minor̄ annis Maiori autem olim
succurzebat.

lucurzebat vt nō tenēt vltra vires hereditarias ppter graude es alienū
emergens hodie est succurrit per beneficium inuentarij Item extrane' po
test adire hereditatem verbo vel facto se demonstrando heredem Item
nuda voluntate potest hereditas repudiari et mutus et surdus possit ad
ire hereditatem hoc dicit vsq; in fi. Nota primo q; ad hoc vt extrane' po
sset esse heres requiritur q; sit capax tribus temporibus Secundo nota ibi
medio tempore q; media tempora non nocent dummodo dictis debitis
temporibus quis sit capax licet ergo quis medio bñiat et tempore debi
to reperiatur institutus capax non nocet l. h. et si p̄dicioni s. solemus ff. de
here. insti. quod verum est nisi fuisset talis mutatio q̄ institutum priuasset
ōnino a libertate vt l. incidit ff. de p̄di. et demō. **I**tem nō i. s. testiq; dicitur
h̄re testi factio nē q; ille d̄z habere testi factio nē q; abilis ē ad capiēdū ali
quid ex testamento pro se vel pro eo in cuius est potestate **I**tem nota ad
quod semper allegatur q; testamēti factio capitur et actiue. i. qui potest fa
cere testm̄ et passiue. i. quibus potest aliquid relinqui in testamento. Et q̄
patet q; nomina verbalia habent duplicem significacione actiua et passi
uam de quo vide bonam glo. in l. i. ff. de duob' reis **I**tem nota in s. extra
neis q; post aditam hereditatem non licet eam repudiare nisi ille qui adi
uit esset minor annis quia tunc ei succurzeret per beneficium restitucionis
in integrum **I**tem nota in s. scienduz q; heres institutus habet duplex r̄
medium ad hoc vt non teneatur vltra vires hereditarias p̄mo q; p̄t r̄ps
petere ad deliberandum an velit adire vel non et facere inuentarium Se
cundum q; potest simpliciter adire et conficere inuentarium et istud secun
dum remedium ē vtilius q̄ p̄imum. nam si solum petit tempus ad delibe
randum et non facit inuentarium tenet omnibus creditorib' in solidū Si
autem petat et conficiat inuentarium Inuentarium solum sibi prodest quo
ad falcidiam detrahendam de legatis vt hic in glo. sup verbo grauamē
Seco si simpliciter adit et facit inuentarium non tenetur nec legatarijs nec
debitoribus vltra vires hereditarias vt in l. scimus s. et si p̄fatam C. d̄
iu. delibe. **I**tem notam s. item extraneus duos modos per quos adit
hereditas scz verbo et facto. verbo quandocumq; heres declarat suā vo
luntatem esse in hereditate adēda. nam solum animo ab extra declarato
aditur hereditas vt hic et l. auia C. de iure deli. vnde sufficit q; heres deli
berate dicat coram testibus volo adire secus si non deliberate dicat vno
tat glo in l. serui electione de leg. primo Facto quando quis facit actum q̄
non potest geri citra nomen et ius heredis vt v̄dere locare colere res he
reditarias vt hic et l. pro herede s. papianus ff. de adqui. vel amit. heredo
de isto plene per bar. in l. gerit ff. de adqui. here. Est etiam tercius modus
per que adit hereditas viz cum heredi. ad petitionē creditoris ē datū q̄
designatur

designatum tempus deliberandi ut si ipse heres .i. illud tempus non adii-
nec repudiat quia presumitur adiiisse ut l. scimus .i. si autem hoc aliquis .i.
de iur. deli. et hoc ideo quia est fauor petentis ut heredi tale tempus assignetur
Si autem magis esset in fauorem petentis ut intelligatur repudiare intel-
ligitur tunc heres repudiare verbi gratia si substitutus petat ut heredi de-
tur tempus deliberandi nam eo lapsa intelligitur heres repudiasse sicut bar
in l. q. diu. ff. de adqui. here. **I**tem nota in .i. pro herede quod pro herede ge-
rere est generale pro domino et sic iste textus allegatur quod heres sit idem quod dominus
Item nota in .i. sicut quod adicio et repudiatio procedunt a pari quia sicut a-
dicio fit solo animo ita etiam repudiatio Possit tamen filius suam abste-
nitionem .i. triennium reuocare ut C. de repu. here. l. si. **I**tem nota in .i. cui
qui quod in adicione hereditatis non requiritur loquela vel auditus sed sui-
ficit intellectus sicut l. mutu. ff. de adqui. here. et ibi per bar. **I**n glo. ma-
tacio in fi. illa iura parum faciunt ideo quod non soluit unde ad l. secundam pro
dici cum dicitur quod in contractibus sufficit abilitas tempore traditionis sed
ibi ex parte eius qui capere debebat non erat defectus quo minus fieret
minus hic vero loquitur quo ad cum qui non est capax ad .i. generalit
dicit ioh. fa. quod ibi est speciale fauore fideicommissi. **I**n glo. tempora in fi. Cir-
ca hoc conclude sic aut loquitur de heredibus extraneis que dicuntur vo-
luntarij heredes et tunc inspiciuntur tria tempora ut in hoc textus. et in l. si alienus
in extraneis ff. de here. insti. **A**ut loquimur in suis et tunc aut quod de suc-
cessionem hereditatis intestati et tunc si non sit factum testam. inspiciuntur ran-
tum tempus mortis ut tunc sit capax et si tunc in potestate succedat ut su-
sui s. e. si tunc non sit in potestate succedit ut voluntarius ut .i. ceteri s. e.
Si vero factum sit testam. inspiciuntur duo tempora scilicet tempus mortis et
tempus destituti testi quia tunc differtur hereditas ab intestato l. si quis
filio exheredato ff. de iur. rup. et irri. testam. **A**ut queritur de successionem et
testam. et inspiciuntur duo tempora scilicet testi et mortis. tempus autem adici-
onis tunc non inspiciuntur quia illud est idem cum tempore mortis ex quo
non est dare medium inter tempus mortis et adicione iure civili ut l. post
mortem .i. ff. de leg. i. l. iulianus ut de condi. et demon. **I**n necessario aut
herede ut succedat sufficit ut tempore mortis sit capax ut l. filio .i. ff. de
lib. et post. et si si pure fuerit institutus si autem sub conditione sufficit quod tempus conditionis ut
l. si sub conditione ff. de li. 7. pos. **I**n legatis autem inspiciuntur tempus quod dies legati ce-
dit l. interuenit ff. de leg. post. et de isto latius per bar. in l. si alienum .i. in
extraneis ff. de here. insti. **I**n g. aduenda in fi. nota dram. inter immiscere
et adire **I**tem inter abstinere et repudiare quod sui heredes dicuntur immiscere abstinere
re extranei autem adire et repudiare **E**x quo nota quod extraneus diceret ego
immisceo me hereditati vel suus diceret ad deo hereditatem tunc iste error i-
pedit.

petit aduicionem l. non is in fi. cū l. se. ff. de acq. here. et sibi p bar. **In glo.**
 deliberare in fi. Nota q̄ tps deliberādi si petatur debet peti ab impatoē
 7. annū et ab alijs iudicib⁹ 7. nouem menses. a lege tamen dat̄ annus. a di
 e scie hereditatis sibi delate et illud ius deliberandi transmittitur ad her
 des infra annum predictum scz quātū superest de anno vt l. cuz antiquo
 rib⁹. **C.** de iure deli. istud tñ tempus deliberandi statuitur arbitrio iudicis
 vt l. i. ff. de iu. deli. dum tamen non det minus c dieb⁹ vt l. ij. ff. e. ti. **In**
 g. sup verbo omnibus in fi. ibi. s. hodie habet in aut. sacramenta pubez. **C.**
 si aduer. vend. et in dubio minor iurans intelligitur nō uenire rōe mi
 noris etatis vel in racione minoris p̄cch̄ vt est glo. in l. ij. **C.** de resc. vend.
 nisi iste minor esset inductus per metum vel dolum ad iurandum vt in re
 gla iuris non est obligatoriu⁹ de quo eē per bar. in d. l. ij. **In g.** p̄stitit i
 fi. Nota ex hac g. infra quantū tps debet fieri inuentarium et incipit tps
 currere a die adite hereditatis vt d. l. scimus. s. suiāt dubius et ibi glo. de
 defectōe inuentarij et n̄ dic plene per bar. et cy. in d. l. scim⁹ et p̄ ange in suo
 tractatu de inuentario quem posuit in l. prima ff. si cui plus quam per l. fal
 cidiam Sequit̄ Rca de legatis.

Rubrica. de legatis.

Continuacio clare patet ex principio huius tex. Item potest sic continua
 ri Explicito tractatu vniuersaliū relictōru⁹ Sequitur vt videamus articu
 los legatorum que singularia dicuntur relicta ic.

Dicitur her videamus de legatis. Legatus est dona
 cio quedam a de
 fūcto relicta ic. quod hodie potest fieri per quecumqz verba ad
 hoc apta p̄ quo legato op̄tunt tres actiones nec est faciendā
 differencia inter legata et fideicommissa hoc dicit vsqz ad s. non solum. Nō
 ex principio huius tex. q̄ licet materie s̄m congruum modum debeant conti
 nuari tamen ex causa p̄t fieri intermissio et sic facit q̄ verba legati et statu
 ti in dubio debent intelligi vt continuentur s̄m subiectā materiam nisi ap
 pareat q̄ de noua materia loquatur facit l. impator ff de indiē adiec. cā
 autem doctrine vel propter concomitantiam quandoqz sit eius transgres
 sio vt hic sit et ad quod semper allegatur iste tex. Secundo nota diffinici
 onem legati concor. l. legatū ff. de leg. ij. et subandi ad diffiniciōm ab hēde
 p̄standa vt ibi notat̄ et hec donacio sit ob aliquod meritum l. nec adiecit
 ff. p̄ socio. **Item** nota in s. s. olim et in s. nostra q̄ per quecumqz verba
 siue sint directā siue obliqua possunt fieri legata siue eniz dicat testōriubeo
 rogo

rogo mando fidei committo vt l. ij. **C.** comitia deleg. siue cupio opto credo te
daturz l. etiam hoc modo de le. i. siue exigo desidero l. et eo modo eo. ty. ff.
valet legatū dūmō appareat ; de mente testantis nec curat cū quo testōz
loquat h in quem voluntatis intencio dirigatur dicit tex. in l. cuz pater. s.
donacionis de leg. ij. ff. **Sed** si dixerit testōz non dubito tunc si sint illa de
le. ij. **Nota** hunc tex. q̄ sepe allegat q̄ magis attēdim⁹ volūtātē de iūctiōz &
ba relata ad heredem inducunt fidei commissum l. vnum ex familia. s. fi. de le.
ij. ff. sec⁹ si ad aliū l. generali in principio ff. de vsuf. le. notat glo. in l. peto vcz
ba. nam voluntas defuncti lex est. s. disponat in autl. de nup. **Item** nota
ibi per actōs personales q̄ pro legato competūt tres actiones et est hoc
speciale s̄m doc. vt h̄ concurrat actio personalis cum rei vindicacione de
quo late dicam in lectiōe ff. **Item** nota in s. sed non vsqz q̄ legata
et fidei commissa hodie per omnia sunt adequata quod qualiter intelligat
statim late dixi in l. i. ff. de le. i. **Item** nota in d. sed ne ad quod semp alle
gatur q̄ res facilius cognoscitur et leuius capitur dummodo sepatim et
per diuisionem res distribuitur q̄ q̄ coniuictim facit. s. his itaqz s. de inf
et iu. **In** g. loquimur in si. nota ex hac g. q̄ q̄qz vnum tps capit p̄ ali
o vt conueniat subiecte materie vt p̄ns p̄ preterito. sic etiam quādoqz ca
pitur p̄teritum subiunctum pro futuro l. qui rome. s. augeri⁹ de ver. ob. ff. q̄
ibi per bar. **Sic** etiā aliq̄n tempus futurum continet p̄ns et iō cessio p̄nie
vacature refertur etiam ad eam q̄ vacat de p̄nti c. si plurib⁹ de p̄ben. i. vi.
In g. figuras in si. adde ad hoc duos alios modos scz per moāchacōz vt
in autl. ingressi **C.** de sa. sanc. ec. item p̄ publicacōez bonoz vt l. actōe. s. p̄
licacione ff. p̄ socio **In** g. donacōe que dā ibi alie hec g. procedit s̄m ea
que omunitur fiunt quia donacio etiam inter viuos bene potest reuocari
vt **C.** de reuo. dona. per totum **In** e. g. in si. dic q̄ aliq̄n etiam legatum
fit cum onere vt l. i. s. fi. cuz l. se. de le. ij. **Querit** hic io. fa. si q̄s dicat in testō
dono tibi hūc sūdū et donatari⁹ p̄ns sit et recipiat donacōzā tal' dōcō di
catur inter viuos vel legatum **R̄ndet** q̄ est legatum qz sermones debēt in
terpretari s̄m subiectam materiam vt s. dictum est facit cle. dudum. s. q̄pe
ro extra de sepul. tract⁹ tñ bñ p̄t fieri in testō si testōz velit vt notat in l.
heredes palam. s. fi. ff. de here. insti. **In** g. validiores in si. dic q̄ semp ē
validior voluntas q̄ de ea ostare p̄t alias verba declarāt voluntatē vt
l. labeo q̄ semper ad hoc allegatur ff. de supel. lega. **In** g. ypothecariā
in si. de isto lacius dicit in l. i. de le. i. ff. **Sed** opinio glōse est vis iocotene
hanc glo. in iudicando que est singularis et non repitur alibi **In** glōsa
exequari ibi appelletur **Ista** glo. non bene dicit quia etiam hodie differūt
in effectu hereditas fidei commissaria et directa et fidei commissaria libertas et
directa vt notat in d. l. i. plene et intellige hunc tex. de legatis p̄ticularib⁹
et fidei commissis

et fideicommissis particularibus qz vniuersalia bene drnt a particularib' vt
etiam vult hic glosa et plures alias differencias recitavi sepe in dicta l. p
ma Sequitur s non solum autem

Non solum autem testatoris. Etiam rem alienam scienter
heres pbata scia p legatarium redimere tenet si potest et prestare alias
eius estimaco3 nisi sit talis res cuius omercium non habemus Sic etiam
rem testatoris obligatam et legatam tenet heres luere et prestare nisi tes
tator expresse senserit p legatarius luat et q ex causa lucratiua semel rem e
consecutus non potest eam amplius conseq ex legato hoc dicit vsq ad s
eadem qqz res Nota pmo q res testatoris vel heredis pt legari nec disti
guir an sciuerit vel ignorauerit testator vt. i. e. s. si qs rem suam Secundo no
ta q res aliena etiam potest legari quod vepet si illa res sit in commerco
nostro vt hic in d. sed si talis Item si testator sciuerit eam alienam sec' si ig
norabat vt hic in d. quod autem dixi Tercio nota q in re aliena legata
tenetur heres eam redimere si potest et legatario prestare als tenet ad e'
estimaco3 ¶ Item nota in d. h. veri' q legatarius tenet pbare sciam de
functi et est ro qz q agit et actor e' dz pbare vt hic in tex. q semp allegat vt
l. ei incumbit pbacio q dicit non negat ff. de pba. ¶ Item nota in s. h. 2 si
rem q testoz pt rem suam alteri obligatam legare et tunc heres tenet eaz
luere et legatario prestare quod est verum si testoz sciuerit rem obligatam
vt hic in d. h. hoc quoqz Item si testator non expresse voluit legatariu luere
vt hic in d. si tn ¶ Item nota in s. si res aliena q si rem legatam consecut'
sim ex ca onerosa possu agere ex testoz p osequendo pciu rei Sec' si ex ca
lucratiua qz extinguit legatum et est ro qz due cause lucratiue non pnt co
currere circa eandem rem ad quod semper allegatur iste tex. et l. meni' s.
duob' de le. ij. ff. Fallit hoc pmo quando legatarius pmo consecutus est
estimacionem vt in s. hac racione Secun' o fallit qn no hnt originez in p
sona vnius sed diuersoz l. si seruus legatus s. i. de le. i. ff. Tercio fallit in le
gato quantitatis vt in l. ticio seho. in pncipio de leg. iij. Quarto fallit qn po
tuzt diuerso tempoze l. non existimoff. de ver. ob. Quinto fallit quado res
soluta ex vna causa lucratiua est reuocabilis per in integrum restitutione
qz tunc bene possunt agere pro illa re vt notatur in d. s. duobus Sexto fal
lit quando non contra eandem personam vt l. si res de le. iij. ¶ Item nota
in s. hac roe q si eadem res sit legata in diuersis testamentis non possum
nisi semel eam consequi quod est verum si primo rem sim consecutus secus
si primo precium vt hic in tex. ¶ In glo. super ver. non solum in si. notaq
in re comuni. vel in qua testator soluhz ius que est legata illud soluzvi de
legatum

legatum l. serui elcōe s. si fundus de le. i. et in l. quod in re natura s. i. e. ti.
de le. i. ff. Sed q̄re in re omuni nō intelligitur tota res legata quē admodū
in re aliena io. fa. rñdit q̄ est ratio q̄rubi legat̄ proslus aliena non est ma
ior rō in vna parte q̄ in alia vnde non p̄t fieri diuisio sed in re omuni hoc
fieri p̄t q̄ potest valere q̄ ad ptē testantis et in hoc aufert vtilitatem lega
tario **In glo.** sup verbo aliena in si. melius dic̄ fm̄ bar. in l. liber homo
ver. ob. et per glo. in l. id quod de leg. i. q̄ aut res hostiū nūq̄ fuit in omer
cio nrō et non p̄t legari vt d. l. liber homo sec⁹ si fuerit als in omercio nrō
vt d. l. id quod et iō valuit donacio pape facta impatori de regno itrlm
quod possidetur ab hostibus **Item** intelligendū ē q̄ sūo hostiū nō p̄t le
gari vel promitti pure sed bene sub condicione et ideo valuit donacio re
gis arzogonum facta monasterio populeti de locis hostiū cū ad cultum
diuinum reuerterent̄ de quo in c. abbate de re. iu. in vi. **In g.** redimere
in si. **Nota** q̄ q̄s dicitur non posse redimere vel emere cū nimis caro p̄cō
vendedor vult vendere. **Sed** tunc dz heres prestare veram estimacionem et
omunem vt in hac g. et si sit contencio de vera estimacione tunc iudex hoc
declarat vt l. aliēo s. si is c⁹ de fidei omil. lib. ff. **In glo.** estimacio ibi la
pud iulianum s. si. et hoc ideo q̄ legatum ibi dependet a voluntate vni⁹
sez p̄ncipis vnde videt̄ impossibile et ideo fm̄ bar. non valet onus adiu
tum legato p̄dij facto fratrib⁹ minoribus vt in illo p̄edio constituā do
vel capella pro fratribus cum talis mutacio solum dependz a voluntate
soli⁹ pape vt i. c. i. de reli. do. in vi. **Sed** quid in re ecclesiastica alteri lega
ta an debetur estimacio innoē. dicit q̄ non in c. filius nr̄ de testa. q̄ depen
det solum eius alienacio a voluntate vni⁹ quod est verum nisi esset res c⁹
de facili possemus habere omercium vt equus bos fm̄ io. an. ibi **In g.**
ig⁹ rabat in si. **Conclude** sic aut loq̄mur in re legata aut in re p̄legata p̄mo
casu aut loquimur in legato generis et tenē heres de euictione nisi legat̄
spēs incerta de eertis q̄ tunc equiparā legato spēi vt lego vnuz de eq̄s
meis l. in rōe. s. di. igenter ff. ad le. falci. aut loq̄mur in legato spēi et tūc aut
scienter illa res est legata et debet̄ euictio et non si ignoranter nisi persone
coniuncte fuerit legata vt l. cū aliena c. e. de quo lacius per bar. in l. si do
mus s. de euictione de le. i. ff. **Si** loquit̄ in re p̄legata tunc distingue vt hic
in g. super verbo si de coniunctis de quo lacius per bar. in l. cum pater s.
euictis de le. ij. **In g.** q̄ agat ibi in l. ex ea pte omūis oclusio est ista aut
negatiua est fundamentum intencionis illius qui negat tunc negans tene
tur pbare alias affirmans **In g.** conseq̄ in s. effcūs et ibi ponit̄ omūis
oclusio q̄ res est in obligatione sed tamen bene potest peti preciu⁹ ex quo
res non existat et non potest vendicare et ita loquitur d. l. si res **In glo**

agere.

agere in si. p̄ma solucio melior est, et tenet̄ om̄niter.

Ea quoqz res que in rerum. Res que sperat̄ esse potest, lega-
ri et eadem res plurib⁹ legata o-
iunctim vel disiunctim diuidit̄ inter eos eq̄liter. **I**tem si de re legata osecu-
tus sim p̄prietatez ex causa onerosa et vsufr̄m̄ ex cā lucratia t̄m̄ est iacōz
p̄prietatis possū conseq̄ ex testō et res p̄pria legatarij sibi inutiliter legat̄
eciā si desinat̄ postea esse p̄pria hoc dicit vsqz ad s̄ si q̄s rem suam. **N**otab̄
mo q̄ quāqz res non sit in rez natura sed tamen esse sperat̄ vt fruct⁹ nas-
citur et p̄tus futurus potest legari. **E**t sic nota paria q̄ ad rem legatā rez
esse in re vel in spe. **I**tem nota in s̄ si eadē res q̄ si diuob⁹ legē eadem res
o iunctim vel diuisim illa res debet diuidi eq̄liter in legatarios si ambo pe-
tant legatum. **E**t sic pro isto intellectu h̄ nota q̄ quedam est coniunctio re
et verbis, quedam re t̄m̄, quedam verbis t̄m̄ vt tangit glo hic sup̄ v̄bodis
iunctim et lacius in l. i. ff. de vsu. accres. et bar in l. re o iuncti de le. iij. **C**onisi
ti rez verbis dicit̄ q̄s nō istz rei oplex⁹ o iūgit. i. q̄n̄ plures coniungūt ad e-
andem rem in eadē orōe vt ticio et seyo lego domū et isti faciunt sibi par-
tes per o cursum vt hic et l. i. ff. de vsu. acc. re coniuncti t̄m̄ dicunt̄ quib⁹ ea-
dem res in diuersis oracionibus legatur vt ticio lego domum et seyo le-
go eandem domum et similiter isti faciunt sibi partes p̄ concursum, verbis
t̄m̄ dicuntur coniuncti quos vnic⁹ act⁹ legandi o iūgit et diuisio fit p̄ testa-
tozem ip̄m vt ticio et meuo lego fundum equis porcionibus d. l. re coniu-
cti de le. iij. et ibi p̄ bar. et effectus istaz coniunctionum est naz si vnus isto-
rum non acceptet legatū sed repudiat viuo testatore tūc illa pars accres-
cit alteri in quo iure accrescendi p̄feratur ille qui est re et verbis coniunct⁹
si exstat sed si non exstat tūc admittit̄ o iūct⁹ re t̄m̄ et o iuncti verbis t̄m̄ s̄
et hoc voluit hic glo. super verbo disiunctim. **I**tem nota ad quod semp̄
allegatur iste tex. q̄ inter legatarios re o iūctos vt ob̄ hz locum ius accres-
cendi de quo lacius per bar. in d. l. re coniuncti. **I**tem nota in s̄ si cui q̄
quando legatarius est aliquis consecutus in re legata ex causa lucratia
et aliquis ex causa onerosa tunc ex testamento in effectu non potest aliud
consequi q̄ estimacionem rei in quantum ad eum peruenit ex causa onero-
sa et non ex causa lucratia. **I**tem nota ex hoc s̄ q̄ vsufructus non ē ps
fundi sed est seruitus quedam de quo lacius in l. quarta ff. de vsu. **I**tem
nota in s̄ sed si rem ad quod semp̄ allegatur q̄ illud quod est meuz am-
plius meum fieri non potest concordat s̄ si itaqz. 7. de ac. **I**tem nota ex
hoc s̄ q̄ res que ab inicio non valuit ex tractu temporis non reconua-
lescit de quo lacius vide in s̄ an seruo. 7. e. **I**n glo. super verbo si mō in si.
conclude

Conclude plenius vt per glo. in l. cum seruus legatus de leg. pmo. Aut res
 est in fuga tempore testamenti et tunc labor qrendi sumptus et periculum
 rei spectat ad heredem vt d. l. cum seruus. Aut est in fuga post testamentum
 et tunc aut ante mortem testatoris et tunc labor persone est heredis sed
 sumptus et periculum spectat ad legatarium vt l. si seruus legatus de leg.
 i. Aut post mortem fugit et tunc legatarius prosequit suo periculo et suo
 sumptu heres tamen tunc cauet quod est verum nisi fugasset culpa here
 dis quia tunc tenetur heres. **I**n glo. si eadem duobus in fine hoc verum
 si dictum fuerit vt heres meus volet secus si simpliciter dictum fuisset illi
 aut illi quia tunc disiunctiua resoluitur in copulatiuam vt l. cum quidam
 C. de ver sig. **I**n g. defecerit in fi. Nota hic quinque casus in quibus q non
 admittitur ad ptem nec facit ptem. **I**tem nota hic tres casus in quibus
 non admittit quis ad ptem sed facit ptem de quo laci p bar. in l. h. moti
 s. si ticio de leg. i. **I**n g. petitione in fi. de isto tñ an usufructus sit psoo
 minij vel non vide que notant per glo. in l. recte dicim ff. de v. ob. et ibi p
 bar. **I**n g. alienauerit in fi. ista vltima solucio tenetur commuiter per
 doctores Sequitur s. si quis rem suam

Si quis rem suam quasi. **E**rror in re testatoris non viciat lega
 tum nec per alienacionem necessariaz
 rei testatoris reuocatur legatum nec p obligacōm totius rei vel p pre
Ite creditor p̄t legare debitori liberacōm imppetuū vel ad tps sed debi
 tor inutiliter legat debitū creditori nisi creditor aliqdō modū p illud lega
 tum p̄seq̄t hoc dicit vsqz ad s. h. si vxori. **N**ota pmo ad quod sp allegat
 q pl̄ valet quod ē in veritate qz qd est in opinione qd est vez si occurat
 veritas cum opinione singulari secō cū opinione vli et omuni qz tūc p̄ferē
 opinio vt l. barbari p̄ philipp ff. de offi p̄to. **I**tem nota in s. si rē suā legauē
 rit q p alienacōm rei legate nō ruocat legatū nisi testōr illā alienacionē
 fecerit animo reuocandi legatuz. **S**il ē non reuocatur legatum p impigno
 racōm rei legate. **C**irca istud tamen occlude ex glo sup ver. alienauerit con
 iunctis glo. sequentib. quandoqz testōr rem legatam ante mortem suam
 donat alteri. qnqz alio mō vēdit seu alienat. qnqz obligat. pmo casu in dicit
 incte reuocat legatuz vt l. cū seru ff. de adimē. le. **S**ecdo caū aut alienauit
 ex voluntate et videt reuocatū legatum l. rem legataz e. ti. ff. nisi legatari
 p̄bet testatorem noluisse reuocare legatum quod p̄babit p coniecturas
 et indicia vt l. fidei commissa s. si rem et ibi bona glo. de le. iij. aut alienauerit
 ex necessitate rei familiaris qz res non poterat diuci durare et non videt
 reuocare nisi heres p̄bet testatorem voluisse reuocare quod probabit si
 militer

milititer per coniecturas et iudicia vt in d. l. rem legataz et ibi per bar. Ter-
cio casu non intelligit reuocare nisi hēs pbaret testatorē voluisse reuocāē
vt l. ij. C. de leg. quod vltimum fallit in donacione causa mortis que licet
morte confirmetur tamen si illa res donata ante mortem impignozaretur
reuocatur donacio et non confirmatur et hoc voluit h̄ glo. super verbo vi-
deri si. ista distinctio de alienacione voluntaria et necessaria facit in ar.
q̄ si dominus qui habet procuratozem in iudicio faciet aliquem actuz vo-
luntarium in iudicio sine protestacione de non reuocando procuratozem
suum q̄ videtur reuocare procuratozem suum secus si facit actum necess-
arium facit c. quamuis de procu. in vi. de quo per bar. in l. mutari ff. de p-
cura. ¶ Item nota in d. potest autem q̄ hec libacio potest legari ad tem-
pus ¶ Item nota in d. e contrario q̄ si debitor leget creditori id quod si
ibi debet legatum non tenet si non afferat creditori aliquam vtilitatem ¶
Item nota in d. q̄ si in diem q̄ tunc dicitur legatum afferre vtilitatem q̄
debitum sub condicione vel in diem legatur pure ¶ Item nota in d. q̄ si
vivo q̄ quando actus est completus et perfectus licet deueniat ad casū
a quo nullam affert vtilitatem per hoc non efficitur inutile ¶ Item nota
ad qd̄ semper allegatur q̄ res nō viciatur si deueniat ad euz casum a quo
incipere non potest de quo late per bar. et ibi etiam late dixi in l. pluribus
sed et si placeat de verbo. ob. ff. ¶ In glo. opinione in si. sed ibi loquitur
in hisque depēdent a solo animo puta in adicione vel repudiacione et id̄
plus attenditur opinio ¶ In glo. liberet in si. de quo per bar. in l. ex dnob̄
ff. de duobus reis ¶ In glo. amplius in si. contrarium huius glo. tenet gl.
in l. meuius in principio de le. ff. et in d. si rem et hoc quādo ex legato ad-
ditur alia actio que prius non competebat de quo per bar. in l. si debitor
de leg. i. ¶ In g. nihilominus in si. primam solucionem tenent omnes doc-
tores Sequitur s̄ sed si vxori

Sed si vxori maritus. Valet legatum dotis recepte factum a
marito vxori Sed si non fuerit recepta
non valet nisi sit expressa certa quantitas per se vel per relacionem ad ali-
ud et interitu rei legate vel manumissione serui legati sine occasione here-
dis liberatur heres secus si fuerit in occasione ¶ Item legatus duabus r̄
bus eque principalibus per dictionem cum vna pempta debetur altera
secus si vna res sit accessoria alteri quia perempto principalilegato perit
mit r̄ accessorium hoc dicit vsque ad s̄ si grex legatus ¶ Nota primo q̄
licet vxor habeat instrumentum de dote recepta. Tamen adhuc etiam
valet legatum dotis. Et est ratio quia maius commodum consequitur
vxor |

uxor p actōm ex testō q̄ per actionem de dote quemad modū h̄ declara
bit in g. i. **I**tem nota q̄ si marit⁹ non recepit vnq̄z dotē et legat⁹ dotez sine
uxori nō valet legatum dotis p̄pter incertitudinem si tñ exp̄meret certam
quantitatem valeret qz s̄ca cā vel demonstratio non viciat legatum l. si n̄
designata C. de fal. cā ad lega. **A**duerte tamen q̄ vtilior est actio de dote
q̄z ex testō vicz q̄n falcidia est detrahenda vel nūm̄ es alienum est soluen
dum vt l. imponenda et in autl. similiter cuz ibi notatis C. ad l. falci. **I**tem
nota in s̄ si res q̄ interitu rei legatē sine mora et culpa heredis liberaē he
res concor. l. cū res s̄ p̄mo de leg. i. **S**imiliter sciā si seruus alien⁹ legat⁹ ma
numiss⁹ fuerit sine culpa heredis **E**t sic nota q̄ manumissio q̄ mors eq̄pan
tur ad quod allegatur iste tex. et l. si n̄ alienū ff. de soluci. **I**tem nota in d̄
si vero q̄ q̄n testōz legat⁹ seruū p̄priū heredis tunc siue heres manumittat
eum scienter siue ignoranter h̄ ē siue heres sciat seruū legatū siue ignorat
siue ali⁹ manumittat h̄ns cām ab ip̄o herede sp̄ tenetur heres **I**tem nota
in s̄ si quis ancillas q̄ dco cū posita inter res quarum vna accedit alteri
vt est peculium quod accedit seruo illa dicitio coniungit accessorie et idō
extincto legato serui extinguitur legatuz peculisseo posita inter res quaz
vna non accedit alteri coniungit p̄ncipaliter vt in ancilla cū natis qz nati
non accedunt ancille p̄p̄ dignitatem humane p̄sonē vt l. iustissime ff. de e
di. edic. et idō extincto legato ancille non extinguitur legatum natoz dcoz
l. i. ij. et iij. ff. de pecu. le. **I**tem nota in d̄. idem est si fundus q̄ legatum s̄
di instructi et legatuz fundi cum instrō equiperantur de quo laci⁹ in g. sup
verbo instructus **I**n glo. sine facto in fi. **N**ota hic qualiter in alieno ser
uo manumittendo heres potest esse in culpa **E**t quo nota q̄ in alieno ser
uo legato heres tenetur adhibere diligenciam in denunciando domino
sui legati dampnū suū q̄ vult emere illum seruum et in hoc casū heres tene
tur esse sollicitus ad prosequendum vt dicit g. in l. si seruū in principio s̄
ver. ob. ff. et hoc fauore legati **I**n glo. nec interest in fi. **N**ota q̄ licet als
succedens in ius alterius presumatur ignorare vt l. qui in alterius ff. de re
iū. tamen quando res ipsius heredis legatur et heres eam p̄dit quamq̄
ignorat vel manumittit heres ipse tenetur ad illud legatum nec valet sibi
allegare ignoranciam legati quia sentit modum a defuncto et lucroz ex
persona eius dicit glo. l. in summa s̄ si seruū ff. de condi. indebi. **I**n glo.
instructus in fi. dic sic s̄m bar. in d. l. si cui et fuit de mente huius glo. ibi vt
subtilius **A**ut legatur fundus cum instrumento aut instrumentum et fun
dus aut fundus instructus primo casu non debetur nisi instrumentuz fun
di non patrifamilias et idō illud instrumentum in tali legato continetur
accessorie vnde legato fundi extincto extinguit etiam legatū instrū vt hic
Secō casu tūc continet in legato instrū fundi et ec̄ instrū patrifamilias. et illa instrū
debentur

debenē eō principaliter sicut fundus vnde extincto legato fundi adhuc
debet legatum instrōz Tercio casu tūc debet instrū fundi et hoc accesso
rie et instrū prissa. et hoc pncipaliter vnde extincto legato fundi extinguit
legatum instrū fundi non legatum instrū patris. d. l. si cui. Et sic nota drāz
an legitur p et vel per cum vel per adiectiuū Facit etiā in ar. q si legā vac
cam cum vitulo et vacca moriatur non debet vitulus secus si vacca et vi
tulum Similiter si dedico me cum bonis meis religioni non v3 dedicatio
bonoz si non valet ingressio religionis secus si dedico me et bona mea d
quo in autl. ingressi. C. de sa. sanc. ec.

Si grex legatus fuerit. Legatum gregis dicitur quantumcūq3
grex diminaat vsq3 ad vnam ouem vel
augetur sicut in legato dom' cedunt colonne sic etiā augmentum peculij
cedit peculio legato cui' q3 si accedit ante mortem testatoris si post mortē
testatoris et añ aditam hereditatē cedit tm seruo manumisso in testō et s
uo manumisso in testō non intelligit peculū legatum nisi sit dictum s ma
numisso inter viuos intelligit relicū nisi adimatur et in peculio non ve
nit q seruus in rōs dñi expendit Itē peculū intelligit legatū si seruo sit li
bertas relicta cum onere vt rōs reddat et reliq3 signet b dicit vsq3 ad s
tā at cor. Nota pmo q licet ab incio grex non posset constitui nisi ex plu
ribus capitibus vt l. oues de abige. tñ semel cōstitutus retinet nomen gre
gis licet diminaat ad vnam ouem vt b 7 l. grege lega. de le. ij. ff. Sic etiā
licet collegiū vel vniuersitas non posset cōstitui nisi ex pluribus capitibus
tamen bene semel constitutū retinet nomen collegij vel vniuersitatis vt l. si
cut. s. ff. qd c' q3 vniuer. no. Et circa istud vide glo. notabilem in c. i. ex d
elec. vbi notat q x. oues faciunt gregez et qtuor porci et alioz aialiū gro
ssoz Tres homines faciunt collegiū. duo cōgregacionē. tres familiā. duo
ritā. r. p. l. m. vel plebē. xv. turbā et similitē g. habes in c. i. r. q. i. et nota p bar
in l. ptoz ait. s. i. ff. de vi bo. rap. et in dic. l. oues Item nota legatum gre
gis esse vnum tm lz ibi sint pla corpa in eo Item nota q legata domo
veniunt calumne q p' adiuncte sunt tñ si q3 simpliciter legaret calumnas vt
separenē non valeret vt l. cetera de leg. i. et est ratio q3 expedit rei publice
ne vrbs difformetur ruinis vt l. ptoz ff. de no. ope. nū. Sic etiā legata do
mo et obusta debetur area l. si greges in fi. de le. i. Item nota in s. si pe
culium q augmentum et diminucio peculij cōtingens viuo testatoz perti
net ad legatarium siue sit legatum ipi seruo in testamento manumisso siue
extraneo. Sed, si contingat augmentum vel diminucio post mortem.

testatoris et ante aditā hereditatē tunc est drā an illud peculū sit relicū
seruo manumisso vel extraneo qz si seruo tunc ei' augmentū ptinet legata
rio h' si extraneo non nisi illud peculū zesset auctū ex reb' peculiarib' nā tūc
bene cederet legatarjo extraneo tamqz ps peculij . et rō hūius drē est qz
dies legati cedit ab adita hereditate vnde illud quod tunc seruus repe
rit illud sibi applicatur et p' oīs etiā illud augmentū **Sec'** in extraneo qz
non est verisimile q' illud legatum peculij voluerit testator augmentare p'
mortem ei' quod tamen bene verisimile est in seruo cū peculūz lege' seruo
manumisso tāqz snū p'prijū primōiū vt in l. deniqz §. si. ff. de pecu. leg. vbi po
nitur hec ratio et sentit. **H'** glo. super verbo qz dies **I**tem nota in d. pecu
lium q' qn' seru' manumittit' inter viuos videt' sibi relicū peculū in testō
in dubio sed non sic si manumittit' in testō vt **H'** et in l. i. **C.** de pecu. e' qui lib'
meru. et rō drē ponit' hic in glo. super verbo qz quis qz presumit' q' testōz in
testō suo vbi eū manumisit admissz seruo peculū nisi fuisset morte p' occupa
tus et ista est melior rō quāqz glo. reddat aliā rōm fm io. vt hic in glo. qz
uis **I**tem nota in d. idem rescripserunt q' ille cui peculium est relicū n'
p't repetere ab heredib' domini id quod impedit in rationes dñi sec' si sit
legatari' cui sit relicta certa res peculiaris qz talis nihilomi' p't repetere il
lud quod impedit in rationes domini vt l. si sticho ff. de pecu. le. et est raci
o differēcie qz peculium est quid vlt. et equipatur hereditati vnde sic ut he
res vniuersalis non possit repetere id quod soluit pro defuncto ita nec iste
cui peculium est relicū **Sed** legatarius singularis non tenetur ad debi
ta hereditaria sed habet suum legatum p'ecipuum et ideo iste legatari' rei
singularis peculiaris non tenetur ad debita et si quid soluit repetit ita est
intelligēda glo. super verbo legato **I**tem nota in d. idem rescripserunt
q' quando testator legat libertatem seruo et iubet eum reddere rationes
et reliqua consignare per hoc videtur sibi relicū peculium et est ratio qz
alias non posset reddere rationes et reliqua consignare nisi haberet pecu
lium secus tamen esset si testator prohibuisset eum reddere rationes quia
per hoc non videtur sibi relicū peculium nec per hoc excusatur seruus a
rationibus reddendis vt l. si seruus vetitus de leg. primo et per hoc enim
solum remittitur inquisicio diligens in rationibus reddendis . ita q' ser
uus non teneatur ratione negligēcie . tenetur tamen alias ad rationes
reddendas **I**n glo. vnam autem in fine . **Nota** ex hac glo. q' lega
tum usufructus gregis extinguitur si in grege pauciora capita qz decem
reperiantur **I**n glo. cedere ibi si cum p'efinicione **D**istingue clarius
fm io. fabri ad id quod vult **H'** occludere g. vicz cūqz qn' dies legati cedit
aut ē relicū purum seu in diem certum et tunc aut queritur quando cedit
quo

q̄ ad transmissionē aut q̄ ad obligacōm aut q̄ ad dominij transacionem
Primo casu dicit q̄ cedit die mortis nisi in sex casib⁹ vt B in g. in verbo. naz
plura legata Secundo casu dicit q̄ adite hereditatis die cedit v̄ h̄ a die
mortis ficte vt in regula iuris omnis hereditas et h̄ in extraneo in suo at
tpe imixtōis l. h̄ et his ff. ex q̄b⁹ cau iu poss. eat q̄d v̄z intellige in legato
puro sed in legato in diē nō cedit nisi a die adite hereditatis vt d. l. vnica
C. de cadu tol In t̄cio casu q̄n̄ q̄rit q̄ cedit q̄ ad dominij trāscōm tūc
distingue aut res legata erat aliena et cedit a tpe tradicōis scē de volun
tate dñi alioquin a tpe vsucapionis oplete l. si q̄s in q̄linos .s. i. de le. i. et l.
si tibi hō .s. penul. cū ibi notatis c. ti Aut ista res erat testatoris et tūc sic
te a die mortis cedit l. a ticio ff. de sur Sed vere cedit ab adita hereditate
l. si tibi hō .s. cū seru⁹ de le. j. aut loq̄t in legato oditionali et tunc aut inest
illa odictio tacite et h̄t illud legatū ppuro vt l. iij. de le. i. et hoc q̄ ad trā
missionē Sz q̄ntū ad obligacōm expectat̄ euenit odictiois l. itē q̄ ff. de pac
aut illa odictio non tacite inest et tunc aut ē necessaria aut ē casualis Primo
caū aut ē certū eā euenire in vita legatarij et habet p̄ pura l. si pupill⁹ .s.
sub condicione ff. de noua. aut illa condicio ē dubia an debet euenire in
vita legatarij aut non et habet p̄ oditionali l. heres me⁹ secūdo r̄nso ff. d̄
o di et demō Si at̄ ista condicio est casualis et expectatur euentus odicti
onis l. cedere diem ff. de verbo. significa .

Tam autem corporales res. Valet legatum rei tam corpo
ralis q̄z incorporealis et legata
certa re de incertis. legatarij est elecō quod ius eligendi transmittit̄ ad h̄
des lz olim sec⁹ eēt Itē plurib⁹ legatarij q̄b⁹ opeit̄ opcio discordantib⁹ i
uentū ē ne legatū pereat q̄ sorte dirimat̄ q̄s debeat in electione p̄ferri. itē
illis potest legari qui aliq̄o ex testō cape p̄nt hoc dicit vsqz ad .s. in certis
personis Nota primo q̄ testator potest alteri legare quod sibi debetur et
tunc censetur actio legata et heres tunc tenetur cedere actiones legatari
o Et sic nota hic casum q̄ heres non tenetur illam pecuniam debitam ex
igere sumptibus snis pro legatario Secūdo nota ibi nisi exegerit q̄ si tes
tator viuens exigit pecuniam sibi debitam alteri legatari videtur reuoca
re legatum Item nota in .s. sed et tale q̄ valet legatum vt heres opere
tur vel faciat operari in re legatarij et ip̄am rem reficere valet enim quo
cumqz modo legatum afferat vtilitatem vt hic in glo super verbo libera
re Item nota in .s. si generaliter q̄ in legato generis electio est legatarij
item nota in .s. opcionis legatum q̄z vbi electio est relicta alicui et ille de
cedat sine eligendo transmittitur hodie illa elecō ad heredem legatarij
item.

Item in d. ex diligencioze q̄ vbi lis dirimi nō p̄t tūc est sozre dirimenta
 Circa h̄ vic sic aut ē q̄stio sup aliq̄ facto et recurzēdū ē ad p̄bacōz f̄ci l. ac
 tor C. de p̄b. aut ē q̄o sup iure et tūc aut ius declarat q̄liē illa incertitudo
 debeat declarari et h̄ ē seruādū l. maiorē ff. de pac. aut ius non declarat
 tunc aut venit aliq̄d in p̄iudiciū t̄c̄et iudex opellit eos concordare alioq̄n
 iudex declarabit q̄s sit pocior. sic videm⁹ in plurib⁹ tutorib⁹ q̄ nolūt accep
 tare admistracōm tutele vt in s̄. fināt s̄. de attil. tut. sic ec̄ dicim⁹ si eēnt p̄f̄
 legatarij vni⁹ rei et vn⁹ vellet agere rei vendicacōe p̄ legato. ali⁹ actōe ex
 testō tunc ex q̄ illud ē p̄iudiciū heredis opellit concordare l. h̄. mōi s̄. ff. d̄
 le. i. si at̄ in p̄iudiciū sui discordat tūc si petāt recurzi ad sorte sorte dirimat̄
 vt h̄ als se inuicē ipediūt p̄ discordiā vt l. q̄ciēs ff. de vsuf. le. ita distinguit
 dñs bar. de salice. in l. fi. C. oia de le. ¶ Itē nō in d̄bo legari q̄ ill p̄t aliq̄d
 legari q̄ h̄nt testi factōm. i. q̄ p̄nt aliq̄d cape ex testō et q̄ sint illi q̄ nō p̄nt a
 liq̄d cape ex testō vide h̄g. sup verbo factio ¶ In g. exigerit in fi. ¶ Notaer
 hac g. in fi. q̄ exigē d̄z abinuito extorq̄re vt d̄ s̄. fi. rē q̄ ad h̄ allegat̄ vñ s̄
 bitoz spōre debitū soluat nō dicebat eo exactuz h̄m hac g. ¶ In g. legata
 riū in fi. de isto vic p̄ g. et bar. in l. legato genēalit̄ de le. i. nā incertitudo rei
 legate regularit̄ viciat legatū l. cū post s̄. gener ff. de iu. do. et in l. q̄d in rez
 s̄. p̄ si q̄s de le. i. nisi in casib⁹ h̄ notatis vicz inferuo in genē legato vt l. leg.
 ge. de le. i. ¶ Itē i. d̄o q̄n testōz h̄z domosi p̄mōio l. si d̄o de le. i. ¶ Itē in lega
 to dotis vt in d̄. s̄. gen. ¶ Itē in legato alimētoz l. pe. ff. de ali. et ciba. le. ¶ Itē i
 legato refectōis vic l. q̄dē in testō de leg. ij. ¶ Itē si p̄ ea illa incertitudo veni
 ret certificanda vt l. q̄dā ff. de re. du. ¶ In g. factio ibi incestuosi h̄ vezzi r̄
 linq̄t ab ei⁹ p̄re h̄ab. extraneo bñ p̄t aliq̄d relinq̄ vt spurio nisi fiat in frau
 dē vt norat g. in d̄. s̄. fi. ¶ Itē nota ec̄ q̄ alimenta bñ p̄nt relinq̄ spuris vt nō
 in c. cū h̄eret extrade eo q̄ dux in vx q̄z pol. p̄ adul. ¶ In e. gl. maioris h̄ēp
 sec⁹ si erzat in aliquo leui articulo nisi pseuerauerit p̄tinacit̄ in illo erroze vt
 t̄z g. in d̄. l. ij. C. de here. et idem est de excommunicatis qui non h̄nt testi facti
 onē aut. credentes C. e. c. ex oia s̄. credentes extra de here. ¶ In e. g. ibi mu
 lier nubens hodie tamen mulier h̄z testi factionem h̄m g. in l. ij. C. de secu
 dis nup. cū h̄m applm mortuo viro nubat mulier in domino nec hodie mu
 lier contrahens matrimonium infra annū luctus efficitur infamis c. pe.
 et si. extra de secundis uupc̄is Sequitur.

Incertis vero personis neq̄z Incertitudo persone viciat le
 tutele et alieno postūo potest hodie hereditas et legatum relinq̄ itē erroz
 i p̄prio noie agnoie vel agnoie legatarij nō viciat legatū si de corpe ostet
 sic nec

sic nec falsa demonstratio nec falsa causa hoc dicit usque ad § an seruo. Notandum quod incertitudo viciabat olim legatum et libertates quemadmodum etiam hodie facit. Et circa istud sic distingue secundum bar in l. quidam ff. de re du. aut est incertitudo rei legatæ et tunc de hoc dicitur §. in §. si generaliter aut est incertitudo in persona legatarij et tunc regulariter viciat maxime si nomen legatarij non est aliquomodo expressus ut hic et l. paulus rñdit ff. de re du. Fallit istud si testator nomen expressit sed dubitatur de quo ferit nam tunc legatum in se valet sed redditur inutile propter incertitudinem nisi possit enim heres tunc solvere cui vellet l. si quis seruum §. inter duos ff. de leg. ij. Secundo fallit si ex post facto venit persona certificanda nam licet olim talis incertitudo viciaret legatum ut hic in §. incerta est ubi illud hodie fallit ut hic in §. sed nec huiusmodi spes qui ver. in hoc corrigi antiq̄tatem sed non in alio secundum communem opinionem doc. quam ego aliter dixerim in repetitione l. id quod pauperibus C. de epis. et cle. Tertio fallit quando relinquitur incerte persone de certis ut hic in §. sub certa Quarto fallit futurum pauperum ut d. l. id quod licet ibi dixerim quod relictum pauperibus dicitur relictum certe persone scilicet deo qui certus est Item nota in §. incertis autem quod legatum relictum in certis personis et solutum non repetitur quod dicitur naturale debitum ut hic in glo super verbo repeti Item nota in §. si tutor quod dacio tutori incerti non valet etiam si veniat aliqua certificatio in aliquem futurum casum ut hic et l. tutor incertus ff. de tes. tute. licet secus sit in legato ut dictum est Ratio differentie est. quia tutela est maioris periculi quam legatum Item nota in §. postumus quod olim de iure civili postumus alienus non poterat institui sed postea de iure pretorio bene poterat quemadmodum et hodie potest similiter et ei potest legatum relinqui de quo lacius in l. galus §. ille casus indifficilis est ff. de libe. et postu. quod est verum nisi esset postumus talis matris quam non possit esse vxor Item nota in §. si quis in nomine quod error nois non viciat legatum nec heredis institutionem si de corpore constat de cor. l. iij. in princ. ff. de le. i. et est ratio quia noia sunt inuenta ad demonstrandum corpus hominis si ergo de corpore constat non egemus nois et hec ratio ponitur in §. nomina Item nota hic in §. huic quod falsa demonstratio non viciat legatum de cor. l. falsa demonstratio ff. de ad. et demō. Finaliter nota in §. longe magis quod falsa causa non viciat legatum de cor. l. cum tale §. falsa causa ff. de ad. et demō. quod verum nisi illa causa esset conditionaliter placita ut in §. si conditione In §. constitutio in si. non ex hac §. quod quando in aliquo statuto vel lege fit mentio alicuius alterius legis vel statuti illa lex vel statutum non habet tamen de se disponet ut hic et l. iulianus ff. de ad. i. de. et ibi de §. per bar. secus in instris ut aut. si quis in ali. vocat. C. de edē. In §. intelli gat in si. non quod error nois appellatiui viciat legatum. fallit primo si unum nomen habeat proximitatem cum alio l. libro §. quod tamen casus ff. de le. iij. Secundo fallit propter.

propter consuetudinem patriſſa. vel regionis vt ſi paleſtinus equus voce
tur vt l. labeo in ſi. ff. de ſupell. leg. Error autem nominis adiectiui non vi
ciatur eſt glo no tabilis in l. iij. ff. de leg. i. et ibi plene de iſta materia ¶ In
glo. verbi conditionaliter in fine Nota hanc glo. magiſtralem que ponit
drām et qualitates inter dōdicōm modum et demonſtracionem et cauſam
et vide pleniorē glo. ff. de dōi. et demon. ſup. Rca et ibi p. bar.

Au ſeruo heredis recte legamus. Legatum ſeruo domino
ualet ſi legetur pure ſecus ſi ſub condicione Sed legatum domino ſeruo i
ſtituto eciam pure ualet ¶ Item legatum poteſt fieri. ante heredis iſtituci
onem et poſt et conferri in tempus mortis heredis vel legatarij ¶ Item lega
tum factum nomine. pene olim non tenebat hodie ſic niſi ſit impoſſibile le
gibus interdīctum vel. p̄briſum hoc dicit Nota ad hoc vt videat an va
leat legatum vel non inſpicitur tempus teſtamenti quia ſi tempus teſtamē
ti inutile eſt legatum non confirmatur poſtea Secundo nota ad quod ſp
allegat q̄ regula cathoniana impedit q̄ legatum purum quod non vale
ret ſi teſtator ſtatim decederet et non poteſt valere ex hoc quia diuicius teſ
tator vixerit ¶ Item nota q̄ nō ualet legatum relicum ſeruo domino he
rede iſtituto Et eſt ratio quia ſi tunc decederet teſtator inueniretur idem
eſſe heres et legatarius quod eſſe non debet quia eadem perſona ſibi ipſi
debere non poteſt ¶ ſic itaqz. j. de ac. ¶ Item nota in d. ſub condicione q̄
regula cathoniana nō habet locum in legatis cōdicionabilibus Et eſt raci
o in illis inſpicimus tempus cōdicionis quo ad id vt dies legati dicatur
cedere vt ſi tunc non ſubſiſtat impedimentum ualet legatum concor. l. ij. ff.
de re. catho. ¶ Item nota in ſ. ex diuerſo q̄ legatum relicum domino ſer
uo herede iſtituto ualet quia tunc alius poteſt eſſe legatarius et ali^o he
res nam hereditas non adquiritur domino ante q̄ iubeat hereditatem
adire l. ſi quis mihi bona ¶ iuſſu ff. de ac. here. et ante iuſſum poteſt ſeruus
manumitti vel alienari Sed tunc dices ſic. ſic eciam poſſet dici quando a
liquid relinquitur ſeruo domino herede iſtituto quia ſeruus poſſet aliena
ri vel etiam manumitti Rñdet quod illud non exſpectatur quia ſtatiz ad
quiritur legatum ſeruo ſine aliquo iuſſu domini et per conſequēs domino
vt l. ſi placet de ac. here. ¶ Item nota in d. cum hereditas q̄ inſpicim^o q̄
euenire poteſt et hoc ideo quia natura rei eſt apta ad contingens alias ſe
cus vt l. ſciendum ¶ pe. ff. q̄ ſa. dare cog. ¶ Item nota in ſ. an heredes ad
quod ſemper allegatur q̄ heredis iſtitucio eſt caput teſtamenti ¶ Item
nota ibi ſed quia q̄ ordo ſcripture non conſideratur in teſtis dummodo
conſtat de mente ¶ Item nota q̄ legatum et libertas poſſunt in qualibz
parte

pre testi relinqui **I**tem nota in s.p. morte q legata et fideicommissa pnt r
 liuq p mortem heredis vel legatarij **I**te nota in s.pene dca q olim no
 valebat legatu nomine pene nec ec alia relicta hodie tn onia valent nisi
 fuerint legata impossibilia legibus interdita vel probrosa vt in fi. h. ter.
Ite nota in x. pene at qo dicat relidu nomine pene qz illud or qd relinq
 t ca coercendi heredes vt heres aliqd ppter h faciat vel non faciat **I**n
 g. ordne in fi. dic sic aut ordo e de sba et tuc seruat alias no de q in l. pla
 ta c. de senten. et in flo oiz iu. et in l. h. s. si p. ff. de vul. et pupi. subst **I**n g
 fauorabilior ibi l. cu ex plurib. dic q vtrobiqz viciat et legatu et libertas
 ppter incertitudinē vt in l. si fuerit ff. de re. du. si tn fuerit incertitudo tn in
 re legata si viciatur legatu vt in d. s. p. h. qn relinqt libertas e incertitu
 do in psona et in re legata facit qd notat dy. in c. in obscu. de re iu. in vi.
In e. g. in fi. illa l. nihil facit vt ibi notat **I**n g. legatis in fi. **N**o g. oram
 inter stipulacōm q of rē p mortē alic. trahētis et legatu qd ofet p. moz
 tē hēdis vel legatarij qz in stipulacōe obligacio e nata an mortē lz ineffi
 car sec. in legato h. g. bñ dicit si dicat lego t p mortē heredis mei qz tunc
 an mortē non sub e aliq obligacio qz non e certū in debitū iri cū legatarij
 posset decedē an mortē heredis **S**z cū dz lego tibi p mortē tuā tūc idē e
 qd instipulacōe qz tūc e certū iri debitū vt notat g. in l. cedere die ff. de v.
 sig. et itadicūt doc. in d. l. i. **I**n g. impossibilia in fi. ocude sic aut e impo
 ssibilitas p modū disposicōis et tunc aut adicit circa sbam legati et nōvz
 vt h cū similib. Aut circa aliqd accūs et non viciat legatu vt l. si m. s. i. de
 le. i. aut adicit p modū dōicōis et reijcit dōicio et v3 hēdis institucio ac e
 cū legatu et hoc voluit g. in l. i. ff. de cō. insti. h. tene reiectis his q in hac g.
 dicūt de quo eciaz lacius ibi per bar. **E**qē s. ca de adēpcōe

De adempcione legatorum rubrica.
 Glosa ista cōtinuat rubricam istam ad precedentes seqt nigrum

Ademptio legatorum siue ex **L**egatum relic tum
 in testō pnt in eodez
 testamento vel alio vel codicillis adimi vel in aliū transferri hoc di
 cit totus ty. **E**t diuiditur in duo pmo loquitur de adempcioe **S**ccū
 do de translacione ibi transferri **N**ota ex hoc tex. quibus verbis fit adēp
 cio et quibus verbis fit translacio legati **I**n gl. verbi codicillis in fi. de
 isto lacius per glo et baro in l. heredes palam s. si quid post ff. de testa.
 nā quicūqz sūt codicilli siue an testm siue p. s. p. semper intelligunt confirmati
 nili ex.

nisi expresse sint reuocati l. siue in inicio **C. de codicil.** Sz si fiant codicilli ab intestato req̄rit̄ confirmacio eoz p̄ adicōm̄ venientū ab intestato de q̄ dicit̄ f. de codicil. circa p̄n. In g. firma ibi l. si ita scriptū vult ergo ista g. q̄n̄cūq; sit adēpcio in alia voluntate intelligat̄ sc̄a ope excep̄cōis q̄d̄ rep̄bat bar. in d. l. si ita scriptū nisi fuerit facta adēpcio in alia min^o solēni volū tate ita tenet̄ d̄ic̄ de q̄ la^o vide ibi **In e. g. in si.** Sz ponegrepiūt̄ duoco dicilli in vno sit legatum in alio adēpcio nec apparet̄ q̄s̄ p̄oz fuerit q̄sco dicill^o v3 vel adēpcio vel legatū **R̄ndet̄** q̄ ille codicill^o intelligit̄ vltim^o inq̄ sit adēpcio ar. l. non p̄t̄ videri ff. de re. iu. Sz si in diuers̄ codicill^o diuers̄ le get̄ admittunt̄ ābo p̄ cursū l. si plib^o ff. de le. i. **In g.** xbi alijs q̄b^o cūq; x̄b̄ in si. nota q̄ nō solū p̄ verba exp̄ssa vel tacita sit adēpcio h̄ eē d̄trario sc̄o legatarij puta qz efficiat̄ inimic^o testōris vt h̄ in g. **Sicut̄** si legatari^o p̄ mortē testōris añ traditōm̄ legati stupuerit vxorē testōris vt notat g. in l. fideicomis. **C. de fideicomis.** et p̄dicta vera in legatis nā adēpcio heredita tis non sit p̄pter inimicicias supueniētes h̄ sit cū solēnitatib^o req̄sitis l. exp̄ te et ibi notat̄ ff. e. **In g. si. in si. de isto in l. et si trāsserā et l. legatū** p̄ p̄ff e. aduerte tamen q̄ q̄n̄ sit translatio legatū in alium d̄dicio q̄ fuit appōita p̄mo legatario itelligit̄ repetita vt l. legatū sub d̄dicōe ff. e.

C. Rubrica ad legem falcidiam .

Flosa continuat hunc textum ad precedentem **N**el potest hoc modo cōtinuari **Q**ualiter minuantur legata adēpcione vel translatōe d̄dicū est nunc qualiter lege falcidia minuantur **S**equitur n̄ḡz

Superest de lege falcidia d̄ic̄ **L**icet olim quis pote rat totum patrimoni um per legata distribuere hodie tamen non licet vltra d̄doran tem et si plus legatum fuerit resecatur per l. falsi. nec pars vni^o heredis non onerata proficit parti alterius heredis onerate et oputacō quantitatis patrimoni respicitur tempore mortis et non postea **I**tez hec ratio legis falcidie debet haberi deducto p̄mo ere alieno et funeris ip̄sa ac etiam precium seruoꝝ manumissoꝝ hoc d̄icit iste ti. **N**ota p̄mo q̄ testator potest legare vltra d̄dorantem **S**ed tamen tunc lex falcidia rele cat ipso quoque iure quicquid̄ etiāz vltra d̄dorantem legatum est hoc eē probatur in si h^o ti. **S**ecūdo nota ibi id̄ ip̄oz testōꝝ gr̄a p̄uisū ē q̄ lex

falcidia

110

falcidia introducitur in fauorem testatorum ne ipsi intestati decedant. **I**tem nota in §. quātitas quāsiue primōiū testatoris augeat siue di-
minuatur p̄ mortē testatoris nihil p̄dest nihil nocet heredi vel legatarijs
qz q̄ntū ad falcidiam detrahendā cōsiderare dēm̄ q̄ntū habuerit testōzin
primōio suo tpe mortis. **I**tem nota in §. h̄ q̄ res efficit q̄ legatarij p̄ntpa-
cisci cū h̄de super falcidia et ad h̄ vt heres adeat hereditatē. **E**t sic nota
q̄ adicio hereditatis p̄t eē penal̄. **I**tem nota in §. cū at̄ q̄ añ oia es alienū
ē deducendū añq̄z veniam̄ ad solucōz legatorz. **S**icut eē expense funeraliū
sunt deducende et sic h̄es q̄ creditores hereditarij sp̄ p̄ferūt legatarijs.
Item nota in §. q̄ si q̄ngentos q̄ si legata sint relicta vltra vires heredita-
rias tunc non resecantur omnimō vltima relicta h̄ de q̄libet legato ps est
detrahenda p̄ rata illius q̄ntitatis q̄ excedit vires primōiū. **I**n g. ver-
bi testōz ibi l. fidebitor vicz q̄n testōz instituit creditore suū et volebat q̄ n̄
detraheret aliquid h̄ totū respensaret cum institucōe. **I**n e. g. in fi. nota
ex hac g. q̄ hodie indistincte p̄t testator p̄hibere ne falcidia p̄ herede de-
trahat vt in aut. h̄ cū testator. **E**. **S**z dices sed tunc obstabit rō tex. nri
q̄ voluit q̄ id falcidia ē introducitur ne testatores intestati decederent naz
p̄pter omōdū falcidie heredes adibunt hereditatē. **R**isio fm̄ doc q̄ h̄es
quāq̄z nō h̄eat omōdū bursale ex ista tñ adicōe cōsequē omōdū aie et h̄ ho-
die sufficit vt ibi. idē eē ē dicendū de trebellianica fm̄ q̄ ibi notat bar. ar. l.
marcell. §. q̄ at̄ ff. ad trebel. **I**n g. legare in fi. nota ex hac g. de q̄b̄ relic-
tis possit detrahi falcidia de isto laci p̄ bar. in l. i. §. itē si ita ff. e. **I**n g. do-
drantē ibi l. h̄. nota h̄ q̄ falcidia resecat legatū ip̄o iure qd̄ est vez nisi tes-
tator p̄hibuit vt dictū ē. **I**n e. g. in fi. nota h̄ q̄ h̄es non p̄t r̄tinere totā
falcidiā in vna re et hec est ois opinio de quo laci disputatur p̄ bar. in l. i.
quartam ff. e. **I**n glo. retinere in fi. nota q̄ illud solū cōputabitur in falci-
diam quod quis habet in re hereditario non autē id quod heres capit a
coherede l. in quartam §. h̄ quis vero ff. e. quod est vez nisi quo ad dantē
cui non detrahitur falcidia sed istud relidum imputabitur vt l. nesenni ff. e.
vel nisi testator dixerit q̄ cōputet l. quod aut in fi. ff. e. vel nisi esset pecunia
data a statu libero l. q̄ statu libero ff. de dona. cā mortis. **I**n g. funeris in
fi. ille tex. intelligitur de monumento voluntario secus in necessario. **E**t ad
uerbe q̄ expense funeris dñt attendi fm̄ quantitatem patrimonij et quali-
tatem defuncti l. et si quis §. equuz ff. de reli. et sūp. fune. **I**n g. si. in fi. plu-
res em̄ sunt casus in quibus cessat falcidia qui notantur in l. in testamento
E. **I**nuersus **F**alcidiā cessare facit ps debita nato **E**artula dos miles
pietas prohibicio crimen **R**es vetita vendi libertas sponte solutū **H**ine
inuentariuz

inuentariū si nullum fecerit heres Sunt adhuc alij ver^o Tunc trebellaris
cum reddere cuncta grauaris Tunc defalcari cum per legata grauaris
Olim quarta fuit semis sed tertia nunc est Quatuor aut infra dant natis
iura trientem Semissem vero dant natis quinqz vel vltra Arbitrium seq̄
tur cetera substantia patris Seq̄t & ca de fideicommiss.

Rubrica de fideicommissarijs hereditatibus.

Glosa continuat textum Sequit nigz nunc ad fideicommissa

Nunc transeamus ad fideicommissa. ^{Olim fidei-}
debebat ex pudore sed non ex necessitate sed postea reductum ē ad ^{missum tantū}
necessitatem ex officio p̄toris Fideicommissum vt valeat requirit vt si
at heredis institutio et potest in tota hereditate relinqui. vel in parte
pure scilicet vel in diem vel sub condicione. Rogatus tamen resti-
tuere remanet heres lz adōs vtilēs transeāt in fideicommissariū et grauato re-
stituere totā hēditatē permittitur retinere q̄rtā p̄ senat^o cōsultū pegasianū
adōib⁹ hereditarijs apud eū remanentib⁹ nisi inter grauatū et fideicommissa-
riū cautio de sustinendis onerib⁹ interposita esset h̄ senat^o cōsultū trebelli-
anū inuenit vt adōs hereditarie diuidenē inter grauatū et fideicommissariū
q̄n heres eēt grauat^o nō vltra dodrantē Sed si vltra tunc heres retinens
quartā sustinebit omnia onera p̄ senat^o cōsultū pegasianū nisi heres sibi p̄-
uidisset p̄caucōz vel nisi fideicommissari^o desiderasset vt heres adiret qz tunc ac-
tiones transiunt in fideicommissariū sine stipulacōe h̄ dicitur vsqz ad s̄ h̄ qz nō
p̄mo q̄ olim grauatus restituere non cogebat aliq̄ iure adire et restituē.
hodie tñ cogit adire h̄s mediāte iudicis officio 7 restituere t̄b⁹ vcurrentib⁹
p̄mo si fideicommissari^o caueat ip̄i heredi de omni dāpno in qd̄ incurzere pos-
set p̄pter adicōm hereditatis l. q̄ poterat ff. e. Secūdo si fideicommissari^o estica-
pax fideicommissi vt h̄ in g. sup. ver. q̄b⁹ Tercio q̄ rogat^o sit restituere totam
hereditatem vel q̄tam hereditatis non at̄ singulares res f̄. e. s̄ si ver^o
Item uota in s̄ in p̄mis q̄ non v3 testm̄ in q̄ nemo ē heres institutus et p̄-
d̄ns nec fideicommissum quod ē vez. nisi fideicommissū relinq̄ret ab intestato
vt f̄. e. s̄ preterea Item nota ibi vel ex die certo q̄ licet heres non possit
institui sub die certo qz rejicitur dies vt s̄ heres s̄. de here. insti. tñ fideicō-
missū vlt̄ potest taliter relinqui Racio diuersitatis est qz si heres instituet̄
sub die certo testator diceretur pro pte testatus 7 pro pte intestatus dece-
dere secus in fideicommisso quia nihilomin⁹ heres rogatus remanet heres
vt l. ii. p̄ncipio ff. e. Item nota i s̄ restituta ad qd̄ sp̄ allegat q̄ h̄s instituit⁹
semel

semel heres semper manet heres et hoc vtz quo ad dircās actōs q̄ sūt in
 fixe ossib⁹ suis vt in l. q̄s ergo cal⁹ ff. de pecu. h̄ tñ q̄ ad actōs vtiles fideiō
 missari⁹ hēt p̄ q̄si herede vt b̄ in d. p. q̄ senat⁹ ¶ Itē no. in s. h̄ qz heredes
 q̄ q̄rta q̄ deducit ex fideiōmissio vlīi introducta est p̄ senat⁹ cōsultū pegasia
 nū qd̄ tūc demū locū hēbat qñ heres erat grauatus vltra dodrantē h̄ si
 non pl⁹ q̄z dodrantem heres eēt rogat⁹ restitue tunc hēbat locū senat⁹ cōsul
 tū trebellianū Et sic nota b̄ drām in senat⁹ cōsultū trebel et se. cōsul. pega.
 S̄z tñ ptās et autoritas vtriusqz senat⁹ cōsulti hodie attributa ē sena. cōsul.
 trebel. vt diceit in s. sed qz stipu. j. e. ¶ In g. instituat in fi. dic aut cōstat q̄tes
 tator voluit testari et non v̄z fideiōmissū sine heredis institucōe vt b̄ et l. i
 ff. de codicil. aut constat q̄ voluit codicillari vel fideiōmissa ab intestato
 relinq̄re et tūc v̄z vt in s. p̄tea aut est dubiū et tūc si fecit mēsiōnē de hēde
 videt velle condere testm̄ C. de testa. l. nō codicil. nisi testōr b̄ expressiss̄ vt
 l. si. C. de codi. vel al̄s constaret de ei⁹ voluntate vt l. sceuola ff. ad trebel. v̄
 p̄ b̄ ec̄ est expedita g. se. ¶ In g. p̄manet in fi. b̄ v̄z ē in mutabilib⁹ in alijs
 sc̄c̄ cū oia sint in p̄petuo motu sita vt in autl. de non alienandis s. nunc at
 et facit istud ad qd̄nē an sufficit dicere in libello q̄ fuit dñs de q̄ dicā j. d̄
 ac. si. p. g. ¶ In g. oēs in fi. vltima solucio vera ¶ In g. ibi ex lege in fi. me
 li⁹ allegaret g. in autl. vt l. z m̄ri et auie vbi ponit̄ duo cas⁹ in q̄b⁹ m̄r seu m̄li
 er h̄z q̄rtā p̄m⁹ qñ q̄s ducit mulierē ad domū suā et dicit eā h̄ri p̄ sua et
 p̄ q̄z cognouerit eā expellit eā de domo Sc̄ds cas⁹ qñ marit⁹ diues p̄mor
 ē et vxor inops indotata remanet vt in autl. p̄te rea C. qñ vir et vxor. et de
 plib⁹ alijs q̄rtis vide g. et bar in l. in q̄rtā ff. ad l. fal. p̄ canonistas in c. ray
 nūci⁹ extra de testa. ¶ In g. solebāt in fi. cū q̄rit an legatari⁹ teneat ad ali
 q̄ onera distingue sic aut legat⁹ aliq̄d p̄ modū q̄te v̄lis et tūc aut testōr dic
 it lego p̄tē hereditatis et tunc legatari⁹ supportat onera p̄ p̄te ita intelligi
 ē qd̄ notat̄ in l. cū fili⁹. si. de le. ij. Aut dixerit lego bō mea vel p̄tē bonoz
 meoz et tunc non supportat onera p̄scise s̄z hēs deducet tñ q̄tū ē es alienū
 l. cū at de le. ij. aut legat⁹ aliq̄d p̄ modū singlaris relidiet nihil supportat h̄
 tñmō heres dūmō tñ de residuo possit soluere oia debita et fecerit inuen
 tarium p̄m notata in l. si. C. de iure. delib.

Sed quia stipulationes ex se. Sublatis stipulationibus anti
 fiano e⁹ autoritas est attributa trebelliano heres etiam inuitus adit et res
 tituit fideiōmissum ex trebelliano tantum per quod quarta omnino reser
 uatur heredi et actiones pro rata rescinduntur inter heredem et fideiōmiss
 arium nisi heres totam hereditatez restituat quo casu omnes hereditarie
 actiones

actiones in fideicommissarium transferuntur Et sic fideicommissarius vult
potest agere et cogere heredem adire et restituere ita particularis hoc dicit vult
ad si quis vna. **¶** Do primo quod stipulationes que olim necessarie erant circa resti-
tutionem fideicommissorum hodie sunt sublata sicut senatus consultum pegasianum sed
tamen illud quod bonum erat in pegasiano est attributum trebelliano et sic heres ro-
gatur restituere compellitur restituere ex trebel. **¶** Secundo nota ibi et nobis ad
quod si allegatur quod simplicitas est amica legibus hoc sic est intelligendum quod restitu-
do hominis simpliciter precedentis et bona fide est amica legibus nisi aut simplicitas
est fatuitas ut l. si ff. quod vi aut clam. **¶** Sic et veritas est amica legibus et veritatis est
de iuramento. **¶** Sed dolositas et capiositas est inimica ut l. i. ff. de dolo. nisi esse bo-
dolus ut non in d. l. i. **¶** Tercio nota ibi siue habeat quod heres rogatur restituere heredi-
tatem quod posse retinere quarta ex seatur consultum trebel. vel saltem id quod sibi deficit vult
ad quarta. **¶** Tercio nota ibi repetere quod si legata integre soluta per errorem scilicet
repetere ut detrahatur falcidia ut s. si pr. si. et ibi g. ita est si quis soluit totam
hereditatem potest repetere causa ut detrahatur quarta trebellianica. **¶** Tercio nota ibi
ad omnibus quod quando heres detrahit quarta trebellianica ipse tenetur ad onera heredita-
ria per portionem suam nam ad omnes diuiduntur tunc inter heredem et fideicommissarium
Tercio nota in d. si vero quod si heres sponte restituat totam hereditatem ipse non te-
netur ad alia onera quia tunc fideicommissarius per omnia efficitur heres ut s. in g. super
ver. operum. **¶** Tercio nota ibi si est quod heres coactus adire hereditatem non potest reti-
nere quarta quia tunc ipse non potest participare cum fideicommissa in aliquo lucro vult alii
quod dano grauat tamen heres ut ipse appellatur adire et restituere siue velit siue no-
lit et quod si fieri restitutio dicitur in g. super ver. restituerit. **¶** Tercio nota in s. nihil
quod fideicommissa particularis cui tamen tota quarta pars hereditatis est relicta a qua non
tota hereditas potest appellere heredem adire et restituere. **¶** Et sic nota quod totum
iuris est de parte ad partem quod est de toto ad totum facit l. quod de tota ff. de rei vend.
procuratorum notabile verum est si fideicommissa in parte hereditatis velit acceptare to-
tam hereditatem quia heres non debet remanere in aliquo dano ut s. si pr. Sic est
dicendum si duo fideicommissarii sint et unus velit appellere heredem adire et restituere
si quis heres ff. ad trebel. **¶** In g. suggestis in si. de quod si l. ij. **¶** C. de set. ex p. r. i.
In g. liceat in si. nota quod testator potest hodie prohibere trebel. contrarium tamen g. i. aut.
si cum testator. **¶** C. ad l. falc. bar. tamen hanc g. per l. marcel. ff. ad trebel. quod tex allegatur
si per ubi cessat falcidia cessat et trebellianica et ista est consuetudo. **¶** In g. so-
lytu in si. de isto la. per doc. in l. cum quis. **¶** C. de iur. et fac. ig. In g. ad omnibus in si. ista
g. vult quod quis deat soluere legata vel credita an heres vel fideicommissarius ad
quod dicit g. clarus in l. si ff. e. ut ibi notatur quod heres ante restitutionem potest soluere
creditoribus et legataribus petentibus antequam solueret fideicommissario et quanto
solueret ut autem minus restitueret per sua tamen quarta non tenetur soluere debita et lega-
ta si restituat totam hereditatem si autem retineat quarta sed nomine quod tenetur credito-
toribus.

rib' p pte et nō legatarijs nisi p eo q forte hz vltra qrtā In g. restituerit
in si. nota ex hac g. duo pmo q duob' modis fit restitucio fideicommissi Se
cundo q fideicommissi. an restitucōm non est dñs qd fallit duob' casib' pmo si
heres fuit absens et in mora scdo si testōr decessit sine hēde vt notat in l.
sanxim' C. ad trebel. qro h an heres q nō fecit inventariū possit detrahē
trebelliācā bar. et oīf doc. tenēt q sic qz non repit expmū sic in falcidia de
q p bar. in l. marcell' s. qd at ff. e. Scdo qro an in relicō ad pias cās cessat
trebellia. sicut cessat falcidia vt aut. filia C. ad l. falc. io. an. in c. si p' dtes.
in vi. dicit q non cessat ymmo posset detrahi et idem vsuluit ioh. mona. z
io. calo. bar. et alij tenent vtra in d. l. fiscal. ¶ In g. ver. herede in si. nota ex
hac g. duo pmo q iure opella' adit' z restituēqz p officiū iudicis Scdo ad
c' peticōm cōpellit heres adire qz ad peticōm fideicommissar'z vltis nō atfin
gularis ¶ Itē eē ad peticōz pcuratoris fideicommissi. Ex q nō q lz q's nō possit
adire hēditatē p pcuratorē vt l. paul' ff. de acq. here. tamen p't restitucōz
fideicommissi petere per procuratorem vt hac in glo.

Si quis vna aliqua re deducta. Grauat' restituere hēdita
tē retenta pte ei' sub nomie
qte p ea pte sustinet onera hereditaria secus si retenta certa re vel quan
titate etiam si dicta res vel quantitas maximam ptem hereditatis otine
ret' venientes ab intestato pfit eciam grauari per fideicommissum ¶ Item
fideicommissarius potest grauari ad aliud restituendum qz sibi sit relicū
et si heres fideicommissum relicū in minus solemnī voluntate neget re
lictum iurare vel soluere cogitur iuramento tamen de calumnia prius p'fisi
to ab aduersario. nec tunc auditur heres volens se tueri ex minus solem
ni voluntate hoc dicit totus ty Et nota summarum per p'culas ¶ Nota
q valet fideicommissum per quod rogatur heres restituere hereditatem
certa re sibi retenta Sed tunc heres non tenetur ad aliqua onera. similiē
etiam valet fideicommissum si heres rogatus sit restituere retenta sibi cer
ta quota hereditatis h tunc heres tenetur ad aliqua onera hereditaria
¶ Item nota ibi quasi ex legato q heres cui relinquitur certa res vel eciam
quantitas non per modum quote habet loco legatarij vt l. quotiens C.
de here insti. quod est verum si sit alius coheres vel alius cui hereditas ē
restituenda alias enim institutus in re certa habetur loco heredis vt l. i. s.
si. ff. de here insti. ¶ Item nota in s. preterea q venientes ab intestato pos
sunt grauari per fideicommissum et est ratio qz illi dicuntur habere here
ditatem extacita mente defuncti qui potuit eis auferre hereditatem et nō
fecit vt l. conficiuntur s. i. ff. de iure codicil. vnde grauari possunt l. ab eo C.
de fideicommissi. ¶ Item nota ibi cum alioquin q olim legata non poterant
relinqui

relinq̄ ab intestato h̄ h̄ hodie non p̄cedit cū oia legata et fidei commissaria
 exequata vt s̄. de le. s̄. cū em̄. ¶ Itē no. in. s̄. cū q̄q̄ q̄ in q̄ntū q̄s honozat̄ p̄
 grauari et non vltra et hoc siue in eadem re siue in alia. ¶ Item nota in. s̄.
 et qz ad qd̄ sp̄ allegat̄ q̄ relicta in min̄ solēni voluntate eciam si heres fa
 teat̄ eē relicta non debent̄ et hoc vez̄ si heres ab inicio faterur. Sec̄ si p̄
 negauit et postea confiteat̄ vel probetur sed tunc recurzat ad solēnitatē
 ris vt in fi. h̄. tex. ad qd̄ 202. l. fi. C. e. q̄ tex ibi et h̄ sic d̄it̄ intelligunt̄. ¶ Itē
 nota q̄ heres negans fidei commissū esse relicta opellit̄ iurare vel soluē et h̄
 speciale q̄ n̄ possit fieri delacio iuramenti. Itē nota ibi neq̄z q̄nq̄z q̄nq̄z
 testes req̄rūt in q̄libet vltima voluntate excepto testō vbi regularit̄ req̄rūt
 ē septē vt. s̄. fi. s̄. de testa. qd̄ vez̄ ē de iure civili de iure tñ canonico tā i tel
 tis q̄z in codicill̄ sufficiūt duo testes c. cū eēs et c. relatū extra de tel. iusem̄
 canonicū seruat euāgelicā legē q̄ vult q̄ in ore duoz̄ vel cū stet oē d̄bū l.
 vbi nūer̄ ff. de p̄ba. ius vero civile cōsiderat falsitates q̄ de facili p̄nt d̄iri
 p̄ duos testes et non ita faciliter in plurib̄ testib̄ omitteret̄ vt l. fi. C. de fi
 omiss̄. In g. ver. restituat̄ dic̄ q̄ fidei commissarij p̄ticularis n̄ p̄t detrah̄ d̄r
 tā l. i. in fi. C. oia deleg. et. i. ti. i. in p̄ncipio. Fidei commissarij at̄ vltis p̄t in aliq̄
 b̄ casib̄ notatis in l. i. s̄. deniq̄z ff. ad trnbellianū et ibi p̄ bar.

Rubrica de reb̄ sigulis p̄ fidei commissariū relictis
 Glosa continuat̄ textum Sequitur nigrum.

Dicet̄ autem quis etiam siu. Ab herede vel lega
 alio omodū sentienti ex iudicio defuncti p̄t fidei commissū p̄ticularē relinq̄
 et caten̄ p̄t q̄s grauari q̄ten̄ honozat̄. Et si res aliēa relicta fuerit re
 netur grauat̄ redimere vel estimacōm p̄stare. Itē libertas p̄t p̄ fidei commiss
 ariū relinq̄ seruo testōris vel fidei commissarij vel extranei si extraneus seruus
 vendere velit vel ad hoc opelli possit als̄ fidei commissū stat in suspēso. et d̄ir cō
 manumiss̄ d̄r libert̄ testatoris. manumiss̄ at̄ ab alio d̄r libert̄ manumittē
 tis. Itē verba fidei commissū importācia sūt illa q̄ ipozat̄ vt q̄s capit de ma
 nu alteri et directa q̄n̄ capit a seip̄o sine ministerio alteri. H̄ dicit̄ tot̄. ci. D̄o
 p̄mo q̄ fidei commissū p̄ticularē p̄t a q̄cūq̄ relinq̄q̄ omodū ex voluntate testō
 ris sentit. Sc̄do nota in d̄. p̄t aut̄ q̄ eē res aliene p̄nt p̄ fidei commissū relinqui
 Tercio nota in d̄. h̄ solū q̄ n̄o pl̄ grauari d̄z q̄z sit honozat̄ et int̄m gra
 uari p̄t. Itē nota in. s̄. libertas q̄ si legē libertas seruo alieno in testō et
 o minus serui noluit eum vendere adhuc non expirat fidei commissum qui
 e quod differtur n̄ aufer̄ ad qd̄ allegat̄ iste tex vt l. deberē de fidei commiss. lib
 quod

quod est verum nisi culpa vel mora posset alicui imputari vel nisi aliqđ eēli
 mitatū ad certū tps ita intelligūt contraria formata h in g. sup ver. differ
 tur. **¶** Nota in s. qđ at qđ manumiss^o p fidei commissariū quāqđ fuerit seru^o
 testatoris nō efficit liber^o testatoris sed maūmittētis et illi dō bētope et ob
 sequia. Sed si fuerit sibi libertas directo relicta tunc efficitur libertus testō
 ris et iusprōnatus remanet in hereditate et transit in herede et extrane
 um. **¶** Item ibi nec aliud qđ ad hoc vt qđ posset conseqđ libertatem directā
 ex testō requiritur qđ duobus tps fuit in potestate ipsius testōris scz tpe
 testi vōiti et tpe mortis. media tñ tpa non nocent vt s. de here. qđi. et dō rā
 in s. in extraneis. **¶** Itē in s. directa qđ iter cognoscit directā libertas et qđ lic
 fidei commissaria nā qđ qđ conseqđ libertatē ex facto testatoris sine aliqđ minis
 terio alterius hois dicitur directā als fidei commissaria. **¶** Nota finaliter p qđ d
 ba fiat fidei commissum pōt em per omnia verba fieri dūmō tñ apta sint vt in
 l. oē verbū. C. de le. In g. ver. inutiliē ibi sicut h loqđ occlude sic null^o pōt
 pl^o grauari qđ honorat^o ē vt in iurib^o alle. fallit in v. casib^o pm^o in qđtitate le
 gata p^o tps restituenda in qđ venit restitucio pluris scz qđtū receptū ē ex v
 suris l. impator. s. si centū de le. ij. hodie tñ tñ hēē rō lucri honesti cū vsure
 hodie sūt phibit e h m formā c. p vfas extra de dona. inē vi. et vx. **¶** Secōdo
 qđ legatari^o ē grauati in re p^oria alteri danda et ipse acceptauit sibi relcū
 qđ intm videt estimare suā rē vt d. s. si cētū. d. eniuero. **¶** Tercō qđ legat^o sūdo
 testōris qđ pōt legatari^o grauari in fundo et frēib^o medio tpe pceptis vt l.
 filiūsa. s. apō marcel. de le. i. **¶** Quarto qđ legat^o due res alcnatiue et legata
 ri^o elegit viliorē l. plane. s. si cui de le. i. **¶** Quito qđ pl^o grauati ex natura re vt
 qđ qta hēō itatis sibi relicta exhausta ē legatis l. impator. s. cū qđā de le. ij.
 s. hodie circa hoc ē pmtū remediū per bñficiū inuentarij vt l. si. C. d. in
 delibe. In e. g. in fi. dic qđ legatari^o nūqđ detrahit falcidiā nec fidei commissā
 ri^o nisi in eb^o casib^o nōtis in d. s. nūqđ p^o sup fidei commissario nō ē detracta q^orta
 Sed s. si hēs coacte adiuit^o restituit. **¶** Terci^o s. hēs fac grāz restituendo totū
 fidei commissum. **¶** Sequitur Bca de codicillis

Rubrica de codicillis.

Ho. otinuat ter In g. Bce qđ ē scapha Scapha em dī mediocris nauis
 tñ eē nauis ē vt l. si. C. de sūdo instruc. In e. in fi. qđ ē ter. expōss^o in l. si. C. e.

Adte augusti tempora. Codicilli olim non erant in v
 cipuz a p^obbati sūt qđs codicillos eē pōt facē decedēs ab it estato^o olī
 codicilli sūci an testm n valebāt nisi eēnt cōfirmati expōsse p testm hodie atoēs
 censent.

censentur eē confirmati nisi appareat eos exp̄sse reuocatos **I**te hēditas n̄
 p̄t dircō in codicill̄ relinq̄ neq̄ adimi s̄ b̄n p̄ fideiōmissū. itē p̄t q̄s tot codi
 cillos facere sicut vult nec in eis req̄rit̄ tāta solēnitas sicut in testis h̄ dicit
 nota p̄mo a q̄b̄ codicilli habuerūt originē q̄ a p̄mo lutiōlētulo **S**ecūdo
 nota ibi nec absonās q̄ v̄s codicilloz necessari⁹ fuit et ē nā sepe q̄s ip̄e dicit̄
 in testis faciendis q̄ t̄n non impedit̄ facē codicillos **I**te nota in s̄ nō t̄m
 q̄ eciā decedens ab intestato p̄t facere codicillos. p̄q̄ notādū q̄ iij. moī
 fiunt codicilli v̄nomō añ testm̄ **S**ecūdo p̄ testm̄ et istis duob⁹ modis sp̄ ho
 die intelligunt̄ confirmati codicilli in testō nisi exp̄sse sint reuocati vt h̄ in x̄.
 h̄ diui. **T**ercio fiunt in ip̄o testō p̄ clausulā codicillare v̄cz si nō valeat iurē
 testi valeat iure codicilloz de q̄ clausula q̄d op̄et̄ et de e⁹ virtute v̄de per
 bar. in l. i. ff. e. tunc em̄ confirmant̄ codicilli in subsidiū v̄cz si testm̄ nō valeat
 vt h̄ in tex in si **Q**uarto⁹ fiunt nullo d̄dito testō vt in hoc tex et l. officii ff.
 e. et tunc requiritur ad confirmacōm ip̄oz q̄ hereditas adeat p̄ venientes
 ab intestato vt l. ij. ff. de fideiōmiss. lib. et ita intelligenda ē p̄ma gl. h̄. ti. **I**
Ite nota in s̄ codicill̄ q̄ hereditas non p̄t dari neq̄ adimi dircō in codi
 cill̄ **E**t ē rō ne confirmant̄ iura testōz et codicilloz nā si idē significarēt non
 deberent habere diuersa noīa l. si. idem **C.** e. et hoc voluit h̄ g. sup̄ verbor
 fūdāt̄ **I**te nota q̄ ec̄ ex hēditacio nec substitucio dircā neq̄ ec̄ adicctio d̄o
 cōis institucōis facte in testō p̄nt fieri in codicill̄ **A**duerte t̄nq̄si fuit aliq̄d
 directe in codicill̄ hoc obliq̄t̄ et trahit̄ ad fideiōmissū vt l. sc̄uola ff. ad tre
 bel. itē si d̄diccio fuerit adiecta in codicill̄ nihil op̄at̄ sed remanet institucio
 pura vt h̄ et l. pe. in si. ff. de d̄di. insti. et ibi de h̄ p̄ bar. et h̄ sentit̄ h̄ g. sup̄ ver
 bo adicere **I**te nota in s̄ codicillos q̄ lz q̄s non possit decedere cū duo
 b⁹ testis vt in s̄ posteriore s̄. q̄. mo. tes. infir. t̄n p̄t q̄s decedere cū pl̄ib⁹ codi
 cill̄ **E**t ē rō diuersitatis q̄ testm̄ solēne ē plenissimā volūtas testatoris seu
 defuncti v̄n nō patit̄ secū aliud testm̄. codicill̄ at̄ ē min⁹ solēnis volūtas v̄n
 secū patitur alios codicillos ar̄ s̄ interdum s̄. de cura. vbi h̄nti tutores tu
 tor dari nō p̄t x̄. **N**ota finaliē q̄ nulla solēnitas req̄rit̄ in codicill̄ q̄d sane
 ē intelligendū vt nō req̄rat̄ tāta solēnitas nā solēnitas q̄ ad nūez testm̄
 et q̄ ad ad sigilla et q̄ ad subscripcōs exigit̄ tā in codicill̄ sic in testis cū co
 dicilli fiūt in sc̄ptis sed t̄n nō tot testes exigūt̄ in codicill̄ sic testis et p̄ oīs
 nō tot sigilla nec tot scripcōs vt l. si. **C.** e. et ita ē intelligēda hec vltia g.
In g. relinq̄t̄ in si. alij ec̄ dicūt q̄ officio iudicis pet̄it̄ relictū in codicill̄ vt l.
 si. **C.** e. p̄t t̄n dici s̄m io. fa. q̄ nisi codicilli sūt exp̄sse confirmati in testō t̄nc agi
 t̄ adōe ex testō als̄ agi t̄ adōe vtili ex testō l. ab intest. ff. e.

ExPLICIT liber secundus.

Rubrica de hereditatib⁹ q̄ ab intestato deferunt

Glo. continet hūc tex. In glo. r. l. ce. de rebus creditis meli⁹ allegasset glo. C. de reb⁹ credi. et in iuran. vbi nihil tractat de reb⁹ creditis Ex quo nō ē q̄ nō ē absurdū q̄ r. l. ca sit generalior nigro sic etiā. C. de reli. et sump. su. et ludo alee Sequit^r nigru^m intestatus decedit.

Intestatus decedit qui ^{hic exp̄ss̄ q̄s d̄z} Quatuor modis decedē intestat⁹ et in successiōe intestatorū. Pr̄ia cā ē suoz hēdū in q̄z nūero cōputant filij nātales et legitimi. legitimi tm̄. et legitimiati. q̄ sui dicunt. si post mortē testatorz in ptatē alteri nō sūt r̄casuri. et nō viuat qui eos p̄cedat. Itē postum⁹ p̄t esse su⁹ hēs q̄bus suis etiā ignoratib⁹ et inuit. et furiosis acquiri pōt hereditas. Et p̄t quis effici suus qui tpe mortis non erat suus et extra. **¶** Nō p̄mo q̄ quib⁹ modis q̄s d̄z decedere intestatus. Pr̄io si nullo modo fecerit testamētū. Sc̄do si fecerit. h̄ nō solēniter. Tertō qz fecit sed ē ruptum agnatione postumi vel arrogatōe. Quarto qz irritū per capitis diminutōez testatorz. Quinto qz sc̄m est testamētū. h̄ nō ex eo hēs efficiū. P̄nt adoi duo alij modi vt in glo. sup̄ vbo existit. et inducit iste tex. in ar. pone q̄ cōsuetudo hui⁹ loci ē. q̄ decanus maioris ecclie debeat succedē oibus clericis. decedētib⁹ ab intestato. aliqui decesserūt et fecerūt codicillos. an illis deat succedere decan⁹. Videt^r q̄ sic ar. hui⁹ tex. qz ex illis nemo heres existit. nā hēditas dari in codicillis non pōt vt s̄. codicillus sup̄ ty. pri. Jo. fa. decerniat atrariū de equitate canōicayt. c. cū tibi ex de testa. Videt^r eni vocati p̄ ip̄m decedentē veniētes ab intestato. et primi sui ar. l. cōficiunt ff. de iu. codi. et posito q̄ imo decan⁹ debēt succedē tñ relicta in codicill⁹ debent p̄ s̄. p̄tēa. s̄. de fideicōmiss̄. Sc̄do inducit iste tex. in ar. stāte thēa. q̄ decan⁹ maioris Ecclie deat succedē clēicis intestatis. aliq̄s ē cleric⁹ pupill⁹ et decedat. nūq̄o decan⁹ deat succedē videt^r q̄ sic. qz n̄ fec̄ testamētū glo. tñ hic sup̄ vbo aut nō iure fecit ē in ar. p̄ cōtraria opione. qz pupill⁹ im̄ p̄prie d̄z decedē intestat⁹. et vba in statut. et in cōsuetudib⁹ p̄prie sūt intelligēda ar. l. iij. s̄. hec vba. ff. de nego. ges. et ita cōsuluit pe. ia. d̄ lignano et ples pod. Ita etiā decidit Jo. fa. nā ista cōsuetudo ē cōtra ius cōe. cū ip̄a auferat successionē pris vtz in b̄ ti. et p̄ cōns est infringēda. bar. tñ et ples alij in. l. i. ff. de suis et legi. tenēt oppositū qz pupill⁹ etiā dicit^r decedē intestatus. s̄m cōem modū loquēdi. q̄ d̄z attēdi. l. liberoz s̄. q̄ tñ cassi⁹ de le. iij. Salic. in. d. l. cū antiq̄ozib⁹. C. de iure deli. distinguit aut cōsuetudo dicit^r intesta.

dicat intestat^o et nō apprehendit pupillus. aut dicat ab intestato et apprehen-
ditur ar. l. genēaliter. **C.** de insti. et substi. tu tñ tene opinionē Jo. fa. tanq̄
tutorē. Itē nō in intestatoz q̄ hēditates intestatoz prinēt ad suos he-
redes ex. l. xij. tablarū. et dicunt sui qui optinēt p̄mū locum successionis et
sūt in potestate moriētis tempe mortis vt in s. sui. s. de here. q̄lita. et d̄a
cum Istis tñ hodie succedūt emācipati vt. i. eo. s. emācipati. Silt̄ etiam
hodie eq̄līt succedūt nati ex seia vt. i. eo. s. Itē vetustas. qz hodie ē s̄blata
d̄a emācipatiōis et p̄rie p̄tatis et sex^o vt. l. maximū viciū. **C.** de li. p̄teri.
Itē nō in s. sui ibi nepotesq̄ nō solū vocāt sui q̄ sūt in p̄mo gradu s̄ etiā
in sequēti. tūc tñ req̄rīt vt aliq̄ p̄cedūt sūt s̄blati tpe mort̄. i. cui succedūt
vt. i. eo. s. ita demū **I**tem nota in d. nec interest q̄ ab intestato succedunt
naturales et legitimi et etiā legitimi tñ. Itē nō ibi quib^o q̄ legitimi q̄ nō sūt
legitimi nati etiā succedēt ab intestato. et nō hīc duos modos legitimi
Itē nō ibi ab hac luce subtracti. q̄ legitimi nati nō impediūt successionē le-
gittimatoz siue viuūt siue mortui sunt. Itē nō in s. ita demū q̄ p̄ emāci-
pationez factam de filio. nepos liberatur de potestate patris. adeo q̄ p̄
mortē aui filius efficitur sui iuris. etiam si eius pater fuisset reuersurus in
potestātē aui vt. l. si pater filium. ff. de adopti. Itē nō qui veluti emācipa-
tione q̄ si filius sit emancipatus et non nepos nepos p̄feritur filio. q̄
est verū scdm̄ antiqua iura. hodie autē filius quāq̄ emancipatus p̄ferē
nepoti. qz sublata est differētia potestatis et emācipatiōis vt in s. nulla
in autētico de here. q̄ ab intel. Itē nō s. sui autem etiam. q̄ ad suitatē here-
dis non requiritur sciētia ipsius. imo ip̄o iure efficiūtur heredes **E**x quo
nota q̄ pupillus et furiosus sine auctoritate tutoris vel curatoris effici-
tur sui heredes. et est ratō quia ex q̄bns causis ignorantib^o adq̄ritur ex
eisdem pupillis et furiosis. ad quod semp̄ allegatur iste text^o **I**tē nota in
s. interdū. q̄ filius capt^o ab hostib^o tpe mortis testator̄ postea reuersus
efficiē suus heres p̄ris. Itē nō in s. p̄ strariū. **C**asū in quo quis non pot̄
habere suum heredē. et est q̄n̄ alicuius memoria est damnata ex tali deli-
cto. q̄ omnia bona sua applicant̄ fisco. vt est in crimine lese maiestatis vt
le. si. **C.** ad. l. Juliam maiel. **I**n glo. ruptum ibi arrogatione in fi. **I**sta dif-
ferentia que ponitur inter testamentū nullum. et ruptum. non valet quia
semper legata valent vt in autētica ex causa. **C.** de li. p̄teri. et ibi notat̄
qualiter differunt irritum. ruptum et nullum dixi. s. qui mo. tes. infir. s.
alio autem modo. **I**n glo. pronatus in fine vltima expositio melior s̄m
hostiensem. et **Augl.** **S**ed quero an instituens alios extraneos et non
suos proximos peccet videtur q̄ sic quia facit contra legem. que vult q̄
hēditas deuoluat̄ ad p̄rios p̄ q̄ fac. l. si. **C.** de codicil. nōt̄ in. c. officij et
d̄ peni. et remis. fac q̄d nōt̄ glo. nōbilis in. l. si q̄s ad declinādā. **C.** de epl.
et cle. q̄ vult si q̄s vult exneū instituē et filiū ex hēd are aliū perat̄ d̄ultozē
q̄ august.

q̄ Augustinū Jo. fa. tñ dicit q̄ si p̄ter rancorē excludēt primos pecca-
ret secus si facēt ex affectione. dūmō tñ filijs et alijs relinquat legitimā
nam tūc hoc facit iuris p̄missione vt vidim⁹. s̄. de in offi. tes. p̄ totū Unū
tñ credo dic̄ Jo. fa. q̄ si q̄s instituat ēneōs et obmittat legitimos indi-
gentes seu paupes q̄ facit v̄tra officiū pietatis. et p̄ oīs peccat et sic p̄t
intelligi q̄d notat̄ in. d. c. officij In glo. ad op. in fi. q̄liter succedūt adopti-
dixi. s̄. de ex here. li. s̄. sui. qualic̄ nātales tñ succedūt notat̄ in. s̄. fi. s̄. de
nup. In glo. curijs in fine Nō ex hac glo. q̄ q̄s non pōt legitimari p̄ ob-
lationē curie post mortē p̄ris sui. ad hoc vt succedat cū alijs filijs nātali-
bus et legitimis. sic etiā dicēdū est de legitimatōe que fit p̄ rescriptū p̄n-
cipis de quo notat̄ in. l. i. C. de natura. libe. nā ista legitimatō post mor-
tem patris non p̄iudicat agnatis. quibus est iam ius questuz nisi pater
disposuisset in suo testamēto. vt legitimaretur ar. huius glo. de quo per
barto. in. l. gallus s̄. 7. q̄ si tñ. ff. libe. et postu. In glo. instru. in fi. de isto
dictum est in. s̄. fi. s̄. de nup. In glo. verbi censum⁹ in fi. Nota ex hac
glo. q̄ legitimati per subsequens matrimoniū sunt melioris conditōnis
q̄ alijs legitimati quia ipsi etiam succedunt cum alijs filijs naturalibus
et legitimis. etiam si post natiuitatem priorū sint legitimati quod sec⁹
in alijs vt. s̄. glo. curijs In glo. tempus in fi. de isto dicetur in. d. s̄. cuz
autem In glo. post mortem ibi. l. ex iudiciorū concludē ex hac glo. 7. la-
tus et melius ex. d. l. ex iudiciorū Regulariter mortuo accusatore vel ac-
cusato extinguitur pena et crimen. l. ij. C. si reus vel accusator mortuus
fuerit siue sit crimen priuatum siue publicum vt. d. l. ex iudiciorum. Fallit
etiam in aliquibus casibus vbi etiam lite non mota transit pena ad here-
dem vt in crimine lese maiestatis vt in principio huius glo. Item in cri-
mine heresis. item in crimine legis **Julie** de residuis que lex punit eum q̄
conuertit in vsus suos pecuniam que super est de administratione officij
publici. s̄. de pub. iudi. s̄. sunt preterea. 7. in glo. Item in crimine. l. **Julie**
peculatus que. l. punit subrahentem rem publicam. sacram vel religiosā
s̄. de pub. iu. s̄. Item lex peculatus Item in pena. l. **Julie** repetundarum
que punit iudicem corruptū vt. d. s̄. sunt preterea. Item in pena criminis
apostotatus 7. de isto latus vide in. d. l. ex iudiciorum. In glo. perou-
ellionis ibi per duellum An aut̄ duellum sit licitum vel non dic̄ q̄ non est
licitum s̄m. l. romanam vt nō in. l. cum filius s̄. fi. de leg. ij. ff. et p̄bat̄ in. l.
prima. C. de gladiato. li. xi. et minus s̄m ius canonicum vt in. c. i. et. ij. ē
de clē. pug. in duello et p̄ doc. licz glo. hec et in. c. i. s̄. i. de pace teneñ colt.
decima videatur dicere q̄ possit iudici et valeat. Jus canonicū tamē est
seruandū ex quo vertitur periculū anime vt in. c. fi. de prescriptio. et. c. i.

Exēplū

de noui ope. nūct. Dicit tamē bal. q̄ audiuit ab impatore et cardinali bo-
nōnienſi. q̄ quiq̄ ſunt neceſſaria ad duelluz. primo q̄ deficiant alie pro-
bationes. ſc̄do q̄ ille qui indicitur ſit ſuſpectus de illo crimine ſuper quo
duellum indicitur et ſim hoc etiam dicit Job fa. q̄ ſeruatur in regno frā-
cie. vbi duella admittūtur. ſed magne ibi ſunt conſtitutōes circa ipſa. ter-
tio q̄ ſuperior vel par indiciat. quarto q̄ incipiat quis a bello armozum
id eſt q̄ prius in iudicio de illo crimine non fuerit litigatus. quinto q̄ ſi
at cum auctoritate ſuperioris qui iſtis locum assignet. Aduerte tamen q̄
iſte abſus conſuetudinis non excuſat a peccato ar. in autent. vt nulli in
dicum coll. ix. §. primo ibi mali omniū adiuuente conſuetudines nec etiā
longo tempore ſc̄. tene menti predicta quia ſunt ſingularia.

Quom filius filia ve et ex. Depotes ex filio mortuo
cum filiis viuētib⁹. et inſpicit temp⁹ teſtamēti deſtinati ad hoc vt ſuus
dicatur. dummodo conceptus ſit tempore mortis deſuncti et emācipati
licet eſſent incogniti de iure ciuili de iure pretorio ſuccedunt ſicut ſui. niſi
ipſi emancipati dederint ſe alteri in adoptionē. et tempore mortis deſū-
cti ſint in adoptiua familia hoc dicit vſque ad §. eadez. **N**ota primo in
§. cum filius limitationē regule de quo in §. totiens que dicit quanto pri-
mior quis eſt in gradu tanto proximior in ſucceſſione de quo in §. totiens
§. de ſerui cognatōe. ſi plures. §. ty. pxi. quia hoc verum niſi vltior in gra-
du ſuccedat in locum alicuius proximioris quia tunc nō venit ex perſona
ſua ſed ex perſona eius in cuius locum ſuccedat. **N**ota ſc̄do ibi nō
in capita q̄ quādo nepotes et neptes ex filio vel filia ſuccedunt cum pa-
truis ſuis ſuccedunt in ſtirpes et non in capita id eſt illi nepotes non ha-
bebunt plus q̄ haberet eozum pater ſi viueret a quo ſtirpem habent
non autem vnusquique nepotum tantū debet habere pro capite ſuo q̄n-
tum vnusquique patruus habet pro capite ſuo. **I**tez nota ſigna in §. cū
autem queritur q̄ ad ſciendū quis ſit ſuus heres inſpicitur tempus deſti-
nati ſiue deſtituti teſta. vt ille qui tunc reperitur obtinere primum locum.
ille habetur pro ſuo licet tempore teſta. conditi eſſet alius proximior. et rō
poteſt eſſe. quia nepos conceptus in vita aui qui non erat ſuus heres tem-
pore mortis quia filius eum p̄cedebat. poteſt eſſe ſuus heres aui **S**i tē-
pore teſta. deſtinati ſiue deſtituti pater vel fili⁹ de medio ſit ſublat⁹. **I**te nō
in v. **I**te plane q̄ nepos cōcept⁹ et natus poſt mortē aui nō pōt eſſe ſu⁹
heres aui quia nihil attinet aui quia viuo eo. nepos nondū fuit aial et
ſic nec ſuccedit vt cognatus nec vt agnatus. l. i. §. ſi quis proximior. ff.
vnde cognata. et. l. e. ſi quis exheredato. ff. de iniur. rup. et irri teſta. **N**ec
etiā iſte

etiam iste potest succedere de iure pretorio ut hic tenet glo. sup. hbo tetigit
quā sequitur cōiter doc. quod videt̄ satis durū tamē ita volūt iura faci
istud in argu. q̄ si bāniat̄ aliquis cum filijs et nepotibus perpetue q̄ ne/
potes qui non sunt concepti tempore banni promulgati non dicunt̄ ban
niti ita determinat bar. in. l. titius. ff. de suis et legit. heredi. Si quis tamē
vellet illos continere ponet in banno posteros ut. l. iur. cōsult. per totaz
l. vsque ad. s. parentes. ff. de gradi. et affini. nomi. eo. gra. Item nota in
emancipati q̄ licet de iure civili emancipati non possunt succedere ab
intestato tamen de iure pretorio possunt per bonozū possessionē vñ libei
quia hodie sublata est differentia patrie potestatis et emancipationis ut
autent. in successione. C. de suis et legit. per quam autem potest etiam
dici q̄ emancipati etiam hodie succedunt de iure civili In quibus autem
hodie dret differentia emancipationis et patrie potestatis vide bonā
glo. in. s. Jus autē. s. de patria potest. et ibi dixi. ¶ Item nota in. s. at hi q̄
quādo filius emancipatus dat se alteri in arrogationē non potest succedere
patri naturali durante adoptione. Sed ea finita in vita patris naturalis
bene succedit patri naturali per bonozū poss. unde liberi ea autē adoptō/
ne finita post mortem patris naturalis non succedit patri adoptiuo q̄a
nomen filij sibi quesitum per adoptionē perditur per emancipationē Sifr
nec succedit patri naturali per unde liberi sed alij filij quibus ius est que/
situm per mortē patris naturalis. Istud verū est si iste pater naturalis re/
liquerit alios filios. nam si non reliquit alios filios iste emancipatus bñ
potest succedere patri naturali per bonozū possessionē ut. i. e. s. admonēdi.
¶ Itē nō in. s. min. q̄ deterior est emancipatio patris adoptiuo q̄ natu/
ralis. quia emancipatus non succedit adoptiuo sed bene naturali Istud
verū est si adoptiuus emancipatur. secus si efficiatur sui iuris per mortē
patris adoptiuo quia tunc bene succedit patri adoptiuo ut. i. eo. s. ea oia
In glo. cognati vltima opinio tenetur sequi. s. eadē hec

Eadem hec observantur et. fili⁹ emancipat⁹ in adoptōe alij⁹
nec rāp̄it̄ ei⁹ testamētū p̄ bonozū possessi. cōtra tablas. et adopti filij emā
cipati p̄nt̄ p̄teriri nec hñt cōtra tablas. et filij emancipati a p̄re nat̄ali in
adoptia familia cōstituti tpe mortis p̄ris nat̄alis post ei⁹ mortē admittū
tur ad successionē p̄ris nat̄alis alijs filijs vel agnatis non existētib⁹. Itē
hodie filius in adoptionē dat⁹ p̄ p̄rem nat̄alem nō pot̄ ius sui heredis
sed ei succedit ac si in eius p̄tate mansisset. adoptiuo vero p̄ri succedit cū
alijs filijs naturalib⁹ ab intestato sed tamē ab adoptiuo patre potest p̄
teriri nisi sit datus in adoptionem non p̄sone extranee hoc dicit vsqz ad
s. Itē vetustas. ¶ Itē nō q̄ sic emancipati in adoptōez dati. nō succedūt
de iure

De iure civili nec prozio ab intestato p[ro]p[ri]i naturalis. ita nec vocant[ur] ad rum-
pendu[m] testam[en]tu[m] p[ro]p[ri]i naturalis. et sic n[on] q[uo]d causa intestati r[eg]ulat ius ru-
pendi. q[uo]d q[ui] non admittit ab intestato. nec eti[am] admittit ad ius r[um]pendi
fac. l. p[ro] filiu[m]. ff. de ioffi. testa. **U**te n[on] in s[er]v[itu]t[is] admonedi q[uo]d emancipati a p[ro]p[ri]o
adoptiuo post mortem p[ro]p[ri]i naturalis p[oss]unt succedere p[ro]p[ri]i naturali si pater natu-
ralis n[on] reliquit alios legitimos heredes et sic limitat[ur] s[er]v[itu]t[is] at hi. s. eo. **U**te
n[on] in s[er]v[itu]t[is] ea omnia q[uo]d hodie p[er] adoptionem filii n[on] efficit deterioris condicio-
quo ad successionem p[ro]p[ri]i naturalis. imo o[mn]ia iura manent integra. **U**tem n[on]
in d[omi]ni. testam[en]to. q[uo]d licet filii adoptiuus possit succedere p[ro]p[ri]i adoptiuo abin-
testato ut h[ic] in d[omi]ni. nisi qui p[re]cedit d[omi]ni. testa. n[on] habet remedi[um] r[um]pendi tes-
tamentu[m] p[ro]p[ri]i adoptiuus ut in d[omi]ni. test[ame]nto. nisi filius esset adoptatus a pater-
te naturali quia t[un]c occurrunt naturalia et civilia iura ut in d[omi]ni in nostra
In glo. t[er]m[in]o in fi. q[uo]d ad p[ri]mu[m] dictu[m] videl[icet] q[uo]d filius adoptiuus n[on] possit
p[ro]p[ri]i adoptiuus vocari i ius sine venia. Placen. dicit q[uo]d possit et azo seq[ui]t[ur]
tur p. l. adoptiuus. ff. de in ius vocan. Sed quo ad alim[en]ta p[ro]stanta glo.
hic meli[us] loquit[ur]. nisi filii oparetur p[ro]p[ri]i adoptiuo vel nisi pater naturalis
filii esset egenus et paup[er] ita tenet glo. in. l. onera eius ff. de adopti. seq[ui]t[ur]
s. Item vetustas

Item vetustas ex masculis Exclusa antiqua dispositio vbi
impatores statuerunt q[uo]d nepos vel neptis ex filia si masculus mori[en]t[ur] voce
tur ad eius successionem cum diuisione tertie partis. si vero mori[en]t[ur] femina
tunc nepotes et neptes tam ex masculo q[uam] ex femina cum eiusdem tertie p[ar]tis
diuisione veniunt ad eius successionem. excluso gradu agnator[um] ho-
die autem omnes descendentes ex recta linea succedunt prius exclusis ho-
sus his qui ex linea transuersali veniunt et cum nepotes et neptes ex filia
succedunt cum alio filio vel filia sit distributio per stirpes et non per ca-
pita hoc dicit. et sic nota hic tria tempora s[ecundu]m p[ri]mu[m] tempus nepotes ex fe-
mina nullo modo succedunt. s[ecundu]m s[ecundu]m tempus succedebat cum diuisi-
one tertie partis que ibat ad agnatos. Sed s[ecundu]m ius nouu[m] nulla est dist[inctio]
inter nepotes ex filiabus et filiis. Sequitur Rubrica de legitima agna-
torum successionem.

Rubrica de legitima agnatorum successionem.

Postq[uam] visu[m] est de suis heredib[us] qui p[ri]mu[m] locu[m] succedendi h[ab]ent. videndu[m] e[st]
de successionem agnator[um] q[ui] post suos admittunt[ur] an o[mn]es alios et istud v[er]u[m]
h[ab]endo respectu[m] ad. l. xij. tabular[um] s[ed] s[ecundu]m ius nouu[m] p[ri]mo admittunt[ur]
ad successionem q[uam] agnati transuersales ut p[er] discursu[m] corp[or]is auteticor[um]
de heredib[us]

de heredibus qui ab intestato. Ex quo sequit̄ q̄ s̄m ius nouū duo ty. se/
quentes deberēt p̄cedere hunc ty. sequit̄ nigrū si nemo suus heres.

Nemo suus heres vel eorū. Post suos heredes
admittūtur ad suc-
cessionē agnati. qui dicunt̄ per virilem sexū diuincti siue agna-
ti naturaliter siue ciuilit̄ et admittūtur agnati ad successio-
nem aliorū vsq̄ ad .x. gradum. seie autē agnate p̄ter sorozes nō admit-
tūtur per mediā iuris prudentiā. Sed iure p̄torio admittūtur p̄ bono-
rum possessionē vnde cognati si non extant alij sui vel agnati. sed p̄ cōsti-
tutiones imperiales sublata est differētia inter agnatos masculos et ag-
natas feminas. et simul admittūtur. et ita admittūtur filij sororis consā-
guinee vel vterine ad successionē auūculi sicut filij fratris s̄m capita 7 nō
s̄m stirpes. dūmodo frater vel soroz eos nō p̄cedāt hoc dicit vsq̄ ad
s̄m plures. ¶ Nota p̄mo ex titulo de legitima agnatorū successionē q̄ si
non reperiantur sui heredes vel tales qui numerātur inter suos videlicet
ad emancipati de iure p̄torio vel filie de iure cōstitutionū tunc admittuntur
ad successionē proximi agnati id est collaterales ex sexu virili descenden-
tes vt sunt duo fratres inter se. patruus et nepos. filij duoz fratrū et ex
tantibus agnatis non admittunt̄ cognati s̄m. l. xij. tabularū. sed illis de-
ficientibus et non amplexantibus hereditatē defuncti. admittūtur cog-
nati id est descendētes collaterales ex femineo sexu. s̄. de successi. cog. post
principiū. Sed tamen hodie equaliter admittūtur ad successionē cogna-
ti et agnati vt aut̄ cessante. C. de legi. here. s̄. de success. cogna. s̄. si. ¶ Se-
cūdo nota ibi itaq̄ q̄ duo fratres dicuntur consanguinei quia ex eodez
sanguine nati qui etiā germani dicūtur quasi ex eodem germine nati vt
s̄. e. s̄. nos vero. filij autem duorum fratrum germanozū dicūtur fratres
patruales quasi a patruis descendentes qui etiā dicuntur cōsobrini. sed
in p̄prie. quia consobrini dicūtur p̄prie qui ex duabus sorozibus nati sūt
vt. s̄. de gradibus cogna. s̄. Quarto gradu qd̄ valet p̄pter statuta in q̄/
bus verba debēt p̄prie intelligi. nisi esset cōmunis vsus loquendi in cōtra-
riū s̄m bar. in. l. i. ff. de suis et legit. here. ¶ Item nota in d̄. hi. etiā qui c̄
q̄ quāuis vnus nascatur a p̄re post mortē p̄ris defuncti. tamē dicitur co-
gnatus s̄ris id est agnatus. nam cognatio nomē generale est. cōtinēs sub
se agnatōem et cognationē in specie. Istud verū est si fuerit iste concept⁹
in vita p̄ris sed si post mortē esset c̄ceptus nō posset succedere ex p̄sona
sui vt. s̄. ti. pr. s̄. cū at̄ 7 ibi d̄m ē. ¶ Itē nō in d̄. hi. nō tñ ad qd̄ sp̄ allegat̄
q̄ q̄tiēscūq̄ c̄cedit aliq̄o plurib⁹ intelligit̄ c̄cedi cū suo ordie et p̄latiōe
quā. s̄. illi h̄nt int̄ se vt q̄ est p̄rior p̄ferat̄ alijs facit. l. si qñ. C. de inoffi. testi-
ca. nōt bar. in. l. gall⁹ s̄. 2. qd̄ si tñ. ff. de libe. et postu. ¶ Itē nō in s̄. p̄ adop-
tionem q̄

tionem q̄ per adoptionē quis efficitur agnatus quod est verum de his
adoptiuis qui transiunt in potestatem adoptantis. alias secus vt hic in
glo. super verbo adoptionē. ¶ Item nota in §. ceterū quatuor iura q̄ ad
successionē agnatorum. Primū fuit ius legis. xij. tabularū quod pariter
vocabat agnatos et cognatos etiam vltra sorores. et hoc ius tangitur
hic in tex. in §. si. et hoc q̄daz Ex quo nota q̄ simplicitas est amica legib⁹
de quo dixi. §. de fideicommissis heredi. §. sed quia stipulationes. Secūda
fuit media iurisprudētia. quod restringit successionē agnatorū et
non admittūt vltra sorores. quia cōmodosius visū fuit vt successio po
tius deueniret seu cōflueret ad masculos q̄ ad feminas vt hic in §. si. q̄
ideo ita constitutū nam per masculos nomen parentele et totius dom⁹
magis conseruatur et ppter istam rationē in plerisq̄ ciuitatibus sūt sta
tuta q̄ extantibus masculis femina non succedat sed sint cōtente de vore
sua vt cōmuniter est in ciuitatibus ytalie et istud scdm ius tangitur hic
in §. ceterū in §. media autem iurisprudētia. Tertiū erat ius p̄toriz
quod erat compatiens agnatis feminis. q̄a eas omnes vocauit ad suc
cessionem. et istud ius tangitur hic in §. si. sed quia sane et in §. si. donec p̄
tores. Quartū fuit ius iustiniāni conditoris huius constitutionis qui cō
siderās q̄ ita necessarie erāt agnate sicut agnati ad p̄creationēz sobolis
et eque p̄ime in gradu ppter q̄d reuocauit ius legis xij. tabularū et istud
ius tangitur hic in versu nos autem vsque ad §. hoc etiam addendū. Est
tamen quintū ius nouū aut vt agnati et cognati pariter succedant fm
ordinis prerogatiuā. si defūctus nullos descendētes reliquit vt in §. reli
quū in aut. de heredi. que abintesta. dese. coll. ix. ¶ Item nota in §. hoc
etiam addendū q̄ nedū sorores consanguinee vel vterine id est ex eodē
vtero progenite admittantur ad successionē cum agnatis fm q̄rtū ius
sed etiā eaz filij et filie admittant ad successionē patruorū vel auūculorū
et ecōtra patruū et auūculi admittūt p̄ter ad successionē filioz et filiarū
rum soroz vel fratru et hoc vtz si frater vel soroz nō sup̄sit. quia tūc illi
p̄cederent in successionē sed etiā istud hodie correctum est in duobus vt
in glo. sup. §. si. sup̄stites. Primū qz etiā vltēiores admittunt ad successio
nem qz cognati vt in. d. aut. cessante. C. de legit. here. Itē fm q̄ filij soroz
non succedunt quādo sup̄sint fr̄es defūcte persone. hoc ē hodie cor
rectū quia filij fratru simul hodie succedūt cū patruis et auūculis vt. d.
aut. cessante. ¶ Itē nota ex si tex q̄ qñ filij fratru succedunt patruis vel
auūculis debet fieri diuisio p̄ capita et non per stirpes. In hoc tamen sic
conclude vt expediā duas glo. si. Aut filij fratru succedūt cū patruis vel
auūculis. et tunc fit diuisio in stirpes et non in capita vt. §. iy. p̄ci. in si. q̄
d. aut. cessante. Aut succedunt per se sine illis quia nō sunt patruū et tunc

sunt opiones. azo dicit q̄ succedunt in capita per hunc tex. et tenet in. d. aut cessante. accur. dicit q̄ imo succedunt in stirpes per s̄. reliquū. s̄. alk. **Godofre. Ja. de are. dy. Ci. et butri.** tenēt opionē azo. plimi tamen alij tenēt accursiū **Specula. in ti. de successionib⁹** abint̄sta. recitat opinioes et nihil decidit. **Comūis opinio** vt dicit **Jo. fa. q̄ filij fratru succedunt in stirpes ab inde et ātea reliq̄ succedūt in capita successiōe collateralī p̄oi/ dūs tñ articul⁹ indiget imperiali discussione vñ tu tene opionē quā vis quia in isto non est standū.**

Si plures sint gradus agnatorū. In successione agnatorum prim⁹ gradus p̄ fertur sequēti siue ille qui est in p̄cedēti sit solus siue sint plures. et prim⁹ grad⁹ attendit̄ tpe mortis si nullū est factū testamētū q̄ si sit factum attendit̄ tpe destinati testamētī. et olim inter grad⁹ agnatorū nō hēbat locū successiōis edictū. sed hodie sic et olim pater tm̄ succedebat filio emācipato si eum emācipauit c̄tracta fiducia et hoc exp̄ssit. hodie v̄eo ei succedit etiā si non hoc expressit hoc dicit. **¶ Nota primo** q̄ qui prim⁹ e in gradu ille prior est in succedēdo vt hic et. l. ij. s̄. hereditas. ff. de suis et legit. here. **Et ideo frater defuncti p̄fertur filio fratris quod est v̄ez ex p̄p̄ia p̄sona** s̄ si velit filius fr̄is succedere ex persona patris sui tūc hodie bene p̄t succedē vt in aut̄cessante. **¶ C. de legit. here. Secūdo** nō in dñ. et quāuis q̄ quis lex et statutū loquat̄ in singulari numero tamen etiā verificatur in plurali. et ideo si fuerit factum proclama q̄ qui p̄mo intrauerit castrū habeat cētū et plures simul intrant omnes simul habebunt c. et isti facient sibi partes. et ista est communis opinio per hunc textū et l. si finita. s̄. cum autem plures. ff. de dam. infec. alij tamen dicūt q̄ nullus debeat habere per. l. si fuerit. ff. de rebus dubijs **¶ Alij dicunt** q̄ quilibet debet habere. c. per. l. qui filiabus. s̄. i. de lega. i. ff. de quo lacius vide per bar. in. l. hoc articulo. ff. de heredi. insti. **¶ Itē nota** q̄ ille dicitur primus quem nemo p̄cedit. **¶ Itē nota** in dñi. primus q̄ ad hoc an quis sit proximus debet attendi an defunctus fecerit testamētū vel non q̄ si nō fecerit ille dicit̄ primus. qui inuenitur primus tempore mortis defuncti et si fecerit testamētū ille dicitur primus. qui est prim⁹ tpe destituti test. **Ex q̄ nō** q̄ q̄litas adiecta v̄bo debz intelligi s̄m t̄p̄s v̄bi cui adijciē vt hic et. l. tici⁹ p̄usq̄. ff. de testa. milit. **¶ Itē nō in s̄. placebat** et p̄ intellectu p̄mo p̄mitte aliq̄. p̄mū ē q̄ est rep̄ire capita seu ordinē **¶ Itē est rep̄ire gradus in successione.** ordinēs sunt quatuor. videlicz vnde liberi vnde agnati vnde cognati vnde vir et vxor. **In quolibet autem capite sunt plures gradus videlicz filij. nepotes. p̄nepotes &c.** **Secūdo p̄mittendū est** q̄ successiōis edictū aliqñ p̄cedit de capite in caput. v̄bi gr̄a quādo non sūt

liberi vocantur agnati. quādo non sunt agnati vocātur cognati. quādo
non sunt cognati vocantur vir et vxor. Aliquādo successorū edictum est
de gradu in gradum vt si non sint filij agnati vocantur nepotes agnati
si non sint nepotes agnati vocantur pnepotes agnati. Tertio p̄mitten-
dum q̄ successorū edictum est et fuit inuentū propter creditoēs vt sic ha-
beant quem possunt conuenire et ad petitionem illozū creditozū excluso
primo gradu statuitur alijs sequentibus gradibus temp' a iudice vt ag-
noscant hereditatez defuncti. vltra quod tempus non audiūtur vt nōt
in r̄ca de successi. edic. Modo ad p̄positum hic querebatur qualiter suc-
cessorū edictum haberet locum inter agnatos. Circa quod hic ponitur
triplex ius. Primū q̄ non habeat locuz de gradu in gradum id est si fra-
tres excludantur a successione fratris vel si non sint q̄ etiā tunc excludā-
tur nepotes. sed fiat transitus de capite in caput seu de ordine in ordine
hoc est. q̄ exclusis omnibus agnatis vocentur cognati. Secūdū ēat ius
pretorū quod tangitur hic in d̄si. quod iterū q̄ ius volebat vt agnati
secūdi gradus admitterentur ad successione agnatoz sed in ordine co-
gnatoz id est si aliquis erat agnatus. primior in sanguine. ille exclude-
bat agnatū secūdi gradus. Tertū erat ius iustiniāni quod tangit hic
in d̄si. sed nos nihil q̄ hodie de iure ciuili etiāz habeat locū successorū
edictum de gradu in gradum siue de persona in personā. hoc est q̄ post
agnatos primi gradus bene admittantur agnati secūdi gradus. et ex-
cludant cognatos. tamen agnati non habebunt onus tutele sicut agna-
ti habent. Sed hodie istud nullum dubiū habet quia hodie pariter suc-
cedunt agnati et cognati. et sic p̄m hoc fiat successio de gradu in gradu
vt agnati et cognati. primi gradus admittantur p̄mo. secūdo agnati et
cognati sc̄di gradus ar. §. reliquū in aut. de here. que abintesta. coll. ix.
p̄ hoc est expedita glo. que est sup d̄bo non esse. Dicit tamen Job. fa.
q̄ successorū edictum non habet locum in suis heredibus nec olim nec
hodie. vnde si filius noluerit habere hereditatem nepos non admittitur
per successorū edictum. quia filius non potest repudiare. l. qui se p̄fis. C.
vnde liberi Sed bar. tenet q̄ illa. l. qui si p̄fis sit hodie correctā vt etiam
ibi sentit glo. et illa opinio est verior per. l. defunctis. C. de legit. heredi.
de quo laciū in. d. l. qui se patris. ¶ Nota ex. §. ad legitimaz q̄liter olim
succedebat pater filio emancipato. s. quando sibi expresse reseruauit suc-
cessionē olim tamē filius emancipatus nō poterit succedere patri vt in. §.
emancipati. §. ty. p̄ri. et sic vides q̄ correlatiuoꝝ non est idem iudicium
q̄ videt cōtra. l. ij. C. de edic. diui adri. tol. hodie tñ filius emancipat^o
succedit p̄fi iure agnatōis. qz p̄ mimā capitis diminutionē hoc ē p̄ emā-
cipatōez nō tollit ius agnationis inē p̄rem et filiū q̄ f̄res. C. de leg. hē.
l. ff. Ex q̄ sequit q̄ si statutū dicat q̄ ex̄tib^o agnat. nō succedāt cognati
q̄ bene succe

¶ bene succedat frater defuncti. licet ipse fuerit emancipatus a patre suo
de q̄ etiā tāgīt in. d. l. qui se p̄ris Sequit̄ r̄ica de senatuscōsulto t̄culiano

Rubrica de senatuscōsulto t̄culiano.

¶ Nilum est. s̄. de successione agnatorū Sequit̄ nunc videre de successiōe
cognatorū verum qz mater et filius sunt inuicem cognati vt. i. de successi.
cogna. ius principium Ideo post alios agnatos incipit tractare de suc
cessione matris et filij qui inuicē succedūt tanqz cognati vt in. d. tex. alio
sequit̄ nigrū. l. xij. tabularū.

Ex duodecim tabularū ita. Reiecta triplici opi/ nione antiquoz m̄

Indistincte admittit̄ ad successiōē filij defuncti. exclusis agna
tis nisi supersit soroz vna vel plures consanguinee vel vterine
que sorozes in dimidiā vocantur et mater in aliam dimidiā. sed si super
sint fratres cōsanguinei vna vel plures vel cum sorozibus. tunc ad oēs
pariter cum matre in capita transmittetur successio. nisi mater fuerit negli
gens in petendo tutorē filio non habenti. i. annū. et succedit etiā mater si
lio naturali tm̄. hoc dicit totus ti. ¶ Nota primo quatuor iura circa suc
cessiōē matris. p̄mū est ius. l. xij. tabularū quod oino repellebat matrē
a successione. et istud ius tangitur hic in p̄ncipio scdm̄ erat ius p̄torium
quod tunc demū vocabat matrē ad successiōē quādo non erant agna
ti. et istos cognatos vocabat. quod ius tangit̄ ibi nisi quod p̄tores. Ter
tium erat ius senatuscōsulti t̄culiani. quod voluit tunc demū matrem
succedere posse si ingenua fuerit et tres filios habuerit vel liberta fuerit et
quatuor filios habuerit nec obstabat qz mater erat sub potestate alteri
et illud ius tangitur hic in vbo postea Istud tamen ius excludebat ma
trem et auiam si defunctus relinquisset liberos cuiuscunqz gradus vt in
p̄ferunt̄ Item pater et frater excludebant matrē. sed non sola soroz vt
in p̄ pater quoqz et in p̄ soroz quia mater vocabat̄ cum sorozē ad succes
sionem. Quartū erat ius iustiniani vbi mater indistincte admittit̄ ad suc
cedendū filio non faciendo distinctionē an ingenua sit vel liberta. x̄. vt
dictuz est in sūmario. quod ius tangitur hic in p̄ sed nos. Quintū est ius
autēticoz qd̄ tangit̄ in glo. sup vbo in p̄sonis. sm̄ qd̄ sic cōclūde qnqz
sup sūt descēdētes solū. s̄. filij v̄ nepotes ex filio et illi p̄mo succedūt oibz
alijs exclus̄. et sic descēdētes p̄ rectā lineā excludūt m̄res vt autē in succes
sione. C. de legitimi. heredi. Aliqñ supersunt solum ascendentes vt pater et
mater et illi equaliter succedunt. et excludunt alios in remotiori gradu
ascendētiā

ascendentium ut in aut defuncto. C. e. Quibus sunt ascendentes et collaterales ut pater mater sorores et fratres. tunc si fratres et sorores sint utriusque coniuncti vocantur equaliter in viriles cum ascendentes in gradibus per primis. exclusa omni differentia sexus. ut. d. aut defunctis. et in portione fratrum. pater non habet usum fructum aut. Item hereditas. C. de bonis que unt ad successionem cum ascendentes ut. d. aut defuncto. quibus autem sunt soli collaterales et tunc dicendum est quod illi admittuntur ad successionem quemadmodum dictum est. S. ty. proxi. in hoc etiam addendum. Item nota sed quemadmodum quod mater tenet petere tutorem filii alias si filius moriatur intestatus excludit ipsa mater a successionem. quod fallit in tribus casibus ut voluit hic glo. super verbo situr cum. glo. se. Primum si mater fuerit impedita per tere casu fortuito ut. l. ij. C. si aduer. delict. Secundo si mater est minor annis l. cum a matribus. C. qui per tuto. Tertio fallit si filius decedat pubes ut C. qui pe. tuto. l. matris. Item nota in hoc licet quod mater succedit filio etiam vulgo quod sit et est ratio quod mater semper est certa. l. quod mater. ff. de iniur. vocan. In glo. patris in. fi. Non ex hac glo. quod quis filia sit nupta tamen remanet in potestate patris et de isto est casus expressus in. l. quod magis. ff. de libe. exhiben. nec est in potestate mariti nisi quo ad duo videlicet quod ad debitum carnis. et quo ad opas quod tenet operari viro ut. l. sic. ff. de ope. libe. Dicit tamen Jo. fa. quod in regno fratris quod non est bene dictum quod absurdum est quem esse in potestate duorum. In glo. solos in te vinco. que est via brocardica et lacius tangitur per bar. in. d. l. claudi et in. d. l. de accessoribus. unde dicitur in isto duo verba. Aut loquimur in eo casu ubi est eadem ratio vincendi te et vincendi vincendum te. et tunc per dicit. l. de accessoribus. Alias non ubi est diversa ratio quemadmodum est in casu huius textus. ubi avus vinceret patrem in successionem tanquam sit propinquior agnatus et tamen non vincit matrem si pater est de medio. quia pater vinceret matrem si superesset.

Rubrica ad senatus consultum orphicianum

Stilo nigri continuat hunc tex. sequitur nigrum per contrarium

Der contrarium autem fit ut filii et nepotes et ceteri qui in potestate existentes. et tam legitimi quam naturales tamen. et vulgi quod sit succedunt matri et aliis ascendentes ex linea matris na exclusi agnatis et cognatis

et cognatis. et portio vnius heredis repudiatione vel alia causa deserta
accrescit coheredi. quod ius accrescendi transmittitur etiam ad heredes
heredis s̄ dicitur totus titulus. **¶** Nota primo duo iura circa successionem
liberorum ad bona matris. Primum est quod tamen filius et filia admittantur ad
successionem matris alijs omnibus agnatis et cognatis exclusis. secundum
ius quod ibi tangitur postea hoc dicitur quod etiam nepotes et neptes admit
tantur ad hanc successionem et idem dicendum de pronepotibus et pronepti
bus et sic deinceps. **¶** Item nota in sciendum. quod successiones que deferuntur
ex senatus consulto orphiciano vel etiam senatus consulto terculiano non
tolluntur vel periunt per minimam capituli diminutionem. et est ratio quia mi
nima capituli diminutio tollit solummodo successiones que deferuntur ex
l. xij. tabu. **¶** Item nota in nouissime quod vulgo quesiti admittantur ad
successionem matris. **¶** Item nota qualiter ius accrescendi habet locum
et de materia eius vide lacius per bartholomeum in l. reconuicti. ff. de leg. iij.
In glo. sed ille sole in fi. vel melius secundum Jo. fa. aut successiones erant iam
quesite et non tolluntur. secus si querere de. de quo latius per bartholomeum in l. capituli.
ff. de suis et leg. **¶** In glo. admitti in fi. Conclude ex hac glo. et glo. prece
dente cum querit de successione filiorum aut illi filij sunt naturales et legitimi
et succedunt patri et matri nisi fuerint exheredati et hoc est clarum aut sunt
naturales tamen et tunc aut tunc sunt nati ex concubina et isti succedunt matri
simul cum alijs filijs naturalibus et legitimis nisi mater esset illustris. vt
C. e. l. si qua illustris. sed patri nullo modo succedunt. si extant alij legitimi
vel vxor defuncti. sed si illi non extant tunc non possunt succedere nisi in duabus
vnicuique vt in aut. licet. C. de naturali libere. Aut isti sunt spurij et tunc aut sunt
nati ex damnabili coitu vt ex presbitero vel moniali et isti non succedunt
patri. nec matri. vt in s. fi. in aut. quibus modis. natura. effi. sui. Si tamen spurij
sint non tamen nati ex damnabili coitu. s̄ nati de soluta et coniugato et isti
non succedant patri sed bene matri cum alijs legitimis et naturalibus nisi
mater sit illustris vt. d. l. si qua illustris. nec propter iura canonica que re
pellunt concubinatam vt clem. ad nostram de heredi. repellunt naturales a suc
cessionem matris. dummodo non fuerint nati ex damnabili coitu secundum Jo. fa.
hic et alios doc. In feudis autem nunquam succedit filius nisi fuerit naturalis
et legitimus vt i. ty. si de feu. controuersia fuerit in. c. naturales. Sequitur
r̄ca de successi. cogna.

Rubrica de successione cognatorum.

Estimatio clara est nam postquam visum est de successione agnatorum versus
quia est alia que vocatur successio cognatorum Sequitur modo videre de
ea sequitur nigrum post suos heredes.

Post suos

Dicitur suos heredes eosque. Non existētibus perso-
 nis que possint per vñ
 liberi vel per vnde cognati ad successionem vocari. vocantur
 per pretorē cognati. cum quibus vocantur etiam agnati emā
 cipiati exceptis fratre et sorore. qui licet essēt. emancipati vocantur simul
 cum agnatis non emancipatis alijs agnatis ⁊ cognatis vltioris gra-
 dus exclusis. et cognati ex lateze adoptiui et vulgo quesiti vocantur per
 pretorē per vnde cognati Item bonorū possessio datur legitimis here-
 dibus seu agnatis ibi vsq; ad decimū gradum. cognatis vero vsq; ad
 sextum. nisi illi cognati fuerint nati ex sobrina vel sobrino. q̄a tūc admi-
 tant vsq; ad vii. B. diē totus ti. ¶ Nō p̄mo qualic̄ olim agnati poterant
 succedē Sz hodie d̄ra agnatōis et agnatōis p̄rie ptātis et emācipatō
 nis ē sublata. vñ hodie eq̄lic̄ succedūt p̄ si. in aut. de hē. q̄ ab intef. de fe.
 Itē nota ibi q̄ parte. q̄ cognatō est de iure nat̄ali. et ideo nō potest tol-
 li per capitis diminutionē. de quo dictū est in s. si. s. de legit. agna. tute.
 Item nota in eos etiam. q̄ pretor non solum vocat cognatos descēdē
 ad successionē sed etiā collaterales. ¶ Itē nota in s. liberi q̄ filij adopti-
 admittuntur ad successionē patris naturalis. tanq̄ cognati. hodie tamē
 adoptiui succedunt de iure civili p̄m. l. cum in adoptiuis. C. de adop. ¶
 Item nota in s. vulgo q̄ spurij vulgo cepti non dicuntur habē agnatos
 nec consanguineos. quia agnatio ⁊ consanguinitas trahitur ex persona pa-
 tris vt hic et. l. si spurius. ff. vñ cognati. imo spurij nec vt cognati dicuntur
 respectu patris vt. d. c. si spurius Isti tamen dicuntur habere consanguini-
 tatem et affinitatē quo ad nuptias quia etiam cōtrahēt cōsanguinitas
 et affinitas p̄ fornicationē vt. c. discretionē et. c. pen. et de eo q̄ ag. cōsag
 vxoris sue. nō in. l. nō facē s̄ affines. ff. de gradi. ¶ Itē nō in s. B loco q̄
 illi qui admittunt iure agnatōis admittunt ad successionē vsq; ad deci-
 mum gradū et qui iure cognationis vsq; ad sextū. nisi sint nati ex sobri-
 no vel sobrina. nam illi nati succedunt vsq; ad vii. Itē tamē oputus ho-
 die est sublatus quia hodie indifferēter cognati et agnati admittuntur
 vsq; ad. x. gradū vt in aut. in successionē. C. de legit. here. et s. si vō neq;
 fratres in autenti. de heredi. que ab intesta. iuris cōsulti tamē nec impera-
 tor declarāt successionez nisi vsque ad sextū gradum vt videtur. i. ti. se. ¶
 In glo. si. in si. Illa iura volunt p̄bare q̄ maius debeat trahi ad minus
 qz cōstat de B ptes vuenisse vt B cōstat de mēte. videlz q̄ min⁹ trahat ad
 maius. nā omēs ad successionē vocati p̄ quācunq; legē dicunt legitimi
 et in legitis successio extēdit vsq; ad. x. gradū de iure aut̄ feudoz vsq;
 ad. vii. vocant vt in ti. qui feu. dare p̄nt. s. hoc quoq; ⁊ de successi. feudo.
 c. hec ratō colla. x. In iure patronat⁹ vsq; ad. v. vt. i. de successi. liberto. s. h
 nostra constitutio quam pro omni natione

Rubrica de gradibus cognationum

Cōtinuatio rubrice clara est de se seq̄tur nigrū hoc in loco necessariū est

Hoc loco necessariū est exponere. Cognatō est genus diuisū in tres grad⁹ scz ascendētū descendētū et collateralū. et in ascendeñ. et descendeñ est dare primū gradū. in collatēa libus non. s̄ incipit a sc̄do gradu. et q̄ sint p̄mo sc̄do tertio q̄rto q̄nto et sexto gradib⁹ hic declarat. ex qua declaratione satis manifestat qui in vltioribus gradibus sint. **N**az persona ad dita p̄sone per carnis p̄p̄ationē. gradum facit vt ex arboze hic inferius descripta clare apparet s̄ dicit. **N**ota p̄mo q̄ in cognatōne est rep̄re triplices lineas scz ascendētū descendētū et ex transuerso. siue a latere. **P**ro quo sciendū q̄ cognatio debet hic accipi vt est genus ad agnationē et cognationē in specie. Ita enim capitur in l. iuris consultus s̄ nomen cognationis. ff. eodem. et potest sic diffiniri **C**ognatio est attinentia p̄sonarum ex eo proueniens. quia vna persona habet propagationem ab alia vel ambe ab eadē s̄m Johanne **A**n in descriptione arboris cōsanguinitatis vel potest sic dici vt melius intelligatur. cognatio est coniunctio personarū proueniēs ex p̄p̄atione virilis vel feminei sex⁹. Ita pōt colligi ex ti. de legi. agna. succes. p̄mo r̄no et. s̄ de legi. agna. tutel. s̄. i. et ideo hodie equaliter agnati et cognati vsque ad decimū gradū succedunt vt dictum est. s̄. titu. p̄rio in fi. **S**c̄do sciendū q̄ est dare arborē vnā ad oculū. p̄ quā cognoscit successio agnatorū veniētū ab intestato vt ptz s̄ ex si. hui⁹ tex. quā arborē dicit **J**o. fa. nunq̄ se vidisse vn̄ ip̄e dixit se fingē vnā nouā arborē vsqz ad x. gradū ego tñ vidi aliq̄s arboēs depictas. et s̄ illā **J**o. fa. s̄ nō p̄cedūt oīno s̄m hūc tex nec et. p̄cedūt s̄m declaratōez iur̄ consul. i. l. i. v. et. ij. ff. eo. vn̄ ego ponā eā s̄m desc̄ptōez et declaratōne iuris consultoz **T**ertō nōndū q̄ ista desc̄ptō successio. arbor vocat. qz ad similitudinē arboris sc̄a ē et arborē ymitat. sic enī arbor habz truncū in medio. ramos ad laterus palmites sursum. et radicē in s̄uo. ita hec arbor habet. **Q**uarto sciendū q̄ grad⁹ in hac arboze dicit hitudo distantū p̄sonaz. qua cognoscitur p̄ta distācia p̄sone in se drūt et distāt. **D**icit enī grad⁹ ad similitudinē sc̄alarū. seu locoz p̄liuū. q̄s ita ingrediunt vt a p̄rio in primū. i. in eo qui q̄i ex eo nascit vt. l. iur̄ consul. s̄ cognatōnis origo. ff. e. **I**te sciendū q̄ in linea ascendētū describunt pentes. in qua linea p̄nt esse infiniti grad⁹ in successione. sed vsque ad. vi. gradū tñ hic nomiantur parentes **P**rimus gradus vocatur pater mater. sc̄dus auus auia. tertius proauus pauis q̄rtus

quartus abauus abauia quintus attauus attauia. sextus tritauus tritauia. et alii pen-
tes Ascendentes dicuntur maiores Sic etiam in linea descendenti prout est infiniti
gradus huiusmodi non noiantur usque ad. vi. prout est filius filia. secundus nepos neptis.
tertius pronepos proneptis. quartus abnepos abneptis. quintus abnepos abneptis.
sextus trinepos trineptis. et reliqui inferiores descendentes per lineam rectam
vocantur posteriores ut. l. iur. consul. §. pentes. ff. e. Et in computatione horum gra-
dum non dunt leges et canones. quia canones eodem modo computant gradus ascen-
dentium et descendantium sicut leges. et in hac computatione que sunt persone a persona
a qua fit computatio ad personam ad quam ea etiam computata. tot sunt gradus una
minus. quia persona. a qua incipit computatio graduum siue ascendendo cum alia
prima non facit nisi unum gradum. verbi gratia si incipias a prima persona infimo
ris lineae. puta a filio computato personas superioris lineae. puta patrem autem etc.
tot erunt gradus quot erunt persone una minus. quia prima cum secunda persona. non faciunt
nisi unum gradum. quemadmodum due calupnie ex lateribus non faciunt nisi unam
fenestram. tertia tamen calupnia adiecta bene fit alia fenestra. sicut etiam tertia per-
sona adiecta. fit alius gradus. et hoc est quod voluit hic glossa super verbo patris et mater
et ita etiam potest declarari de inferiori linea. et iste computus ita videtur sibi lo-
cum de iure canonico. sicut de iure civili ut. xxxv. q. v. c. ad sedem applicam Ita
quod etiam ascendendo et descendendo in recta linea usque ad infinitum prohibentur
contrahere nuptias ut dicitur est §. in §. i. §. de nup. Ista declaratio arborum
circa ascendentes et descendentes in recta linea. restat videre de collateralibus
Pro quo ante omnia sciendum est quod quo ad illos collaterales sunt duplices ra-
mi quidam ponuntur a dextris. et sunt agnatorum. quodam a sinistris. et sunt cognato-
rum. Hi autem rami plures continent in se gradus personarum. et successio in his bo-
die extendit usque ad. x. gradum inclusive. et non ultra. ut dicitur est in. d. i. pr.
in fi. Item non quod in computatione graduum collateralium dunt ius civile et ius cano-
nicum ut in. c. si. ex. de consangu. et affi. Jus tamen canonicum suadet quod ad matrimonium. et
ius civile quo ad successiones. et alia ut est glossa. nobilis in h. ti. super verbo gra-
dus Note glossa. et bar. in. l. i. e. et in. l. stemata. ff. eo. fac. c. ad sedem. xxxv. q. v.
Jura tamen canonica faciunt primum gradum collateralium cum fratribus vel sororibus. nam secundum leges
non incipimus computum collateralium in primo gradu. sed in secundo ut h. in. §. primo
gradu. et in h. si. secundo. unde leges habent istam regulam quod in pari linea transversali
non est inuenire primum gradum. De iure autem canonico secus. et est ratio diuersa
tis. quia ius civile currit ad stipitem. id est ad eum patrem. a quo abo fratres habue-
runt originem et esse. et in eo patre fundat stipitem transversalium. unde quia pater est in
primo gradu fratres sunt sibi ipsi in secundo. Sed ius canonicum saltat de uno fratre ad
aliud. et non currit ad stipitem ascendendo. sed facit stipitem transversalium in ipsis
fratribus. Istud colligitur hic in glossa. super verbo a secundo. et notat. §. de nup. in §. in
eos et in glossa. l. si. C. de success. edic. Maior autem difficultas que hic est consistit
in modo

in modo computandi Pro quo sciendum quod primo debet superius poni pater communis
 duorum fratrum. Inferius autem ipsi fratres a quibus descendunt due linee separate. et in
 quolibet ponuntur descendentes ab ipsis fratribus diuisi. de persona in persona que descen
 dentes in se vocantur collaterales propterea ergo quilibet sunt situandi isti gradus
 Nam debes facere quatuor ramos a quolibet latere. et primos duos ramos fac
 erire a latere capitis et ponere in dextro agnatos. et in sinistro cognatos. ubi
 gratia fratris fratris. filii filii fratris. nepos neptis fratris. pronepos proneptis fratris. abne
 pos abneptis fratris. Posses tamen addere quatuor gradus usque ad quos. vadit
 successio. et ita ponit Jo. fa. Sicut a sinistro latere pone sororem deinde sororum
 filius filia. post hoc sororis nepos neptis. dehinc sororum pronepos proneptis.
 et tunc sororum abnepos abneptis et etiam posses addere quatuor gradus. quem
 admodum superius dicitur est. et bene tene in omnibus ramis Sed dices quare isti rami
 collateraliu incipiunt ad latus capitis. et non ad latus patris vel filii. Ratio
 quod pater debet poni in superiori loco. et duo filii et fratres. qui sunt collatera
 les. Ponuntur autem isti primi rami non ad latus filii ex parte quia tunc non ita
 faciliter cognoscerentur collaterales. nam si a latere filii poneres alium filium
 fratrem filius illius fratris deberet poni in descensu. quia descendit per rei
 dem lineam ab illo filio fratre. et non deberet poni ad latus. Canoniste po
 nunt autem gradum tamen usque ad pronepotem inclusivum. et non ultra. Secundo fac
 duos ramos exire ad latus patris et matris. et a dextro pone patruum
 .i. fratrem patris et amitam id est sororem patris. post hoc pone patruum amite
 ve filium filiam. post hoc pone patruum amite ve nepotem neptem. post hoc
 sobrinum sobrinam ve id est pronepotem et proneptem patruum. A sinistro ponas
 auunculum id est fratrem matris et materteram id est sororem matris deinde auu
 culi matrem filium vel filiam. post hoc auunculi matrem ve. nepotem neptem
 ve. post hoc sobrinum sobrinam id est pronepotem vel proneptem auunculi ma
 tertere. Et canoniste pariformiter ponunt istas personas sicut legiste Dis
 ferunt tamen in computatione graduum ut statim dicam. Tertio loco fac exire
 duos alios ramos a lateribus auu et auie et in dextro ponas patruum
 magnum id est fratrem auu amitam magnam id est sororem auu. De hinc pone
 pronepotem proneptem sobrinum sobrinam ve. id est patri magni aut amite magne filium
 filiam ve. Post hoc pronepotis proneptis sobrinum sobrinam ve filium filiam. Et a sinistro
 pone auunculum magnum materteram magnam et duas alias personas. sicut
 in dextero latere positum est. Canoniste autem addunt unum alium gradum
 seu potius unam aliam cellulam personarum. puta horum nepotem neptem ve.
 Quarto fac exire duos alios ramos a proauo. et in dextro ponas pro
 patruum et proamitam et de hinc pro patruum pro amite filium filiam Et sic a sinis
 tro pone pro auunculum pro materteram. et de hinc pro auunculi pro matertere filium
 filiam Canoniste autem addunt duas alias cellulas personarum in quolibet
 ramo puta

ramo puta pro patrui p amite nepotē neptē ve. et post hoc istorū p nepo-
tem p neptē. et sic etiā in sinistro in pauunculo et pro matertera et p hoc
p faciūt suam arborē. Item legiste faciūt duos ramos Et illos fac exire
a latere ab aui et a dextris pone ab patruū ab amitā a sinistro ab auūcu-
lum ab materterā et sic vides qualiter per te potes formare arborē p pa-
tet etiam ex pōictis q̄ quo ad situationē cellularū vel locorū non discre-
pant leges a canonibus. quia eodē modo situant. licet leges faciunt ali-
q̄n ples ramos et cellulas Sed modo ad sciēdū quoto gradu sit aliq̄s
ex istis collatēalib⁹ ad aliū. nōndū q̄ hic dupliciē q̄rit. pmo q̄to gradu
sit nepos alterius fr̄is quo ad alteruz fratē. sc̄do mō quoto gradu sint
nepotes duorū fratū vel duo p nepotes. pro isto quesito debet fieri tal
cōputatio de psona in psonā incipiendo in alio fratre et ponēdo eum in
sc̄do gradu. et descendēdo per eius lineā vsque ad nepotē et sic reperit̄
q̄ filius fratris erit in tertio gradu. et nepos in q̄rto. et p nepos in qui-
to nec hic sit duplicatio graduū adinuicē videlz quādo solus frater vult
succedere alicui ex descendētibus alterius fratris. Pro sc̄do quesito cum
agitur de successione descendentiū plurium fratū adinuicem. tunc si sint
in pari gradu omnes habito respectu ad eorū ascendētē et stipitē puta
omnes sunt filij fratū vel nepotes vel p nepotes tunc duplicant̄ grad⁹
inter eos et ita filij fratū sunt inuicē in quarto gradu. Ratō est qz q̄libz
persona facit vnū gradū de iure ciuili quia vnus frater facit vnū gradū
sc̄ds frater facit sc̄dm gradū et sic sunt duo gradus filius vni⁹ fr̄is facit
aliū gradū et sic tertiu⁹ filius alterius fratris facit aliū et sic q̄rtū et sic
cōsequēt duplicādo gradus. nepotes duorū fratū sunt in sexto. p nepo-
tes in octauo et sic de alijs et quod dixi de duobus fr̄ibus et eorū descē-
dentibus in numero duorū idem intelligas in mille fr̄ibus. quia oēs illi
fr̄es essent inuicē in sc̄do gradu. Item in mille filijs duoz fratū. q̄a ipsi
inter se solum eēt in quarto gradu. et vocat̄ ista cōputatio collatēaliū
in linea equali. vbi autē isti descendētes duorū fratū non essent in pari
gradu respectu ascendeñ. et stipitis vt est quādo sunt nepos vni⁹ fratris
et p nepos alteri⁹ fr̄is tunc in repiēdo gradū incipiendū est ab eo qui
est in remotiori gradu. quo ad eius p̄em. et hoc est p nepos in exemplo
posito et deñ ascēde p lineā sui patris sic fiet p scalas vsqz ad ei⁹ p̄em
inclusiue postea diuerte te vsqz ad aliū fr̄em et descende p ei⁹ lineas sic p
scalas vsqz ad illā psonā q̄ vult ip̄i defūcto succedē et sic in hac cōputatō-
ne excludit̄ p̄ cōis vñ ptz q̄ nepos vni⁹ fr̄is. et p nepos alteri⁹ sūt in. vi.
gradu et p̄dca doct̄na ē legistaz. Sc̄da at̄ est doct̄na canōistaz p quo
nōndū q̄ sūt aliq̄ regule circa hec q̄ tradunt̄ p doct̄nā in. c. si. de d̄iag. et
affi. P̄ia regla est hec de iure canonico in linea eq̄li collatēaliū quoto
gradu q̄s eoz distat a cōi stipite toto gradu distāt in se Verbi gratia

si querat de iure canonico quoto gradu distat caput a pnepote patris
dic q in q̄rto quia qlibet eozū distat a stipite scz ab auo vñ descēderūt
ambo in q̄rto gradu Et sic dicēdū est ab alijs De iure autē civili hic in
linea equali alia dat regula q̄ talis est collatēaliū in linea equali quoto
gradu quis eoz distat a cōi stipite toto duplicato distāt inter se q̄ regla
satis est declarata Ex quibus regulis inferē q̄ illi qui sunt de iure canōi-
co in q̄rto gradu in linea equali illi sunt de iure civili in octauo et qui de
iure canonico in tertio illi de iure civili in vi. ita colligit ex. d. c. ad sedem
dicit tñ Ja. butri. in. l. fi. C. de succes. edic. q̄ melior est oputatio legistarū
q̄ canonistaz In linea vero inequali datur regula de iure canonico col-
lateraliū in linea inequali quoto gradu remotior eozū distat a cōi stipite
toto gradu distāt inter se quā regulā sentit glo. in. l. stemata. ff. e. et in. le.
p̄ma hacten? Vbi gra cum querit quoto gradu distat caput a filio pa-
trui qui filius patris est in linea inequali cum capite oputa ergo a capu-
te vsqz ad stipitē id ē vsqz ad illū a quo ambo descenderunt et inuenit q̄
ille est abauus a quo abauo distat caput in q̄rto gradu et per oīs fili-
patris distat a capite in q̄rto gradu. De iure autē civili ē alia regula col-
lateraliū in linea inequali q̄t sunt p̄sone deducto stipite. tot sunt gradus
inē se vt. s. declaratū ē. Aduerte q̄ h̄ sumunt p̄sone nō vt sunt noia p̄pria
s̄ vt sūt noia appellatiua cui' cunqz gradus demonstratiua. vt fili'. nepos.
p̄nepos. &c. Ex q̄ vides q̄ sub vno noie p̄nt plures p̄sone ōtineri. Affini-
tatis gradus. non oputant s̄m se. quia affinitates s̄m se. sūt nullius gra-
dus. l. nō facile s̄ grad' aut affinitatis. ff. e. Sed distinguunt et numeran-
tur s̄m gradus cognatōis. l. iur. cōsul. in p̄ncipio. ff. e. ti. Ideo regula ē s̄m
vtrunqz ius et nō fallit quoto gradu in cognatōne quis est marito toto
gradu affinitatis est vxori. et ecōtra. vxor tñ et marit' nō sunt affines. s̄
causa affinitatis. s̄ affinitat'. s. de nup. Item cognati mariti et cognati
vxoris nō sūt inuicē affines. c. q̄ super his de cōsag. et affini. Omnes tñ co-
gnati mariti sunt affines vxori et ecōtra. et hoc dicit. l. nō facile s̄ affines
ff. e. In istis tñ gradib' affinitat'. nō cōputat successio. qz vir et vxor vo-
cant ad successiōne et nō alij affines. qz illis deficiētibus succedit fiscus.
Sed phibitio nuptiaz bene ē inter affines. et in ascendētibus et descen-
dētib' est p̄petua. l. nō facile s̄ hos itaqz inter se. ff. e. et inē affines collate-
rales est phibitio quo ad quartū gradū inclusiue et non vltra. Sequit'
r̄ica de seruili cognatione.

Rubrica de seruili cognatione .

Alias habet r̄ica alias nō si hēat. sic ōtinuat vñ est. s. q̄lic p̄ agnatōz
q̄ inē libēos ē hoies deserē successio. vtz qz possz dubitari vtz inē suos
esset aliq̄ cognatio idō sequit' de cognatōe seruili sequit' nigrū illud certū .
illud certū estē

Iud certū est ad seruiles. <sup>Coniūcti etiā cogna-
tione seruili etiā facti</sup>
liberi nō succedebāt olim sibi inuicē. sed hodie sic post dsecutā
libertatē et in successione deserēdis aliqñ qui primior est in
gradu non ē primior in successione hoc dicit vsqz in fi. ¶ Nō pmo qd me
seruos nō strahit danguinitas. et hoc etiā est verū tam de iure ciuili qz
pzoio qz diu sunt hui. sed postqz sūt facti liberi tūc bñ admittunt ad suc-
cessionē sicut alij liberi. qz pater pōt succedē filio excluso p̄ono et ecōtra
Itē nota in s̄. repetitis que sepe all. qd quis qui primior est in gradu p̄-
rimior ē in successiōe. hoc fallit qñqz qz qñqz remotior in gradu vt abne-
pos qd est in q̄rto gradu p̄ferē p̄ri qui ē in p̄mo gradu. et fr̄i qui ē in sc̄do
et est ratō hui⁹ qz p̄ma causa succedēdi ē liberoz in infinitū omnib⁹ alijs
exclusis. et sc̄da cā succedēdi est ascendētū vt in aut̄ in successione. C. de
suis 7 leg. here. Itē nō in s̄. amor̄ q̄liter iure isto deserāt successio. qz libe-
ris nō extantib⁹ vel amotis a successione. succedūt agnati vsqz ad .x. gra-
dum. et post illos agnati vsqz ad .vi. vt. s̄. de succes. agna. s̄. hoc loco. et
inter istos cognatos habz locū regula qd est primior in gradu. zc̄. hodie
v̄o aliter deserē successio abintestato vt dicit hic in glo. sup̄ v̄bo toties
¶ In glo. sup̄ v̄bo p̄tinere in fi. Nō ex hac glo. qd seruus nullo mō succes-
dit abintestato nec aliqs ei succedit. fallit in casibus hic in glo. notatis 7
est ratio fallētis qz tūc seruus habet p̄ libero homie. Itē qd hic dicit qd
huius nō habz agnationē hoc fallit qd ad m̄rimonia vt. s̄. illd̄. s̄. de nup.
Circa qd aduerte. qd licet de iure ciuili cum seruo vel ancilla non possit cō-
trahi m̄rimoniū. s̄. vocef̄ otuberniū vt. l. cū ancillis. C. de incest. nup. Sec̄-
tū de iure canōico vbi etiā inuito et contradicēte dño seru⁹ strahit matri-
moniū vt. c. i. et qd ibi nōt de coniug. suo. Aduerte etiā qd si dñs videat ser-
uū suū vel ancillā strahere cū libera vel libeō m̄rimoniū et tacet perdit
dñiū hui vel ancille. et ille vel illa dsequit lib̄tatē vt aut̄ ad hec. C. de laci.
liber. tollen. Sed dicit Jo. fa. qd mirandū qd dño nō ad q̄rit̄ successio abin-
testa. p̄ seruū. sic ex testō qñ seru⁹ est institut⁹. sed pōt esse ratō fm̄ eum qz
ius solūmō deserē successione abintest. fm̄ qd ius serui nihil ē. l. qd attinet
ff. de re. iu. Sed successio ex testō deserē p̄ volūtate testatoz cui ius cōso-
nat. ¶ In glo. veniāt in fi. Ultima solutio melior ē. In glo. alteri⁹ in fi. Nō
ex hac glo. fm̄ opione Jo. qd p̄on⁹ in successione liberti p̄ferē fr̄i et est rō
fm̄ Jo. fa. qz forci⁹ ius habz p̄on⁹ qd impugnat testm̄ liberti ex q̄buscun-
qz legitis causis. s̄. fr̄ non impugnat nisi turpibus p̄sonis institut⁹ vt. s̄.
foroz. s̄. de inoffi. testa. In glo. toties in fi. Nō ex hac glo. qd ad scienduz
successionem abintestato oportet distinguere tres lineas scilicet sup̄iore
inferiozem. et collateralem. Circa primam notanduz qd si quis deceat
abintestato

abintestato et habeat liberos. tunc illi sunt in prima causa succedendi usque in
infinitum. §. i. in aut. de here. q. abintesta. dese. Pro quo iterum sciendum est quod fili-
liorum quorum sunt spes quidam sunt legitimi et naturales. qui nati sunt ex legitimo matri-
monio ut. §. de nup. post principium. Quidam legitimi tamen. in quibus natura
nihil operata est ut sunt filii arrogati vel adoptivi. ut. l. cum inadoptis. C. de
adop. Quidam naturales tamen. ut nati ex concubina ut. l. humanitatis. C. de nup.
et que ad hoc requiruntur vide per bar. in. l. in concubina. ff. de concubina. Quidam
sunt filii spurii. qui dicuntur vulgo concepti ut. l. vulgo. ff. de sta. ho. Alii dicuntur
nati ex damnabili coitu. ut ex adulterio vel monacho vel presbitero vel mo-
niali et de istis loquitur. l. iiij. et aut. ex complexu. C. de incest. nup. In istis autem
filiis preferuntur naturales et legitimi in successione ascendenti nulla hita contra
sex vel prioritatis. ut in §. nulla in aut. de here. q. abintesta. In modo tamen succedendi
di aliqualis est contra. quia si omnes filii sunt consanguinei vel uterini. tunc admittantur equaliter. §.
si uteri. tamen tunc illi succedunt equaliter in bonis matris. §. in prioribus succedit quilibet
suo patri ut in aut. de consang. et uteri. fratribus per totum collatione. vi.
In ulterioribus autem descendibus puta nepotibus et pronepotibus distingue
per Cy. in aut. itaqz. C. contra de succes. Aut isti erant concepti vivo avo vel
pauo de cuius successione agitur. aut post. primo casu subdistinguitur Aut
nati sunt in vita sui patris. aut eo defuncto. si in vita Aut pater eorum vult
adire hereditatem. et preferitur alijs ut in aut. in successione. C. de suis et leg.
here. sublata enim contra sexus et emancipationis ut ibi Si autem pater eorum repu-
diat vel prioriter. tunc nepotes admittuntur siue sint ex filio siue ex filia. ut
in §. neo. §. de here. q. abintesta. dese. Si autem supersint soli patri cum nepotibus
tunc nepotes succedunt cum illis in stirpes. avo. ut in §. cum filiis. §. de here. que
abintesta. dese. Si vero nepotes sint concepti post mortem avi. tunc si pater eorum
vixit. eos excludit. Sed si pater est mortuus tunc aut ipse filius adiuit heredi-
tatem vel decessit. et tunc nepotes succedunt in locum patris
ar. in. l. unica. C. de his qui ante apta. Notatur per bar. in. l. i. ff. non liberi. Aut
pater istorum nepotum decessit. non adita hereditate vel post annum deliberandi
vel repudiata hereditate et tunc nepotes excluduntur ut. l. ut in testamē.
C. de suis et leg. et. §. de heredi. que abintestato de. §. cum autem v. plane
et tunc illis preferuntur omnes alij agnati. que sententia est multum rigorosa
et equitati contraria. unde bonum esset de nouo providere filiis. De filiis autem
legitimis tamen clare distinguitur. l. cum in adoptivis. C. de adop. unde
dic ut ibi In filiis autem naturalibus tamen sic distingue. aut pater decessit super-
stitibus alijs filiis naturalibus et legitimis simul aut alijs naturalibus
tamen. primo casu tunc naturalis in nihilum succedit. quia naturales et legitimi
preferuntur ut dictum est. Iste autem naturalis filius est alienus de bonis pa-
tris ut in aut. licet. C. de natu. libe. Si vero supersunt naturalis tamen aut
supersunt etiam ascendenti. defuncto. et tunc si est mater succedat pater in duabus
vincijs id est

vncijs. id est in sexta pte hēditatis. Sed si m̄ non sup̄sit tūc filij naturales
t̄m succedūt in duab' vncijs. In alijs aut hēditatis ptibus succedūt agy
nati p̄iores. et hec habent in. d. aut licet. et istud verū ē nisi iste natural
esset legitimat'. qđ cōtingit pluribus mōis q̄ notant in. c. tāta eē de his
qui si. sūt legitti et s. de hē. que abintest. dese. post p̄ncipiū. q̄a tunc isti na
turales legitimati succedūt sicut naturales et legitimi vt l. cum q̄s. C. de
natura libe. Si vero loquit de filijs spurij. tūc aut agitur de successione
p̄na. aut m̄na. A successiōe p̄na repellunt. vt s. fi. aut. q̄ mo. na. effi. le.
colla. vij. Scđo casu p̄ncipali q̄n agit de successione mat̄na aut agit de
successione solius m̄ris aut alioz ex̄ntiū per lineā mat̄nā. p̄mo casu aut
mater erat illustris. aut nō. si illustris. tūc aut succedit sup̄stitib' alijs na
turalibus et legittis filijs et in nihilū succedit s. spurius. l. si q̄ illustris. C.
ad orphi. Aut nullis sup̄stitibus et spurius sibi in totū succedit. s. nouis
sime. s. ad orphicianū. Si mater nō sit illustris tunc aut spur' fuit vulgo
concep̄tus. et talis succedit m̄ri et auie vt. d. s. nouissie. Sed si sunt spurij
ex damnabili coitu tunc isti nō succedūt matri uec alijs ascendētib' vt s.
fi. in autē. qui. mo. na. effi. sui. Et hoc de successione ascendētū quibus suc
cedunt descendentes. ¶ Venio modo ad successiōē ascendētū quādo
succedunt descendētibus. et sic distingue aut extant descendētes et nullo
modo succedunt ascendētes vt. s. i. s. de here. que abintestato. aut non
extant et tunc aut sup̄sunt mater et pater. aut alter t̄m aut vterqz. seu alē
cum fratribus. seu auus vel auia. cum fratribus. vel auus et auia cū ma
tre. Primo casu. quādo pater et mater sup̄sunt t̄m et illi succedūt pariter
vt aut. defuncto. C. ad tercul. et hoc siue filias sit in potestate siue emā/
cipatus dūmodo habet peculiū castrense vel quasi vel bona aduenticia
vt notatur in. s. oñs in aut. de heredi. que abintest. Scđo casu q̄n super/
est alter t̄m tunc ip̄e solus succedit ex cluis omnib' alijs ascendētibus vt
l. si. C. ad orphicianū et l. i. cum. l. se. C. ad tercul. quod est verū nisi super/
esset mater que esset indigna ad successiōē. quod venit ex tribus casib'
Prim' si mater trāsiit ad scđa vota nō petēdo tutorē filio suo impubē
l. omnē. C. ad tercul. et l. sciant. C. de legi. here. in quo infinite mulieres de
cipiunt h̄ tamen sepe excusant vt notat p̄ glo. in. l. matres. C. ad tercul.
Scđus casus est si m̄ transit ad scđa vota relicto puberi nā illi non suc
cedit nisi in bonis p̄nis vt. l. mater. C. ad tercul. et non in bonis aliūde
quesitis. Terti' casus est si mater fuerit luxuriata vel turpiter vixerit s̄m
Ja. de helyso in aut. de non eligen. scđo nubē. s. cum igit̄ colla. i. Tertio
casu p̄ncipali quādo sup̄sunt pater et m̄ cū fr̄ib'. tūc illi eq̄liter succedūt
in capita vt. d. s. consequens et. d. autent. defuncto. Si autem illi fratres
essent de vno latere t̄m. preferuntur pater et mater vt. d. autē. defuncto
Quarto cau

Quarto casu principali cū supsūt auus et auia cum fr̄ibus. tunc sunt opinio-
 nes sed verior et cōmunior sentētia ē q̄ simul admittūtur ad successione
 sicut in tertio casu dictū est. de quo laci' disputat in. d. aut defūcto. Qui
 to casu principali qñ supsūt auus seu auia p̄na cum m̄re tm̄ tunc sm̄ Ja-
 butri. que opinio etiā est magis equa isti pariter succedūt vt notat in. d.
 aut defūcto. licet glo. ibi dicit q̄ mater preferit In alijs aut casib' ascē-
 dentes excludūt collaterales. et primior remotiorē vt hic sētit glo. Sed
 quo ad successione collateraliū. dicendū est p̄mo q̄ hodie sublata ē d̄ra
 agnatorū et cognatorū vt sepe dictū est. Eū ergo q̄rit de successione col-
 lateraliū distingue sic. aut defūcto supsūt fratres vtriq̄ diuidi tm̄. et hī
 eqli' succedūt vt aut cessante. C. de legi. here. aut supsunt fratres diui-
 di ex altera parte tm̄ et tunc aut sint nati ex legitimo m̄rimonio. aut non.
 p̄mo casu equaliter succedūt vt aut post fr̄es. C. de legi. here. Secō cāu
 subdistinguit aut sūt diuidi per patrē et sunt spurij vel incestuosi. et non
 succedunt sibi inuicē. vt. l. si spurij. ff. vnde cognati Sed si sint naturales
 tm̄. tunc dic sicut dictū est. S. de filijs naturalibus tm̄. aliqui supsunt fr̄es
 vterini tm̄. et legitimi ex vna pte. et alij fratres ex p̄re tm̄ ex alia parte. et
 isti p̄ter succedūt in bonis a defūcto quesit' vt. d. autent' post fratres
 In bonis aut paternis p̄feruntur consanguinei et in m̄nus vterini vt. l.
 de emancipatis in fi. C. de legi. here. Aliqñ supsunt defūcti fr̄es natales
 et legitimi ex vtroq̄ parte ex vna parte. et fr̄es ex altero parēte ex alia
 pte et tunc p̄ferunt nati ex vtroq̄ parte in oibus bonis defūcti. vt aut
 itaq̄. C. cōtia de success. qz duplici iure sūgunt Aliqñ supsunt fr̄es et filij
 fratrum et tunc succedūt oēs in stirpes cū distinctiōe diuiditorū vtriq̄ et nō
 cōiundtorū vt. d. aut cessante Aliqñ supsūt soli nepotes fratrum vel alij vl-
 teriores. et tūc qui primior est in gradu prior est in successione vsq̄ ad
 decimū gradū. vt hic in fi. tex. et aut in successione. C. de legit. here. p̄dca
 omnia vera. nisi in successione feudi vbi aliter dicendum est vt notatur de
 successi. seu. p̄ totū colla. x. Sequit' r̄ca de successione libertoz

Rubrica de successione libertozū

In glo. p̄ma in fi. glo. ista cōtinuat et male. nam. S. ty. prior etiā dictū est
 de successione libertoz. vnde aliter cōtinuat visum est qualis successiones
 deferunt iure agnatiōis vel cognatiōis et p̄re patris sequit' videre q̄lit
 deferuntur iure p̄onatus Sequit' nigrū nūc de bonis libertozū.

Dunc de bonis libertozū. Excluf' trib' iurib' dispo-
 nētib' de successiōe libto-
 rā hodie libto miori cētenario id ē nō h̄nti in bōis valorē cētū
 aureozū

aureorū p̄onus nō succedit. nisi abintestato nō ex̄ntibus liberis. Sed eo
existēte maiore cētenario. et liberos nō habēte vel h̄ntē h̄ ex̄h̄datos pa-
tron⁹ debet h̄re tertiā pro legitima ex testō. abintestato aut succedit in to-
tum. liberis nō ex̄ntibus. et post p̄onū succedūt descendeñ. p̄oni vsque
in infinitū. ⁊ collaterales vsq; ad q̄ntū gradū. salua gradus p̄rogatia et
fit diuisio in capita. nec hodie est aliqua d̄ra succedēdi libert⁹. hoc dicitur.
Nota ex hoc ty. q̄tuor iura disponētia de successione libertoz p̄mū erat
ius. l. xij. tabularū p̄ qd̄ dispositū erat si libert⁹ decedebat abintestato et
etiā relinq̄ret et lib̄os adoptios excludebat p̄on⁹. sed liberis nō ex̄nti-
bus admitteret. Si aut libertus cōderet testamētū. poterat exclude-
re p̄onū in totum. ⁊ hoc ius tangit hic in p̄ncipio vsq; ad x. qua de causa
Secūm ius qd̄ tangit in x. qua de causa fuit de iure p̄torio introductus
per qd̄ dispositū erat si libertus cōdidit testm̄ et nullos liberos habebat.
tunc tenebat relinquare p̄ono dimidiā p̄tem bonozū suorū. sed si h̄bat
liberos. siue essent in p̄tate siue emancipati siue alteri in potestate dati. illi
excldebāt p̄onū oīno. nisi illi liberi fuisset ex̄h̄dati. vel si libertus dece-
debat intestat⁹. tūc si sup̄esset filius adoptiu⁹ ille vocat̄ cū patrono in di-
midia p̄zionē. Tertiū ius erat introductū p̄. l. papiaz qd̄ tangit hic in
xii. postea. videlz qd̄ si libertus esset maior cētenario. i. p̄moniu⁹ iūm ex̄ce-
deret. c. milia sexternoz id est h̄bat. c. aureos in s̄ba p̄monij. et tunc ille
libert⁹ si relinq̄ret pauciores liberos q̄ tres. p̄on⁹ debz ei succedere ex
testō et abintestato. vsq; in virilē p̄zionē cū liberis. sed si relinq̄ret p̄les
tūc exclude in totum et hoc ius tangitur hic in xii. postea. Quartū ius
erat iustiniani quod tangit in x. h̄ n̄ra. Sed qd̄ sic distinguendū est. Aliqñ
libertus decedēs relinq̄t in eius p̄monio minorē sūmā. c. aureoz. aliqñ
maiorē. Si minorē. aut decedat testat⁹ alio etiam ex̄neo herede instituto
et excludit p̄onus vt hic in xii. sic enī. Aut decedit intestatus. et tūc aut
nullis liberis sup̄stitib⁹. et tūc p̄onus succedit in totū exclusis ascēdētib⁹
liberti. vt hic in xii. si aut̄ intestati qd̄ ē verū nisi sup̄esset pat̄ liberti quia
ille excludit p̄onū. vt voluit hic glo. sup̄ xbo p̄onis. Si vero extāt lib̄i
illi excludūt p̄onū. vt in p̄ncipio hui⁹ tex. Si aut̄ libertus h̄at maiorē
sūmā in p̄monio q̄. c. tūc itez subdistiguit. aut decedat intestatus. aut
testat⁹. p̄mo casu aut sup̄sūt ei liberi. et illi p̄ferūt. aut nō sup̄sūt. et admit-
titur p̄on⁹. vt hic in x. cū v̄o maiores. ⁊ in xii. Si aut̄. Si vero decedat
testatus. tunc aut filios instituit. et illi p̄ferunt in totū p̄ono. aut ex̄neos
et tūc in tertia p̄te h̄ditatis p̄on⁹ succedit. quā p̄te debz habē sine onē
et sufficit qd̄ sibi relinquat̄ q̄cunq; relictū tyti. vt hic in glo. sup̄ xbo cōse-
quāt. Et si nō tertia ei relinquit̄. tūc agit cōdicōe ex hac lege. l. ad supple-
mentū vt in glo. hic sup̄ xbo cōstitutōe. et ista p̄ban̄t hic in xii. si vero tes-
tamētū. et in xii. si qñ min⁹. et si liberi liberti nō extāt. succedit p̄on⁹ ⁊ ei⁹
descendeñ

descendē. vsq; in infinitū. et collaterales vsq; ad q̄ntū gradū. vt h̄ in
 d̄si. multis aut. Et sic ex dictis in hoc ti. et ty. p̄cedē. h̄es q̄tuor mōs suc-
 cedēdi. p̄m̄ descendentiū. sc̄ds ascēdentiū. terti⁹ collatēaliū. q̄rt⁹ q̄ defert̄
 iure reuerētiali id ē iure p̄onat⁹. et si p̄dicti successores nō sup̄sint defun-
 cto. tūc ei succedit vxor q̄ nō extāte succedit fusc⁹ vt. l. i. C. vñ vir ⁊ vxor.
 Nō ergo q̄ olim erāt tres d̄re inē liberos. hodie aut sūt lublate vt. s. d̄
 liber. p̄ totū. **I**n glo. p̄nt in fi. et qz hic sit mētio de bonozū possessione
 q̄ dat̄ p̄ono. et que dat̄ filio. Sciēdū q̄ q̄tuor sūt d̄re inē has bōzū pos-
 sessiones. Prima ē. qz bonozū possessio cōn tablas nō dat̄ p̄ono. nisi h̄e d̄i-
 tas liberti fuit adita. vel bonozū possessio petita. h̄ filio dat̄ siue sit adita
 siue nō. l. etiā. s. vt p̄on⁹. ff. de bo. liber. et. l. illd̄ in p̄ncipio de cōn tablas
 Rō d̄re ē. qz p̄ bonozū possessionē que dat̄ filio rūpit̄ totū testm̄ p̄nū. qz
 p̄ nō pōt̄ decedē p̄ pte testat⁹ et p̄ pte intestat⁹. Sed p̄ bonozū posses-
 sionē q̄ dat̄ p̄ono. rūpit̄ testm̄ lib̄ti. solū. p̄ tertia pte vt. l. circa morticiofi.
 ff. de inoffi. testa. l. cū duob⁹. C. de inoffi. testa. Secūda d̄ra est nā illa q̄ dat̄
 p̄ono p̄t̄ occurrē cū bōzū possiōe s̄m tabu. l. h̄ cū p̄ono. ff. de bono. pos.
 ty. genēali h̄ alia nō. l. ed̄ssimū. ff. de s̄m tabu. Rō ē q̄a ista nō rūpit̄ totū
 testm̄. h̄ illa q̄ dat̄ filio. Et ex isto colligit̄ tertia d̄ra. qz hec nō rūpit̄ testm̄
 in totū. h̄ illa sic vt h̄ in tex. in s̄ h̄ n̄ra in d̄. si d̄o. Rō p̄t̄ eē qz maḡ deliqt̄
 p̄ p̄tēudo filiū q̄ deliqt̄ lib̄t⁹ p̄tereūdo p̄onū. cū filijs maḡ debet̄ h̄e d̄i-
 tas q̄ p̄onis. l. ex scripto. ff. vñ ogna. Quarta d̄ra qz petita bōzū possi-
 onē p̄onū legata relicta p̄ lib̄tū debet̄ h̄ nō sic in legat̄. p̄ris vt h̄ in tex. ⁊
 l. i. ff. de lega. p̄stañ. Sz istavlti. d̄ra ē hodie cor̄rea p̄ aut̄. ex cā. C. d̄ libe.
 p̄ti. **I**n gl. repleat̄ in fi. Nō h̄ac gl. mgr̄am et tene mēti. ex q̄ h̄es q̄ iura
 h̄eat̄ p̄on⁹ in lib̄tū. et q̄liē ista iura poāt̄ vide. ple. gl. in. l. si. C. de bo. lib̄.
In gl. pone in fi. Nō h̄ ea q̄ alie suāt in successione lib̄tozū q̄ in successi-
 one ingenuoz. ad de q̄rtū qz p̄on⁹ nō rūpit̄ testm̄ lib̄ti nisi p̄ legitima
 sua. filij at̄ rūpit̄ in totū vt nōt̄ gl. in. l. i. C. de bonozū possi. cōn tabu. que
 dat̄ p̄ono. Itē ad de q̄ntū qz p̄on⁹ excludit̄ f̄res liberti. sed vt in aut̄. ⁊
 defun̄do. C. ad tercull. Sequit̄ r̄ca de assignatione lib̄tozū.

Rubrica de assignatione libertorum

D̄m̄ ē. s. de successiōe lib̄toz. vep̄ qz q̄nq; sit assignatō lib̄tozū ita tñ q̄
 nō oēs lib̄i. p̄oni r̄tinēt ius in lib̄to. It̄ seq̄t̄ d̄ ea vidē seq̄t̄ nigz i sūma

Sūma quod ad bona. P̄onus habēs in pt̄ate
 potest vni eozum liberūt assignare. per quam assignationem
 ille solus reputatur patronus liberti que assignatio euanescit
 si ille cui assignatus est decedat sine libero. et emancipato nō p̄t̄ fieri hec
 assignatio. imo si emācipetur ille cui hec assignatio facta est ipsa expirat
 que assignatio pōt̄ fieri q̄buscunq; rebus et d̄bis. et etiā nutu hoc dicit

ty. Nō pmo q ius p̄onat̄ pōt trāfire in vnū ex liberl. p̄onl. cui p̄onl.
 libertatē assignauit. et de illo trāfit in liberos cui assignatus est non autē
 pōt trāfire in ēneōs hēdes illi. Et sic videt̄ q nō pōt trāfire in f̄scum
 quod verū est nisi ius p̄onat̄ trāseat cū vniuersitate oim bonoz vt nōt
 glo. in l. qdā. ff. de adq. re. do. qd vltimū verū nisi in iure p̄onatus ecclie
 quod etiā nō trāfit cū vniuersitate bonoz vt est glo. nōbilis in cle. pasto
 ral de re iudi. Itē nota q hec assignatō pōt solū fieri filio in ptate. nō at
 emancipato. vt. l. vtrū ei. ff. e. et sic appbat̄ opinio azo. hic in glo. allega.
 Ex qua habes q d̄ra emācipationis et patrie ptatis non est sublata q
 ad assignationē libertozū. et ratō ē qre nō p̄mittit̄ assignatō emācipato
 sic filio in ptate qz filij in potestate maiorē cōformitatē hnt cū p̄re q̄ emā
 cipati. cū pater et filij eadē p̄sona cēseant vt. l. si. C. de impu. et alio. subi
 sti. Itē nō in x. nec interest q hec assignatio pōt fieri et in testamēto. et in
 testamēto. Itē pōt fieri non solū re. sed etiaz x̄bis. et nutu. qd facit in ar.
 q si p̄misit tibi assignare pignora .i. temp̄ p. c. m. mutuatis sub certa pe
 na. qd nō teneor tibi manualit̄ tradē pignora. h̄ sufficit q x̄bo tibi assi
 gnē et erūt tibi illa pignora obligata. facit. c. p. tuas ē de donaci. Sequit̄
 Rl. ca de bonoz possessionibus.

Rubrica de bonozū possessionibus

Disti est. s. de successiōib⁹ que deferūtur iure civili nūc videre restat de
 successiōib⁹ q deferant̄ iure p̄torio Sequit̄ nigrū ius bonozū.

Ius bonozū possessionis. Bonozū possessiones in
 emēdādi corrigēdi vel supplēdi iuris civilis q̄ opetunt et suc
 cedētibus ex testamēto et abintestato p̄tor autē nō facit quē
 heredē ip̄o iure. h̄ in effectu. Itē p̄tor. x. bonozū possessiōis introduxit di
 as ex testō. et. viij. abintest. qz q̄tuor sūt correcte. .i. vi. dimisse. adiecta. viij.
 ēzordiaria. p̄ q̄b⁹ bonoz possiōib⁹ petēdis. liber. et pentib⁹ statutū ē tē
 pus vni⁹ āni. alijs autē t̄ps. c. diez .i. in ip̄is bonoz possessiōib⁹ h̄ēt locū
 successorū eodē. q̄ bonoz possiōes p̄nt agnosci corā iudice absqz q̄cū
 qz solēnitare. B. vic. ty. Nō pmo qre bōzū possessiōes sūt inuēte. qz gr̄a iu
 ris civilis emēdādi supplēdi vel corrigēdi. p̄ncipalistā cā fuit vt successi
 ones āpliarent̄ vt .i. e. in .s. adhuc aut. Itē in .s. q̄s aut ad qd̄s p̄ all. q̄ p̄
 tor nō pōt facere quē heredē nec desinere quē esse heredē. nā x̄bū heres
 solūmodo spectat ad ius civile. quod est verum de directo herede nam
 potest p̄tor quē facere vtiliter heredē. ex quo patz vna differētia inter
 hereditatē et bonozū possessionē Sūt et alie d̄re. quia hereditas aditur
 solo aio .s. p̄ herede. s. de here. q̄ et d̄ra. bonoz at possessio dēt agnosci
 corā iudice vt. l. si. C. qui admit ad bonoz poss. possunt. Est autem alia
 d̄ra qz hēditas nō p̄t per aliū adquiri. id est per p̄curatorē vt. l. paulus
 ff. de adq.

ff. de adq. re. here. h. bonoz possessio pot. l. iij. §. adquirē. ff. de bono. poss.
Itē in hēditate adēūda p filiū reqrit q iussu p̄ris p̄cedat. l. si q̄s m̄ bōa
§. iussu. ff. de adq. hē. Sed in bonoz possessione sufficit ratificatio vt. l. i.
C. q̄ admitt. ad bo poss. p̄nt. Itē hereditas pot̄ adquiri. §. xxx. ānos s̄m
cōdem intellectū vt. l. licz. ff. de adq. hē. licz etiā s̄m alios possz peti. §. mille
ānos s̄m glo. et saltē in. l. cū ātiq̄ozib⁹. C. de iure delibe. Bonoz āt pos
debz peti. §. ānū vel. §. c. dies vt. §. e. §. cū igit̄. Itē nō in §. adhuc ad q̄
sp̄ all. q̄ successiōes et iura successiōnū sūt āpliande et nō restringēde.
Itē nō in §. sūt aut̄ q̄ licet olim fuerint r. bonoz possessiones introducte
hodie tñ q̄tuor ex illis sūt remote. et sic tñmō de illis remanēt sex. due ex
testō. que ideo sic vocant̄. qz dant̄ qñ defūct⁹ cōdidit testm̄. et vna istarū
vocat̄ cōtra tabulas. et dat̄ liberis p̄tētis in testō. a pentibus. Alia vo
cat̄ s̄m tablas. qz dat̄ institutis hēditib⁹ qui tñ instituti possēt adire hē
ditatē de iure civili. Sed dicēs ne ergo ip̄a nō est ncc̄ia. r̄ndit imo in pler
risq̄ casib⁹ notatis in. l. certū. C. vñ legit̄. Prim⁹ casus est qñ postum⁹ q̄
rumpit testamētū sua natiuitate morit̄ viuo testatore quia tunc institut⁹
petit s̄m tabulas vt. l. postum⁹. ff. de iniur. rup. et irri. testa. Secundus casus
est qñ testator qui fuit capite diminut⁹ tempore testamēti reperit̄ sui iur̄
tempore mortis s̄m nōta in §. non tamē. §. q̄. mo. testa. infir. Tertius casus
in filio instituto sub cōditione qui pendēte cōditōne petit s̄m tabulas. l.
ij. §. sub cōditōe. ff. de s̄m tabu. Reliquos casus vide vt nōnt̄ per doct̄. in
o. l. certū bonozū etiā possessio cōtra tabulas hodie est ncc̄ia videlz si fi
lius emācipat⁹ fuerit p̄terit⁹ et s̄m q̄d notat̄ p̄ bar. in autēt̄. ex causa. C.
de libe. p̄teri. Tertia bonoz possessio est que vocat̄ vñ liberi. q̄rta vnde
legitti. q̄nta vñ cōgnati h̄ iste sūt correcte nec sunt ncc̄ie cū hodie sit subla
ta oīa p̄rie p̄tatis et emācipatiōis Itē et oīa sexus vt in §. reliq̄ in aur̄
de hē. q̄ abintest. defe. Istud vcz est nisi in aliq̄b⁹ casib⁹ de q̄bus notat̄ in
l. q̄ se p̄ris. C. vñ liberi Sexta ē bonoz possessio q̄ nōt̄ vñ vir ⁊ vxor que
desert̄ qñ aliq̄ agnati vel cognati deficiūt et illa ē ncc̄ia vt. l. i. C. vñ vir et
vxor Est tñ et septia bonoz possessio q̄ vocat̄ ēordinaria in q̄ duo sunt
ncc̄ia vt h̄ in glo. sup̄ x̄bo vt def̄ primo q̄ debeat̄ bonozū possessio nec
de iure civili possēt succedē nullū tñ nomē bonozū possessiōis est expressū
et vocat̄ ēordinaria quia vocatur tam ex testamēto q̄ abintestato s̄m
diueritatē casuū et glo. hec sup̄ x̄bo lege et sup̄ constitutiōe ponūt exem
pla In ista bonozū possessione tu potes clarius exemplificare quando
quis succedit ex aliqua lege sp̄ali x̄bi gr̄a in testamēto cōdito inter libe
ros q̄d valz corā quiq̄z testib⁹ vt. l. hac cōsultissima. C. de testamē. vel in
testamento cōdito ad pias causas coram duob⁹ testibus et prochia
no vt in c. cū esses extra de testi. nā talia testamēta valēt ex cōstitutōib⁹
sp̄alib⁹ et iste. vij. bonoz possessiōes t̄buūt ius in p̄prietate et cōcedūt cū
causē

cause cognitione Sunt tamē aduc alie tres bonozū possessiones q̄ etiaz
sūt necē q̄ nō tribuūt ius in p̄prietate nec req̄rūt plenā cause cognitōem
vt est carboniana per quā pupill' cui mouet q̄stio stat' mittit in bonoz
possessionē patris rebuato iudicō status in t̄p̄is pubertatis vt. l. i. C. ad
carbo. Sc̄da est si neuter mittat in possessionē hoc est q̄n marit' deceoit
relicta vxore et dubitat an illa vxor sit pregnans vel non tunc ip̄a mittit
in possessionē bonoz mariti vt. l. i. §. de inspiciendo. ff. de ven. inspi. Ter-
tia vocat' gr̄a litis cognoscēde id ē querele intentāde p̄ filiū emācipatū
exheredatum qui filius erat incognit' de iure civili. l. papinian' §. i. ff. de
inoffi. testa. et per hec est expedita glo. super x̄bo exto ordinariū. Itē nota
ex §. aliā id quod nōt glo. et semp̄ all. q̄ digniores debēt sedere in altiori
loco et glo. all. discordācias q̄d facit in ar. pro mulierib' nobiliū que q̄ti
die certant in ecclesijs que p̄mo offerat nam illa que dignior et nobilior
est et illa reputatur nobilior que a nobiliori viro nupta est quia femine
coruscant radijs maritoruz aut de cōsulibus §. hec itaqz coll. iij. facit bñ
l. femine. ff. de sena. dicit tamē Jo. fa. q̄ p̄ isto loco altiori posset officium
iudicis intentari vt. l. i. et ij. C. vt dignior oz. ser. li. xij. facit. c. i. de maio. et
obe. non autē posset agi iniuriarū per. l. iniuriarū actio. §. si q̄s de hono-
ribus. ff. de iniurijs. Itē nota in §. cū igit' q̄ his qui possūt petere bonoz
possessionē est certū temp' prefixū. q̄d petere debēt et hoc ē introductū
fauore creditoz Itē nota in x̄b̄ liber' q̄ liberi vel parētes habēt anū ad
petendū bonozū possessionē alij habent t̄m̄modo. c. dies vtilis nec mi'
tempus potest iudex statuere ad instantiā debitoz p̄m bar. in. l. si q̄s ita
instituat §. i. ff. de here. insti. Itē nota in x̄. et si intra q̄ successozū evictū
habet etiā locū in istis bonozū possessionib' et de isto successozū evictū
satis dictū est in §. placebit. §. de legi. agna. luc. Itē nota in §. si quis itaqz
q̄ si p̄oz in gradu in inicio t̄pis sibi p̄fixi repudiat successionē currit tem-
pus bonoz possessionis petēde sc̄do in gradu nec expectat' finis tēpo-
ris prefixi p̄mo qz nō est expectandus dies cui' euentus nihil operatur
et ideo si duob' sepatim est cessā p̄ma vacatura si ij. mēse duxerint ac-
ceptādū q̄ p̄m' in p̄mo mēse repudiat in cōtinenti currit tempus alteri
de quo per bar. in. l. si maritus ff. de adul. Itē nota in §. in petēda q̄ olis
necesse erat istas bonozū possessiones agnoscere corā iudice cū magna
solennitate hodie sufficit qualitercūqz quis eas agnoscit q̄ petat seu vo-
lūtate ei' declarat corā iudice et h̄ infra t̄p̄is a iure statutū vt h̄ et. l. pe.
i. si. C. de his q̄ adiu. ad bo. poss. p̄nt In gl. i. in si. idō diffitōez bōzū possi-
sionis Sz q̄rit an sit aliq' d̄ra inē bonozū possionē et possessiōz bonoz
et videt q̄ nō q̄a noia et x̄ba trāsp̄osita idē signāt vt dic̄ aresto. ij. p̄iar'
menias. c. ij. sc̄di tractat' et p̄ trāslatōem. l. q̄dā. ff. de pe. le. Sed nō videt q̄
aliqua est

aliqua est dīa nam bonozū possessio est nomē iuris et beneficiū pretoris
 in successioneib' introductū vt. d. s. bonozū sed possessio bonozū est qñ qñ
 adipsicū tenetā et possessionē aliquozū bonozū et pprie cadit in reb' cor
 poralib' res autē corpales qñ possident. l. seru' s. incorpales. ff. de ac. re.
 do. in glo. remota in fine. Ista lex straria pbat q' vbi hēt locuz remediū
 ordinariū cessat e'ordinariū facit. l. in cē s. sed si interest ff. de mino. hoc
 tamē fallit in aliq'bus casib' vbi e'ordinariū remediū pōt occurrē cū or
 dinariū pmo qñ e'ordinariū est inuentū cā iuuādi ordinariū vt est h vel
 qñ interest p e'ordinariū aliq' d' oseq' qd nō pōt osequi p ordinariū vt. l. in cāe
 s. h si interest. ff. de mio. l. in puiciali. ff. de no. ope. nū. vt ibi nōē p bar. scdo
 fallit qñ qñ cessit officiiu necm vt in mioze leso q' pōt agē cōn suū tutorē
 qñ ē decept' vt cōn ipm decipiētē. l. etiā. C. si tu vel cura infuen. et ex illo
 ptz q' aliqñ qñ in eodē libello pōt cumulare remediū ordinariū et e'ordi.
 nariū vbi gr' a si mioz petat stractū dici nullū et si sit aliq's q' petit se rēsti
 tui in integrū vt in. c. ostitur' e' de initeg resti. In glo. cōn tabu. ibi s. qñ
 aut nō ex hac glo. q' testm in q' libēi sūt p'cti ē aliq' de iure p'ozio licet
 sit nullm de iure ciuili de q' laci' p bar. in. l. si p'ctio. ff. de iniur. rup. 7 irri. tes.
 In e. gl. in si. hec gl. vep' dic' in pentib' mascul' ascēdētib' p lineā masculi/
 nā h in ascēdētib' p lineā feminā nō hz locū bōz possess. h q' rela in. l. ill' d' s.
 ad tes. ff. d' p'm. tab. In. gl. vñ libēi ibi s. fi. nō q' vbi fili' hz bōz poss. vñ li
 beri ad successionē pentis ibi pens hz bonozū possess. vñ legitii ad succes
 sionē filij qz nō repit bōz possess. vñ pentes de q' pleni' in. l. si. C. vñ liberi
 in. e. gl. l. si. nō q' si' nō vōt ad succ' essioz m'ris p bōz possess. vñ libēi h p
 vñ ag. vt. s. ad t'cull' in p'n' licz glo. i. sup' d. osul. videat' dicē q' vocet' ad
 successioz p e'ordinariā bōz possess. sic etiā fili' nō habz cōn ta. cōn testm
 m'ris qz m'ri nō hz filiū in p'rate ita nōē in. d. s. ad testa. R' ca de ad q' itōe

Rubrica de adquisitōe per arroganciā.

Postq' visū ē de aliq' b' successioib' q' fiūt p vniuersitatē puta ex testō vt
 abintestato sequit' vidē de ea q' sit p arroganciā seqt' nigz Est et alēi'
Est et alterius generis. Licet olim oīa bona arro
 gati exceptis his q' pereūt
 p capitis diminutionez ad q'rerent arrogatozi pleno iure ho
 die ad similitudinē p'ris naturalis q'runē solū ad vsufruct. viuēte
 arrogato h eo mortuo in arrogatōe sine liberis et pentib' succedit ei ar
 rogatoz de gestis tñ p arrogatū añ arrogatoz nō tenet arrogatoz licz
 possit noie filij queiri q' casu eo nō defēdēte fit missio in possess. bōzū arro
 gati hoc dicē nō pmo q' iure ad q'rat' successioes arrogati qz si p. l. xij. tab.
 nec p p'ozes h p ostitutionē. diu pñ. scdo nō q' olim oīa iura et actioes
 arrogati transibant in arrogatozē sine successione et etiā sine traditione
 nisi essent

nisi essent talia q̄ p̄sūt capitis diminutiōe vt sūt obligatiōes oparū lib̄ti
 nā lib̄t' liberat' ab opis p̄missis p̄ono si p̄onus dat se in arrogatōz
 et hoc siue fuerit ope obsequales siue fabriles de q̄bus late p̄ glo. et bar.
 in. l. si non sorte. §. libertus. ff. de ordi. inde qd̄ est verū nisi p̄on' d̄duxiss̄
 illas operas et per hoc est expedita glo. q̄ est sup̄ v̄bo oparū Itē p̄ arro
 gantiā p̄dit arrogatus agnationē id ē ius succedēdi tanq̄ agnatus s̄
 non tanq̄ cognat' vt in. §. si. §. de leg. ag. tu. cū iura ciuilia nō possūt tollē
 iura nātalia vt dicit glo. hec sup̄ v̄bo Et ius agnatiōis Itud etiam iure
 verū hodie s̄ intellige hodie id ē iure isto qz ius agnationis hodie iure
 autē. non p̄dit p̄ arrogatōem cū d̄ra agnatiōis et cognatiōis sit obla
 ta vt in. §. si vero neqz s̄res in aut. idē here. que abintesta. Itē nō ibi v̄sus
 eteni q̄ vsufruct' debit' arrogatō nō tollit p̄ emancipationē vel arro
 gationē Si tñ arrogator nō adq̄rit sibi vsufructū illius vsufruct' qz fuitus
 fuitus eē nō p̄t vt. l. i. ff. de vsufruct. le. smodū tñ illius vsufruct' bene
 adq̄rit arrogatori s̄m qd̄ dicit de filio nātali adq̄rete vsufructuz vt nōt
 glo. in aut. idē est. C. de bo. q̄ libe. Itē nō in. §. nūc aut q̄ arrogati filij eā
 parant quo ad adq̄sitionē filijs nātalib' et legitimis nā adq̄rūt p̄ri ar
 rogatori solūmō vsufructū in bonis aduēticijs sic dicit de adq̄sitiōe filio/
 rum nātaliū vt in. l. cū optet. C. de bo. q̄ libe. Itē nota in. §. mortuo q̄ si
 filius arrogatus moriat' succedit arrogator alijs legitimis p̄sonis non
 ext̄ntibus de q̄bus ple. in. l. cū adoptiuis. C. de adop. Itē nota in. §. h̄ ex
 diuerso q̄ p̄ gestis p̄ filiū arrogatum añ arrogationē nō p̄t arrogator
 oueniri nec opellit arrogator filiū defendē nisi in casib' in q̄b' ē legitim'
 admistrator. i. q̄n filij sibi adq̄rit vsufu. de alijs at nō tenet nisi de pecu
 lio vt in. l. in arrogatoe ff. de pecu. que admod. dicit de p̄re nātali q̄ nō
 tenet p̄ filio nisi inq̄rtū est in peculio vt. l. i. ff. de pecu. r̄ca de eo cui liber
 tatis causa bona adijciunt.

Rubrica de eo cui libertatis causa bona adijciunt

Continuat Nam sequit' videre de alio mō' p̄ que adq̄runt nobis res cū
 vniuersitate sequit' nigrū accedit nouus.

Accedit nouus casus successiōis. *Causa ser/
 uā d̄az libe'*
 tatū p̄t vnus ex seruis cui fuit libertas relicta vel etiā alijs
 eñneus vel fiscus petere adijci sibi bona defuncti cuius heredi
 tas non adit dūmō petēs ydonee caueat creditorib' et tunc tā libtates
 dirē qz fideiussarie sorcient effectū q̄ assignatō locū habz tūc demū q̄n
 nec ex testamēto nec abintestato certū est nullū extare successore nec p̄t
 restitutiōz iintegrū ipsi' repudiātis Reuocat h' mōi adicio nec libtatis
 date et sit hec aditio solum q̄n libtates relicte sunt in vltima volūtatē
 nam si inter viuos tunc p̄t fieri adicio vt non querat' an libtates sint
 date in fraudē

date in fraude creditoris vel nō hoc facit. Nō p̄mo q̄ dīu' m arc' iuenit
 nouū modū adq̄sitionis bonozū per vniuersitatē vt si libertates fuerit
 relicte in testamēto q̄ nemo sit qui velit adire hēditatē forte p̄pter debita
 ip̄ius defuncti tūc vn̄ is ex seruis cui libertas est relicta in testa. pōt petē
 vt om̄ia bona hereditaria sibi adijciant causa libertatū cōseruāda q̄ dū/
 modo tñ yd onee caueat creditorib' om̄ibus vel vni creditorū noie oim
 per fideiussores vel pignora de solutione debitorū hereditariozū tūc enī
 ille seruus consequit libertatē et etiāz alijs quibus est libertas relicta in
 testamēto et inuentū est hoc edictū ne libertates anullarent ex quo nō
 erat qui heres esse vellet et non solum p̄pter hoc sed etiā ne defunctus in
 iuria afficiat si bona sua per creditores distraherentur vt hic in s̄ hoc re
 scripto et sic hoc est speciale q̄ legata debent quāq̄ hereditas nō fuerit
 adita ex testamēto Joē dixit bar. in legatis ad pias causas vt. l. i. C. de
 sacro sanc. eccle. et ibi dixit q̄ legata ad pias causas debent a venientib'
 abintestato etiam si hereditas nō fuerit adita ex testamento secus autē
 in alijs relictis Tutū tamen erit s̄m eum si bona hereditaria adijciantur
 alicui causa talū legatorū cōseruādozū Ego autē dico vt in repetitione
 mea. l. licet impator. ff. de lega. p̄mo q̄ bar. male dicit nam iure isto lega
 ta relicta abintestato non debentur regulariter a venientibus abintesta
 to siue sint ad pias causas siue non de relictis enim ad non pias causas
 clarum est et fatentur omnes Sed de relicto ad pias causas p̄bat q̄ nō
 debetur si hereditas non fuerit adita ex testamēto nam libertates non
 debentur a venientibus abintestato que tamen summe fauorabiles sunt
 vt. s̄. qui cau. manu. licet. s̄. pe. nec obstat iste tytilus quia iste tytilus sibi
 locum vendicat quādo nulli sunt venientes abintestato vt patet hic ex p̄s
 se in s̄ hoc rescripto nec istud rescriptum solum est inuentū fauore liberta
 tum imo etiam fauore defuncti ne defunct' afficiat iniuria vt. s̄. ex q̄. cau.
 ma. licet in s̄. i. Istud enī p̄batur per generalem legem. l. ex testamēto. C.
 de fideicō. que indistincte loquitur p̄batur per. l. eam. quam. e. ty. et ibi
 plene notatur quando relicta in testamento debeantur a venientibus
 abintestato Plus ego dico vltra omnes q̄ etiāz hodie iure autenticoz
 omnia legata relicta in testamento si hereditas non fuerit adita ex tes
 tamento debentur a venientibus abintestato de hoc puto esse textum
 expressum in s̄ si vero expressum et in s̄ si quis autem non in plures in
 autētico de here. et fal. qui tex. volunt q̄ si legata non impleant per insti
 tutū q̄ debent impleri per alias personas ibi s̄m ordinem enumeratas
 inter quas p̄sonas etiā nomiant venientes abintestato nec ob. q̄ dicit
 doc. q̄ illi tex. intelligunt quando hereditas fuerit adita ex testamento
 quia ibi tex. expresse dicunt contrariū sequit r. ca. de successioib' s̄ blat
 que fiebant per bonoz. ū.

de luccesioib'

Rubrica de successiōibus libertorū que fiebāt
per qonoz vendiciones et ex senatuscōsul. clau.

Continuatio satis manifesta est de se sequit̄ Erant ante.

Erant aute predictā successiōē. *Olim erant due alie successiōes seu adquisitiones per vniuersitatē videlz cum creditor cum magna solennitate capiebat omnia bona debitoris et illa vendicabat ppria auctoritate Item cum mulier libera se iungebat seruo ipa efficiebat serua et omnia bona sua adquirebant̄ dño serui que adquisitiones hodie sunt correcte hoc dicit ty. ¶ In glo. i. in si. nota ex hac glo. q̄ in noibus correlatiuis sepe vnū ponitur p̄ alio. l. veteres. ff. de ac. ep̄. hoc tamē nō p̄cedit in x̄si. fm̄ Cy. in. l. ij. C. loca. licz ibi glo. teneat contrariū et male fm̄ eum sequit̄ r̄l. ca. de obligationibus*

Rubrica de obligationibus.

Continuatio clara intuenti textū bene sequit̄ nūc transeamus

Nunc transeamus ad obligationes. *Quis iste dicit diuisione et diffinitie ideo nō sumat. ¶ Nō p̄mo diffiniciō obligatiōis. Secōdo duas ei⁹ diuisiones. Tertio nō in x̄si. p̄ q̄ obligatiōnū ex tractu. quoz sūt spēs vt in ter. ¶ In glo. i. ibi h̄ dicit q̄ siml̄ hic vtraqz diffinit̄. Pro declaratiōe hui⁹ glo. est sciendū q̄ hēmus tres obligatiōes. naturalem tm̄ et ciuilem tm̄. et naturalē et ciuilem siml̄. Naturalis obligatio tm̄. est illa q̄ orit̄ ex consensu tm̄. vbiqz ergo ē consensus ibi est naturalis obligatio. l. stichū. §. naturalis. ff. de soluti. hac obligatiōe obligat̄ suus dño suo. l. naturalis. ff. de cōdi. indebi. filius p̄ri. l. ff. a. ff. e. ty. pu. pillus. prim⁹ pubertati etiā obligat̄ hac obligatiōe. vt. l. i. ff. de nouaci. Hui⁹ aut̄ obligatiōis plures sūt effectus. ¶ Prim⁹ qz licet talis obligatio non pariat actionem pit̄ tm̄ exceptionē. l. si vn⁹. §. pact⁹. ne petēt. ff. de pat. ¶ Secōds effect⁹ qz impedit repeticiōz soluti vt. l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiuss. ¶ Tertio qz ei pōt accedē fideiussor seu pign⁹. q̄ obligator naturalit̄ et ciuilit̄ vt. §. de fideiuss. circa prin. ¶ Quart⁹ qz debitū naturalē pōt h̄p̄sari. l. etiā. ff. de h̄p̄sati. Aduerte tm̄ q̄ obligatio naturalis p̄t eē duplex vt s̄t̄it glo. singlar̄ in. l. h̄ et si lege. §. cōsuluit. ff. de peti. herē. ¶ Una q̄ descendit ex puris et nudis motib⁹ hoim. vbi gr̄a vt bñfactorib⁹ bñfaciam⁹. et ista naturalis obligatiō nō habz effect⁹ p̄dicos. Alia aut̄ ē naturalis que ex pacto seu consensu inducit̄ Jo. fa. dicit̄ t̄p̄ licē esse obligatiōem naturalē q̄dā ē a iure nō recepta. vt ē illa qua q̄s obligat̄ ad antidotū. Alia est q̄ recipit*

est q̄ recipit cū efficacia agēdi. vt sūt obligatōes q̄ descēdūt ex cōtr actu
iuris gētū et dic̄ Jo. fa. q̄ ille obligationes dicunt̄ nātales tm̄. qd̄ vltim̄
cū eius reuerētia nō puto vep. nā videt̄ m̄ q̄ dicat exp̄sse cōn hūc tex. nā
tract̄ iuris gētū sūt oprobati de iure civili. l. ex hoc iure. ff. de iusti. et iu.
ergo tales obligatōes dicunt̄ civiles vt hic in tex. in x̄i. civiles ibi iure ci
uili oprobate **E**firmat̄ istud nā actōnes sūt introducte de iure civili sic
etiā efficacia agēdi vt notauit̄. j. de ac. s. r̄ica **C**ivilis aut̄ obligatio ē illa
q̄ pcedit ex iuris solēnitate cessate cōsensu nātali vt nōt glo. in l. genēalit̄
C. de non nume. pec. et j. de l̄rarum. obli. sup̄ x̄bo obliget̄ et hac obliga
tione obligatur q̄s añ biēniū qui cōfessus est in cyrographo sibi esse mu
tuū factū spe future nūeratōis. l. in tractib̄. C. de nō nūe. pecu. et j. d̄ lit
te. obli. p̄ totū. **I**tē obligat̄ ille q̄ tenebat̄ nātaliter et ciuilit̄. et iurat se nō
teneri. l. si. ff. de iu. iurā. **S**it̄ tenet̄ ille q̄ obligat̄ erat ciuilit̄ et uātalit̄ et
sibi sc̄m ē pactū de nō petēdo. nā tūc tm̄ tollit̄ nātalis et remanet ciuil̄ vt
in ista glo. hac obligatione nō obligat̄ suus dñō nec filius p̄ri. vt hic in
glo. sup̄ x̄bo nēcitate ad si. nec hec obligatio est efficax ad agendū sed p̄
ducit exceptionē vt. d. l. in tractib̄. **I**tē tali obligatōni pōt accedere si
deiusor seu pignus. qui obligat̄ naturalit̄ et ciuilit̄ vt. d. l. fideiusor. s.
fideiusor. hec autē obligatio d̄rt a naturali tm̄. nā solutū indebitū natu
ralit̄ licet ciuilit̄ debitū. p̄ errozē repetit̄. h̄ debitū nātaliter licet indebitū
tum ciuilit̄ nō repetit̄ de q̄ lac̄ in. l. i. ff. de iudi. inde. **D**icit̄ tm̄ Jo. fa. q̄ tri
plex ē ciuilis obligatio qd̄ā vocat̄ nuda ciuilis et sola. vt p̄tz de illa que
ozit̄ ex snia lata cōn eū q̄ nihil debz. et ibi tūc ē vinculū actōis. et sic inu
it̄ Jo. fa. q̄ p̄ns diffinitō etiā oueniat obligatōni ciuili tm̄ **S**ubdit̄ tm̄ q̄
ex snia lata in actōib̄ realibus nō ozit̄ obligatō. qz illa nō p̄stat ius sed
declarat vt. l. ex diuerso. ff. de rei vendi. **E**t sic qd̄ammō Jo. fa. videt̄ sibi
contrarius imo posset dici. q̄ ex snia q̄ trāsiuit in rē iudicatā nascit̄ etiā na
turalis obligatō qz ex q̄ ps cōn quā lata ē snia nō appellauit videt̄ ad
hibuisse cōsensū et p̄ cōns adest nātalis obligatio **A**lia ē ciuil̄ obligatō tm̄
p̄m Jo. fa. q̄ fuit dudū cōcomitata vt est illa vbi nātaliter et ciuilit̄ quis ē
obligat̄. h̄ tm̄ naturalis tm̄ deposita ē p̄ pactū de nō petēdo. **T**ertia ē ci
uilis tm̄ que nūc ē cōcomitata h̄ certe ista vltima ciuilis dicit̄ ciuilis et na
turalis siml̄. vñ puto q̄ distindōes Jo. fa. q̄s dic̄ se dare pro p̄uctis pa
rum edificat̄ **O**bligatō aut̄ nātalis et ciuilis simul ē q̄ ozit̄ tā ex cōsensu p̄
tū q̄ ex legis dispositōe vt p̄tz in oibus tractib̄ et illa hic diffinitur et
nulla alia q̄cqd̄ dicat Jo. fa. in. e. gl. ibi cū suo diffinito vt. l. i. s. doli. ff. de
dolo et. l. ois diffinitō. ff. de reg. iu. **I**n glo. vbi nēcitate ibi velleyanū dis
tingue sic **A**ut obstat exceptio quia deest vinculuq̄ obligatōnis et
talis obligatio nō diffinit̄ hic aut obstat exceptio nō qz ibi nō sit verūqz
vinculū. sed p̄pter aliquā spālez eq̄tatē. et talis obligatō licz sit inefficax
ope ex

ope exceptiōis bñ diffinit hīc sic in macedoniano ppter odiū creditoris
 l. qz natalis. ff. ad macedo. et in velleyano ppter fauorē mulieris. l. si mu-
 lier. ff. ad velleya. In gl. scdm in fi. Tene quā expositionē volueris. seo tñ
 ex vltia expositōe nō qd ad hoc vt cōstituā debitor in moza et nō possit
 creditor solutōem recusare. debet fieri oblatio debiti a gruo loco et tpe
 et penes opetentē iudicē et debitor pmittet de euictione in casib⁹ vbi ve-
 nit euictio et res nō debet eē deteriorata. alias creditor nō tenet accipē
 nisi ei offerat p̄ciū deterioratōis. qd̄ intellige vez si illa deterioratio ve-
 nit officio iudicis vt in cōtractib⁹ stricti iuris. Secus si iure actionis vt in
 cōtractib⁹ bone fidei. et ideo si q̄s accōmodauit scolari equū cogit omo
 dans eū recipe detēioratū nec p hoc videt remittē p̄ciū deterioratōis
 de q̄ p glo. et doct. in. l. qui sibi. ff. de soluci. ¶ In glo. ex cōtractu in fi. pōt
 dici qd̄ triplex ē cōtractus scz p̄p̄i⁹ im p̄p̄ius et magis p̄p̄i⁹. p̄p̄ius est qñ
 vltro citroqz cōtrahētes obligant vt in emptōe locatōe ⁊ sibi. l. labor
 cōtractū. ff. de v. obli. Im p̄p̄i⁹ qñ solū vna ps obligat vt in mutuo. l. si
 ff. si cer. pe. Maḡ im p̄p̄i⁹ qñ ex nulla pte oritur obligatio s̄ potius obli-
 gatō facta dissoluit vt in trāsactōe sc̄a nudo pacto de q̄ p bar. in. l. siue
 apud acta. C. de trāsact. sic etiā liberatio dicitur cōtractus vt ⁊ qui. mo.
 toll. ob. s. i. quod facit ad statuta loquētia de cōtractu vt non habeat lo-
 cum in mutuo nec liberatione. cum statuta sint proprie intelligēda. l. si. s.
 hēc vba. ff. de nego. gest. l. i. is qui nauē. ff. de exerci. Bar. et bal. in. l. si vn⁹
 s̄ pactus. ff. de pac. et bal. in. Rl. ca. C. de pac. Dicunt qd̄ statuta loquen-
 tia de cōtractu vendicant sibi locum in liberatione et si hoc est vez mul-
 tomagis vendicant sibi locum in mutuo cum mutuo sit magis p̄p̄ie con-
 tractus qz liberatio Sequitur R̄ica q̄bus mōis re cōtrahit obligatio

Rubrica Quib⁹ modis re cōtrahit obligatio.

Mū est. s. ty. p̄ri. q̄liter obligatōnes que ex cōtractu sunt habent quoz
 speties q̄rū p̄ma est que re cōtrahit Ideo vidēdū q̄bus mōis re cōtrahit
 obligatio Sequit nigrū re cōtrahit obligatio.

Re contrahitur obligatio veluti. Obligatio cō-
 trahit re mu-
 tuū datione qd̄ consistit in reb⁹ q̄ pōdere nūero vel mēsurā cōti-
 nent. ⁊ in solutōe indebiti p̄ errozē sc̄a pupill⁹ tñ nō obligat s̄
 auctoritate tutor⁹ ex mutuo vel ppter indebitū sibi solutum Item in com-
 modato re contrahitur obligatio quod differt a mutuo. quia in mutuo
 transfertur dominiū in commodato non Item recipiens commodatum
 tenetur de dolo culpa et casu fortuito. commodatarius autem tenetur
 tñ de dolo et culpa et non de casu. nisi culpa precesserit casum et commo-
 datū dēt esse gratuitū. alias si merces incuenit dicit locatō hoc dicit v̄qz
 s̄ p̄tea. Nō p̄ qd̄ mutuo est cōtract⁹ q̄ re cōtrahit cōcor. l. i. s. i. ⁊ ibi q̄ sibi

lex. ff. de ac. et obli. **S**ecundo non ibi mutui quod mutuū consistit in rebus que pō-
dere numero vel mēsurā cōtinent et nō in alijs reb' cor. l. scōda. §. mutui
datio. ff. si cer. pe. **T**ertio uō in xfi. q's res. qd p mutuū trāsfertur dñiū rei
mutuate. **I**tem nota in xfi. vñ q mutuū dicit a meo et tuū. et sic dicit glo. q
bonuz est ar. ab ethymologia vocabuli de q p doc. in. l. ij. §. appellata. ff.
si cer. pe. **I**tem nota ibi vt ex meo q p mutuo dat dōitio certi. de quo lati'
est in. l. certi dōitō. ff. si cer. pe. **I**tem nota in xis quoqz. q ille qui ignozāter
soluit indebitū habet obligatū illum cui soluit re. et potest ab eo repetere
illud indebitū per cōditionē indebiti secus si sciēter soluit. quia tunc do-
nare videt. l. **C**ompani' scribit. ff. de ope. libē. de quo lati' in. l. i. ff. de cōdi.
indebi. et ibi notat q duplex sit indebitū **I**tem nota in x. nā p inde et ad qd
semp allegat q indebitū et mutuū equipant et hoc etiā notat glo. super
xbo dare in fi. **I**tem nota in xfi. vñ pupillus q pupill' nō obligat sine au-
toritate tutor. et qualiter pupill' obligat siue adule' vide hic gl. mag' am-
sup xbo datione **I**tem nota in xfi. sed hec species q solues indebitū mag' i-
videt distrahē q strahere. qre nomiet ergo ex cōtractu sentit glo h sup
xbo ex cōtractu **I**tem nō in x. itē is. q cōmodatarius obligat re et tenetur
actioe cōmodati **I**tem nota d'as inē mutuū et cōmodatū quēadmodū sētit
hic glo. sup x. is cui **I**tem nō in xfi. cōmodata ad qd semp all. q cōmodatū
debet eē gratuitū sic etiā mandatū vt. §. mandati. §. si. licet postea pro re/
muneratione laborū debeant salaria vt. l. i. in fi. et ibi per bar. ff. mandati
In glo. i. in fi. **N**ō ex hac gl. q' sūt vestimēta pactoz q vestimēta etiā po-
nunt in. l. iur. gētiū. §. qnimo. ff. de pac. **I**n x' **S**ūt vestes pacti cōhēntia
lra xba. Res inuētus qz rei cōsensus vtriqz. **L**ex iusiurandū pncipiū qz rei
qru metroz declarationē sati. habes ex hac glo. **P**ro q qro qn lex dicit
vestire pactū **R**ōdet q hoc ē qn lex hoc vult vt ex nudo pacto det actio
qd ē in mēl. casib'. vñ pactū in his nudis. actioz marie pit **C**ōstituēs do-
nādotās spōdēs ob honore. **N**autazqz sen' accessio vrb vsura **Q**uoz
expositionē vide. §. de actionibus in x. de constituta et in. l. iuris gentium
sed cū nlla subest cā alias ex nudo pacto nūqz dat actio vt. d. §. qnimo
quod est verū de iure civili secus de iure canonico vbi ex nudo pacto da-
tur actio vt in. c. i. eē de pac. **I**n glo. pōdere in fi. **D**ic q pecunia capit tri-
pliciter vno mō largissime p omi re corpali. scōdo mō large p omi re que
consistit numero pōdere et mēsurā. **T**ertio mō stricte p pecunia numerata
de quo p bar. in. l. talis scptura de leg. i. et ē tex. in. l. pecunie. ff. de x. signi.
In glo. xbi. et qnqz in fi. **N**ō ex hac glo. et cōir all. q mutuū accipiēs p't
illā rem quā mutuo accepit reddē qd videt cōtra. l. ij. post pñ. ff. si certū
pe. vbi dicit nō recepturi eandē spēm. h illa. l. dēt intelligi q nō debet esse
talis cōuentio ab inicio vt eadē spēs reddat **I**n glo. q' litatis in fi. et ideo
quis non potest soluere nouū vinū p antiquo cum nouū vinū sit pei' vt
dicit. l. cū

In glo. q̄litat. in fi. et ideo quis nō p̄t solvere nouū vinū p̄ ātquo cũ
nouū vinū sit peius vt. d. l. cū qd̄ qd̄ est vez inspecto tpe quo nouū sit et
cū adhuc nō ē purificatū nec clarificatū. sec⁹ si nouū est purificatū seu cla
rificatū q̄a tūc nouū vinū est melius vino veteri ar. l. firmio cleo doro. ff.
qñ dies leg. cedit. In glo. mutuū in fi. scz istis mōis stipulatōe et vsucapi
one et vsūptione de q̄ lati⁹ notat in. d. l. ij. Itē recōsiliatur vditōis cūctū
Itē p̄ supueniētā domini in mutuātē Itē ratiōne de q̄ ibi p̄ doc.
In glo. vditio in fi. Vltia opio verior ē et hoc qñ intesse taxat in libello
de quo pleni⁹ videbim⁹ in s. curare. j. de ac. In glo. actio in fi. Nō ad qd̄
tenetur recipiēs indebitū qz si fuit ignorās tenebitur solū in quātū est fa
ctus locupletior. sed si fuerit sciēs tenetur ad totū indebitū cum eius ac
cessionib⁹. In glo. accipisset in fi. Nō ex hac glo. casus in q̄bus indebitū
solutū nōn repetit In glo. accepit ibi. l. ij. dicas q̄ imo vnū est mutuū tm̄
scz naturale. cōfessio eni spe future mutuatiōis nō est mutuū sed p̄sūptio
mutui. Itē si stipulor mihi reddi ibi ē stipulatio et nō mutuū. nā ibi agit
certi vditioe ex stipulatu. fingit etiā ex nūeratiōe vna actio nata fm̄ nul
meratiōe factā p̄pter stipulationē vt. ff. de nouaci. l. si stipulatus. s. si. cū. l.
se. de q̄ notat in. l. certi vditio. s. qm̄. ff. si cer. petat. In gl. naufragio in fi.
et sic nota ex hac glo. cōiuncta ad tex. q̄ incendiū notat inf casus fort ui
tos. quod vez si aliūde veniat incendiū q̄ de domo sua nā tūc respectu
ipius vbi incendiū nō est ortū dicit casus fortuit⁹ Sed resp̄u alteri⁹ vbi
habet ortū dicit culpa. nā ille tenet ex illo incendio. l. si huus huū. s. si for
nicari⁹. ff. ad. l. ad q. sic etiā dicit culpa si incendiū ortū eēt in domo sua. nā
incendiū regularit̄ nō omittit sine culpa inhabitatū. l. si vedita. ff. de p.
et omo. rei vediti. l. ij. ff. de offi. p̄fec. vigl. In glo. exactū in fi. De isto vlti
gue lati⁹ fm̄ glo. vt. l. si vt cero loco. s. ij. ff. cōmodati Aliqñ stract⁹ cele
braat tm̄ gra dātis. et tūc recipiēs tenet solū de dolo et lata culpa Aliqñ
celebraat gra recipiētis tm̄ et tūc tenet de dolo et oī culpa et nō de casu
fortuito. fallit hoc in p̄cario vbi solus dolus venit in lata culpa. l. q̄ntus
s. et illd̄. ff. de p̄ca. Et ibi ponit ratō diuersitatis Aliqñ celebraat stract⁹
gra vtriusqz et tenetur de dolo lata culpa et leui sed nō de lenissima. s. z
circa ista quero que d̄ra sit inter cōmodatū et p̄cariū. R̄ndet vt nōt glo.
in. l. in cōmodato. s. sicut. ff. cōmodati. quia in cōmodato exprimitur certus
vlus. in p̄cario non. Itē cōmodatū nō reuocat nisi vsu opleto. p̄cariū
qñcunqz Nouerte tm̄ q̄ si cōmodatari⁹ vtetur ad aliū vsū re cōmodata
omittit furtū vt in s. placuit. j. de ob. q̄ ex de lic. nascitur. qd̄ puto vez nisi
fuisset res vsueta locari fm̄ bar. in. l. Itē q̄ritur s. qui in opleto tpe cōdu
ctiōis māsit in vductiōe. ff. locati In glo. cōmodatū in fi. Itud vez
q̄ sit locatū si ē talis res que cōsuevit locari. alias est cōtractus innoiat⁹
vt. l. naturalis. s. at eundo vt facias. ff. de p̄scrip. ver. seq̄tur. s. p̄terea et is
p̄terea et

Reterea et is apud. Etiam in deposito re contrahitur obligatio
et depositari⁹ tenet solum de dolo et lata
culpa. sicut obligatio pignorum re contrahitur et creditor pignorum tenet de do
lo lata culpa et leui non autem de leuissima. **H**ic dicitur et nobilia sunt clara ex lra. Et quod
dicitur sit in dolo lata culpa. leue et leuissima vide **H** glo. magis sup. d. bo
debz. et lati⁹ p. bar. in. l. quod verna ff. de positi. **I**n gl. dolo nisi. Nouete tamen
quod actio depositi est privilegiata. nam instanti depositi habet potestatem executionem
sicut inia nec potest ei opponi compensatio vt. l. pe. **C.** de positi. et ibi per bar. quod
verum puto quoniam depositum est quod ammodo notorium. quod per publicum instrumentum vel
publicam scripturam ex testamento. testium receptorum ad perpetuam rei memoriam sicut no
tata per bar. in. l. creditores. **C.** de pigno. Alias autem non habet potestatem execu
tionem quod requiritur libellus et litis contestatio ar. c. quoniam frequenter est vt lite non
contestetur. Item notandum dicitur mathe⁹ de mathessilan⁹ in lno sexto notabili. **I**n
glo. debz. ibi. Item furtum non computatur inter casus fortuitos. l. cum
duobus. **S.** de amna. ff. p. socio quod est verum nisi fiat a domestica persona de qua non
erat suspicio sicut **Cy.** in. l. i. **C.** de positi. **I**n gl. accepit in si. quod aut sit dicitur in
pignus et hypothecam videtur. **I**n de acti. in. **S.** Item huiana. **I**n glo. pignoratitia
in si. non quoniam nascatur pignoratitia actio alias et prima opinio verior est. **S.** cir
ca istud quod per quantum tempus debet creditor expectare antequam vendat pignus
Angl. in. l. debitoribus. ff. de. re iudi. sic distinguit autem creditor est fenerator et
tunc post denunciationem vel inia tenet expectare per biennium vt. l. si. **C.** de iur.
domini inpe. qua. l. intelligit in feneratoris quod est verum nisi esset conuentum
vt creditor non possit vendere pignus. quod tunc creditor tenet denunciare de
bitori ter vt redimat pignus. l. si ouenerit. ff. de pig. ac. Autem creditor non est
fenerator et potest statim pignus vendere cum debitor est in mora. etiam post denun
tiationem extriudicalem vt. d. l. si ouenerit. Consilium est tamen sicut **Rapha. fulgo.**
quod creditor faciat debitorem condemnari per debito. nam tunc statim post denun
tiationem habet executionem in pignora post duos menses vt. d. l. debitoribus quod
tene meti. **I**n glo. fortuitu in si. De isto notatur per glo. et bar. in. l. si quis ex
argentiis. **S.** si ff. de eden. et per bal. in. d. l. si creditor ubi ponit veritatem. quod
creditor debet probare amissionem et in hoc omnes concordant. **S.** an ipse tenet probare
casum dicitur sic. aut sunt tales casus fortuiti qui possunt euenire sine culpa vt est in
curfus latronum vel naufragium et tunc debitor debet probare culpam vt. d. l. si
creditor primo raso. Quidam sunt casus qui regulariter non veniunt sine culpa vt
furtum vel incendium. et tunc creditor debet probare casum euenisse sine eius cul
pa quod probatur in furto probando. furtum esse scilicet per domesticam personam de qua
non erat suspicatio vt. l. argenti. ff. de modati et in incendio probat casum si
probat incendium ortum habuisse ex aliena domo. l. si quis funis factus. ff. ad. l.
acc. Nec sufficit per iuramentum probare casum. sed optet per testes probare. que
admodum probat pastor oues raptas a lupo sine culpa eius. l. si quis fundum
impator

Impator ff. locati secus in amissione instrumēti quam amissionē sufficit
pbare p iuramētū vt. l. si. C. de si. instru. Sequē r. ca. de vbo. obligatōib⁹

Rubrica de verborū obligationibus

Cōtinuatō ptz bñ intuēti pcedētia sequit nigrū. vbis obligatō contrahit

Uerbis obligatio contrahit. Ex interrogatiōe pcedenti. et rñsione sequēti. et sic nota q vba sūt nccia in stipulatōe mediāte vñsū et intellectu et hinc ē q infās mut⁹ surdus et absēs nō pnt stipulari vt. l. i. in pñ. ff. e. 7 qd sit stipulatio nōt hic glo. sup v. stipulamur. Secōdo nota ex v. ex q. q qñ in stipulatōe deducit res certa datur vñsio ex stipulatu. Sed si deducit res incerta dat actio ex stipulatu. Tertio nō in v. que b noie. q stipulatō dicit a stipite q̄a null⁹ vtractus ita firm⁹ ē sic stipulatio. Quarto nō in v. in hac q olim erant certa vba p q̄ et nulla alia poterat fieri stipulatio de qbus h̄ in tex. nā p q̄cunqz vba fiebat interrogatio per eadē dēbat rñsio. Sed hodie ille solēmitates vboz sunt sublata et sufficit fieri stipulationē p q̄cunqz vba ydonea et intelligibilia vt hic in v. sed b̄ et in. l. om̄s. C. de vtra. 7 cōit. stipulatio. Itē nō in v. vtrū aut q diuersitas lingue nō viciat stipulationē. Vñ nōz⁹ pōt cōficē instrū de stipulatione inē latinū grecū et teutonicū inuicē vtracta mediāte interp̄te. q̄ ffe rat vba vt h̄ et. l. i. §. si. ff. e. et credit soli nōzio in inēptatiōe si sciat ydeo/ mata vt. l. si q̄s de curio C. de fal. licz alias soli testi nō crederēt vt. l. i. iur. i. C. de testib⁹. Si tñ notari⁹ nō h̄ret pitiā vtriusqz lingue tūc debēt adhiberi duo testes interp̄tes si pnt h̄ri h̄ si non pnt reperiri tunc sufficit vn⁹ solus vt in autl. de nō alienādis. §. q̄ autē coll. ij. et idē pōt dici in examinatōe testiū de q̄ p bar. 7 angl. in. d. §. si. In glo. i. in si. Et rō ē q̄re req̄ritur q̄ interrogatio pcedat. qz nemo p̄sumat se obligare nisi p talē vñsū sequentē se obligat nā sepe quis p̄mittit alteri q̄ si sciret se ex b̄ obligari nunq̄ p̄mittēt vt est videre in istis vbis ego sum tuus et om̄ia mea tua sūt ex qb⁹ nō inducit obligatio vt est gl. singlaris in. l. ij. C. in q̄. ca. colo. et censi. do. accu possūt li. xi. Sed qd si apparet q̄ quis p̄misit alteri. sed non apparet de interrogatione an p̄sumatur interrogatio p̄cessisse Rñdēt q̄ aut verbū p̄mittit ponit in aliquo instrūto platū a nōzio. et p̄sumit q̄ interrogatio p̄cessit secus si vbu p̄mittat. pferat a teste vt est glo. nobis in. l. i. C. de

in l. i. **C.** de usur. et ibi p bar. p q̄ facit s̄. fi. **I.** de fideiussor. **In** glo. ex stipu
latu in fine **Nō** q̄ actio ex stipulatu nō dat nisi sup incerto. **B.** fallit in do/
te p qua etiā dat actō ex stipulatu licz fuēit certa vt. l. vnica. **C.** de rei vt.
acti. **In** glo. **In** certa in fi. **Nō** cōtractus viciat̄ ppter incertitudinē q̄
res ē oīno incerta vt **B.** in gl. **F.** fallit in trib' casib' videlz in dote. in legato
alimētoꝝ et in legato ppter refectionē viarū vt nōt. **S.** de legatis s̄. et ge
neraliē et per bar. in l. ita stipulat'. ff. e. **S.** i tñ ista incertitudo posset decla
rari p aliq̄s dicituras puta p p̄cedē. p̄facōnes seu rōcinia non viciarec̄
stipulatō de q̄ p bar. in l. criticū. ff. e. **In** glo. firmū in fi. **Nō** q̄ inuestitu/
ra rei feudalis solet fieri baculo stipite vel mātello. hoc tñ nō ē de s̄ba cō
tract' feudalis nec p talē inuestiturā possessio trāssert̄ **S.** Secus si fieret tra
ditio clauū vt. **S.** de rerū diuisi. s̄. **I.** tē si quis merces de q̄ p dy. in regula
b̄ficiū **E.** x inuestitura tñ s̄m aliquos cedit ius inuestito app̄hendendi
possessionē p̄ria auctoritate vt nōt inno. in. e. ex lris eē de iusue. **In** gl.
sentū ibi. l. q̄ ext̄nsec' **Nō** q̄ vba inutilia inserta stipulatiōi nō viciat̄ stipu
lationē qd̄ ē v̄z v̄mō alia vba s̄balia ponant̄ vt in hac glo. qd̄ facit p
libellatib' vt libell' nō reſciat̄ ppter aliq̄ vba iutilia supflua **In** glo. fi.
in fi. **Nō** glo singularē q̄ stipulatio nō pōt fieri p alia vba q̄ p abilia ad
hoc inuenta. nec p notulas cifreas. nec p abbreviaturas. qz stipulatores
nō p̄nt altēare signata v̄boꝝ. sec' in testatore q̄ p̄t altēare significatū no
minis appellati vt nōt in l. si q̄s in fundi vocabulo de leg. i. de quo p bar
to. in l. q̄tiēs. s̄. i. ff. de here. insti. **I.** ē glo. in p̄hemio. ff. toꝝ. in s̄. illud aut̄ q̄
dicit q̄ scribēs p signa inſueta puniē crimialit̄ arbitrio iudicis qd̄ ve
rum puto si scribat libros legales vel instrumēta publica. sec' in alijs sc̄p
turis p. l. heredes palā. s̄. sed si notā. ff. de testa. **Sequit̄.** s̄. **O**m̄is stipulatō

Om̄is stipulatio vel ē pura vel
sub conditione vel in diē. et in sti
pulatione in diē statī obligat̄. p̄missor. licet ante diem ab eo p̄cti non pos
sit et stipulatio ānua est pura et p̄petua licet exceptōe repellat̄ heres. **In**
stipulatione aut̄ conditionali non nascit̄ obligatio ante euentū cōditionis
et stipulatio cōcepta sub conditione que nō pōt plene impleri in vita stipu
lantis sortit̄ effectū post eius mortē. et locus vel dicio de p̄terito vel p̄
senti nō suspendit̄ obligationē **I.** tē s̄ca p̄nt in stipulationē deduci. et in il
la stipulatione vtile est apponere penā hoc dicit vsqz in fi. **Nota** p̄mo in s̄.
om̄is stipulatio vnā diuisionē stipulationū **Nō** sc̄do que stipulatiōes di
cant̄ pure q̄a sūt ille in quib' nulla dilatio dat̄ ad petendū s̄ statī potest
peti p̄missū **Tertō** nō in v̄si. in diē q̄ stipulatō in diē dicit̄. q̄n aliq̄o p̄mit
titur in certū diē. **I.** tē nō in v̄si. **I.**o aut̄ q̄ in stipulatione in diē statī orit̄
obligatio. sed nō statī nascit̄ actio. sed demū diē cōpleto. **I.** tē nota in v̄si.
Et nec q̄ qui p̄nti diē p̄mittit non pōt illo die duciri. sed illo die finito
quia tot'

qz totus dies pmissionis intelligit adlect^o in fauore pmissori. ¶ Itē nō
in s. At si ita. qz stipulatio ānua nō dicit in diez h ē pura nec finit tpe. et ē
ratiō qz tpus nō est mod^o tollēdi obligationē. l. obliquū fere s. placz. ff. d.
et ob. qd vepz ē ipō iure. sec^o p exceptionē vt hic in text. Itē nō in s. sub
p ditiōe qlic cognoscit stipulatio cōditionalis qz ē illa qn obligatō differt
in aliquē casū seu euentū indifferētē tñ ad vtrūlibz qz illa dicit pzie cō
ditio q se hēt ad esse et ad nō esse vt in glo. h sup vbo casū. Itē nota in s.
si qz ita qz stipulatio cōditionalis negatiue cōcepta cui^o implementū nō p
fieri nisi p mortē eqpat stipulatōi cōcepte in diē mortis. et ideo in vtrōqz
casu solū agit post mortē pmissori. ¶ Itē nō ex v. ex cōditionali ad qd sp
all. qz spes cōditional stipulationis trāsit ad heredē secus in legato cōdi
tionali. et ē rō diuersitatis vt h in gl. sup v. ottingit. ¶ Itē nota in s. loca
q licet in iudicijs ad veniendū ad locū sit defīnatū tpus. l. xx. miliaria
p qlibet diē vt. l. i. ff. si qz caucioni. tñ in cōtractibus dat tpus arbitrio
iudicis cōsiderata qlitate psonaz distātia loci et qlitate tpris. stipulatō tñ
cōcepta vt certo loco def pura ē. h differt eius executio vsqz post tpus q
qd pmissor potēit venire ad illū locū si tñ venerit añ diē ad illū locū v
añ pmissū implere. qz in incertis nō in certis loc^o ē dicitur. l. otinu^o. s. cū
ita vbi de ista matēia. ff. e. Itē nota in s. cōditioes q cōditiones de pēto
et de pñti nō suspendūt obligationē. aut enī statim verificata ē cōditio et
statim pducit obligationē. aut falsa ē cōditio et nunqz poucit cōcor. l.
Itaqz. ff. si cer. pe. Itē nota in v. q enī. q ea que sūt certa apud naturā lz
incerta apud nos iudicant pro certis. Itē nota in s. nō solū q etiā facta
possūt deduci in stipulationē et appellatōe fci otinetur non factū. Itē nō
q in obligationib^o facti tutū ē apponē penā. et illud ideo qz iū obligatōe
facti succedit obligatio ad inesse. l. stipulationes nō diuident. ff. e. pba
tio aut inesse est difficilis vt. l. si. ff. de pto. sti ac vbi pena ē apposita non
inspicim^o inesse. qā etiā si nihil inesset cōmittētur pena vt. l. iij. ff. e. ¶ In
glo. ofesti in si. quātū tpus debet dari illi qui pmissit pure sūt opiniones
inter glo. et doc. verior est opio q illud tpus relinquat arbitrio iudicis
cū illud tpus non sit limitatū in iure nisi in cōstituto. de q lati^o p bar. in. l.
ratū. ff. de soluci. Solutō tñ debz fieri cōgruo loco et tpe vt. s. de ob. in gl.
sup v. hm et ibi dixi. In glo. tribui in si. Nō ex hac gl. q cōcludit q qñ sta
tutē dies alicui ad audiēdū sniaz Iudex debz expectare vsqz ad vespas
illius diei. et etiā posset iudex expectare in reliquū diē. et ex eqtate nisi in
stātia paret qz tūc possz de nocte iudicāe cū lumib^o vt in. c. cōsuluit d. offi^o
dele. et de isto p bar. in. l. q añ kalōis. ff. e. Aduerte tñ q qñ aliqz ē citat^o
vt certa hora diei opare deat. ille act^o ad quē qz ē citat^o nō posset fieri
alia hora et si fiet diceret scus pte nō citata. l. alit in pn^o. ff. qd vi. aut clā
alia hora

que tex. bar. ibi dicitur esse scribendum cum litteris aureis. et sic patet quod nec de iure nec
de equitate iudex post primum diem potest ferre sententiam. ¶ In glo. Annuos ibi. l. q. h
ano in hac materia sic concluditur cum quibus quibus potest peti quod in tempore debet aut tempus
appositum gratia demonstrationis ut hodie promitto et potest peti ante diem finitum. h
tamen statuit tempus arbitrio iudicis ad solvendum ut. s. in glo. sup. d. confesti et in glo.
sup. d. nec eo ipso est textus in l. lib. hō. s. x. ff. e. aut potest tempus gratia limitande ob
ligatois ut promitto tibi. x. q. ad viua et statim potest peti. h. tamen etiam statuit tempus
arbitrio iudicis ad solvendum. l. eū q. s. q. ita. ff. e. aut potest tempus gratia dilatois
ut promitto h. ano vel ano. xij. tunc regulariter potest peti in si tempus. q. ceteris tempus
appositum fauore promissor. l. q. h. ano. ff. eo. h. est verum nisi verba referant ad re
cipe debent ut volo eum esse liberum. xij. ano q. tunc peti in primo tempus. l. si ita
fuerit libertas. ff. maumil. testa. Aut ponit tempus gratia multiplicande obligatois
ut promitto annua vel singulis annis quod idem est secundum bar. vt. d. l. q. h. ano et tunc de
bet in primo tempus ut l. si stichum s. stipulatio. ff. e. Fallit in tribus casibus. primo quia
prestatio dicitur fieri ob necessitate ut p. alimēt. l. nec semel. s. q. in hitatione. ff. q. n.
dies legati cedit. scōs casus est quia prestatio est faciēda ex futuris fructibus. l. fir
mie. s. si. ff. q. n. dies lega. cedit. terti casus est quia ponit tempus in executōe ut si nō
soluas tali die promittit. singulis annis. x. q. tunc in si. tempus potest peti vt. l. lca. ff. si
ter. pe. De isto latere p. bar. in. d. l. q. h. ano. In e. glo. in si. de ista materia gl.
tractat p. bar. in. l. si stichum s. stipulatio. ff. e. et opio glo. h. dicit tenet. ¶ In
glo. pure scia in si. de isto latere p. bar. in. l. eū. s. q. ita. ff. e. et ibi dixi Circa ist
tud quod Jo. fa. pōe q. promitto tibi. x. annua vel singulis annis an intelligat quod
ad viua. glo. in. d. s. stipulatio tenet q. sic et idem tenet bar. ne obligatoes
p. petuētur Conrui tenet Jo. fa. et melius per illum textum iuncta. l. si pactū
fit. de proba. Nam in dubio stipulator intelligitur p. videre sibi et heredi
bus suis. secus autem esset in legatis annuis quia intelligunt illa quantum
quoad viua tamen vt. l. in annalibus. C. de lega. ¶ In glo. defertur Nota
ex hac glo. q. debitor conditionalis ante euentum conditionis non dicitur
proprie debitor nec ante dicitur obligatus. quod valet ad statuta Sed
quero an debitor condicionalis constituat in mora per euentum conditōis.
respōdet q. nō secundum bar. in. l. quod dicim. ff. de solu. ¶ In glo. probare
in fine Nota ex hac glo. qualiter probat interesse. quia contra dolosum
probat per iuramentum in litez contra alios per testes. facit istud in ar
gumentum pone q. scolaris recedens de studio ponit cistam suam clausam
et signatam apud aliquem et postea reuertit et reperit cistam aptam. certe scola
ris poterit iurare in lite contra depositarium p. interesse suo secundum bar. in. l. actio
nibus. ff. de in litem iura. de quo per ynnoc. in. c. si est quod me. ca. No
uerit ad vnum q. in odium eius qui fecit violentiam poterit quis iurare
in litem super amissione quarumcunq. rerum. nec oportet probare res
amissas secundum glo. notabilem in. l. si quando. C. unde vi. ¶ In glo. si in si. No
ex hac gl.

ex hac glo. q. pena semel omisa nō p̄t apli' omitti. qd̄ vez nisi actū sit vt
pluries cōmittat. Sz circa istud q̄ro an soluēdo penā q̄s liberet a pacto
R̄ndet q̄ sic p. l. rescriptū. §. si pacto. ff. de pac. qd̄ verū nisi d̄cm fuisset rato
manēte pacto vt. d. l. q̄ si d̄e seq̄t r. ca. de duob' reis stipulādi vt. p̄mittēdi

Rubrica de duobus reis stipulādi et p̄mittēdi

Continuatio patet inspicienti bñ textū Sequit̄ nigrū Et stipulandi

Et stipulandi et p̄mittēdi Duo vel plēs rei
mittēdi p̄nt: cōstitui si id̄ agat̄ tate vel exp̄sse. et dictio eadez
stitutionē duozū reozū inducit. ac solutio vel solutiōis recep
tio vni' correoꝝ talē obligationē extinguit nec disp̄itas in q̄litate impe
dit stitutionē duozū reozū hoc dicit vsqz in fi. Ite titul' diuidit̄ in q̄tuoz
ptes qz p̄mo ponit̄ d̄cm. sc̄do illi' declaratō ibi stipulādi. tertio pōit̄ esse
ctum ibi ex hui' mōi. q̄rto tollit̄ dubiū ibi ex duob' Nō q̄liē stituunt̄ plu
res rei stipulādi. puta qñ plibus int̄rogātibus de vna sūma vel re vnus
in otinētī r̄ndeat vnicuiqz v̄m p̄mitto sec' si fiet ex int̄uallo puta si int̄
vnā r̄nsionē et aliā p̄missoz diuertēt se ad actus ēneoz vt h̄ in gl. super
Ab̄o sp̄odeat. Nō ibi duo plēs v̄o q̄liē stituunt̄ plēs rei p̄mittēdi p̄ q̄
sciēd̄ qz q̄tuoz mōis stituunt̄ vno mō exp̄sse qñ exp̄sse agit̄. l. iij. §. qz pactū
ff. e. sc̄do si apponat̄ dictō eade vt h̄ in h̄si. duo et. l. ij. ff. e. tertio mō si ap
ponat̄ dictō insolidū. l. iij. §. vbi. ff. e. q̄rto si apponat̄ dictō cuilibz vel q̄libz
l. si ex plib' ff. de leg. i. et si circa istud hodie sit aliq̄d inouatū dicit̄ cū gl.
fi. Ite nō in §. ex hmōi qz duo rei p̄mittēdi sunt obligati in solidū et duo
rei stipulādi h̄nt debitorē singlis obligatū in solidū solutō tñ vni' rei p̄
mittēdi liberat aliū et receptō vni' rei stipulādi liberat debitorē ab alio
et h̄ ē vez qñ totū debitū ē solutū Sz si ps solutiōis eēt sc̄a vni correoꝝ
residuū potēt solui alteri correo. l. q̄ hoiez. §. i. ff. de solu. et s̄it̄ si creditor
exegerit ptē ab vno correo poterit residuū petē ab alio. lex toto §. i. de
lega. p̄. de q̄ lati' p̄ bar. in. l. ex duob' ff. e. Ite nō in §. ex duob' qz in
stitutionē duozū correoꝝ vn' p̄t se obligat̄ pure alii in diē vel s̄b d̄itionē
nec illa imp̄itas viciat stitutionē duozū correoꝝ. In gl. sp̄odeo in fi. hec
glo. maledicit̄ qz iure bñ stituunt̄ duo rei. etiā si nō exp̄mit̄ dictio in solidū
Ab̄i gr̄a si agat̄ qz sint duo rei vt in. d. §. cū in tabul. dicit̄ tñ oy. qz hodie
ad hoc qz sint duo rei optz qz agat̄ qz exp̄mat̄ dictio in solidū In glo. sup
Ab̄o liberat in fi. Nota qz non solū in stipulationē possunt constitui duo
rei sed etiā in quolibet alio contractu. In glo. potest in fine Nota ex
hac glo. qz imparitas in qualitate non viciat constitutionē duozū reozū
sed imparitas in quantitate vel sp̄etie sic. et pōt esse ratō quia quādo est
disparitas in quantitate vel re tunc est disparitas in substantia obliga.
tiōis. sec' qñ in q̄litate. qz tūc ē disp̄itas circa accidēs de q̄ plene p̄ bar.
in. l. cū

in. l. cū duo. ff. e. **I**n glo. si. ibi negotiorū **N**ō ex hac glo. qua actōe p̄te
dneiri duo rei adinuicē. i. q̄ actōe vn̄ correoū soluēs totū repetit p̄te ab
alio. qz potēit ueniri actōe mādati vel actōe negotioꝝ gestoꝝ vl̄ actōe
p̄ socio de q̄ plene p̄ bar. in. l. reos. ff. e. **I**n e. glo. ibi. **C.** e. l. i. q̄lit vn̄ corre
oꝝ p̄iudicet al̄i dic q̄ petitiōe lit. testatiōe pacto sn̄ia et lib̄ de q̄ plē
p̄ bar. in. l. ex duob̄. ff. e. **I**n e. gl. in si. **C.**irca istud q̄ro q̄o hodie sit inoua
tum in cōstitutōe duozū reozū dic q̄ in duob̄ reis credendi vel stipulādi
nihil ē inuouatū nec in mō cōstituēdi nec in mō exigēdi s̄m bar. in. l. ij. vbi
q̄. q̄nto q̄ro. ff. e. **S**z in duob̄ reis debēdi seu p̄mittēdi in mō constituēdi
etiā nihil est inuouatū qz cōstituunt hodie sic olim vt voluit s̄ glo. sup̄ s̄.
spondeo. qd̄ p̄cedit s̄m illā opionē s̄m quā oportebat in solidū exp̄mere
iure veteri vt nōt bar. in. l. ij. ff. e. s̄ in mō exigēdi ē hodie imutatū. qz licet
hodie sūt oēs rei obligati in solidū t̄n h̄nt b̄ficiū noue cōstitutōis de
duob̄ reis qd̄ ē q̄ vnusq̄sqz cogat solū p̄ p̄te sua et nō in solidū q̄n oēs
sūt p̄ntes et solnēdo. etiā si s̄ actum eēt exp̄isse q̄ vnusq̄sqz in solidū tenea
tur vt in autl. **B** ita et ibi p̄ bar. in. l. ij. **C.** e. qd̄ b̄ficiū cessat si alter correi
oꝝ ē absens vel nō soluēdo vel si renūciatum sit beneficio noue cōstitū
tiōis vt. d. autl. hoc ita et p̄ bar. de isto in. l. ij. s̄. q̄rto q̄ro. ff. e. **I**tē q̄ro an
duo rei debendi iutelligant̄ inuicē fideiubē videēt q̄ resp̄cū creditoꝝ nō
dicunt̄ inuicē fideiubē et sic nō h̄nt b̄ficiū eple diui adriani de q̄ in autl.
p̄nte. **C.** de fideiūs. nisi hoc actū esset inter eos vt. l. reos. ff. e. p̄ bar. vl̄ nisi
e s̄z color q̄nt̄ a credito ē vt qz cepit filiū familias p̄ debitore vt. l. s̄ 7 iu
lianus. ff. ad mace sed in respectu ad se inuicē vident̄ fideiubē p̄ se inuicē
in cā onēosa q̄q̄ ad vnū t̄n pueniēt res vt. l. vir vxori. ff. ad velley. **I**tē
etiā in cā lucratiua correi sūt socij. l. in legē falcidiā hoc est ob̄uandū. ff.
ad. l. falcī de quo p̄ bar. in. l. reos. ff. e. **S**equit̄ r̄. ca de stipulatiōe seruoꝝ

Rubrica de stipulatione seruoꝝ

Quā est. s̄. de stipulatiōe liberoꝝ hoim sequit̄ mō de stipulatiōe seruoꝝ
et effect̄ harū stipulationū ē. qz quicq̄o s̄uus stipulat̄ d̄no adq̄rit vt i. s̄
in p̄tate. s̄. de his q̄ sūt sui vel alieni iur. 7 istud defuit ad adq̄ritiōes que
fiūt p̄ mōchos. nā monachi respectu monasterij habent̄ sic serui respectu
d̄noꝝ s̄m innocē. in. c. cum olim de p̄uile. de quo notauī lati⁹ in r̄. ca. ff. e.
Sequit̄ nigrū seruus ex p̄sona d̄ni.

Seruus ex persona domini. **S**eruus stipulando
sibi domino consuo
vel impersonalē d̄no adq̄rit si viuat. alias hereditati iacēti nisi
fuerit factū. quia illud s̄uus adq̄rit sibi. et seruus communis
stipulando sibi vel d̄nis suis nomibus appellatiuis vel impersonalē. adq̄
rit omnibus domis pro diuersis portionibus. nisi iussu vn̄ius stipuletur
vel nomina

vel noiatim vni. vel qz oibus nō pōt adq̄ri hoc dicit. **Nō** q̄ sus stipulan
di p suos iudicat ex psona dñoz. qz capacitas vel incapacitas serui iu
dicat s̄m capacitatē vel incapacitatē dñi. l. si m̄ 7 tibi. § regla de lega. i.
Sec̄do nō ibi h̄ et hēditas q̄ hereditas iacens rep̄ntat psonā defūcti et
nō hēdis. et ē rō qz psona defūcti ē certa. psona aut̄ heredis ē incerta. qz
nescit an velit adire hēditatē v̄l nō et p h̄ ē expedita gl. s̄r d. defūcti. **Itē**
nō in dñi. idē qz q̄ su^o hēditari^o stipulādo adq̄rit hēditati iacētī. et p illā
futuro hēdi qz adicō hēditati. r̄trahit̄ ad t̄p̄s mort̄. l. hēs q̄nqz. ff.
d̄ acq̄ hē. **Itē** nō in dñi. siue aut̄ dñō q̄ su^o stipulādo impsonalit̄ adq̄rit
dñō. qd̄ vez̄ si impsonalitas ē ex p̄sōa stipulātis sec^o si eēt impsonalitas
ex pte p̄mittēt. vt in aut̄. si q̄n. **C. de cōsti. pecu.** Et rō diuersitatis est. qz
nō p̄sumit̄ q̄ in dubio q̄s se vellz obligare ar. l. cū de indebito. ff. d̄ p̄ba.
Sz indubio bñ p̄sumit̄ q̄ q̄s bñ velit sibi adq̄rē. l. si pac. ff. de p̄ba. **Itē**
nō in dñi. idē iur̄. q̄ fili^o fa. et su^o eq̄pant̄ h̄ est vez̄ q̄ ad p̄fecticia in totū
vel q̄ ad aduēticia q̄ ad vsufruc. vt h̄ in gl. s̄r d. p̄nt et in tractib^o q̄a ob
ligat̄ p̄r ex tractu filij sic dñs ex cōtractu sui de peculio. l. i. § p̄tāt. ff. de
pecu. **Sz** tñ in criminalib^o disuēniūt qz p delicto sui dñs p̄t dare suū p
noxā v̄l defēdē suū et solue dānū alēi. l. i. et l. noxal. ff. de noxa. **Seco** p
delicto filij p̄r nō p̄t dare filiū nec teneē p̄r emēdare dānū nec defēdē
filiū si nō vult vt. d. l. noxali cū. l. se. **Itē** nō in s̄ h̄ cū s̄m q̄ su^o stipulan
do s̄m nō adq̄rit dñō. qd̄ ē vez̄ ip̄m s̄m. bñ adq̄rit dñō tñ vtilitatē vt h̄
in gl. s̄r d. dñs. **Itē** nō in s̄ su^o cōis q̄lit̄ seru^o dñs adq̄rit dñs cōib^o et p
q̄b^o p̄ub^o. **Circa** qd̄ sic occlude vna cū gl. h̄ sup̄ d. stipulādo aut̄ seru^o dñs
stipulat̄ sibi vel impsonalit̄ v̄l dñs suis p̄ d̄ba appellatia 7 adq̄rit singul^o
dñs p̄ portōe dñica si oēs dñi sint capaces illi^o rei alias tñ illis q̄b^o p̄t
adq̄ri vt h̄ in s̄ h̄ si alē. **Aut** seru^o stipulat̄ dñs p̄ noia p̄pria et appellatia
et tūc inspiciē qd̄ nomē p̄cedat. nā si p̄p̄riū nomē p̄cedat adq̄rit̄ p̄ v̄tili
bus si appellatiuū adq̄rit̄ p̄ dñicis. de q̄ p̄ bar. in. l. si cōis seru^o. ff. e. **Sic**
etiā distiguē et q̄n aliq̄o relinquit̄ sacerdoti vel c̄po ad hoc an sciat̄ an
q̄rat̄ sibi vel ec̄cie vel ānuā. § ticia de ānu. leg. c. requisisti eē de testat. **Sic**
etiā distiguē quādo aliq̄o cōmittitur prelato si intelligatur sibi vel suc
cessoribus cōmissum vt videatur an committatur sibi sub nomine digni
tatis an sub nomine proprio vt in. c. quoniā abbas extra de offi. deleg.
facit quod nōtur in. l. t̄le pactū. § si. ff. de pac. **In** glo. pleriqz ibi furtuz
fieri nō pōt. **Nō** hic q̄ furtū nō pōt fieri hēditate iacēte. quod intel
lige verum ad hoc vt actiōe furti agere possit. sed tñ tenetur ille faciens
furtum seu rem hereditariam subtrahens de crimine expilate heredita
tis. **Pro** quo crimine imponit̄ pena exordīnaria arbitraria vt. le. ij. ff. de
crimine expilate hereditat. teneē etiā actiōe in factū ciuiliē. l. si. **C. e. In. e.**
glo. ibi tribus casib^o puta si res hereditaria sit pignozata vel cōmodata
vel talis

vl' tal' in q' ali' bz usufructu nā tūc dicit' fieri furtū Sz tñ illud furtū sit cre
ditori comodatario vl' usufructuario resp'cu iur'. qd' hēt in illa re In e. ibi
pmitti nō p't et ē rō qz usufruc. adhēt p'sone nā nō p't stare sine p'sona. ff.
de usufru. l. ticia. §. si. et. ff. de stipula. p'uozū. l. usufructus

Rubrica de diuisione stipulationū.

Ita ē q'liter stipulationes fiāt. vepz qz nō oim stipulatōnū eadē natura
sō seqt' vidē de diuisione et eaz differētis Seqt' nigz stipulatōnū alie
Nō sūmat qz p'cedit diffini
tiue et diuisiue et cōcor. ad

Stipulationū alie sunt. Nō sūmat qz p'cedit diffini
tiue et diuisiue et cōcor. ad
l'az. l. stipulationū. l. qnta. ff. e. Et nōbilia sūt clara ex l'ra q' tñ
aliqntulū declarabunt p' glo. In gl. iudiciales Nō ex hac gl.
cū lequē. iūda glo. sup' vbo veniūt q' d'ra sit inē stipulatōes iudiciales 7
ptozias 7 q'liter vna agnoscat' ab alia. Nā q' tuoz sūt d're s'm istā gl. Pri
ma nā p' stipulatōes ptozias pncipalit' adit' p'toz nō iudex Sed p' iudi
ciales incidēt aditur iudex Sz ipa d'ra nō placet qz p' iudiciales pōt
etiā pncipalit' iudex adiri s'm bar. in. d. l. qnta. Scda d'ra ē qz p'tozie sūt
scpte in vno tractatu Sed iudiciales sūt dispse p' totū corpus iuris. nec
hec d'ra placet qz stipulatio damni infecti et vt legatoz noie caueat' sūt
p'tozie. et hoc in vbo p'tozie et tñ ille multū remote ponūtur a ty. de p'to.
stipu. Tertia d'ra est quā aliq' ponūt quia p'tozie stipulationes in'ponūt
tñ corā ordinarijs iudicibus s' iudiciales corā q'buscunqz iudicib' nec
hec d'ra placet. nā stipulatio iudicatū solui est p'tozia. et tñ illa in'ponit'
corā quibuscunqz iudicib' vt. l. mior. cum. l. se. ff. de mino. Est ego q' rta d'ra
et ista placet qz p'tozie stipulationes sūt ille que inuēte sunt a iure p'tozio
Judiciales aut' ab alijs p'tibus iur'. ar. §. stat. s. de iure na. gen. et ciuili
Est eni magn' effectus an stipulatio sit p'tozia vel iudicialis. Nā p'tozia
durat tñ anno Iudicialis vero est ppetua. §. de ppe. 7 tpa. ac per totum
Alius effectus est quia p'tozia stipulatio interponit' regularit' cuz fide/
iussore vel pignore vel iuratorio cautione l. p'tozie stipulationes. ff. de p'
to. stipu. Sed in iudiciali sūticit nuda pmissio. nisi aliud fuerit dictū. l. san
ctimus. C. de d. signi. Terti' effect' ē qz p'tozie stipulatōes hēt suā formā
ita q' nō licz eis aliq' addē vl' minuē vel imutare remanētib' p'tozijs. l.
in quēstionalib' ff. de d. obli. s' in iudicialib' licz mutare vel minuere. l. in
oib' ff. de iudi. Quart' effect' q' in iudicialib' vno hēdū nō defēdente
pena omittit' cōn oēs. l. eadē. §. carho. ff. de d. ob. Sz in p'tozio omittitur
solū p' pte nō defēdēt. l. penales. §. Julian'. ff. ad. l. falci. Quint' effect' qz
p'tozie in'ponunt' q'ncunqz petitur etiā si non multū interfit. l. minor. §. si.
ff. de pecu

ff. de cura. Judiciales aut non interponunt nisi videatur boni et equi ut
 d. l. in oibus In glo. cōes ibi et ita dicit iudicial. Nō ex hac glo. q̄ stipu-
 latio rē pupilli saluā fore quā inēponit tutor qñ vult administrare negotia
 pupilli dicit cōis stipulatio. h̄ nō illa rōe q̄ glo. mouet. sed alia nā ip̄a in-
 uenta ē in aliq̄ casu a iure p̄torio. puta qñ p̄stat a tutore pupillo cui de-
 cernit administratio. l. i. ff. e. Itē et alio casu introducta ē ab alijs p̄tib⁹ iur.
 puta iuris ciuil. l. cū p̄stat ab vno tutore alijs tutorib⁹ p̄t discordiā vi-
 tādā. l. iij. ff. d. admil. tu. 7 tūc d̄z iudicial. 7 h̄ sac. colligit ex s̄ cōes. 7. In
 ea. glo. in fi. Nō ex hac gl. q̄ stipulatō de rato d̄z cōis nō illis consideratō
 nib⁹ vt gl. voluit h̄ alia nā aliqñ repit̄ inuenta a p̄tore vt qñ inēponit a
 p̄curatore actor. et tūc dicit p̄toria. l. nō solū s̄ q̄ alieno. ff. de p̄cu. et ali
 qñ repit̄ inuenta a iure ciuili scz qñ inēponit a p̄curatore rei et ideo dicit
 iudicialis. l. pomponi⁹. s̄ h̄ et his. ff. de p̄cu. et sic p̄t p̄bari cōis In glo. d̄
 dolo in fi. Nō ex hac glo. q̄ stipulatō de dolo ē iudicialis et h̄c p̄stat
 creditor cū restituit pign⁹. et s̄t̄ ille q̄ d̄enat⁹ ē restitue rē mobilē cuius
 v̄sūcapiōnē p̄pleuit post litē cōtestatā In gl. de p̄sequēdo ibi s̄ q̄ si h̄ Nō
 q̄ caucio de p̄sequēdo suo fugitio et restitueō eo vel p̄cio restitueō ē
 iudicial. 7 h̄c stipulatōz inēpōit ille q̄ p̄ metu abduxit suū alienū q̄ post
 tea aufugit. In e. gl. in fi. Nō q̄ p̄tor agēs redebitoria cōtra v̄ditōz
 d̄z cauē v̄ditōz de p̄sequēdo suo si p̄t In gl. d̄ mēo Nō ex hac gl. que
 singlar. reputat q̄ illd̄ dicit̄ merū qd̄ ē sepatū et abstractū a s̄ba cui⁹ li-
 bet alci⁹ entis ita q̄ nullā cōionē h̄z cū alio et ideo si statuto caueat. q̄ a
 mēa inflocutoria nō appellet nō phibet̄ appellatō ab inflocutoria h̄nto
 vim diffinitie. Ita nōt angl. in. l. v. ff. d̄ v. ob. In gl. ediliae in fi. Nota ex
 hac gl. q̄ stipulatō ediliae ē p̄toria. stipulatio tñ duple ē cōis. et differit
 iste qz stipulatō duple aliqñ introducta repit̄ a p̄tore videlz qñ inēponit
 p̄ aiāli vel p̄ suo s̄et aliqñ repit̄ introducta a iurisconsul. videlicet qñ in-
 t̄ponit p̄ alijs reb⁹ viciōs. l. iur. consul. s̄ p̄tori. ff. de euictis ediliae s̄ est
 p̄toria In gl. strahēdaz in fi. Nō ex hac glo. cōiuncta tex. q̄ v̄bicūqz p̄t
 strahi ibi pōt stipulatio interponi fallit hoc in libero hoīe vt in glo. p̄ce-
 denti Sequit̄ Bl. ca. de inutilibus stipulationib⁹.

Rubrica de inutilibus stipulationibus.

Nullū est. s̄. q̄liter stipulatiōes strahunt̄ verū qz aliqñ cōtrahunt̄ inuti-
 liter ideo sequit̄ vidē de inutilib⁹ stipulatōib⁹ Sequit̄ nigrū oēs res que
Omnis res que dominio nostro. Res q̄ in rerū
 natura non sūt
 nec in cōmercio hoīm. in stipulatōz deduci nō p̄nt. nec dubius
 euētus cōsideratur. imo si res deueniat ad hoc. vt non possit
 esse in cōmercio hoīm. licet antea fuerit. viciat stipulationē. Itē q̄s p̄mit-
 tendo factum alienū non obligatur. nec quis alteri suo iurī non subiecto
 stipulari pōt

stipulari pōt hoc dīc vsq; ad s̄ p̄tērea. Nō p̄mo q̄ oīs res q̄ possit dñio
nō subīci pōt in stipulatōne deduci sc̄o nō in dñi. at si q̄s q̄ res que nō
sūt in rerū nāta nec in cōmercio hoīm nec esse p̄nt non p̄nt in stipulatōez
deduci vt hō mortu⁹. res sacra. et siles vt hic in tex. Itē nō ibi vel rē suā
q̄ stipulatio rei p̄prie nō valet. et est rō vt voluit hic glo. sup̄ d̄bo suā. qz
cū sua sit āplius āpli⁹ sua fieri nō pōt. Itē nō in dñi nec in pendēti q̄ q̄/
q̄ res publica p̄t effici puata et res religiosa p̄phana et liber hō su⁹ hoc
tñ nihil p̄dest q̄ ad validitatē stipulatōis. et ē ratio vt voluit h̄ glo. sup̄
d̄bo p̄tin⁹. qz stipulatio pura nō p̄t suspendi. Mel melior rō qz aduersa
fortūa nō ē spectāda. l. inē stipulantē. s̄. sacra. ff. de d̄. obli. et sic all. iste tex.
q̄ euēt⁹ rei ad quē p̄ns stat⁹ nō tēdit non ē spectādo⁹ Itē nō in dñi. Item
cōn. ad qd̄ sp̄ all. q̄ res deueniēs ad casū a q̄ incipē nō p̄t viciat. qd̄ est
vez nūi statī ab inicio tēdēt ad illū euētū vt in s̄. q̄ si viuo. s̄. de lega. quē
gl. h̄ sup̄ d̄. extiguit all. de q̄ lacī⁹ p̄ bar. in. l. et si plūb⁹. s̄. et si placeat. ff. de
d̄. ob. Itē nō in s̄. si q̄s aliū q̄ q̄s nō obligat. p̄mittēdo sc̄m alienū. Rō est
qz stipulatōes sūt inuēte vt q̄s stipulet⁹ id qd̄ sua inē est h̄ h̄ nullū inēesse
īpe stipulator p̄t ose q̄ vt. ff. de d̄. ob. l. stipulatō ista in p̄n. Itē nō in dñi. q̄
si effectuz q̄ si q̄s p̄mittat se factuz v̄l curaturū vt all. faciat. talis obli
gat qz tal̄ intelligit sc̄m suū p̄mittē ocoz. l. inē stipulatē. s̄. i. ff. d̄. d̄. ob. In
dubio at̄ qñ q̄s simp̄r p̄mittit aliū factuz intelligit p̄mittē se curaturū vt
l. q̄ aut̄. s̄. h̄ et si su⁹ q̄s. ff. de oco. pecu. Ita nōt angl. in. o. s̄. p̄mo. Itē nō
in s̄. si quis aliq̄ q̄ alēi stipulari vel pacisci null⁹ p̄t et ad h̄ sp̄ all. ocoz. l. sti
pulatione ista. s̄. alēi. ff. de d̄. obli. qd̄ ē vez nūi stipulās eēt alēi subiect⁹ rōe
domini v̄l obediētie vel rōe vsufu. vt h̄ in gl. sup̄ d̄. iuri. Itē nō in d̄. pla
ne q̄ licet eīne⁹ nō possz adīci ad stipulatōz si nō inēst stipulat. tñ pōt
adīci ad solutōez rei. et adīcto p̄t solui etiā inuito creditoē Creditor at̄
hēt cōn. adīctū recipientē solutionem actionē mandati. Itē nō in dñi. q̄
si q̄s. q̄ stipulatō sc̄a sibi et eīneo solū tenz p̄ pte stipulator. qz sic stipula
tio ex pte vni⁹ tñ tenet. Ex q̄ nō q̄ vtile p̄ invtile nō viciat et ad h̄ etiaz
all. et istud vez in sepabilib⁹ secus in inseparabilib⁹ vt in cōnrio gl. lup. d̄.
valebit de q̄ lati⁹ p̄ bar. in. l. grece. s̄. ill. d̄. ff. de fideiū. Itē nō in d̄. ei vero
q̄ si quis stipuletur alteri qui sub ptāte stipulantis est. valet stipulatio et
sic p̄t potest stipulari filio. quia pater et filius eadē p̄ona censent. et vox
p̄ris et vox filij. et ecōn. ad qd̄ semp̄ all. ista l̄ra. In glo. p̄ma in fi. Nō hic
quoz mōs qd̄ res nō d̄r eē sub dñio nō et id̄ in ill. impossibilitas viciat
tractū lz nō viciaret vltias volūtates vt in s̄. impossibil. s̄. de h̄. institū.
In gl. sacra in fi. Nō ex hac glo. q̄ res sac̄ et siles Itē et res aliena p̄nt
vendi. quod est verum si emptor fuerit ignorans. secus si fuerit sciēs. q̄a
tunc imputandum est emptori. In venditione tamen non curatur an
sciat vel

sciat vel ignoret. qz sp tenet ad restitutionē p̄c̄i vt nōt in. l. et liberi. ff. de
strahen. ep̄. ¶ In glo. forū in si. p̄ma expositō melior ē vt. c. forū de d. sig.
¶ In glo. vbi obligabit ibi. l. cū pupill. Nō q̄ reglarie q̄s p̄mittē do sc̄m
al enū nō obligat. nisi adiciat p̄ca. fallit in q̄nqz casib⁹ hic in glo. nōt. in
q̄b⁹ tēnz obligatō etiā resp̄cū ex̄neoz. et nisi fiat q̄d ē p̄missū omittit si
p̄ulatō adintereē. et dū dicit glo. de stipulatōe h̄re licē dic q̄ ista est illa sti
pulatō q̄ vtunt nōri in instrum̄tis dū dicūt et p̄miserūt legitime defendit
ab oi hoie et vniuersitate. i. q̄ sibi liceat h̄re rē ⁊ ea vti ⁊ frui in q̄ p̄missū
one venit etiā sc̄m ex̄neozū molestatiū. q̄d intellige vezz q̄n celebrat talis
cōtractus de cui⁹ nata venit euidio. vt nōt glo. in. l. inē stipulante in p̄n.
ff. de d. ob. Alias ista stipulatō de sui natura solū p̄phēdit sc̄m p̄mittēt
et factū eozz q̄s quis p̄hibere pōt vt notat in. l. stipulatō ista s̄ q̄tēnus
ff. de d. ob. ¶ In glo. nihil agit in si. Nō hanc glo. et semp̄ recurrē ad eā q̄n
q̄s alteri pōt stipulari et declara eā p̄ sex regulas quē admodū fac̄ bar.
in. l. stipulatō ista s̄ alti de d. ob. Prima regula q̄n vba stipulatōis cōferunt
oīnō in altez vt p̄mittas. x. ticio et nō valet stipulatio vt hic et. l. q̄cūqz
ff. de ac. et ob. Fallit in tutore curatore adōri filio et suo vt in glo. Se
cūda regla q̄n verba stipulatōis cōferunt in p̄sonā stipulantis et verba
executoria in p̄sonā alterius vt p̄mittis mihi q̄ dabis ticio. x. tunc valet
stipulatō. si mea interest. puta si ticius sit meus creditor. alias nō nisi in p̄
sonā tutoris curatoris et adōris. l. eū qui s̄ si adōre. ff. de osti. pe. vel nisi
p̄curator dicēt p̄mittis mihi q̄ dabis dño meo. l. penl. C. ad exhibēdū.
Tertia regula q̄n verba obligatiua sūt in p̄sonalia et vba executiua cō
ferunt ad aliū vt p̄mittis q̄ dabis ticio et non valet stipulatō. l. si ita sit
p̄latus. ij. s̄ grisogon⁹. ff. de verbo. obli. Quarta regula q̄n verba stipu
lationis et verba executiua impersonaliter p̄ferūtur tunc valet stipula
tiō. quā indubio intelligit p̄sona stipulātis in. d. s̄ grisogonus. Quinta
regula que est clara q̄n ambo verba dirigunt in p̄sonā stipulātis qz va
let stipulatio. Sexta regula q̄n vtrumqz vbi cōferē in p̄sonā stipulātis
sed noie alterius tuc valet stipulatio vt p̄mittis mihi q̄ dabis mihi no
mine alteri⁹ vt videmus in p̄curatore ⁊ negocioz gestore vt. l. stipulari
ista s̄ si stipuler ⁊ ibi late per bar. ff. de verbo. obli. ¶ Itē nota singulari
ter ex hac glo. ad quōd semp̄ allegat q̄ p̄sona publica pōt alteri stipula
ri et sic sacerdos pōt alteri stipulari et iudex et notari⁹ et similes. In gl.
Scio in si. Nota ex hac glo. q̄ adiectō pōt solui. sed non heredi adiecti.
quod verū dūmodo iste adiect⁹ sit in tā bono statu ⁊ stipulator nō suēt
litē otestat⁹. q̄d fac̄ in ar. pone q̄ ego relinquā p̄curatorē meū in domo
ad subleuandū debita mea et ille efficiat ribaldus q̄ debitorēs ei soluen
tes nō liberant et ad hoc all. d. l. cū q̄s. In glo. nō plus ibi. l. fundi s̄ ibi
interest venditoris vt totus fundus sit vendit⁹. Sequit⁹ s̄ p̄terea inuit.
p̄terea

q̄ debitorum et iouētes ſi liberant̄ et ad hoc allegatur d. l. cuꝝ quis In
g. l. non plus ibi l. fundi ſed ibi intereſt venditoris vt fundus ſit venditus

Preterea inutilis eſt ſtipulacio. ſtipulacō viciat̄ p̄ dīuez
ſubiectionis et poteſtatis ac racione morbi et racione etatis quia ipubes
infans maior tamen infante poteſt ſtipulari **E**ciam ſine tutoris auto
ritate ſed ſe n̄ obligare ſine eius conſenſu nec ſufficit conſenſus patris ad
hoc vt impubes poſſit ſe obligare hoc dicit **I**tem nota q̄ reſponſio nō
congruens viciat ſtipulacionem concor. l. i. ſ. cum autem adicit et ibi p̄ glo
et doc. ff. de ver. ob. **I**tem nota ibi nam ſi ad quod ſemper allegat̄ q̄ rā
ſio intelligitur ſm interrogacionem cum eiſdem q̄litatibus facit p̄ teſte q̄
deponit q̄ ita eſt quia vidit **I**tem nota in d. itez inutilis q̄ poteſtas pa
tria et dominica impediunt ciuilem obligacionez **I**tem nota in ſ. mutū
q̄ mutus et ſurdus omnino furioſus mente captus et prodigus non poſ
ſunt ſtipulari facit l. i. in principio ff. de ver. ob. **I**tem nota in ſ. pupillus
q̄ pupillus maior infante poteſt cum tutoris auctoritate ſe obligare ſed a
lium ſibi poteſt obligare ſine tutoris auctoritate et rācio drē eſt q̄z condici
onem ſuam meliorem facere poteſt deteriozem vero nequa q̄z ſ. de aut. tu
bi ſtipulari ſine tutoris auctoritate et eſt rācio quia caret intellectu l. in ne
gocijs ff. de re. iu. et dicitur infans vſq̄ ad vii. annum l. ſi infanti C. de iu.
d. li. et hoc voluit hic g. ſuper ver. infans **I**tem nota q̄ proximus infanti
i. maior ſeptem annis poteſt ſibi ſtipulari eciam ſine tutoris auctoritate et
hoc ex equitate quemadmodum proximus pubertati. i. qui eſt decem āno
p̄ cum dimidio poteſt ſibi ſtipulari **I**tem nota in d. ſed qui in poteſtate
parentuz q̄ filiuffa. impubes ec̄ ſi obligat̄ cū oſenſu patris **R**ācio eſt quia
illa auctoritas non eſt ſufficiens ad obligandum filium quod eſt verum in
his in quibus pater nullam adminiſtracionem habet ſecus in illis vbi ha
bet adminiſtracionem l. ſi ſ. neceſſitatem C. de bo. q̄ libe. et de iſto laciuſp
bar. in l. ſi ſ. i. ff. de ver. ob. **I**n g. verbi obligari **A**n filius conueniatur i
ſolidum vel in pte dico aut durat patria poteſtas et tunc in ſoliduz exo
tractibus ſnis ff. de pecu. l. ſi quis cum fillo **A**n poſt et tunc inquantū facē
poteſt l. ij. ff. quod cum eo **N**iſi ex mendacio obligatus fuerit vel ex delicto
l. ſed ſi ex pte ff. e. in totum autem reſtituitur duꝝ emancipatur ar. l. q̄ ſi mi
nor ff. de in inte. reſti. niſi per teſtatozem fuerit emancipatus exheredatus
ſeu inſtitutus adire nolit vel putauit emancipari vel in adopcionem dari
ſeu heres ex pte minima fuerit inſtitutus vt d. l. ij. nam tunc inquantuz fa
cere poteſt conueniatur niſi in iſtis duobus caſibus hic in g. expreſſis **I**n
e. g.

e.g. in si. nota ex hac g. duos casus speciales in quibus filius familias non obligatur. primus in capiendo mutuum vt l. i. ff. ad mace. Secundus est in voto facto deo vel reipublice quod intellige de voto reali promittendo certam rem deo vel reipublice vt d. s. voto allegato in g. Sed dices quare quis non obligatur deo sicut priuato respondet g. in d. s. voto quia mihi agitur cum deo q̄ cum homine ar. l. celsus ff. de arbi. Filius familias obligatur ex voto personali quia potest se religioni vouere sine consensu patris dummodo tamen sit dolicapax nam talis potest se diabolo obligare vt in c. puerum extra de delict. pue. ergo etiam deo. **In** g. proximus de isto dixi in l. i. in principio ff. de ver. oblig. et notatur per bar in l. prima ff. de no. ua. Sequitur s.

Si impossibilis condicio obli. Impossibilis condicio viciat stipulationem sed non necessaria immo illa habetur pro pura et inter absentes non potest contrahi stipulatio et statur in instrumento donec contrarium probetur. Item obligationes possunt concipi post mortem promissoris vel stipulatoris vel post mortem moriatur nec dies executionis precedens in stipulatione diem obligationis viciat stipulationem hoc dicit. Nota primo q̄ condicio impossibilis adiecta stipulationi viciat stipulationem concordat l. si imposs. ff. de ver. ob. **Item** nota in d. impossibilis autem que condicio dicitur impossibilis quia illa dicitur impossibilis que de natura non potest impleri. Alijs etiam modo dicitur condicio impossibilis vt vide s. de here. insti. s. imposs. vnde etiam illud quod consistit in voluntate vnius tñ puta imperatoris vel pape dicitur impossibile ita q̄ viciat stipulationem s̄m bar in l. apud iulia s. ff. de le. i. l. otinu. s. cū q̄s ff. de ver. ob. difficultas tamen non viciat stipulationem puta si pauper promittit mille s̄m g. in l. h. s. ex his ff. de ver. ob. Item etiam turpia dicuntur de iure impossibilia scz illa p̄ que tollit libera facultas testandi vt est g. singularis in l. cum dona. C. de transac. **Item** nota ibi at si ita q̄ impossibilis condicio negatiue cepta non viciat stipulationem quia illa est necessaria et pura. **Item** nota in s. item verborum q̄ stipulatio non potest contrahi per nuncium vel per epistolam quia contrahentes debent se exaudire et intelligere s. de d. ob. in pn. **Item** nota q̄ p̄ literas euitandas introductū ē q̄ sc̄ publico instrō donec contrarium probat̄ et ad sepe allegat̄ ista lra. **Item** nō ibi nisi ip̄e q̄ negatiua p̄t. p̄bari vitz p̄ coarctacōm t̄pis et loci vt quis probet illo die non fuisse in tali loco vbi contractus celebratus et ad hoc alle. l. optimā C. de contrahen et omitt. stipu. **Item** nota in s. p̄ mortē q̄ l3 oli n̄ valebāt stipulacōs cepte p̄ mortē stipulatoris vel promissoris vel post mortem q̄ moriet̄ aliq̄s h̄tñ hodie ē correctū p̄ h̄c tex. **In** g.

In g. absentes ibi unde si est in turzi hec g. reputatur singularis quia lz
 trahentes se non videant sed se inuicem exaudiant qd v3 contract' seu sti
 pulacio ¶ In e.g. in fi. In dubio tñ presumit' stipulacio confecta inter pñ
 tes si repiatur verbū pmissit vt est g. notabilis in l. i. C. de strabē et omic
 stipu. ¶ In g. dñimō in fi. Nota ex hac g. qualiter pbat publica scptura
 q̄liter puata nam puata pbat solū vtra pducentem et non p eo de q̄la
 p bar in l. nuda rō ff. de dona. ¶ In g. tota die in pñ. q̄ req̄rant' ad instrū
 publicū vide lac' in l. generali C. de tabelli. li. xi. et de his vide ibi bonā g.
 In e.g. ibi vel dic h̄ exigi ēs nota ex hac g. p̄t testes possit instrū re pba
 ri et varie sunt opiniones bar. tñ in l. ij. si dubite. ff. quēadmodū tel. apiāt
 sic concludit aut vnus de testibus scriptis in instrō tradicit instrō et tal
 facit vacillare instrū et non statur ei nisi esset testis supnumerarius aut
 h̄ testes extranei tradicunt et tunc debent esse ad minus tres ad re pba
 dum instrū siue directe siue indirecte l. in exercen. C. de fide instru. et ibi h̄
 t3 salic. de quo per innoc. in c. cum ioh. heremita extra de fi. instru. ¶ In e.
 g. in fi. Sed quid si reperiantur duo instrā straria eodem die cōfecta cui
 statur Rñdet' aut p̄t constare de positate in hora et tunc illi statur p̄m g. i
 c. si a sede apostolica de p̄bend. in vi. Sed si non apparet tunc statur ma
 gis fauorabili vt pro dote ff. soluto matrimonio l. i. h̄ si vtzqzē eq̄le neu
 trum valet vt notat g. in l. optimā C. de vtra. et oit. sti. Et aduerte h̄ q̄ ēs
 p̄sūpcōs capiuntur ex instrumento p̄ma qd pars sciuerit quid actum ē Se
 cundo qd sit solemne instrumentum Tercio qd verba scripta p notariuz sint
 prolata a p̄tibus l. cum precibus C. de probacio. et ita notat bal. in l. ij. E.
 de rescin. vend. Sequitur. s.

Si scriptum in iustumento. Verbum promissit scriptuz intel
 ligitur cum interrogacione p̄ce
 denti et tot sunt stipulaciones quot sunt res descripte h̄ alteri stipulari nēo
 p̄t nisi sit adiecta pena vel stipulantis interfit Item rem suaz nemo stipula
 tur at qd dissensus in re ac turpis cā viciat stipulacionem Item stipulacio
 condicionalis transmittitur ad heredes et contra heredes et pmissum h̄
 tempore non dz peti nisi in fine tpis nec ante peti p̄t qz pmissor rē dare
 poterit hoc dicit Nota p̄mo ad quod semper allegatur qd solemnitas ex
 trinseca p̄sumit' cor. l. sciendū ff. de v. ob. et ibi la' de h̄ dixi ¶ Itē nota ex
 hoc s. qd simplex rñsio ad plures interrogacōs obligat p̄mittentē ad oēs
 ac si simpliciter ad singulas res rñdisset sec' si ad vnā rē vel aliquā rñdisset
 Item nota ex s. alteriq' alteri nemo potest stipulari et ratio ponit' h̄ i ter
 Et fallit istud in multis casib' h̄ notatis in s. si qd alteri s. e. Itē nō i3 plāe
 osilium

consiliū qñō p̄t q̄s alteri stipulari vicz vt adiciatur pena in stipulatione.
tunc em̄ non consideratur interesse sed pena vt hic et l. i. §. si tñ ff. de ver. ob.
Item nota in §. sed et si q̄sq̄ valet stipulatio si quis stipuletur alteri q̄dū
a interest et ratio ponitur in tex. **I**tem nota in §. viceversa q̄ stipulatio
factum alterius non v̄z stipulatio nisi pena adiciat̄ qz factum alienum v̄.
vt in §. si quis s. e. **I**tem nota in §. item nemo q̄ non v̄z stipulatio rei p̄
pe. Et ratio est qz quod suum est amplius suum fieri non p̄t. §. sic itaqz ff. de
ac. **I**tem nota in §. si de alia q̄ rñsio facta de alia reqz dictum sit in intro
gacione viciat stipulationem concoz. l. continuus §. i. ff. de ver. ob. **I**tem
nota in §. quod ex turpi q̄ promissio facta ex turpi causa non t̄z ocoz. l. ge
neraliter ff. de ver. ob. **I**tem nota in §. cum quis q̄ contractus condicio
nalis transit ad heredes actiue et passiue de quo dictum est s. de ver. ob.
§. ex condicionali **I**tem nota in §. qui hoc anno q̄ promittens sub certo
tpe non p̄t oueniri ante t̄pis oplementū facit §. in die s. de ver. ob. **I**tem
nota in §. si fundus q̄ quis non est in mora q̄z diu rez tradere non p̄t et sic
non ōz ante oueniri añq̄z t̄ps labat̄ q̄q̄s tradere p̄t facit l. q̄d dicim̄ ff. de
solu. **I**n g. scriptum in si. bar. in l. sciendū de ver. ob. ponit aliā rōz qz rō
istius g. est satis tenuis cū pl̄mi notarij repianē ignari vnde dicitur q̄ ē
talis rō qz testis q̄ deponit ōz deponere de his que p̄cipit seniu corporeo
vt l. testiu. C. de testi. c. cū cam̄ ettra de testi. **S**z solēnit̄as iuris non p̄t p̄i
pi sensu corporeo sed iuris intellectu notarius at̄ q̄ scribit publicā scripturā
non ōz deponi de sensu corporeo et iōcū ip̄e scribit de p̄missione intelligit̄
p̄missione solemnī **I**n g. q̄ sit in si. ista g. sentit istud dubium vsqz ad quā
q̄ntitatē possit pena ascendere q̄ apponitur et g. ista ponit opiniones et si
nalic̄ t̄z q̄ p̄t excedere in infinitū aliē dicit g. in l. vnica C. de sen. q̄ p̄ eo q̄
infē et in l. si dictū ff. de euic. tu. occlude sic aut em̄ pena q̄ adiciē p̄ noia sim
plicia nūeralia vt vn̄ duo t̄s t̄ et p̄t ascendere vsqz in infinitū ita intelligi
t̄ g. h. et ec̄ g. in d. l. si dictū **A**ut apponit̄ p̄ nomia q̄ritatiua seu multiplica
tiua vt duplū triplū q̄oruplū t̄. et tunc aut apponit̄ sup̄ aliq̄ q̄d de p̄nti ē
certū vt v̄dis in domū p̄ r. et p̄mittis de euictōe s̄ p̄ea duplū vel q̄oruplū
et tunc p̄t s̄lt̄ ascendere in q̄tū otrahen. volunt **A**ut apponit̄ sup̄ aliq̄ q̄d ē
de p̄nti incertū vt p̄mittis de euictōe sub pena duplū q̄d mea inc̄rit et tūc
pena non p̄t excedere duplū vel q̄oruplū vt d. l. vnica et d. §. vr̄as **I**n g.
stipulatio in si. nota ex hac g. q̄ stipulatio inutil̄ p̄pter penam adiectā n̄ sit
vtilis sed ei stat̄ metu pene extrane⁹ tñ cui stipulat̄ ē q̄s sub pena nō p̄t a
gere ad p̄missum **S**ed stipulator t̄mmodo agit ad penam vt notat g. in l.
stipulatio ista §. si insulā ff. de ver. ob. **E**t sic nota casū h̄vbi p̄ncipale nō v̄z
tamen accessorium et hoc ideo est qz l. non resistit p̄ncipali obligacōi nec
phibet sed non assistit. i. non dat autoritatem vt tali mō fiat si em̄ resisteret
huic

cuic principali obligacōi non valeret eē stipulatio penalīs ar. l. non dubiu
C. de legi. **I**n g. verbi credideris in fi. de isto la^o p bar. in l. inter stipulā
tē. s. stichū ff. de ver ob. et ibi etiam dixi **I**n g. pmissū in fi. occlude sic in
l. generaliter ff. e. fm bar **Q**uā stipulatio otinet in se ēpitudinē vt facere ho
miciōiū et non v3 ipō iure vt h et d. l. generalit^r **S**it^r eē si fiat ex cā spivt p
miciōiū x. si fecero homicidiū vt l. plagij alle. in g. sup d. n. v3 et h si expmat^r
miciōiū x. si fecero homicidiū vt l. plagij alle. in g. sup d. n. v3 et h si expmat^r
illa clausula sed si non expmat^r v3 pmissio h elidit^r exceptōe vt l. penl. ff. de
voti. ob tur. cām **S**3 stipulatio epit^r facta v3 l3 elidit^r exceptōe vt ē vidē in
stipulacōe q̄ sit p volū v^l metū **I**fallit h in pmissione dotis vel in cōtra^o
marrimonij qz illa inita p metū vel volū nō v3 ipō iure vt in s. qsi dos in
g. alle. **S**3 an mēccī scā pmissio cā libidinīs valeat vt ipa possit petere p
missū dicendū breuit^r q non l3 datū nō posset repeti vt l. idē ē. s. h qd mēc
r ff. de vti ob t̄ cau. et ita ibi t3 bar. p l. affcōis ff. de vōci. l3 ibi g. teneat^r
trariū **I**n g. pteritis ibi teneb^s ani de hoc dixi plene in s. ac si ita stipu
leris s. de ver ob et nota fi. h in g. qz reputat^r singularis q̄ q̄ pmittit sol
uere in nundinis d3soluere in pncipio nundinaz **I**n g. si. ibi respondeo
non ymmo idē qd in specieb^o cū tps nō sit dēminatū in iure

Rubrica de fideiussoribus

Usum est s. de ver ob. et stipu. verum qz in obligacōe fideiussoria o3 inē
venire stipulacionem vt l. blandit^r C. de fide et sic non potest fieri fideiussi
o nisi per stipulacionem vnde qz in stipulacione venit fideiussio sequitur vi
dere de fideiussoribus **S**equitur nigrum

DRo eo qui promittit solent. **C**uicumqz obligaci
oni etiam naturalit^r
contra^o p̄t accedere fideiussor que obligacio fideiussoria trā
sitoria ē ad heredes et p̄t p̄cedere obligacōm pncipalē et cēscq̄
fiāt plures fideiussores intercedant oēs obligant in solidū l3 hēant bñfici
um diuisionis si omnes sint soluendo tempore litis contestate hoc dicit v^l
qz ad s. fideiussores **N**ota primo ex hoc tex. q in dubio quādo quis se ob
ligat pro alio intelligitur se obligare vt fideiussor nisi appareat q̄ alio mo
do intercedat **P**ro quo dicendum q̄ quinqz sunt modi intercedendi siue
quinqz sunt species personarum que se obligāt pro alio scz fideiussor mā
datoz constitutoz sponsoz et expromissoz vt notat glo. in l. in personam
s. i. ff. de pac. et que sit differēcia inter istas personas vide g. in l. si dō nō
remunerandi s. si p^o ff. mandati et plenius in aut. de fideiuss. s. i. coll. i. **O**m̄s
autem

at isti hnt bñficiū fideiussōnū qđ ē istud qz fideiussor non p̄t excuti nisi re
p̄ncipal sit excuss^o vt aut. p̄ncie C. e. hz ec bñficiū diui adriani qđ ē bñficiū
diuisionis vt i. e. si plures Istud fallit nisi sit ex p̄missor vel fideiussor qđ in
tercessit animo nouandi vt t. g. notabil in d. si. Nota qđ fideiussores sunt
inuenti vtz vt ipsi se obligent p̄ p̄ncipali obligato ad hoc vt ipsi credito
ri caucius p̄uideat facit si i. de repli. ¶ Item nota in s. in omib⁹ p̄culibz
obligacōi p̄t accedere fideiussor etiā naturali scōrd l. fideiussor s. fideiuss
oz ff. e. siue ista obligacō strahat re siue verb⁹ siue lris scōrd. l. i. et si. et l. gre
ce ff. e. ¶ Item nota in s. fideiussor obligacio fideiussoria transit ad here
des actiue et passiue. i. ad heredes fideiussoris et creditoris vt h. et l. p̄. s.
i. ff. e. ¶ Item nota in s. fideiussor et p̄cedere qđ fideiussor p̄t p̄cedere obli
gacionem p̄ncipalem et etiā sequifecus in mandato qui debet p̄cedere
Item secus in constitutore qui debet sequi vt notat g. in aut. de fideiuss. l.
Item nota in s. si plures ad qđ sp̄ allegat qđ lz de iure qñ plures fideiussor
res intercedunt omnes sunt obligati in solidū Tñ diu⁹ adriani⁹ adinuenit
qđ dā bñficiū diuisionis qđ scripsit fideiussorib⁹ qđ vocat bñficiū ep̄le diui
adriani qđ bñficiū dedit fideiussorib⁹ plurib⁹ remediū qñ vn⁹ tñmō ouenit
tur a creditore et oēs sunt soluendo vt tunc si fideiussor velit poterit ope
lere creditorem vt ille agat p̄ p̄rib⁹ ōtra oēs fideiussores vt h. et l. si. C. de
ost. pecu. et h. bñficiū non so lum hz locum in pluribus fideiussorib⁹ s.
etiā in pluribus mandatorib⁹ et ōstitutoribus vt d. l. si. ¶ Item nota qđ
tuo bñficiū solūmō hz locū qñ oēs sunt soluendo secus si aliqñ sūt sol
uēdo qz tunc illi qđ sunt soluendo tñmō ouenientur et non habent bñfici
um ¶ Item nota in d. h. si ab vno qđ istud bñficiū diuisionis non ope
tit ip̄o iure. nam si fideiussor ouent⁹ a creditore soluat et non opponat ip̄e
hz regressum ōtra fideiussores ec si p̄ncipal⁹ debitor nō sit soluendo ¶ In
g. i. in si. et tunc p̄m⁹ fideiussor ōz p̄ncipalis ad scōm accessorium et si nō re
nēt p̄ m⁹ fideiussor nec ec scōs quē admodū si non t̄ obligacio p̄ncipaliter
ec fideiussoria vt l. cū lege ff. e. et l. non dubium C. de legi. aduerre tñ qđ p̄
facienda fideiussione p̄t quis recipere p̄cium vt in l. si remuneran. in d. s.
maur⁹ al⁹ s. marc⁹ ff. mandati ¶ In g. in omib⁹ ibi illud ē speciale occludē s.
qđ omnib⁹ obligacionib⁹ validis p̄t intercedere fideiussor. fallit in obliga
cione de restituenda dote vel conseruanda a viro a qđ non p̄t peti fideiuss
sor constante matrimonio nisi in casu inopie vt in l. vnica et notat bar. in
l. si constante s. quociens ff. solu. matri. innoc. in c. per v̄stras c̄tra de do
na. inter vi. et vx. fallit etiā in maleficijs committendis naz pro illis com
mittendis non potest intercedere fideiussor l. si a reo s. si ff. e. ¶ In g. relin
quit in si. nota hic qđ obligacio fideiussoria transit ad heredem. quod est
ver

vez qñ obligacio pncipalē ē transitoria ad heredes quē admodū regulia
ē est in contractibus secus si non est trāsitoria vt in maleficijs vel qñ qz sicut
tunc pncipalis obligacio non transit ad heredes ita nec accessoria vt est
h casus notabil et singularis et hoc voluit bar in l. p̄t. s. i. ff. e. hanc tñ g. li
mitat ia. de rauen. qñ obligacio pncipalis est sublata morte pncipalis sec⁹
si pncipalis obligacio non est sublata morte qz tunc etiam nec accessoria
tollit morte ar. s. q̄ iniuriar. h alle. in g. ¶ In g. tenēt in si. nota g. q̄ si p̄f
fideiussores fideiubeant exp̄sse in solidū ipi hñt beneficium diuisionis nō
ex epla diui adriani sed tunc hñt ex nouo iure auten. vt in aut. h ita C. de
du. reis. et ita dec̄minat bar. in l. in duo. s. vbi ff. de du. re. ¶ In g. ptes ibi
nunc tractem⁹ Et rō drē ē inter tutores et fideiussores tutorisqz negoci
um spectat pncipalit̄ ad oēs tutores vnde oēs eq̄lit̄ obligant̄ secus in fide
iussozib⁹ qz q̄libet obligat̄ in solidū p̄ pte tutoris sui et h fauore pupilli
vt d. l. si. ¶ In e. g. ibi. s. ita demū nota ergo q̄ qñ fideiussoz negat se fide
iussozem in odium mendaci⁹ auferit sibi beneficium diuisionis sic ec̄ dicit̄
de socio q̄ negat se sociū q̄ p̄dit bñficiū et adēnat̄ iu pl⁹ q̄z facere p̄t qd̄ ali
as non fieret l. si vn⁹ in si. ff. p̄ socio et hoc vez̄ si sp̄alit̄ neget sec⁹ si generali
ē negat narzata p̄ vt narzant̄ fm bal. in d. s. ita demū adde ec̄ vi. casū vbi
non hz locum beneficiū diuisionis puta qñ huic beneficio est renunciatur
qd̄ fieri p̄tvt dicit g. in d. aut. hoc ita et de isto p̄ bar. in l. si testō ff. e. ¶ In
e. g. ibi l. p̄ptozias bar. in l. si dubitet̄ t̄z q̄ sit vere p̄ptozia nec p̄t oppōi
v̄qz ad sniam nisi fuisset appellatū et ita t̄z g. si in si. in l. fideiussoz ff. e. In
e. g. in si. et hec vltima opinio satis p̄bat̄ h in d. sed si ab vno

Fideiussores ita obligari. Fideiussoz non p̄t in pl⁹ obligari q̄z
pncipalis et fideiussoz soluens p̄t
o hz actōm mandati ctra eum ac q̄buscūqz verbis p̄t accipi fideiussoz et
in dubio obligacio fideiussozia intelligitur solemniter interuenisse si scrip
tura inuenitur hoc dicit Nota p̄mo q̄ fideiussoz non potest accipi in duri
ozem causam q̄z pncipalis sit obligatus concoz. l. gr̄ce. s. ill d̄ ff. e. et est ra
tio qz in obligacōe accessoria n̄ p̄t esse plus q̄z in pncipali Potest tamen
accessoria obligacio esse efficacior q̄z pncipalis vt s. e. s. primo d̄. at nec
illud et l. si pupillus ff. de verbo ob. ¶ Item nota in d̄. ac ex diuerso q̄ si
fideiussoz potest bene in minus obligari q̄z pncipalis ¶ Item nota in v. n̄
solum q̄ etiam aliquo dicitur plus tempore vel minus vnde plus d̄z qua
tuoz modis vt in s. plus autem. i. de ac. ¶ Itē nota in d̄. si quid autem q̄
fideiussoz soluens pro reo habet actōm mandati contra reum pro eo qd̄
soluit.

soluit et hoc est vez qñ fideiussit p pñte sed p absente et consentiente hñ
 negotioz gestoz actionem l. ex mandato s. fideiussori ff. mand. Creditor
 autem habet contra fideiussorem actionem ex stipulatu l. blanditus C. e.
Item nota in s. grece q. diuersitas lingue seu ydesmatum non viciat fidei
 iussoriam obligationem de quo dictum est in s. vtruz s. de ver. ob. **I**tem
 nota in s. in stipulationibus q. solemnitas intrinseca presumitur in scriptu
 ris de quo dictum est in s. si scriptum s. ti. pr. et lacius in l. sciendum ff. de ob.
In g. obligantur in fi. et e. rō qz vtile p inutile viciatur in inseparabili
 bus vt l. pecunie fenebris ff. de vsuris **S**ed q. fideiussor non teneatur in
 plus qz pncipalis sed in tñdem vel in min. hoc lex introduxit et illam for
 mam dedit obligationi fideiussorie que forma est indiuisibilis vt patet ex
 notatis p. bar. in d. s. illud qui dicit q. indiuiduus dicitur quatuor modis
In g. soluerit ibi s. fideiussores nota ergo ex hac g. q. fideiussor potest sol
 uere sponte et non expectare iussum iudicis quemadmodum debitor pu
 pilli debet expectare ad hoc vt plene liberetur a pupillo vt s. nunc a mo
 nendi s. q. alie li vel non **I**n e. g. ibi l. indebitam nota ex hac g. q. regula
 riter fideiussor non agat anteqz soluit. fallit hoc in quatuor casibus h. no
 tatis **N**ote quintum casum puta quando fideiussor obtulit et assignauit
 deposuit pecuniam debitam creditori l. q. mutua s. fideiussor ff. manda. et i
 d. l. lucius **I**tem est alius casus quando vult longius proficisci. ita tenet
 speculator in ti. de mandatis s. p. spiritualia & quid si fideiussor **I**tem est sex
 tus casus quando fideiussor est obligatus per instrumentum gnarantiza
 tum quod habet paratam executionem ex forma statuti quemadmodum
 dicitur louanij de iris scabinalibus s. m. bar. in l. fideiussor pro venditore
 ff. de euic. **S**ed qz hic dicitur in vno casu q. fideiussor habet actionem co
 tra reum quando ipse diu stetit in obligatione **Q**uero circa hoc quando
 fideiussor dicitur stetisse diu in obligatione **R**esponderetur q. hoc est in ar
 bitrio iudicis qui arbitrabitur ex quantitate temporis et condicione per
 sonarum et ita intellige g. in d. l. lucius et in d. l. si pro ea et in c. si. de fidei
Auerte tamen q. fideiussor numquam agit contra reum pncipalem vt
 ipsi fideiussori soluatur nisi fideiussor primo doceat reum liberatum vt ca
 uit de eo defendendo si conueniatur l. si ex duobus s. quociens ff. iudica.
 solui. et ibi per bar. **I**n glosa finalis in fine et que sit solemnitas intrin
 seca et que extrinseca vide que dixi in l. sciendum ff. de verborum obligati
 onibus vbi aliqua pulchra recitavi **S**equitur **R**ea

Rubrica. de litterarum obligationibus.

Continuatio.

Continuacio clara est de se Sequitur nigrum

Olim scriptura fiebat obligacio. Obligacio lra
cum quis scripsit se debere quod ei numeratum non est et ideo
civiliter obligato competit exceptio non numerate pecunie q̄ o
lim. 7. quinquennium poterat opponi hodie autem infra biennium quo e/
lapso debitor est efficaciter obligatus hoc dicit Et pro euidentia notan
tum q̄ obligacio litterarum de qua hic loquitur insurgit quando debi
tor facit creditoti cirographum in quo confitetur se debere ex causa mu
tui sub spe future numeracionis et sic ad substantiam obligacionis littera
rum de qua hic loquitur requiritur scriptura alias si debitor confitetur si
ne scriptura non est obligacio litterarum s̄m salice. in l. generaliter C. de
non numerata pec. ¶ In g. si quis homo in fine Nota q̄ hec cautio littera
rum potest fieri per publicam scripturam et hoc est hic speciale quod con
tra instrumentum presumitur nam ante biennium non presumitur numera
tio facta nisi expresse constat de ea et hoc est propter frequentiam talium
confessionum quas faciunt volentes mutuam pecuniam accipere licet a
lias stetur publico instrumento donec contrarium probetur vt est in l. cuz
tur publico instrumento ita q̄ reus excipiendo efficiatur actor vt l. prima
ff. de exceptionibus Tamen hic ille contra quem excipitur infra bienniu
debet probare se pecuniam numerasse Item hec cautio potest fieri per pri
uatam scripturam dummodo sit subscripta manu trium testium quia tunc
idem est quod de publica l. scripturas. C. qui po. in pigno habeatur ¶ I
tem potest esse scriptura manu priuata debitoris et tunc non refert siue d
bitor dicat q̄ habuit et recepit siue confessus est se habuisse et recepisse vt
est glosa in l. si non singuli C. si certum petatur et in l. finali C. de non nu
merata pecunia ¶ In glosa. debere ibi l. cum ultra Nota q̄ quo ad hoc vt
habeatur exceptio non numerate pecunie oportet q̄ cautio sit facta ex
causa mutui et non refert an interuenerit stipulacio. Quod est verum
quantum ad modum probandi vt dicta l. si. ex cautione bene tamen re
fert quo ad modum excipiendi quia quando non interuenit stipulacio ex
cipitur de non numerata pecunia. Sed quando autem interuenit stipu
lacio datur exceptio in factum vt dicta lege cum ultra ¶ In eadem glo
ibi spe future numeracionis Nota ex hac g. q̄ ad hoc vt opetatur exceptio n̄

numerate

numerate pecunie **R**equiritur q̄ illa confessio sit facta spe future numerata
cōis **S**ecus ergo si ex causa de preterito vt confiteor me tibi debere decem
qz tunc attendimus ex q̄ ca et an illa cā fuerit iusta et an solemnitas vel non
vt l. aduer. C. e. et notat g. in l. in otrac. C. e. **I**n e. g. ibi et ideo reddam
Nota q̄ licet confessio fiat per verba presentis tēporis vel preteriti tñ sp̄
intelliguntur verba futuri tēporis puto p̄mitto desolueno vel restituendo
qz rebus et non verbis legem imponimus vt l. ij. in fi. C. dia de le. **I**n g.
scriptura in fi. nota q̄ per otrariam scripturam p̄t p̄bari exceptio non nu
merate pecunie sic ec̄ p̄ testes non at poterit p̄bari p̄ iuramentū actoris qz
laps⁹ t̄mini biennalis est sufficiens causa ad recusandū iuramentū et h̄c
voluit g. se. in fi. et p̄bat in l. in otrac. C. e. **I**n g. obliget̄ ibi in re iudica
ta qz ibi nascit̄ civilis obligatio otra eum q̄ d̄denatus est cū iudicia sint
de iure civili l. ij. h̄c disputatio ff. de ori. iu. **S**z p̄ modū cū q̄s adq̄el̄s̄ite
tali dicunt isti q̄ p̄ d̄sensū nascitur naturalis que adiungitur illi civili. q̄ p̄
mo fuit nata ex illa s̄ntia et tūc datur illi q̄ obtinuit actio in f̄c̄m i eff̄cū otra
d̄denatum vt l. adori. C. de reb. cre et iure iurā. vnde dicunt ipsi q̄ ex so
la civili obligatione nunq̄ possit agi nec est mix⁹ si istis casib⁹ actus civilis
pareat vinculum civile et naturale qz ita videmus in stipulatione vt h̄c
g. et istud dicunt quidam azo dixisse. dicit tamen io. fa. q̄ isti imponunt a
zo. rabiem qz ip̄e nunq̄ fuit hoc cōfessus ip̄e enim bene fatetur q̄ ex sola
civili possit agi in eff̄cū post biennium in litterarum obligatione opinio
tamen g. est omnino. **I**n e. g. in fi. **N**ota ex hac g. vsqz ad quantū tem
pus possit opponi ista exceptio et quis debet probare eam et dic q̄ infra
biennium debet opponi et tunc a creditore debet probari pecuniaz fuisse
numeratam **S**ed post biennium similiter possit opponi et tunc debet debi
tor probare pecuniam non esse numeratam quod probabit p̄ r̄ testes et
scripturam non autem per iuramenti delacionem vt statim dictum est **I**n
In g. si. ibi in debitore confitente **N**ota ergo ex hac g. q̄ licet exceptio si
numerate pecunie competit solum si confessio sit facta ex causa mutui esse
de rebus que consistunt pondere numero vel mensura nam si ex alia cau
sa quis confiteatur se debere in continenti preiudicat sibi vt l. generaliter
Balle **I**n e. in fi. nota q̄ h̄c exceptio non numerate pecunie competit
etiam creditori infra xxx. dies qui confessus est sibi debitum esse solutum.
Fallit hoc in sex casibus quorum quinque notantur in dicta l. in contracti
bus s̄ si qm̄ **P**rimus quando creditor confitetur se recepisse depositū **S**e
cūdos quando procurator fisci confitetur se recepisse tributa vt C. de apo.
pub. libro decimo. **T**ercius quando maritus post dotalia instrumenta

faterur.

fatetur se recepisse dotem vt d. si qm̄ Quartus casus quando fiscus vē
dens rem confitetur se recepisse precium l. si si. C. de quadrage. p̄scripti.
Quintus casus qm̄ mulier confitetur se recepisse p̄m̄ium cā fideiussionis vt
antiq̄ C. ad vellej Sextus qm̄ q̄s renunciat huic excep̄cioni qz p̄ hoc trā
fferetur onus p̄b andi in ad uersarium vt voluit g. in d. l. si ex caucione. dīc
tū bar. in l. si. C. e. q̄ huic excep̄cioni quis non p̄t renunciare nisi interuent
at iuramentū quāq̄ eē Ci. teneat q̄ iuramentū nihil opeē qz ostra facilita
tē inducīt ad renunciandū eadem etiā ad iurandum Tu tene q̄ huic ex
cep̄cōi q̄s non p̄t renunciare p̄ d. l. si ex caucione et ita t̄z practica.

De obligationibus q̄ fiunt ex consensu. rubrica.

Continuacio claret bene intuenti p̄cedencia ideo non continuatur.

Consensu fiunt obligationes. Consensu solo etiā interabsentes adhi bito absq̄re verbis litteris vel p̄nc̄ia orit̄ obligacio in vendici one locacione mandato et societate hoc dicit et sic nota q̄liter iste obligationes que ex consensu oriuntur orit̄ ab alijs nam in obligaci onib' q̄ re contrahuntur req̄ritur res de eēncia vt videm' in mutuo d̄po sito commodato et pignore hic autem non requiritur Item in obligaci nib' verboz requiritur p̄nc̄ia contrahencium et verba Item in obligaci one lrāz requiritur scriptura et sic in alijs obligationibus non sufficit so lus consensus sed aliud cum eo requiritur hic autem sufficit solus consen sus hinc est q̄ licet surdus et mutus non possunt stipulari vt s̄ mutum s̄. de inuti. stipu. possunt tamen hos adus q̄ ex solo consensu p̄ficiuntur per agere vt l. vbi n̄ voce ff. de re. iu. ¶ Itē nota in d. itē in hisq̄ ostra d̄ q̄ ex consensu p̄ficiuntur sunt fauorabiliores q̄ verboz obligationes Nam in il lis supplet iudex omne illud quod est bonum et equum et per consequens veniunt vsure post moram vt l. iulianus s̄ ex vendito ff. de ac. emp. Sed in stipulacione nihil venit nisi quod dictum est l. quamq̄z astringende de ver boz obligationib' Sequitur &c.

De emp̄cione et vendicione. rubrica.

Continuatur ex quo oportet videre de obligatione que ex consensu ostra hi tur o3 primo videre de emp̄cione. qz illa p̄nc̄ipalior est inter obligationes que con

que contrabantur consensu et etiam magis quotidiana ideo it.

Empcio et vendicio contrahitur. **E**mpcio et vendicio sine scriptis contrahuntur solo consensu. Sed in scriptis celebranda non est perfecta donec contractus fuerit in mundum redactus et per actum voluntate et ideo ante potest impunediſcedi non tamen sine pena arrarum si que date sunt et vendicio facta sine certo precio nulla est nec receditur a persona arbitratoris quod precium debet consistere in pecunia numerata alioquin si consistat in specie dicitur permutacio hoc dicit vsqz ad scilicet cum autem. Nota primo quod empcio et vendicio possunt perfici solo consensu licet non interueniat tradicio rei vel arras scilicet consensu ff. de ac. et ob. Secundo nota ibi nam quod arras nomine quod arra seu tradicio arras sunt in vendicio contracte empcionis vel vendicionis non tamen sunt de ista tradicione et magni est effectus tradicio arras nam si date sunt arras licite est contrahentibus ab empcione decedere ubi alias non liceret sed venditor precise compellitur ad rem dandam si haberet facultatem restituendi ut tenet bar. in l. i. ff. de ac. emp. **I**tem nota in istis autem quod vendicio et et alius contractus que celebratur in scriptis ita demum dicitur perfecta quando scriptura est in mundum redacta. id est in publicam formam siue in mundatione aliqua et quando a partibus habetur pro absoluta id est habetur pro completa et perfecta facit. **C.** de fide instrum. **I**tem nota ibi a manu propria quod paria sunt scribentis et alterius et se subscribere quod est vix nisi subscribat se ut testis ut l. gaus ff. de pig. ac. de quo per bar. in l. que doctis ff. solu. matri. **I**tem nota ibi ita tamen quod que arras dedit et recedit a contractu perdit arras et si recipiens arras contraueniret teneretur ad restitutionem arrasum in duplo. **I**tem nota in istis precium sine re et precio certo non potest consistere vendicio concor. l. si. **C.** e. et l. i. ff. e. et istud precium debet esse in pecunia numerata ut in istis precium. **I**tem nota ibi sed nostra decisio quod precium in vendicione potest committi in arbitrium alterius concor. l. si. **C.** eodem et tunc ab illo tercio non est licitum recedere nec recurritur ad arbitrium boni viri de quo plene notauit in l. si quis arbitrato ff. de ver. oblig. et in l. multa ff. de condi. et demon. **I**tem nota ibi emptore quidem quod emptor agens pro empcione perficienda agit exemplo venditor autem ex vendito et hoc notat hic glosa super verbo exemplo. **I**tem nota ibi quod ius quod ea scilicet que seruantur

in emp

In emptione et venditione seruantur etiam in locacione et conductione fa-
cit l. si merces in principio ff. locati. **I**tem nota in h. item precium qd precii
um in venditione debet consistere in pecunia numerata. **I**tem nota ibi
diuersa stote qd si pecunia numerata non interueniat p. p. cio nō d. v. d. i. c. a.
cō. p. mutacō et sic nō d. r. ā. z. i. n. t. v. d. i. c. o. m. e. t. p. m. u. t. a. c. o. m. **I**tem ibi validioribus
qd in casibus indecisus ille obtinet qd vtitur validioribus rationibus et ar-
gumentis qd si rationes sint eque valide optinet ille qui plures rationes
habet qz due rationes vincunt vnaz s. affinitatis s. de nup. si at sint pares
hinc inde et eque valide tunc iudex potest gratificare vt notat in l. cuz pla-
tis ff. de re iudi. et in l. si. ff. de reli. et sup. f. u. n. e. **I**n g. penam in si. nam si p.
erzorem non transfertur dominium **I**n g. compellitur ibi dictum est no-
ta ex hac g. quot remedia opetāt p. restitucōe ar. az. p. t. dic. lacius per salic
in l. contractus C. de fide instr. **I**n e. g. ibi l. vltima bar. tenet opinionē
bulgari et ratio est qz per specialem prouisionem hominis non videtur re-
fessum a generali prouisione legis vt in l. h. C. de iure ēph. itio et hoc t. z. bar.
in l. si dixerit aliq. ff. de publi. Sed salic. tenet opinionez mar. vt d. l. c. trac-
tus Et hec opinio martini videtur probari in hac littera et dicta l. c. trac-
tus et predicta vera quando contractus est perfectus quando autem nō
est perfectus tunc omnes concordant vt non posset peti interesse cum nō
sit pncipal. actio et hoc etiā satis innuit g. super ver. pena **I**n e. g. in
si in dubio autem censentur arze d. ate pro vtroq. i. p. ar. z. et p. pagamē
to vt notat g. in l. h. C. quando liceat ab emp. rece. **I**n g. existimauit in
si. pro quo est tex. in l. qd sepe. si. et quod ibi notatur ff. e. et in l. in euentis
C. eodem Qualitas tamen rei bene potest committi in arbitrium commit-
tentis vt res sit empta si tibi placuerit vt in d. s. emp. cio nam accidentalialia
contractus possunt conferri in arbitrium alterius contrahentis sed nō s. b.
stancialia contractus vt l. hec vendicio ff. e. **I**n glo. nominatus in si. sed
ibi loquitur in pignore dimittendo creditori facto communi ex estimacio-
ne per aliquem bonum virum et tunc precium committitur in personam i-
certam fauore debitoris vt facilius inueniant pecunias vt d. l. si fundus
et ibi notatur **I**n g. diffinierit in si. ibi non recurritur Nota ex hac g. qd
ab arbitrio nominati non receditur quod est verum si ille voluerit arbitra-
ri vel si arbitrat secus si iniq. qz recurritur ad arbitrium boni viri qua-
super declaratione potest iudicis officium interuenire s. m. bar. in d. l. si q. s.
arbitra. et ibi plene de hac materia **I**n eadem g. in fine Nota hic qd qn
do iudex dicitur minus diffinire scilicet in emptione bar. tamen in l. socie-
tatem s. arbitrum C. pro sociodicit qd quando arbitrat pl. vel min. in sex-
ta pte toti de q. lac. ibi p. eū **I**n g. tradat in si Nō ex hac g. qd v. d. i. t. o. z.

tenetur.

tenetur p̄scise ad rem tradendam si h̄ facultatē tradendi secus si nō h̄eat
q̄ tunc liberatur p̄stando interesse de quo p̄ bar in l. i. ff. de ac. emp̄ci.
In g. pro nihilo in fine de quo lacius per bar in l. prima ff. de legat. ij.
In g. poeta in si. nota q̄ auctoritatibus poetarum creditur quod est vez
quatenus sunt p̄bables et rōe nituntur non āt sunt decisive nisi in artefa
a vt in l. int̄m. §. si. cuz l. se. ff. de re. di. ¶ In g. contractus ibi l. ex placito nō
q̄ p̄mutacōe non d̄r contractus nominatus et ē ratio vt notat g. in l. ca
C. de re p̄mutacōe. nā ad contractū nominatū duo requirūt p̄mū q̄ cadat
in certam speciem contractus Secundum q̄ habet speciale nomen congru
ens illi contractui et non alijs contractibus nomen autem p̄mutacōinis
bene etiam conuenit alijs contractibus sicut etiam d̄icimus q̄ transactio
dicitur contractus innominatus de quo per bar. in l. i. ff. de pac.

Cum autem emptio et vendicio. Periculum et commodū
rei vendite contingens si
ne dolo et culpa venditoris pertinet ad emptorem etiam ante traditionē
rei et emptio potest fieri pure et sub condicione ¶ Item si fiat vendicio rez
quaz non habemus commercium per scientem tenetur venditor emptori
ad interesse Nota ergo p̄mo q̄ postq̄ emptio est perfecta etiam ante tra
ditionem rei tunc periculum rei empte spectat ad emptorem quod est vez
quando venditor non est in culpa dolo vel mora ¶ Secundo nota ibi sedū
post q̄ augmentum adueniens rei vendite post vendicionem spectat ad ep
torem ¶ Et est ratio nam eius debet esse commodum cuius est pericu
lum ad quod allegatur iste tex cū concordāchs in g. Tercio nota ibi q̄ si
fugerit q̄ venditor post vendicionem rei non tenetur ad custodiam quod
est verum nisi in se suscepit custodiam ¶ Quarto nota in d. vti que q̄ ven
ditor ante traditionem rei vendite remanet dominus rei. Et sic emptori
non potest competere reuendicatio vel condicōio furtiua qz ille actōs dā
tur soli domino l. in rem ff. de rei ven. l. i. ff. de iudic. fur. tenetur tñ venditor
emptori cedere actiones tales si emptor velit agere et ex hoc liberatur et
est ratio quia quando quis est obligatus ad aliquod eo q̄ habet actionē
liberatur cedendo actionem facit l. quod te ff. si certum petatur ¶ Item
nota in §. emptio q̄ valet emptio si quis emat sub tali condicōe si placue
rit sibi infra certum tempus et hoc est ideo quia accidentalia contractus
conferuntur in arbitrium euentis secus si substantialia contractus d̄e
rerentur vt l. in euentis ¶ Eodem ¶ Item nota in §. loca q̄ non valet
vendicio rez quarum n̄ habem⁹ commercium tñ venditor illas res vendat

emptori

emptori ignorantem tenetur sibi ad interesse. **In** g. statiz ibi. l. quod si p re
cedente. Et est ratio diuersitatis quare interitus rei vendite pendente
condicione spectat ad venditorem tamen deterioracio rei spectat ad emp
tozem quia nulla omnino fuit empicio nec obligacio cum tempus existen
tis condicione non reperitur res in qua obligacio possit figere pedes su
os. Secus si res est deteriorata quia ibi adueniente condicione reperitur
res et ita notatur in d. l. q. si pendente. **In** e. g. ibi. l. h. fundus istud verū
si res publicatur ex delicto vel culpa venditoris nam tunc periculum per
tinet ad venditorem et tenetur venditor emptori ad restitutionem precij
ad omne interesse. **Et** si fieret publicacio sine culpa venditoris quia forte
illa res assignatur militibus vt dicit g. in d. l. si fundus tunc tenetur vendi
tor solum restituere precium sed non tenetur ad interesse. **In** e. g. ibi. §. q.
fitum sufficit enim ad hoc vt venditor teneatur de omni casu fortuito vt i
at specificacio aliquoz casuum et postea subdatur clausula generalis vt i
ele. ij. extra de pecu. **In** e. g. ibi. l. si verberatum. §. si. dic. ibi loquitur in ac
tione reali in qua distinguitur an res sit eodem modo peritura vel non h.
autem loquitur in actione personali descendente ex delicto vbi indistincte
spectat periculum ad delinquentem non adhibita illa distinctione de quo
lacijs per bar. in. quod te. ff. si cer. pe. **In** e. g. ibi. §. in his distingue meli
us. vt dicit g. ibi. et in d. l. i. vicz q. in rebus que recipiunt de gustacione
vt est vinum gingiber et similia siue in rebus que consistunt pōdere nume
ro vel mensura si sit vendicio in genere periculum spectat ad venditorem
anteq. interueniat degustacio et mensura ita tenet omnes doc. si incipiāt
a gustacione. Sed si a mensura tunc non curamus d. gustu vt dicit g. in d.
l. i. si at fiat vendicio in specie tunc periculum statim spectat ad emptorē
nisi venditor in se periculum susceperit qz tunc tenet venditor vsqz ad de
gustacionem et si emptor recusaret degustare vel interesse mensuracioni
tunc si non fuit determinatum tempus dz spectari vsqz ppe vindemiā aliā
vt tunc possit hē venditor vasa vacua. Alias si emptor in illo tpe non vel
let suscipere vinū possit vinū effundere vel vasa ex urbanitate adducē vt l.
si q. s. vina in p. n. ff. de pi. et omo rei vend. et hoc qn venditor nō ē merca
tor als si est mercator dz expectare tmmō quisqz possit omode vinū tolli
et ita cludit in d. g. **In** e. g. in si. nota regulā q. piculū rei vendite spec
tat ad emptorem quando vendicio fit pure sine scriptis de re certa que
degustacionem non recipit excepto casu publicacionis nisi pactum cul
pa vel mora vel caliditas venditoris interuenerit. **In** glo. sub condicio
ne placuerit ibi dicitis legib. contrarijs dz hec solucio nō ē bona qz esset im
ponere legē ab et n. reb. vñ dicq. accidētalia contract. tm pnt offerri i arbitū

alterius contrahentis vt hic sed substancialia non vt in contrarijs

Rubrica de locacione et conductione.

Post q̄ visum est de empzione. Sequitur videre de locacione que mag
nam habet similitudinem cum empzione vt in principio huius textus ha
betur Sequitur nigrum.

Locatio et conductio proxima. ^{Locatio habet si}
^{similitudinem cu}
empzione quia vtraq̄ perficitur consensu et sicut in venditione
constituitur precium ita in locacione merces que merces potest
in arbitrium alterius conferri quemadmodum dictum est de precio q̄ si
nulla merces interuenerit Sed aliter conuentum dicitur contractus inno
minatus similiter si merces non est constituta in pecunia numerata quia e
ciam dicitur contractus innominatus et competit actio prescriptis verb
hoc dicit Nota primo q̄ empcio et locacio habent concomitantiam ad
inuicem concor. l. ij. ff. e. Differunt tamen inter se in quibusdam nam in emp
cione spectat periculum rei ad emptorem etiam ante traditionem vt s. ti
pr. s. cum autem Sed in locacione spectat periculum ad locatorem vt l. et
ducto. si. et ij. ff. e. Secundo differunt quia venditor tenetur vel rem tra
dere si habet facultatem vel prestare interesse vt notatur in ti. pr. s. precium
et in l. i. ff. de ac. ep. Sed conductor aliquando excusatur a p̄stacione rei pu
ta si sibi superuenerit necessitas post locacionem retinendi rem locatam p̄
se vt l. ij. C. eo. Tercio differunt quia empcio est titulus abilis ad transla
cionem domini vel ad condicionem vsucapiendi vt l. exempto ff. de acti.
emp. sed locacio non l. non solet ff. e. Sed circa hoc quero quid in dubio si
non appareat an sit locacio vel empcio quid dicendum Respondetur q̄ e
attendenda qualitas precij et an simul vel annuatim debeat solui s̄m bar
et glo. in l. i. si. ff. de superficie. in glo. super verbo. agendo. Secundo nota
q̄ sicut in venditione debet esse precium in pecunia numerata vt s. precium
s. ti. pr. ita in locacione debet merces consistere in pecunia numerata Ter
cio q̄ locator agit actione locati et conductor actione condicti **Item** no
ta ibi et que s. diximus q̄ etiam merces potest committi in arbitrium al
terius quemadmodum dictum est de precio in s. precium s. e. **Item** no
ta ibi qua de causa q̄ si ab initio in locacione non sit constituta merces cer
ta et determinata Sed remanet in suspensio per contrahentes declaran
da et post facto non dicitur locacio sed contractus innominatus **Item** si
merces

merces certa esset constituta esset locacio si autem de nulla mercede fiat
mécio in illo contractu tunc dicitur mandatum vt. i. manda. s. i. et per hoc
est expedita g. hic sup ver. verbis **I**tem nota in s. preterea casum quoti
dianum q. si ego comodum tibi vnam rem et tu mihi aliam propter illam
non est comodum quia non est gratuitum nec est locacio quia non incucit
merces numerata sed est contractus innominatus **I**n g. merces consti
tuta in fine ista g. bene dicit et notabiliter nisi merces esset constituta inpe
cunia numerata pro colendo agrum et fructibus recipiendis quia tunc di
cretur locacio **I**n g. prescriptis in fine **N**ota ex hac g. q. in tribus casi
bus datur actio prescriptis verbis facit l. ex placito **C.** de reum permuta
cione et notatur in rubrica ff. de prescrip verbo. **S**ed quero an locacio pot
fieri pro vno nummo **R**espondetur q. non quia tunc saperet naturam do
nationis et locacio non potest fieri ex causa donationis vt l. si quis ff. eo
qd. vez est nisi fit ex necessitate vt ibi tenit glo. licet empicio possit fieri pro
vno nummo vt etiam ibi dicit glosa

Adeo autem aliquam familiaritatem. **C**ontractus em
phiteoticus est
contractus per se distinctus a vendicione empicione locacione et con
ductione in quo si de casu fortuito nihil actum esset tunc si tota res perit
periculo empitheote secus si pro parte pereat et couencio facta de opere fa
ciendo ex materia artificis pro certo precio transit in contractum vendici
onis **S**i autem ex materia alterius contrahentis est locacio in qua locati
one sunt seruanda pacta et omnia que veniunt de natura contractus **I**te
locator tenetur de leui culpa et non de casu fortuito et contractus conduc
tionis transit ad heredem hoc dicit **N**ota primo q. qn. predia dantur ali
qui perpetuo fruenda pro certa pensione annua tunc non dicitur locacio
neq. empicio sed dicitur contractus emphiteoticus qui introducus est ex
lege zenonis alias ex lege zenonina seu leonina concoz l. prima **C.** de iu. e
phi. **I**tem nota q. iste contractus potest celebrari in perpetuum tempus
et istud est verum hodie siue detur res in emphiteosim a priuato siue ab
ecclesia licet olim ecclesia non potuisset dare rem in emphiteosim nisi vsq.
in terciam generacionem et ita debet hic intelligi g. sup ver. auferre liceat
Item nota q. pacta sunt in hoc contractu seruanda quamq. iste contrac
tus dicatur de iure civili tantum et pacta sint seruanda de iure naturali
vt hic in g. super verbo naturali **I**tem nota in d. sin autem q. in dubio
periculum rei date in emphiteosim si perit in totum spectat ad dominum et
non

non ad emphiteotam sed si petit pro pte tunc specat ad emphiteotam Si
peat tota non doleat emphiteota Sed si pro parte nulla liberabitur arte
Item nota in s. item queritur q si dedi tibi decem aureos vt tu facias mi
hi vnum vas certi ponderis tunc si tu debes facere ex materia tua erit ep
cio si autem debes facere ex materia mea erit locacio concor. l. ij ff. e. et l.
sabinns ff. de contrahen. emp. ¶ Item nota in s. conductor q in contrac
tu locationis veniunt omnia ea que sunt equa et bona. quemadmodum
dicimus in contractibus bone fidei ¶ Item nota in s. qui pro vsu qua cl
pa teneatur conductor quia non tenetur de casu fortuito tenetur tamen
incendio si culpa inh. abitancium illud incendium peruenerit quod in dubi
o presumitur vt dictum est s. qui mo recontrahi ob. in s. item is ¶ Item no
ta in s. mortuo q iste contractus locacionis seu conductionis transit ad
heredes ¶ In g. super verbo pensio nota ex hac g. iuncta g. se. q pensio in
contractu emphiteotico potest constitui in pecunia numerata vel in alia
specie lz merces in pecunia numerata tñmō constituat Et sic nota vbi in
l. vel statuto fit mencio de pensione vel reddito tunc locator potest dictum
statutum intentare tanquam loquens de locacione licet pprie non dicatur
locacio qz statutum potest disponere q sit locacio licet non interueniat
res ex pecunia numerata quemadmodum etiam potest fieri per pactum
vt notatur in l. ca. C. de decre. decu. li. xi. ¶ In g. super ver. auferre licet in fi
ne Nota ex hac g. iuncta textu q tribus modis potest res dari in emphi
teosim vno modo in ppetuum. i. tam diu q diu pensio soluatur. secundo ad
tempus certum. tercio ad tempus incertum puta in terciam vel in quartā
generacionem et ita consuevit facere ecclesia de quo lacius in aut. si quas
ruinas C. de sa. san. ec. ¶ In g. super ver. ppriam Nota ex hac g. q prim
emphiteota si det alteri rem in emphiteosim et dominus p̄us inuestiret
emphiteotam tunc primus emphiteota definit esse emphiteota et non agit
otra fm nisi actōe p̄scriptis verbis ad aliqua pacta inuicem inita Sed si p̄
mus emphiteota constitueret secundum irrequisito domino tunc ageret v
tali actione ex lege zenonis que habetur in l. prima C. de iu. emphi. ac etiā
tali actione ageret dominus contra emphiteotam qui non seruaret sibi
pacta bar. tamen in l. prima ff. de condic. ex lege. Dicit q actio datur ex
emphiteosi quia semper est actio ex contractu et non ex lege quocienscum
qz contractus sit gracia vtriusqz l. actionum. s. ex contractu ff. de ac. et ob
¶ In glosa super verbo locacione Nota hic septem differencias inter o
tractum emphiteoticum et locacionem ¶ In gl. super ver. vendicionē No

tres diferencias intervencionem et contractum emphiteoticuz **I**n g
particularis in fine **I**sta ultima opinio est melior per dictam l. primaz **S**z
circa hoc queritur numquid si minuatur res emphiteotica minuetur ne et
pensio videretur q sic per l. licet **C.** locati & si minuatur res minuitur et mer
ces **S**icut etiam dicimus in empicione vbi minuitur precium propter rem
diminutam vt l. sue rei cum l. sequenti ff. de contrahenda empicione. et no
tat baro l. in plauti^o ff. de condicionibus et demonstrationibus **C**ontra
rium est tamen veritas in contractu emphiteotico **N**am propter sterili
tatem rei vel etiam interitum rei pro parte non remittitur aliquid de pen
sione licet in locacione propter sterilitatem fundi remittitur merces vt in c
propter sterilitatem extra locati **E**t est ratio in hoc contractu emphitheo
tico propter exiguitatem pensionis que potius soluitur in recognitionem
domini q alias **D**icit tamen baro. in dicta l. prima q saltem tantum de
bet manere in fructibus vt possit solui pensio **S**i autem augeatur res em
phiteotica augmentum spectat ad emphitheotam fm baro. ibidem licet
secus in agro tributario quia aucto vel diminuto agro augetur vel dimi
nuetur tributum vt l. secunda **C.** de alluui. **D**icit etiam bartolus q prop
ter guerras bene fit diminutio pensionis vt tenet baro. in l. interdum **S**
qui ex naufragio ff. de adquirenda possessione **I**n glo. vtimur ibi per
biennium **N**ota penaz emphiteote non soluentis canonem priuatur
theota ecclesie et steterit per biennium non soluendo canonem priuatur
iure suo et si sit emphiteota priuati priuatur iure suo si steterit per trienni
um **I**n eadem in fine **N**ota ex hac glosa q emphitheota potest vende
re vel alio modo alienare suum ius quod habet in re emphiteotica **Q**uod
est verum dummodo primo requireret dominum seu sibi denunciaret si velit
sibi dare tantum precium quantum reuera potest habere ab alio et tunc
debet eum expectare per duos menses. **N**isi em esset actum q posset ven
dere irrequisito domino q si emphiteota secus faceret caderet a iure suo
facit c. potuit extra locati. **S**i autem dominus noluerit emere vel taceat
per duos menses tunc emphitheota potest vendere **N**el alias etiam ali
enare suas melioraciones et tunc dominus tenetur talem emptorem in
uestire recepta quinquagesima parte precij nomine laudium seu inuestire
vt l. finali **C.** de iure emphiteotico et ibi glosa in verbo estimacionis
Quod verum est nisi iste vendat persone prohibite quia vendit potencio
ribus qui non sunt faciles ad conueniendum vt sunt milites capitanei et
ecclesia vt notatur in dicto c. potuit et notat **S**peculator in tytul. locati **S**
nunc aliqua & centesimo decimosexto **U**bi dicit **S**peculator q si illa res
alienetur in ecclesiam peruenit ad manum mortua **E**t sic non v3 alienacio
Si vero

Si vero res emphiteotica legetur per emphiteotaz debetur ei dummodo
vendat infra annum vt tenet ibi **S**peculator in questione sequenti. **E**ter
hoc forte sumpserunt **C**olonienſes motiuum ſtatuenſo q̄ non valet alie
nacio rei immobilis in eccleſiam vel perſonas eccleſiaſticas quia per hoc
ciuitas priuatur ſuis emolumentis et oneribus publicis ad que eccleſia et
perſone eccleſiaſtiche non tenentur. **V**olunt tamen ipſi q̄ ſi fiat alienacio
rei immobilis in eccleſiam vel in eccleſiaſticam perſonam q̄ infra annum
ipſi teneantur vendere et bal. in c. primo de alienacione ſeu collacione de
cima dicit ſimile ſtatutum valere per illud c. **C**ommuniter tamen docto. re
nent contrarium quia videtur contra libertatem eccleſiaſticam vt in autl.
caſſa **E** de ſacro ſanctis eccle. **E**t innocencius in c. nouit extra de ſentenci
excommunicationis **R**eliqua de iure emph. it. vide ſpeculatozem in dict. ſ.
nunc vbi ponit clxx. queſtiones et quatuor. **I**n glo. equo in fine **N**ota q̄
locator poteſt petere uſuras a conductore vtente re locata et non ſoluen
te mercedem **I**dem etiam dicimus in emptore vt teneatur venditori ad u
ſuras **S**ed hodie non petuntur uſure ſed intereſſe vt notat glo. in l. iulia
nus **S**idem et ibi per baro. ff. de actionibus emptiet in autl. ad hec **E**. de
uſuris **I**tem nota in fine q̄ conductor non tenetur reparare hoſtia do
mus vel fenestras neq̄ tecta ſed poteſt agere contra locatorem q̄ ſi non
reparet poteſt conductor recedere de domo et pro rata temporis ſuomi
nucio mercedis l. ſi merces **S**i vno ff. eodem **I**nde bene tenetur conduc
tor reparare viam ante domum locatorum **E**xpenſis tamen locatorum
niſi gratis inhabitaret quia tunc expenſis proprijs quod vltimum verus
niſi eſſet expenſa ad perpetuam vtilitatem quia tunc tenetur locator ad il
las expenſas vt l. ediles ff. de via publica et ibi per baro. **I**tem conductor
tenetur ſoluere onus tributozum expenſis locatorum ſicut creditor pi. no
tis vt l. in ſumma **E**. de pig. **I**n glo. ſi in fine nota vnam glo. ſingulares
q̄ vnus ſocius recedens de ſtudio non poteſt ſubſtituere alium in loco ſui
inuitis ſocijs de quod per ſpeculatozem in ti. de iudi. ſ. ij. **R**. circa hoc quod
quod eſt verum niſi ille ſocius ſubſtitutus ſit eque ydoneus vt erat ille q̄
reſciſſit qz tunc de equitate ſocius tenetur alium recipere. ar. l. q̄ ſq̄s **E**. de e
piſ. et cle. et l. qui at ff. de oſti. pecu. q̄ ſi ille ſocius non paciatur malicijs e
obuiandum ar. l. in fundo ff. de rei vendi. **C**onductor autem ſcolaris rece
dens de ſtudio poſſit alteri eque ydoneo et ad eundem uſum locare vel
nemo **E**. e. aduerte etiam q̄ ſi eſſent plures ſocij ſcolares qui inuicem contrax
iſſent ſocietatem et vnus nolit tenere ſeptimanam ſua vel alios vellz perſba
re in ſtudio tunc contra eum daretur actio pro ſocio vt t3 ſpeculatoz in o
R. circa hoc queritur **I**tem ſcolares debet honeſte habitare na h. inducat
meretricis

meretrices vel lenones possunt expelli vt d. l. non alie et ibi p. g. et bal. Itē queritur an scolaris expulsus teneatur soluere pensionem Rñdē q̄ sic o putata tam pensione ab alio subrogato recepto vt notat g. in simili in s. id circo in aut. de tabel. colla. quarta Item adde q̄ domini dōz si nollent lo care domos scolariibus possunt compelli ad hoc si scolares omode non r̄ giant dō vt t3 guuil de cu. in l. decerni. C. de epis. et de.

Rubrica De societate.

Continuacio clara est **I**n gl. rubre in si. nota h̄ diffiniciōm societatis q̄ diffinico pcedat ad hoc vt opeat actio directa pro socio si tñ nō fiat so cietas ad vberiozem questum p̄ta si sint socij plures vt scolares plures simul h̄at irantes tunc d̄r societas sed tunc h̄z locū vtilis actio p̄ socio vt notat speculatoz in ti. de iudi. s. ij. d. h̄ eē nota p̄ q̄ facit g. in l. diuisa. C. loca q̄ l. determinat q̄ si sint plures scolares seu socij q̄ siml' oducāt vnā domū q̄libet solum tenet p̄ pte pensionis nisi obligauerant se in solidum S̄z tūc h̄abent beneficium diuisionis si omnes sint presentes et soluendo n̄i r̄nū ciauit ar. aut. p̄ite. C. de fideiuss. Sequitur nigz.

Societatem coire solemus aut. **P**otest contrahi societas oimbōz et vnus negociacionis tñ in qua societate lucz et dānū venit eq̄lter diuidendum nisi aliter sit actum et nisi pactum apposituz de in equalitate luci et dāni quod tenet qñ alter ofert pl' altro in re vel in opa vel industria et pactum q̄ vni censiāt lucrum et non damnum intelli gitur scz o pensaciōe scā luci et dāni de eo qd sup ē de lucro Et ps adiec ta in lucro tacite videt̄ adici in dāni hoc dicit vsqz ad s. manet at̄. Notap̄ mo q̄ societas p̄t contrahi duobus modis vnomō expresse de omnibus bonis et tunc veniunt huiusmodi hereditates legata et donaciōs vñcūqz q̄site vt l. ij. s. i. ff. e. Secundo modo potest contrahi super vna negociaciōe tñ et tunc veniunt solum quesita ex illa negociacione Potest etiam o tra hi societas duobus alijs modis vt hic in g. super ver. emendi. vnomodo q̄ societas contrahatur non expresse aliquo sed simpliciter et tunc solum veniunt illa que queruntur ex questu. i. ex opa personali vt in vendicione vel locacione non autem veniunt hereditates legata et donaciones quia il a fiunt ob meritum l. coire cum l. sequenti ff. eodem Secundo modo o trahi potest in vna re tñ et tunc vltra illam rem non extenditur vt l. quinta ff. eodez

potest etiam et alio modo contrahi societas puta re ipsa sine aliquo pacto
seu expressione verborum ut videmus de duobus fratribus simul habitanti-
bus qui ponunt res in communem ut l. iij. ff. e. et notat per bar. in l. cum duobus per pa-
pianum ff. e. et l. ticius meum ff. de administr. tuto. Secundo notandum
societas contrahitur non apposito aliquo pacto de lucro et damno tunc omne
lucrum et damnum dicitur equaliter dividi inter partes et hoc secundum ratam significa-
tionem quam unusquisque apposuit ad societatem et ita dicitur intelligi l. si non fue-
rit hic alle. in g. super verbo equales. Tercio nota ibi quod si expresse quod pacta
de lucro et damno apposita in societate sunt servanda. **I**tem nota in d.
de illa quod est istud verum est si fiat pactum quod unus habeat duas partes lucris
tercia damni. et alius duas partes damni et unam lucris et ratio ponitur hic
in tex. ibi quod sepe quorundam qui tex sepe allegatur quod opera sepe plus valet quam
pecunia ad quod concordat. d. sequens ibi quia sepe. **I**tem nota in d. et ad
d. quod valet pactum in societate appositum quod unus habeat partem lucris et nihil
damni et hoc est verum secundum g. super verbo adeo. si unus plus de opera vel
industria apposuit. Secus si unus nullam suam operam apposuit quod tunc contra
societas leonina ut voluit b. g. super verbo partem. **Q**uemadmodum legitur in
fabula de leone lupo et vulpe qui cum cepissent predam dixit leo volo ha-
bere unam partem quod sum socius aliam partem quia maiorem operam im-
posui et tertiam partem quia sum fortior. Sed tunc quero an dampnum et
lucrum computentur de anno in annum vero in fine negociationis bar. ve-
ro in l. neg. ff. de neg. gest. tangit et non solvit sed in l. neminem d. interegro
c. de suscep. prepo. et arch. a. l. x. dicitur in fine totius administrationis
ante non potest apparere ratio lucris vel damni ac. huius tex. et per ista sunt
expedite glose. **I**tem nota in d. illud quod natura societatis inducit quod con-
vencio facta super lucro intelligatur repetita super damno et econtra et sic
lucrum et damnum ambulant equalibus passibus ita quod id quod statuitur in
vno statuitur et in altero seu reliquo quia contrariorum eadem est disciplina
na quod verum nisi maior sit ratio in vno quam in alio ut in iuribus contrariis
hic allegatis in g. super verbo servari. **D**e quo lacius per bar. in l. inter su-
pulantem ff. de verborum obligationibus

Manet autem societas eorumque. Societas finitur quinque modo
finito negotio publicatione bonorum cessione et in actione pro socio vel
voluntate lata culpa et levis hoc dicit. Nota primo quod licitum est uni sociorum
altero invito renunciare societati quod est verum si bona fide faciat cum
nemo

nemo compellatur stare in omunione nisi in casibus notatis in l. si. **C.** si
 diou **S**i autem quis per calliditatem seu maliciose renūtiat societati vt ac
 quiret sibi soli quod abobus queri deberet tunc damnum quod prouenit
 pertinet solum ad renunciantem lucrum autem erit commune l. actione. **S.**
 diximus ff. e. **I**tem nota in **S.** soluitur q̄ per mortem alterius socij soluit̄
 societas et sic contractus societatis non transit ad heredes etiā si de hoc
 pactum fuerit l. nemo et l. adeo ff. e. **E**t est ratio huius qz in societate eligī
 industria psone et istud est verum quamq̄ sint plures socij et vnus tantuz
 moriatur nam etiam si supersint plures socij adhuc inter illos non manet
 societas **I**tem nota in **S.** item si alicuius q̄ finito negotio super quo est
 contracta societas finitur et societas et sic finita causa alicuius negociaci
 onis finitur et effectus et g. hic super ver. rei ponit exemplum de duob' ta
 bernarijs qui conuenerunt de vendendo vino in foro **I**te nota in **S.** p̄ b
 licacio q̄ per publicationem omnium bonorum vnus socij finit̄ societas
 et est ratio quia tunc in locum illius socij quo ad bona eius succedit fise' **z**
 ille socius habetur pro mortuo ex quo sequitur q̄ si aliquis bannitur p̄
 ter suum delictum et bona confiscant̄ q̄ finitur societas naz bannitus pro
 mortuo reputatur et in eius locum succedit fiscus vt hic et l. actione. **S.** pub
 licacione ff. e. et licet fiscus succedat in locum banniti tamen ip̄e non dicit̄
 heres banniti s̄m bar in l. si qua ff. de his qui sunt sui vel alie iu. **I**te no
 ta in **S.** item si quis q̄ cessio bonoz soluit societatem q̄ tamen societas no
 uo consensu reuiuiscit **I**tem nota in **S.** socius q̄ socius tenetur consocio
 de dolo et leui culpa non autem leuissima et est ratio qz imputet sibi soci'
 q̄ minus diligentem socium sibi assumpsit **S**ic eiam dicit̄ est in **S.** preterea
 s. qui. mo r̄cōtrahi ob. **I**tem nota ex hoc **S.** drām inter culpam leuez **z**
 leuissimam de quo satis didum in. d. **S.** p̄terea qz dicitur leuis culpaquādo
 quis non facit in alienis quod faceret in suis **E**t dicitur leuissima quādo
 quis non facit id quod quilibet diligentissimus paterfamilias fecisset. **I**
In g. conuenerit in fine **I**tem fallit q̄ societas non finitur morte videlicet
 si sint duo socij et vnus vadit pro mercimonijs ad aliam prouiciam et a
 lius manet domi nam si ille qui maneat domi moritur non soluitur socie
 tas si proficiscens ignoret mortem quamuis solueretur si sciret vt l. actōe
S. primo et **S.** item si alicuius ff. eodem **I**n g. mortuo in fine **E**t ista socie
 tas soluitur saltem propter impedimentum persone tantum. **N**on
 autem propter publicationem bonorum **N**am perdens ciuitatem vt de
 portatus retinet ea que sunt iuris gentium vt l. si tibi mandauero ff. man
 dati et ideo deportato duraret societas nisi persona impediretur perdēs
 autem

b e
b h

autem libertatem retinet ea que sunt iuris naturalis vt ius alimentoz p
 cipiendoz vt l. si vidum ff. de re iudi. et ibi per bar **In** g. cesserit in fi. no
 ta quare potest fieri cessio bonozum quia propter hoc euitat debitor ne
 tradatur in carcerem propter debita non tamen liberatur a creditoribus
 licet in bonis postea quefitis habeat beneficium ne conueniatur in plus q̄
 facere potest vt l. ij. ff. de cessi. bono. licet secus de iure canonico in vsurari
 o cedente bonis quia ille non gaudet hoc beneficio in postea quefitis vt
 est glōsa. in c. cum tu super verbo facientibus extra de vsuris **In** glo. su
 per verbo solet **Nota** qualem diligentiam debet quis adhibere in rebus
 communibus quia talem sicut prius adhibuit in re propria. istud verum
 est si iste res sint communes tamquam socijs secus si essent communes sine
 societate et de isto lacius per bar in l. socius socius ff. eodem

Rubrica De mandato

Continuacio claret de se Sequitur nigrum

Mandatum contrahitur quinqz modis. ^{Man} ^{datū}
 contrahitur quinqz modis hic expressis **Sed** si mandatum fiat
 gracia mandatarij vel sit contra bonos mores non obligat ac
 fines mandati diligenter sunt seruandi hoc dicit vsqz ad s. recte quoqz **Do**
 ta primo quot modis contrahitur mandatum et declarationem particu
 larum **Item** nota in d. aut si volente te agere q̄ iure isto creditor prius
 agere poterat contra fideiuzorem q̄ contra reum licet hodie secus in au
 ti. presente **C.** de fideiuzoribus **Nota** in s. tua tantum gracia q̄ manda
 tum quod sit gracia mandatarij tantum dicitur poci^o consiliū q̄ manda
 tum et ideo ex illo mandato q̄s nō obligat. quia nemo tenetur ex consilio
 ad quod semper allegatur iste textus **Quod** est verum nisi istud manda
 tum factum esset de certa persona quia tunc si mandatarius non esset ali
 ter facturus ipse haberet actionem contra mandantem vt hic in d. sed a
 deo **Item** nota in s. illud q̄ mandatum contra bonos mores non est
 obligatorium qd̄ est vtz inter mandantē et mandatarij **Sed** bene est ob
 ligatorium illi in cuius perniciem emanauit quia mandantem illi tercio
 obligat

obligat et etiam rei publice offense vt hic sentit glo. in s. tua tantum grati
a in d. consilio **I**tem nota in s. his qui ad quod semper allegatur q. fin
es mandati diligenter sunt custodiendi et eos excedens non agit manda
ti pro eo quod excessit etiam si esset vtile factum concor. l. diligenter ff. eo.
Item nota in d. q. si minoris q. mandans emi rem pro maiori precio
videtur etiam mandare q. ematur pro minori quia in maiori summa min
or inest vt l. inter stipulantem s. ij. et ibi per bar. ff. de ver. ob. **I**n g. i. ibi s.
fi. hoc verum si data fuit pecunia sed si alia species fuerit data tunc dicitur
contra actus innominatus vt d. s. fi. **E**t istud verum q. mandatum ab initio
debet esse gratuitum **N**am ex post facto mandans posset mandatarium
remunerare occasione seruicij percepti vt l. si remunerandi in principio ff. e.
Et ideo licet procuratori detur salarium tamen dicitur mandatum et de
isto per bar. in l. i. ff. de procu. qua autem actione procurator possit petere
salarium dic vt plene notat g. in l. i. C. e. et in l. salarium ff. eo. **I**n e. g. in
si. nota ergo per que verba sit mandatum non ar. pt fieri per verba amoni
toria vel etiam per verba consultoria vt si quis haberet amicum scriberet
sibi sic moneo et consulo te amice vt facias hoc pro isto est tex. notabilis
in l. deniq. s. si quis ita ff. e. quia talis non tenetur nisi de dolo **E**x quo seq.
tur q. arbitrator seu amicabile compositor non tenetur nisi de dolo et ita
tenuit etiam bar. in l. si iudex ff. de varijs et extraoz. cogni. licet secus in ar
bitro quia male iudicando facit litem suam vt l. ii. quis in conscribendo
C. de pac. et ibi per bar. **I**tem per verba commendatoria non inducitur ma
datum si amicus scriberet amico vt talem haberet; commendatum intuitu
sui qz talis scribens ex hoc non obligaretur si alius forsitan mutaret sibi
pecuniam vt est tex. notabilis in l. si non remunerandi s. cum quidam ff. e.
In g. ex consilio in fine. conclude sic hm ange. in l. qui seruo ff. de sur. q. ino
tractibus ex consilio nemo regulariter obligatur vt hic et l. ij. in si. ff. e. et l.
consilij ff. de re. iu. c. nullus ex consilio de re. iu. in vi. **F**allit primo si consiliu
fuerit fraudulentum viczqz quis consuluit alteri propter suum commodu
vt l. q. si cum scires ff. de dolo **Q**uod nota extra p. senetas. i. mediatoresqz
sepe fraudulenter inducunt quem ad emendum causa sui lucri nam ipsi te
nentur ex consilio si emens deceptus fuerit vt d. l. ij. **S**ecundo fallit nisi ma
datarius non esset alias factururus vt l. si non remunerandi s. plane ff. eod.
et ideo caue consulere alteri ad emendum aliquid nisi videas eum disposi
tum ad hoc **I**n delictis autem tenetur mandans siue mandatarius esset a
lias factururus siue non vt l. non solum s. de mandato ff. de iniurijs cuz simi
libus et hoc ei in cuius preiudicium mandauit non autem tenetur manda
tario quia non debuit ipse parere vt in s. tua tantum hic in tex. quod itez
v a u m

verum nisi mandatarius esset talis persona subiecta que mandanti in leui-
bus deberet parere vt l. liber homo ff. ad l. acquiliam **In** g. obligatozi-
um in fine de isto est textus de iure canonico in c. non est obligatozius de reg
iu. in vi. **An** autem et quando iuramentum firmet contractum dic plene p. bar
in l. si quis pro eoff. de fideiussoribus **In** glo. mandatum in fine de iustori
de bar. in l. qui soluendo ff. negoci. gestis

Recte quoque mandatum contractum. **M**andatum re in-
tegra potest re-
uocari nisi mandatarius exequatur mandatum ignorans mortem man-
dantis quod mandatum suscipere est voluntatis licet consummare sit ne-
cessitatis **I**tem mandatum debet esse gratuitum nam si interueniat merces
transit in aliam speciem contractus hoc dicit **N**ota primo quod mandatum
debitum factum reuocatur re integra et per illam reuocacionem expirat se-
cus si non esset debitum factum quia non egeret reuocacionem vt hic in g. i.
Item nota ibi item ad hoc quod reintegra per mortem mandatarii vel man-
dantis expirat mandatum **T**ercio nota ibi sed utilitatis causa quod 13 mor-
te mandantis finiatur mandatum hoc tamen fallit quando mandata-
rius est executus mandatum qui ignorat mortem mandantis **E**t est ratio
ne ignorancia probabilis afferat damnum mandatario **N**am illud esse non
debet vt hic et l. si ff. pro socio licet ignorancia non probabilis possit affer-
re dampnum vt l. quamquam ff. ad vellej. et hoc est quod voluit g. super ver-
bo alioquin **F**allit etiam istud quod per mortem mandantis non expirat man-
datum in pluribus alijs casibus de quibus notatur per bar. in l. ij. §. sed si
quis ff. de donaci. **I**tem nota ibi et huic simile quod debitor soluens pro cu-
ratorum reuocato ignorans de reuocacione liberatur a debito facit **L**eiusque
in prouincia ff. si cer pe **I**tem nota in §. mandatum quod mandatarius vel
debet complere mandatum vel ita cito renunciare quod mandator possit eam
bene sibi prouidere alias tenetur mandatarius mandatori ad interesse
actione mandati nisi iusta causa excusetur mandatarius que causa est mul-
tiplex vt notatur in l. si tibi mandauero §. si. cum quatuor legibus se. ff. c. **E**t
sic nota quod illud quod ab initio est voluntatis ex post facto efficitur ne-
cessitatis et ad hoc allegatur l. sicut C. de ac et ob. et in l. incommo. §. sic
ff. omo. **I**tem nota in §. summa ad quod semper allegatur quod mandatum
debet esse gratuitum quod est verum ab initio quia ex post facto gratia
remunerandi potest constitui salarium vt hic in g. super verbo constituta
in princi

in principio **I**n g. integro ibi l. tam ex contractibus §. si. nota ex hac g. quando res dicitur integra vel non Circa quod concludere sic aut loquimur in mandato procuratoris ad iudicia aut in mandato iurisdicōis aut in mandato procuratōis ad negocia Primo caū res dicitur integra ante litem contestatam l. procura. et l. nulla ff. de procu. quod est verum nisi interueniret satisfactio procuratoris vel domini in iudicio qz illa facit desinere rem integram q̄uo ad tacitam reuocationem mandati que fit per mortem mandantis l. si defunctus C. de procu. licet quo ad expressam reuocacōz res non dicatur desinere esse integra quia dominus potest non obstante satisfactioe reuocare mandatum vt notat g. in l. si ante ff. iudi sol. et ibi per bar Post autem litem contestatam dominus non potest reuocare procuratorem nisi ex causa l. post litem ff. de procu. **I**n mandato iurisdicōis res dicitur integra ante citacionem qz ab ea incipit iudicium vt notatur in l. et qz ff. de iurisd. om. iu. et in c. gratum extra de officio dele. **I**n procuratore autem ad negocia res dicitur integra quando nondūz incepta est nec aliquod preparamentum s̄bale et intrinsecū factum est nam si tale preparamentum sit factum res non dicitur integra verbi gracia si mandauit tibi facere domum et iam incepisti facere faciem muri secus si esset factuz preparamentum extrinsecum qz adhuc res dicitur integra verbi gracia si tibi mandauit ire romam et iam emisisses solutares per hoc res non dicitur desinere integra vt notat g. in l. si pecuniam ff. de iudi. ob cam. **I**n g. iusta cā in si nota ex hac g. q̄ culpa venit in mandato circa quod sic concludere aut loquimur in adione mandati contraria vitz que competit mandatario contra mandantem et tunc etiam uenit leuissima culpa quemadmodum dicim⁹ in contraria actione depositi vt l. si seruus dicit §. quod ver off. de fur. Aut loquimur in directa que competit mandati et tunc aut mandatur aliquid quod requirit exactissimam diligentiam vt videmus in mandato procuratoris ad iudicia et ille tenetur de leuissima culpa l. a procuratore C. e. Aut mandatio quod requirit exactam diligentiam vt soluere pecuniam vel facere aliquod opus et tenetur mandatarius in leui l. in re mandata C. e. aut mandatur id quod requirit modicam diligentiam vt portare vnam librā et tenetur solum de dolo et lata culpa nisi receperit custodiam vel precium qz tunc etiam tenetur de periculo vt leui qui §. si epistola ff. de fur. de quo etiam per bar in l. q̄ nerua ff. de positi. **I**n g. constituta nota ex hac g. magis tra an procuratori teneatur salarium et qualiter petatur Pro quo vide hic et alias glo. in l. prima C. eodem Et in l. salarium ff. eodem **I**n hoc tamen q̄ hic glosa dicit q̄ si salarium est omnino incertum q̄ tunc non

potest.

potest peti quamq̄ hoc est verum s̄m ia. de are. per viam actionis **S**ed tamen bene potest petere procurator salarium per officium iudicis ad similitudinem aduocati qui si nihil de salario pact^o est potest implorare officium iudicis vt sibi constituatur salarium s̄m consuetudinem fori et eius facundiam vt l. prima. §. aduocatos ff. de varijs et extrao. cogni. nam procurator dicitur postulare. i. mentem clientis sui explanare in iudicio vt dicit glo. in d. l. salarium licet bar in d. §. aduocatos teneat q̄ procurator non possit implorare officium iudicis pro salario sibi constituendo sed agat ex promissione si promissum est vel ex locacione si consuevit locare opas **A**duerte tamen ad id quod dicit g. in l. i. **C.** e. q̄ procurator non potest pacisci vltra c. aureos nam doc dicunt q̄ hoc nō est verum quia hoc solum ē prohibitum aduocatis qui olim habebant salarium de publico hodie n̄ nisi sit aduocat^o pauperuz vt d. g. in l. fori **C.** de aduo diuer. iudi. **I**tem aduerte q̄ procurator non potest pacisci de quota litis alias punitur l. si remunerata §. marcus ff. e. l. sumptus ff. de pec. sic nec aduocatus alias possit sibi officium interdici l. si qui **C.** de postu. **I**tem nec medicus potest pacisci super salario suo vt l. medicus ff. de varijs et extrao. cogni. vt notatur in l. per impressionem **C.** quod me. cā **S**equitur **R**ca

Rubrica De obligationibus que ex qua si contractu nascuntur.

Continuacio claret ex principio nigri **S**equitur nigrum

Dist genera contractuum enumerata. **C**ū n̄
alicuius geruntur sine mandato nascitur hinc inde ex communi
contractu obligacio et actio ex qua datur negotiorum gestor
actio domino directa contra gestorem ad reddēdas rationes qui gestor
tenetur de dolo lata culpa et leui et eiam leuissima quando alius erat di
ligencioz et gestor datur vtilis **I**tem inter tutozem et pupillū nascit actio
tutele ex q̄si contractu pupillo directa que datur vt tutoz reddat rē m̄ de
sua administracōe et tutozi vtilis si quid impendit vel obligat^o ē p̄ pupillo
Item inter habentes rem communem aliter q̄ ex societate contracta q̄si
contrahitur et heres ad eundo hereditatem dicitur quasi contrahere cum
legatarijs **S**imiliter et soluens indebitum dicitur quasi contrahere ex q̄
indebito

indebito oritur conditio indebiti que cessat nisi quis soluens indebitum
ex causa que crescit per inficiacionem; hoc dicitur tytulus; iste [Nota primo
ex hoc textu q obligacio que non descendit ex contractu vel maleficio vel
etiam ex quasi maleficio illa dicitur nasci ex quasi contractu Et sic nota ad
quod semper allegatur iste tex q bona est argumentacio a sufficienti pecu
enumeracione **Secundo** nota in § igitur q ex gestione negotiorum sine
mandato oritur duplex actio scilicet directa negotiorum gestorum et uti
lis Directa est que datur domino cuius negocia gesta sunt contra gesto
rem vt reddat rationem sue administracionis et restituat si que male ad
ministravit et sufficit in hac actione generalis libellus vt peto q talis red
dat mihi rationem administracionis sue vt est glo. in l. prima ff. de edendo.
Nota barto. in l. si quis ff. de nego gest. **Contraria** autem actio seu utilis
datur gestozi contra dominum si quid impendit de suo negotio in nego
cio gesto **Item** nota ibi id q utilitatis quare actio negotiorum gesto
rum sit inuenta videlicet vt absentes inueniant aliquos qui negocia sua
curent Nam si illi aliquid impendant in rebus absentis introductum est
vt illud possunt repetere et ne nimium possint repetere introductum est vt
absenti seu domino reddant rationem **Item** nota ibi quo casu q ne
gociorum gestor tenetur aliquando de leuissima culpa videlicet si quis el
ser qui diligentius negocia absentis curare vellet **Item** nota in § tuto
res q inter pupillum et tutorem nascitur actio tutele que oritur habet ex
quasi contractu Et est duplex scilicet directa et contraria Directa est que
datur pupillo contra tuto rem vt finita tutela reddat administracionem
sue tutele **Contraria** est que datur tutozi contra pupillum si quid impen
dit in rem pupilli vel si obligatus est pro pupillo vel si rem suam obligauit
pro pupillo **Item** nota in § item si inter aliquos q actio communi
diuidundo que competit inter aliquos habentes res communes non ta
men ex vera societate illa oritur ex quasi contractu et similiter etiam actio fa
milię hirciscunde que competit in plures heredes **Item** nota in § heres
ad quod semper allegatur q heres adeundo hereditatem dicitur quasi
contrahere cum legatarijs Et sic actio ex testamento que competit lega
tarijs contra heredem dicitur nasci ex quasi contractu concoz. l. apud iuli
anum § finali ff. ex qui. cau. iu. poss. ea **Item** nota in § item is q soluens
indebitum pet. errorem dicitur magis distrahere qz contrahere tamen qz
dicitur aliquid facere puta dominium transfert in accipientem illa obli
gacio dicitur quasi contrahi per soluentem et illi soluenti competit condi
tio indebiti pro eo quod soluit **Item** nota in §. ex quibusdam q sol
uens indebitum ex causa que crescit per negacionem seu per inficiacionem
non

non repetit et sunt etiam alij casus vbi soluens indebitum non repetit vt
 hic in g. super verbo errorem. **I**n glo. negotiorum in fine ista glo. reputa
 tur singularis videlicetq. appellacione pluralis continetur singulare quod
 facit ad statutum puniens producentem falsos testes vt etiam intelligat
 de producente vnum falsum testem. **I**n g. utilitatis in fine. **N**ota ex hac
 glo. casus in quibus cessat negotiorum gestorum actio et gestor non po
 test repetere id quod impendit. **P**rimus est quando precessit protestacio
 domini vtz q. ipse non vultq. talis gerat negocia sua et hanc protestacio
 nem denunciat gerenti qui sufficit etiam si generale sit vt dic. l. si. **S**ecundus
 casus si quis gessit negocia alterius paterna affectione vt si vitricus ptes
 titit alimenta preuigno l. si paterno affectu. **T**ercius casus
 est si libertus aliquid exposuit pro patrono suo vt l. officio. **C**. de nego. gest.
 vt hic in glo. **E**st et alius casus quando maritus fecit expensas pro cura
 vxoris sue egre nam illas impensas repetere non potest quia suis expensis
 tenetur curare vxorem nisi esset magna impensa vel vxor aliunde haberet
 vt **C**. eodem l. quod in vxorem et ibi per bar. vel etiam si vxor staret sine
 marito culpa ipsius vxoris quia tunc etiam tenetur ad restitutionem ex
 pensarum medicorum fm bar. in l. si cum dotem. **S**i autem in seculissimo ff. de
 lu. matrimo. **I**tem dominus non potest repetere expensas factas pro cura
 famuli sui egri quemadmodum vidum est de marito vt notat bar. in d. l.
 q. in vxorem. **E**st etiam alius casus videlicet quando expensa est facta p
 ter pietatem vt l. prima et ibi notatur. **C**. c. in g. **E**q. f. Rca

Per quas plouas obligacō nobis adqrit rubicat
 Continuacio patet ex princ. pio nigri. **S**equitur nigrum

Expositis generibus obli. **N**ō solum per nosmetipos
 potestate nostra constitutos nobis adqritur obligacio. per
 seruos in totum per libos ad vsufructum tantū. **I**te per liberos
 homines et seruos alienos bona fide possessos nobis adqritur ex dona
 bus causis scilicet ex opera sua et ex re nostra quod etiam in seruo fructu
 ario seruatur et seruis communis adqrit dominis pro dominica portio
 one nisi vni nominatim vel iussu vnus tantum fuerit st. pulatus hoc vide
Notabilia sunt clara et omnia pertinencia scilicet ad hunc tytulū ti
 tenda dicta enim sunt in tytnlo illo videlicet supra. **P**er quas autem
 per so

perfo. nobis ad qui et §. de stipu. seruoꝝ ubi vide

Rubrica Quibus modis tollitur obligatio

Continuatur ad precedencia in hunc modum **V**isum est qualiter obligationes contrahantur verum quia nihil tam forte quin rumpi et dissolui potest ut in §. deinceps in autl. de nup. et l. nihil tam naturale ff. de re iu. ideo modo sequitur videre qualiter tollatur obligatio **S**equitur nigr

Tollitur autem omnis obligatio. **S**olucione eius quod debet vel alterius rei volente creditore soluitur omnis obligatio **S**olucio principalis liberat fideiussoꝝem et econuerso **I**tem acceptillacione nouacione et contrario sensu re integra existente tollitur obligatio **N**ota pmo ad qd sp all. qd solucio ei qd debet tollit omnis obligatio **S**allit hoc in aliqb' casib' de qb' videtur in g. sup. ver obligatio **S**eundo nota ad qd sp all. qd aliud p alio solui potest creditore volente s3 non possit fieri et creditore inuito **S**oz. l. n. §. i. ff. si cer pe fallit istud in multis casib' vbi liberat debitor soluendo aliud p alio inuito creditore de q' notat p g. et bar. in d. §. i. **T**ercio nota qd inuito debitor potest qd debitor liberare **S**oz. l. soluendo ff. de neg. ges. **E**t sic nota ad qd sp all. qd beneficiu e3 potest fieri inuito quod est vtz p obliquu no at directo de q' in l. inuito ff. de re iu. **I**te nota in §. ite si re' qd reus soluendo debitum liberat fideiussoꝝem et est ro' qz sublato principali tollitur et accessorium sic etiam solucio fideiussoꝝis liberat reum ex quo notat hic g. super ver. liberabitur in si. qd vna solucio parit duas liberacoꝝes **I**te nota in §. ite p acceptillacoꝝem qd acceptillacio e3 parit solucioni **D**icit tñ inter se qz qñ interuenit pecunia tñc dicitur et realis solucio **A**ceptillacio at dicitur ymaginaria et ficta qz non requirit pecunia interuenire sed tñmõ verba l. si acceptil. §. inter ff. de accept. **T**rez solucio tollit obligacoꝝem vndiqz qñ sita et qñ litera qz contracta **S**ed acceptillacio sola tollit obligacoꝝem qñ sita p stipulacoꝝem **I**te nota in d. §. e3 grece qd quibuscumqz verbis intelligibilibus potest fieri acceptillacio que admodu dictum est de stipulacione in §. vtrum §. de ver. ob. **I**tem nota ibi sedio qd obligationes aliter contracte qz verbis possunt etiaz tolli per acceptillacionem dummodo prius reducantur in acquilianam stipulacionem **E**t sic nota qd illud quod non potest fieri per directum potest fieri per obliquum **I**tem nota ibi sicut autem qd acceptillacio etiam potest fieri pro pte debiti **I**te nota in d. est autem quid sit aquiliana stipulacio qz e3 stipulacio introducta

introducā per gallium acquinum in quam omnes obligationes mundi
possunt reduci ad finem vt obligaciones que non sunt verbis contracte pnt
tollī per verbalem solucionem qd possibile est qn̄ in verbalē obligacōs sūt
reducte et ppter hoc sunt iuuentē facit l. et vno et ex plurib. §. i. ff. de accep.
Item nota in §. p̄terea q̄ p nouacōm tollitur obligacō q̄ nouacio oliz hie
bat coipo q̄ noua p̄sona interueniebat vel eo ip̄o q̄ p̄soua obligata alit
quid addebat vel detrahebat p̄me obligacioni hodie tñ nūq̄ d̄z fieri no
uacio nisi expresse in secunda obligacōe dicat q̄ sit aīo nouandi vt est tex
expresse hic et in l. si. C. de noua. ¶ Item nota in §. hoc āplius q̄ per contritiū
olēsū tollitur obligacō que consensu cōtracta est qd v̄z dūmō res sit iure
grā Sunt et alij modi tollendi obligacionem de quibus vide b. g. magrāz
in si. h. 2. ti. ¶ In g. obligacō ibi speciale vnde in debitoze pupilli q̄ dū dāt
fuerit tūtoz tacuit debitum nam si sciuit se debitozem et tacuit non liberat̄
soluendo donec administrat vt in aut. minorū debitoz. C. q̄ dari tu. p̄nt
In e. g. ibi l. si rem meā Solucio ibi adest aliquod ius in re soluta puta qz
alteri illa res obligata est et sic non redditur res eodem mō sicut debet
In e. g. ibi §. q̄ fundum Solucio res soluitur sed non cauetur de euicōe ad
quā tñ tenebatur soluens ex pacto vel ex lege ¶ In ea. g. ibi §. si reddita ibi
res reddebatur deteriorata vel solue oīa ista contraria vt sequit̄ in g. dū d̄z
h̄ his legib. ¶ In e. g. in si. de isto dic vt notat g. et bar. in l. si. §. i. ff. si. cer. pe
In g. solucio ibi p̄ma verior est de isto lacius p̄ bar. dic in l. soluendo ff. de
neg. ges. ¶ In e. g. in si. nota ex hac g. q̄b. p̄sonis debitoz p̄t soluere debitū
inuito creditoze et quod dicit glosa de creditoze creditozis in hoc sic dic
aut q̄svult soluere creditozi creditozis inuito p̄mo creditozet non liberat̄
p̄ l. si. C. de neg. ges. aut soluere vult creditoze creditozis ignorante p̄mo
creditoze et tunc liberatur ope excepcionis l. si opas ff. de doli excep. non
āt liberatur ip̄o iure nisi ambo sunt creditozes ex eadem re vt d. l. liber hō
vel nisi bona debitozis sint obligata creditozi creditozis vt d. §. solutaz
In g. liberatur ibi l. cum his nota ex hac g. q̄ fideiussor solues p̄ reo noīe
debitozis liberat debitoze ip̄o iure quo cau fideiussori non potest fieri cess
io actionis contra reum Sed fideiussor ager mandati contra debitozem
Sed si fideiussor soluat suo nomine quod in dubio presumitur vt l. papia
et ibi g. ff. mandati tunc reus liberatur ope excepcionis et post solucionez
ex interuallo potest fieri cessio actionis cōtra reum ita notatur per bar. in
l. modestin. ff. de solu. ¶ In glo. diximus et glo. cetera in fine nota ex hac
glosa q̄ acceptillacio inutilis licet enim non valeat vt acceptillacio valet
tamen vt pactum Circa quod sic distingue Aut acceptillacio peccat in re

seu in forma quia interponitur super alia re q̄ super stipulacione et tunc
valet vt pactum. Aut peccat in forma puta quia fit inter absentes et nullo
modo valet l. si vnus. §. si acceptillacio ff. de pactis et ibi per barth. et l. an
inutilis ff. de acceptillacion. **In glo.** soluitur in fine. communis tamen opi
nio est vt creditor ex equitate debiti partem teneatur semper accipere vt
notatur per doc. in dicta l. quidem existimarunt licet aliter textus dicat q̄
particularis solucio multa affert incommoda vt l. plane ff. familie hancisc.
In glo. obligacio in fine. Nota ex hac glo. q̄ quamuis creditor ceperit
alium debitorem inutilem loco prioris debitoris. Utilis tamen non po
test restitui in integrum aduersus priorcm debitorem quod est verum nisi
secundus debitor obligacionem suam eliserit per restitutionem in integz
nā tunc bene restituitur creditor aduers⁹ debitorem. quod iterum verum
nisi secundus debitor fuerit dolo inductus ad se obligandum pro priorc
debitore et hoc est quod voluit glo. ista et de ista materia vide lacius per
barth. in l. prima ff. de nouacionibus **In glo.** idem iuris in fi. Nota ex
hac glo. racionem differencie quare per secundam obligacionem inutilez
que fit per pupillum tollitur prior obligacio utilis. et tamen non tollitur
prima utilis per secundam inutilem factam per seruum et ambe raciones
bone sunt vltima tamen melior **In glo.** nouacio in fine. Nouerte tamen
q̄ vbi olim fiebat nouacio ipso iure hodie fit nouacio ope exceptionis eci
am si non dicatur expresse animo nouandi vt notatur in dicta l. finali. An
autem stipulacio penalıs nouat precedentem obligacionem. dic plene
per barth. in l. ita stipulatus et ibi dixi ff. de verbo obligacionibus **In**
glo. que consensu in fine. Nota ex hac glo. q̄ sole hęc obligaciones que
sensu contrahuntur ipso iure tolluntur per contrarium consensum. Idem
est aliquando in aliquibus obligacionibus ex maleficio videlicet in illis
que infamant vt iniuriarum et similes de quibus notatur in l. prima ff. de
his qui notantur in fa. Et de isto vide casum singularem in l. si tibi. x. §.
quidam ff. de pac. et ibi p. g. et barth. q̄ e. vez eciā si fuerint penales qz tollū
ē q̄ntū ad infēē ptis nō at q̄ntū ad penā publicā vt in l. iurisgē. §. si pacis.
ff. de pac. et ibi p. bar **In g.** si. ibi p. nouacōm necessariā Circa istud sciē
dū q̄ triplex est nouacio q̄dam est q̄ vocatur voluntaria et est trassusio v
nius obligacōis in aliā et ista p̄t fieri p. stipulacōm et eē p. litis testacōm
vt d. §. preterea. Alia est nouacio q̄ est noue qualitatis ad veterem adiecti
o vt quando prima obligacio temporalis ppetuaē et ista fit per litis test
tacōm vt d. l. aliā. Tercia est nouacio que est quedam adiectio nomine ac
tōis ad veterē et ista fit p. s̄niam l. actori. Et de re. credi. et de isto plene p. g.
et bar in l. prima. Et de iudicijs **In e. g.** ibi l. si debitori vt q̄n debitor de
portat vel aliq̄o delictū omittit p̄t q̄d bō sua publicā nā tūc trāsserūt
actiones

actiones in fiscum et debitor liberatur ipso iure non tamen tenetur fiscus
ut heres sed ut successor licet g. senserit contrarium in l. ij. C. ad L. iuliam de
via publica. ¶ In e. g. ibi per obligationem sola tamen obligatio sufficit
fiat ante litem contestatam ut l. sed si scda ff. de testi. pecu. nisi fieret absenti
qz tunc requiritur consignatio et depositio ut notat g. in l. statu liberorum
stichus annua ff. de statu libe. post tamen litem contestatam ista tria req
runtur et qz fiant congruo loco et tempore ut d. l. consignationem C. de fi
dei iusso. ¶ In e. g. ibi cirographi reddicionem nota qz per cirographi red
dicionem et per reddicionem instrumenti debiti liberatur debitor ut e. ter
in l. item qz et ibi per bar ff. de pac. et hoc ideo qz alias reddicio illa est in
utilis sic etiam si inuenitur instrumentum debiti cancellatum apud debito
rem presumitur debitum extinctum quod verum est dummodo probetur
illud instrumentum voluntate creditoris esse apud debitorem fm bar in
l. labeo ff. de pac. ¶ Et sic est finis tercii libri institutionum

De obligatiōib⁹ q̄ ex maleficio nascunt Rubrica

Principiū nigri continet hanc rubricaz Sequit nigz. Cum sit expositū

Cum sit expositus superiori libro. 2c.

Non sumat usq; ad furtū aut sit. qz tex. pcedit diffinitive. diuisive et declaratiue. **N**ota ex hoc tex. qd licet omnes obligatiōes que descendūt ex tractu oriatur ex diuersis et sepatis causis. scz vel ex re vel ex d/bis vel ex lris vel ex consensu. tñ obligatiōes que ex delicto descendūt oriunt tñ ex vna cā vl facto. scz ex ipso maleficio. **I**te nota in furtū. diffinitionē furti. et 2cor. l. i. in fi. ff. e. Ex q̄ diffinitōe collige. qd sex requirunt ad hoc qd dicat furtū. Primo requiritur tractatio. vñ qd quis tractet rem. i. portet de loco ad locū. l. iij. §. si rem. ff. de adqui. pos. Secūdo requirit qd illa res sit mobilis et corpalis. qz res immobilis et incorpalis nō pōt tractari. et hoc est quod voluit hic glo. sup. d. rei. Potest tñ dici qd vsus seu possessio rei potest tractari. et sic in vsu et in possessione bñ fit furtū. et de hoc tangit in glo. sup. ver. vsus. Tertio requirit qd ista res sit aliena. qz rei pprie nō fit furtū. vt. i. eo. §. aliquā licet in re cōmuni possit committi furtū. vt. l. si soci. ff. eo. qd hoc qñ soci. hoc facit ad fraudandū sociū. quod tñ in dubio nō psumit in socio qz quis presumit vti iure suo. vt. l. merito. ff. p socio. Et sic soci. pōt inuito socio re cōmuni vti ad vsū destituta. vt. l. sabin. ff. cōmuni diuidū. Quarto requirit qd sit tractatio fraudulosa. qz sine affectiōe furandi nō committit furtū. vt. i. eo. §. placuit. In dubio tñ psumit fraudulosa et dolosa tractatio. vt. in. l. qui vas §. vetare. ff. de furtis. nisi appareāt aliqua indicia in contrariū. puta qz tractās erat amic⁹ vel sanguine⁹ dñi rei surrepte vt dicit Bart. in. l. inter omnes §. recte. ff. de furtis. Pro quo facit glo. in. l. i. C. de sicca. Quinto requirit qd hoc fiat inuito dño vel quasi dño vel quocūq; alto cui⁹ inest. vt notat. in. l. manifestissimi C. eo. de fur. et seruo corrupto. nā si dñs sit volens. licz fur ignoret nō dicitur furtū fieri. vt. i. eo. §. placuit In dubio tñ psumit dñs nō volēs. quēadmodū dñ. s. dictū est de fraude Sexto requirit qd istud fiat animo lucrādi. et hoc est quod voluit glo. sup. ver. possessiōes **I**te nota in furtū aut. vñ dicat furtū. qz a furno. i. nigro qz vt plurimū furtū fit tpe nigro. i. de nocte. vñ iste tex. consuevit allegari. qd male agit odit lucē. Si aut fieret furtum de die tñc mitius puniret fur. vt notat in. l. i. ff. de fur. baln. Nā nox aggrauat delictū. vt. l. grac.

vt l. grac. C. de adul. Et ex hoc colligit vna d^{ra} inter furem diurnū et nocturnū. Est etiā alia differentia qz furem nocturnū possuz impune occidere qñ non possum euadere periculum psone vel damnū rez meaz. Diurnum vero solū possum occidere qñ eminet periculum psone. et est ratio diuersitatis. quia diurnū furem agnoscere possum. nocturnū vero nequaquā. Et q sequit q si agnoscerem nocturnū idem esset dicēdū sicut de diurno. l. furem et ibi p glo. et bar. ff. ad. l. corne. de sicca. l. itaqz. cū. l. sequenti. ff. ad. l. ad qui.

Item nota in s furtoꝝ q duo sūt genera furtoꝝ. scz manifestū et nō manifestū. cocoz. l. ij. ff. eo.

Item nota in s manifestus q duo faciunt furtum manifestum scz locus et apprehensio rei sine etiā clamore. naz qñ quis reptur cū re furtiua anteqz illam portauerit ad locū destinatū dicit furtū manifestum. et talis fur manifestus pōt a quocūqz detineri. Hinc est q si repturatur clericus vel sacerdos cū re furtiua talis pōt capi p laycū vt deoucat ad iudicem suū. vt notat Inno. in. c. fame. de sentē. excō. et Bar. in. l. si quis in seruitutē. ff. eo.

Item nota q qñ quis reptur cū re furtiua presumit fur manifestus. sicut presumit adulter manifestus qui cum vxore alteri reptur in camera clausa. l. capite. ff. de adul. et presumit homicida manifestus qui reptur cū gladio euaginato sanguine tincto. vt notat Bar. in. l. ij. ff. eodē vbi etiā notat quis dicit vsurari manifestus.

Item nota ibi. et q in oliueto. q deportans fructus de campo alteri pōt accusari de furto. hoc est vepz qñ fructus sunt maturi. si aut nō sunt maturi tūc tenet asportās. l. ad q lia. l. si seru. s. si oliuam. ff. ad. l. ad qui. Et ibi bar. ponit d^{ram} inter furtum et damnū.

Item nota in s pena manifesti. q fur manifestus tenet ad quadruplum. et fur nō manifestus ad duplum. que pena etiā pōt peti de iure cal vt notat in. c. si. in gl. si. xij. q. v. et applicat passo furtuz. licet dicitio furtiua solū det dño. vt i. eo. s. si.

In glo. furtū est contractatō. in si. In. d. l. qui tabulas bñ dicit fieri contractatio. Nā contractare dicit qui rem corrūpit vt ibi notat glo. sed et ille qui delet aliqua instrumenta aut instrumentū in quo ipse delens est tanqz debitor scriptus.

In glo. fraudulosa. ibi. l. penult. ibi dicit lucrū facere ex quo suā voluntatē implet. et ita dicit ibi glo. et ita est in casu sequenti.

In glo. vsus in fine. pma opinio est verior de qua vide lati per glo. in. d. l. qui iumenta.

In glo. deponere in si. hec glo. male dicit qz ille dicit locus destinatus in quo illo die fur manere pponit. vt. l. quo destinauerat. ff. eo.

Sequi s.

Furcū aut fit non solū cū. Qui vtit re ad aliū vsū qz debuit. furtū mittit si nō putat dñm pm si surū. et in delictis de facili reiterabilib⁹ seu strahibilib⁹ extendit pena. hoc dicit vsqz ad s interdū.

Nota pmo q creditor vtens re pignozata. et de positari⁹ vtens re deposita. et comodari⁹ vtens re comodata ad aliū vsū siue accedēs.

siue accedēs longi⁹ cū re cōmodata q̄ sibi fuerit cōmodata dicē facere fur/
tū et tenet furti. dcoz. l. inter omēs. § penul. ff. e. Joz est et si rem talē pigno
ratā depositā seu cōmodatā alteri cōmodauerit. vt in. l. si pignore. § pmo. ff.
eo. Nota ex. § placuit. limitationē ad sup̄ dicta. qz illa vera si hoc fiat inuito
dño. sec⁹ si hoc fur putauit dñm pmissurū qz furtū nō fit sine affectiōe furā
di. dcoz. l. inter omēs. § recte. ff. eo. In dubio aut̄ qd̄ p̄sumat̄. An p̄sumat̄ cre
dere dñm pmissuz an nō. dicet̄ cū glo. sup̄ ver. pmissuz. ¶ Itē nota ibi. sed
et se credat. q̄ nō licet alicui allegare ignorantiā alic⁹ cōtra eū et in eius in/
cōmodū seu penā. qz nō licet dicē licet dñs erat pmissur⁹ tu ignorabas euz
pmissuz ergo cōmissisti furtū. bñ tñ licet allegare ignorantiā ad cōmodū fm
bar. in. d. l. inter oēs. § recte. ¶ Itē nō in. § vñ illud quesitū. q̄ q̄ psuasit suo
alteri⁹ vt furtū faciat et ille seru⁹ non fecit furtū sed res dño portauit talis
psuasoz tenet̄ actione furti et actiōe serui corrupti. et est ratio qz nisi talis p
psuasoz puniret̄ seu hec psuasio defacili posset huiusmodi psuasio alijs suis
fieri p̄ quod serui corrūperent̄. fac. l. si. ff. de seruo corrup. et sic nota q̄ puni
tur affect⁹ licet nō sequat̄ effect⁹. de quo hic in glo. sup̄ ver. a quibusdāz. ¶
In glo. ibi. pmissuz. Nota qm̄ p̄sumit̄ de volūtate dñi et qm̄ nō idē aut̄ q̄s
habuit ab inicio rem cū volūtate dñi vt est in cōmodato et p̄sumit̄ de volū
tate dñi etiā postea. aut quis nō habuit ab inicio rem cū voluntate dñi vt
qz accepit rez p̄pria autoritate. et tñc in dubio p̄sumit̄ dñm nō pmissuz. vt
in. § veterāe hic allegl. Bar. tñ in. d. § recte dicit q̄ sp̄ in dubio p̄sumit̄ dñm nō
pmissuz. qz nō p̄sumit̄ quis iactare suū. et hoc nisi ostēdant̄ alique dictu
re ex quib⁹ iudicet̄ dñm pmissuz vt qz forte fuit cōsanguine⁹ vel amic⁹. Ad/
uerte etiā ad vnū quod dicit bar. in. litem querit̄. § qui impleri. ff. loca. q̄ si
scolaris cepit equū ad vecturā et recipiat eū vltra tps cōductōis q̄ nō cō/
mittit furtū si equus cōsuevit cōduci ad vecturā qz videt̄ etiā recōduxisse p̄
eodē precio. secus si nō cōsuevit cōduci ad vecturam quare videtur cōmitti
furtum. vt. l. qui iumenta. ff. eodem. ¶ Sequit̄. §

Interdum etiam liberorū Pro filio surrepto cōpetit actio furti
ei qui eum habuit in potestate. et do
minus surriprens rem pignozatam creditori cōmittit furtum. Item dans
scienter opem et consiliū vt furtum fiat. tenetur furti. Secus si solo animo
consiliū dederit. et filius surriprens rem patris cōmittit furtum. licet non
teneatur furti. sed alius ei opem prestans bene tenetur. hoc dicit vsqz ad. §
furti actio. ¶ Nota p̄mo q̄ etiāz liberi hominis potest fieri furtum. quod
qualiter procedit videbitur cū glo. ¶ Sc̄do nota in. § aliquādo. q̄ aliquñ
potest fieri furtum p̄prie rei. et hoc est quando tm̄ sit furtum respectu iuris.
quod alter habet in illa re. ¶ Item nota in. § interdum. ibi quo numero. q̄
excuciens.

excitans numos de manu vt alius capiat vel fugans oues tuas vt alius
capiat tenetur furti tanq̄ prestans auxiliu furti. quod demū verum est cū
ille tertius apprehendit. et hoc videtur hic sentire glo. super ver. alius. dum
alleget. l. qui seruo. ff. eodem. de quo p̄ bar. in. l. is qui opem. ff. eodem et te-
netur furti nō manifesti. et sic solum ad duplum. p̄ncipalis aut̄ si reperiatur
cum re anteq̄ pueniat ad locum destinatū tenetur furti manifesti. et sic ad
quaduplum et sic opem prestans tenetur aliquādo in minus q̄ p̄ncipal-
lis quādoq̄ aut̄ tenetur in plus vt in eo qui scienter portat rem furtiuam
de voluntate furis. nam ip̄e deferens apprehensus cum re tenetur ad qua-
druplum. fur aut̄ ad duplum. vt. l. si quis p̄ferendū. ff. eodem. Aliquando
etiam in nullo tenetur opem ferens vtz si non consequat̄ furtum. vt in cō-
modante scalas ad furtum faciendum si tamen non fiat furtum. vt dicta. l.
qui seruo. Aliquādo etiā opez ferens tenetur in duplum. et faciens furtum
ad nihil. **I**puta filius vel seruus faciens furtum persuasione alterius. vt. i. e.
s̄ hi qui. et hoc est vez q̄n verba maleficij sunt scripta in personam. Si n̄
essent scripta in rem quēadmodum dicimus in alijs maleficijs tunc pari pe-
na punitur faciens et prestans opem. vt. l. is cuius ope. ff. de adulte. et. l. ni-
hil interest. ff. ad. l. cozne. de sicca. de quo per bar. in. l. is qui. opem. alleg.
Aliquando quis prestat opem et cōsiliu et nō maleficiū commissū. Quan-
doq̄ in maleficio vt abilius cōmittatur. quandoq̄ post maleficiū iam cō-
missum vt fur euadat. de quibus per **J**oh̄. de pla. hic. et per bar. in. l. furti. s̄
ope. ff. eodem. et plene per **J**o. an. in cle. p̄ma. in glo. super verbo defensauē/
rit de pe. **I**te nota in ver. ope et cōsilio. q̄ prestans opem et cōsiliū pro fur-
to fiendo tenetur furti. non tamen tenetur quis ex solo consilio. sed tunc de-
mū incipit furti obligari cum furtum secutū est. de hoc sentit hic glo. super
ver. non tenetur. et bar. in. l. non solum. s̄ si mandato. ff. de iniurijs. non faciē-
do distinctionem. **A**ut alias iste esset furtum facturū vel non. quia in male-
ficijs non habet locum illia distinctio. l. p̄ma. s̄ persuadere. ff. de seruo cor. p̄
suadens tamen non secuto furto punitur extraordinarie quando delictum
est atrox et graue. vt. l. p̄ma. ff. de extraordi. crimi. **S**ecus si esset leue. vt. l.
mulier. ff. ad. l. adquil. **I**tem nota in s̄ hi qui. q̄ furtum factum a filio pa-
tri non punitur. nisi filius habeat peculium castrense vel quasi vnde filius
possit soluere. l. si quis vxori. s̄ p̄mo et. ij. ff. eodem. quia tunc daretur actio
in factum et non furti. nisi furtum esset magnum. vt. l. respiciendum. s̄ furta
domestica. ff. de penis. **E**t idēz dicendum de vxore que subtrahit res a ma-
rito. vt notat glo. super verbo nascitur. **I**tem nota in ver. si vero. q̄ licet
p̄ncipalis faciens furtum non teneatur. tenetur tamen persuadens. Et sic
nota q̄ licet alias vbi p̄ncipale non tenet nec accessorium. vt. l. grece. s̄ io
ff. de fideiuss. hoc tamen fallit hic. de quo per bar. in. l. si quis seruo. ff. eo.
In glo. furtū

In glo. furtum in fine. Nota qua actione potest agere pater contra surri-
pientem filium suum. Non enim potest agere condictione furtiva nec etiam
actione furti. sed ageret tantummodo criminaliter extraordinarie. Istud ta-
men verum est si filius nesciat operari. quia tunc potest agere furti contra
surripientem cum non sit qui possit existimari. Secus si sciat filius operari.
quia tunc etiam pater potest agere furti ad estimationes dupli vel quadru-
pli operaz. quibus caruit pater fm bartho. in l. qui eum. §. si filius. ff. eodem
Mater autem non potest agere contra surripientem. quia non habet filius
in potestate. vt. l. mater. in principi. ff. eodem. ¶ In glo. ob id. in fine. Nota du-
os casus in quibus res furtiva potest vsucapi. et de isto dictum est in §. qd
autem. §. de vsucap. ¶ Sequit. §. furti aut.

Furti aut actio ei competit. Actio furti competit ei cuius interest
et sic creditori pignoz. fulloni. sar-
cinatozi. et bone fidei emptori licet non sint domini. pro re tamen comoda
ta subtrahata datur domino electio agendi contra furez vel contra commo-
datarium. et vna via scienter electa tollitur alia. pro re deposita tamen co-
petit soli domino actio furti. Item impubes non tenetur furti nisi sit proxi-
mus pubertati. et actio furti datur ad penam tm. condicio vero furtiva et
rei vindicatio dant ad re. hoc dicit vsqz in si. Nota pmo qd actio furti dat
ad pena tm. condicio at furtiva et rei vindicatio dant ad re. No qd actio fur-
ti competit ei cui interest re no esse surrepta. etia ex modico. cor. l. is cui. ff. e. 7.
l. manifestissimi. C. e. Istud aut interesse oportet qd sit ex honesta ca. secus
si ex inhonesta. vt hic in glo. super ver. interest. Item qd interest vel ratione
custodie vt in fullone. l. itaqz in pnci. ff. eodem. Nam si quis no tenet ad cu-
stodiam non aget furti. vt. §. eodem. §. sed et is. vel qd interest ratione posses-
sionis. vt in creditore pignoz. cui expedit potius pignori incubere qz in per-
sonam agere. ad quod semper allegatur ista regula. vel qd interest ratione
iuris naturalis realis id est dominij vl quasi. vt dicimus in fructuario. l. cre-
ditor. §. dominus. ff. eodem. vel qd interest ratione cause onerose. nam no suf-
ficat qd interest ratione cause lucratiue fm glo. in l. si quis vxori. §. penult. et
in l. si is cui. §. eius. ff. e. ¶ Itē nota in ver. Itē si fullo qd fullo et sarcinatoz
ideo agunt furti quia sunt obligati domino ex locato. et tenentur de custo-
dia. et ideo si interim absoluerentur a domino non possent amplius agere
furti quia amplius eorum non interesset. Aduerte tamen qd si iste fullo vel
sarcinatoz vteretur vestibus quas habet in custodia comitteret furtuz. vt
l. fullo. ff. eodem. ¶ Item nota in ver. sed et bone fidei. qd emptor bone fi-
dei potest agere furti postqz res est sibi tradita et surzepta. ante enim tradi-
tionem ageret venditor qui tenetur de custodia. ¶ Item nota in ver. fullo
dño

ni. q̄ ita demuz fulloni et sarcinatori competit actio furti si ipsi sint soluendi
dño aliter non competit. nam qui nõ habet qđ reddat eius periculo nihil
est. vt. l. itaqz fullo. post principiũ. ff. eo. cum inanis sit actio quã excludit ino
pia debitoris. vt. l. nam is. ff. de dolo. ¶ Item nota ibi. idem est. qđ ille etiã
dicitur non soluendo qui in totuz non est soluendo licet pro parte sit. facit
.l. soluendo. ff. de ver. sign. ¶ Item nota in s̄. que de fullone. qđ hodie est dif
ferentia inter fullonem et sarcinatorez ex vna. et comodatarium ex alia. qđ
fullo et sarcinator agunt furti si sunt soluendi. vt. s̄. s̄. primo. sed in comoda
tario electio est domini. an velit agere cōtra furem furti. et tunc comodata
rius non aget furti. an velit agere cōtra comodatarium actione comoda
ti. et tunc agit furti. Ratio differentie est s̄m glosaz in. l. manifestissimi. s̄. ta
les super verbo offimodo. ¶ E. e. quia cōtractus qui fit cum fullone vel sarci
natoze fit gratia vtriusqz sed comodatum fit gratia comodatarij tñ ex li
beralitate domini. et ideo in comodato magis fauemus domino. ¶ Item
nota ibi. et alterutra eoz. qđ vbi quis habet electionem agendi contra ou
os. electo vno sibi preiudicat in altero. et non licet sibi variare. de quo per
bartho. in. l. non vnqz. ff. de coll. bono. et hoc est vez quando elegit sciens
sibi vtrũqz competere. si autẽ ignoraret non preiudicat sibi. quia nemo prei
sumitur renunciare iuri quod ignorat sibi competere. l. mater ff. de inoffici
testa. Similiter etiã si dubitat sibi competere. vt hic in versiculo sin autẽ nel
cius. et cōcordat. l. manifestissimi. s̄. si aut nescimus. ¶ E. eo. qui tex. non est ali
bi s̄m bar. ¶ Item nota in ver. sed quidez. qđ si dominus elegerit agere cō
tra furem. liberatur comodatarius in totum. sed si inceperit agere contra
comodatarium non liberatur fur. sed remanet obligatus comodatario. ¶
Item nota in s̄. sed et is. qđ depositarius non aget furti. et ratio est quia ei
non interest rem esse surreptam. quia non tenetur nisi de dolo et lata culpa
vt. s̄. p̄terea. s̄. qui. mo. re cōtrahit ob. ¶ Circa istud tamen quero de quoti
diana questione. Pone qđ aliquis ponit librum suũ apud bedellum vel sta
tionarium causa vendendi. et liber ibi perditur. cuius erit periculum. Respo
detur qđ si sine dolo vel culpa bedelli vel stationarij perdat periculum erit
deponentis. quia depositarius tenetur nisi de dolo et lata culpa. Quod est
verum nisi capiat mercedem pro custodia quia tñ tenetur de custodia. de
quo est glo. notabilis in. l. rogasti. ff. si certũ pe. Si tñ vnus fraudulẽter va
dat ad bedelluz vel stationariũ nomine dñi et captat libz et effugiat. tunc
si bedellus vel stationarius tradidit famulo cōsueto portare libros. non te
netur. si autẽ alteri tenetur. quia non debet esse nimis credulus. l. si quis pro
ri. s̄. item apud lalionem. ff. eo. et ibi aliquo per bar. Sed quid de bedello
qui custodit libros in scolis. Respondetur qđ iste tenetur de dolo lata cul
pa leui et leuissima. ad exempluz naute cauponis et stabularij. qz recipiẽdo
mercedem

160

mercedem videt pmittere de custodia. l. qui mercedem. ff. locati. **Requiri**
tur tñ q̄ scholaris assignet libꝝ beoello in exitu vt voluit barto. in. d. s̄ item
apud labionē. **Item** nota in. s̄. in sūma. q̄ impubes nō potest facere fur/
tū. nisi sit doli capax. quod tūc est demū quando est primus pubertati. vñ
tūc est decem annoz cū dimidio. vt hic in glo. super ver. primus. **Et ē ra-**
tio quia furtum consistit ex affectu furandi. et ad hoc allegat sepe ista littera.
ante em̄ nō presumit doli capax. et ideo ante nō tenetur ex delicto vt in. c. j.
de delict. pue. **Potest** tñ ante p̄ delicto corrigi et cedi virgis vel serula. vt
l. p̄ma. s̄ impubes. ff. ad silley. **Item** nota in. s̄. furti actio. q̄ ōtra fures
operant quatuor remedia. vicz actio furti. dicitō furtiua. rei vindicatio. et
etiā actio ad exhibendū. l. si pro fure. s̄. furti. ff. de condict. fur. **Actio** furti cō
petit tñ quo ad p̄sonam seu penam. et per illam nō prosequit rem furtiua
et ista datur cuiuslibet cui interest vt in. s̄. furti. s̄. e. **Et** etiā heredibus passis
furtum. s̄. non aut om̄is. j. de perpetu. et tpa. acti. et dat tñ ōtra furem. non
ōtra eius heredes. quia est penalis. que nō datur ōtra heredes delinquen
tis nisi lite testata. vt. l. p̄ma. c. de delict. defunct. **Alie** aut tres actiones
dantur ad rei prosecutionē. et soli domino et eius heredi. l. p̄ma. ff. de con
dict. furti. **Est** tamen differentia inter condictiōē furtiua et rei vindicatio
nez. quia condictio furtiua datur solum contra furem. sed rei vindicatio et
etiā actio ad exhibendū dantur ōtra quemcūqz possessorem rei furtiue
vt hic in fine tex. **Est** tamen speciale in condictiōe furtiua vt detur contra
heredem. vt. l. si pro fure. s̄. condictio. ff. de condict. furti. et ibi per bar. **Fina**
liter quero que pena imponatur pro furto. **Respondetur** q̄ pro furto pōt
agi dupliciter. **Uno** modo ciuilitur ad rem et ad penam dupli vel quadru
pli. et tunc illa pena datur parti. sed si ageretur criminaliter tunc pena ap
plicaretur fisco. l. iij. in p̄ncipi. ff. de sepul. vio. et. l. si. ff. de p̄riua. delict. et quan
do agitur criminaliter tūc pena est arbitraria. l. si. ff. de fur. dūmodo impo
nitur citra mortem et membri abscisionē. **Bene** tamen pōt fieri fustigatio.
vt in autent. sed nouo iure. **C. de. ser. fugi.** **fallit** istud si sit fur famosus. pu
ta quia tria furta commisit. quia tunc furca suspenditur. vt notat glo. in. d.
autent. sed nouo iure. **Vel** q̄ esset ita magnū furtuz quod valeret tria par
ua furta. vt tenet **Bal. in. d. autent.** sed nouo iure. **Sc̄do** fallit si fur fregit
publicam pacem. quia etiā tunc pro furto quinqz solidoz furca suspendi
tur. vt in. s̄. si quis quinqz in autent. de pace. ten. et eius violatoribz. coll. x.
Tertio fallit quando per statuta terraz alia pena imponitur pro furto. q̄
statuta sunt approbata de iure cōmuni. vt. l. omnes populi. ff. de iusti. et iu.
Quarto fallit in latrone vel in derobozatore strataz. l. capitalium. s̄. famo/
sos. ff. de penis. et ibi per barto. **Adde** tamen q̄ pro furto de iure cōmuni
nec pro aliquo alio crimine debet delinquens characterari vel stigmatē in
fronte

fronte vel in gena bullari. ne facies ad celestis pulcritudinis similitudinem figurata maculet. vt est tex. in l. si quis in metallū. C. de penis. 7 in. c. ad au dientiā. extra de penis. quod facit contra multas consuetudines terrarū.

De vi bonorum raptorum. Rubrica

Non continuatur quia patet bene inuenti tex. Sequitur nigr.

Qui res alienas rapit. Pro re vi rapta competit actio furti. et etiam actio vi bonorum raptorum. que post annum datur ad simplicem. intra annum autem ad quadruplum. in quo quadruplo computatur rei persecutio. et datur contra raptorem dolosum non contra errantem. ne tamen de causa maleficis. constitutio noua imperialis statuit quod rapiens rem suam penes alium constitutum restituit rem et priuatur dominio eius. Rapiens autem rem alienam restituet rem cum est in possessione siue fuerit res immobilis siue mobilis. Et hec actio competit ei cui interest rem raptam non esse. hoc dicit totus titulus. Nota primo quod rapiens rem alienam tenetur furti. et est ratio quia nemo est tam improbus fur sicut est raptor. Et idem si res communis sit surrepta. vt hic in glo. prima. Item nota quod contra raptorem datur actio furti. et etiam actio vi bonorum raptorum. que actio vi bonorum raptorum infra annum vtiliter id est infra trecentos et sexaginta quinque dies in quibus quis potest agere. vt. l. cum heres. §. Stichus. ff. de sta. liber. Iuncta. l. si. C. de tempo. et in inte. restitu. c. Pena datur ad quadruplum. post annum autem ad simplicem. Habent autem iste actiones sic se ad inuicem quod in eo in quo occurrunt tollunt se inuicem. sed non in eo quod vna excedit. Unde qui agit furti manifesti et exegit quadruplum non agit vi bonorum raptorum. Sed qui agit furti non manifesti ad duplum potest agere ad aliud duplum vi bonorum raptorum. et hoc est quod voluit glo. ij. hic super ver. furti. Et sic nota quod minor pena non tollit maiorem. nam minor pena imposta per statutum pro delicto non tollit maiorem penam iuris communis. nisi expresse vel citate dicatur in statuto. vt. l. quotiens. ff. de acti. et obli. et. l. qui sepulchrum. ff. de sepul. v. io. Item nota in §. quadruplum differentiam inter actionem furti et vi bonorum raptorum. quia in pena furti non connumeratur persecutio rei vt. §. ty. pro. §. furti actio. Sed in pena vi bonorum raptorum sic. Alia est differentia. quod in furto distinguitur an sit manifestum. vt. §. ti. primo. §. furto. sed in hoc delicto non distinguitur. Et sic patet quod fur manifestus punitur in plus per actionem furti quam per actionem vi bonorum raptorum. sed raptor plus punitur per actionem vi bonorum raptorum quam per actionem furti non manifesti. et hoc est quod sentit hic glo. super ver. quod qui. Et nota etiam aliam glo. super ver. com. ph. noat

prehendat quādo quis dicat raptor videlicet vt habeat illū animū vt rem
vi rapiat licet ibi neminē reperiat. **I**tem nota ibi quia tamen q̄ vbi im/
ponit aliqua pena p̄pter aliquod delictum dolo commissum tunc ignorantia
credulitas vel error excusat ab ip̄a pena. quia cessat dolus. non tamen sta/
tur assertioni dicentis se ignorasse nisi appareant aliqua indicia. ex quibus
verisimilit̄ aliquis poterit ignorare rem esse alienā et sibi licere auferre. vt
patet in rapiente rem a bannito qui tamen legitime non erat bannitus vt
notat bar. in. l. penult. ff. de adul. **I**tem nota in ver. sed nedū. q̄ vt om̄s
se abstineat a rapina introducte sunt quedā cōstitutiones cōtra rapientem
que etiam dantur cōtra ignorantem dūmodo non errat in facto alieno. pu/
ta quia heres occupet alienam quaz putat esse defuncti. quia talis excusat̄
vt notat Inno. in. c. cū in officio. extra de testa. **U**nde inuasor rei p̄prie pun/
nitur in amissione rei. et inuasor rei aliene puniē in restitutione rei. et in eius
estimatione. Punitur tamen inuasor dolosus in restitutione rei cuz fructib⁹
et non dolosus sine fructibus. notatur in. l. si quis in tantam. et. l. inuasor.
et. l. finali. **E** vnde vi. Punitur etiam quis pro violentia alijs modis. vt
plene notatur p̄ glo. et bar. in. l. extant ff. quod me. cau. **E**t circa predictas
cōstitutiones vide centū et xxi. questiones notatas in dicta. l. vt hic dicit gl.
super verbo cōstitutionibus. **I**tem nota in ver. quare. **Q**uare ista actio
etiam competit ei qui non est dñs dūmodo sua interfit. **E**t depositari⁹ pōt
agere ista actione quod est vtz dūmodo teneat de custodia. vt hic in glo.
super verbo deposita. alias nec posset agere ista actōne s̄m quod nec furti
vt. s̄. ti. i. s̄. sed et his **I**tem nota ibi. vt non dominū. q̄ in hac actione nō
quod duplicatur res rapta sed solūmodo id quod interest eius a quo rap/
ta est siue ratione p̄prietatis siue vsufructus siue alterius iuris. facit. l. muli/
er. s̄. qui possessionem. ff. quod me. cau. **F**inaliter nota ibi. et generaliter.
q̄ ex quibus causis posset agi pro re surrepta actione furti. ex eisdem pōt
agi causis pro re vi rapta actione vi bonorum raptorum. et hec circa text.
dicta sufficiant. et p̄ cōsequens circa totum titulum. **E**t glo sunt omnes clae
et expedite cum textualibus nec indigent vltiori declaratione. **S**equit̄

De lege aquilea. **R**ubrica.

Continuatio claret bñ intuenti textū. **S**equitur nigr. damni iniurie.

Damni iniurie actio cōsti. **I**ste text. diuidit̄ in tres ptes. **P**rio
tractat de primo capite legis aq̄lie
Secdo obmisso secdo capite qd̄ nō ē in vsu tractat de tertio capite
ibi caput. z^m. l. tertio tractat de actōe. l. aq̄lie et de ei⁹ nafa ibi ceterz
p̄ma

Prima pars hoc intendit. qui occiderit nō iure seruū alienū vel quadrupe
dē q̄ pecudis numero continet tenē adione legis aquilie quanti ea res eo
anno fuerit. et hoc si culpa etiam leuissima damnū factum fuerit. in qua cul
pa computat̄ etiam impericia. et est penalis ista actio ⁊ non transitoria ad
heredes. Atq; omne damnū venit. quod ex occasione rei secutum est taz in
perdendo q̄ in adquirendo. Et pro seruo occiso potest agere dñs ciuilit̄
et criminaliter. hoc dicit vsq; ad scdm̄ caput. ¶ Nota primo quare actio le
gis aquilie est inuenta vicz vt succurrat̄ dño qui passus est damnū per al
terz iniuste. Et dicit̄ lex aquilia. eo q̄ inuenta est a tribuno plebis romanam.
qui vocatus est Aquileus. vt patet. j. eo. ti. in versi. nam plebem romanam.
Et habet ista lex aquilea hodie duo capita. Primū est ppter quod puniū
tur occidētes seruū alienū vel aliquod animal quod in numero quadrupe
dū pecudū continet. et pena eius est vt puniatur in tantū occidens q̄ntum
valuit hoc anno retro seruus occisus vel animal occisus. vt hic in tex. super
ver. primo capite i. Etia estimatur lucrum cessans quod dñs fuisset secu
tus si occisio nō fuisset facta. vt j. eo. sillud. ¶ Item nota in ver. quod autē
q̄ appellatione quadrupe dū continent̄ solū animalia que gregatim pascun
tur. nō aut animalia fera. vel que non gregatim pascunt̄. nec p occisione
talium animalū punitur quis ex hoc primo capite. Et sic si quis occiderit
canem alterius. talis non tenetur ad estimationem canis quāti plurimi illo
anno valuit. vt hic et. l. ij. ff. eodem. Tenetur tamen bene ex alio capite vt
puniretur sm̄ estimationē quanti plurimi retro valuit. j. triginta dies. vt. l.
si seruus seruū. s. hec actio. ff. eodem. Et sic pro occisione canis aliterius tene
tur quis. l. aquilea saltem ex hoc scdo capite. quod est verum nisi canis fuisset
mordens transeuntem. quia tunc transeunti licet se defendere immo do
minus canis tenetur si talem canem ligatum non retinet. vt. l. prima. s. sed et
si canis. et. l. ij. ff. si qua. paup. fecisse dicatur. Et quod dicitur hic de feris be
stis hoc esty erum nisi fuissent facte mansuete. vt. l. prima. s. bestias. ff. de po
stu. ¶ Item nota in s. iniuria. quid vocetur iniuria in adione legis aquilie.
quia omne id quod non iure sit. vt. l. sed et si. s. iniuriam. ff. eodem siue per do
lum siue per culpam etiam leuissimaz. vt l. ij. legis aquilea etiam leuissima
ff. eodem. licet iniuria in adione iniuriaruz accipiatur pro contumelia qua
dam verborum. Et sic ibi tm̄ dolus venit. vt vide infra de iniurijs circa pn
ci. ¶ Item nota ibi. itaq; q̄ licitum est occidere furem vel latronem dñmo
do aliter euitare non possit sine periculo corporis vel rerum. De quo per
glo. et Bar. in. l. furem. ff. de furtis. Et facit clementi. vnica. extra de homici
nec tenet̄ quis fugere etiā quādo potest si fuga esset sibi dedecus. vt notat
Bartolus in. l. vt vim. ff. de iusticia et iure. ¶ Item nota in versi. ac nec is.
q̄ occidēs.

¶ occidens seruū alteri casu. non tenet. l. ad quislea si nulla precessit culpa.
sed si aliqua precessisset culpa etiā leuissima tenet. Puta si quis iaculis inter
ficeret aliquē cū sagittaret in loco nō solito et nō deputato ad sagittandū
talis tñ occidens nō tenet. ex. l. cornelia. de sicca. ex quo nō interuenit dolus
occidentis qui dolus requiritur in. l. cornelia de sicca. vt. l. lex cornelia do/
lus. ff. de sicca. Puniret tñ bñ arbitrio iudicis etiā criminalit. quāq̄ nisi lei/
uissima culpa precesserit. vt notat glo. et bar. in. l. aut facta. § delinquūt. ff. de
pe. Et idem si dedit operā rei illicite. vt in. c. sicut dignū. extra de homici. ali/
as si nulla causa precesserit vel occidēs nō dedit operā rei illicite nō puni/
tur. vt. l. eū qui. C. de sicca. Et sic nota hic q̄ si quis interficiat aliuz ex
ludo sibi incognito q̄ talis occidēs tenet. ¶ Itē habes hic q̄ nō est secuz
ire p locū vbi balistarij trahūt. qz ibi occisus imputet sibi qd̄ vez nisi dol/
sagittātis inuenisset. qz tūc dolus prepondeat culpe. vt. l. itē si obstetrix. in
si. ff. e. Itē nō est tutū sagittare in cāpis. qz occidens aliū casu tenet. cū il/
le nō sit loc' deputat' ad sagittandū. facit. l. si quis cū telo. ff. ad. l. corne. de
sicca. Et videbitis aliqd̄. §. de pub. iu. in. §. item. l. cornelia. ¶ Itē nota in. §. itē
si putator q̄ efficiens ramos de arborib' ad viā publicā vel ppe eā. nō am/
monēs transeūtes tenet si eos leuat. sec' si eos amonuit et satis tempestiue
nō post adū. Et ex hoc est sumpta practica q̄ tectores domoz dū coope/
rūt domos ponūt hastā vel ligna ante domos vt transeūtes pnt puidere
si aliqua cadāt de sup nā talia ligna dicūtur facere amonitionē. ita q̄ si ca/
deret lapis vel aliud et lederet transeūtes. tectores nō tenerent. ¶ Itē nota
in. §. preterea q̄ medic' qui cepit curā egrī et dereliquit egrū suū et non cu/
rat. tenet. qz talis videt esse in culpa. et ppter hoc puniend' est. ¶ Itē nota
in. §. impicia et sepe allegat. q̄ impicia assilat culpe. fac. l. impicia. ff. de regl.
iu. Et in reglā. nō est sine culpa. de regl. iu. in. vi. et ibi p. dy. qd̄ est vez in
asserere se piciū. ¶ Aduerte tñ q̄ lz medic' impit' fuerit semel approbat'. p̄t
tñ postea reprobari rōe publice vtilitatis. vt. l. h. et reprobari. §. i. ff. d. ex cu.
tuto. ¶ Itē nota in. §. impetu. q̄ ascendēs equū quē nō p̄t tenē ppter infir/
mitatē suā vel ppter impiciē qz nescit eq̄tare. talis tenet si aliq̄s ex illo equo
fuerit lesus. qd̄ nota qz sepe venit in practica. ¶ Itē nota in. §. his at. §. bis.
expositionē hoz quātī in eo anno plimi fuerat qz respiciendū est qua parte
anni plus valet vel valuerit res. ¶ Itē nota hic q̄ actio. l. ad q̄lie ē penalis
et p. oīs nō trāsit ad hēdes. fac. l. i. C. vt. act. ad hē. q. extra hē. Itē. nō q̄lter
estimat dānū in. l. ad q̄lia. qz etiā cputat lucz cessās. qd̄ lucz potēat quis
ad q̄rē. lz reglarit rōe lucri nō attēdat vt h. in gl. sup. §. sup. de q̄ dicā. §. de
de act. in. l. i. sup. §. inesse. ¶ Itē nō in. §. libez. q̄ lz p seruo occiso cōpetat
actio. l. ad q̄lie. tñ etiāz pōt q̄s agere criminalit. l. p̄ma. C. qñ criminal' actio
cui. p̄ciudi. et ecōtra. ¶ In glo. p̄ma in fine. Nota ex hac glo. q̄ lz dānū
large

large sumpto vocabulo capitur pro diminutione patrimonij. et sic appella-
 tione damni continetur furtum. tamen pprie capiendo damnū non contine-
 tur furtum appellatione damni. quia damnū dicitur fieri cum corruptione
 et destructione rei. vt. l. qui occiderit. § in hac. ff. eodem. Furtū autē dicitur
 fieri cum diminutione vel potius cum ammotione rei. vt. l. si seruus seruū
 § si oliuam. ff. eodem. ¶ In glo. plurimi. in fi. Nota ex hac glo. qualiter de-
 beat fieri estimatio damni. in. l. ad quilia. quia in pmo capite debet fieri qm
 ti plurimi valuerit illo anno retro a tpe damni. vt. l. ait lex. ff. eodem. et hoc
 quantū omniū valuit talis res omniū estimatione. Non autē est estiman-
 da affectio singularis. Et qualiter est estimanda res notat bar. in. l. precia
 rez. ff. ad. l. falci. Et debet fieri estimatio fm locum in quo quis cogitur re-
 spondere fm glo. in. l. si seruū meū. ff. eodem. ¶ In glo. domino in fine. Nota
 ex hac glo. quib' opetatur actio. l. ad qui. quia omnibus qui habent aliquod
 ius in re. etiam si eorū nō intersit principaliter. secus autē in actōe de paupe-
 rie. quia illa solum datur cuius interest sicut actio furti. vt. l. ij. ff. si quatuor.
 pau. fecis. dicat. ¶ In glo. latrone. in fi. Et sic ista glo. facit dnam inter furē
 nocturnum et diurnum. sed ista differentia non est hic facienda quia inter
 diurnū furē et nocturnū non est differentia nisi solum quo ad difficultatē
 et facilitatem agnoscendi. quia nocturnus difficulter agnoscitur et diurnus
 facilius. Sed si ponamus furē nocturnū agnosci. ita q' qui furtus passus
 est posset eum citare. ¶ Item si ponamus q' scilicet quis posset euitare fures
 nocturnū sine periculo rei vel corporis. tunc furē nocturnū nō esset licitū
 interficere sicut nec diurnū. et sic puta hunc tex. intelligendū. ar. l. furē. ff.
 ad. l. corne. de sicca. et ar. l. itaqz. ff. eodem. ¶ Sequit' § Caput secundū.

Caput scdm legis ad quilię

Reiecto scdo capite legis ad quilię ex tertio capite puni-
 omne aliud damnū dolo vel culpa cōmissum in tantū quantū plurimi va-
 luit retro a. xxx. diebus pximis. excepta morte serui vel quadrupedis noie
 pecudū stente et vbi datur damnū de corpe in corpus habet locū directa
 actio. l. ad quilię. et vbi nō de corpe in corpus habet locū vtilis. sed vbi de
 nō corpe in nō corpus habet locū actio subsidiaria. hoc dicit vsqz in finem
 Nota pmo q' secundū caput. l. ad quilię recessit ab aula p' dissuetudinē. nec
 illius capitis verba habem'. vñ hodie tm habem' duo capita. l. ad quilię.
 scz primū et tertū. Scdo nota q' ex tertio capite. l. ad quilię qd' hodie est secū-
 dū. puni' ille q' vulnēauit suū alteri' vel q' orupedē alteri' numero pecudis
 stentā. Sic etiā puni' isto capite q' cūqz occidit vel vulnēauerit aial' altē
 nō stentū appellatōe pecudis. ac etiā puni' h' capite q' cūqz aliq' d' dānū de-
 derit in re alteri'. siue p' obustionē siue p' rupturā v' fracturā. dūmō illa res
 fuēit detēior scā. Itē nō in h' ruptū em. q' appellatōe rupti stinetur omne
 id quod

illud quod est deterioratum qualitercūq; siue per scissuram siue per effusio-
nem. **I**tem nota in §. deniq; q; si quis imponat aliquod malum. puta pra-
uam herbam vel fel vel acetum in vinuz vel oleum alterius ppter quod bo-
nitas vini alteratur. talis debet puniri per. l. ad quiliaz. ex isto. iij. capite.
Item nota in §. id quod. q; tertiu caput. l. ad quilie solum punit dānū da-
tum dolo vel culpa. secus si fuerit datum sine culpa. quemadmodū dictum
est de primo capite. §. eodem. §. at nec is. **I**tem nota. in versi. hoc tamen.
q; pena. l. ad quilie ex tertio capite est ista vt puniatur dānuz dans in tā-
tum in quantum res valuit infra triginta dies p̄imos retro. Et sic vide-
tur in glo. super ver. triginta. **I**tem nota in ver. sed sabino. illud quod
notat glo. super ver. prima parte. q; ea que in prefationibus dicuntur in se-
quentibus repetita intelliguntur. quod est verum nū̄ repetitio inducat vi-
cium. et ita loquitur contraria glo. de quo latius p̄ bar. in. l. ticia. §. idē respō-
dit. ff. de verbo. obliga. **I**tem nota in §. ceterum. id quod notat glo. fina-
lis quando competat directa actio. l. ad quilie et quando utilis. et quādo
actio in factum. Nam directa competit in exemplis positis. in ver. sed si q; s
utilis competit in exemplis versiculi. veluti si quis hominem. Actio autē
in factum competit in ver. sed si non corpore. qualiter autem differat actio
directa et utilis. notatur in. l. actio. ff. de nego. gesti. et in. l. curatoris. C. de
nego. gesti. **N**otabitur aliquid in de actionibus in §. eque. et in materia pub-
liciane. viz in §. ecce plerūq;. **S**equit̄ & ca. de iniurijs

De Iniurijs Rubrica.

Item. **I**n glo. & ce. in fine. Querit hic **J**obes. fab. An iudex
possit ex officio procedere contra iniuriantem si pars non conqueratur. vi-
detur q; non. quia est delictum priuatum. et in illis iudex non debet proce-
dere. quod notatur ar. notatoz in. l. finali. ff. de priua. delicti. Sed contra-
rium tenuit **J**ohannes fabri. quia expedit reipublice vt delicta puniantur
ne remaneant impunita. vt in. l. congruit. ff. de offi. p̄sid. quod non est du-
bium de iure canonico. quia fm̄ illud omnia crimina sunt publica. ij. q. iij. c.
notandū. de quo per archy. in. c. non est de consuetudine. li. vi. **S**equit̄ nigz.

Generaliter iniuria dicitur om̄e quod. **T**riplex
est specit̄
es iniuriarū. videlicet cōtumelia. culpa. et iniquitas seu iniusticia
iudicis. nec solum re cōmittitur iniuria sed etiam verbis vel l̄tis.
et q; iniuriat̄

et qui iniuriat filio dicitur iniuriari patri. et qui filie maritate dicitur iniuriari marito et patri. sed si quis iniuriat marito. non dicitur iniuriari uxori
Item pro iniuria atroci facta seruo in contumeliarum domini. agit dominus et facta seruo fructuario agit proprietarius. et facta libero homini bona fide possessore. agit bone fidei possessor. si in eius contumeliam iniuria facta sit. hoc dicit usque ad hanc pena. **N**ota primo quid sit iniuria in genere. quia dicitur omne id quod non fit iure. Sed iniuria in specie capitur tribus modis. Uno modo pro contumelia verbali in alterum illata vel reali. et ita capitur in hoc titulo ut dicitur glo. in l. prima. ff. eodem. Secundo modo capitur pro damno dato ab aliquo propter culpam vel dolum eius et ita capitur. sicut in l. primo. Tertio modo capitur pro iniquitate seu iniusticia iudicis. Nam illo modo iudex dicitur iniuriam facere litigantibus. Differunt tamen sententia iniqua et iniusta. quia iniqua dicitur quando quis scienter pronunciat contra ius. et talis dicitur facere litem suam et iudex sic pronunciando infamatur. de quo per Bar. in l. pretor eduxit. ff. eodem. Iniusta autem dicitur quando ignoranter contra ius pronunciauit et talis non infamatur. punitur tamen arbitrio iudicis. nam officialibus dandi sunt iudices qui cognoscunt de delictis officialium post eorum officium expletum. et tales iudices si inueniant iudicem iniuste pronunciasse puniunt eum suo arbitrio. sicut in Angli. in l. prima. ff. eodem.
Item non in iniuria. quod percussio alium cum pugnis et fustibus vel alijs armis potest accusari actione iniuriarum. quemadmodum etiam verberans alium contra bonos mores. id est non animo corrigendi. de hoc. l. item apud labionem. s. ad officium. ff. eodem. Et dicitur quis verberare quando percutit aliquem cum alio quam cum pugnis. et sic videtur quod percutere alium pugnis non dicitur proprie verberare. et sic non puniit pena statuti punientis verberantem. puniitur tamen extra ordinem. ut. d. l. item apud labionem. s. verberasse. ff. eodem. **I**tem verberare est cum dolore. et pulsare sine dolore. ut notatur. s. eo. s. sed et lex cornelia. **D**icitur autem verba iniuriosa et vituperosa quando sunt contra bonos mores civitatis. ut. d. l. item apud labionem. s. sed quod ad hoc dicitur ubi dicitur ait. **A**lii tamen gratia. cum quis alteri falso imponat ignominiam. dicendo. tu es latro scire. puta ne talis admitteret ad honores. tunc improprie non tenentur iniuriari. **S**ecus autem si hoc non expediret reipublice. ut. l. eum qui nocentem. ff. eo. et ibi per Barto. **I**tem nota ibi. vel cuius bona. quod faciens se remitti in possessionem bonorum alterius absentis tanquam debitoris qui non erat debitor. talis tenetur iniuriarum. quia per hoc facit intelligere debitorum non esse solvendo. et sic detegit paupertatem seu vilitatem rei familiaris. quod si eri non debet. ut. l. si. s. primo. C. quando et qui. quarta pars. libro. x. **P**ossit etiam talis puniri de falso tanquam obreperit iudici. l. si quis obreperit. ff. de falso.

ff. de fal. **I**tem nota ibi. vel si quis ad infamiam. q̄ scribens dictans vel
producens in publico carmen vel alium famosum libellum. Puta quia
quis scribit ad portas pallacij. scole. ecclesie. vel alteri loci publici iuricia
alteri talis tenet iniuriarū civiliter. et etiā dās consiliū ad hoc pōt etiā talis
puniri criminalit̄ si crimē de quo infamat sit capitale. vt notat glo. in. l. 1. **C.**
de. fa. libel. et hec actio operit cuilibet de p̄lo vt dicit glo. in. l. q̄ senat. ff.
eo. et accusans talē diffamantē p̄mias et consequit̄ premiū arbitrio iudicis
ex bonis ipsi diffamantis. vt. l. lex cornelia. §. si. ff. e. **I**tem nota ibi siue q̄s
matrē familias. q̄ si quis induat veste sibi nō decenti et quā nō licet ei por
tare talis tenet iniuriarū si faciat ad ignominiā alteri. exempli gr̄a si rustū
labionē §. generaliter. et. l. vestem. ff. eo. **E**tia si meretrix vtať veste bonarū
matronarū. et ex hoc sumpta est occasio statuti bononiē. vt quelibet mere
trix teneat portare vnā peciā panni cū nola in spatulis. **I**tem nota ibi. sine
culi. q̄ attemptans impudiciā alteri verbo vel facto tenet iniuriarū. xbi
gratia. inducēs mulieres p blandos sermones ad libidinē vel etiā p tactū
mamillarū. sic etiā punit̄ q̄ insequit̄ mulierē causa libidinis. vt. d. l. apud la
bionē §. appellatōe. et §. aliud. **Q**d nota cōtra istos filocaptos **I**tem tamē
vex est si ista mulier sit honesta dñā. sec̄ si inhonesta. vt. d. l. itē apud labio
nē §. si q̄s virginē. **I**tem nota in §. patif. q̄ p iniuria facta filio pōt pater
agere. et qui iniuriat̄ filio familias tenet patri iniuriarū. sic etiā ciuitas pōt
agere p iniuria facta ciui suo. et abbas pro iniuria facta monacho suo. vt
notat **Angl.** in. l. 1. §. item ait. ff. eo d. **E**t idē de dño qui pōt agere p iniuria
facta famulo suo. et ep̄o qui pōt agere p iniuria facta clerico suo. quod est
vex si ista fiant in contumeliā ciuitatis abbatis dñi vel ep̄i. qd̄ tūc presumit̄
qñ alias eis nō fieret iniuria. vt notat in. l. 1. §. si. ff. eo. de quo etiā p **Inno.**
in. c. dilect. extra de appel. et in. c. cōtingit. extra de senten. excom. **I**tem no
ta ibi. item p vxorem. q̄ p iniuria illata vxori nascit̄ quadruplex actio inu
riarū. viz vxori. patri. socio. et marito. vt. l. 1. §. si. ff. eo. **S**ic etiā pro iniuria
facta sponse potest agere sponsus. vt. l. item apud labionem §. sponsa. et ibi
glo. ff. eo. **I**tem nota ibi. qua aut. q̄ pro iniuria illata viro nō pōt agere
vxor. et est ratio qz vxores debent defendi a viris nō autē econtra. ad qd̄
semper allegat̄ ista littera. **I**tem nota in §. seruis autem. q̄ pro iniuria fa
cta seruo potest agere dominus iniuriarū et hoc concurrentibus duobus.
primū si iniuria fuerit atrox scdm si fuerit facta in contumeliā domini. et
dicitur iniuria atrox si fortiter est vulneratus seruus. vel seueriter percussus
de quo §. eo. §. atrox. et. l. ait pretor. §. atrocem. ff. eo. **I**tem nota in §. si ser
uo cōmuni. q̄ iniuria illata seruo cōmuni estimat̄ attēta q̄litate dñorū nō ar
poriōe domini. et b̄ vex qñ ē illata in contumeliā dñorū si esset em̄ simpliciē
illata suo

illata seruo. tunc agit per dominos secundum partes quas habent in seruo. ut l. ite apud
labionem § si cum l. se. et ibi per Bar. ff. eo. Et ita est intelligenda glo. hic que est
sup. ver. dominus. **I**tem nota in § q. si usufructu et § se. q. iste tres persone scilicet usufructuarius
fructuarius. bone fidei possessor serui alieni. et bone fidei possessor liberi bono
minis. possunt agere iniuriarum si in eorum contumeliā illata sit iniuria. alias agit
proprietary et dominus serui vel liber homo ut dicta. l. ite apud labionem § an penit.
ff. eo. **S**ed quero nunquid magister seu artifex possit agere iniuriarum per iniu-
ria facta discipulo suo. Respondet quod non secundum Jo. fa. quia ei nihil acquirit. ut l. si
per quas pro. no. ad quod hoc est verum nisi in eius contumeliā facta sit. ut in. d. l. ite
apud labionem § penult. Dicit autem facta in contumeliā alteri quoniam alias factu-
rus non esset. nisi esset discipulus vel famulus alteri vel proximus ad alium. ar. l. con-
les § pedi. et l. q. si nolit § qd in procuratore. ff. de edic. edic. Vel si fiat illa in
iuria in presentia magistri vel domini ar. l. falsus § h. is qui. ff. de fur. **I**n glo. intelli-
gebat in si. et est ratio huius. quia nemo facit alteri iniuriā qui iure suo utitur.
ar. huius glo. cum suis allegat. Sed tunc quero. quid si sine auctoritate iudicis ali-
quis intrat possessionem bonorum debitorum. nunquid tenet iniuriarum Respondet quod
sic per l. si iniurie. ff. eo. Immo talis videtur perdere suum ius in debitoris. per tex. et
glo. in. l. si. ff. quod me. causa. Sed pone. aliquis vocavit aliquem in ius tanquam
debitorem suum. et dedit ei libellum qui tamen postea succubuit. nunquid tenet iniuria-
rum Respondet quod sic si fecit animo iniuriandi. presumitur autem animus iniuriandi si suc-
cubuit. ar. l. si creditor ff. e. et l. si quis de libertate. C. de libera. cau. et ita ut
cit hic Jo. fa. **I**n glo. fieret in fine. Sed pone. per intellectum huius glo. aliquis
vocavit alium spurium qui reuera est spurius. nunquid tenet iniuriarum Respondet quod sic
nisi hoc diceret propter expeditionem reipublice ne eligeretur ad honores. Sed
cum hoc non venit culpa ipsius spurius talis tenet iniuriarum nisi dicat propter repu-
blicam. Facit quod notat in §. in autentico. q. na. effi. sui. coll. vij. Doct. tamen iuris
canonici dicunt quod semper quis tenet iniuriarum. quamquam etiam verum dicat. nisi iudicia
liter ad sui defensionem Hinc quod si quis dicat alteri quod est leprosus talis tenet
iniuriarum. licet expediat reipublice scire talem esse leprosum. nam semper videtur fa-
cere animo iniuriandi ex quo facit extra iudicium. de quo notat per canonistas
in. c. si culpa. extra de iniu. et dam. da. licet Bar. dicat contra in. d. l. cum quod inno-
centem **I**n glo. preteritum in si. Facit istud quod capiēs vestes clerici maliciose
cavit in canone si quis suadente. de quo per Inno. in. c. nup. de sen. excō. Item
facit quod utens veste doctoria vel militari qui non est doctor vel miles potest pu-
niri iniuriarum. ar. huius tex. Item facit in argl. quod religiosi possunt agere con-
tra illos larvatos qui in carnispruio portant cappas et vestes monacho-
rum in vituprium eorum. de quo in § si. in autenti. de san. epis. facit. l. nemine. C. de
sacrofan. eccle. **I**n glo. pris in si. scit ergo hec glo. quod pater potest agere iniu-
riarum per filio emancipato. et idem tenet Salic. in. l. ij. C. eo. Contrarium tenit
glo. in. l.

glo. in. l. sed si vn². §. si. ver. sed si pater. ff. eo. et in. l. prima. §. item ait. ff. e. et ve-
rius. Sic etiā pater nō agit p̄ iniuria facta filio naturali tm̄. vel facta spu-
rio vel affini. qz certe sūt determinate persone p̄ quib² pater pōt agere in-
uriar. vt. l. p̄ma in si. cū. l. se. ff. eo. et hoc videt̄ innuere bar. in. l. lex cornelia.
in p̄n. ff. eo. Unde dicit q̄ iniuria illata vni de cognatione videt̄ illata toti
cognationi. nō tm̄ vt quilibet de cognatione pōt agere ciuilit̄ iniuriarū.
sed potest agere criminaliter tanq̄ quilibet extrane². Intelligē tm̄ om̄ia pre-
dicta nisi in contumeliam alterius facta esset s̄m q̄ supra dixi. ¶ Sequit̄ §.

Pena aut̄ iniuriar̄ ex lege. Pena iniuriar̄ olim erat talionis
pro membro absciso et p̄ membro
fractō pecuniaria. hodie tm̄ est arbitraria que grauior est in a troce iniuria
q̄ in alia. et pro om̄i iniuria potest agi ciuilit̄ et criminalit̄. in criminali aut̄
nō pōt interuenire p̄curator. nisi in p̄sonis illustrib² et sup̄ illustrib². ¶ Itē
actio iniuriar̄ potest tolli p̄ dissimulationē. hoc dicit ti. ¶ Nota primo ex §.
pena q̄ actio iniuriar̄ est pretoria et sic tm̄ durat anno post quē nō audiet̄
volens agere iniuriar̄. Quod vez est de actione iniuriar̄ pretoria. ¶ Pote-
rit tm̄ quis agere actione iniuriar̄ ciuili in trib² casibus. vt hic in ver. sed et
l. corne. puta cū q̄s est pulsat² vel xberat² alter vi domū ei² intrauit. cōcor.
l. lex cornelia. in p̄nci. ff. e. In illis tm̄ trib² casibus pōt quis agere iniuriarū
pretoria. vt tenet glo. in. d. l. lex cornelia. Differūt aut̄ iniuriar̄ ciuilis et pre-
toria. qz pretoria dat̄ generalit̄ p̄ om̄i iniuria. ciuilis aut̄ in trib² casibus
tm̄. Item pretoria est annalis. ciuilis vero perpetua. ¶ Nota sc̄do q̄ pena
iniuriar̄ estimanda est p̄ iudicem quantū ei visū fuerit. Circa quod aduer-
te q̄ in libello iniuriar̄ tenetur quis narrare q̄ potius voluisset tantū p̄de-
re de suo q̄ pati talem iniuriā vel voluisset potius nō voluisse passū tantā
iniuriā q̄ tantū lucrari vt vtraq̄ p̄dicta est bona s̄m glo. et bar. in. l. iniu-
riar̄ estimatio. ff. eo. Et debet cōcludere q̄ iudex cōdemnet iniuriantē prout
sibi videbit̄ cōsiderata cōditione qualitate et quātitate p̄sonar̄ et iniurie il-
late. De quo etiā p̄ Angl. in. l. item apud labionem. §. si quis seruo. ff. eodez
Et etiā aduertēdū q̄ in libello nō tenet̄ quis exp̄mere illa verba animo in-
iuriandi. nisi esset talis p̄sona que posset aliū corrigere vel alapam dare. vt
est magister respectu discipuli. vt. l. sed si quēcunq̄. §. si. ff. ad legē aquileam.
In dubio tm̄ tutū est ponere illa verba. ar. l. capiendū. ff. de regl. iu. ¶ Item
nota ibi qui grad². q̄ differentia cōditionis personar̄ ita pōt cōsiderari in
seruis sicut in alijs hominib². ¶ Item nota in §. domū q̄ actio iniuriarum
cōpetit cōtra introeuntē violenter in domū alterius siue sit p̄pria alteri² siue
cōducta siue gratis cōcessa siue etiā recept² in eā tanq̄ in hospiciū. quod vez
est nisi esset recept² ad momentū vt viator. vt dicit gl. in. l. lex cornelia. §. do-
mū. ff. eo. Item nisi esset ibi vt laborator puta in statione vel apotheca sua
vt dicit. l.

vt dicit. l. lex cornelia. § sed si tñ in fi. ff. eo. Quod nota p citationib⁹ que de
bent fieri ad domū. nam non sufficit q fieret ad stationē vel apothecam.
¶ Item nota in § atroc. q iniuria estimat^r atroc ex facto. puta qñ quis vul
nerat^r vel ceditur fustibus. Item ex loco. et hoc dupliciter. Uno modo ra
tione loci in quo fit iniuria vt in pallatio vel ecclesia vel in cōspectu iudicis
vt hic in ver. vel ex loco. Scdo modo respectu loci corporis persone iniuri
ate. puta si quis percuciat^r in facie. et hoc in ver. non nunq³. Item dicitur
atroc ex persona. puta si fiat iniuria homini constituto in dignitate ab vno
vili artifice. Vel fiat alteri cui quis tenetur ad reuerentiam vt parenti pa
trono a liberis vel libertis vt hic in ver. vel ex persona. Estimatur etiam in
iuria atroc ex tempore. puta si fiat tempore conuiuioꝝ. aspectu plurimozū
hominū. illa nanq³ grauior esset q³ si fuerit vbi iniuriatus solus esset. l. pze
tor edixit. § atrocem. ff. eodem. An autem dicatur atroc iniuria si vestis alii
cuius fuerit fracta. tractat bartho. in. l. licitatio. § quod illicite. ff. de publici. et
Innocl. in. c. nuper. extra de senten. excom. qui dicunt q ista dicitur esse facta
iniuria in personam. **¶** Item nota in § parum. q atroc iniuria ita potest
fieri filiofamilias sicut patrifamilias. **¶** Item nota in § in summa. q p iniu
ria illata potest quis agere et ciuilit^r et criminalit^r. Est tamen differentia
nam si agatur ciuilit^r debet actor concludere reum vdemnatuz in estima
tione pene applicande sibi. Sed si agat criminalit^r debet simpliciter conclu
dere iniuriantem vdemnari officio iudicis ad penam extraordinariā que
si fuerit pecuniaria est applicanda fisco. vt in glo. super ver. extraordinaria.
¶ Item nota in ver. hoc vitz obseruando. q sicut in crimine publici iudicij
non admittitur pcurator. vt. l. pe. § ad crimen. ff. de pub. iudi. et ibi de hoc.
Ita etiam in crimine priuato criminalit^r intentato. vt hic et. l. si. C. eodem.
Quod fallit in illustribus et supillustribus personis. in quibus ratione dig
nitatis licet agere et se tueri per pcuratozem. **¶** Item nota in § non solum
q mandans fieri iniuriā alteri tenetur iniuriarum. que admodum ille qui
fecit concoz. l. non solum ff. eodem. in pnci. **¶** Item nota in § sed hec actio.
q actio iniuriarum tollitur dissimilatione. quod potest dupliciter intelli
gi. Uno modo q impediatur natiuitas eius. quia passus iniuriam nō aduer
tit sibi iniuriam factam. sed ridet et non curat. quod est verum nisi fieret in
corpus vel in membra. quia nemo est dominus membroꝝ suozuz. vt. l. liber
homo. ff. ad legem aquileam. et ita dixit Ange. in dicta. l. non solum. § pmo.
Scdo potest intelligi q actio iniuriarum nata tollatur dissimilatione. pu
ta quia passus iniuriam reputauit sibi iniuriam factam. sed postea per diss
milationem remisit. puta quia comedit vel bibit cum iniuriante. vel risit vel
solacium secum sumpsit et sic de iniuria nō curauit. et hoc sentit ibi glo. sup
ver. dissimilatione. Et licz iste tex dicat q actio iniuriāz tollit^r p remissione
iniuriati

iniuriati. hoc intellige p actionem competente parti. secus de competente filio. quia illa per partis remissionem non tollitur in aliquo. vt. l. qui cetum. §. va cantē. ff. ad legē iuliam. de vi pub. de quo etiam aliquid dicam in glo. ver. dissimulatione. et videte hic bal. qui scribit hic plura pulcra. an videlicet q̄s potest pacisci cū primo suo q̄ vitz possit sibi facere iniuriā atrocem vel leuem videatis euz. qz ponit pulcrā distinctionē et resolutionē istius materie

In glo. talio in fi. Nota ex hac glo. quid sit pena talionis. nam est similitudo supplitij. vt si quis amputat manū alterius. amputetur sibi simile membrum. vt. l. si. c. de calumni. Et ppter hoc dicit canon ij. q. iij. c. calūniator. si in accusatiōe defecerit talionē recipiat. quod est vez in ordinarijs criminibus. sed in extraordinarijs criminibus pena talionis est pena que cōsuevit imponi vt notat glo. in. l. adletas. §. calūniator. ff. de his qui no. infra. **I**n glo. in introduxit. ibi. l. si non quicq̄. Primam opinionē Mar. cōmuniter tenent omnes doc. **I**n glo. verberatū. in fi. Nota ex hac et pcedenti. differentiā inter pulsatū et verberatū. quod deseruit ad statuta imponeutia penā his qui verberant alios. **I**n glo. liberis in fi. Nota ex hac glo. qz p iniuria atroci facta a parēte filio vel a patrono liberto pōt fili⁹ agere cōtra patrē et libert⁹ cōtra patronū. qd̄ est verū in actione in factū. vt notat in. l. pretor edixit. §. preterea. in ver. atrocitas. ff. e. Nō em̄ possent agere iniuriarū. quia illa infamat. vt. l. prima. ff. de his qui no. infra. Actione aut̄ famosa non potest filius agere cōtra patrē. nec libert⁹ cōtra patronū. vt. l. nō debet. ff. de do. l. hz cōtra patrē. etiā p iniuria atroci. vt. l. lis nulla. ff. de iudi sed tūc pater cōgitur filium emācipare. vt notat glo. in dicto. §. preterea. super ver. atroc̄ fuerit. Item predicta vera sūt de actione iniuriarū ciuilit̄ intentata. quia iniuriarū criminaliter potest filius agere contra patres pro atroci iniuria. ar. l. respiciendū §. furta domestica. ff. de pe. et ita dicit bar. in dicto. §. preterea

In glo. agere. in fi. Sentit glo. istam regulam qz actio ciuilis iniuriarum tollit criminalem et econtra. quod est vez quando due actiones cōpetunt ex eodem facto pro re familiari cōsequenda. nam tunc vna tollit aliam. nisi in id quod vna excedit. vt. §. si quadru. pauper. fecisse dicat. et ibi per glo. et plene per glo. in. l. idem quoqz. §. si ff. nauce caupo. stabu. Si autem plures actiones competant ex eodem facto. et vna ad vindictam. et alia pro re familiari cōsequenda. tunc vna non tollit aliam. sed si ambe competant ad vindictam tunc vna tollit aliam. vt in §. liberum. supra ad legem aquileaz. Est tamen in electione actoris an velit agere ciuilit̄ vel criminaliter. et vna electa preiudicat sibi in alia. Fallit hoc in vno casu. videlicet quando agitur iniuriarum ciuilit̄. videlicet pro seruo mortuo pro quo competit actio iniuriarum ciuilis et criminalis actio legis cornelie de licca. nam per hoc nō preiudicat.

preiudicat criminali actioni. vt est casus singularis in. l. p̄tor edixit. s̄ si dica
tur. ff. eo. **I**n glo. extraordinaria. Nota hanc glo. singularem q̄ q̄ pena
hec relinquūt arbitrio iudicis. tunc iudex etiam p̄t imponere penā capit.
sed t̄n in hoc iudex debet sequi c̄suetudinē. put est c̄suetum imponere penā
p̄ tali crimine vt dicit glo. in. l. q̄d ergo. s̄ pena grauior. ff. de his qui no. in
fa. **I**n glo. dissimulatione. ibi vel comedi. Aduerte t̄n q̄ si quis inuitaret
iniuriatū et iniuriantē simul. et illi simul comederent p̄ hoc nō est remissa in
iuria. ex quo de honestate nō p̄t hoc euitare iniuriat̄. sic etiā si iniuriatus
caperet osculū pacis in ecclesia ab iniuriante nō dicit̄ remissa iniuria. et dicit̄
Jo. nouilge qui nihil allegat. dictū suū t̄n est satis notabile. qz multa p̄mit
tunt̄ causa scandali euitandi s̄m notata in. c. cum p̄idez. s̄ pro graui. extra
de renun. **I**n ea glo. ibi. s̄ quedā actiones. Nota ergo hic duos modos
remittendi iniuriā. Sūt etiā adhuc q̄nqz alij. p̄mo p̄ trāsactionē. vt in. l. nō
solū. s̄ p̄mo. ver. et si trāsactū. ff. e. sc̄do modo p̄ iuramentū. vt etiā dicit̄ tex
ibidem. Sed t̄n p̄ istos modos nō tollit̄ pena si que sit ad quilita fisco. vt in
.l. iuriscgentiū. s̄ si paciscar. ff. de pact. tertio tollitur iniuria p̄ lapsum anni. l. si
nō quicq̄. C. e. Quod fallit in tribus casibus introductis de iure ciuili. vt dictū
est. S. ver. sed et lex cornelia. quarto p̄ satisfactionē. l. sed si vnus. s̄ si aut̄. ff. e.
ultimo tollit̄ morte iniuriantis vel iniuriati ante litis c̄testationē. vel etiam
cautioni. vide p̄fectius. s̄ qui iniuriarum hic allegi. qui hoc non videt̄ velle.
Aduerte tamen q̄ si quis rem. sit iniuriam p̄pter causam non reuocat̄ iniu
ria causa non c̄secuta. neqz etiam p̄pter ingratitudinem. vt est glo. notabi
lis in. l. si donationis. ff. de donati. **I**n eadem glo. ibi. s̄ pactus. Nota ex
hac glo. q̄ ex iniuria oritur actio iniuriarū licet iniuriatus non dicat̄ exp̄et
se reuoco ad animū. sufficit em̄ q̄ putauerit sibi iniuriā factam et sic reuoca
uerit ad animū qui non remisit. et sequūtur doct̄ **I**n glo. si. ibi. C. ad legē
iuliam repetun. l. si. Sentit̄ hec glo. q̄ remittens iniuriam in confessione nō
possit amplius agere iniuriarum. **Barto.** tamen in. l. si tibi decem. s̄ quedam
actiones. ff. de pactis tenet contrarium. et etiā hic **Jo. fabri.** et glo. in. ca. cō
tristatus. lxx. dis. dicit̄ q̄ quis bene tenetur remittere rancorem sed nō em̄
dam. alias em̄ sequeretur q̄ quis nunq̄ possit agere iniuriarū. vnde dicunt
ip̄i q̄ per c̄fessionem intelligit̄ur remissus rancor et odium. non autez pena
iniuriarum. facit. c. ad apostolice. de re iudi. in. vi. immo magister sententia
rum in. iij. li. distinctione. xxx. dicit̄ q̄ quis non tenetur inuito remittere iniu
riam nisi petenti. Et ita debet intelligi verbū dominice orationis. et dimit
te nobis debita nostra. c̄. debitoribus sez petentibus. et ita recitat̄ **Barto.**
in dicto. s̄ quidē. de hoc vltimo tamen me remitto ad theologos.

Bca de obligationibus

Rubrica de obligationib⁹ q^{ae} ex q^{uo} delicto uascunt^{ur}

Continuatio est satis nota bene intuenti tex. et glo. Sequitur nigr.

Si iudex litem suam fecerit. **I**udex male iudicando. Item ille ex cuius habitatione aliquis deiectus. effusus. vel apprehensus fuerit. quod alteri fuerit nociuum. Item nauta caupo et stabularius. pro furto vel dolo eorum. quorum opera utuntur tenentur actione in factum. ex quasi maleficio ad penas hic descriptas. que actio datur heredi. sed non in heredem. hoc dicitur. **N**ota quod iudex male iudicando ex impericia facit litem suam nam impericia iudicis ascribitur culpe sue. Ipse enim est in culpa acceptandi officium si est ignarus. quod videtur se asserere sufficientem eo ipso quod acceptauit. ut notat glo. in l. ij. ff. quod quisque iuris. **S**ecundo nota quod iudex male iudicando obligatur ex quasi delicto. Ipse enim peccauit. et non obligatur ex maleficio neque ex contractu vel quasi. igitur ex quasi maleficio. Et sic nota quod bonum est argumentum a sufficienti partium enumeratione. ad quod sepe allegatur ista littera. **T**ertio nota quod pro tali delicto puniatur quis arbitrio iudicantis. Considera de eius errore et ignorantia. nam si quis ignorauit in l. facili. ut si ignorauit quod lex fusca canina esset correctior puniatur grauius. quam errando in l. difficili puniatur circa intellectum. l. gallus. ff. de libere et postu. Et hoc est quod voluit B. glo. super ver. videtur. **I**tem nota in §. Item his ex cuius. quod si quid deiciatur vel effundatur de domo aliqua quod transeuntem ledit in persona rebus vel vestibus non tenetur dominus domus qui eam locauit. sed ille qui eam inhabitat cum sua familia. siue sit domus propria siue conducta siue gratis concessa. ut hic et in l. prima §. hec in factum actio. ff. de his qui deiecit vel effuderunt. Et sic nota quod dominus tenetur pro deiectione a familia sua. puta ab uxore. liberis vel famulis. ut hic in ver. quod plerumque. Sic etiam hospes domus tenetur pro hospitibus deicientibus. l. si vero §. primo ff. eo. et magister pro discipulo. dicta. l. si vero §. sed horream. et sic agit contra hospitem. non contra viatorem pro deiectione vel effusione. ut l. prima §. si hospes. ff. eo. Sed tamen hospes bene recuperat a viatore. ut d. l. si vero §. cum autem. Sic etiam dominus recuperat dampnum quod passus esset ratione familie sue a familia sua. **I**tem nota ibi cui similis est. quod si quis suspendat aliquid ad iter publicum. et tale suspensum posset faciliter cadere et facere dampnum. talis debet puniri in decem aureis. etiam si nullum dampnum fecerit. quod sufficit quod nocere potuit. ut d. l. si vero §. pretor ait. **I**tem nota in ver. de eo vero. quod si deiciens vel effundens faciat dampnum in rebus alterius. talis tenetur ad duplum. et ideo quoniam quis velit effundere aquam putridam vel vinam debet prius respicere pro fenestra quod si maculariet vestes alteri tenetur in duplum. quod est verum si picerit in die. secus de nocte.

nocte nisi esset locus p quem vsuetū esset ire de nocte. vt. l. penult. §. si ff. eo d
Item nota in ver. ob hominē. q si liber homo occidat p deiectione vel
effusione punit deiciens in qnquaginta aureis. etiam pro sua leuissima cul
pa. non pro estimatiōe mortui hominis. quia liberi hominis non est estima
tio. vt. l. si. ff. eo. **I**tem nota in ver. si vero viuet. q si transiens non sit mor
tuus ex deiectione vel effusione sed vulneratus. tunc tenet deiciens vel ef
fundens arbitrio iudicis qui condemnabit eum in expensis factis pro curati
one et in solaciū medicorū et in operas quibus caruit et quibus cariturus
est et in ceteris damnis. opere autē estimatur sū distinctionem etatum que
habent in. l. hereditatum. ff. ad. l. falci. Non tamen sit estimatio vulneruz to
est difformitatum et cicatricū. vt dicta. l. si. ff. eo. s. de his que deiectione vel
effusione. **I**tem nota in §. si filiusfamilias. q pater non tenetur pro filio fa
miliās deiciente. si filius mortē seorsum a patre. sed filius tenetur in solitiū
Sic etiam filiusfamilias obligatur male iudicando. nec tenetur pater pro
eo **I**tem nota in §. item exercitor. q licet factō custodū res deposita apud
nautam vel apud similem fuerit surrepta. tamen contra nautam vel similem
datur actio in factum ex quasimaleficio. **I**tem nota in §. in his. q hec actio
in factum transit ad heredem actiue et non passiuē. **I**n glo. prima in fine
Nota ex hac glo. q filiusfamilias male iudicando facit litem suam et ipse et
pater eius punitur quantum est in peculio. non autem vltra peculium tenetur
vt notat bartho. in. l. si filiusfa. ff. de iudi. Et sic hic sunt tria specialia. nam hic
datur actio de peculio ex quasimaleficio. cū tamen alias non datur nisi ex
contractu vel quasi contractu filij vel serui. vt. l. prima. §. cum seruus. ff. de his
qui deiece. vel effude. Scdm speciale. nam hic inspicitur quantum sit in pe
culio tempore quo filius male iudicauit. vbi alias tantuz inspicitur quantum
sit de peculio tpe late sententie contra filiū. **I**tem et tertiu speciale. naz hic da
tur actio de peculio contra filiū vbi alias tm dat contra ptem. ita notat in. d. l.
si filiusfa. Si autē dict' filiusfa. postq iudicauerit fuerit emancipat' tūc dam
nat' in quantum facere potest. quēadmodum dicim' in alijs contractibus. vt. l.
.ij. ff. quod cū eo. Sed quero an ista sit mera pena vel contineat interesse par
tis. Bar. in quadā questione disputata p eū que incipit a sententia iudicis
qui p impericiā iudicauit cōcludit q debet haberi ratio et interesse par
tis. et hoc etiam sentit hic glo. sequens dū dicit. vt in id teneat ipse in quo le
sit aliquē. Nec pōt iudex obicere parti quare nō appellauit. quia ps pōt re
spondere cū culpent aliq. te me laudare necesse est. vt notat in. l. si mulier. §. cū
in fundo. ff. ad velley. si autē ps appellauit et succubuit. tūc nō tenet iudex. l.
a. p. cōsulib'. C. de appella. Si autē obtinuit vel appellatio pendet tūc nō ve
nit totū interesse ptis sed damnoz et sumptuū Et ita intelligit bar. glo. in. l.
si. ff. de varijs et extraor. cognitioni. Sed quid si pars appellauit et non est
prosecuta.

prosecuta appellatione. nunquā tenetur iudex de ista pena Jo. fab. dicit qd alii
qui dixerunt qd non. quia damnū quod quis sua culpa capit sibi imputet.
dicit tamen ipse qd Innoel. tenet contra. vt in. c. sepe. extra de appel. **I**tem
quero. quid si iudex laicus et imperitus litterarū iudicauit contra leges et iu-
dicauit secundum conscientiam suā. nunquā tenet ista pena. Jo. noayelge dixit secundum
pe. distinguendū. aut iste iudicauit coacte. qz expulsus est ad officium iudicis
acceptandū et nō tenet. aut sponte et tenet. vt notat in autent. sed hodie.
C. de iudi. **I**tem quero. quid si iudex male iudicauit aliquem ad mortē.
et illā sententiā executus ē. an solus habeat locū pena huius tex. Jo. fa respō-
det qd sic. nisi dolose executus esset. qz tunc tenet. ex. l. cornelia. de sicca. vt. l.
prima. § primo. ff. ad. l. corne. de sicca. **I**n glo. litem suā. in fi. nota ex hac
glo. et tene menti qz arbiter male puuiciando p impericiā facit litem suā
vt est tex. singularis in. l. si quis in describendo. C. de pact. **I**dem dicendū
est in iudice delegato. vt notat glo. in. l. si. ff. de va. et extraor. cōgn. **I**dem in
arbitratore. vt tenet bar. in dicta. l. si. **I**dem in notario qui dānificauit par-
tem in mala ceptione instrumenti ppter eius impericiam. nam ipse tenetur
parti ad interesse. vt. l. si. C. de magistratib' eōueniendis. **H**inc est qd tabel-
lio tenet scire iura que spectant ad eius officium. vt. C. de tabell. l. generali. li-
bro. x. **E**t ita etiā notat bar. in dicta. l. si. sed tamen consultor non tenet qz ma-
le consuluit. qz iudex non tenetur consilium eius sequi. vt. l. ij. ff. mandati **L**icet
hic Jo. fa. videat dicere qd assessor teneat. quod puto verū si iudex tenere
sequi consilium eius. alias nō. **I**n glo. habitabat in fi. **I**stud facit in argl. po-
ne qd statuto ciuitatis cauet qd nemo possit portare gladium vel cultellū sub
pena. r. et aliquis forensis venit ad ciuitatem. et postea transiit p ciuitatem
cū gladio qd ipse non tenet ad penā sed ille in cuius hospicio locatus est qd
habuit eum preauisare. ita dicit Jo. fa. arg. huius tex. **I**n glo. suā fecerit.
in fi. **A**n aut pater sit condemnand' pro delicto filij notat per bar. in. l. cū fili'
ff. de ver. obli. et. l. si finita. § si de vectigalib'. ff. de damno infect. sequit' & ca

De actionibus. Rubrica.

Glo. in principio nigri cōtinuat hūc tit. duob' modis. qz abe cōtinuatōes bonē
sunt Inuente aut sunt actiones vt p eas homines appellatur ad dādum vt
restituendum id quod alijs debent. vt p'tz ex diffinitione actōis **I**frustra em
esset iura condere nisi esset aliquid per quod tuerent ea. vt. l. ij. § post origi-
nem. ff. de origine iuris **I**n glo. **R**ecce ibi cōtinet actiones. **N**ota ex hac glo
quare hic rubricatur **t**ytulus de actionibus in plurali et non in singulari.
quēadmodū

In glo. in iudicio. in fin. Nota hic tres casus in quib' licet aliquid facere
propria auctoritate. et etiam aliquid capere licet regulariter extra ut l. extat. ff. qd
me causa. et l. si quis in tantam. C. unde vi. Dicit tamen Dy. in § si debitorē
hic allegato. qd quis non pot' debitorem fugientem capere nisi talis fugiat
cum re. Bar. tamen ibi tenet indistincte qd quis potest talem capere et me/
lus cum utrobique sit eadem ratio. hi tamen debitores fugientes possunt eti
am detineri die feriata ut presentent iudici. ut est glo. singularis in l. finali
in principio. C. de feriis. Et de ista materia dic latius p bar. in dicto § si debi
torem. **I**n glo. debet. ibi § sed si rem. Nota ex hac glo. de significato hui'
verbi debet. qz proprie capiendo ille dicit debere qui est personaliter obligat'
id est actione personali licet large sumpto vocabulo etiam comprehendat reali
ter obligatū. Ista tamen glo. videt tenere qd hic solūmodo diffinitur actio
personalis et ita etiam tenet glo. in l. nihil. ff. eodez. Mihi tamen videtur qd
etiam posset dici qd realis hic diffinitur. quia hic diffinit actio ut est gen' ut
voluit glo. §. in Rea. Et qd verbū debetur ponatur in larga significatione
In ead' glo. ibi § si de iussor. hec solutio nō est bona. qz ex nudo pacto de iu
re civili non agit. ut in l. iurisperitū. § qnymo. ff. de pacti. licet bene agat de
iure canonico. ut in c. pmo. extra de pac. ideo sequens solutio est melior.
In eadem glo. ibi ergo et sibi hanc ultimaz solutionē sequitur doc. **I**n
eadē glo. ibi nihil debere sperat. Hec solutio non est bona. p. l. non pot. ff.
de iudi. nec et sequens solutio glo. est tuta. unde dic aliter fm bar. in dicta l.
non potest. aut tempore quo incipit actio. defectus est ex persona rei. et tūc
non possidet. sed tamen postea incipit possidere. et tunc facultas dirigen/
di actiōis facit ut talis res possit adēnari. et ita loquuntur iura in contrariū
allegi. aut est defect' ex psona actoris qui nō habet ius. et tūc licet sibi sup
ueniat ius adhuc nō pot' iuri adēnatio si tale ius supueniat ex noua causa
ut dicta. l. non potest. et ibi plenius per bar. **S**equit' § oim aut actionum
Hec est tertia ps principa/
lis hui' tituli in qua impa
Omniū aut actionū quib' inter. **T**oz ponit divisiones actionū. et diuidit in. xij. ptes. fm q. xij. ponunt diuisi/
ones. ptes patebūt in pcessu pma diuidit in qnqz. pmo ponit pma diuisio
scdo declaratio actionū psonaliū. ibi nāqz. tertio defminat de actiōib' rea
lib' q' opetūt p reb' corporalib'. ibi aut cū eo. qarto defminat de actiōib' rea
lib' q' opetūt p reb' incorpalib' ibi. eq. qnto ponit d'ra inē actiōes q' ope/
rūt p reb' corporalib'. et actiōes q' opetūt p reb' incorpalib'. ibi qd gen'.
Prime tres partes hoc dicunt in summa. Actionuz alia est realis alia per
sonalis. Et dicitur realis quia presupponit eum contra quem agitur
obligatū ex contractu vel maleficio Realis vero q' presupponit eū extra quez
agit possidere re' corporale. **B** dicit. **N**ota pmo pma diuisiōne actionum
concoz.

concoz. l. actionū genera ff. eodē. **S**ecūdo nota ibi. nanqz. que actio dicitur per
sonalis. nam illa dicitur personalis. quam aliquis intentat cōtra alium ad
aliquo sibi dandum vel faciendū tanqz obligatum ex contractu vel quasi.
vel ex maleficio vel q̄li. **C**oz. l. actionū s̄ in psonā. ff. e. **I**tem nota ibi aut cū
eo. que actō dicat̄ realis. Nam illa dicitur realis quā quis qui se dominuz
esse dicat intentat cōtra alium. non ex aliquo iure obligatum. sed tanqz con
tra possessorem rei pro qua agitur **C**oz. l. actionū s̄ in rem. ff. eo. **E**t p̄ istud
patet differentia inter actiones reales et personales. **C**ōtra hoc posset op
poni sic **V**idetur q̄ in rei vendicatione non potest formari actio. et hoc sic
quia ubi non est obligatio deficit actio. s̄. de oblig. in p̄nci. sed quētus rei
vendicatione non est obligatus actori ut hic dicitur qui nullo iure. igitur
Solutio illud vez est in personalibus. in vendicando veruz est q̄ agimus
cōtra eum qui nullo iure nobis est obligatus. sed agimus quia rem tenet et
facultatem habet restituendi ut hic obijcit. **E**tiam declaranda est causa. ff.
de transact. l. cū hi s̄ in hac. **C**. de apo. l. i. libro x. **N**ota quarto ibi. velu
ti. q̄ rei vendicatio dicitur actio realis. **E**t ad hoc ut op̄tet ista actio tria
requirunt et sunt necessaria que ex hoc tex. colligunt. **P**rimū q̄ res p̄ qua
agitur sit res corporalis ut in tex. dū dicit rem corporalē. **S**ecūdo q̄ re^o posside
at illam rem. ut patet in ver. possideat. **T**ertium q̄ actor dicat se esse domi
num illius rei. ut patet in ver. suā. **N**ota extra textū. q̄ causa p̄p̄nqua in
rei vendicatione est dominiū. l. in rem. ff. de rei vendi. sed causa remota est cō
tractus ex quo quesitum est huiusmodi dominiū. **I**n actione personali cau
sa p̄p̄nqua siue immediata est obligatio. sed causa remota est ipse cōtractus
ex quo pendet obligatio. **I**n glo. p̄ma. in fi. **I**tem dicitur quib^o que hic po
nitur non ponit̄ exclusiue sed implicatiue. **S**imile habemus in. l. cunctos po
pulos. **C**. de sum. tri. et fide catho. alias em̄ sequeretur q̄ essent aliquę actio
nes que non intentarentur coram iudicibus vel arbitris. quod est falsum
ut in. l. penul. **C**. de iudi. **I**n glo. arbitros in fi. **N**ota ex hac glo. iuncta glo.
precedenti. differentiam inter iudices et arbitros. **J**udices em̄ dicuntur qui
potestatem habent iudicandi de iure non ex sola voluntate partium. **A**rbi
tri autem dicuntur qui potestatem habent iudicandi a partibus eis traditā
coram quibus arbitris debet etiam processus iudiciarius seruari sicut cor
ram iudicibus. ut in. l. prima. **C**. de arbitris. et ideo coram eis debet libellus
offerri continens speciem actionis. ut in autent. offeratur. **C**. de litis cresti.
In glo. quacunqz re. ibi. l. prima in fi. et ibi plene dicit per bart. de signifi
cato huius verbi rei. **I**n glo. summa in fine. **N**ota ex hac glo. q̄ actiones
mixte continentur sub hac diuisione. **E**t sic nota q̄ appellatione simpliciu con
tinetur mixtum. **S**imile videmus in. l. prima. ff. de interd. et ibi per bart. la
ti. et in. l. ij. in p̄nci. ff. de ver. ob. et ibi dixi. **I**n glo. in rez. in fi. nota ex hac
glo.

120

glo. q̄ actiones personales non recedunt a persona obligati. Hinc est q̄ si fieret cessio actionis personalis. adhuc directa actio maneret apud cedentem. quia cessio cedentis ita est infixa q̄ ab eo euelli non potest. de quo latius dic per doct. in l. prima. C. de actio. et obli. **I**n glo. ver. modis. ibi ff. de actio. et obli. l. prima in p̄nci. Nota ex hac glo. q̄ conditio furtiua dicitur oziri ex varijs figuris causaruz. et ita etiam tenet glo. in l. prima. ff. eodez. Hec opinio tamen reprobatur per docto. in l. si ambo. s. quotiens. ff. de compen. vbi tenent q̄ conditio furtiua ozitur ex maleficio. **I**n eadez ibi. item de interdicitis. Nota ex hac glo. q̄ interdita ozuntur ex varijs figuris causaruz quod tamen doctores moderni reprehendunt quia ille actioes descendere ex varijs figuris causaruz que non habent materia sufficentem ad sui productione. sed interdita bene habent materiam sufficentem. vt p̄tz in l. p̄ma. ff. de interd. **U**n melius est dicere s̄m doc q̄ ille actioes dicuntur esse ex varijs figuris causaruz que descendunt ex quali tractu vel quasi maleficio. vt dicit glo. ista in p̄ncipio sui. De isto tamen latius dic per doct. in l. p̄ma. et l. se. ff. eodem. **J**o. fab. tamen dicit hic super ver. quibusdam modis. q̄ ista verba non sunt referenda ad illa verba vel ex contractu vel ex maleficio. sed ad illa verba dare aut facere vt sit sensus q̄ actioes in personam sunt per quas compellitur aduersarius ad dandum vel faciendum. Vel alio modo compellit̄ puta non ad dandum vel faciendum sed ad patientiam prestandam pro quo facit l. quotiens. ff. de seruitu. Et q̄o sit dicere ex varijs figuris causarum. vide glo. presentem. et glo. l. prima. in p̄ncipio. super ver. figuris. ff. de actioni. et obli. vbi glo. tractat que obligationes ozuntur ex varijs figuris causarum. **I**n glo. nullo iure. in fine. Nota ex hac glo. q̄ ille qui tenetur rei vendicatione non dicitur obligatus aliquo iure sed tenetur officio iudicis ad restitutionem rei non ex natura actionis. Et istud tenent om̄niter doctores per hunc tex. Ille tamē qui tenetur rei vendicatione grosso modo bene dicitur obligatus. pro quo facit l. officiu. ff. de rei vendi. **I**n glo. possideat quis in fine. Nota ex hac glo. quid debeat continere libellus in rei vendicatione. Nam debet continere duo principia formalia. vnū ex parte actoris videlicet vt actor dicat se dominū vel quasi. et hoc satis innuit hic tex. super ver. suam. aliud ex parte rei videlicet vt actor dicat reum possidere vel quasi. vt hic et. C. vbi in rem actio. l. prima. Si tamen reus non possideat sed haberet nudam tenentam. ad huc sufficeret vt actor dicat reū habere detentationem. vt. l. officium. ff. de rei vendicatione. Qualiter autē constitutatur seu recipiatur libellus in rei vendicatione plene dixi in tractatu actionū quem solum quo ad hunc s̄ expleui. et ibi vide latius de materia rei vendicationis. **S**equit̄ s̄.

Sequit̄ s̄.

Eque si agat ius sibi esse. ^{de actionib' realibus que competunt} **Hic modo** impator incipit tractare
p rebus incorpalibus p quibus dantur due actiones. scz confessoria et negato-
ria. Diuidit in tres partes. pmo tractat de confessoria. scdo de negato-
ria. ibi. econtra quoqz. tertio ponit differentia inter actiones reales compe-
tentes p rebus corp'alibus. et inter actiones reales competentes pro rebus
incorp'alibus. ibi. qd genus actionis. et hoc intendit in suma. **Ei qui habet**
seruitute realem vel p'sonalem in p'edio rustico vel vrbano datur actio in
rem que confessoria dicitur. et neganti seruitutem talem competere datur actio in
rem que negatoria vocat'. **Differunt aut'** actiones reales que competunt pro
rebus corp'alibus ab istis. quia iste dant possidenti. ille no. nisi in vno casu.
hoc dicit vsqz ad s'ed iste. **¶ Nota primo** ex hoc tex. q' p seruitutib' reali-
bus et p'sonalibus siue rusticis siue vrb'is datur actio in rem scz confessoria
et negatoria. licet diuersimode. **Pro quo** dicendū q' seruitutes alie sūt p'so-
nales. et sunt quatuor scz vsufz. vsus. habitatio. et ministeriū seruoz. l. si q's
binas. et ibi glo. ff. de vsufruct'. **Et dicunt'** p'sonales que debent' p'sone et fini-
untur cum persona. s' finitur. s. de vsufruct'. et ibi plene visum est de istis ser-
uitutibus personalibus cum ti. sequenti. **Omnes aut'** alie sunt reales quarū
alique sunt rustice et alique vrbane. **Rustice sūt.** iter actus via aque ductus.
et similes. **Et dicuntur rustice** scz qz sunt in rure. vt. l. p'ma. ff. de seruitu. rust.
p'edii. **Urbane** sunt que edificijs inheret scz ius altius tollendi. p'spiciendi
proijciendi. et similes. **Et dicuntur vrbane** qm' edificia omnia vrbana p'el-
via appellam' quāuis in villa edificata sunt. vt. s. de sui. rusti. p'el. s' p'ioz
vel qz etiaz in vrbe sunt. ff. de serui. vrb. p'edioz. l. p'ima. dicunt' autez rea-
les. quia debentur rebus. vt. l. p'ima. et ibi notat'. ff. de serui. et de isto plene
in ty. de seruituti. s. **Ex istis modo habes** pro quib' reb' competant iste actio-
nes in rem. quia pro om'ibus his seruitutibus competūt. etiaz pro rebus eccl-
lesiasticis et incorpalibus. vt notat' **Innoc.** in. c. p'mo. extra de eo qui mitti
tur in pos. causa rei seruā. et bar. in. l. si p'us. ff. de noui ope. nū. **Qualit'** autē
possint vendicari dignitates spūales vel tpales et de libellis eaz. vide in
Epe. in ti. de religio. do. **¶ Nota scdo** ex hoc tex. d'raz inter confessoriam et
negatoriam. nam confessoria competit pro seruitute iā cōstituta. **Abi grā.** si mihi
cōstitui seruitute in domo tua forte vt mihi liceat ire p' domū tuā. postea tu
me impedias quo minus possim illa seruitute vti. tunc petam a te p' istam
actionem confessoriam vt confitearis mihi istam seruitute esse debitam. et sic
petam q' tu non impedias me quo minus mea seruitute valeam vti. **Dicit'**
autem confessoria eo q' aduersarius confiteatur seruitutem esse debi-
tam. **Negatoria** autem actio competit quando quis vult vti seruitute in
fundo alieno. qui seruitus tamen sibi non debetur. nam tunc aduersarius
intencabit.

intendat actionē negatoriā contra eum negando sibi talem seruitutē esse de
bitam. et sic dicit negatoria eo q̄ seruitus negat̄ deberi. **Facit.** l. ij. et q̄d ibi
notat̄. ff. si serui. ven. **Tertio** nota ibi q̄d gen̄. ad q̄d sp̄ allegat̄ q̄ possidē/
denti et detinenti rem corpalez non datur rei vindicatio pro re. bene tamē
datur actio in rem pro suo iure cōseruando. **facit.** l. ied et si forte. §. sciendū. ff.
si serui. vendi. **Et** sic nota differentiā inter actiones reales que dant̄ pro re
bus corporalib⁹. et inter actōes reales q̄ dant̄ p̄ reb⁹ incorpalib⁹. nā iste q̄
dant̄ p̄ reb⁹ corporalib⁹. dant̄ etiāz possidētib⁹ naturaliter et ciuiliter. et etiā
detinentib⁹ rem in qua seruitutē debere negant. vt hic et in dicto §. sciendū.
sed competens pro rebus corporalib⁹ non datur ei qui possidet naturaliter
vel ciuiliter vel qui detinet. quia in illis requirit̄ q̄ reus sit possessor. vt dic
tum est in §. precedenti. **Item** nota in ver. sane. q̄ bene in aliquo casu pos
sidenti rem corporealem datur rei vindicatio. quod patet quando quis na
turaliter et ciuiliter rem possidet que res detinetur a cōmodatario vel de
positario vel similibus qui non v̄. cuntur possidere. vt. l. officiu3 ff. de rei v̄
di nam tunc tali possidenti bene datur rei vindicatio. vt dicta. l. officium.
et hoc est quod voluit hic glo. super verbo neget. **Item** si duo se asserūt
possidere et vterq̄ vincat. quia vnus probat de ciuili possessione alter natu
rali. tunc vnus poterit ab alio rem vindicare. vt in. l. si duo. in si. p̄mo r̄iso.
ff. vt possi. et hoc est quod voluit hic vna alia glo. super ver. non possidet.
In glo. tollendi. in si. **Ultima** opinio glo. est melior. videlicet q̄ istud sit
exemplum in confessoria. alias imperator redargueretur de insufficientia.
vt sit tale exemplum q̄ habebam seruitutem vt altius teneres edificatum
sed est vt tu altius edificares domū tuam ne forte sol ita vehementer resp̄lē/
deat in domum meaz vel venti non perflect. vel vt tignū possum immitte/
re in parietem tuum. vt notatur in. l. prima. et ibi per **Bartho.** ff. si seruit⁹ ven
dic. **Dynus** ponit aliud exemplum solaciosum ne scolares ex alia domo
possunt videre vxorem meam propter domum mediam. **In** glo. tollēdi
ibi quia negatur. **Hec** vltima opinio est verior. nam illa oratio dicitur ne/
gatiua que includit in se sensum negatiuum licet p̄ponatur verbis affirma/
tiuis. vt est glo. singularis in. l. finali. §. finali. ff. de doli excep. et in clem. litte/
ras. extra de rescript. **Pro** quo facit quia sensus verborum et non cortex
resp̄ciendus est. vt in. c. intelligenda. extra de verbo3 signifi. **Pro** quo fa/
ctū. l. vbi pure. §. si. ff. ad trebellianū. et per hoc confunditur practica procura
torū qui p̄ponunt negatiuos articulos sub verbis affirmatiuis. puta dico
q̄ hoc est abs p̄ eo qui mutuauit michi iē. vel etiam absq̄ eo q̄ fueris in ta/
li loco. de quo p̄ bar in. l. inter stipulatē. ff. de ver. obli. **In** e. glo. ibi. sic et
iste. **Nota** hic quare iste actiones. scilicet negatoria et confessoria dicant̄
tur reales. quia comp̄. etunt ad similitudinem realium et rei vindicationis.
taz resp̄cu

tā respectu domini directi vel utilis q̄ respectu possessionis vel quasi pro
cuius declaratione q̄rit quib⁹ et cōtra quos op̄erāt iste actōes. l. p̄fessoria
et negatoria et ad hoc declarandū p̄sequit̄ glo. hic. ¶ In eadem glo. ibi
et superficiario. Nota ex hac glo. cui competat p̄fessoria. nam op̄erit vero
dño fundi cui debet̄ seruitus vel quasi domino. vero dño fundi. vt. l. h. s. hec
actio. ff. si serui. vendi. quasi dño. vt. l. h. ff. de sup̄fici. Et ideo infer̄ q̄ p̄fesso
soria alia est directa. alia utilis. Directa que dat̄ dño directo. Utilis que
dat̄ dño utili vt usufructuario sup̄ficiario et creditori pignoz. que tñ vlti
ma exempla rēphendit hic Dy. cū tales scz usufructuari⁹ zc nō sint dñi vel
quasi dñi. Sed tñ bal. sustinet hanc glo. in. l. si quis vi. s. differentia. ff. de ad
qui. pos. ¶ In ea. glo. ibi. l. si ego. Nota ex hac glo. q̄ p̄ seruitutib⁹ pōt etiā
dari publiciana. quod est qñ bonafidei emptor imposuit seruitutē in re em
pta. vt in iurib⁹ hic allegatis in glo. ¶ In ea. glo. ibi. ff. si usufruct. petat. l. si
Nota ex hac glo. cōtra que dat̄ actio p̄fessoria. qz dat̄ cōtra quemcūqz poss
sessorē seu etiā detentatorē. etiā extraneū qui impedit actōrē vti seruitute
sibi debita. vt. l. h. s. penult. ff. si serui. vendi. Ex quib⁹ modis habes q̄ libel
lus in p̄fessoria directa debet quatuor cōtinere. Primū q̄ agēs se dicat do
minū fundi. vt. d. l. h. s. hoc aut̄. Secūdo q̄ asserat tali fundo op̄erere seruitutē
et hoc si agat in seruitute reali. vt. l. in aliena. s. si. ff. de nego. gesti. vel asserat
sibi seruitutē deberi. et hoc in seruitute personali. l. vti frui. ff. si usufruct. per.
Tertiū q̄ alleget se impeditū ab aduersario. quo minus possit vti tali serui
tute. et p̄pter hoc agat ad interesse p̄teritū. l. loci corpus. s. in p̄fessoria. et
s. si quis mihi et. s. competit. ff. si serui. vendi. Quartū q̄ petat̄ tale ius et ta
lem seruitutē declarari competere fundo vel sibi. l. sicuti. s. sed si querat. ff. si
serui. vendi. Formabitur ergo hoc modo libellus in p̄fessoria. Coram vo
bis zc. dicit actōr q̄ sit dñs talis fundi. cui fūdo debetur seruitus eundi. vel
alia per fundum vicini rei in qua seruitute ip̄e reus impedit actōrem quo
minus illa seruitute vti valeat. ratione cuius lesus est in decem. quare petit
p̄dictam seruitutem declarari fundo actōris competere et reum cōdemna
ri ratione interesse p̄teriti ad p̄dicta decem. ac vt iudex ex officio suo fa
ciat q̄ reus caueat de futuro impedimento. et ita habebit p̄nunciare vt in
tex notabili. et ibi per bartho. in. l. h. s. ff. si serui. vendi. et in dicta. l. vti frui.
ex quibus colligit̄ hec p̄actica. ¶ In eadē glo. ibi. l. h. s. Nota hic cui compe
tat negatoria nam competit domino fundi directo qui negat alteri fundo
seruitutez competere. vt. d. l. h. s. et hec vocatur directa. competit etiā utilis
utili domino qui negat seruitutem alteri competere. ¶ In eadem glo. ibi.
in quib⁹ nō est vera possessio etiā naturalis. Nota ex hac glo. cōtra q̄s deēt
negatoria qz dat̄ cōtra oēs inducētēs seruitutē in re aliena. vel impediētēs
que vti libē re sua nō cōsiderato an possideāt vere vel q̄i. Et ex p̄dictis hēs
q̄ etiā

petiā libellus in negatoria debet quatuor continere. Primum quod agens sit do-
minus fundi. Secundum quod asserat illum fundum liberum et nullam seruitutem debe-
re alteri. Tertium quod reus vult uti seruitute in tali fundo actorum libero. et sic ac-
torem impedit et propter hoc agit ad interesse. Quartum quod operitur declara-
ri fundum suum liberum esse et talem seruitutem alteri non debere ut ex preallegat.
uribus colligitur. Formatur igitur sic libellus in negatoria. **Coram vobis etc.**
Dico ego me dominum talis fundi. qui fundus liber est absque eo quod aliqua serui-
tus alteri debeatur nihilominus tycius per eum vadit. et sic me impedit ratione
cuius lesus sum in decem. quare peto declarari mihi ius competere. prohibendi
tycio tali iure non uti. ac ipsum condemnari ut me amplius non impediatur. et ut
prester decem pro interesse preteriti impedimenti. Atque officio vestro caueat
de futuro impedimento. Et tunc iudex habebit ita pronuntiare. De formis ho-
rum libelloz et sententiarum eorum. Vide plenius per Bar. in l. si quis. ff. de noui
ope. nunci. et per bal. in l. si quis vi. s. differentia. ff. de adq. poss. Aduerte tamen
quod licet actor in confessione habeat probare omnia que ipse proponit. tamen agens ne-
gatoria non habet probare quod alter nullam seruitutem habeat in fundo suo. et quod fundus
sus sit liber. quia res se presumit libera. ut l. alteri. et l. si in edib. et ibi per bar. C.
de serui. Reliquam materiam confessionis et negatione vide hic per Jo. fa. per Cy. in
l. si. C. de serui. per bar. in d. l. si quis. notat aliqd per doc. in l. si. et l. loci corp.
in confessione. et s. operitur. ff. si sui. v. ed. per Inno. in c. abbate. de sig. c. inter
quatuor. de maio. et obe. et c. bone memorie. extra de postu. pla. per spe. in ti. de
ca. pos. et pzi. in s. nunc dicendum. dicam lati. fauete domino in tractatu de articu-
lis. super isto s. superest. ¶ Sequitur.

Sed iste quidē actiones que hic ponit secunda diuisio actionum vi-
delicet. actiones alie civiles alie pu-
torie. Et diuidit in tres. primo ponit diuisio secunda declaratio seu exempla de
actionibus per totum in re. tertio ponunt exempla de actionibus per totum in personis.
secunda pars ibi. plez qz. tertia ibi in personam qz. secunda pars diuidit in duas partes. pri-
mo ponunt exempla de actionibus per totum in re que vocatur publiciana. secundo ponunt
tur exempla in aliis per totum in re. que vocatur rescisoria. secunda secunde ibi. rursus ex diuer-
so. et hinc dicit usque ad. d. s. rursus. Etiam que dicitur rei que a non domino bona fide ex-
iusta causa re adquirentem petit actio in re pro re non dicitur usucapta quam usucapere po-
terat que vocatur publiciana. **Hic dicitur. Non pro secunda principalis diuisione actionum**
quod alie sunt civiles. alie sunt per totum. dicunt autem civiles ut tangit h. glo. in fi. que ex
quodque perib. descendunt iuris vicz. vel a lege. vel a plebiscito. vel seuat. consulto.
vel placitis principum. vel a iure prudentis. ut s. de iure naturali. s. constat. pro-
rie sunt ille que a iure per totum et a per totum sunt inuente. ut per ex exemplis h. s. de sequendi
Secundo nota ibi. necessarium est exemplis. ad quod se allegat quod res que demon-
stratur exemplis dicitur esse clarioz et euidentioz. facit. l. ut responsum. C. de
transacionibus. et l. precibus. C. de impu. et ali. substi. ¶ Item nota. C. ibi

ibi ecce plerūq; q; is qui accepit rem a nō dño ex iusta causa vñ iusto titulo.
si cadat a possessione rei. nō habet aliquē actionē de iure civili ad vendicā
dum illam rem. quia rei vendicatio soli dño competit de iure civili. l. in rem
ff. de rei vendicatione Jus tñ pretoriū aduenit huic quasi dño in rem actio
ne. nā durū erat q; iste qui habuit rem bona fide et iusto titulo et eā vsuca/
p̄ ebat. q; si illam rem amitteret vt haberet aliquā actionē pro illa re recu/
peranda. ac si vsucapio esset cōpleta. et vocat̄ ista actio publiciana ab inue/
toze qui vocat̄ publicus. et sic habes que actio dicit̄ publiciana. nam dicit̄
quodā actio opposita rei vendicationi cū ista cōpetat nō dño qui rem vsu/
capiēbat ac causā habuit iustā a nō dño et bona fide qui ē vsucapiens si il/
lam rem amittat anteq; vsucapio esset completa poterit agere contra pos/
sessorē illius rei vt res illa sibi restituat̄. et dicit̄ ista actio realis. quia dat̄
ōtra quēcūq; possidentē preterq; ōtra dñm. vt. l. si. ff. de publici. De quo
latius dicit̄ in glo. si. ¶ Itē nota ibi. aut legatorū. q; ad hoc vt cōpetat
actio publiciana requirit̄ traditio rei. quanq; etiā dñm posset esse apud ali/
quē sine traditione. vt ptz in legato q; drectā via transferē in legatarium a
morte defuncti sine traditōe rei. vt in. l. a ticio. ff. de furtis Possēt tñ dici q;
aut iste legatari⁹ nisi ex p̄sona defuncti. et tūc bene potest habere publicia
nā sine alia traditione. qz tūc legatarius habet loco heredis. l. illud tpus.
¶ In re legata. ff. de vsucapi. secus si nitat̄ ex p̄sona sua. qz tūc requirit̄ appre/
hensio possessionis vt cōpetat publiciana. vt. l. p̄ma in si. ff. de publi. ¶ In
glo. p̄ma ibi. inspecta potius p̄sona actoris. Nota duo ex hac glo. p̄mū
q; actio in rem que dat̄ ōtra eū qui dolo desit̄ possidere est civilis. et hec ē
cōmunis opinio p. l. si pluriū 2°. in p̄nci. ff. de noxa. acti. Scdm q; actio iuri/
cat̄ civilis vñ p̄tozia attentata sola p̄sona actoris. et in hoc glo. male dicit̄ nā
potius debem⁹ cōsiderare originē actionis q; p̄sonam actoris. vt in. l. si. no/
tat̄ p. glo. ff. de bo. posses. heredi. peti. Unde dic meli⁹ q; ideo actio iudicat̄
civilis vel p̄tozia qz inuenta est de iure civili vel p̄torio vt supra dicit̄ ē.
In eadem glo. ibi. nō inueniendo. Sentit ergo hec glo. q; actio cōmodati
est civilis et nō p̄tozia. et ita cōmuniē p̄trāsunt doct̄. ¶ In glo. iusta cau/
sa in si. Nota ex hac glo. ad quod semper allegat̄. q; ex qua causa traditio
facta a dño transfert dominū. ex eadē causa facta a non dño transfert q̄si
dominū et cōditionē vsucapiendi. et p̄sequens habet locum publiciana.
et ecōtra causa que nō est abilis in dño ad transferendū dominū. illa etiā
nō est abilis in nō dño ad transferendū quasi dominū. et p̄sequens non
datur publiciana. vt dicta. l. quēcūq; in p̄nci. et. §. p̄mo ¶ In glo. casu. in si.
Sentit ista glo. q; furtū nō cōnumerat̄ inter casus fortuitos. p̄ quo facit̄. l.
cū duob⁹. §. damna. ff. pro socio. quod est vep̄nisi fiat a p̄sona domestica de
qua nō erat suspicio. vt nōt̄ Cy. in. l. p̄ma. C. de positi. ¶ In glo. drectā in si.
vltia

Ultima opinio est verior. de quo latius p bar. in. l. si mater. § eandem. ff. de
excep. rei iudi. **¶** Glo. si. et magna diuidit in qnqz partes. pmo soluit vnū
tacitū strariū. scdo ponunt forme libelloz in publiciana. ibi. vñ libellū. ter
tio tractat que sint necessaria in libello publiciana. ex parte actoris. ibi. ex prei
dictis. quarto dat consiliū actori dubitanti an sit dñs vel non. ibi. si dubitat.
quinto ponit que sunt necessaria ex parte rei in publiciana. ibi. ex parte aut
rei. Pro expeditione pme partis opponit. Nam ei qui vsucepit rem dat rei
vindicatio tanqz dño. et nō publiciana. l. pma. § pmo. ff. de publi. ergo tex.
male dicit qd ei qui dicit se vsucepisse opetit publiciana. Glo. rñdit ad istud
strarium quia hic pmittit mendaciū ex autoritate pretoris vel legis. Sed
hec solutio nō placet qz nō est conueniens dicere qd lex que punit periuriū et
mendaciū doceat mentiri. argl. l. vnice. § ij. C. de cadu. tollen. nec est verisimile
qd vnde iura descendunt oriatur occasio delinquēdi. vt in. l. meminerint. C.
vnde vi. et. c. qualiter et qñ. §. extra de accusa. vñ dico qd iste actor nō men
tit hic. qz in libello nō dicit se vsucepisse sed quasi vsucepisse vt etiā patet ex
forma libelli. **¶** In eadem glo. ibi. l. nemo. §. quotiens. et sic videtis hic tres
modos libellandi in publiciana reprobatos. **¶** Aduerte tñ qd tertius modus
libellandi qui ponit in hac glo. communis seruat de consuetudine. et est hodie
approbat' in tex. c. abbate sane. de re iudi. in. vi. **¶** Et de hoc etiā aliquid dixi
in libello rei vindicationis sup ver. dominij vel quasi. **¶** In eadem glo. ibi
et idem in sequētib' casib'. **¶** Dy. tñ et butri. lati' dicunt formando libellum
in publiciana vtz peto a te rem talem quā dico te tenere et possidere et ad
me iure quasi dominij pertinere. quare peto punciari dictā rem ad me perti
nere iure quasi dominij. et te condemnari ad eius restitutionē et ad fruct'. de
isto aut libello et sententia eius vide Jo. an. in. c. pmo. de causa pos. et ppi.
et p Spe. in eo. ti. §. nunc dicendū restat. et per barto. in. l. si quis vi. §. dñs. ff.
de adqui. pos. **¶** In ea. glo. ibi. patz qd qnqz sūt necessaria. Nota ex glo. qd
qnqz sūt necessaria ex pte actoris ad hoc vt opetat publiciana que colligū
tur istis metris. Non vsucapies nisi sint tibi talia qnqz. Bonafides. iustus
titulus. res nō viciosa. **¶** Ut res tradat. et temp' otinuet. **¶** Dicit aut bonafi/
des qz malefidei possessori non dat publiciana. l. eum qui. §. pzetor ait. ff. de
publi. **¶** Ista tñ bonafides requirit solū tpe traditionis preter qz in vendi/
tione vbi bonafides requirit duobus tpeib'. scz venditionis et traditiōis
et hoc ppter frequētiaz tradit'. vt. l. si aliena. in. princ. ff. de vsuca. **¶** An autē
malafides supueniens impediāt vsucapionē dic plene p bartolū. ff. de vsu
ca. in. l. naturalit. et dixi. §. de vsuca. in. prin. et qualiter pbeť malafides dic
vt notat bar. in. l. celsus. ff. de vsucap. **¶** Dicit vltteri' iustus titulus. qz sine iu/
sto titulo nō pcedit vsucapio. vt l. quicūqz. ff. de publi. **¶** Et qui sint iusti titu
li puz in tex. in ver. veluti. et in. l. ij. §. primo. ff. de publi. **¶** Dicit vltterius res nō
viciosa

viciosa. et hoc non dicitur hic in glo quod tñ est necessarium qz si sit res vicio-
sa non vsucapit. vt in §. furti. §. de vsuca. Dicitur vltorius vt res tradat sub/
audi vel quasi tradat ppter incorpalia p quib' etiã dat publiciana. vt. l. si
ego. §. primo. ff. de publici. Dicitur vltorius q' tpus otinuet. nã si est interrup-
ta vsucapio ciuilitur vel naturaliter oporteret eam de nouo inchoare. l. na/
turaliter. ff. de vsuc. Aduerte tñ q' ad hoc vt optat publiciana sufficit bre-
uis possessio etiã p momentũ t'pis. vt in. l. cum sponus. §. si. ff. de publi. Qua-
liter aut' pbe' possessio otinuata. dic vt notat p bar. in. d. l. celsus. qz pbat'
pbatis extremis vicz q' ab inicio possedit. adhuc possidet. nã tñc psumit
o medio tpe. l. siue possidet. C. de pba. ¶ In e. glo. ibi. h' tñ duo pma. Nõ
ex hac glo. q' in publiciana sufficit actorẽ duo pbare. scz traditionez rei et
iustũ titulũ. alia presumunt p actore nisi ottrariũ pbe'. pro quo est glo. no-
tabilis in. l. penult. C. de lon. tempo. p'scrip. ¶ In ea. glo. ibi. cũ sit de iua co-
sciencia. Nota ex hac glo. et semp allegat q' in his que dependent ex otscie-
tia alicui' statur eius dicto. nec est necesse pbatio p testes. debet tñ otscie-
tia nõ in hoc casu nostro illud dictũ iuramento firmari. vt in. c. si vero. h. de sen-
excom. et in. c. pastoralis. de excep. Debet tñ iudex semp otscie' an asse-
rens se scire vel credere habeat iustam causã scientie vel credulitatis p ali-
qua verifimilia indicia. vt notat glo. in. l. inter omes. §. recte. ff. de fur. Nam
otscie'ia debet regulari sm arbitriũ boni viri et nõ sm habenas p'ue vo-
luntatis. vt. l. pma. ff. de legat. h. et in clemen. exiui. de ver. signi. ¶ In eadẽ
glo. ibi. l. nemo. §. quotiens. Nota ex hac glo. tria dicta. Primũ est q' quan-
do actor dubitat. an tradens fuerit dñs vel non ita q' nesciat an velit po-
nere publicianã vel rei vendicationẽ. qz tñc debet pponere publicianã et b'
ppter facilitatẽ pbationis. nam qui agit rei vendicatione debet quatuor
pbare vicz. traditionẽ. iustũ titulũ. bonãfidem. et tradentẽ fuisse dñm. vt. l.
cũ res. C. de proba. sed in publiciana sufficit duo probare vt dictũ est. Secũ-
dũ dictũ q' intentã publicianã et succubens in ea poterit redire ad rei ve-
ndicationẽ. quod est vez qñ quis sepatim elegit. sed si quis in eodem libello
intentauerit vtrãqz. quẽadmodũ hodie põt ex otscuetudine sm. d. c. abbate
tunc si nõ appareret de speciali prosecutiõe circa vnũ. exceptio rei iudicate
obstaet in vtrãqz. vt notat bar. in. l. et an eandẽ. §. 7. actões. ff. de excep. rei
iudi. Tertiũ dictũ. q' deducẽs dñiũ in libello. intelligit deducẽ dñiũ directũ
et vtile. nõ aut' quasi dominiũ causans publicianã. qd etiã intelligas verũ
nisi vtrãqz fuerit cumulata. ¶ In ea. glo. in. fi. glo. bñ dicit et optet publica-
ana ad omia ea ad que optet rei vendicatio. vt in. l. eũ qui. §. in publiciana
ff. eo. Reliquã materiã publiciane vide hic p Jo. fa. p bar. in titulo de publi-
li. et p Spe. et Jo. an. in dicto s' nunc dicendũ restat. ¶ Se quit. §.

Rurſus ex diuerſo ſi quis. Dicitur eſt in ſ. ꝑcedenti qualiter q̄s
petet rem tanq̄ ſucap̄a que reue
ra ſucap̄a nō erat. hic aut̄ ecōtra qualiter quis petat rem que reueā ab
alio ſucap̄a erat tanq̄ nō eſſet ſucap̄a. Et diuidit̄ in duo. ꝑmo ponit̄
dictū. ſcdo ibi genus actionis ponit̄ eius executio. et hoc dicit̄ extra cū qui
abſens eſt cauſa reipublice aut̄ in hoſtiū poteſtate conſtitutus fuerit et rē ꝑre
ſentis ſuccepit̄ intra annū q̄ deſijt̄ abeſſe reſciſoria ꝑpetit̄. Simili modo et
extra ꝑreſentē qui ſuccepit̄ res abſentis ex iuſta cauſa. hoc dicit̄ vſq̄ ad ſ. itē ſi
quis. Nota ꝑmo q̄ abſens cauſa reipublice poteſt rem ꝑntis ſucap̄e
ſcdo nota q̄ cap̄t̄ ab hoſtibus licet ſit ſeruus hoſtiū. tamen ꝑt̄ rem vſu
capere quod vid̄ eſſe mirabile. cū ſucap̄io ſit de iure ciuili ꝑm qd̄ ſeruus
nihil eſt. vt. l. quod attinet ff. de regl. iuri. Sed ꝑt̄ dici q̄ hoc eſt ꝑpter ſicti
onem poſtliminiū. quia eo reuerſo ꝑreſumit̄ ſemp̄ in ciuitate fuiſſe. vt. ſ. qui
bus mo. ius ꝑa poteſt ſolui. in ſ. ſi ab hoſtib̄. Tertio nota quando ꝑꝑe
tat̄ actio reſciſoria. Pro quo ꝑremittendū q̄ habemus iudiciū reſcindē
et iudiciū reſciſorium. reſcindens cum ꝑetit̄ reſtitutio in integꝑ ex officio
iudicis ꝑpter aliquā iuſtaꝑ cauſam aduerſus ſucap̄ionē vel ꝑreſcriptionē
ꝑpletam. de quo ꝑer bar. in. l. ab hoſtibus ſ. ſi quod ſimpliciter. ff. ex qui. cau.
maio. Iudiciū reſciſorium eſt cum quis poſt reſtitutionē in integꝑ obten
tam ꝑetit̄ rem vtili actione ſibi reſtitui que actio tamen ꝑrius erat directa.
to eſt ante ſucap̄ionem ꝑpletam. ſcdo modo vocatur vtilis a ꝑetore inuē
ta. et de iſto iudicio tractatur hic. et. l. ſi. C. ex quibus cau. maio. et dicto ſ. ſi
quod ſimpliciter. Ad ꝑpoſitum igitur. ſi tycius ſuccepit̄ rem meam cum ip̄e
eſſet abſens cauſa reipublice vel eſſet captus ab hoſtibus vel detentus ab
alio ita q̄ ego ſucap̄ionē interrūpere non ꝑt̄ ꝑpter eius abſentiaꝑ. ꝑ
ſtea ticio reuerſo ego poſſem implorare officiū iudicis vt̄ ip̄e reſcindat vſu
cap̄ionem. eo q̄ ego non ꝑt̄ habere acceſſum ad tycium. qua reſciſione
ſi tycius ſuccepit̄ rem meam ꝑt̄ illam rem a tycio tanq̄ meam ſic etiam et econuerſo.
reuerſo poſſum ꝑtere a iudice vt̄ reſcindatur vſucap̄io qua reſciſa poſſe illā
rem ꝑtere tanq̄ meam. Ex quo habes qualiter poteſt formari libellus in
hac actione. nā poteſt formari diuiſim ſcꝑ in officio reſcindente ꝑ ſe. et in ac
tione reſciſoria ꝑ ſe. vel poteſt ſimul formari ſub vtroq̄ tam in officio reſcin
dente q̄ in actione reſciſoria. In officio reſcindente ꝑ ſe ſic poteſt forma
ri libellus. Coram vobis ꝑ. dico q̄ fui abſens cauſa reipublice vel ſtudij ꝑ
biennium quo tempore tycius talem rem que ante ſucap̄ionem mea erat
ſuccepit̄ quare cum iura ſubueniant abſentibus. ꝑeto ex officio veſtro dic
tam vſucap̄ionē reſcindi et tempus abſentie ſub duci. et ꝑinde me ad agē
dū admitti ac ſi dicta res vſucap̄a non eſſet ꝑ. In officio aut̄ reſciſorio ꝑ ſe
ſic formaꝑ

sic format libellus. Coram vobis et dico quod sui absens per biennium causa rei publice vel studii quo tempore tycius talem rem que ante erat mea vsucapit. Et quod obstaculum dicte vsucapionis per vos est sublatum vel alterius iudicis officium. quare peto per vestram sententiam declarari dictam rem ad me spectare iure dominii vel quasi. et vestro officio tycium compelli ad restituendum mihi talem rem cum fructibus. In officio autem rescindente et rescisio simul format sic libellus. Coram vobis et dico quod tycius in mea absentia causa reipublice per tantum tempus vsucepit rem talem que ante vsucapionem completa erat mea. quare peto ex vestro officio dictam rem ad me pertinere iure dominii vel quasi. Et de materia huius rescisorie et libelli eius vide plene per Spe. in tit. de integ. resti. § unico per totum. et dic per Jo. fa. hic. per bar. in l. ab hostibus § si quod simpliciter ff. ex qui. cau. maio. ¶ In glo. reipublice in fi. Nota ex hac glo. que res dicat publica. quia non solum civitas romana sed etiam quodcumque municipium. facit. l. reipublica. C. ex qui. cau. maio. et l. rempublicam. C. de iure reipub. li. xi. et vtrobique per bar. ¶ In glo. abesset. ibi § quod ad mundinas. Nota ex hac glo. quod possidens rem civiliter tamen potest vsucapere de quo aliquo per doct. in l. prima § per servum. et in l. in § contra. ff. de adqui. pos. ubi aliqui de hoc dubitauerunt. ¶ In ea glo. in fi. Sed dices. quomodo potest quis per servum vsucapere. quia qui non potest per se non potest per alium. sed captus ab hostibus non potest per se. quia ipse est servus hostium. ut in dicto § si ab hostibus. igitur et maior probat per l. labeo § si eum. ff. de vsucap. Respondetur illa regula est vera quoniam quis non potest per se propter vicium rei vel propter defectum persone vel mixta ratione. alias autem secus. ut notat in dicto § sed eum ¶ In glo. hostium. ibi. bellum indixerunt. Nota qui dicantur hostes. de quo dixi in dicto § si ab hostibus. et notat per doct. in l. ex quo iure. ff. de iusti. et iure. ¶ In glo. in ciuitate. ibi. in l. si. ff. ex qui. cau. maio. Nota hic quod absens contra absentem restituitur. quia quoniam duo sunt propter privilegia preferit ille qui tractat de damno vitando. Et sic etiam patet quod minor contra minorem restituitur. ut l. vtrum § si. ff. de mino. et quoniam privilegium possit uti privilegio suo contra privilegium vide quod notat in autent. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle. ¶ In eadem glo. ibi. erat absens. Nota ex hac glo. quoniam quis dicitur desinere absens esse causa reipublice. quia tunc domum cum reuersus est. vel cum redire potuit negotio suo expedito. et post modicum tempus post reuersionem. ut in l. si ab hostibus § si quod. ff. ex qui. cau. maio. Et ad sciendum an potuerit redire vel non debet computare. xx. miliaria per die. ut etiam hic subiicitur glo. ¶ In e. glo. ibi vsucapio in presentia. Nota ex hac glo. quod vsucapione completa etiam in presentia datur restitutio. facit. l. si. in fi. C. de tempo. in inte. resti. pe. Contrarium tamen videtur per. dic. § si quod simpliciter. sed tamen ille § non obstat. quia tantum minor restituitur de tempore absentie quantum fluxit.

fluxit in presentia. quia tempus presentie corrodit tempus absentie. et ita debet intelligi ille. s. fm. omne intellectum. ¶ In glo. intra annum. ibi. s. si stichus et sex horis que hodie in quatuor annis faciunt unum diem. et ex illo causatur bisextus. de quo per glo. in. l. cum bisextus. ff. de ver. signi. ¶ In ea. glo. in. l. Tu circa hoc concludere sic. aut queris de tempore ad quod restitutio fieri debet. et tunc fit restitutio in tantum tempus in quantum fuit absens. et sic procedit opinio Jo. et loquitur. s. sed quod simpliciter. aut loquimur de tempore infra quod debet peti restitutio. et istud est quadriennium infra quod datur iudicium rescindens. postquam rescissionem factam puto quod adhuc datur annus utilis pro rescisoria. et hoc probatur hic per textum. dum dicit usufructuaria rescisa. que sunt ablatiui absolute positi facientes conditionem. ut. l. a testatore. ff. de condi. et demon. Et est sensus si usufructuaria est rescisa infra annum datur rescisoria. In glo. rescisa. in. si. Sentit ergo hec glo. quod rescisoria non competit nisi prius rescissio fuerit facta. de quo latius per bar. in. l. si. C. ex qui cau. maio.

Item si quis in fraudem creditorum. Alienata per debitores in fraudem creditorum reuocantur per creditores. hoc dicit usque ad. s. item fufiana. Et premittendum est pro intellectu illud quod sentit glo. super verbo. petere quod quatuor sunt actiones reuocatorie. vna est que vocatur pauliana. et est illa que datur creditori ad reuocandum res corporales alienatas per debitorem in fraudem ipsius creditoris. et de ista proprie loquitur noster textus. Et dicitur pauliana quia est inuenta a paulo iuriscōsulto. Secunda actio reuocatoria est que vocatur actio in factum. et est illa que datur creditori ad reuocandum res incorpales alienatas per debitorem in fraudem creditorum. sed tamen ista secunda dicitur etiam pauliana quia etiam inuenta est a paulo. et sic pauliana competit tam ad res corporales quam incorpales. de quo per bar. in. l. ac in factum. ff. de his qui in frau. credit. Tertia est reuocatoria que vocatur fufiana et est illa que competit patrono ad reuocandum ea que alienauit libertus in fraudem ipsius patroni. Patronus enim habet ius in bonis liberti. ita ut necesse sit ei relinquere tertiam. ut. s. de succes. lib. ber. s. itaq. Et de ista fufiana tractatur in. l. videamus. s. in fufiana. ff. de usu. Quarta est reuocatoria que vocatur caluisiana. et est illa que datur tam creditori quam patrono ad reuocandum ea que in fraudem eorum sunt alienata. de qua tractatur in. l. si in fufanna. ff. si quis in frau. patro. Ita etiam notauit Cy. in. l. si. C. si quis in frau. patro. et ita etiam posuit Jo. in arboze acti. onum. Et de istis reuocatorijs dantur hec metra. Creditor a paulo fufio patronus amator. Istis caluisius communis amicus habet. Sunt autem adhuc due alie reuocatorie. vna que vocatur utilis caluisiana que datur filio arrogato ad reuocandum

ad reuocandū ea que pater arrogator alienauit in fraudē quarte sibi debi-
te iure adoptiōis. de qua tractatur in. l. si arrogator. ff. de adop. Est et alia
reuocatoria que vocatur interdictum reuocatorium quod competit in illo
casu quando tutor pupilli fecit q̄ debitor pupilli soluit illud debitū credi-
tori tutori. de qua in. l. si pupilli debitor. ff. de solu. Sed tūc querit̄ nunquid
filio detur reuocatoria si pater alienauit bona in fraudem legitime debi-
te filio. Barto. tenet q̄ sic in. l. ij. ff. si quis a paren. fuerit manu. Et idē seq̄
tur hosti. in. c. raynūcius. de testa. Sed tamen salic. et Cy. contra bal. in. l. pri-
ma. C. de his qui in frau. credi. Quod sequit̄ Innoc. et Jo. and. in dicto. c.
raynūcius per dictaz. l. ij. Mihi videt̄ opinio Barto. esse equior. naz si filio
arrogato datur reuocatoria vt dictuz est multo magis debet dari filio na-
turali et legitimo. cogita tuū. ¶ Nota primo q̄ datur actio pauliana cre-
ditori ad reuocandū alienata in fraudem creditoris. ¶ Secūdo nota iure
sententia preiōis. q̄ alienatio facta in fraudem creditoris non est ipso iure
nulla. quia ipse p̄ses debet p̄mittere creditoribus vt possint illā alienatio-
nem reuocare. facit. l. p̄ma. C. de his qui in frau. credi. ¶ In glo. in fraudē
ibi s̄ simili modo. Nota ex hac glo. q̄ ad hoc vt operat̄ reuocatoria requi-
ritur semp̄ fraus ip̄i alienantis. sed tamen etiam aliquando requirit̄ fraus
ip̄ius accipientis. puta quādo alienatio facta est ex titulo oneroso. vt dicta
. l. penult. secus si ex titulo lucratiuo. quia sufficit fraus ip̄ius alienantis. q̄a
ratio differentie est. quia ille qui habet aliquid ex titulo oneroso tractat de
damno vitando. et ideo ab eo difficilius reuocat̄ q̄ ab eo q̄ habet ex tytu-
lo lucratiuo. qui tractat de lucro captando. non em̄ paria sunt lucra nō ca-
pere. et debita amittere. vt. l. si. C. de codicil. et sic habes q̄ ad hoc vt com-
petat reuocatoria requiritur q̄ fraus interueniat. Secūdo requiritur q̄ eue-
nit fraus ita q̄ creditores reperiantur decepti per illam alienationē. vt. l.
ait p̄tor. s̄ ita demū. ff. de his qui in frau. credi. Tertio requirit̄ q̄ ille qui
alienauit fuerit obligatus naturaliter et ciuilit̄. nam alius non dicit̄ ver-
creditor. vt. l. is qui. ff. de actio. et obli. Quarto requiritur q̄ primo fiat ex-
cussio bonoz debitoris ante q̄ reuocent̄ alienata. hoc est q̄ primo videan-
tur bona debitoris non alienata si que habet. et de illis primo satisfiat cre-
ditoribus. et si non sit vel si illa non sufficiant et tūc detur reuocatoria. vt. l.
p̄ma. C. de reuo. his que in frau. credi. ¶ In eadem glo. in si. Nota ex hac
glo. qualiter probetur q̄ alienatio fuerit facta in fraudem. nam aut loqui-
mur in actibus inter viuos. et tunc oportet probare q̄ debitor habuit anti-
mū fraudandi atq̄ etiaz fraudauit. vt in. s̄ in fraudez. s̄. de his qui. manu.
nō possunt. probatur autem anim⁹ eius per diuersas diēcturas. puta si alie-
nauit omnia bona sua. quia p̄sumit̄ in fraudez creditoroz omnia alienasse
vt. l. omnes s̄ lucius. ff. de his qui in frau. credi. probat̄ etiā ex alijs diēctur.
de quibus

de quibus plenius per bar. in. l. post tractum ff. de donac. aut loquimur
in ultimis voluntatibus. tunc aut in libertatibus aut in alijs relictis. si in alijs
relictis. tunc sufficit probare euentum fraudis. licet enim debitor non habuisset
animum fraudandi. vt in. l. si. si. vero creditor. C. de iure deliber. Si loquimur
in libertatibus aut in directis aut in fideicommissarijs. Si in fideicommissarijs
sufficit probare euentum fraudis. Si in libertatibus directis. oportet probare
quod debitor habuit animum fraudandi. et hoc voluit glo. hic in si. Ratio diffe-
rentie ultimi dicti est. quia libertas directa statim debetur post mortem testa-
toris. et ideo difficilius reuocatur. Fideicommissaria autem debetur ab herede. et
sic prius oportet deducere es alienum. ita notatur per glo. in. l. si. hic in glo.
in si. allegata. ¶ In glo. ver. petere. Diuiditur hec glo. principaliter in qua-
tuor. primo tractatur contra quem datur reuocatoria et pro quo datur et quod
sunt reuocatorie. Secundo ibi. sed quero. queritur an reuocatorie sint actiones
reales vel personales. Tertio ibi. sed unde oritur. tractatur de origine istius
reuocatorie. Quarto ibi. sed nunquam. queritur nunquam reus uentus possit
debitum offerre creditori et retinere rem. ¶ In eadem glo. ibi. et incorpa-
lia. Nota hic ad quid detur ista reuocatoria. et satis dictum est. scilicet. in euiden-
tialibus. et ista ultima opinio glo. est verior secundum doctores. et probatur in. l. hac in
factum. et ibi per bar. ff. de his qui in frau. credi. Ex quo patet quod pauliana
non est nomen actionis sed est quedam qualitas adiecta. quemadmodum di-
cimus de actione de peculio quod iussu. vel similibus. ¶ In eadem glo. ibi. l.
si. si. Nota ex ista glo. contra quem detur ista actio. quia datur contra acci-
pientem res alienatas in fraudem creditorum. contra autem extraneum pos-
sidentem non datur. neque etiam datur contra ipsum alienantem nisi res dispse-
essent ita quod non appareret ubi res essent. nam tunc creditor potest facere in
carcerari debitorem vt debitor ostendat quid sit factum de rebus suis vt. d.
l. si. si. et ibi notatur per doctores. ¶ In eadem ibi. in factum pauliane. de isto sa-
tis dictum est in euidentialibus. ¶ In eadem glo. ibi. l. si sciens. in si. Nota ex
hac glo. quod iste reuocatorie actiones sunt personales et non reales. probatur
in. l. prima. hec actio. ff. si quid in frau. patro. sed ponitur ista reuocatoria in-
ter reales. quia similitudinem habet cum duabus realibus actionibus pri-
me supra dictis. nam in illis dicitur vsucapio non completa que tamen erat
completa. sic hic res non dicitur tradita que fuit tradita. ¶ In eadem glo. ibi
contra illum possidentem. Nota ex hac glo. ex quo oritur hec actio reuoca-
toria. quia aut intercessit dolus alienantis et accipientis. tunc oritur actio
ex quasi maleficio. licet cum dolus sit species maleficii. vt notat gl. ij. in principio
de oblig. que ex delict. nascuntur. tamen ista non dicitur oriri ex maleficio
propter velamentum contractus qui interuenit aut intercessit dolus alienan-
tis tamen. et tunc dicitur oriri ex quasi contractu. non autem ex contractu. quia
emens.

emans nihil contraxit cū creditore directe. sed bene in consequentiam eo ipso q̄
contraxit cum debitore. ¶ In eadem glo. in si. Nota hic q̄ per oblationes
debiti potest accipiens retinere rem et repellere creditorem. et hoc si sibi of-
ferat precium rei siue ante litem contestatam siue non si patronus reuocet
alienatum per libertum. vt. l. prima. §. si quis. ff. si quis in frau. patro. Sed si
creditor vellet reuocare alienatum per debitorem suū. tunc accipiens tene-
tur offerre precium rei ante litem contestatam. nam si post litem contestatam
vellet offerre precium non repelleret creditorem. vt. l. ait p̄tor. §. illud certe
. ff. de his qui in frau. cre. et ita debet intelligi ista glo. de libellis autem qua
liter accipiantur in reuocatorijs. vide hic per Jo. fa. et Spe. in ty. de rebus
eccle. non alienan. per totum. Sequit̄ §.

Item in seruiana et quasi seruiana. Locator fundi p̄t agē
mercedem locationis actione seruiana. alius autem creditor pro rebus p̄t
obligatis agere quasi seruiana seu ypothecaria. hoc dicit vsq; ad §. in perso-
nam. Est ergo seruiana actio que competit quando quis locauit alteri do-
mū vel fundum pro cuius pensione et deterioratiōe omnes res inuectē seu
illate per inquilinū seu colonū sūt ip̄i locatori tacite obligate. vt hic et. l. cer-
ti iuris. C. locati. et si postea possessio illarū rez peruenit ad alium ita q̄ lo-
cator non potest consequi mercedem suam nec eius deteriorationes dom-
seu fundi a conductore. tunc potest ip̄e locator ius suum consequi extra pos-
sessorum talium rez. et earum possessionem aduocare loco pignoz atq; il-
las retinere donec sibi fuerit satisfactum totaliter de mercede et deteriora-
tione. Pro quo notandum q̄ ad hoc vt competat seruiana plura requiri-
tur. Primo q̄ contractus locationis validus precessit. vt hic et dicta. l. certi.
Secūdo q̄ ille res pro quibus agitur fuerint inuectē et illate in domū vel fū-
dum locatum. vt. l. iij. et. iij. ff. ex qui. cau. res pigno. oblig. et in. l. item quia.
. ff. de pact. Tertio requiritur q̄ locator sciuerit illas res esse inuectas et il-
latas quod est verum in predio rustico non in urbano. vt hic in glo. super
ver. coloni. Quarto requiritur q̄ ille res sunt inuectē vt ibi sint q̄ diu loca-
tio durat. Tercus si essent inuectē vt essent ibi ad tempus. quemadmodum
faciunt sepe mercatores. vt in. l. debitor. ff. de pigno. Quinto requiritur q̄
conductor habuit potestatem obligandi illas res. puta quia habet ius do-
minij vel quasi in eis. nam et alienas res non potest tacite obligare p̄ con-
ductione sicut nec posset expresse. vt tenet glo. in dicta. l. item quia. Sexto re-
quiritur q̄ sint tales res que possint obligari. vt quia non sit liber homo
qui non potest.

qui non potest obligari. l. ob es. C. de actioni. et obliga. quod verum est in
pauato. secus in publico. fm baro. in. l. ty cio §. ij. ff. de condi. et demonstra.
Item pro obside retineri potest liber homo. vt in. c. ex rescripto de iureiur.
nec tunc potest testari talis obses. l. obses ff. de testa. hoc est vez quando
est datus obses a populo romano hostibus vel ecouerso si aut ab vna ci
uitate alteri detur quod hodie vsurpatum est. fm glo. in. l. ij. C. de pat. qui
fili. distra. Septimo requiritur qd sint tales res quas verisimiliter conduc
tor obligasset in specie. nam non venit in generali obligatione quod no ve
niet in speciali l. obligatione. ff. de pigno. l. pma. C. que res pigno. obli. po
hinc est qd libri et vestes scholarium non intelliguntur obligata pro pensio
ne domus fm Richar. malum. et Francis. accur. de quo vide quod notat
Baro. in dicta. l. pma. et Jo. an. in. c. in generali. de regl. iur. in vi. Octauo
requiritur qd locator non possit aliunde consequi a conductore seu eius bo
nis suam pensionem. nam si posset aliunde. non deberet agere contra extra
neum possidentem. vt notatur in dicta. l. certi. ergo requiritur qd illas res
possideat reus contra quem agitur. quia hec actio est realis. l. pigno. C.
de pigno. Ultimo requiritur qd conductor fuerit maior annis. secus si esset
minor fm glo. in dicta. l. item quia. et sic non obligantur bona scholaris mi
noris conducentis domum fm Hoffri. sed tamen Jo. fa. in hoc tenet contra
rium quo ad scolares. ar. l. non videtur. C. de in integz. resti. nam si studes
sit filius familias obligatur tam ipe qd pater eius ex contractu suo inito gra
tia studij. per. l. si longi. cu ibi notat. ff. de iudi. ergo ita crit dicendum de sco
lari minor. Item requiritur etiam. vt notat hic Jo. de plat. qd in locatione
sit certuz precium sicut in venditione. alias esset contractus innominatus vel
societas. vt. s. loca. post prin. et. ff. loca. l. ij. vide eu hic latius. Iste opinio
nes possunt recordari. Aut em loquitur in tali locatione que est necessaria
studenti. et proce. opinio Jo. fab. sed si non est necessaria studeti procedat
prima opinio. De isto tamen latius nota per doc. et dicta. l. item quia. et p
Cyn. in dicta. l. certi iuris. Formatur ergo libellus in seruiana. Coram vo
bis ic. dico ego qd locavi domum mea gayo pro decem singulis annis vsqz
ad certum tempus ad quam domum dictus gayus intulit tales res causa
sibi manendi me sciente. que res mihi sut et erant obligate tacite pro pensio
ne illius domus. quaz tamen pensionem a gayo seu eius bonis minime co
sequi possu atqz illas res illatas modo occupat et tenet tyca. qre peto dictu
ficiu aduari ad dimittedu tradedu et relaxandu m dictas res seu possio
ne eaz in caz pigno. donec de dicta pensioe m fuerit toliter satisfactu. et
de isto vide lati p ppe in ti. locati §. post qd. v. porro. et hic p Jo. fa. Actio
aut ypothecaria competit creditori contra extraneu rem sibi obligatam de/

tinentem

tinentem vt illa res restituat sibi creditori. vt hic et in. l. cū notissimi. C. de p
scrip. xxx. vel. xl. annoꝝ. In ista autē actione requirit̃ primo q̃ debitor do/
gauerit bona sua creditori atq; q̃ habeat ius obligandi ea. quia erat do/
minus vel quasi. vt. l. rem alienā. et ibi per bar. ff. de pigno. ac. Sc̃do requi/
ritur q̃ creditor prius fecerit excussionem in bonis debitoris anteq; agat
contra extraneū. vt in autenti. hoc. si debitor. C. de pigno. ac. de quo aliquo
per bar. in. l. decem. ff. de verbo. obli. Formatur autē libellus in ypotheca/
ria sic. Coram vobis ȳ. dico ego q̃ mutuauit tycio decem. et q̃ tunc tycius
obligauit mihi omnia bona sua pro dicta quantitate. inter que bona tyci
possidebat seu detinebat iure dominij vel quasi talē rem et talem. quas res
gayus modo tenet atq; occupat atq; mihi eas res dimittere ⁊ relaxare re/
cusat. quare cum excussione facta in bonis tycij debitoris ab eo nō possuz
desequi dicta decem sibi mutuata. peto dictum gayum adennari ad dimit/
tendū et relaxadū mihi tales res seu possessionē illaz in causā pignoz do/
nec mihi de tanta quantitate fuerit integraliter satisfactū. Et de ista ypo/
thecaria vide latius per bar. in dicta. l. rem alienā. et p Spe. in ty. de pig.
s. primo. ver. ceterz. et hic per Jo. fa. ¶ Nota primo quid sit seruiana et q̃
sit quasi seruiana. et est satis s. dictum. Sc̃do nota q̃ iste due actiones sūt
pretorie non tamen sunt annales. vt notatur. j. de perpe. et tē. ac. s. primo. et
in. l. in honerarijs. ff. de acti. et obli. et ibi per bar. Tertio nota ibi. inter pig/
nus. ouenientia et differentia inter pignus et ypothecam. Cōueniūt em̃ in
hoc. quia potest dici ypotheca siue sit in re mobili siue in re immobili Sc̃o
differunt in hoc quia in ypotheca nō requiritur tradicio rei. sed ad hoc q̃
sit pignus requiritur q̃ sit tradicio quia dicitur pignus a pugno. vt in. l. si
plebs. s. item pignus. ff. de ver. signi. Alia autē est differentia inter pignus et
ypothecam. quia pignus non prescribitur cū ipse creditor possideat. sed in
ypotheca bene currit prescriptio. et hoc voluit hic glo. super verbo interest
Sunt etiaz alie due differentie de quibus vid e glo. notabilem in p̃hemio
ffoz. in s. terci. vbi ponunt differentie inter actionem pignozaticia et ypo/
thecariam. nam p pignozate rehabendo q̃ precii seu debitū est solutū dat
debitori actio pignozaticia directa que est psonalis. vt. l. si rem alienam s.
om̃is. ff. de pigno. ac. et creditori dat contraria pignozaticia p sūptib⁹ et ex/
pensis factis p pignozate. vt. l. si necessarias. et ibi glo. ff. de pigno. act. ¶ In
glo. coloni. ibi. res pignozati. Nota hic d̃raz inter colonū et inquilinū. s. hec
glo. non bene dicit. quia non loco sed qualitate discernit̃ predium vrbani
a rustico. l. vrbana predia. et ibi glo. ff. de verbo. signifi. et fm̃ hoc etiam di/
cernitur colonus ab inquilino. vnde glo. in s. predioꝝ. s. de serui. melius di/
cit q̃ colonus est in predio rustico. inquilinus in vrbano. siue sit in villa siue
in vrbe siue in ciuitate. ¶ In e. glo. ibi. l. certi. iur. Nota hic rationē quare
duoz

ductor predij rustici obligat omnia inuenta et illata pro conductione sui p[er]
sive predij. d[omi]modo d[omi]n[us] sciat illa illata. Et conductor predij vrbani indistin/
cte obligat omnia inuenta et illata siue d[omi]n[us] sciat siue n[on]. q[ui]a s[an]c[t]a rusticitas
omnia palam habet. non em[en] nouerunt rustici nisi ligones et aratra et simi
lia que deseruiunt ad cultum agroz que sine eoz deterioratione p[ro]p[ri]ari
non possunt. non em[en] habet recondere cumul[um] pecuniaz et rez preciosaru[m].
vt dicta. l. certi. quod secus est in conductoribus vrbanis qui possunt habere
multa preciosa que p[ro]p[ri]alare nolunt quia non est honestum pompa patrie
diuicias et rei familiaris detegere paupertatem. vt est tex. in. l. ij. C. quando
vt dicta. l. certi. quod secus est in conductoribus vrbanis qui possunt habere
et quibus quarta pars debet libro. x. ¶ In glo. quasi. in fi. Nota differen/
tiam inter saluanu[m] interdictu[m] et actionem seruiana[m]. Nam in seruiana actio
ne oportet creditorem p[ro]bare quia debitor possidebat illas res tempore
obligationis. quod n[on] requiritur in saluiano interdicto vt hic. Est alia dif/
ferentia quia saluiano interdictum est possessoriu[m] et datur possessori et etiã
cuiuslibet alteri creditori ypothecario s[ecundum] bar. in. l. prima. ff. de salui. inter di.
sed seruiana actio est iudiciu[m] petitori[um] quia peti[ti] res vt hic.

In p[er]sona quoq[ue] actiones ex lna. Pretor introduxit has
de constituta pecunia. de peculio et in factu[m] ex iureiurando. et actio de consti/
tuta p[er] quam sublata est actio recepticia. datur contra eum qui substituit se
solutuz nudo pacto ad quod ipse prius tenebatur. hoc dicit. ¶ Nota hic q[ui]
actio de constituta pecunia est actio pretoria personalis. vt in. l. p[ri]ma in p[ri]n.
ff. eodem. Et habet locum quando aliquis est mihi obligatus naturaliter
et civiliter. vel naturaliter tm[en]. et ille se constituit mihi solutuz nuda ouentio
ne sine stipulatione id quod mihi debet. tunc em[en] ex tali p[ro]missione dat mihi
actio de constituta. nec refert vtz id quod ouenit fuerit species vel quanti/
tas vel alia res. q[ui]a verbu[m] pecunia hic accipi[ti]t large. n[on] p[ro] numerata pecu/
nia tm[en]. nec etiam pro rebus que consistunt pondere numero vel mensura tm[en].
sed generaliter pro omni re vt in. l. ij. §. penult. ff. de constitu. pecu. Habet etiã
locuz vbi quis se constituit solutuz quod alius debet. vt in autent. l. ij. quãdo
C. de consti. pe. Et potest illud constitutum fieri p[er] ip[s]m met debitorem vel p[er]
litteram suam vel per nunciu[m] suu[m]. vt in. l. qui aut. §. fi. ff. de constitu. pec. Et reci/
piens litterã dicit[ur] cõsentire constitutioni. eo ip[s]o q[ui] post acceptione[m] littere n[on]
tradicit s[ecundum] bar. in. l. tyti[us] §. seyo. ff. de consti. pe. Formã igit[ur] sic libell[us]. Corã
vobis ã dico q[ui] cu[m] tyti[us] vel ali[us] esset m[er]i obligat[us] in tãta quãtitate ex tali cã
quã quãtitate ip[s]e tyti[us] speciali facto suo vel l[ite]ra vel n[un]cio m[er]i dat[us] ouenit. ni
hilomin[us] tamen predictus tycius illam quantitatem ad presens mihi dat[us]
et soluere recusat. quare peto mihi ip[s]m condemnari ad dandum vel soluẽ
dum mihi vel alteri pro me legitime recipienti dictaz quantitatem pecunie
Et de forma dicti libelli vide Spe. in ti. de solutionib[us]. in. §. prenotandum.
ver.

ver. ceter. ¶ In glo. de pecunia. in fi. Nota q̄ de constituta pecunia est p̄p̄ia
nomen actionis. ¶ In glo. omnib⁹ in fi. Nota ex hac glo. que persone pos-
sunt se per constitutum obligare. quia omnes persone que sunt habiles ad
se obligandum possunt se etiam obligare per constitutum pro se. Sic etiam
omnes persone que possunt se obligare pro alio. possunt etiam constitui
pro alio. et ideo mulieres non obligantur constituendo se pro alio. cū ip̄e sint
tute exceptione velleyani. et hoc voluit ista glo. Quid aut̄ constitutum super
addat principali obligationi aut quid operetur. vide in. l. iij. §. si is qui. ff. de
consti. pe. ¶ In glo. constituerint. ibi. l. qui autez. in fi. et. l. sequenti. Nota ex
ista glo. quibus verbis p̄t fieri constitutum. quia quibusdaz verbis z̄ alias si
sonant de iure civili in nudum pactum tm̄. vt constituo conuenio. vel cō-
uenio tibi soluere precium ex emptione facta. tunc non haberet locus actio
ex cōstituta. sed ex stipulatu vel vendicione descendens. et in hoc fuit utilis
ista actio q̄ facit debitum constitutum esse efficax ad agendum quod non est
efficax de iure civili. vt notat per bar. in. l. prima. ff. de consti. pec. Sed dice-
res tu. cum hodie de iure canonico ex nudo pacto detur actio. vt in. c. p̄mo
extra de pact. in. vi. videtur q̄ ista actio de constituta non sit hodie utilis.
Potest dici q̄ immo hodie est utilis q̄ licet de iure canonico ex nudo pacti-
to detur actio. hoc tamen non est de iure civili. nec oportet illud ius canoni-
cum seruari nisi in terris ecclesie. ar. notatoz p̄ Innoc. in. c. p̄mo. de noui
oper. nunci. ¶ In eadem glo. in fi. Nota ex hac glo. super quo debito p̄t
fieri constitutum. id est q̄ debitum debet precedere. quia siue precedat debi-
bitū ip̄ius constituentis siue alienū debitū dūmodo sit debitū autē civili
civiliter siue naturaliter tm̄ potest fieri constitutum. super debito autē civili
tantum pro quo soluto daretur repeticio vt patet in debitoz tuto excepti-
one fauorabili. scilicet pacti de non petendo vel iurifurandi in quo remanet
debitoz obligatus civiliter tm̄ non potest fieri constitutum. l. iij. §. si quis autē
. ff. de consti. pec. nam constitutum imitatur naturam edictionis indebiti. ita
q̄ vbi cessaret repeticio indebiti soluti potest fieri constitutum. et vbi habe-
ret repeticio locum non posset fieri constitutum s̄m bar. in dicto. §. si quis
autem. Item super debito condicionali potest fieri constitutum. vt. l. id q̄
sub condicione. ff. de consti. pec. illo tamen casu constitutum imitaretur nat-
turaz prime obligationis quia in constituto intelligitur eadem condicio re-
petita licet fuerit constitutum simpliciter factum. vt in dicta. l. id quod in p̄-
cipio §. p̄mo ¶ In glo. nulla. ibi. decem diebus. Nota ex hac glo. quantum
tempus datur debitoz ad soluendum constitutum quia dantur sibi decem
dies. Et q̄ glo. hic dicit q̄ debitoz nō tenet nisi elapsis decē dieb⁹. in hoc
male dicit. q̄ immo p̄missoz statiz tenet sed cessat hec actio vsq̄ ad. x. dies
s̄m bar

fm baro. in l. pmissor. § primo. ff. de consti. pec. **I**n ea. glo. ibi. l. eum qui
in princ. Nota hic ratione quaerit ex nudo pacto datur actio et glo. est clara
potest tamen esse alia ratio. quia quando fit constitutum non fit nisi super de
bito. ex quo ergo accedit alteri obligationi principali non est mirum nec abi
surdum quod oritur actio. sic etiam alias ex nudo pacto non oritur ius reale
si tamen fiat hypotheca ex nudo pacto constituit ius reale. ut in l. si tibi de cez
§ de pignore. ff. de pact. et. l. cum per liberam. **E**t per quas perso. no. ad qui
In eadem glo. ibi. l. si quis argentum. § in autem. Sed ibi non datur actio
ex nudo pacto. sed datur conditio ex lege illa. Et illo modo etiam vestitur
pactum ut visum est supra. qui. mo. recedat hinc obli. in principio. **I**n eadem
glo. ibi. l. si vna. § primo. **I**bi datur actio. quia fingit quod semper stipulatio pre
cesserit seu intercesserit in fauore ipsius mulieris. ut notat in dicta. l. ad ex
actionem reipublice **I**n eadem glo. ibi. l. pactum. sed ibi non loquitur in nu
do pacto. sed in pollicitatione. quia pollicitatio valet fauore reipublice. ut
ibi. **I**n eadem glo. ibi. l. periculum. in fi. **I**stud est hodie correctum de iure ca
nonico. quia usure non debentur etiam si per stipulationem promissae essent. ut
in c. nauiganti. extra de usuris. nam omnes usure hodie sunt prohibite etiam
de iure civili. nisi quatenus discernunt interesse. ut in autent. ad hec. **E**t de usu
ris. et ibi per glo. et doct. **I**n eadem glo. in fi. **D**e isto articulo an ex nu
do pacto oritur actio. vide plene per glo. et bar. et doc. in l. iuris gentium. in
§ sed cum nulla. cum aliquibus sequentibus. ff. de pact.

Actioes aut de peculio ideo. **E**x contractu filii familias vel
tra patrem vel dominum ex equitate in quantum est de peculio. hoc dicit. **E**st ta
men premitendum quod peculium nihil aliud est quam id quod talis filius familias
vel seruus separatim habet a ratione patris vel domini. ex voluntate tamen
eorum tacita vel expressa deducto eo quod patri vel domino debetur. **E**t
dicitur peculium quasi pusilla pecunia vel pusillum patrimonium. ut l. depo
siti. § si. ff. de pecu. **S**ecundo premitendum. quod licet multiplex sit peculium. scilicet cas
trensse. quasi castrensse. profectium. et aduenticium. ut notat. § per quas perso
nobis ad qui. § si. **T**amen hic accipitur peculium per profectio tamen. quod scilicet fi
lius familias vel seruus habet ex permissione patris vel domini separatim a
patrimonio patris vel domini. ut l. peculium et. l. depositi. § si. et. l. non solum
et. l. peculium ex eo. ff. de peculi. **A**duerte tamen quod l. de iure civili filii sui iuris non
dicatur habere peculium. immo per hoc quod filii sui iuris efficiunt sui iuris peculium potest non
iure casu. clericus potest habere peculium. ut notat Jo. an. in additioe speculi. in ti.
de peculio

de peculio clericorum. Pro quo sciendū q̄ clericus dicitur habere quatuor
plex peculium. scz paganicum seu temporale vt sunt bona patrimonialia
seu temporalia. Item p̄fecticium vt sunt bona que sibi proueniunt ab ami
cis seu cōsanguineis suis cōtemplatione sue persone. vt puta ex donatione
vel ex testamento vel ex sua prospera fortuna vel ex suo artificio seu doctri
na. Item dicitur habere quasi castrense quod prouenit sibi ex opera publi
ca puta ex patrociniō in causis ecclesie. et maxime in curia romana. De pro
fecticō autem peculio clericus testari non potest. sed de alijs sic. vt in. c. q̄a
notatur in. c. presenti. de offi. ordiñ. in. vi. ¶ Nota quare inuenta deberet ob
de peculio. quia cū de iure ciuili ex alterius contractu alter non deberet ob
ligari. et sic nec pater nec dominus ex contractu filij vel serui. vt hic et. l. p̄
ma. C. ne si. pro patre. et. l. dominū. C. quod cum eo. c. Considerauit tamē
pretor q̄ quando pater vel dominus pmittat filio vel seruo aliquo d̄ pecu
lium habere tanq̄ in eorum patrimoniū. q̄ ip̄e pater vel dñs debeat obli
gari pro contractu filij vel serui. et hoc equū videtur cum modificatione ta
men vtz q̄ pater vel dominus non teneantur. nisi in quantū erit in peculio
deducto eo q̄ ip̄e filius vel seruus tenetur patri vel domino vel personis
eis subiectis et etiam eis quas habēt in tutela vel cura. vt in dicta. l. domi
num. et. l. sed si damnū. § primo. ff. de pecu. Et hoc etiam satis declarat hec
glo. sup. ver. iure. Ex quo p̄tz q̄ dat̄ actio de peculio. qz tūc demū q̄ pater
vel dñs pmittit aliq̄d peculū filio vel seruo. et postea aliq̄s strahit cū tali
filio vel seruo. poterit tūc strahens agere cōtra patrē vel dñm ex illo con
tractu in quantū vires peculij se extendunt et non in plus. et inspicitur quā
tum sit in peculio tempore sentēcie. vt. l. quesituz in princ. ff. de pecu. Immo
si actor semel egisset de peculio et succubuisset quia nihil inuenit de peculio
si postea augeatur peculium poterit iterum agere. vt dicta. l. quesituz. § si
qui semel. Formatur aut̄ libellus in actione de peculio sic s̄m glo. in. l. p̄ma
§ primo. ff. si pars here. petatur. Coraz vobis c̄ dico q̄ vendidī tycio filio
vel seruo gaj̄ talem rem pro decem. ex qua vendicione ip̄e tycius est mihi
obligatus in decem. predictusqz gajus possidet peculium dicti tycij. qua
re peto ip̄m gajum patrem vel dominū condemnari ad soluendū michi
dicta decem in toto vel in parte s̄m vires peculij. De forma autem peculio cle
ricorum. § vnico in principio. ¶ Secūdo nota q̄ peculium dicitur quasi pa
trimonium filiorum vel seruorum. non tamen est verum patrimoniu. quia
pater vel dominus potest reuocare illud sua sola voluntate. vt. l. nō statim
§ primo. ff. de pecu. et sentit hic glo. super ver. iure. ¶ In glo. prima in fine.
Nota ex hac glo. q̄ actio de peculio non est p̄prium nomē actiōis. s̄ q̄oaz
q̄itas

qualitas adiecta potest enim dici actio exceptio de peculio actio ex deposito de peculio et sic de alijs. l. depositi. ff. de pecu. cum similibus. Similiter dicitur etiam de alijs actionibus hic in glo. notatis. ut notat in. l. si tamen si. ff. de exercito. Et sic iste actiones hic nominate erunt annales vel perpetue prout sunt actiones quibus adijciuntur iste qualitates. ut dicta. l. si si. filio tamen mortuo vel emancipato. Item seruo mortuo vel vendito vel manumisso. pater vel dominus minus non tenetur de peculio ultra annum utilem. ut in l. prima. C. quoniam actio de peculio. est anna. ¶ In glo. sup. ver. ipso iure. ibi. et si institutio. De istis quoniam actionibus vicz in rem verso. quod iussu. exercitoria. institutio. et tributoria plene videbimus. ¶ In ea. glo. in fi. De ista tamen actione de peculio vide similiter ibi visum est. ¶ In ea. glo. in fi. De ista tamen actione de peculio vide plene quod notat bar. in. l. prima. ff. de pecu. et. l. si a fratre. ff. de condi. indebi.

Item si quis postulante. Ex iuramento prestito aduersario de iuramento actio in factum. hoc dicit. ¶ Nota quod actio in factum descendens de iureiurando datur iuranti vel etiam ei cui iuramentum est remissum contra deferentem. ut hic et. l. actori. C. de re. credi. et in iureiur. ¶ Item nota ibi non illud queritur quod iuramentum est tante efficacie quod si aduersarius contra quem iuratum est velit probare iuramentum falsum et litem restaurari. non auditur. quod verum est nisi hoc prius fuisset ouentum. ut. l. prima. in fi. C. eo. Item istud verum nisi in casibus notatis in sequentibus. de excep. in quibus iuramentum potest retractari et ibi dictum est. Sic etiam iuramentum est tante efficacie ut quis non possit appellare a causa que est decisa per iuramentum prestatum vel remissum vel recusatum. ut. l. generaliter. et ibi per Salic. C. de re. credi. et iureiur. ¶ Potest autem formari libellus in hac actione tali modo quoniam uniformiter est iuratum. id est non expressa aliqua causa. Coram vobis etc. dico quod a tyccio petebam decem in quibus es dicebam esse debitorem meum et ipse tyccius detulit mihi iuramentum ut iurarem quod mihi deberet decem. quod iuramentum secundum formam mihi delatam statim prestiti vel dum paratorem iurare illud mihi remisit. nihilominus idem tyccius adhuc resistit soluere mihi predicta decem. quare peto ipsum condemnari ad dandum et soluendum dicta decem vigore dicti iuramenti. Dicitur in libello esse debitorem meum. hoc procederet nisi reus se opponeret. tunc enim actor habet declarare causam debiti. ut. l. finali. C. de anna. exceptionibus. Item dicitur detulit quia iuramentum prestatum sine delatione partis non artat aduersarium ut. l. generaliter. §. sed iuramento prestito. C. de rebus creditis et iureiurando. et bonus textus in. l. tertia. §. primo. ibi. sibi enim iuravit. ff. de iureiurando. ¶ Item

Item dicitur secundum formam quia forma delati iuramenti est seruanda. alias non
artat. vt. l. iij. §. si. cum. l. se. ff. de iureiur. Item dicitur statim. quia si prestet ex in-
uallo non artat. nisi aduersarius denuo consentiat. vt. l. non erit. §. primo. ff. de
iureiur. ¶ In glo. deberi in si. Nota hanc glo. quia melius hic dicitur quod alibi.
quale remedium dedit propter iuramentum. de quo per bar. in l. si duo. §. si que iura
uit. ff. de iureiur. ¶ In glo. queritur ibi. l. manifeste turpitudinis. Et in illa. l.
late declarauit de natura istorum iuramentorum de illo etiam per bar. in l. prima. ff.
de iureiur. et per canonistas in. c. si. extra de iureiur. ¶ In eadem glo. in fine
de isto etiam articulo plene dixi in repetitione illius. l. manifeste turpitudinis
dum dubium proposui an ex iuramento secuta sententia vel non secuta datur actio
et ibi tenui omnes quatuor partes disputatiue. de quo etiam notatur per glo. et bar.
in. l. nam. et postea §. si. ff. eo. et in. l. actori. C. de re. cre. et iureiur. Preterea lo-
cum habent in iuramentis decisorijs litis. Sunt et alia iuramenta vicia iura-
mentum introductionis obligationis. et iuramentum confirmatorium contra inua-
lidi. de quibus plene per bar. in l. si quis pro eo. ff. de soluti. Quando autem iuratur
differenter tunc format libellus secundum naturam actionis et facti super quo iuratur
vt hic per Jo. fab. Et de formis libelloz ex iureiurando descendentijs vide la-
tius spe. in ti. de iureiuran. in §. primo. ver. porro.

Penales quoque actiones. Hic imperator tractat de actionibus
prima continet hunc §. ad precedentem. et hoc intendit. Contra corruptos
edictum pretoris. et contra eum qui vocat parentem vel patronum in ius sine venia
et contra eximentem vocatum. vel cuius dolo eximitur vocatus ad iudicium datur
actio in factum pretoria et penalis. hoc dicitur. ¶ Nota primo quod actio in factum
datur de albo corrupto est pretoria et penalis. et habet locum si quis albus pre-
toris corrumperet. nam agit contra eum ad penam quinquaginta aureorum. vt. l. si
quis id quod. ff. de iuris. om. iudi. Pro quo sciendum secundum quod sentit hic glo. super
ver. ex albo quod albus pretoris erat scriptura facta in loco eminenti dealbato
que scriptura continebat preceptum pretoris generale vel speciale vel citationem
alicui. et aliquando illa scriptura fiebat vt perpetuo maneret que admodum
dicimus de edictis pretorum vt pacta seruabo. et de similibus. l. prima. ff. de pa-
ctis. quoniam fiebat illa scriptura. vt citatio vel preceptum pretoris melius punitur
at ad noticiam citati. ex quo vox pretoris paucis innotescit. vt in autent. qui
semel. C. quomodo et quomodo iudex. et sic citatio dicebatur fieri per edictum. vt. d. autent. qui
semel. Hodie citatio per edictum fit per affixionem cedularum in foribus palatii vbi
iura reddunt et in foribus ecclesiarum cathedralium. vt in clem. prima. de iudic.
qui modus citandi necessarius est vbi quis facit ne citari valeat. vel vbi ad
eum tute ire non possit. vt dicta clem. prima. sed vbi quis posset personaliter
vel ad

vel ad domū citari tunc non sufficeret citari per edictum s̄m bart. in extra/
uaganti. ad reprimentā. sup. ver. edictum. et sup. ver. p̄positum. vbi plene ⁊
pulcre p̄ eum. **M**odo ad p̄positum si quis talem scripturam emanatā a recto
re loci appositā vel affixam in loco eminenti vt in perpetuo sit corrupit. pu/
ta deleteret vel etiam destrueret eam. vel etiā si quis destrueret p̄durā alicu/
ius p̄ncipis vel cōmunitaris factam vt semp̄ denotet memoriā talis rei.
talis incidere in penam istam et teneretur hac actione ⁊ vltra posset accusa/
ri de falso vt hic in glo. super ver. corrupisset. si quis aut̄ deleteret scripturam
ad tempus ibi positum vt edictum citatoriuū tunc non habet locū hec actio
nec hec pena s̄m doc. in dicta. l. si quis id quod. licet glo. hic super ver. albo
teneat strarium. sed talis puniē extraordinarie arbitrio iudicis cum pena
non repiatur determinata. arg. l. p̄ma. ff. de iure deli. et. c. de causis. extra
de offi. dele. **H**ec aut̄ pena applicat̄ parti si agatur civiliter. vt. l. si cui. ff. de
ver. signi. **S**ed si agat̄ p̄ viam accusatiōis criminalis applicat̄ fisco. de quo
per bar. in. l. agraria. ff. de termino amoto. **E**t format̄ libellus sic in hac
actione. **C**orā vobis ic̄ dico ego ludolphus tanq̄ vnus de populo op̄toi
Dyrsteyn q̄ tale edictum perpetuū vel scriptura publica perpetua conti/
nens talem rem fuit publice apposita et affixa in tali loco eminenti de man/
dato talis iudicis iurisdictionē sup̄ hoc habentis. q̄ q̄ henricus de Swol/
lis dictū edictū seu scripturā publicā dolose corrupit. intercidit. amouit. vel
deleuit. vel aliter maculauit. quare cum interfit mea tam ratione p̄prij inter
esse mei q̄ causa tuendi ius populi illud edictū vel scripturā non fuisse dele/
tam vel corruptam. peto deinde dictum henricū condemnari ad dandū ⁊ sol/
uendum mihi penam q̄nquaginta aureoz̄ in quaz̄ incidit ex illa deletionē
vel corruptione. et de forma istius libelli vide pleni⁹ per spe. in ty. de dolo ⁊
obumacia. s̄ restat. in p̄nci. **I**tem nota ibi. et in eum. q̄ contra eū qui paren/
tem vel patronū vocat in ius sine venia. id est sine licentia iudicis obtenta.
prodita est actio p̄torio et penalis que dicit̄ in factū ad penā q̄nquagin/
ta aureoz̄. vt. l. cuiq̄ s̄ p̄tor. ait. ff. de in ius vocan. **E**t est hec actio intro/
ducta ex naturali ratione. l. venia. C. de in ius vocan. **F**ormat̄ aut̄ sic libel/
lus in hac actione. **C**orā vobis ic̄ ago contra tyciū filiū meū vel libertū et
dico q̄ fecit me irreuerenter citari ad iudiciū p̄ talem nunciū ad respōden/
dum sibi de iure nulla petita vel saltem obtenta licentia ab aliquo op̄petēti
iudice. quare cū incidere in penaz̄ q̄nquaginta aureoz̄ p̄pter suā temerita/
tem et irreuerentiā peto ip̄m condemnari ad dandū et soluendūz mihi illa m/
quantitatē quā si soluere non potuerit peto ip̄m corporaliter castigari et pu/
niri arbitrio vestro. **E**t quod hic dicitur de filio et patre idēz̄ intelligas de
omnibus ascendētibz̄ et descendētibz̄ vtriusq̄ sexus siue sint naturales
siue legitimi tm̄. vt hic in glo. sup. ver. parentē. siue etiā vulgo quesiti. vt. d. l.
cuiq̄

enūq; in fi. Similiter intelligendus est de socio et socero qui loco parentum
sunt. vt notat in l. generaliter. ff. de in ius vocan. Et de ista materia vide la
cius per bar. in l. quāuis. ff. de in ius vocan. ¶ Item nota ibi. item aduer/
sus. q; est alia actio in factū pretoria et penalis que descendit ex edicto pre/
toris ne quis eū qui in ius vocatus est vi eximat. quod edictum colligitur
ex hca sctoꝝ. ne quis eū qui in ius vocat⁹ est vi eximat. et habet locū hēc
actio quando feci citare ad iudiciū debitoꝝ meū et dum veniret ali⁹ eū
violenter et dolose et sine iusta causa detinuit et exemit per se vel p̄ aliū. vt
notat in l. iij. et se. ff. ne quis eum ic. p̄pter quā detentionē et exemptionē
reus citatus ⁊ forte liberatus est ab actione tpali qua tenebat vel interim
reus oplcuit vsucapionē rei quā petebaz. vt notat in l. sed eximendi. ff. eo.
vel fm Hof. licet reus nō sit liberatus vel actio prescripta. ego tñ intendo
et pretendo aliq̄o interesse vt opaz et salarij aduocatoꝝ de longinquo
adductoꝝ. nam tunc certe dabitur mihi actio in factum oꝝtra talem detine/
tionem rei v̄l interesse et precedente taxatione iudicis. et quantū iurauero in
tantū oꝝdemnabit talis detinens. vt. l. pe. ⁊. p̄. ff. eo. Ex quib⁹ satis clare pa/
tet qualiter debeat formari libellus in hac actione. et de ista materia lat⁹
per bar. in l. penul. s̄. docere. ff. ne quis euz qui in ius vocatus est vi eximat
¶ In glo. prima in fi. Nota duo ex hac glo. p̄mo differentia inter actio/
nes penales et rei p̄secutorias. Sc̄do nota q; in penalib⁹ vno soluente ali⁹
non liberantur. quod est v̄ez quando est penalis ex vtraq; parte. scz actio/
ris et rei. et quando descendit ex vero delicto. nā si esset penalis ex vna par/
te tñ sicut patet in actione in factū ex edicto de eo p̄ quem factum erit. Itē
si esset penalis ex quasi delicto tunc vno soluente ceteri liberant. vt. l. p̄cepti/
one. ff. de his qui deie. vel effu. et l. licet. s̄. si. ff. nau. caup. stabu. et notat in l.
ex maleficiis. s̄. is quoq; ff. de actio. et obli. Item istud notabile fallit in plu/
ribus administratoribus. vt sunt plures publicani qui licet delinquant pl⁹
debito. exigendo tamen tenent solum pro parte. vt in l. si multi. ff. de pub.
et ibi per bar. ¶ In glo. eum. ibi. castigabitur. Nota ex hac glo. q; qui non
habet in bonis luet in corpe ¶ In ea. glo. in fi. Nota ex hac glo. q; quo ad
hanc actionē seu istam penam que datur contra vocantem patrem vel pa/
tronū in ius sine venia non subuenitur fragilitati sexus vel rusticitati. quia
nulla ignorantia excusat. vt dicta. l. venia. ¶ In glo. vocasset. ibi. l. libertus
Sola em̄ citatio facta est illa que facit incidere in hanc penam. vt notatur
in l. quāuis. ff. de in ius vocan. Si autē pater vel patronus citatus nō venit
vel osenserit se vocari in ius vel penam illam cōmissam remittit vel filiū vel
libertum peniteat et actionem remittat pena euitatur. Itē si pater vel pa/
tri onus inceperit agere contra filium vel libertum. quia tūc ip̄e scz filius vel
libert⁹

libertus possunt eos vocare in ius sine venia. vt dicta l. libert^o. ¶ In glo. impetrasset. in fi. Nota hic quis debeat iurare de calūnia qñ filius est in iudicio. de hoc tamen dic latius per glo. et doc. in l. pma. C. de bo. ma^t. et in l. ij. §. quod obseruari. C. de iuramen. calū. et in l. si. §. necessitatez. C. de bo. q̄ libe. ¶ In glo. aduersus. ibi. tm̄ est penal^{is}. Nota ex hac glo. que differentia est inter illos titulos. vitz ne quis eū qui in ius vocat^o est vi eximat. et in ti. de eo p̄ quē factū erit x̄. Qualiter aut̄ in actione in factū descendēte ex titulo de eo p̄ quem factum erit forma^t libellus vi. in Spe. in tytu. de dolo 7 tu. §. restat. ver. sed quia qñq̄. ¶ In ea. glo. ibi. vel dic q̄ talis citatio. Hec opi. vera est. quia in prescriptione longi t̄pis. et in actionib^o pretorijis temporalibus requirit^o litis cōtestatio vel quasi cōtestatio que inducit^o per oblationē libelli principi factam. non aut̄ sufficit sola citatio. de quo lati^o p̄ bar in l. si. de eo per quē factū erit.

Preiudiciales actiones.

Tres sunt actiones preiudiciales in rem. scilicet de libertate et

seruitute. de ingenuitate et libertinitate. et partu agnoscendo. hoc dicit. Nota q̄ non omnes iste preiudiciales actiones sunt pretorie. sed tm̄ modo due. nam tertia est civilis. et hoc sentit hic glo. in p̄nci^o. Nam illa que est de partu agnoscendo est civilis. quod est verum confirmatione. quia confirmata a senatusconsulto Plauciano. quod est de iure civili. vt. l. ij. §. p̄mo. ff. de libe. agnos. ip̄a tamen est pretoria inuentione. quia pretor prius eaz adiuuenit. et hoc voluit hic glo. super ver. fere. ¶ In glo. preiudiciales. ibi et vendicat. Nota quare iste actiones preiudiciales dicunt^o in rem. quia dicuntur ad similitudinē aliaz actionū in rem. nam sicut in alia actione reali vendicatur res. ita 7 in ista vendicat^o res. qz pater vendicat filiū vel dñs seruū et seruus vendicat rem. id est p̄sonā suā in libertatē. ¶ In ea. ibi. dicere res nauit. vel alio modo p̄t dici. supra tractauit de civilib^o et pretorijis. sed hic tractat de preiudicialib^o que in rem sunt. et ideo posuit hic ad partē. qz habent variā naturā ab alijs. ar. l. si marit^o. C. de dona. inter vi. et vxo. ¶ In ea. glo. ibi. et sunt tres. Nota ex hac glo. q̄ sunt tres actiones preiudiciales licet aliqui dixerūt q̄ tm̄ sunt due. et male. Item nota q̄ actio de seruitute et libertate cōpetit qñ aliquē volo in seruū vel filiū meū. et actio de ingenuitate vel libertinitate cōpetit qñ quis se credit ingenuū et petit se ingenuū p̄ nunciari vel seruus p̄clamat in libertinitatē. ¶ In ea. glo. ibi. sed dic. Nota q̄ actio de partu agnoscendo habet duplicē effectū scz generalē et specialē generalē cū ago de partu agnoscendo cōtra filiū agnoscendo eū in filiū vt prestet mihi iura que fili^o debet prestare p̄ri q̄ multa sūt. vt. §. de p̄sa pot. §. ius aut̄. et ibi glo. magna. sic etiā fili^o p̄t agē cōtra p̄ez vt. §. dicit glo. in d. ideoz di

idem dicas. **S**pecialiter effectum habet quando specialiter agitur de partu
agnoscendo propter alimenta. et tunc sententia lata sup alimentis non p̄iur/
dicat super filiatione. quod est verum nisi de ea fuerit plene cognituz vt no/
tatur in. l. ij. C. de or. ogni. que hic alleg. p̄ cōtraria. ¶ In ea. glo. ibi. item
quare dicunt̄ preiudiciales. Hanc particulam glo. vsqz ibi. in prima ergo
referua. in ver. itez querit̄ quare dicunt̄ preiudiciales. quia ibi glo. istā par/
ticulam reassumit. ¶ In ea. glo. ibi. depositi et similes. Nota ex hac glo. qd
in istis adionib⁹ preiudicialibus non inveniunt̄ directe adiones et cōtrarie
quē admodum in adionibus tutele depositi et mandati. sed omnes dicunt̄
directe quia omnes sunt paris conditionis in persona vtriusqz sicut dicim⁹
in adione pro socio que hinc inde est directa. et hoc sequitur dy. et Jo. fab.
licet Jo. in arboze adionū videatur sentire qd sit dare directam preiudicia/
lem et cōtrariaz. sed Jo. opinio potest intelligi in illis preiudicialibus qui
bus agitur contra ascripticium et similes de quibus videbitur. ¶ ibi quo iu/
re. ¶ In glo. ibi. item quo iure. quando aut̄ nascatur actio directa et quan/
do cōtraria. vide glo. ordinariam in. l. consensu. ff. de adionib⁹. et oblig.
¶ In ea. glo. ibi. sic rei veritas se habet. Nota hic qualiter forment̄ libelli
in istis duabus primis preiudicialibus. sed tu dic latius. nam in preiudicia/
libus de seruitute et libertate dicam sic. **C**oram vobis ic̄ dico qd talis est
seruus meus. et ideo eum peto pronunciari seruū meum esse et mihi seruire
et ea seruicia prestari debere que seruicia serui prestant dominis suis. **E**t ecō/
tra seruus si est in quasi possessione libertatis dicet. sic qd ego iniuste et inde/
bite eum teneo pro seruo et tanqz seruū cum non sit seruus et ideo petit se
pronunciari libez et mihi imponi silentium vt de cetero non inquietē. **S**ed si
ipse seruus non est in possessione libertatis. sed ego sum in possessione quasi
seruitutis tunc dicat qd ego eum teneo iniuste et indebite pro seruo. et ideo
petit se pronunciari liberum et eximere de quasi possessione seruitutis. ¶ In
preiudiciali vero adione de ingenuitate et libertinitate sic formatur libell⁹
Dico talem libertum meū esse. et ideo peto eum declarari libertum meum
esse et mihi debitam reuerentiā exhibēi ab eo et prestari ea que solent liber/
ti patronis. **S**ic. et econtra si libertus petat se ingenuū. tunc si patronus est in
in quasi possessione libertinitatis pponat libertus qd detinetur a tali indebi/
te pro suo liberto. et ideo petit se pronunciari ingenuū. **S**ed si libertus est in
quasi possessione ingenuitatis tunc dicet libertus qd ipse est in quasi possesi/
one ingenuitatis et ego eū turbo et inquieto in dicta quasi possessione. qre
petit se pronunciari esse ingenuū et mihi silentium perpetuū imponi ne euz
de cetero inquietem. In preiudiciali vero de partu agnoscendo sic format̄
libellus **C**oram vobis ic̄ dico qd talis est filius meus natus ex legitimo ma/
trimonio cōtracto cū tali. ideo peto pronunciari eum esse filiū meū et mihi ea
exhiberi

exhiberi que filij solent exhibere parentib'. Et e contra filius pponet cōtra
patrem se filiū eius esse. et ideo petit se filiū eius punciari vt participet ali
menta que solent filij a parentibus accipere. Et de formis istoꝝ libelloꝝ
vide latius Spe. in ty. de natis ex libe. ven. in s. pozro. in ver. sepe. et in tytl.
de offi. ordi. s. pmo. in ver. vlt. nota. in ty. qui filij sūt le. circa pñ. ¶ Itē e. glo.
ibi. item illa civilis. Nota q̄ alia est actio p quam pater pctit filiū in potes/
tate sua adiecta causa de iure quiritū nam illa est civilis ista pretoria. Pro
quo dicendū q̄ quis potest vendicare filiū suum in potestate sed nō simpli
citer. quia vendicatio datur pro re in qua habetur dominiū. modo pater
non potest habere dominiū filij liberi hominis. l. inter stipulantē. s. sacra. ff.
de ver. obligl. Unde ius civile introduxit q̄ pater posset vendicare filiū suū
in potestate adiecta causa de iure q̄ritū. id est iure romanoꝝ. quasi dicat vē
dico te filium meū de iure romano. quia ius romanū disposuit q̄ filius sit
in potestate patris. Sic abbas vendicat monachū de iure canonico. et vil
la vendicat rusticū suū de iure statutoꝝ. De isto vide latius per tex. glo. et
barro. in l. p̄ma. s. per hanc. ff. de rei vendi. ¶ In ea. glo. ibi. in & ca. phemif
Nota ex hac glo. quare iste actiones dicunt̄ preiudiciales. et verior est opi
nio Jo. fm. dy. nā appellant̄ preiudiciales qz preiudicant omnib' questionib'
bus que nō possunt intentari interim si vez esset quod petit̄ in p̄iudiciali. s.
in questionib' que interim possunt intentari etiā si vez esset quod deducit̄
in preiudiciali nō preiudicat. et ita colligit̄ ex ista glo. facit. l. si. ff. de noxal.
cū alijs similib' in glo. allegl. nō em̄ requirit̄ q̄ semp̄ p̄iudicet. sed q̄ sit apta
nata ad preiudicandū. ¶ In ea. ibi. s. pmo. et. ij. vult ergo ista glo. q̄ hodie
solum sunt tres preiudiciales. sed dy. dicit q̄ omnis actio in qua sententia
lata parit̄ exceptionē rei iudicate in aliā dicit̄ preiudicialis. vt l. si fundus.
et. l. fundi. ff. de excep. rei iudi. Sed tamen iste tres dicunt̄ preiudiciales. qz
maius preiudiciū vertit̄ in eis. de quo lacius per bar. in dicta. l. si fundus.
¶ In ea. glo. ibi. quod nihil est. Nota ex hac glo. quo iure petant̄ ascripti
et similes. quia quales sint vidimus. s. de iure p̄sona. in pñ. quia petunt̄
vtili preiudiciali directa. et ipi petunt̄ vtili preiudiciali contraria et non alijs
remedijs. vt in ista glo. dñs aut̄ otra vasallum non habet preiudicialē fm
Jo. fa. et bene. argl. c. primo. de vasallis qui cōtra ostitutionē. lotha. coll. x.
Sed si vasallus negat se vasallū poterit dñs eum priuare feudo. vt in c. p̄.
que sit prima causa bñ. amit. col. x. ¶ In ea. glo. in si. Nota ex hac glo. quo
iure petantur seruicia annua siue annue prestationes. quia petuntur officio
iudicis. Ex quo nota q̄ quando quis mihi prestittit longo tempore annua
seruicia vel aliam rem annuā et talis postea desistat possum agere contra
eum et implozare officiū iudicis vt odemnetur ad prestandum in futurum.
p̄puta cum peto a te vnū par caponū quos singulis annis mihi prestittisti
7 istuo

et istud vez cū allegatur titulus qui presumit ex longa prestantione tempo-
ris. argl. l. cū de indebito. ff. de probac. et nōt gl. in l. ij. §. circa. ff. de do li. ex-
cepti. istud vez etiam nisi ex psonaz qualitate aliud presumat. vt patet in
rustico qui prestitit nobili singulis annis vnū par caponū. qz presumit pot-
tius ex liberalitate qz obligatione. vt est glo. notabilis et singularis in. l. for-
lent. ff. de offi. pconsu. et legl.

Sic itaqz discretis actionibus. Actio personalis ad dandū
ppria nisi contra furem. Et actiones in rez dicunt vendicationes. actiones
vero in psonam condictiones. hoc dicit. **¶** Nota primo ex hoc tex. qd actio p-
sonalis que datur ad dandū nō potest intentari pro re sua. Et est ratio qd
res que semel est mea non potest amplius fieri mea. Ad quod semp allega-
tur iste tex. dcoz. §. si res legatarij. §. de legl. et ibi dictuz est. Istud fallit in fu-
re. quia contra eum bene competit domino actio personalis scz conditio
furtiua. Et est ratio quia omnis conditio degenerat cōtra furem. ad quod
semp allegat iste tex. vt. l. si. ff. de vsurfl. quēadmodū caueat. Sic etiā allega-
tur qd omnis conditio abhorret dominiū preter condictionē furtiuam.
Item nota ibi. quia scz. ad quod semp allegat. qd dare est accipientis factū.
dcoz. l. vbi non apparet. in si. ff. de ver. obli. et ibi dixi. **¶** Item nota in ver.
plane. qd contra furem dantur plures actiones. datur enim actio furti ad
penam dupli vel quadrupli. vt. §. de obli. que ex quasi delict. nascunt. §. finali
Et qualiter in istis actionibus formetur libellus videbim. §. in §. ex maleficijs
Secūdo datur rei vendicatio et actio ad exhibendū que est eius prepetoria
vt in. l. si pro fure §. furti. ff. de condic. furti. Datur etiam contra furem con-
ditio furtiua que est personalis actio. et etiam rei psecutoria. et ista datur
contra furem et eius heredem. etiam si nihil ad eum peruenerit. vt in dicta. l.
si pro fure §. si. quod tamen est contra naturam actionū que competunt rei
tione defunctorum ex delicto. vt. l. vnica. C. de delict. defunc. Et ideo dixit glo
in §. pmo. §. eodem. in ver. alijs. qd conditio furtiua oritur ex varijs figuris
quia est varie figurata. Formatur aut libellus sic in condicione furtiua. Co-
ram vobis it̄ dico qd tycius ex certo pposito scienter et dolose furatus fuit
mibi talem equū meū. ipm recipiendo de tali loco et conducendo ad alium
quo voluit contra meam voluntatem. quare peto ipm tyciū dēnnari ad
dandum tradendū et restituendū mibi talem equū si extat. alias ad eius
estimationem que ascendit ad tantā quantitatem. Dicitur in libello ex cer-
to pposito quia sine pposito principaliter vlt secundario non fit furtum. l. qui
saccū ff. de furti. Dicitur dolose qz si non est in dolo. puta quia crederet do-
minū pmittere non committitur furtum §. placuit. §. de obli. que ex delict. nasci.
dicit

Dicitur meū quia cōdictio furtiua cōpetit soli dño. l. p̄ma. ff. de cōdic. furti. vel
q̄i p̄no. puta tutori vel curatori. l. interdū. §. qui tutelaz. ff. de furti. Item dicitur
Jo. fa. q̄ etiam cōpetit prelatis et rectorib⁹ ecclesiarū ad similitudinē tutori.
et curatori. fm̄ bar. in. l. neq̄ tutores. C. de cura. Dicitur q̄ hec non est bona
similitudo Qualiter autē subuenit alijs q̄ dominis quibus res est surrepta
contra furem. dicitur p̄ glo. et baro. in. l. et ideo. in. fi. ff. de cōdic. furtiua. et. l. ma
nifestissimi. §. sed cū in sc̄daz. C. de fur. Dicitur aliquid. §. de obli. que ex delict.
nasci. in. §. quid de fullone. Dicitur etiā hic Jo. fa. et cōsuluit q̄ melius ē agere
contra furem cōdictione triticaria ad possessionē q̄ cōdictione furtiua p̄pter
difficultatem p̄bationis dominij. Dicitur vltim⁹ ad estimationē q̄ p̄empta
re. nihilomin⁹ p̄t peti res vel estimatio. de quo per bar. in. l. re furtiua. ff. de
cōdic. furti. Et de forma hui⁹ libelli vide p̄ spe. in. tyt. de furtis. §. p̄mo. ver.
et contra eum. ¶ Item nota in ver. appellamus. q̄ actiones reales dicuntur
vendicationes. et actiones p̄sonales cōdictiones. c. cor. l. obligationū gene
ra. ff. de ac. et obli. ¶ Item nota in ver. nunc vero. iuncta sua glo. quare ac
tiones p̄sonales dicuntur cōdictiones et vnde illud nomen sumpsit originem
quia dicuntur cōdictiones a denūciatione. quia cōdicere idem est q̄ denūcia
re. et olim ante q̄ aliquæ actiones p̄sonales intētarentur necesse erat p̄cedere
denūciationes a magistratib⁹. que denūciatōes hodie sunt sublata. et ideo
hodie actiones p̄sonales dicuntur cōdictiones abusive. ¶ In glo. ver. itaq̄. in
fi. Aliqui tex. non habent ista ver. si apparet eum. et tunc ista est plana. Alij
habent. et tunc dicitur q̄ erat quedā solēnitas verborū que p̄ponebat in actio
nibus p̄sonalib⁹. q̄ actiones p̄sonales p̄ponebant sub tali cōdictione. si ap
pareat eū ic̄ id est si apparebit vez esse quod p̄ponit. sed illa solēnitas ē ho
die sublata. vt. l. ij. C. de formul. et ista cōdicio. si appareat ic̄ hodie tacite in
telligit in qualibet actione. alias reus absoluet. vt in. l. qui accusare. C. de
reden. ¶ In glo. plane odio. ibi nulla alia esset vtilitas. Nota q̄ odium fu
rum vertitur circa tria p̄ leges contra euz concessa sc̄z respectu infamie respe
ctu interitus rei. et respectu pluralitatū actionū contra eū intentaz. plures
em̄ actiones cōpetunt contra furem vt dictū est. et nō solū habent ista locū
in fure immo etiā in p̄done et in quolibet alio malefidei possessore. vt hic
in glo. sup. ver. in rem ¶ In eadem in fi. Istud vez est quia vna realis bene
tollit aliam. sed specialis non tollit p̄ alias reales. vt. §. de obli. que ex deli.
§. fi. et ibi dixi. ¶ In glo. si appareat. ibi. et ita est mirabile. Nota ex hac glo
q̄ in odium furis p̄mittit dño agere contra furem et cōdictione furtiua ad
restituendū rem. et sic ista cōdicio egreditur terminos sui generis. q̄ condū
tiones dantur ad dandū nō ad restituendū. modo ista accipit contrariā na
turā et hoc est in odium furū. ¶ In ea. in fi. Nota q̄ cōdicio furtiua p̄t etiā
dari ad dandū et ad cōdicendū possessionem. de quo lati⁹ in. l. fi. in. fi. ff. de
vlsuz.

vsufz. quēa dmo. caue. **I**n glo. in rem actio. in si. Nota ex hac glo. q̄ con-
dictio aliquando etiā datur dño scz cōdictio sine causa. sed hoc debet intel-
ligi ratione possessionis. sic etiā pōt dari cōdictio triticaria et cōdictio inde-
biti. **I**n glo. condicere. ibi. non ex necessitate. Nota ex hac glo. et tene mō-
ti q̄ quis non tenet interpellare debitorem suū extra iudiciū q̄ soluet añ q̄
vocet eum ad iudiciū nisi ex vrbānitate. facit. l. q̄daz hyber^o noie. ff. de ser-
uit. vrbā. p̄edi. vel nisi velit eum constituere in mora. vt. l. vinū. ff. si cer. pe.
et tunc sufficit vna interpellatio. vt. l. mora. ff. de vsur. nisi in vendicatione
pignoris vbi requirit trina interpellatio. l. si ouenerit. ff. de pigno. act. istud
vex de iure ciuili. de iure tamen canonico videtur q̄ monicio extra iudicia/
lis sit necessaria. vt in. c. nouit. extra de iudi. quod tenet Spe. in ti. de securi-
dis nup. §. primo.

Sequens illa diuisio est q̄ Actionū alie sunt rei p̄secutorie tm̄
excepta depositi q̄ est mixta in quatuor casib^o. alie penales tm̄ alie mixte. B. o.
Nō ex hoc text. p̄mo aliā diuisionē actionū. qz alique sunt rei p̄secutorie.
alie penales tm̄. et alie mixte. id est tam rei p̄secutorie q̄ penales. Secōdo no-
ta ibi. rei p̄sequende gratia. q̄ omnes actiones reales dicunt rei p̄secuto-
rie et dicunt rei p̄secutorie quia per illas quis p̄sequit quod sibi abest et al-
teri adest. vt. §. p̄. **I**tem nota ibi eaz vero. q̄ actionū p̄sonaliū quedā
sunt rei p̄secutorie tm̄. vt sunt actiones p̄sonales ex contractu vt actio ex mu-
tuo ex deposito et similes que hic numerate sunt. quedā etiā sunt p̄secuto-
rie pene tm̄ vt actio furti et similes. vt infra. §. p̄. quedā sūt mixte. vt vi bo-
noz rap. et similes. vt. §. eo. §. vi. aut. **I**tem nota in ver. plane. q̄ actio de-
positi regulariter est rei p̄secutoria. potest tm̄ esse penalis in quatuor casib^o
hic expressis. puta qñ depositū sit p̄pter tumultū hostiū vel p̄pter incendiū
vel p̄pter ruinam vel p̄pter naufragiū. tunc em̄ ista actio datur extra depo-
sitariū vel eius herede p̄pter dolum eius inductū in duplū. Et est ratio que
tangit hic in glo. sup. ver. ipi^o. qz tunc depositū sit ex necessitate. si ergo fue-
rit depositū voluntariū tunc dat actio depositi ad simplū. **I**n glo. mixte
in si. Nota ex hac gl. q̄ ista interdita ne quid fiat in loco publico vel sacro
vel factū vel vt factū tollat. de quib^o notat in. l. §. p̄mo. ff. de interdic. et in
.l. p̄ma. ff. ne quid in loco sac. sunt rei p̄secutorie. et sic actiones in factū cō-
petentes p̄ eis sūt rei p̄secutorie. et est ratio qz interest cuiuslibet nedū solū
pontificū ecclesiā cōseruare in qua possit quilibet orare p̄ remissione p̄ccoz
suoz. vt in autent. vt li. ma. et autē. §. qz vero. coll. viij. et in. l. p̄ma. §. publicū
ius in sacris ff. de iusti. et iu. et ibi notat. q̄d em̄ ad iniuriā. et de dec^o religio-
nis

nis diuine omittit ad oim spectat iniuriā. vt in l. manicheos. C. de here. et
maniche. **I**n glo. adducto. in fi. Nota hanc glo. q̄ actio dicit̄ penal̄is tri/
bus modis. et p̄mo debet accipi in hoc tex. Extra glo. aduertendū q̄ hic fit
mentio de actione mutui depositi comodati &c. Unde aliqua p̄ ordinē circa
istas actiones restat dicendū. et p̄mo de actione ex mutuo. Pro quo sciē/
dū q̄ p̄ pecunia mutuata nō interueniente stipulatione dat̄ certi cōdictio
ex mutuo. Item certi cōdictio generalis eo q̄ certū est q̄ in ip̄a obligatiōe
deuocif. vt in Rca. ff. si cer. pe. Si aut̄ interuenit stipulatio in mutuo et in cō/
tinenti. dat̄ actio ex stipulatu. q̄z num̄eratio p̄sumit̄. facta causa implende sti/
pulationis. et hoc est quod voluit hic littera dū dicit vel in stipulatū. si aut̄
stipulatio interueniat ex interuallo tūc sunt duo. cōtract̄ et p̄m̄ nouat̄ per
scōm vel tacite vel expresse. vt in l. nec em̄. et ibi p̄ bar. ff. de noua. et de istis
actionib̄ et materia mutui vidim̄. s̄. quib̄ mo. re strahit̄ obligi. post p̄ncl.
Formatur aut̄ libell̄ sic in ista certi cōditione speciali ex mutuo. **C**oraz vo/
bis & dico q̄ alias d̄ d̄i et num̄erati ty cio. x. libras meoz denarioz ex cau/
sa mutui. quam quantitatē ip̄e tycius mihi denegat dare soluere restituere
minus iuste et indebite. quare peto ip̄m mihi d̄demnari ad dandum. solūz
dum vel restituendū mihi dictas decem libras. et de isto libello vide lacī
per Spe. in titulo de soluci. s̄. sequit̄. ver. est et tertia cōdictio. **I**tem nota
extra q̄ in ciuilibus non est opus exprimere locum et tempus nisi sit actio
que infamet. sed in criminali sic. de quo per bar. in l. prima. ff. de eden. et in l.
libelloz. ff. de accu. **S**c̄do dicit̄ hic de actione depositi. et de materia huī
tractus vidim̄. s̄. quib̄ modis re contrahit̄. obli. in s̄. preterea. et cōpetit
hec actio illi qui penes aliquē certā rem deposuit. vt sibi illa res restituatur
vt dicto s̄. preterea. **E**st aduertendū q̄ habem̄ triplicem actionem depositi
sc̄z directā que competit quando res voluntarie deposita fuit. et comperit
ad simplum ip̄i deponenti. **E**st et alia actio depositi. cōtraria que datur dei/
positario contra deponentē. p̄ expensis et sumptibus quos fecit in re custo/
dienda. **T**ertia est actio depositi penal̄is que competit quādo ex necessita/
te res deposita est. vt in istis casibus quatuor hic in ver. plane enumeratis
Et p̄m hoc etiaz potest tripliciter formari libellus. **N**am in actione directā
depositi formatur sic. **C**oraz vobis & dico q̄ deposui penes tycium in do/
mo sua vel in alio loco librum meum quem ip̄e gratis accepit in depositum
ad retinendum custodiendum restituendum eum. ip̄e tamen tycī sepe inter/
pellatus est ip̄m libz reddere et restituere recusauit. et recusat. q̄re peto ip̄m
tyciū d̄denari ad restituendū mihi libz meū. **P**robat̄ hec forma in. d. s̄. p̄tea
In straria aut̄ actiōe depositi formatur sic libell̄. **C**orā vob̄ & dico q̄ tycī
alias apud me deposuit equū suū gratis a me custodiendū. pro quo equo

retinendo

retinendo feci expensas vsq; ad quantitatem .x. librarum. nihilominus iste tycius
rehabuit equum suum et interpellatus recusauit et recusat mihi soluere dictam
quantitatem de .x. quare peto ipsum condemnari ad dandum et soluendum mihi
dictam quantitatem. Probat hec forma in .l. prima .§. si vero. et in .l. ei apud.
ff. de positi. In actione penali format sic libellus. Coram vobis et dico quod cum
alias de anno presenti in domo mea vel mihi contigua oriret incendium. de
posui apud tycium in domo sua de sua voluntate tales res tanti valoris sicut
communem estimationem per ipsum tycium custodiendas et saluandas. quas res
ipse tycius interpellatus restituere minus iuste et indebite recusauit et recu-
sat. quare peto ipsum condemnari ad restitutionem dictarum rerum hic depositarum
si confiteatur. et si negauerit peto ipsum condemnari ad restituendum dictas
res et ad penam dupli estimationis dictarum rerum. Hec forma probat per
hunc text. et per .l. primam .§. primo. ff. de positi. Et sic videtis quod procedit libellus
condicionalis. Simile notat per glo. in .l. cum tutores. C. locati. et in .l. non
ab re est. C. unde vi. de quo per Innocentium in .c. raynaldus. extra de testamenti.
Dicitur hic tertio de comodato. de materia istius contractus visum est. s.
qui mo. re contra. obligi. in .§. is cui. Et competit hec actio comodati directa
quando res est gratuite comodata ad certum usum et usus est completus
.l. in comodato .§. sicut. ff. commo. Et format sic libellus in hac actione. Co-
ram vobis et dico quod comodaui tycio equum meum gratis ut equitaret ad
Leodium quem equum ipse tenuit pro quatuor diebus infra quos comode po-
terat ire ad illum locum qui dies sunt elapsi. nihilominus adhuc ipse tycius illum
equum retinet et restituere recusat. quare peto ipsum condemnari ad restitutio-
nem dicti equi. Et probatur hec forma in dicto .§. sicut. et in .l. rebus .§. possum
ff. commo. Potest etiam dari actio comodati contraria que datur ei qui comoda-
tum accepit. Et format sic libellus in ea. Coram vobis et dico quod tycius comoda-
uit mihi talem rem in qua re ego feci tales expensas necessarias. quas
expensas ipse tycius minus iuste mihi soluere et restituere recusat. quare peto
ipsum condemnari ad restitutionem dictarum expensarum. Et probatur hec forma in
dicto .§. sicut. et dicto .§. possum. Et de hac actione et formatione libellorum
eius vide latius per Specul. in titulo de comodo .§. primo. Quarto dicitur hic
de actione mandati. et de materia istius actionis vidimus supra in titulo
mandati. Et format dupliciter libellus in hac actione. scilicet generaliter et spe-
cialiter sicut quod mandatum est generale vel speciale. ut in .l. si remuneratio .§. apud
iulianum. ff. mandati. Generaliter sic format libellus. Coram vobis et dico quod mandatum
mihi tycio ut gereret negocia mea in opido Rouaniensi. pro totum illud tempus quod erit
affuturum ad visitandum limia sancti Jacobi. quod mandatum tycius suscepit et gessit omnia
mea negocia pro vno anno quod incepit tali die et finiuit tali die. nihilominus ipse ty-
cius denegat mihi reddere rationes gestionis sue. quare peto ipsum mihi condemnari
ad reddendum

ad reddendū mihi rationes de omnib' administratis per eum et ad resti/
tutionem reliquaz. Simili modo formetur libellus in actione negotiorum
gestoz generali dūmodo non precesserit mandatum. vt in dicta. l. si remu/
nerandi. §. primo. Sed in speciali negotioz mandato sic formatur libellus.
Coram vobis ꝛ dico q' mandauit tycio vt emeret mihi talem librum pro
decem quod mandatū ipse suscepit. nihilominus ipse tycius non emit mihi
talem librum vel emit cariori precio. ratione cuius non emptionis vel emp/
tionis passus sum damna in viginti vel annū lucrū viginti. quare peto ipm
mihi condemnari ad dandum ꝛ soluendum mihi dicta viginti ratione mei
interesse. Probat'ur hec forma in. l. si procurator. §. mandati. ff. manda. pōe
etiā dari actio mandati contra. et in ea formatur libellus ad similitudinem
sicut in actione contraria depositi et contraria comodati mutatis mutandis. vt
in. l. si vero nō remunerandi. §. contrario. et. §. si mihi. ff. mandati. Dicitur vlti'
hic de actione pro socio. et de ista actione et eius contrariis satis visum est
supra in titulo pro socio. Pro quo dicendum q' actio pro socio datur in di/
uersis casibus et ad diuersos effectus. qñq' datur ad societatem contrariaz
implendam et pficiendā vt fiat cessio nominū. id est debitoz et collatio re/
rum in cōmuni s'm uentionem societatis. et ista actio statim nascitur cum
societas est inita. l. iij. in pñ. ff. pro socio. Et in ista actione sic formatur libel/
lus. Coram vobis ꝛ dico q' contraxi cum tycio societatem omnīū bonorum
vel certe negociationis qui tycius habet certas res sepatas vel certa bo/
na vel debita que nondum comunicauit. quare peto ipm condemnari vt
illas res seu bona vel debita conferat et in cōmunem societatem deponat.
Probat'ur hec forma in. l. prima in fi. et in. l. quinta. ff. pro socio Quandoq'
datur actio pro socio ad psonales prestantiones et ad impensas fruct' vel
dāna. vt in. l. p socio arbiter. §. pmo et in. l. si inter ffes. §. idē rñdit. ff. p socio
Et generaliter dat' vbiq' suadet equitas p societate expedienda. et da/
tur durante societate. vt est glo. in. l. tam diu. C. p socio. Et tunc sic forma'
libellus. Corā vobis ꝛ dico q' contraxi societate cū tycio in tali negociatiōe
et qua negociatione ipse tycius multa debita vel multos fructus leuauit af/
cendentes vsq' ad talem quantitā. atq' ego exposui p expensis huiusmo/
di negociatiōis tantā quantitā ipse tñ tycius huiusmodi debita et fruct'
nō vult mecū tribuere neq' mihi satisfacere de huiusmodi expensis p me
factis. q're peto dictū tycium cōdēnari ad tribuendū et diuidendū mecū hu/
iusmodi debita et fruct' atq' m' cōdēnari ad soluendū et dandū p'dictas ex/
pēsas p rata sua. Et hec forma pbat' in iurib' p. al. Qñ aut' dat' actio p
socio finita societate vtz vt rōes reddant' et reliq' assignent'. vt in. l. p socio
arbit. ff. p socio. Et tūc forma' sic libell' Corā vob' ꝛ. dico q' contraxi socie/
tē cū tycio vsq' ad. x. ānos. q. x. āni sūt elapsi et medio tpe ipse tici' gessit ne/
gocia hmoi societati. neq' adhuc rōez reddidit de hmoi negociatiōe. quaz
peto

peto ipm tyciu condemnari ad rationes reddendas et ad reliqua designant
da Probat ista forma in dicta. l. pro socio. et de formis istoz libelloz vide
Spe. in ty. de iudi. § generalia. Dicit ultimo in tex. de actione exempto ve
dito locato et ex ducto. de quib' actionib' dicā. j. eo. in § actionū.

De maleficijs vero pdite. Actionū descendentiū ex maleficijs
furti. quedaz mixte vt actio vi bonoz raptorū actio. l. aquilie et actio com
petens p relictis pñs locis retardata solutione vsqz ad vocationē in ius.
hoc dicit. **¶** Nota primo q actio furti est mre penalis. aut em agitur pro
furto manifesto et tunc agitur ad penā quadrupli. aut p furto non manife
sto. et tunc agitur ad penā dupli. nec in huiusmodi penis oputatur res ipa
nam pro ipa re furtiua oputit rei vendicatio. et oputitio furtiua et alia reme
dia de quib' dictū est. §. eo. in §. sic itaqz. **¶** Item nota in §. vi aut. q actio vi
bonoz raptorū est mixta. nam competit pro re sublata ad quadruplum in
qua pena oprehenditur res ipa. **¶** Item nota ibi. sed et legl. q actio legis
aquilie est mixta et hoc venit ex accedenti. nam ab inicio ipa est rei pfecto
ria. sed postea p inficiationē rei oputit in duplum. l. contra negantez. §. ad
.l. aquileam. **¶** Item nota ibi. sed interdū. q etiam actio legis aquilie pōt
etiam ab inicio esse mixta. puta quia res in qua damnū datum est in anno
retro plus valuit. et sic respectu maioris valoris retro dicitur penalis. **¶** Item
in §. item mixta. q differunt fraudulenter soluere relictum pio loco. et expec
tans quousqz voceit in ius talis tenetur in duplum illius relictū. §. omnes. §.
sed et illa. §. eo. **¶** In glo. prima in fi. In hac materia sic occlude. aut sum' in
materia que nullo casu est permessa vt in furto. et tunc magis punitur faci
ens palam qz clam. vt hic. et ideo vsurarius manifestus plus punit qz non
manifestus. vt in. c. quia in omnibus. extra de vsuris. **¶** Aut loquimur in his
que aliquo iure pmittunt. vt est otrahere tutozem cum pupillo. et tunc ma
gis punitur qui clam contrahit qz qui palam. nam qui clam contrahit pre
sumitur esse in mala fide. l. non existimo. ff. de administra. tutoz. faciunt no
tata per Barto. in. l. lucius. §. in testamento. ff. de legat. primo. **¶** In glo. cō
tinetur in fine. facit. l. aut facta. §. fiñ. ff. de penis. **¶** Et simile habemus in. l. bo
norarijs. ff. de actio. et obligl. **¶** In glo. distulerunt. ibi. vel sine iusta causa
Semper enim presumitur iusta causa differe nisi heres vel ipse grauatus p
bauerit iustam causam retardationis. licet alias qui dolum alleget dolum
probare debet. l. quotiens. §. dolo. ff. de probac. debet tamen grauato dari
aliquod spacū tēporis ad soluendū huiusmodi relictū. vt in. l. si quis filius
§. primo. ff. de coll. bo. **¶** In e. ibi. et fruct' rez restituunt. de hoc dic lat' in
.l. videat

l. vndeam in *pn. ff. de vfuris*. **I**n ea. glo. *ibi. l. si quis fugitiu* in *pn.* Sed
ibi loquitur quo ad viciu purgandu quod p penitentiam non purgatur. hic
aut quo ad penam purganda euitandi que tolli potest p penentia. hanc
tamen questionem intelligit Jo. fabri. q iste reus curret penam dupli ex co
fessione postea secuta si actor nitatur ex confessione ipsius rei. et ex illa velit p
bare relictum factum. sed si nitatur ex ipsius rei dilatione qui velit probare
relictum per testamentu vel testes. tunc grauatus tenetur ad dupluz illa di
lacione non obstante sua confessione postea secuta. vt. *7. eo. s. omnes. in ver.*
sed et illa. **I**n eadez *ibi. s. at ille. Melius facit. l. penult. ff. de his qui. vt in/*
dig. **I**n eadez glo. *ibi. l. si. in pn.* Si ergo velit dicere q ista pena habeat
locum in alijs relictis non pns locis ergo male dicit quia speciale est in his
legatis. vt. *s. dictum est in glo.* Sed contra non soluentem alia relictis sunt
pota remedia alia vt in autent. hoc ampli. **C.** de fidei. et in autent. licet
C. de epis. et cleri. **I**n eadem glo. in *fi.* Nota bene hanc glo. q non solum
in pena que applicatur fisco. qui non habet in bonis luat in corpe. vt notat
in *l. si quis id quod s. in seruo. ff. de iurisdic. om. iu.* sed etiam in pena que ap
plicatur parti. Sed intellige hic q iste dolose procrastinauit. nam pro simpli
ci. mora quis non punitur in corpore ar. *l. si procuratorem s. si ignorantes.*
In glo. in iudicio. *ibi. hec lex contradicit.* De hoc est casus in *s.*
omnes. in ver. sed illa. *7. eo.* **I**n ea. glo. *ibi. ad instar minorz.* Nota q eccle
sia et minor equiparant. vt notat in *l. si vt pponis. C. de rei vendi. et. l. ij. C.*
qn ex fac. tuto. quod est vez quo ad actione ocedendaz. no quo ad tepus
restitutionis ocedende. Hinc est q dicit q ecclesia equipatur minori facto
maiori. vt in *c. primo et. ij. extra de in inte. resti.* **I**n ea. glo. in *fi.* sed circa
hoc querit cui dicat relictuz si quis relinquat deo certu legatu. similiter cui
dicat relictu si relinquatur alicui sancto. Respondet q si relinquat deo di
citur relinqui ecclesie sui domicilij. Si aut dicatur relinqui alicui sancto. pu
ta sancto iacobo. tunc si est aliqua ecclesia in illo territorio que sic vocetur
illi censetur relictum. sed si non est in illo territorio censetur relictum maiori
ecclesie. et si sunt plures ecclesie eiusdem nominis pauperiori intelligitur relic
tum. vt in autent. de eccle. *ty. s. si quis in nomine. col. ix.* Dicit tamen barto.
in libro minoricaruz. q si relinquatur aliquid sancto iacobo et non sit talis
ecclesia in territorio poterit episcopus loci illud relictum capere et distri
buere in reuerentiam dei. de quo latius ibi per eum. Nota etiam ex hac gl.
vbi dicit administrator. q qn relinquit aliqd administratori alic' eccie in
telligit relictu eccie. idē sēnt gl. in *l. anua. s. ty. cia. ff. de anu. lega.* sed B venit
limitandu p. *c. requisisti. extra de testa. nisi relinquat a iuncta persona. qd*
manē censet relictū sacerdoti. de quo p bar. in. l. ciuib'. ff. de re. ou. et p sabiel.

In l. non plures. **C.** de sacrosan. eccle. vbi est notabilis glo. ad hoc. **Format**
aut libellus sic in hac actione et testamento p. relictis factis p. locis. **Coza**
vobis ic dico ego **Henricus** rector talis ecclesie. q. quoda seyus fecit testa
mentu in quo tyciu heredem instituit et ecclesie mee reliquit decem. qui ty
cius post mortem scij hereditate eius adiuit vel se in ea immiscuit. nihilomi
nus ipe tycius pdictu legatum soluere denegauit ac sine iusta causa soluere
retardauit quousqz sup illo legato soluendo cora vobis citatus esset. qua
re peto dictum tyciu condemnari mihi rectori antedictae ecclesie ad soluendu
mihi dicta decem. legata ecclesie mee atqz alia decem. p. pena p. ipm tyciu
incurta ex p. crastinatione et denegatione talis legati. **Probat** hec forma
hic in tex. et in s. omnis. in ver. sed illa. i. eod. **Extra glo.** videamus de trib.
alijs actionibus hic in tex. enumeratis vicz de actione furti vi bonoz rap.
et legis aquilie. **De materia** actionis furti vidimus. s. de obliga. que
ex delicto p. totum. et in hac actione format sic libellus. **Coram** vobis ic di
co q. tycius scienter et dolose subtraxit q. furatus fuit mihi talem rem tanti
valoris fm. comunem estimationem quam rem recepit asportauit et straxit
de tali loco contra meam voluntatem animo lucrandi. cu qua re anteqz ad lo
cu destinatu eaz portasset fuit a me visus et repertus. quare cum mea inter
lit dictam rem non fuisse surreptam sed potius ipam mihi saluam fuisse. pe
to ipm mihi condemnari ad dandum q. soluendu quadruplu ratione mei inesse
p. pena ab eo incurta p. dicto furto. **Probat** hec forma in. l. nec manifestu.
ff. de furt. et in s. nec manifestu. s. de obli. que ex delicto. **Et** hec forma p. credit
in libello etia actionis furti no manifesti. exceptis illis ver. cu qua re fuit rep
tus ic. et cludat ad pena dupli. **De istis libellis** vide **Spe.** in ty. de furtis
s. pmo ver. si aut vis agere. **Itē** de materia actionis vi bonoz rap. et de illo
delicto vidim⁹ in ty. de vi bo. rap. **Et** in hac actione format sic libell⁹ **Coza**
vobis ic dico q. de anno pnti et mense tali tycius armat⁹ accessit ad locuz
mee habitationis posite in tali loco. et ibi p. vim q. violentiam ablatiuam abstu
lit scienter et dolose rapuit mihi pnti q. videnti et assistenti talem rem meaz
tanti valoris fm. comunem estimationem et secū asportauit me inuito ad lo
cum quo voluit. quare peto ipm condemnari ad dandum et soluendu mihi
dictam rem si extet atqz triplum estimationis deberi ratione pene. et si non
extat ad quadruplum estimationis dicte rei sputata vera estimatione rei
in ipo quadruplo pro pena et eius nomine qua incurrit dictus tycius p.
rapina rei ante dicte. **Probat** hec forma in. l. pma. ff. vi bo. rap. et. s. vi bo.
rap. in pn. **Et** p. credit hec forma si agat p. ppria re actoris. **Et** si p. aliena
agat tuc dz actor cludē ad quadruplu sui interesse. vt in s. sane. et in s. in
hec. s. vi bonoz rap. de hac forma vide **Specu.** in titulo de raptoribus in

pncipio.

Incipio. Item de materia. l. aquilie visum est in titulo ad legē aquileā. Est tamen aduertendū q̄ habem⁹ triplicem actionem legis aquilie. scz directa que competit q̄n̄ damnū est datū de corpore in corpus. utilis q̄n̄ de non corpore in corpus. vel de corpore in non corpus. et subsidiaria que competit q̄n̄ agitur contra eum qui diligauit seruū meū misericordie causa. et tunc seruus meus aufugit vt. s. ad. l. aquilie. §. si. et ibi notat. In directa actione sic formatur libellus. Coram vobis it̄ dico q̄ tycius occidit seruū meū stichū de anno et mense presente qui seruus meus valuit hoc anno tali mense. xxx licet tpe mortis non valuerit nisi .x. ex qua occisione ego passus sum damnum in dicto seruo meo. quare peto ip̄m tyciū cōdemnari ad dandum et soluendū mihi dicta. xxx. ratione damni mihi facti quod si ip̄e negauerit occidisse dictum seruū. peto ip̄m cōdemnari in duplum dicti damni. Probatur hec forma in. l. ij. ff. ad legē aquileam. 7. l. contra negantē. C. ad. l. aquiliā. 7. in. §. si. s. ad. l. aquiliā. Simili modo formatur libellus in utili et subsidiaria mutatis mutandis. de quibus formis vide latius Spe. in titulo de iniur. et dāno dato §. primo.

Quedam actiones mixtam. Pro euidētia huius §. notandum. q̄ actio dicit̄ mixta trib⁹ modis et respectib⁹. Aliq̄n̄ dicit̄ mixta respectu rei et pene psequēde. vt. s. §. primo. Aliq̄n̄ dicit̄ mixta respectu nature actionis qz sapit naturā actōnis realis et psonalis. et ita possunt dici mixte iste tres actiones hic in text. enumerate. et etiā alie enumerate hic in glo. super ver. actio. Aliq̄n̄ dicitur actio mixta respectu actoris et rei qz in ea vterqz dicit̄ actor et reus. ita etiā iste tres actōes hic in text. enumerate p̄nt dici mixte. vt in. l. in trib⁹. ff. de iudi. Sic etiā interdictū vti possidet. p̄t dici mixtū. vt. §. de interdict. §. duplia. et hoc intendit iste §. actiones familie hirciscū. omuni diuidū. et finitiū regū. dicunt̄ mixte. eo q̄ partim sapiunt naturā realiū et partim psonaliū. atqz in eis vni potest adiudicari res alteri vero estimatio hoc dicit. ¶ Nota primo q̄ actio familie hirciscūde habz locū inter heredes pro hereditate diuidēda vt vnicuiqz debita portio assignet̄. l. p̄ma in p̄n. ff. fa. hirc. 7. in hac actiōe venit etiā si q̄o vn⁹ heredū p̄ dolum vel culpā in hēditate omiserit. vt. l. p̄ma §. optet. et §. si dolo. ff. fa. hirc. Et requirit̄ in ista actiōe q̄ agēs sit heres et si de hoc dubitat̄. p̄us debet discuti a iudice. alias nō daret̄ et hec actio. vt. l. p̄ma. et. l. si heredes §. quanqz. ff. fami. hirc. Itē nota q̄ actio omuni diuidendo habet locum inter plures heredes siue inter plures socios siue inter alios habentes res cōmunes pro omnibus rebus singularibus in quib⁹ ip̄i habent dominiū diuidēdi. nō aut̄ pro hereditate vli diuidēda. vt. l. p̄ma. ff. omu. diui. iūcta. l. p̄ hoc iudiciū in p̄n. e. ti. Et or̄nt actio fami. hirc.

familie hereticū de. omni diuidūdo et pro socio. Nam actio omni diuidūdo
petit p reb' singulis diuidendis p quib' tales hnt dominiū. Actio fa
milie hereticū de petit p hereditate diuidenda. Sed actio pro socio com
petit p rebus omnicandis nō omniū. vt notat in l. prima. ff. omni di
uidūdo. **I**tem nota q actio finiu regūdoz petit pro predijs rusticis tñ.
si est questio de finib' eoz vt fines debite apponant. vt. l. pma. ff. finiu regi.
et vt termini positi p dños agroz seruent. vt. l. eos. ff. finiu regū. et nō solū
cōpetit dño fundi sed etiā fructuario cōtra dñm ppietatis vicini loci. l. seo
et si loci. §. post lit. ff. finiu regū. Et quid debeat facere iudex in istis trib'
actionibus seu iudicijs. vide. §. de offi. iudi. in §. si familie. vsqz in fi. **I**n glo
familie hereticū. ibi. diuidende hereditatē. Nota hic quae hec actio dicit fami
lie hereticū de. Secūdo nota q familia capit hic p hereditate licet etiā habe
at alia plura significata vt. ff. de ver signi. l. pronūciatio. §. familia. **I**n ea
dem glo. ibi. §. sic itaqz. Nota hic quare actio familie hereticū dicit mixta quia
in ea veniunt et reales et psonales prestationes. nam in re omni in quali
bet eius particula quacūcūqz minima partē habeo iure meo. et partē iure
socij. que tñ partes magis iuris intellectu percipi possunt q oculis demon
strari. vt notat in l. meuius. §. duob'. de legat. ij. et sic respectu mei iuris ha
beo realem. respectu iuris socij habeo psonalē. Actio etiā p socio magis p
tinet ad psonales prestationes. l. prima. ff. omni diuidūdo. ad quā prestatio
nem hinc inde tenent socij. **I**tem nota ex hac glo. q in ista actione debita
etiā agere ad fructus quos pcepit alius socius meus p parte mihi debita
vt soluat meam partē mihi sic etiā possū agere vt soluat mihi partē suā de
expensis per me factis. Et etiā isto respectu ista actio pōt dici psonalis et ex
similib' causis actio omni diuidūdo et actio finiu regū. pōt dici mixta. fac
glo. pma. ff. finiu regū. **I**n eadem glo. ibi. C. de anna. excep. Nota q actio
familie hereticū. durat. xxx. annis qui anni incipiunt currere a die adite hē
ditatis s'm bal. butri. et Jo. fa. quia ab illo tpe res incipiūt esse omnes. vt
in §. idem iuris. §. de obli. que ex quasi cōtra. sed bar. aliter dicit. de quo la
tius in dicta. l. prima. **I**n eadem in fi. Nota vnde nascat ista actio sic etiā
dicit de actione omni diuidūdo et finiu regū. de quo latius notat in l. pri
ma. ff. finiu regū. et. l. si. C. si regū. **F**ormat aut sic libellus in ista actione. Co
ram vobis ic dico q tici' et ego sumus coheredes in tali hereditate nobis
obuenta ex tali testamento vel ab intestato p mortē talis cui successim' cō
liter vel inequaliter et dictā hereditatē possidem' et possidem' p indiuiso.
in qua omunione ampli' stare nolo. ipse tñ tycius denegat meū facere di
uisionem. atqz ipse tyci' fruct' et emolumenta dicte hereditatis pcepit pro
maiori parte qz ipm cōtingat et etiā ego feci certas expēsas vsqz ad tantā
quantitatē p rebus dicte hereditatis. quare peto p vos dñe iudex dictas
hereditatē.

hereditate diuidi et unicuique sua parte debitam adiudicari. ac adiudicatas
hinc inde tradi et dari atque cessiones hinc inde fieri ubi fieri debent necnon
fructus et emolumenta per dictum tycium ultra suam partem recepta mihi tradi et
assignari atque ipsum condemnari ad soluendum mihi expensas pro parte sua sibi
contingentes. Probat hec forma hic et in § si familie. de offi. iudi. et in l. p
ma. ff. fami. hirci. et in l. iij. C. fami. hirci. Et de hac forma vide Spe. in ti. de
iudi. § sequit. ver. item heredes. ubi non ita late format libellus. In glo. co
mune. in fi. de istis satis dictum est in notabilibus. Format aut libellus in acti
one communi diuidu. tali modo ad similitudinem familie hirci. actionis muta
tis mutandis sic. vicz. Coram vobis sic dico quod tycius et ego habemus rem com
munem per diuiso ex tali causa a qua communi ego separari volo atque illam
rem diuidere. ipse tamen tycius eam diuidere recusat. necnon ego expendi tantam
quantitatem in dicta re pro communi utilitate nostra. quam expensam pro parte fa
cere non poteram. quare peto dictam rem inter nos diuidi et unicuique parte
suam assignari atque ipsum condemnari ad dandum et soluendum mihi medietatem
dicte quantitatis ipsum tangentis de dicta expensa per me in dicta re facta.
Probat hec forma in l. pma § per hoc. ff. communi diuidu. Sed de hac for
ma vide Spe. in ti. de iudi. § sequit. iuxta fi. In glo. si. ibi. l. ij. in pnc. Nota
quod hec actio finium regum. appetit illis qui habent fundos rusticos etiguos. et
est questio de finibus ut fines distinguant. non autem habet locum pro confi
nibus distinguendis in prediis urbanis quia illa distinguuntur per parietes. ut
l. iij. § hoc iudiciu. ff. finium regl. Si autem ab vna parte sit predium rusticum et ab
alia urbanum predium tunc habet locum utilis actio finium regl. quod intellige
re termino. et haberet locum directa actio finium regl. ut dicta. l. ij. Et de mate
ria huius actionis vide hic latius per Jo. fab. Format aut libellus in hac acti
one diuersimode secundum diuersitates casuum. quoniam enim agit ut apponantur termini
qui primo non apparebant impositi. ut notat glo. in l. pma. ff. si. regl. quoniam autem
ut imponantur finium euulsi. quo casu euellentem potest iudex appetere criminaliter
punire. ut l. iij. § si dicat. ff. si. regl. et l. si ostiterit. C. si. regl. quoniam agit ut finium
qui erant indirecte positi ita quod vnus non poterat colere vel arare terram suam
quod alium impediatur vel intret in agrum alterius. nam tunc agit ut finium imponantur
tur melius. ut in l. ij. § si. ff. si. regl. quoniam agit ad personales prestationes et ad
interesse fructus et damna. ut l. iij. § in iudicio. et § se. ff. si. regl. de quibus omnibus
formis vide Spe. in ti. de iudi. in § sequit. in pnc. Et gratia exempli pone hic
vnam formam hoc modo. Coram vobis sic dico quod tycius habet in tali loco
agrum suum finem agro meo qui agri inter me et ipsum non sunt certis finibus
distincti vel antiqui termini vix possunt apparere vel sunt euulsi a flumine vel
ab homine. nihilominus ipse tycius resistit mihi ne dicti agri certis finibus ter
minent.

minent et distinguant vel ne fines reponant. quare peto q̄ dicti agri subhy
ciantur oculis vestris. dñe iudex vel oculis agrimessoꝝ per vos mittendi.
et per vos terminos diuisorios apponi vel reponi vel iam appositos nō ap
parentes renouari et in melius reformari. Probat hec forma in iuribus. s̄
allegi. ¶ In c. glo. ubi. l. si bonifidei. § primo. Nota. ex hac glo. q̄ petitio hec
reditatis dicitur actio mixta. sed non dicit mixta eo respectu sicut supiores
tres actiones. sed dicitur mixta quia uenit cum personalibus actionibus
et realibus in origine et effectu. In origine conuenit. quia sicut personales
actiones oriuntur ex contractu vel quasi. ita ista. vt. s̄. de obligi. que ex q̄si
contractus heres. Item sicut realis oritur. ex iure domini vel quasi quod actor
habet in re. vt in l. in rem. ff. de rei uedi. ita et hec datur de iure quod habu
it defunctus cū quo censent eadem psona. vt. l. cum heredes. ff. de ad. posses.
In effectu uenit cū istis. quia sicut psonalis dat̄ contra debitorem psonalis
obligatū. vt in §. sic itaqz. s̄. eo. ita et hec. vt notat̄ in l. vi. ff. de pe. here. ¶ Itē
sicut realis datur contra possidentē vel etiā detentatōrē. vt in l. officium. ff.
de rei ven. ita et hec datur contra possidentē p̄ hēde. vt. p̄ possessōrē. vt in l.
regulari. ff. de pe. here. De isto uide lati⁹ per bar. in dicta. l. si bonifidei. § p̄
mo. ¶ In eadem in. si. Itē autē actiones que hic enumerant̄ licet sunt acti
ones personales vt dicit glo. tamen uocant̄ in rem scripte s̄m Dy. vt nota
tur in l. iij. § est autē. ff. ad exhibendū ubi bona glo. et quare uocent̄ in rem
scripte et qualiter differant a psonalib⁹. uide lati⁹ per bar. in l. p̄ma. ff. de
interdic.

Omnes autē actiones vel in. hic ponitur quarta diuisio actō
nū. et hoc dicit. Actionū queoz
dantur ad simplū. vt est certi conditio ex mutuo. et regulariter omnes actio
nes descendentes ex contractib⁹. quedam dantur ad duplum vt furti nō ma
nifesti legis aquilie. depositi. in quatuor casib⁹. serui corrupti. et ex testamen
to p̄ relictis p̄his locis. quedam dantur ad triplum. vt conditio ex lege cō
petens contra inserentē maiorem sūmaz in libello q̄s debeat vt aduersariū
maiori solutione sportulaz oneret. quedam dantur ad quadruplum vt ac
tio furti manifesti. quod metus causa. de calumniantib⁹. et conditio. ex le
ge. competens contra executores litium plus debito exigētes. et nulla actio
exceedit quadruplum. hoc dicit. ¶ Nota ex hoc tex. ad quod semp̄ allegat̄.
q̄ nulla actio potest transcendere quadruplum. quod tamen plures recipit
limitationes vt uidebim⁹ hic in glo. sup̄ ver. actio. ¶ Itē nota ibi in simplū
q̄ actio ex stipulatu. opetit ad simplū tm̄. p̄ quo notandū q̄ ex stipulatiōe
nascunt̄ due actiones. aut em̄ quis stipulat̄ certū id est certā rem. et oritur
certi conditio. vt. l. si quis certū. ff. si cert. peta. aut stipulatur quis incertum.
et nasci

et nascit̄ actio ex stipulatu. vt. §. de ver. obli. in p̄nci. **Q**uid aut̄ dicat̄ certū
 et incertū habet̄ in. l. certū. ff. si certū pe. et in. l. vbi aut̄ nō apparet. p. totaz. l.
 ff. de ver. obli. **F**ormat̄ aut̄ libellus sic in certi conditione ex stipulatu. **C**orā
 vobis & dico q̄ stipulatus fui a tycio talem libz suū talis conditionis mihi
 dari ex tali causa precedente mea interrogatione. atq; ip̄e tycius in continen
 ti. pmisit mihi dare dictū libz suū ex causa dicta. nihilomin⁹ ip̄e tycius recu
 sa t mihi dare & tradere dictū libz. quare peto ip̄m condemnari ad dandū
 et tradendū dictū libz suū. **P**robat̄ hec forma in dicta l. si quis certum.
 et in. l. stipulationū quedā. ff. de ver. obli. et. §. de ver. obli. in p̄nci. de qua for
 ma vide latius **S**pe. in ty. de soluci. §. sequit̄. ver. si vero aliquis. **I**n actione
 aut̄ ex stipulatu que competit ad incertum puta si quis pmisit edificare do
 mū triplex est modus libellandi. **P**rim⁹ vt petatur simpliciter vt reus con
 demnet̄ ad factum. quod si recusat facere iudex habebit condemnare euz ad
 interesse. **S**cōs modus petendo simpliciter interesse. **T**ertius modus petē
 do conditionaliter reum condemnari ad factum. et si non fecerit condemnari ad
 interesse. vt notatur per bar. in. l. stipulationes non diuidunt̄. ff. de ver. ob.
 et ibi vide p̄ eum. **I**tem nota in ver. in duplum. que actiones competant
 ad duplum. nam hic enumerant̄ q̄nq; et de omnibus visum est. §. eodez in
 §. sequēs. et in §. item mixta preterq; de actione serui corrupti. **P**ro quo no
 tandū q̄ actio serui corrupti datur domino contra eum qui seruū vel ancillā
 domini dolo malo ex consilio vel persuasione deterioze fecit. vtz fugitiuū
 vel furem vel inobedientem vel luxuriosum et competit ad duplum estimā
 tionis ip̄ius serui. vt. l. prima in p̄ncipio cum. l. sequenti. ff. de seruo corru. q̄ si
 ille seruus corruptus aliquas res secum asportauerit tenetur etiaz persua
 dens ad duplum estimationis talium rez. vt hic et. l. in hoc iudicium. ff. de
 seruo corrupto. **S**i tamen seruus sit factus deterioz sed non ex dolo psua
 dentis tenetur persuadens non ista actione serui corrupti sed actione legis
 aquilie. vt. l. sed cōmodius. ff. de seruo corru. potest etiam persuadens dolo
 malo criminaliter puniri. vt in. l. meum. ff. de extraordi. cri. **A**liud tamē du
 plum non est tota pena sed in eo concipit̄ persecutio rei. vt. l. vt tm̄. §. in hoc
 ff. de seruo corrupto. **I**tem nota in ver. tripli. qui cōsuevit allegari p̄. §. et
 facit ad ea que notant̄ hic in glo. super ver. in libello que videbimus cū ea.
Item nota in ver. quadrupli. qui etiā cōsuevit allegari pro. §. que actiōes
 competant ad quadruplum. et hic enumerant̄ quatuor vtz actio furti ma
 nifesti de qua visum est. §. eodem in §. ex maleficijs. **I**tem actio quod metus
 causa. et actio de calūniatoribus & conditio ex lege que datur contra execu
 tores litium qui plus debito exigunt. et de istis tribus actionibus videbi
 mus cum glo. **I**tem nota in ver. sed furti. q̄ in actione furti et serui corru
 pti non est locus penitētie. de quo lacius dic vt in. l. qui ea mente. ff. de fur.

Itez

Item nota ibi. ac ille. q̄ pena que venit ratione negationis vel cōtumacie non dicitur venire ratione prime obligationis sed ex accedenti extrinseco. hinc est q̄ fideiubens p̄ malefatore de iudicato soluendo p̄ pena que ratione illius delicti imponit non tenetur ad penam que venit ratione negationis vel contumacie. de quo per bar. in. l. prima. ff. de in litem iuran. et in. l. fideiussoribus magistratuum. ff. de fideiussoribus. **I**tem nota in ver. sed et illa q̄ actio ex testamento competens p̄ relictis venerabilibus locis datur etiam p̄pter retardationē solutionis. de quo satis visum est. §. e. in. §. item mixta. **I**tem nota in ver. item actio. q̄ in actione quod metus causa non statim est pena commissa sed demū lata sententia super pena quadrupli vicq̄ ad quam sententiam reus habet facultatem restituendi rem p̄pter metum ablatam et euitandī penam vt hic et in. l. si cum exceptione. §. satis clementer ff. quod metus causa. **I**n glo. actio ibi. ex vtraq̄ parte. habet ergo locū q̄ ista regula quando agitur ad meram penam puta quando actor petit q̄ sibi abest et alteri non adest. **C**ontraria aut loquuntur quādo actor petebat quod sibi non abest licet alteri non assit fm̄ **Pe.** **I**n eadem ibi. sed certe duabus. dic et duab⁹ actionibus. nam vt hic in littera habeat locū oportet q̄ sit vna actio numero et q̄ eidem persone competat fm̄ **Pe.** **I**n eadē glo. ibi. non actio. dic q̄ ibi fit reuocatio in seruitutem officio iudicis. vt. **C.** de libe. et eorum libe. l. si. et ideo sequens solutio est verior. vicq̄ q̄ hic habetur respectus ad rem ibi non. quasi dicat glo. quando pena apponitur p̄ respectum ad rem seu rei estimationem tunc nunq̄ excedit quadruplum. sed si habeatur respectus ad punitionem delicti quia illa pena potest esse maior quadruplo. ita dicit glo. xij. q. ij. c. cum deuotissimā. **I**n eadem glo. in. **C.** de si. **C**onclude ergo ex hoc articulo sic ⁊ melius q̄ dicat glo. in. l. vnica. **C.** de senten. que pro eo quod interest. **O**mera pena competens vni virtute vni us actionis respectu ipsius rei non potest excedere quadruplum vt in iuris iam allegatis. quod tamen recipit talem distinctionem. aut est pena legalis et illa non potest excedere quadruplum vt hic in ver. quadrupli. aut est pena conuentionalis et tunc aut adijcitur per verba multiplicatiua. puta simpli dupli tripli et non potest excedere quadruplum vt hic et. l. si dicitur in p̄n. ff. de euictionibus. aut adijcitur per verba simplicia vt vnū duo tria et. et tunc aut adijcitur factio puta tu pmittis mihi facere domū sub pena. c. et tunc pōt excedere quadruplū vt in. §. alteri. §. de inuti. stipu. aut adijcitur dationi. et tunc aut dationi speciei vt pmittis mihi dare libꝛ sub pena. c. et itez pōt excedere quadruplū. vt l. lucius. ff. de acti emp. et in. l. sciendū ff. de euic. aut adijcitur dationi quantitati. vt pmittis mihi dare. x. sub pena. c. et tunc talis pena presumit adiecta in fraudē vsuraz. vt l. iulian⁹. §. iocem pinian⁹. ff. de ac. emp. et in. l. cum allegas. **C.** de vsu. et sic talis pena hodie non

non potest peti cum usure sint prohibite nisi in casibus notatis p Hosti. in sū
ma in titulo de usu. de isto articulo vide doc. in dicta. l. vnica. ¶ In glo. de
ducit in fin. Nota ex hac glo. q̄ patri pro filio corrupto vel filia corrupta
datur contra psuadentē utilis actio. et est ratio quia interest nostra animū
liberoꝝ nostroꝝ non corruꝑi. vt. l. vt tñ. s. primo. ff. de seruo cor. et fiet hoc
casu estimatio operaz officio iudicis ac etiā estimatio affectiōis delato p/
us iuramento patri super illa taxatione iudicis precedente vt ibi notat. fa
cit. s. vnde illud. et s. interdum. s. de obli. que ex delict. Et dicit Jo. fa. q̄ hec
actio daretur scolari contra socium eius qui eum persuasit vt inutiliter cō/
sumeret sua. nam si competit patri multo magis et filio quia ordinata cari
tas incipit a se ipsa. l. p̄ses. C. de serui. et aqua. quāq̄ contra istud videat̄
lex in re mandata. C. manda. quia vnusquisq̄ est legitimus administrator
reꝝ suaz. ¶ Formatur autem sic libellus in hac actione. Coram vobis x̄ di
co q̄ tycius dolo malo persuasit tali seruo meo atq̄ induxit ad furandum
mibi tales res tanti valoris s̄m omnem estimationem vel vt me contem/
neret non obediendo mihi vel vt fugeret a me vel esset amator meretricuz
vel eas sequeretur qui seruus prius erat bonus et fidelis atq̄ per illā psua
sionem factus est deterior in xxx. quare peto dictum tycium cōdemnari in
duplum deteriorationis dicti serui et ex officio vestro ip̄m cōdemnari in du
plum estimationis bonoꝝ mihi ablatoꝝ. Probatur hec forma in. l. prima.
et in. l. hoc iudicium. et in. l. vt tñ. s. estimatio. ff. de ser. cor. ¶ In filio aut̄ cor/
rupto vel in filia corrupta referas te ad estimationē operaz et affectiōis
non corporis quia liberum corpus non recipit estimationē. vt. l. si. ff. de his
qui deiece. vel effude. de isto vide Spe. in titulo de seruis non ordinandis
in. s. primo. ver. sed et serui. ¶ In glo. in libello. ibi. l. quotiēs. in quibus cau/
sis libellus sit offerendus. notatur in dicta autent. offeratur. et vide p̄ guil.
in speculo de libel. c̄cep. s. nunc dicendū est. vbi ponit. xlix. casus vbi libellus
non offertur. et dixi in tractatu actionū circa declarationem primi libelli in
generalibus. et etiam dixi qualiter sit libellus certificandus et quid debet
continere. de quo nota hic glo. ij. ¶ In eadem ibi. s. ne autem. qualiter tax/
antur salaria nuncioꝝ. etiam dicit glo. in autent. de iudicib. s. nullo. et s. dis
posita. q̄ pro quolibet miliari debet sumi numus siue bolandin. pōt tamē
dici s̄m Jo. fa. q̄ fiet taxatio habito respectu ad quantitātē petitam. et eti
am ad viam vt in dicto autent. Sed hodie de sportulis aut̄ iudicum asses
soꝝ aduocatoꝝ et p̄curatoꝝ. notatur in. c. statutū. de rescrip. in. vi. et dixi
aliquid in primo libello in tractatu de actionibus super ver. iudice et super
ver. expensis. ¶ In eadem ibi. quod vez puto. dic immo etiam hodie ha/
bet locum tripli in eo q̄ per dolum plus debito petit. vt hic et. eodē. s. pl.
scz vt punctat̄ in triplo expēsaz. sed si quis dolo petit atq̄ exigit cautionem
de pli

de pñi cadit de toto debito. vt in. l. vna. **C.** de plus peti. sed si non dolo pñi
petit sed ex temeritate tunc punitur solum in expensis. l. cum quem temere.
ff. de iudi. et de isto vide latius per barto. in dicta. l. vnica. **Et licet specula-**
tor non formet libellū in hac actione. tamen potest sic formari libellus. **Co-**
ram vobis ꝛ dico q̄ cū essem debitor tyçij in decem ip̄e tyçius pecñit a me
viginti ita q̄ p̄pter hoc fui oneratus ad soluendum maiores sportulas ex-
ecutori litis. quare peto cum ex dispositione legis ip̄e tyçius ceciderit in pe-
nam tripli ip̄m tyçium condemnari ad triplum estimatione sportularum per
me solutaz. **Probat**ur hec forma hic et in. s. quadrupli. ꝛ eodem. **In glo.**
metus in fi. **Nota** quando competat hec actio quod metus causa. naz cō-
petit quando compulsi per vim vel metum aliquem. vt tibi aliquam rem
vel pecuniam traderet. nam talis potest agere contra te vt illam reddas
actione quod metus causa q̄ si perseueres vsq̄ ad sententiam et non red-
das teneris ad quadrupluz. vt dicto. s. primo. **Format**ur autem libellus sic
in hac actione. **Co**ram vobis ꝛ dico q̄ tyçius hoc anno mense tali intulit
mibi vim et metum tali modo qui metus caderet in constantem vium. per
quam vim et metum compulsi me vendere et tradere talem librum meū mi-
ti valoris. quare peto ip̄m condemnari ad reddendum et restituendū mi-
hi dictum librum meū et de illo dolo repromittendū si liber sit factus detel-
rior. et in quantū cesset mihi restituere infra legitimum tempus peto ipsum
condemnari ad dandum et soluendum mihi quadruplum nomine pene vi-
goze contumacie per cum cōmisse ex non restituendo. **Probat**ur autem hec
forma hic et in. l. iij. **C.** quod metus causa. et in. l. metuz. s. volenti. et s. ex hoc
ff. quod metus causa. **De** ista materia vide latius per glo. et barto. in. l. si
cum exceptione. s. in hoc. ff. quod metus causa. et in **Spe.** in tit. de his que
vi metus ve causa gesta sunt. **In glo.** pecunia. in fi. **Nota** quando et cui
competit actio de calumniantib⁹. nam habet locum quando quis accepit
pecuniam causa calumnie ob impedimentū alteri faciendum vñ non facien-
dum et p̄pter accusationem intentandaz vel non intentandaz vel p̄pter ac-
tionem pecuniariaz intentandaz vel non intentandaz. vt in. l. prima in pñi.
s. primo. ff. de calumni. et infra annū competit ad quadruplū. in quo venit
rei persecutio. vt in. l. sed et preter q̄. ff. de calumni. et competit ei qui deoit
quid calumnie fieret vel non fieret. vt in. l. et generaliter. ff. de calūni. **Post**
annū vero competit ad simplū. vt in dicta. l. prima in pñi. **Et** formatur li-
bellus **Co**ram vobis ꝛ dico q̄ tyçius de anno presenti et mense tali recei-
pit a gayo tantam pecuniam vt institueret in iudicio ostra me falsam ꝛ ca-
lumniosaz accusationē de tali crimine de quo fui et sum innocens. quare cū
tyçius dictus incidit in penā quadrupli eius pecunie quam recepit ex dicta
causa

causa in peto ipsum condemnari ad dandum et soluendum mihi quadruplum pro pe-
na quam propterea incurrit. Probat hec forma in dicta. l. prima in pnci. va-
riatur tamen supra dicta forma secundum diuersitatem casuum. de quibus latius vide
Spe. in ti. de calum. ¶ In glo. quadruplum in fi. Nota quod conditio ex lege
datur ad quadruplum contra executores litiu maiorem sumam sportularum exi-
gentes quam debeant habere. ut hic et in s. hoc quoque precipimur. in autent. ut
litigantes iurent. coll. ix. Contra autem actorem plus petentem ut sic reus grauet
in solutione sportularum petit conditio ex lege ad triplum. ut. s. eo. s. tripli.
Et in hac actione formatur sic libellus. Coram vobis in dico quod cum **Jobes**
esset executor vel scultetus **Coloni.** et esset destinatus a scubinis **Coloniens.**
ut in bonis meis faceret executionem. pro qua executione facienda debeat
habere decem. nihilominus ipse **Jobes** recepit a me viginti. propter quam cau-
sam cecidit in penam quadrupli. quare peto ipsum condemnari ad soluendum et
dandum mihi quadruplum eius quod ultra debitum exegit. Probat hec for-
ma in iuribus prime all. Et hec pena secundum iura noua debet pro vna parte
applicari parti et pro alijs fisco secundum glo. hic. licet **Jo. fa.** dicat quod tota pena
debeat applicari parti. **Ista** tamen pena non habet locum in alijs qui ultra
taxam a lege recipiunt salaria secundum **Jo. fa.** tales tamen bene puniuntur extra
ordinem arbitrio iudicis. ut. l. illicitas. ff. de offi. presi. ¶ In glo. furti in fine
Nota quod inter virum et uxorem potest dari actio de seruo corrupto. sed tunc
datur ad simplum. et est ratio quia actio penalisa non datur inter virum et ux-
orem. ut. l. si. ff. de seruo cor. et ibi notatur. et hoc propter honorem matrimo-
nij. ut. l. ij. ff. rez amoz. ¶ In glo. si. in fi. de isto latius per bar. in dicta. l.
si cum exceptione. s. hoc autem potest tamen vtraque dici diffinitiuam. quia vtraque
diffinit rem. sed respectu solennitatum requisitarum in diffinitiuam. de quibus in
l. platam. C. de senten. et interlocu. om. iu. non dicitur diffinitiuam. et sic non
erit diffinitio prime sed a sententia. sed executio prime. ar. in simili de eo quod no-
tat **Inno.** in. c. sepe contingit. extra de appella. vitz an condemnatio expensarum
sit diffinitiuam vel non.

Actionum autem quedam bonafidei. Hic ponitur quita diuisio
et septem sunt actiones bonafidei hic numerate. subaudi et relique sunt stricti
iuris. vñ versus. **Empti** conducti mandati depositiqz. **Pignora** ciscunde co-
muni pro socioqz. **Dotis** et heredis tutele comoda gestor. **Prescriptis** ver-
bis cum estimat atqz pmutat. **Ista** bonafidei sunt stricti cetera iuris. ¶ Nota
que actiones dicuntur bonafidei. quia ille que hic enumerantur. Circa quod que-
ritur quod de actione ex testamento. **Bonafidei** quod est stricti iuris. sed h3 instar bo-
nafidei. ut. l. in minor. **C. ex** qui. cau. resti. in inte. est necess. et quia in hoc tex. fit
mentio

mētio de actōne ex empto vēdito locato et cōducto. videndū restat de libel
lis eaz. De materia autē vendicōis vel emptionis vīdū est. s. in ti de em. et
ven. dat aut actio ex empto emptori vt res empta sibi tradat. nō em requi
rit q̄ res empta efficiat emptoris. vt. l. p̄ma. et. l. ex empto in p̄n. ff. de actio
empti. Actio vero ex vendito opetit vēditozi ad p̄ciū sibi dandū. vt. d. l. ex
empto in p̄n. sup. ver. facē. et q̄re magis emptor tenet ad dandū q̄ vendi
tor. glo. in. d. l. ex empto ponit rōez. Et format sic libell' in actiōe ex empto.
Corā vobis ic̄ dico q̄ ego alias emi a ticio libz talē p̄ tāto p̄cio q̄d p̄ciū
sibi solui vt ad p̄ns offero et pat' sū solvere. nihilomin' ipe tyci' sepe inepel
lat' illū libz mihi tradere f̄cusauit et adhuc recusat. q̄re peto ex v̄ro officio
cū interrogari an velit libz tradē vel interesse. et si dixerit libz tradē velle
peto ip̄m cōdēnari ad tradendū et assignandū m̄ dictū libz ac me potioze
in possessione ei' faciendū. q̄d si neget tradere peto ip̄m cōdēnari ad inter
esse. q̄d estimo ad tantā quantitātē atq; ad fruct'. Probat' hec forma in. l.
p̄ma in p̄n. ff. de ac. em. et in. l. si q̄s ab alio. s. si. ff. de re iudi. et in. l. stipulatio
nes nō diuidūt. x. celsus. ff. de ver. obli. Pōt etiā alio modo formari libell'
de quo vide lati' p̄ glo. et bar. in. d. l. p̄ma. et p̄ spe. in ti. de empti. et ven. s. si
pus. Itē de materia locatōis et cōductiōis vidim'. s. in ti de loca. Et opet
tit actio ex locato locatozi ad om̄e id q̄d ē p̄standū p̄ cōductōzē. scz vt mer
ces soluat. et actio ex cōducto opetit cōductōzi cōtra locatōzē vt illud q̄d cō
uenit impleat. vt in. l. ij. ff. locati. Format' autē sic libell' in hac actiōe Corā
vobis ic̄ dico q̄ ego locaui alias ticio domū meā positā in tali loco ad vīū
habitādi p̄ trib' annis et hoc p̄ mercede. x. libz singulis trib' annis sol
uendaz tali tpe. quā domū tycius inhabitauit p̄ dictū tps. nihilomin' ipe
cessat et cessauit mihi solvere dictā mercedē licet sepius interpellat'. quare
peto ip̄m cōdēnari ad soluendū mihi dictā mercedēz debitā. Probat' hec
forma in. l. ij. et. l. p̄ses. ff. locati. de quo latius p̄ spe. in ti. de loca. s. postq̄
Dicit' vltorius in tex. de actiōe negociōz gestōz. Pro qua sciendū q̄ ac
tio negociōz gestōz est generalis sicut actio tutele et p̄ socio. l. p̄ socio ar
biter ff. p̄ socio. et sic actōz poterit generaliter petere et cōcludere put' dictū
est in actiōe mādātī et p̄ socio. vt. s. eo. s. sequens. Scdō sciendū q̄ odo
sunt genera negociōz q̄z quatuor noiant' p̄ glo. in. l. si pupilli. s. quid ergo
. ff. de nego. gesti. et quatuor ibi addunt' p̄ bar. vicz cura et sollicitudine geri
t' negociū. scdō re ip̄a. tertio ratihabitōe. q̄rto ip̄o gestu. q̄nto more ciuita
tatis. sexto naturali rōe. septimo ex v̄tute cōsequentie. octauo ex p̄ambula vo
lūtate. que declara vt ibi notat glo. et bar. et sic p̄m diuersitatē casuū optet
diuersimode libellare. Et grā exempli ponā vnā formā in actiōe negociōz
gestōz directā. nā due sūt scz directā et cōtraria. vt. s. de obli. q̄ ex q̄i cōtra
in p̄n. et ibi lati' vīdū est. Format' autē libell' sic. Corā vobis ic̄ dico q̄
vob'

duobus annis primis fuisset absens tyci sine aliquo mandato sed fractionali
vel amicali contemplatione seu dilectione ductus generaliter gessit et administra-
uit omnia negocia mea omnium rerum et bonorum meorum positorum in terra et iurisdic-
tione traiectens. ad quem tycium pervenerint redditus fructus et puenit talium et
talium rerum et aliarum in processu cause exprimerentur. ipse tamen tyci rones de auctoritate
redditis fructibus et puenitibus reddere recusavit mihi et adhuc recusat. que
peto ipsum condemnari ad reddendum mihi rones sue administrationis et ad resti-
tutionem et ad assignationem reliquorum ad manus eius pventorum atque condemnari
ad omne id in quo apparebit me damnatum ex malicia vel ex negligentia admi-
nistratore. Probat hec forma in l. ij. ff. de neg. gest. et per glo. in l. prima ff. de
eod. de qua forma vide latius in Spe. in tit. de iudi. §. generalia. d. sequitur. et per
bar. in l. prima et ij. ff. de neg. gest. Sequuntur alie actiones in tex. vitz manda-
ti depositi comodati et p socio. de quibus visum est. §. eo. §. sequens. Item familie hiri-
ciscunde et communi dividundo. de quibus visum est in §. quidem. §. eo. Restat igitur vi-
dere de actione tutelae pignoratitia pscriptis verbis et petitione hereditatis.
de quibus videbimus cum glo. ¶ In glo. bonafidei ibi §. videamus. Nota ex hac glo.
ad quod semper alii quod omnes actiones que in hoc §. non enumerantur dicuntur esse stri-
cti iuris. ¶ In ea. ibi. l. eleganter in p. Nota ex hac glo. quod dolus dans cam-
tractui bonafidei redditus ipsum contractum ipso iure nullum. licet secus sit in contrac-
tibus stricti iuris. de quo latius per bar. in dicta. l. eleganter. et per Cy. in l. ij. C. de
rescin. ven. et in. c. dilecti. extra de empti. et vendi. ¶ In ea. ibi. vel de condici-
one indebiti l. prima. Nota ex hac glo. quod in contractibus bonafidei ex mora ve-
niunt vsure sed in contractibus stricti iuris non veniunt vsure nisi vinculo stipula-
tionis. vt in l. quauis. et in l. bonafidei. C. de pac. nisi in casibus notatis in l.
etiā. ff. de vsuris. de quo latius notat in dicta. l. prima. C. de condi. indebi.
¶ In ea. glo. ibi. §. si actionum. Nota quod in contractibus bonafidei si peto quod non
est meum neque fuit meum veniunt fructus a tempore more. vt. l. videamus. §. ex ca-
cum. l. sequenti. ff. de usu. sed in stricti iuris veniunt fructus tamen a tempore litis con-
testationis vt in l. cum fundus. ff. si certum pe. de isto notat latius per bar. in l.
indebiti. ff. de condi. indebi. et in l. vinum. ff. si cer. pe. cum suis concoz ¶ In ea
dem ibi. l. prima in princ. Nota quod in obligationibus rem dari non succedit
obligatio ad interesse si contractus sint stricti iuris. secus si sint bonafidei.
vt in hac glo. Sed Job. fabri dicit §. istud non est verum quia in omnibus
obligationibus rem dari nunquam succedit obligatio ad interesse nisi in con-
tractibus innominatis. vt notat glo. in l. vnica. C. de sententijs qui pro eo
de quo latius vide ibi bar. ¶ In e. gl. ibi. l. si fundi. Illa lex non reperitur in mundo
Nota tamen ex ista glo. quod in actionibus bonafidei veniunt rupta et cesa si sint affi-
ra vel apposita ad perpetuam rei utilitatem. vt in l. fundus §. si rupta. ff. de act.
empti. sed ista non veniunt in contractibus stricti iuris Jo. fa. dicit quod ista glo. non
bene

bene dicit. qz etiā in cōtractib' stricti iuris veniunt ea de quibus verisimiliter
est cogitatu. vñ si quis pmittat mihi equū videf mihi pmittere frenum. vt
notat in l. ediles. §. pmo. ff. de edi. edic. et in l. cū quid. ff. li. cer. pe. ¶ In e. gl.
in fi. Nota ex omib' predictis quare isti cōtract' dicunt' bonafidei. nō enim
ideo dicunt' bonafidei. qz in eis requiraf bonafides que in alijs nō reqra.
sed ideo dicunt' bonafidei qz in eis magis exuberat bonafides iuxta natu/
ram cōtract' et hoc est ppter cōmunē vsū et maiore indigentia et frequen/
tia istoz cōtractuū fm De. qd non videf bene dictū. qz cōtract' mutui est fre
quentior omib' alijs. vt notat. §. quib' modis re. cōtra. obli. in pn. et tñ iste ē
stricti iuris. vñ melius est dicendū qz ideo magis exuberat bonafides qz
iudex latius et pinguius extendit officiu suū in istis qz in alijs. nam in istis
venit omne illud quod iudici fuerit visum bonū et equū vt. §. de ob. que ex
consensu. in §. fi. sed in cōtractib' stricti iuris solū venit id quod est expressum et
quaten' natura verboz interpretant' et sic dicunt' stricti iuris. qz stricta fit in
eis interpretatio. vt in l. quicqd astringende. ff. de ver. obli. 7 qualif fit in eis
strictior interpretatio hoc. §. vidim' in dicta glo. ¶ In glo. tutele in fi. Nota
qz vbi directe actōes sūt bonafidei. et cōtrarie sūt bonafidei. Sz querit' qd
de actione p tutele. dicendū qz illa est stricti iuris qz nō enumerat' hic. h3 tñ
silitudinē cū tutela q est bonafidei. qz in ista veniūt vsuē a tpe moē. l. 1. §. p/
tutele. ff. de eo q p tuto. se gesse. fm dy. et de materia tutelaz visū est. §. in
ty. de tutelis vsqz in fi. pmi libri. Cōpetit aut' hec actio tutele directa pupil/
lo cōtra tutorē finita tutela vt reddat rōez administratiōis sue et resarciat
ea que male gessit. l. etiā. C. si tutor vel curator. et §. fi. §. de atti. tutl. Tutori
aut' dat' cōtraria si aliqd de suo in administratiōe impendit. vt. §. de obli. q
ex quasi cōtrac. in §. tutores. Formaf aut' sic libell' in actione directa tutele
Corā vobis ic dico qz tyci' fuit tutor me' testamentari' vel legitim' vel da
tiu' q tyci' gessit negocia mea noie tutorio et administravit vel saltē gerē
et administrare debuit tot annis q tutela iā est finita pubertate mea supue
niēte vel ex alia causa. qre peto cū consensu et auctoritate curatoz mei ipm ty
ciū cōdenari ad reddendū rōez sue administratiōis 7 tutele p eū gesse 7 ad
restitucōez reliqz ad ei' man' puentoz. et ad omē id in quo apparebit me
dāmficatu ex malicia vel negligēti administratiōe. Probat' hec forma in l.
pma in pn. et §. ex officio. ff. de tute. et rō. distra. et p glo. in l. pma. ff. de edē.
Cōpetūt etiā alie actōes cōtra tutorē. de qz formis libelloz vide in spe. in
ti. de iudi. §. generalit'. §. seqt. vsqz in fi. ¶ In gl. pignozaticia in fi. Nota cui
def pignozaticia et de ei' materia vidim' in §. fi. §. q. mo. re cōtra. obli. For
maf at libell' sic in actōe pignozaticia directa Corā vob ic dico qz tali āno
mēse et die recepi a tycio. x. cā mutui p qb' obligavi sibi libz meū que sibi
tradidi retinēdū noie pignozis quibz dictaz qntitatē sibi restituerē quā qn
ciatam

titatem dicto tycio restitui vel sum paratus restituere et ad presens offero
depono et configno penes talem. nihilominus ipse tycius recusavit et recu-
sat restituere dictum librum meum. quare peto ipsum condemnari ad restitutionem
dicti libri mihi fiendo. Probatur hec forma in l. prima et in l. si rem. §. pro-
prie. §. si. ff. de pigno. actio. et in l. penult. C. de pigno. actio. In contraria
formatur libellus ad expensas. ut probatur in l. si necessarias. C. de pigno
actio. De istis formis vide in Spe. in titulo de pigno §. primo. ¶ In glo. com-
muni diuidundo in fi. Nota hic rationem quare actio finium regundorum non
est bonifidei. sed quia ista ratio non videtur concludere clare ideo Pe. po-
nit alias rationes videlicet quod ista actio finium regundorum non habet ali-
quam similitudinem cum contractu bonifidei sicut habet actio familie hir-
cundae et communi diuidundo que habent similitudinem cum societate. nam
ista finium regundorum magis ex separatione quam communiione habet suum princi-
pium. ¶ In glo. estimato in fi. Nota quid sit estimatio prescriptis verbis esti-
matoria seu que de estimato ponitur nam ipsa habet locum quando tradi-
di tibi rem vendendam adiecta certa estimatione puta trado tibi rem mea-
m vendendam quare estimo ad decem. et ideo reddo tibi rem vel decem et si
plus vendideris sit tuum. l. si tibi rem. ff. de prescriptis ver. vel etiam non adiecta
ut reddas mihi rem vel estimationem illius ut. l. gratuita. §. si in rem. ff. de pre-
scriptis ver. Secundo nota ad quem spectat periculum rei sic date ad vendendum
tunc est estimatio certa est expressa periculum est recipientis. si non est expressa
tunc est rogantis rem vendi vel tradi. et in dubio videtur contractus celebra-
tus gratia utriusque et sic accipiens tenetur solum de leui culpa. ut dicta. l. si gra-
tuitam. §. primo. et ita voluit glo. in l. prima. ff. de estima. ad l. 7. hoc ibi sequitur
de plenere per bar. ibi aliter dicat. et in l. si ut certo. §. nunc videndum. ff. de moda. vbi
estimatoria Coram vobis ita dico quod alias tradidi tycio librum meum vendendum
per decem. quibus estimavi dictum librum cum pacto quod debet mihi reddere dictum librum
vel dictam estimationem. et si plus vendit esset suum. quod tamen ipse tycius sepius interpella-
tus est cessat adimplere. quare peto ipsum condemnari ut predictum librum mihi integrum
reddat aut predictam estimationem. si si estimatio non fuerit taxata expressis tunc non
est necesse in libello exprimere certam quantitatem. Probatur hec forma in l. prima
in fi. ff. de esti. ac. §. 13. Jo. fa. dicat quod hic libellus alienatiuus non valet sine interro-
gatione precedente an liber sit venditus vel non. quod si non sit venditus operit solum
actio ad librum secundum eum. communis tamen practica illam alternatiuam petitionem ad-
mittit sine interrogatione precedente secundum notata per Inno. in c. constitutus. et
de integritate restit. et in c. cum contingat. extra de offi. delega. Et de forma huius li-
belli vi. Spe. in ti. de emp. et ut scio videndum. et de materia huius actiois vide
latius.

latius per bar. in dicta. l. nunc videndum. ¶ In glo. ex permutatione. ibi. l.
.ij. iij. et. iij. Nota q̄ actio prescriptis verbis competit in diuersis casibus.
et s̄m hoc diuersimode format̄ libell⁹ in ea. nam primo op̄t̄it ip̄is actio p̄
scriptis verbis estimatoria. et de ista satis dictum est iam. Sc̄do est actio
prescriptis verbis que datur ex contractu permutationis rez̄ hincinde. de
qua in. l. ex placito. C. de rez̄ permuta. Pro quo sciendum q̄ permutatio
est contractus innominatus quia non habet certum et conueniens nomen
sibi sicut habent ceteri contractus. nam verbum permutatio competit om̄i
bus contractibus vbi hincinde aliquid traditur. vt notatur in Rea. C. de
rez̄ permuta. et hec actio ex permutatione oritur ei qui impleuit ex parte sua
contra alium vt impleat pro parte sua. verbi gratia vt quis tradat rē qua
duenit tradere alias soluit interesse. vt notatur in. l. naturalis. §. ac cum do/
lo. ff. de prescrip. ver. Et in hac actione sic formatur libellus. **C**oram vobis
ē̄ dico q̄ conueni cum tycio permutare talem librum meum cum tali veste
sua quam permutationem ego adimpleui pro parte mea et sibi dedi librum
meum. nihilominus ip̄e tycius recusat mihi dare vestem suam quē admodū
conuenit. quare peto ip̄m condemnari ad dandum dictam vestem suam vel
alias peto ipsum condemnari ad interesse meum in processu declarandum.
Probatur hec forma in. l. prima. ff. de rez̄ permuta. et. l. prima. C. de rez̄
permuta. et de eadem forma videas in spe. in titulo de rez̄ permuta. §. vi
dendum. **A**uerte tamen q̄ ex permutatione competunt plures actiones
nam competit actio prescriptis verbis vt supra dictum est. **I**tem competit
condictio ob causam et illa datur ad repetendum datum si hoc eligat ac/
tor et tunc medium concludendi erit quia dedi tibi decem ex causa permuta/
tionis que causa non est secuta vel que causa te penitet. vt in. l. prima. C.
de rez̄ permuta. **I**tem potest dari actio ex stipulatu si stipulatio interuenierit
vt dicta. l. ex placito. **T**ertio potest dari actio prescriptis verbis ex pacto
de se nudo in continenti appposito iuxta contractum vestituz. quod pactum
parit nouam actionem ⁊ veterem informat. verbi gratia vendidi tibi librum
p. x. eo pacto vt vadās p̄ me romā. nā vt vadās romā op̄t̄it mihi actio
prescriptis verbis vt. l. iurifgentiū. §. quinimo. et ibi p̄ glo. et bar. ff. de pactis
et in. l. bonafidei. et in. l. petens. C. de pactis **Q**uarto competit actio prescri/
ptis verbis ex quasi contractib⁹ innominatis videlicet do vt des. do vt fa/
cias facio vt des et facio vt facias. de quibus in. l. naturales. ff. de prescrip.
ver. licet in contractu facio vt des detur actio de dolo videlicet quando fa/
ctum non est reiterabile vel michi aliquid abest et tibi nichil adest. vt cum
manumisi seruum vt dares decem. l. cum pponas. C. de dolo. et dicta. l. nat/
turales. §. quod si faciam. **S**ecus si aliquid tibi adest. vt cum liberaui te vt
dares mihi aliquid. nam tunc datur prescriptis verbis. l. cum mota. C. de
transac

transac. 7. l. solet. ff. de prescripti. verbis. Quinto daf actio p̄scriptis verbis
vbicūq; incertū est de nomine contractus siue factū sit certum siue incertū vt
colligitur ex exemplis in l. p̄ma. ff. de p̄scrip. verbis. facit. l. prima ff. de estima
acti. et notat p̄ bar. in l. p̄ma. ff. de iudic. ex lege. verbi gratia do tibi molen
dinū meū p̄ anno vt tu facias nouas molas. nam hic cōpetit actio p̄scrip
tis verbis qz non habem⁹ certū contractum sic nominatū. prime autē due acti
ones p̄scriptis verbis sūt bonafidei. et relique alie sunt stricti iuris. **In**
eadem glo. ibi. condicionē bonafidei. Nota qd actio p̄scrip. ver. potest ocu
rere cum actione in factū. licet actio in factū sit generalior. de quo latius in
Rca. ff. de presc. ver. Nota sc̄do quatuor esse genera actionū in factū et qd
actio in factū est stricti iuris et qd vidim⁹ aliā glo. in §. si. de interdic. et de
isto p̄ Ty. in l. lex placito. C. de re. p̄mu. **In** glo. peticio in si. Nota cōtra
quē dēf. peticio hereditatis. nam peticio hereditatis est quedam actio que
competit vero heredi contra possidentem rem hereditariam vel hereditatez
pro herede vel possessore. et cōpetit taz p̄ rebus corp̄alib⁹ q̄ incorporab⁹
l. etiam §. si. ff. de peti. heredi. Quis autē dicatur possidere pro herede et q̄s
pro possessore vide. de interdic. in §. pro herede. Et in hac actiōe sic forma
tur libellus. Coram vobis ū dico qd gayus decessit cuius hereditas imme
diatē ad me spectat vel ex testamento vel ab intestato. nihilomin⁹ tycius te
net et possidet sine aliquo iusto titulo omnes res vel tales 7 tales res here
ditarias que remanserūt post mortem gayi in eius hereditate quas ip̄e ty
cius recusauit et recusat mihi remittere et relaxare. quare peto me declara
ri fuisse heredē gayi seu eius hereditatē ad me spectare in parte vel in totū
et relaxandū dictas res cū fructib⁹ p̄ceptis et p̄cipiendis. **Probat** hec for
ma in l. iij. et. l. licet. ff. de pet. heredi. licet glo. in l. prima. ff. de eden. dicat qd
debet dicere peto hereditatem qz sum heres. sed p̄ma forma melior est. Et
de forma libelli in hac actione vide in **Epe.** in titulo de iudi. §. primo.

Fuerat antea et rei. Licet iste §. sit sūmat⁹ cum precedentī in genere
que olim p̄ dote dabat. hodie est transfusa in actionē ex stipulatu cū omni
suo iure. que actio est privilegiata respectu ypothecę et prioritatis p̄latio
nis. hoc dicit. Et p̄mittendū qd olim tam viro pro dote petenda q̄ vxor/
ri pro dote repetenda cōpetebant due actiones. scz rei vxoria et actio ex sti
pulatu que habebant inuicem conuenientias et differentias vt notat in l.
pnica in p̄nci. et in glo. Rca. C. de rei vxor. acti. Imperator tamen rescauit
illā actionem rei vxoria et attribuit omnem vim actioni ex stipulati vt hic
et dicta

et dicta. l. vnica. in pn. **¶** Nota primo q̄ actio subrogata in locum alterius
actiōis sapit naturam eius in locum cuius subrogatur. de quo plene dispu-
tati in repetitione. l. stipulationes nō diuidunt. ff. de ver. obli. **¶** Itē nota
ibi. s̄ et tacitā. q̄ mulier in repetitione dotis est maxime p̄uilegiata. naz ha-
bet tacitam ypothecam in bonis viri pro dote repetenda et p̄ferē omni-
bus alijs creditorib⁹. facit. l. assiduis. C. qui poti. in pigno. habeant et qui-
bus creditoribus p̄feratur videbimus in glo. super ver. creditoribus. **¶**
Itē nota in fi. huius tex. q̄ p̄uilegium vni c̄cessum non transgredit̄ na-
turam eius. de quo in. l. qui tale. ff. solu. matri. **¶** In glo. transulim⁹. ibi vel
eius patri. Nota hic cui competit ista actio quia competit viro et mulieri et
patri eius. quando aut̄ actio hec competit notat̄ plene in. l. ij. post principl.
ff. solu. matri. **¶** In eadem glo. in fi. Nota hic aliqua specialia in hac actio-
ne ex stipulatu. Primo quia semp̄ fingit̄ stipulatio i. terposita licet nō inter-
uenerit. Sec̄do qz fingit̄ semp̄ ista stipulatio valida licet sit inutiliter c̄cepta
vt in dicta. l. vnica. s̄ primo. **¶** Itē nota tertio q̄ ista actio est bonef. dei li-
cet alias actio ex stipulatu est stricti iuris. vt in glo. sequēti. Quarto qz ista
actio ex stipulatu dat̄ etiā ad dotē certā licet alias p̄ eo qd̄ est certū in stu-
pulatione deē c̄dictio certi. ff. si cer. pe. l. si quis. Quintū speciale qz ei est an-
nexa tacita ypotheca id est obligatio pignoratitia quā vxor in bonis viri
p̄ dote repetenda habet. vt hic et dicta. l. assiduis. sic etiā marit⁹ habet ta-
citā ypothecā in bonis vxoris p̄ dote danda vt hic in glo. sup. ver. ypothe-
cam. Est tñ differentia inter ypothecā vxoris et mariti. quia ypotheca vx-
oris habet p̄uilegiū p̄lationis id est est p̄uilegiata vt p̄ferat̄ omnibus
creditorib⁹ priorib⁹ habentib⁹ tacitaz ypothecā in bonis mariti vt hic in
tex. singulari in ver. p̄ferri. facit. l. prima. C. de p̄uile. dot. et dicta. l. assiduis.
is. nō aut̄ p̄ferē priorib⁹ creditorib⁹ habentib⁹ ypothecaz exp̄ressā vt hic in
glo. sup. ver. creditorib⁹ ibi tertia est opinio. sed tacita ypotheca mariti nō
p̄ferē omnib⁹ creditorib⁹ vxoris. vt in dicta. l. vnica. s̄ primo. C. de rei vxor.
actio. in ver. vtroqz latere et in glo. rē. Et ē ratio differētie qz hoc p̄uilegiū
p̄lationis est specialiter introductū p̄pter mulieres vt hic et dicta. l. assiduis.
¶ In glo. cū ip̄a ibi. l. fi. in fi. Nota ex hac glo. q̄ hoc p̄uilegium p̄lationis
dat̄ soli mulieri et nō transit ad eius heredes nisi essent ei⁹ filij. de quo in. l.
etiā. ff. solu. matri. et in dicta. l. assiduis. in glo. super ver. maritati in quinta
solutione. **¶** In eadem glo. ibi col. vj. Nota ex hac glo. qñ potest dos repe-
ti quia regulariter soluto matrimonio. de quo latius in. l. ij. in principl. et in
. l. si constante in pncl. ff. soluto matri. Sec̄do nota qui possunt dotē repetere
qz si pater dedit ip̄e repetit eam. extraneus aut̄ si dedit dotez nō pōt repe-
tere nisi fuerit pact⁹ de dote sibi reddenda. vt dicta. l. vnica. s̄ accedit. Itē
vxor pōt repetē dotē. vt dicta. l. ij. s̄ si. et in hoc tex. **¶** In e. in fi. Nō ex fi. h⁹
glo.

glo. q̄ hoc p̄uilegiū p̄lationis op̄etit etiā patri. quod est v̄ez s̄m Salic.
in dicta. l. vnica. s̄ p̄mo. viuente filia. secus ea mortua. q̄ tunc cessat causa
p̄uilegiū ergo et p̄uilegiū. vt notat in. l. ij. in glo. si. ad. fi. C. de episc. et cle.
Item istud v̄ez est s̄m Angl. in dicta. l. vnica. si pater experitur om̄ni noie
secus si p̄prio nomine. Multa aut̄ alia sunt p̄uilegia dotis. de quibus p̄ bar
in. l. prima. ff. solu. matr. Et in spe. in ty. de dona. inter v̄ix et v̄ro. s̄ formati.
iuxta si. vbi enumerant. xxiij. p̄uilegia dotis Et libellus in hac actione di
uersimode formari potest s̄m diuersitatem casuū. q̄nq̄ em̄. pater dat dotez
p̄ filia q̄nq̄ ip̄e vir constituit dotem v̄rozi. de quo per bar. in. l. si diuortio. ff.
solu. matr. q̄nq̄ extraneus dat dotem. vt dicta. l. vnica. s̄ accedit. q̄nq̄ aut̄
mulier expresse dat dotem. vt in glo. singulari in. l. mulier dotem ff. de iure
dori. que dicit q̄ mulier tacite videtur om̄ia bona sua dare. in dotem s̄m
Aristotilē in topic. de quo per bar. in quadaz sua disputatione que incipit
mulier habens amplum patrimonium &c. q̄nq̄ aut̄ repetit̄ dos constante
matrimonio. vt in certis casibus notatis in. l. ij. in. gl. ij. ff. sol. matr. quādoq̄
aut̄ regulariter repetitur dos soluto matrimonio. et in hoc vltimo casu sic
formatur libellus. **C**orā vobis &c. dico q̄ ego k̄aterina de dorsten alias cō
trari matrimoniū cū quodā frederico de dāmone. qui fredericus recepit a
me vel a patre meo vel a tali extraneo nomine dotis pro matrimonio con
tracto inter nos tantaz quantitatē pecunie vel talem fundū inestimātū. q̄
matrimoniū inter nos est dissolutū iam āno elapso p̄ mortē frederici quon
dam mariti mei. cui frederico successit Johannes de bassia qui Johannes
predictam quantitatem vel fundum mihi restituere denegauit et denegat
quare peto ip̄m adēmnari ad dandum et soluentū mihi dictam quantita
tem pecunie. vel ip̄m fundum cum interesse meo atq̄ cum fructib⁹ &c. **P**ro/
batur hec forma in. l. ij. in p̄n. ff. solu. matr. et. l. prima et si. C. solu. matr. de
hac forma vide **S**pe. in ti. de dona. inter vi et v̄ro. s̄ formati. ver. porro.

In bonafidei aut̄ iudicijs. Hodie in om̄ib⁹ actionib⁹ taz bone
fidei q̄ in stricti iuris admittit̄ op̄en
satio excepta actione depositi. hoc dicit. Et premittendū. q̄ olim erat diffe/
rentia in modo et qualitate p̄ponendi exceptionē inter actionē bonafidei q̄
stricti iuris. q̄ in actionib⁹ bonafidei opponebat̄ exceptio op̄ensationis di
recto p̄ quā tollebat̄ p̄ma actio directo ip̄o iure vsq̄ ad occurrentē quāntita
tem sicut etiā hodie vt sentit hic glo. sup. ver. ip̄o iure. sed in actionib⁹ stricti
iuris opponebat̄ exceptio doli. p̄ quā nō tollebat̄ ip̄o iure actio sed ope ex/
ceptiōis. Magni aut̄ effect⁹ ē an tollat̄ actio ip̄o iure. an ope exceptiōis. vt
notat̄ in. l. marcellus. ff. de regl. iur. et in. l. si vnus. s̄ pactus. ff. de pac. hodie
vero in om̄ib⁹ actionibus potest opponi exceptio cōpensationis et tollit̄
p̄ma actio ip̄o iure. vt hic et. l. si. C. de cōpensa. excepta actiōe depositi. p̄t
tamē

tamen etiā adhuc hodie opponi exceptio doli generalis vt voluit hec glo.
sup d. ipō iure in fi. Nota ex hoc tex. ibi. libera potestas. q̄ libera potestas
data alicui restringit̄ ad ea que sūt de bono et equo. hinc est q̄ si iudici de
tur libera potestas nō intelligit̄ sibi data pot̄as q̄ inique iudicet. de quo la-
cius per bar. in. l. filiussa. ff. de donat. notat̄ in de. sepe. de ver. signi. p̄. Imo
in. c. cū dilectus. extra de rescrip. ¶ Item nota in fi. hui⁹ tex. rationē. quare
in actione depositi nō admittit̄ compensatio quē admodū in ceteris actionib⁹
ne sub pretextu compensationis quis fraude petitione rez depositaz. et nō
est mix. quare depositari⁹ nō pōt vti compensatione qz ip̄e solum tenet̄ de do-
lo. et sic magis potest grauari q̄z ali⁹. ar. l. eum qui. ff. de iure iuran. ¶ In glo
aperto. ibi. l. si creditor. §. p̄mo. Nota ex hac glo. in quibus rebus admittit̄
compensatio quia in his que recipiunt functionē admittit̄ compensatio et nō in
alijs rebus. et sic de specie ad speciem vel de specie ad quantitatem nō admitti-
tur compensatio. qz vnū non fungitur vice alterius. l. si conuenit. ff. de pigno
acti. l. si nō sorte. §. centū. ff. de adi. in debi. l. quod dicit̄. ff. de impens. qd̄ vlti-
mū vez nū specie pempta deueniret̄ ad estimationē. quia hoc casu bñ ad-
mittit̄ compensatio de specie ad quantitatem. et sic dicim⁹ q̄ in reali actione ad-
mittit̄ compensatio. et hoc est quod sequit̄ in glo. ¶ In ea glo. ibi. §. sed si vno
Nota q̄ si debes mihi hoiez in genere. et similiter ego sim tibi obligat⁹ ad
hominē in genere q̄ admittit̄ compensatio. quod est vez q̄n genera sunt paris
estimationis. qz in quolibet debet̄ mediocriter. vt. l. legato generaliter. ff. de
legat. p̄mo. Sed si genera hincinde non sint. parz estimationis. vt si debes
mihi bouē in genere. et ego debeo tibi hominē in genere tunc nō admittit̄
compensatio. quia he res nō recipiūt functionē. vt in. l. prima. §. itez si cū me
. ff. si pars here. pe. et. l. qui militabit. ff. de here. insti. ¶ Item nota ex ista gl.
q̄ dum quantitas debet̄ vt species tunc de quantitate ad speciem non fit cō-
pensatio. vt. l. si creditor. §. primo. ff. de pecu. nam idem iudicat̄ de quantita-
te debita in specie quod de specie. l. plane. §. p̄mo. ff. de legat. p̄mo. licz doct̄.
citramon. et bar. tenuerūt contrariū. vt. l. cū fund⁹. §. cū seruū tuū impudēs
. ff. si cer. pe. p. l. in mimis. ff. de in litez iuran. ¶ In ea glo. in fi. Nota ex hac
gl. q̄ ad hoc vt compensatio habeat locū requirit̄ q̄ debitū sit hincinde liq̄
dū vel saltē de primo liquidandū. vt. l. si. §. de compensa. Dicit̄ autē de
primo liquidandū arbitrio iudicis. vt in glo. dicit̄. l. si. Bar. tamen in. l. of-
ferē. §. qui cōpensationē. ff. de iure fisci. dicit̄ q̄ tantū tempus datur ad liqui-
dandū. quantū ad soluendū. quia cōpensatio vim solutionis obtinet. fallit
in cōpensatione opposita fisco vbi oportet infra duos menses liquidat̄ de-
bitū. vt dicto §. qui cōpensationē. ¶ Item nota ex fi. hui⁹ glo. sup ver. ap̄o
q̄ nō admittit̄ cōpensatio nisi quis fateatur debitū. nam si quis neget debi-
tum postea cōuincat̄ p̄ testes vel alias pbationes tunc nō poterit opponē
cōpen/

cōpensatiōē. de q̄ clarī p̄ glo. in. l. nemo ex his. ff. de reg. iur. de q̄ dic latī
 per Cy. in. d. l. si. C. de pensā. **I**n glo. ip̄o iure ibi. l. i. in. si. Nota q̄ ad
 hoc vt iudex debeat facere cōpensatiōē requirit q̄ eā opponat ouent̄. silez
 glo. bēs in. l. si cōstat in. si. C. de cōpensā. et in. l. si q̄o. ff. de pensā. Fallit
 hoc in aliq̄bus casib⁹ nōtis in. d. l. si cōstat vbi nō requirit q̄ opponat cōpē/
 satio ab hoie. p̄mo in delictis nā paria delicta mutua cōpensatiōē tollūt
 vt in. l. si abo. §. q̄tiēs. ff. de cōpensā. de quo p̄ dy. in re. iur. in pari et per
 bar. in. l. viro. et. l. cū mulier. ff. solu. m̄ri. de alijs casib⁹ vide in glo. d. l. si cō
 stat. **I**n glo. alias ibi **T**re officiū iudicis **N**ō ex hac glo. q̄ q̄n q̄s cōue
 nitur ex officio iudicis. admittit cōpensatiōē. p̄ quo ē casus in. l. etiā. C. de
 cōpensā. et ibi p̄ bar. **C**ōtrariū videbat qz qd̄ offitio iudicis debet non
 est in obligatione. l. si p̄ collusionē. ff. de ac. ēpti. **I**n gl. depositi in. si. **N**ō
 ex hac glo. casus in q̄bus nō admittit cōpensatiōē. p̄m⁹ ē si debita sit spēs
 nā spēs ad spētē. vel spēs ad q̄ntitatē et ecōuerso nō sit cōpensatiō vt. s.
 dictū est. sc̄ds casus si quātitas sit debita vt spēs qz tūc iudicat de q̄nti/
 tate. tāq̄ de spētē vt. d. l. plane. §. i. vt si certū corp⁹ nūmoz alicui relinq̄
 tur pluries in testō non videt duplicatū legatū qz tale legatū sile est fun
 do legato vt ibi dicit. tertio casus in actiōe depositi etiam si quātitas vt
 quātitas sit deposita vt in p̄n⁹ hui⁹ glo. q̄rtus in eo qui p̄ violentiā rē ab
 stulit vt in. l. si. in. si. C. de open. q̄ntus cōtra fiscū in casib⁹ notat. in. l. offer
 tur. §. q̄ cōpensatiōē. ff. iure fisco. sext⁹ ē in admistratore q̄ fraudauit pub/
 licā annonā scz vt victualia nō veniret vt. l. ob negociū. ff. de open.

Præterea quædam actiones. **A**ctiones tā reales q̄z perso/
 nales in rem tñ sc̄pte q̄ dant̄
 ad restituēdū vel exhibendū vel soluēdū in loco ouento vel noxe deden
 dum sūt arbitrarie. qz arbitrio iudicis sit cōdemnatio put estimauēit ne
 gotio de quo agit expedire hoc dicit. **N**ō p̄mo q̄ actiones dicunt̄ arbi/
 trarie. qz ille que dependēt ex arbitrio iudicis. p̄ quo nōndū q̄ actōes ar
 bitrarie sūt in q̄duplici genē. p̄mo alique dicunt̄ arbitrarie ex nat̄a acti/
 onis quē admodū sūt omnes actiones bone fidei. in q̄bus arbitriū iudicis
 pingui⁹ se extendit q̄z in alijs de q̄bus dictū est. s. e. §. actionū. et de istis
 arbitrio. si quis non restituat vel exhibeat p̄m iussū iudicis. nā tūc iudex
 poterit arbitrio suo deferre iuramentū in litē vt hic. et notat̄ in. l. in acti/
 bus. ff. de in litē iurā. tertio aliq̄ dicunt̄ arbitrarie eo q̄ non sit solutio
 in loco destinato. s̄ in alio loco. nā tūc habet̄ cōsideratio ad inesse actō/
 ris et rei. arbitrio iudicis. vt. l. ij. et. l. nō utiq̄. §. **N**ūc de officio. ff. de eo qd̄
 tertio loco. q̄rto dicunt̄ arbitrarie p̄pter q̄litatē cōdemnatiōis rei vel no
 xaliē siende id ē vt soluat̄ noxa id ē damnū. vel q̄s det aial p̄ noxa vt. l.
 ij. et. l. in delictis. ff. de noxa. et de istis trib⁹ vltis mōis tractat̄ b̄ de arb/
 trarijs

trarijs. Scdo nō q̄ aliq̄ sūt actiōes arbitrarie in rē. aliq̄ psonales in rē
sūt publiciana fūiana et q̄si seruiana. de q̄b' dcm ē. s. e. s. alie et. s. Itē ser-
uiana. psonales sūt q̄d met' cā de q̄b' dcm ē. s. s. oēs itē actio. Itē d' do-
lo malo. Itē actio in sc̄m de eo q̄d certo loco. Itē actio ad exhibēdū. de
quib' t̄bus h' dicef. Sūt et. alie arbitrarie siles de q̄b' h' in glo. sup. vbo
silib'. In gl. arbitrarie in fi. Nō ex glo q̄ iste actiōes arbitrarie de q̄b'
in hoc tex. sūt stricti iur. q̄ nō bōefidei. vñ iste actiōes magl. vocant' arbi-
trarie q̄ bōne fidei actiōes vt voluit gl. sequēs. et h' id qz in actiōib' bō-
nefidei ex nat'a actiōnuz venit q̄d iudex de nccitate hēt supplē et puidē
omē id. q̄d sibi videt bonū et equū. vt circa accessiones et alia vt. s. e. s.
in bōe fidei. Sz in istis stricti iur. actiōib' nō necessitat' iudex ad h' nisi vel
lit. et hoc etiā sc̄tit gl. fi. ad fi. Vñ iste dicunt' arbitrarie qz ex mero officio
iudic' vel arbitro dependēt in. l. actiōib'. ff. de in litē iur. añ. In gl. de do-
lo malo in fi. Nō ex gl. q̄re actio de dolo dicit' arbitraria qz in illa si dol'
nō possit rē restituē iurāt' extra eū in litē arbitrio iudicis taxādo interesse
et opetit hec actio vbi dol' intuenit. et alia actio spālis nō pōt' opetē vt
l. i. s. ait pretor. ff. de dolo. et durat t̄mō per duos annos vt in. l. si. C. d'
dolo. Formaf' autē libellus diuersimode s̄m diuersitatē casuū s̄m nota-
ta in. l. eleganter. ff. de dolo de quibus aliquid dixi. s. e. in s. actionum. de
quibus formis vide spe. in ty. de dolo et stuma et grā exēpli ponam hic
vnā formā. **C**ozā vobis ic. dico q̄ **J**ohes dorsten per dolum malum et
frandem et malitiā suam me induxit ad vendendum sibi tale bereitū tan-
to pretio quod bereitū nullomodo eram venditur' propē talem causā
atqz ipm bereitū sibi tradidi de facto me ignorāte dictum dolum et frau-
dem propē quem dolum et fraudē predicta venditio fuit ipso iure nulla
nihilomin' dictus **J**ohes non vult mihi restituē dictū bereitū quare cuz
mea interlit dictā traditionē nō fuisse factā. peto vt ex vfo officio declai-
retis dcam veditiōne fuisse nullā. atqz vdenetis ante dcm iohem peto ipm d'
ad restitutionē dicti bereiti quā restitutionē si ipse non fecerit peto ipm d'
demnari quāti plimi hui' mōi bereitū valēsest. q̄ vltia vba importāt vel
ram estimatōez rei incesse et iuramētū in litē vt nōt in. l. arbitrio. ff. de do-
lo. pbat' hec forma ex diuiciōe pluriū legū. videlz h' et in. l. elegant. ff. de
certo loco in fi. et in gl. se. sup. v. pmissū Nō h' tres cas' in q̄b' opetit actio
in sc̄m de eo q̄d certo loco actio arbitraria ppter locū **T**u dic q̄ imo h'z
locū in q̄tuor casib' videlicz si aliq̄s nō soluit in loco destinato pmissū p
stipulationē. vel pstitutū vel mutuatū vel legatū nā si repiat in loco non
destinato ibi potēit oueniri. dūmō tñ sit loc' vt sorciat' ibi forū de q̄b' in
l. heres ables. s. p inde in. glo. ff. de iudi. Nā tūc iudex vdenabit et vfoe
rabit incesse actoz. et rei ppter solutōz nō factā in loco destinato vt in. l. h'.
ff. de eo

ff. de eo qd cer. loco. Alias aut si nō esset adiect^o certus locus nō dicitur
actō arbitraria qz nō hñetur rō interesse loci. de q̄ in. l. q̄ si ephesi et ibi per
bar. ff. de eo qd certo lo. dic̄ tñ bar. in. d. l. si hēs. ff. de eo qd cer. lo. q̄ ois
actō stricti iur. ppter adiectōz loci p̄t dici arbitraria p̄t genēalitatē rī. ce
ff. de eo qd cer. lo. Pōt aut sic formari libell^o in hac actōe Corā vob̄ ic̄.
Dico q̄ tici^o ē obligat^o ad solued^o m. c. v. l. aliā rē Colōie ex tli cā puta mu
tui vel sili fci in opido louanieñ. in q̄ p̄misit m̄ q̄ dictā rez vel pecuniā m̄
soluet in. d. citate Colonieñ. q̄ tici^o ē in mora mihi soluēdi dictā pecuniā
vel rē in tali loco. q̄re peto ip̄m dēpnari ad dādū et soluēdū m̄ h̄ in opi
do louanieñ. hita rōe ex arbiō et officio v̄ro interesse qz non soluit in loco
queto. p̄bat̄ hec forma h̄ et f. e. s. loco et. l. i. ff. de eo qd cer. lo. et. l. vnica
tio de actōe ad exhibēdū. Sciēdū q̄ actō ad exhibēdū ē p̄patoria alia/
rū actionū q̄s actor intentare velit p̄ re quā petit exhiberi vt. l. i. et. iij. ff.
ad exhi. et. dā ei cui^o cūqz interest rē exhiberi. s. pecūialit̄. l. iij. s. sciēdū et. l. li
ber hō. ff. ad exhi. qd̄ interesse p̄bat̄ p̄ iuramentū vt. l. thesaur^o. ff. ad exhi
bē. et. ibi lati^o p̄ gl. et. doc. Et sic formā libell^o Corā vob̄ ic̄. dico q̄ ticius
habz q̄ detinet penes se talē. Co. quē ego suspicor esse meū. atqz mea inē/
est illū codicē exhiberi in publico vt cognoscat̄ tā p̄ me q̄ p̄ testes an sit
meus qua cognitōe facta intēdo vēdicare dictū Codicē tanqz meū q̄ ad
me spectantē iure dominij vel q̄si. quare peto dcm̄ ticiū cōdēnari ad exhi
bendū dictū codicē in publico corā vob̄ et testib^o vt discerni posset an sit
me^o vel nō. quā exhibitōez si tici^o negauit peto ip̄m dēnari ad intereē
meū. qd̄ ascendit ad tm̄ p̄bat̄ hac forma in. l. i. C. ad exhi. et. in. l. i. et. ij. ff.
ad exhi. tāgīt p̄ spe. in ty. de iudi. s. si. p̄ bar. in. l. locū. s. dēnatio. ff. de ta
bu. exhibē. ¶ In gl. nat̄az in si. Nō ex hac gl. q̄lic̄ eb^o mōis actō dicit̄ ar
bitraria. ē et. et. q̄rt^o mod^o de qb^o satis dcm̄ ē in p^o nobili. sc̄do nō ex hac
gl. iūta se. q̄lic̄ differāt actōes arbitrarie bōefidei arbitrarie stricti iur.
p̄mo eni d̄rūt in ncc̄itate dēnādi vt dēmiatū ē s̄ glo. p̄zia. sc̄do d̄rūt in
p̄tate sniaz nā in arbitrarijs stricti iur. due ferūt snie. s. vna de restituen
do. vel exhibēdo rē alias si res nō restituit̄. vel nō exhibet̄ deserēt iuramē
tū in litē sup̄ dēpnatiōe. vt in. l. si cū exceptōne. s. in hac. ff. qd̄ me. cā. qd̄
intellige v̄ez qñ agit sup̄ exhibēdo vel sup̄ r̄stituēdo. nā qñ agit arbitra
ria ppter locū. tūc nō ferēt nisi vna snia vt h̄ in gl. in v. ali^o ē mod^o. Sz in
actōib^o bōefidei tñ ferēt vna snia ar. s. in bōefidei. s. e. Tertia d̄ra ē qz
in actōib^o bōefidei arbitrarijs pōt deferri iuramētū affectionis in litē cō
tra reū q̄ ab initio fuit in dolo. p̄ quē ip̄e nō pōt mō restituere rē vt in. l.
si possessor. s. si. ff. de peti. hēdi. Sz in actōib^o arbitrarijs stricti iuris. non
iurat̄ in litē. si reus tpe quo petit̄ restitutio nō est in dolo vt. l. arbitrio. ff.
de do. Quarta d̄ra ē qz i actōib^o arbitrarijs stricti iuris deserēt iuramētū
in litē post

in litē post sniaz condēpnatiōis sc̄am de restituēdo in bonestōes iudicis
pōt autē deferri vt nōt in. l. i. ff. de ac. ep. In glo. satis siēi in fi. Nō ex hac
glo. triplex officiū iudicis scilz nobile mercenariū merū et mercionarium
mixtū de isto lati⁹ dixi in tractatu actionū in primo libro sup. vñ. q̄ten⁹ ex
officio vestro Sequit⁹. s. curare autē debet iudex.

Curare autē debet iudex. Iste est famosus. s. debuit ad oēs
indiget sumario. p̄t tñ sic dici Iudex dēt ferre certā sniam vbi pōt etiam
si incerta q̄ntitas sit petita hoc dicit. Et debz iste. s. intelligi de snia diffini
tiua ar. l. i. ff. de re iudi. In inflocutoria autē debz intelligi et attēdi matia
sup. qua vertit. qz si illa exigit certitudinē. puta cū peti⁹ r̄nōeri positōib⁹
tūc illa dēt esse certa vt in. l. ij. s. qd̄ obsuare. C. de iura calūp. Si vō ma
teria nō exigit certitudinē puta sup. p̄ponēdis exceptiōib⁹ vel p̄uocēdis
testib⁹ tūc illa potest esse incerta vt in. c. pastoral. ex de excep. et in. c. vltra
tertia et. c. si. ex de testi. Nō ergo ad qd̄ sp. all. iste tex. q̄ snia iudic. debet
esse certa cor. ty. C. de sen. que sine cer. quāti. p̄se. Et sic cōclūde circa ill
tud ex mēte glo. et etiā ex glo. l. ij. C. de sentē. q̄ sine cer. quā. p̄se. q̄ regula
riter petitiō debet esse certa vt in. l. i. ff. de eden. et in. l. si rē. ff. de rei vendi.
Sitr etiā snia debet esse certa. que debet ferri fm formā petitiōis. l. vt sū
ous. ff. di. diōū. et in. cl. sepe ex de vbo. signi. Alias p̄pter incertitudinem
petitiōis nulla pōt seq̄ dōemnatō. l. p̄poni⁹ scribit si frumētū. s. si. ff. de
rei vendi. qd̄ verū est nisi illa incertitudo fuerit declarata ante sniam vt
l. si q̄s intētiōe abigua. ff. de iudi. l. inter stipulatozē. s. stichū et ibi p̄ bar.
ff. de vbo. ob. In sic petitiō viciat rōne incertitudis. Ita etiā et snia. l. pe
nul et si. C. de sen. q̄ sine certa quā. p̄fer. notat in. c. ij. ex de offi. ordi. No
uerte tñ q̄ sic actoz pōt suā incertitudinē petitiōis declarare. sic etl. iudex
pōt suā incertā sniaz declarare. et hoc si sit iudex ordinari⁹ hñs merū im
periū. vñ sit iudex delegās q̄ sniaz delegatā declaēt vt in. l. ab executōe. ff.
de appella. notat in. l. actoz. vba. ff. de de re iudi. et de isto plene p̄ bar. in
l. si liberari⁹. ff. de re iudi. p̄dicta regla fallit in multis casib⁹ p̄mo ex natā
vñs vel general⁹ actōis puta si intētat actiō vñs sic ē petitiō hēditati. bo
noz possessorie hēditatis petitiō. actiō peculij et filēs. sic etiā qñ general
actiō intentat vt ē actiō tutele. negocio p̄ gestorū p̄ socio et filēs nā in ill
tis actiōib⁹ admittit generalis et incerta petitiō vt notat in glo. magna
l. i. ff. de edē. In actōib⁹ at vñb⁹ pōt etiā ferri snia incerta. dūmō declare
tur in executiōe Sz in actiōib⁹ generalib⁹ petitiō seu res dēt declarari
añ sniam. vt in. l. si cui. ff. de ordi. et demōs. de q̄ p̄ bar. in. d. l. i. Joē si petat
castrū vel villa cū suis ptinētis. q̄a admittit petitiō incerta fm ymo. in
c. cū ad sedē ex de resti. spoli. Si tñ petant res singlares hēditatis. tūc ta
les res dñt declarari in libello vt notat in. l. restituta. ff. ad trebell. Sedo
fallit ratiōe incertitudinis manētis ex parte ratiōe debitor. vt videm⁹
in obli

in obligatiōe alienatiua. vbi electio spectat ad debitore vt in. l. vbi autē
nō apparet. §. illud aut illud. ff. de v. ob. nā tūc admittit libell' alienatiu'
et incert' vt in. l. ptoz edixit. §. qd aut. ff. de iniurijs. **Idē** vbi reus posset
soluere rē vel incēsse vt in. l. i. ff. de ac. ep. **Idē** si qd petat rē si extat et si nō
extat estimatiōe ei'. l. si hui' §. si. ff. de v. ob. **Et** hoc vltio casu iudex pōt
ferre sniam alienatiuā. puta rē vel estimatiōez eius. **Sed** executio fiet in
estimatione vt voluit glo. in. l. sanxim' i. **C.** de sacro san. eccle. et ita voluit
bar. in. d. §. si. **In** alijs casib' p'rie dictis iudex debz p'cunctari vt certā fer
rat sniam interrogādo reū qd soluere velit vt nōt glo. in. d. l. ptoz edixit in
§. qd aut. et notat in. l. ij. **C.** de sen. q' sine certa quā. p'fe. **Tertio** fallit rōne
incertitudis cōsistētis in re petita. vbi grā vbi peti' s'c'm puta domū fieri
quod factū s'c' et alia facta est incertū vt. l. vbi aut. §. id qd. ff. de v. ob. et
tūc admittit libell' incertus. et s'c' snia pōt fieri sup s'co. **Itē** hoc casu poss
mora pōt etiā peti interesse. et reus cōdēpnabit ad interesse. **Itē** pōt tūc li
bellus cōditionaliē admitti. puta peto s'c'm illud et si nō facias peto inter
esse et de isto plene p' bar. in. l. stipulatōes nō diuidunt' et ibi plene dixi. ff.
de v. obli. **S'c'.** admittit libell' incertus et snia incerta cū agit ad hoc fa
ctū vt qd cōsuetur indēpnis vt. l. cū eoz. **C.** de sen. et inclo. om. iudi. et in. l.
ij. de s'c'. **C.** q' sine certa quā. p'fe. **Quarto** fallit rōe incertitudis insurgēt.
apud vtrūqz litigantē vbi grā vbi peti' aliqd qd de sui nat'a vel p' rela
tiōe ad aliud est certū s' tñ apud iudicē et p'tes est incertū. vt cū petitur
interesse vel quātitas. q' in testō est relicta. nā hoc casu admittit petitiō in
certa. sed tñ iudex debz subtiliē inuestigare et declarare illā quātitatē in
quātū sibi possibile est. ad qd semp' al' iste §. facit. l. vnica. **C.** de sentē. que
p' eo qd incēssit p'fe. dicit tñ **Jo. fa. q.** nisi actor p'bet de certo interesse ab
soluet reus ar. l. q' accusare. **C.** de eden. qd pōt eē vez si actor certā quātita
tem sup incēssit exp'ssisset nā si hoc non fecisset nec iudex posset informari
de certitudine posset generalit' et incertitudinaliter cōdēpnare vt in. l. q' de
tota. §. incerte. 7 in gl. ff. de rei v'edoi. faciūt nōta p' ynno. in. c. significatib'
et de libelli obla. **Quinto** fallit rōe accessozij dependētis. puta qñ petitur
aliqd accessozij ad rē p'ncipaliē petita. puta fruct' vel expēse nā tunc ad
mittit general' petitiō vt peto rē talē cū fructib' p'ceptis et p'cipiendis et
expens' factis et fiēdis vt. ij. de offi. iudi. in. §. et si in rē actū sit. **S'c'.** p'cedēt
talīs snia general' dūmō iudex resuet sibi taxationē fructuū et expensaz
post sentētiā nā illa taxatio pōt fieri post sniam s'm ynno. in. c. sinez litib'
et de dolo et c'tuma. **Sec'** aut' si fructus petent' p'ncipaliē. qz tunc petitiō
et snia dñt esse certa vt. l. si in rē. ff. de rei v'edoi. **Sexto** fallit rōe generalis
obligatiōis p'cedentis. puta qñ p'cedit general' obligatio. qz qd ē obliga
tus ad hoīez in genere. nā in hoc casu admittit libellus incertus et inde
terminatus. et s'c' etiam snia. imo et in tali casu puniretur actor si certam
rem petēt

re petet vt. l. vbi no apparet in pn. ff. de h. ob. **I**stud vez nisi debitor an
sniam declarat qd dare velit .i. e. in .s. pterea cu ibi notat. **I**n glo. possi
bile ibi aut dapnu datu emendari. **I**n hoc casu glo. male dicit. na. in illo
casu possu absolute agere ad. x. tñ qz huus iste te no debz dapnificare vl
tra. x. dat tibi facultas a lege q possu dare suu p noxa vt. ff. de re iudi.
l. miles .s. x. **I**n glo. rei ibi nisi aliq pte adozis. **N**o q non valet snia si
iudex addepnet aliquē iutatu inqntu appebit ex actis. **I**de voluit glo. in
l. penl. **C.** de sen. q sine certa qua. pfe. qz acta et attestaciones sut vt pluri
mu dubie. **S**i ergo acta esset certa et decmiata tunc valeret talis snia vt
in. l. in suma et in. l. ait ptoz et p bar. ff. de re iudi. **I**n glo. ferat in fi. **N**o q
snia iudicis debz ferri in scptis. qd e veru nisi in trib. casib. notl. in auct.
nisi breuiores. **C.** de sentē. ex picu reci. puta qz esset pua et sumaria causa
vel inter viles psonas. vel qn epus pnunciat inter clericos sibi subditos
Sz qro nuqd snia in casib. vbi debz ferri in scptis posset ferri in scriptis
de consensu ptiu. videet q no. qz nemo pot face qn lex. .x. vt. l. nemo pot. ff.
de leg. i. **I**te iuri publico ptes no pit renuciare q p ista snia videet face. l.
h. .s. sed qa. v. emur. **C.** de iura. calup. **C**onriu tñ est veri. p. l. iudicem. ff. de
coi. diou. l. si venent. ff. de re iudi. l. si. in fi. **C.** de tēpo. appel. l. i. .s. fi. ff. de sel
rñs **S**equit. .s. **S**i quis agens

Si quis agens in intentione. **O**lim adoz pl. petens in libel
nisi esset mior anis vel error in fco alieno. qtuor autē mois qs dicit plus
petere scz re. tpe. loco. q causa. vt hic declarat. hodie vero plus petēs tpe
punit in duplicatione induciarū q petēs plus re. loco. vel cā. punit in tri
plo expensarū in sportulis erogatarū seu factaz hoc dic vsqz ad .s. si mi.
No pmo q oliz adoz plus petēdo in libello cadebat a tota causa. qd
est veru de iure antiqssimo vt hic et. l. no solū .s. tale. ff. de libe. le. 3a. ad qd
ius antiqssimū forte iste tex. se retulit. et iste de iure. ff. tozū. tñ qs no cauer
bat de causa vt in. l. bouē .s. sub conditione. ff. de edi. edic. et in. l. pecunia. ff.
si cer. pe. vbi vide p bar. in. d. .s. tale. hodie aut qliter punit dicit in .s. sco
hoc qdā. **S**co nota in .s. nisi mior q miori datur restitutio aduer. pl.
petitionē intentatā. et hoc est veruz si ex facilitate sua plus petijt. secus si
dolose. quia tūc punit in triplo expensaz vt in .s. tripli. .s. e. nā mior aduer.
sus veru dolū no restituit vt. l. auxiliū. ff. de mino. licz bene aduer. doluz
psumptū de pterito vt est glo singularis vt. l. vbi erigit. tr. de eden. **N**ota
vlti. in glo. .s. plus autē q plus dicit qtuor mois scz re. tpe. loco. et cā.
facit. c. i. de plus peti. **I**te no ibi re veluti q re dicit plus petere qn pe
tit maiorē quantitātē pecunie vel maiorē portionē rei qz sibi debeat. hoc
verū si petat pncipalit. secus si accessorie puta si quis petat re cū fructib.
et interesse

puta si q̄s petat rē cū fructib' et interesse. cū tñ nō debeant fruct' nec interesse
 nā tñc nō dicit plus petere vt hēat locū pena plus petētis fm Jo. fa. qz
 pene sūt restringēde. **I**te nō ibi tpe q̄ ille dicit pl' petere tpe. qui añ diē
 vel ante euētū ditionis petit. **I**te nō ibi q̄ rōe ad qd̄ semp all. q̄ sic oppo
 sitū in opposito ita ppositū in pposito cor. l. si. in si. ff. de le. iij. nā contrario/
 rū eadē est discipliavt in gl. i. §. i. s. de his q̄ sūt sui vel ali. iur. **I**te nō
 in s̄ loco q̄ ille dicit pl' loco petē. q̄ petit aliqd̄ in alio loco q̄z cūeto naz
 fca mētiōe de loco cūeto si tñ vellet facē mētiōē de loco conuēto posset
 agere in alio loco actōne arbitraria nec diceret pl' petē vt. s. e. §. p̄tea et
 ibi dcm. est. **I**te nō ibi q̄ vtilitas q̄ p̄cia rez varianē fm diuersitatē tē
 porū et locoꝝ. s̄ pecūia retinet vbiqz suā ptatē. licz alijs locis sub leuiozi
 bus vsuris et alijs sub grauiorib' fenozet facit. l. iō. ff. de eo qd̄ cer. loco
Ite nō in dñi. huic autē q̄ ille dicit pl' cā petē. q̄ petit vnū tñ ex altēna
 tione pmissis q̄z electio est pmissoz. nā regularit̄ in alēnatis electio ē de
 bitoz. vt hic et. l. plerūqz. ff. de iure do. et qñ electio ē debitor. tā in cōtra
 ctib' s̄i vltis volūtatis dic vt p bar. in. l. lucio de le. ij. 7. l. Stichū aut pā
 philū. ff. de soluci. **I**te nō in dñi. p̄tea q̄ etiā ille dicit pl' petē cāq̄ petit
 in spē qd̄ debet in genē. nā B casu auferit electio debitor. cū in obligatō.
 ne gener. electio sit regularit̄ ipi' debitoris nisi d̄ba contract' vel legati
 dent electionē actori vt. s. de legat. §. genēalit̄ et in glo. magna nā in ob
 ligatione generis liberat̄ q̄s soluēdo mediocre vt. l. legato generalit̄. ff.
 de lega. i. et ibi p doc. **I**te nō ibi Qui etiā q̄ licet creditor debeat rci
 pere optimā vel mediocrē rē tñ inepte et pl' petē dicit petēdo vilissimā
 Ratio est qz sepe est hoi cōmodi' soluere rē optimā cui' habz facultatē
 q̄ vilem rē q̄rere. et ad istud semp all. iste tex. **E**x q̄ sequit̄ q̄ debitor nō
 potest inuito creditori soluē optimā rē vel mediocrē p viliori. qd̄ ē vez
 nisi ex necessitate vt in autēl. hoc si debitor. **E**. de soluci. **I**te nō in dñi.
 seo hec q̄dam q̄ pena plus petētis tpe est hodie duplicatio t̄pis qd̄ sup
 est seo nihilomi' talis d̄dēpnabit̄ in expens' vt hic in glo. sup d̄bo cōsti
 tutio. pena autē petentis plus alijs tribus modis est triplum expensarum
 in sportulis factaruz vt hic et in s̄. tripli. s. e. **A**duerte tamen q̄ si q̄s pl'
 petat et dolo cautionem super pluri exigat. tunc talis punitur post litis
 contestationē in amissione cause. quam tamē penā euitare potest si desis
 tat a petitione pluri. ante litē contestatā vt in. l. i. **E**. de plus peti. et B vo
 luit hic glo. super verbo dixim' **N**ota extra textū q̄ nō videoz amittere
 qd̄ habeo quod tñ nō credo habē licet eligā quod credo h̄re **N**ota q̄
 qui scit ius suum eligendo aliud quod credit habere non amittit qd̄ ha
 buit vide glo. super verbo ius suum in. l. mater. de cedēs. ff. de inoffi. testō
 Sequit̄ §. si minus intentione

Si min'

Si minus in intentione complexus. Si actor minus petit
ad huc reliquum petere. Item petens aliam rem pro alia. vel ex una causa pro alia. poterit corrigere errorem suum hoc dicitur. Non ex hoc tenetur sibi sine periculo petere id est sine periculo amissionis reliqui debiti quia poterit actor reliquum petere. Et sic non quod reliquum non videtur actor donare. et est ratio non modo indubio presumit suum donare. l. cum de indebito. ff. proba. Et sic non ex hoc tenetur quod quis potest aliquid addere suo libello atque suum libellum emendare et errorem de quo latius videbimus cum glo. Item non in his quod aliquid quod quis potest suum errorem corrigere facit. l. error. C. de iur. et fac. igno. ¶ Item non quod quis potest mutare libellum suum et circa hoc etiam tangit materia cumulatōis de omnibus istis dixi in tractatu actionum in primo libello super verbo salvo iure addendi et ibi vide. In prima in si. Non quod licet quis sciens petat partem debiti non videtur reliquam partem donare. Istud verum nisi actor petat partem pro resto et complemento ar. l. si ex pluribus cum sua glo. ff. de soluci. vel nisi ponat dictionem taxatiuam ut peto a te quicquid tamen quod mihi debent licet secus sit in debitore sic soluente et creditore recipiente de quo per bar. in. l. si cum dos. ff. re. amo. In glo. Judicio in si. Concludit ergo haec glo. quod in actionibus singularibus non potest quis petitionem suam emendare seu corrigere post libelli oblationem, sed in vltibus posset usque ad finem et licet de isto dixerit in primo libello super verbo salvo iure. tamen potest clari et latius sic distingi. Nam aut quod an quis potest mutare petitionem suam circa rem. aut circa quantitates aut circa accessoria. primo casu aut primo petit minus et nunc plus petit et hoc potest fieri in vltibus iudicis usque ad finem. ut l. edita. C. de eden. Nam in vltibus iudicis praecedit libellus sine expressione rerum ut dicitur est. s. e. s. curare. Sed in particularibus iudicis ista correctio vel emendatio non potest fieri nisi vltique ad litem contestatam. et illud quod actor vult addere post litem contestatam resuatur sibi in alio iudicio id est in alio simili iudicio. quod iudicium dicitur id est cum primo. propter vltimitatem personarum rerum. et cause. licet proprie sit aliud iudicium. quia alia instauratio et ita debet intelligi iste textus cum glo. r. ce facit. l. certa. C. de inoffi. tes. et nota in r. ca. C. ne liceat in vna et ea. ea sepe appel. Si vero quis primo petit plus et modo minus potest hoc facere etiam post litem contestatam propter diminutionem litium l. quod aestimauerunt. ff. si cer. pe. Aduerte tamen quod actor tenetur semper reo ad expensas factas usque ad tempus emendationis cui reo licet totum debitum negare ratione plus petitionis ut notat in. c. ij. de ofel. in vi. licet bar. contra in hoc vltimo in. l. i. s. si stipulatozi. ff. de v. obli. Circa quantitates autem potest fieri emendatio addendo vel minuendo usque ad finem. et ideo si peto a te dampnum mihi factum a tuo. possis tamen finem addere vel minuere quod fuisti sciens vel ignorans ut sic teneari. insoluidum. vel norali. vt. l. in delictis s. si detracta. ff. de nota. et ibi per bar. quod est verum nisi qualitas fuisset expressa in libello. quia tunc non potest quis emendare post litem contestatam. ut notat ymo. in. c. i. e. de li.

bel. obla. **I**te istud verū nisi per talē mutationē mutaret actio pposita vt
in. l. ptoz. §. r. ff. vi bo. rap. vel nisi inducat diuersitas in sba facti. q̄a tunc
non licet mutare post litis cōtesta. vt. l. denunciaste. §. q̄o tamē. ff. de adu.
Circa accessoria aut̄ puta circa fruct̄. dāpna. et interesse. pōt fieri corre
ctio seu emendatio añ litis cōtesta. vt. d. l. edita. **S**ed post litis cōtesta. s̄
re pncipali nō p̄nt peti p̄dicta accessoria iure accessōis s̄ bñ officio iudic̄
cis si fuerit fruct̄ pendētes vlnōdū pcepti vt in. l. sinaut. §. si. ff. de rei v̄e. §.
l. ediles. §. sciēdū. ff. de edi. edic. **N**ā si isti fruct̄ fuerint pcepti añ litis cōtes.
tūc debēt peti añ litis. cōtesta. qz officium iudicis nō cernit ea q̄ añ litis con
testi. acciderāt vt ē glo. nōbil. cū tex. in. l. si q̄s ausū. §. si. ff. de dāp. infec. et
hec colligunt̄ ex dictis bal. et salic. in. d. l. edita. **I**n glo. corrigere in fi.
Nō duo ex hac gl. p̄ q̄ hodie nō p̄t q̄s corrigē libellū suū. s̄ tenet p̄stē
in actōe et cā intētata in autl. de litigiof̄ in. s̄ oēm qui. §. trāsūptiue habet̄
in autl. q̄ semel. **C.** quō et qñ iudex. et ex hoc sequit̄ q̄ tex. n̄r hic. §. l. edita
C. de eden. sint correcti s̄ hoc im. pbāt oēs doc. in. d. l. edita. nā sic q̄s p̄t
a tota lite et cā desistē. **I**ta et a pte ar. l. postq̄z liti. **C.** de pac. **N**ec ob. di.
ctus s̄ oēm nec autl. qui semel qz loquūt̄ in casu diuēso. nā loquūt̄ in diffe
rēte pcedere in lite et litē frustrāte nos loq̄mur in emēdatione vel muta
tione petitionis et in p̄stēte in p̄secutione litis s̄m bar. in. d. l. edita. **N**o.
uerte tñ q̄ si actor post litē cōtestatā vellet renūciare soli instantie nō pos
set hoc inuito aduersario p. d. autl. q̄ semel. secus si vellet renūciare instan
tie litis et cāe. et si q̄s simplr renūciaret instātie videt̄ renūciare liti et cāe
vt in. d. l. postq̄z liti de q̄ vidim̄ glo. in. l. i. **C.** de p̄scrip. lon. t̄pis. p. quā sa
lic. in hoc vltio cōtrariū tenet. **S**cdō nō q̄ cumulatio actionū ē permīssa
nisi qñ exceptō rei iudicate vel electō actōnis h̄ret impedire et in hoc bñ
dicit glo. de q̄ lati? per bar. et doc. in. d. l. edita. **S**equit̄ §. p̄tea sūt quedā

Sunt p̄terea quedā actiones. **I**n actione de peculio ex su
tura calculi cōputatōe depē
det inq̄tū debeat fieri cōdēpnatio hoc dicit. **E**t sic nota ex hoc tex. q̄ ex
tractu serui vel filij. pater. vel dñs pōt cōdēpnari. et si peculium sit magnū
vt sufficiat p debito soluēdo cōdēpnabit̄ insoludū. si vero sit min? cōdem
nabit̄ q̄ntū sit in peculio. fili? aut̄ q̄ pncipalit̄ cōtraxit tenet̄ insoludū. et si
nō est soluēdo detrudit̄ in carcerē. nisi cedat bonis vt in. l. eū et filij. **C.** q̄
bo. ce. pos. q̄ vltim fallit in aliq̄b? casib? vbi fili? intātū tenet̄ inq̄tū face
potest de quib? notat̄ et habetur in. l. ij. ff. q̄d cuz eo. **I**n glo actiones
in sine. **S**entit ergo ista glo. q̄ duodeciz sunt diuisiones actionum et ista
de qua in tex. non est vna de illis. xij. nec istam posuit **J**ohānes in arboē
sua et ē rō

sua. et est ratio quia iste actiones de quibus hic in text. usque in si. operit iure ipsa
liet non ex natura actionis secundum Jo. fa. in hoc tamen ty. non ponunt nisi sex
divisiones actionum ut satis colligitur ex hac gl. sequitur. Item si de dote repetenda mari
Item si de dote. Iudicio. In actione de dote repetenda maritus condempnat in quantum facere potest qui
maritus potest uti retentione propter impensas necessarias factas. Item in actione que
datur contra parentem. proximum. socium. vel donatorem. Item propter exceptionem open
sationis. extenuat debitum petiti. et cedens bonis. condempnat in quantum facere potest
hoc dicitur. **N**on primo quod maritus in actione de dote repetenda que datur contra eum
habet privilegium ne condempnetur nisi in quantum facere potest et hoc deducitur eo ne ege
at. nam mulier consequitur insolventiam dote quam maritus insolventiam potest satisfacere. Sed si
non potest satisfacere non consequitur insolventiam puta si maritus non habet nisi unam dena
riam mulier non potest plus consequi. Et est ratio quia fuerunt duo in carne una ut in l.
aduersus. C. de crimine expi. habet esset enim mulieri indecens si videret eam men
dicantem quem super pedem suum sepe locavit. **I**stud verum nisi maritus fuerit in dolo
quod minus posset insolventiam solvere ut habet in glo. super verbo facultates. **I**tem non in
sequitur retentionem quod maritus potest retinere propter expensas necessarias factas in rebus
dotalibus. nam ipse expense necessarie in rebus dotalibus minuunt dote ipso iure ut habet
in text. **I**tem non in sequitur si quis quod pro vel pro non potest sibi in quantum satis
fieri potest. Et est ratio quia si pro vel pro non egisset. opteret quod filius vel liberus presta
rent eis alimentum ut in l. alimentum in si. ff. de libe. ag. **I**stud autem beneficium ut quis
non teneat in plura quam facere potest habet hunc effectum ut ille cui operit non habet
necessarium bonis cedere. nec potest pro tali debito incarcerari. nec post quadrimestre
tenetur ad usuras ceteras ut notatur in l. in condempnatione. ff. de reg. iur. **I**tem
in filio si conveniat a patre ar. l. i. ff. quod quisque iuri. quod pro tenetur alere filium ut in l. si
quis a liberis. ff. de libe. agnos. habet in fratre non habet locum istud beneficium ut tenetur
net glo. in l. verum. ff. pro socio et ibi per bal. **S**ed Jo. fa. tenet hic oppositum nam
frater tenetur alere fratrem ut tenetur glo. in l. i. C. de alen. libe. **I**tem dicitur de domino et va
sallo cum vult teneat alium alere in c. i. de nasa seu coll. et ibi per bal. **N**otatur bar.
in l. alimentum. §. alimentum. **I**tem de patris et filio quod ita quis debet eum diligere xxx. q. iiij. **I**tem in
pro nono ecclesie quod licet ecclesia teneat providere pauperibus tamen pinguis tenetur provi
dere pro nono ut in c. quicumque et notatur glo. magna in c. pie mentis xvi. q. vi. **I**tem
in prelato si conveniat a subdito. quod ille gaudet privilegio celestis milicie ut
notatur in l. miles. ff. de re iudi. **I**tem de reore curato ecclesie si conveniat a par
rochiano non enim potest clericus pro debito incarcerari ut in c. puenit et
de fidei iusso. **I**dem in doctore respectu scholaris quia non potest doctor
capi pro debitis ut in l. modicos. C. de profess. et medicis. **I**tem nota ratio
quia socius tenetur socio propter honestam societatem. que reputatur quod
firmitas. **A**bsurdum enim reputaretur ut unus egeret alius vero esset locuplet
ut in l. verus

vt. l. vep in principio. ff. p socio. ¶ Itē nō ibi idē est q̄ donator nō pōt cō
dēpnari nisi inquātū facere pōt. et habz ad hoc lati' p̄uilegiū. qz dēt de
dici es alienū. et est rō p̄pter merā liberalitatē quā exercuit q̄ nō dēt sibi
esse dāpnosa vt in. l. ne ex liberalitate. ff. de re. iudi. p̄ quā. l. dixit Jaco. de
belloyiso q̄ si q̄s donaret ecclie oia bona sua retēto sibi vsufructu donec
viuēt q̄ talis nō tenerēt de vtēdo fruēdo arbitrio boni viri q̄ cautō als
p̄itari debz vt in. l. i. C. de vsufruc. ¶ Itē uō in s̄ opēsationes. q̄ iudex hz
minuere cōdēpnationē in re petita p̄pter opēsationes et de ista mat̄ia cō
p̄latōis vīlū ē. s̄. e. in s̄. bonefidei. ¶ Itē nō ibi cū eo quoqz q̄ debitor ce
dens bonis liberat a creditorib'. nō tñ est in totū liberat' q̄a si puenerit
ad fortunā pinguiorē tenet creditorib' et ē effectus huius cessiōis qz ce
dens bonis nō detruet in carcerē. Itē in postea q̄ntis nō cōdēpnat nisi in
quātū facere pōt vt hic in glo. sup̄ d̄bo creditorib' nō tñ. p̄dest hec cessio
nisi q̄s fateat debitū et indicet oia bona sua vt notat in. l. i. C. q̄ bo. cedē
pōt. et in hac cessione d̄ it tolli oia bona etiā vt vnus nūm' nō remaneat
vt voluit glo. in. l. penul. ff. de ces. bono. Dicūt tñ doc. q̄ vestis vilis debz
sibi manere ar. l. obligationi genēali. ff. de pigno. Pro q̄ facit qz cōdēpna
tus ad vltimū suppliciu' debet retinere zonā ⁊ vestē vilē. Joē nōnt doc.
in. l. diu'. ff. de bo. dāp. Itē nota ibi in hūanū argu. q̄ si q̄s estz spoliatus
oibus bonis p̄ guerrā vel aliud infortuniū. q̄ nō debet cōdēpnari insoli
tū qd̄ ē valde iustū et equū s̄m Jo. fa. nā si ille p̄t cedē bonis q̄ ex volun
tate ē sc̄us paup' mltomagis q̄ ex nccitate est fat' paup'. ¶ In glo. impē
sas in si. Nō ex hac glo. magna q̄s expēsas marit' pōt repetē vel retinē
de q̄ lati' p̄ bar. in. l. qd̄ dicit et in. l. vtiliū. ff. de impē. in re. do. fac. In gl.
socio in si. Nō q̄ istud bñficiū dem' i' opetit socio si q̄s fateat se locū. sec'
si neget qz negas illud qd̄ est cā bñficiū. negat bñficiū. ⁊ p̄dit vt in. l. si vn'
in si. ff. p socio. Istud verū si pseuerauerit in negatiōe vsqz ad litis cōtesta
tionē qz añ potēit penitere vt in. l. electio s̄. neqz. ff. de noxa. Itē istud ver
rū si negauerit in spē. sec' si in genē vtrputa nego narrata p̄t narratur
vt in. l. si dubitet. s̄ si ita demū et ibi p̄ bar. ff. de fideiul. ¶ In glo. ex inte.
gro in si. Sed q̄rit hic nūq̄o bñficio cessiōis poterit q̄s renūciare. glo. ē
q̄ nō in aul. imo. C. de ac. et ob. et idē tenēt dy. et bar. in. l. alia. s̄ elegāt
ff. solu. m̄ri. qz istud ē cōtra bonos mores. et ideo dicit hic Jo. fa. q̄ non va
lent cōstitutiones sinodales q̄ dicūt q̄ excōicat' nō absoluat etiā si cedat
bonis. qd̄ est contra bonos mores et cōtra cōstitutiones papales vt in. c.
odorard' et de soluci. q̄bus cōstitutiones sinodales derogare nō p̄nt. po
terit tñ op̄oni in statuis inhonest' mo' cedē oī vel etiā p̄pter pactū vt
si q̄s velit cedē bonis recedat nud' sine braca s̄m bar. in. l. si. ff. d̄ cessi. bo
no. Et sufficiat hec de hoc ty. Ceterā videat diligens inq̄sitor p̄ Jo. fa. q̄
multo lati' scribit et videat p̄ alios scribētes in libris. ff. de. Sequit' r. ca
Qd̄ cū eo qui in aliena potestate est negociū esse dicit.

Itē nō

Item nota hic vnam breuē diuisionē de actionibus.

Quam omnium actionum.

Alie sunt p̄tozie alie civiles.

Alie sunt in rem alie in personā alie mixte

Alie sunt persecutorie rei alie pene alie mixte

Alie in simplū alie in duplū alie in triplū alie in quadruplū.

Alie sunt bonafidei alie stricti iuris.

Alie sunt perpetue alie temporales.

Alie transitorie ad heredes alie non.

Alie sunt que infamant alie non.

Alie directe alie vtilis.

Alie directe alie contrarie.

Alie vniuersales alie singulares.

Alie simplices alie duplices.

Rubrica **Q**uod cū eo qui in aliena potestate ē negotium gestum esse dicitur.

Nigrū melius cōtinuat q̄ glo. r̄ice. Na in ty. p̄cedeti dictū est de actiō
bus et p̄sertim de actione in peculiū. Ideo modo sequit̄ videre de nata
eius ac etiā de ceteris actionibus que dant̄ in p̄ntes vel in oīos noīe
filiōrū vel seruoꝝ. et v̄ba huius r̄. ce sunt v̄ba p̄tozis posita in. l. i. §. v̄ba
ff. de peculio Sequit̄ nigrū Quia tamē superius.

Quia tamen superius. Non sumat usq; ad .s. si igitur Nota
Abditas et inopuitas e in iure vitanda vt hic et. l. i. .s. qbus. C. de nouo
Codice vpo. qd facit cōtra Abolos aduocatos Scdo nō q similitudo est
in negocijs suoꝝ et filioꝝ. In multis dūt tñ. vt dicit .j. e. .s. que etiā di
rimus. et sic videtur q similitudo fit in ea q in plurib' cōueniūt licet nō in
omib' facit. c. non pōt de pben. in. vi. ¶ Itē nō q de sibus ad similia p
cedendū ē vt in. l. nō pnt cū suis exēplis. ff. de legi. sequit. .s. si igit iussu.

Si igitur cū iussu domini. Pro stratu sui iussu dñi celebra
to tenet dñs insoluidū actione qd
iussu h ex ppositiōe hois ad negotiatiōē nauale tenet exercitoria et ex
alia ppositiōe tenet institoria hoc dicit. Un pmittēdū q ex negocijs ge
stis p suū vel filiū ex qbus ouenit dñs vel p sūt introducte sex actōnes
videlz qd iussu. exercitoria. institoria. tbutoria. de peculio. et de in re dso
et licet iste actiōes sint ptoꝝie sūt tñ ppetue vt. l. macedoniani. C. ad ma
cedo. licet alias regularit ptoꝝie actiōes sint ānales vt .j. de ppe. et tpa.
acti. p totū. Nō q ille qui strahit cū seruo iussu dñi habet dñm sibi obli
gatiū et pōt agere insoluidū strā dñm actione qd iussu et qdāmō dñs o
trahere videt qui suū cōtrahē iubet vt. l. i. in pncipio. ff. qd iussu Nā ipi'
iubētis fidē sequit strahēs vt hic in d. qz his ¶ Itē nō in seadē rōue q
ille q pponit filiū vel suū vel aliū hoiez in magrī nauis tenet strahēti
cū eo insoluidū. et agit strā eū exercitoria ¶ Itē nō ibi ideo vñ dicat exer
citoria qz dicit ab exēctore q vocat pponēs ad quē lucrū nauis spectat
magrī aut nauis dicit pposit' qz sibi totius nauis anchora id ē gberna
tio demādat vt hic in glo sup vbo qstus. Institoria aut appellat a ppo
sito qā pposit' dicit institor vt in .s. institoria dñi. ideo .j. e. Et sic nota q
actiōes diuersis respētib' sūpserūt nomē. aliq' eni a strahētibus vt dō
actio exēpto et siles. Alie dicunt ab inuētoꝝe vt publiciana a publico vt
s. cy. pri. in sece. ¶ Itē nō in .s. institoria q pponēs aliquē alteri nego
ciatiōi q nauali puta taberne. mense. et similib'. tenet insoluidū cōtrahēti
cū tali pposito et sic tenet actiōe institoria vt. l. qcumq; .s. i. et. ij. ff. de insti.
Differūt aut institor et pcurator. qz ad institorē duo sūt necia. pmo q sit
pposit' vli negociaciōi. Itē q sit negociatio qstuaria. nā si essz pposit' ne
gociaciōi q nō hret qst'. i. qtiōiana lucra in villico q ponitur ad colligē
dos fructus vt. l. si cū villico. ff. de instito. tūc magis dicit pcurator qz in
stitor vt le. iij. ff. eo. ¶ Item mādatū pcuratoris finit morte dñi vt. l. mā
datū. C. mādati. h institor. nō. l. si qd .s. si impubes. ff. de instito. Itē nota
in d. istas

in h. istas tñ. q̄ exercitoria et institoria hñt locū taz in seruo alieno q̄ in
 libero hoīe. actio tñ qđ iussu. solū hñt locū in eo cui iuberi p̄t In gl. iussu
 dñi in fi. Nō ex hac gl. q̄s dicūt iubē. nā dicūt q̄s iubē siue faciat x̄bo siue
 nūcio siue ep̄la subsc̄ptide. ratificatione. vel alio mō volūtate suā ad con
 tractū accōmodet. facit. l. i. § iussu. ff. qđ iussu et ibi gl. Est at̄ d̄ra inē iussu
 et mādatū. qz iussus cadit in nēcitate. ex q̄ sit in suū vel filiū. § mandatū
 importat spōtanei obsequij volūtate vt nōt in. d. § iussu. In glo. eius rei
 gr̄a in fi. Nō ex hac gl. q̄ ex contractu alioz nautarū q̄ non sūt p̄positi ad
 gubernatōez nauis nō tenet dñs p̄ponēs. licz bñ teneat̄ ex eozū delictō
 omisso in nauī. et reb̄ recepti. in nauī vt. l. i. § maḡm et ibi gl. ff. de exer.
 ¶ Itē nō q̄ dñs nō tenet ex negociatione p̄positi si strahat p̄posit̄ ad
 aliā vtilitatē q̄ ad vtilitatē rei cui ē p̄posit̄. puta nauis Dicūt at̄ q̄s con
 trahē gr̄a nauis si aliqđ expēdit p̄ refectōe nauis vel p̄ ep̄cione nauis
 vel p̄ expēb̄ fiēdis in nauī ac etl. p̄ sūptib̄ illoz q̄ sūt in nauī de q̄ latius
 in. l. i. § nō aut̄. ff. de exercito. sequit̄ § introducit et aliā.

Introduxit aliam actionem. Pro contractu sui negociati.
 te dat̄ cōn dñm t̄butoria v̄ sic fm Jo. de pla. ex contractu sui negociati.
 dñō sciēte dat̄ strahēti actio t̄butoria cōtra dñm vt p̄ rata pte tribui
 at inē se et creditores id qđ est in merce vel inde receptū et minus distri
 butū. § pro contractu sui sñ volūtate dñi dat̄ actō de in rē d̄so. pro eo qđ
 ē d̄sū in vtilitatē dñi. et pro eo qđ nō ē versū actio de peculio q̄ten̄ sup̄
 in peculio Intelligit̄ at̄ peculū illud qđ sup̄est deducto eo qđ dñō v̄ p̄ri
 v̄ alijs p̄sonis in eoz̄ ptate exñtib̄ debet̄ h̄ dic̄ vsqz ad § cetēz. Nō p̄mo
 qñ op̄etat actio t̄butoria cōn dñm qz op̄etit t̄b̄ cōcurrētib̄. p̄mo. qñ ne
 gociatio sui consistit in mercede peculiari. i. ip̄a negociatio ē sca de reb̄ pe
 culij vt. l. i. § licz. ff. de t̄bu. nā si esset negociatō de dñica re. h̄ret locū insti
 toria vt. §. e. § institoria. Pro q̄ nōnōū q̄ peculū d̄z prout hic accipit̄ id
 qđ a rōib̄ dñi sū sepatū h̄z ex p̄misside dñi tacita vel exp̄ssa. Ita acci
 pit̄ h̄z pl̄ib̄ alijs mōis peculū accipiat̄. vt nōt s̄ r̄. ca. ff. d̄ pecu. zo op̄ez
 q̄ fiet negociatio dñō sciēte et nō stradicēte. nā si dñs ignoraret negoci
 ationē tūc nō daret̄ tra eū actio t̄butoria h̄ actio de peculio v̄ de in rē
 d̄so vt. §. e. § p̄tēa. Et d̄nt hec actio ab actiōe de peculio. qz in actiōe de
 peculio dominus p̄mo deducet quod sibi debet̄. vel illis qui sūt in ptate
 sua et de residuo soluet̄ creditorib̄ serui. l. i. in p̄ncipio. ff. de t̄bu. Sed in
 actione tributoria dñs non habet hoc p̄uilegium imo diuidit equaliter
 mercedē peculiare. cū creditorib̄ sui et cū suo debito vt. d. l. i. in p̄ncipio
 Et sic videm̄ q̄re vocat̄ t̄butoria videlicet a cōt̄butōe debitorū. Tertio
 requirit̄ in tributoria q̄ negociū sit contractū p̄ eum qui est in potestate
 dñi vere

dñi vere vel p̄sumptiue. vel etiā p̄ suū fructuariū. vt. l. i. §. p̄t̄at. ff. de tribu.
nā si sit extractū negociū p̄ aliū agit̄ exercitoria vel institoria s̄m nat̄am
actiōis. Itē nō in §. p̄t̄a q̄ ex extractu s̄ui op̄etūt adhuc due alie actiōes
extra dñm videlz de in rē verso et cōpetit qñ ignorāte dño seru⁹ extractit
si tñ id ē cōuersū in vtilitatē dñi Et actio de peculio. q̄ cōpetit qñ sine vo
luntate dñi seru⁹ aliq̄o gessit siue sit cōuersū in vtilitatē dñi adhuc tñ dat̄
cōtra dñm actio si aliq̄o supest in peculio. et sic datur q̄ten⁹ peculū pacie
tur. Actio aut̄ de peculio d̄t̄ ab actiōe de in rem verso qz actio de in rē
verso datur insolitū ad om̄e id quod est versū in vtilitatē dñi. Actio de
peculio datur tñ q̄ten⁹ est in peculio. **I**tem nō in §. in rē q̄o dicat̄ versū
in rē dñi qz illud dicit̄ qd̄ seru⁹ necio expendit p̄ dño vt in exēplis tex. sa
cit. l. ii. §. in rē. ff. de in rē verso **I**tem nō in §. itaqz si ex r. q̄ qñ id qd̄ exne⁹
gessit extractendo cū seruo est versū in rē dñi. tñc dñs tenet̄ insolitū si to
tum est versū. s̄ si pro pte est tñ dñi q̄ p̄ pte cōsuptū agit̄ur pro pte versa
insolitū cōtra dñm. et p̄ pte cōsupta actiōe de peculio **I**tem nō in §. l. z
eni q̄ ex vno et eodē extractu pōt̄ oriri vnica actio. habēs diuersas qualiv
tates quaz q̄libet p̄ se hēt diuersā formā libellādi et diuersā cōdēpnatōz
Nam p. r. seruo mutuatis orit̄ vna actio. l. conditio certi ex mutuo q̄ hz
in se diuersas q̄litates quia q̄ten⁹ pecunia illa est ouersa in rē dñi int̄tat̄
cōditio certi ex mutuo de in rem verso. et q̄tenus non est ouersa datur d̄
peculio Et sic hoc respectu pōt̄ dici vna actio de peculio et de in rē d̄so
scz cōditio certi que se habet p̄miscue ad id qd̄ est versū in vtilitatē dñi
et ad id qd̄ nō est versū. p̄nt̄ tñ dici diuersē actiōes p̄pter eorū diuersos
effectus. s̄m suas q̄litates. hinc est q̄ actor agens debz p̄mo eligere s̄m
quā actiōnē vel q̄litatez velit agere. l. qd̄ in heredē §. eligē. ff. de tribu. et
ita debz intelligi hec glo magna sup̄ d̄bo licet q̄ sic relinquit̄ clara **S**ilis
habet in. l. ij. ff. de pecu. **I**tem nō in §. cū aut̄ q̄ illud dicit̄ sup̄esse in pecu/
lio qd̄ remanet qñ dñs oia debita per suū sibi vel his q̄s in pt̄ate habz
deduxit qd̄ est verū nisi s̄u⁹ ordinari⁹ aliq̄o deat̄ s̄uo vicario qd̄ decla/
rat̄ hic in glo. sup̄ d̄. si is. **I**tem nō q̄ debitū inter seruū et dñm dicit̄ cuz
vn⁹ q̄sqz describit in libz. rōnū suaz se debē ex cā abili ad obligādū ciui/
liter libez hoīem. l. nō solum §. an debitor et. l. peculū §. si vero. ff. eodem
licet ergo tibi scribam litteram vel scribam in liberis rationum mearum
qualiter debeo tibi centum certe ex quo non est adiectum ex qua causa
non potero condemnari ad soluendum vt dicit̄ iuribus et per **B**arto.
in. l. si peculium §. penul. ff. de pecu. lega. et latius per eum in. l. nuda rai
tio. ff. de donacio. **I**deo autem domi⁹ deducit sibi debitum ante alios
creditores quia preuenisse creditur iuris fictione et cum seruo suo egisse
vt ante ceteros debitū sibi deducatur. l. sed si damnum §. peculium. ff. e.
In glo m̄

In glo. mltu^o in fine **N**ō hīc q̄ min^o dicit facē qui nihil facit et facit. l. mlt^o
ff. de d. sig. quod facit in ar. pone q̄ p̄misi tibi vendē domū meā p̄ mior/
ri p̄cio de. xx. libris q̄ alicui altēi q̄ etiā si null^o obtulit p̄ciū q̄ tenēis m/
vendere pro miori p̄cio **S**ic etiā aliq̄n dicit aliq̄d plus vt. s. ty. pri. s.
plus de q̄ p̄ bar. in. l. si seru^o legat^o s. si ita sc̄ptū. ff. de leg. i. et similit^o plus
debito dicit solūē qui totū indebitū soluit p. d. s. plus et l. i. s. hec vba. ff.
si cui pl^o q̄ p. l. fal. et p̄ bar. in. l. h̄ seru^o legat^o s. si ita sc̄p. ff. de lega. i.

Ceterum dubiū non est.

Actio q̄d iussu. institoria et exercito
ria cōcurrunt cū actione de peculio
et de in rē verso. **S**ed tuti^o est p̄mas intētare **I**te tributoria occurrit cum
actione de peculio. et de in rē v̄so. h̄ dat̄ electio actori vt eligat illaz q̄ sibi
videt̄ vtilior **E**t q̄ d̄ca sūt in seruo. h̄nt locū in filiofālias excepta actōe
mutui q̄ nō dat̄ vtra p̄rez vel filiū. ex cōtractu filij obstāte macedoniano
Item ex cōtractu filij vel serui in actōne quod iussu exercitoria. institoria
et de in rem verso pōt agi d̄rco vtra patrē vel d̄m hoc dicit v̄sq̄ in fi.
Nō q̄ vbi quis plura hēt remedia. stulte facit si capit illud remediū
vbi difficilior probatō req̄rit. et omittit illud in quo facilior p̄batio est.
et sic allegat̄ iste tex. q̄ leuior via est eligenda. **I**te q̄ stultū est eligere ma
lum cū possit eligere bonum et hoc colligit hic glo. super verbo erit. **N**ota
secūdo q̄ in actione exercitoria. institoria. et quod iussu facilior est
probatō q̄ in actione de peculio. et de in rem verso. quia in p̄mis suffic̄
probare mutuatū esse in illam causam. in quam recipiens erat p̄posit^o
vt dictū est. s. eo. ty. in s. eadem **S**ed in actione de in rem verso optet p̄/
bare mutuatū conuersū esse in vtilitatē domi. et in actione de peculio op
tet duo p̄bare scilz filiū habē peculū. et tātū esse in peculio q̄ sibi solui
potest vt. s. eadē s. itaq̄ si ex. x. **I**tez nota in s. is quoz q̄ vbi quis h̄z
electionē actionū debet eligere eam que sibi vtilior est. **V**tilitas autē cō/
sistit in hoc q̄ plus consequat̄ per vnā q̄ per aliam facit. l. cum aliq̄n q̄
in glo. ff. de tributo. **I**tem nota hic duas differētias inter actionez de
peculio et tributoria. quia actio de peculio respicit totū peculium **A**ctio
autem tributoria solam mercem peculiarem **I**tem in actione de peculio
dominus deducit id quod est sibi debitū. et his quos habet in potesta/
te. sed in tributoria dominus venit in tributū tanq̄ extraneus creditor
Item nota ibi prout glo. expedit q̄ postq̄ quis eligit vnā viam nō
potest eligere aliā. qz electiōe vni^o actiōis tollunt̄ alie actiōes si p̄res ab
inicio op̄tebāt q̄ ad hoc sepe all. l. quod in heredē s. eligere. ff. de tribu.
quod intellige verū nisi eligēs fuerit deceptus vt h̄ in glo. super v̄bo cli/
gere. **S**ed diceres quomō hodie cognoscit̄ qua actione ageret cum no/
men actiōis nō sit exp̄mendū in libello vt. c. dilecti extra de iudi. **R**adē
q̄ p̄ narrationē et mediū ocludēdi vt nōt bar. in. l. certi condicō. ff. si cer.
pe. **I**tem

Item nō in s̄ q̄ dixim⁹. q̄ fili⁹ fa. et su⁹ in plurib⁹ equipant. p̄mo quia
 vterq̄ est in p̄tate. sc̄do qz vterq̄ pōt obligare illū in cuius est p̄tate his
 actiōib⁹ de q̄bus. s̄. dictū est. h̄ differūt in multis de q̄bus hic aliq̄ tangū
 tur in glo. sup̄ vbo eandē. p̄mo qz vn⁹ est liber alter suus. sc̄do q̄a fili⁹ fa.
 habz exceptionē macedonia. seru⁹ aut nō. vt hic in tex. ibi illud p̄p̄ie. ter
 tio qz filius fa. pōt esse in iudicio cū cōsensu p̄ris. sed suus non vt h̄ in gl.
 ibi. **I**tem filius pōt. q̄rto qz fili⁹ fa. pōt fideiubēdo p̄rem obligare de pecu
 lio. sed su⁹ non vt. l. suus incio. ff. de fideiuf. q̄nto seru⁹ dat p̄ nora. h̄ si
 lius nō vt. i. ty. pri. s̄. h̄ vetēs. sexto q̄ suus maūmissus nō tenet de āte
 gesto. l. eū actū. ff. de nego. ges. sed fili⁹ emācipat⁹ sit. l. ij. ff. qd̄ cum eo. sep
 timo q̄ fili⁹ fa. obligat⁹ naturalit̄ et ciuilit̄. p̄ quā obligatōez pōt detruos
 in carcerē. l. q̄ filiū. **C.** qui bo. cedere possūt. **S**eru⁹ aut solū naturaliter obli
 gat⁹. l. qd̄ attinet de reg. iu. octauo filius fa. pōt h̄re peculiū castreſe vel
 q̄si castreſe aduēticiū. et p̄fecticiū. **S**ed suus solū pōt h̄re p̄fecticiū vt de
 claratū est. s̄. in s̄ p̄trea. nono fili⁹ fa. pōt h̄re herede. seru⁹ nō vt in aut
 de heredi. q̄ ab intesta. s̄. i. coll. ix. decio fili⁹ fa. p̄t esse tutor. l. si filio. ff. d̄
 tute. suus aut nō. s̄. q̄ dare tu. p̄nt in p̄ncipio. vndecio su⁹ nō pōt testari
 fili⁹ fa. sic ad pias causas vt pulchre nōt bar. in. l. i. **C.** de sacrosac. ec. xij
 fili⁹ fa. p̄t donare cā mortis cū cōsensu p̄ris. seru⁹ nō. l. tā his s̄. fili⁹. ff. de
 donaci. cau. mor. **I**tem nō in v̄si. q̄ ideo. q̄re sit introducta exceptio ma
 ceo. et nō. xij. casus q̄ enūerant⁹ hic in gl. sup̄ vbo senat⁹ in q̄bus cessat ma
 ceo. **F**inaliter nō q̄ p̄uideat actiones p̄nt etiā directe dari cōtra dñm
 vel p̄rem **I**n glo. directo in si. **N**ō hic q̄ ista nō sūt p̄pria noia actionū h̄
 sūt adiectiones et q̄litates q̄oā **E**t ideo h̄nt naturā stricti iuris v̄l bone
 fidei p̄nt sūt actiones q̄bus adherēt. nā si essēt p̄pria noia actionū essent
 stricti iuris. quia non contrariant⁹ in s̄ actionū. s̄. de actio. **S**equit̄ r̄l. ca de
 noxalibus actionibus.

Rubrica de noxalibus actionibus.

In glo. r̄l. ce glo. bene continuat.

Et maleficijs seruorū. **P**ro delicto sui dñs. tenet no
 xalit̄. i. habet electionē emēdā
 di damnū datū. aut dādi suū p̄ nora. p̄ quā dacionē dñium
 sui trāssert̄ quē suū cogitur damnū passus manumittē si su⁹
 sibi damnū refartiat. et actiones noxales aliq̄ue fuerūt inuente a. l. xij. ca
 bulaz aliq̄ a p̄toze. **N**oxalis aut actio sequit̄ quēcunq̄ possessore sui de
 linquētis. et etiā ip̄m seruū sc̄m liberū. vel de libero sc̄m suū hoc dic̄ vsq̄
 ad s̄ si suus dñs **N**ō p̄mo q̄ p̄ delicto sui dñs tenet damnū emēdāē
 vel suū p̄ nora dare. et habz dñs electionē **S**ic etiā p̄ q̄si maleficio. sui
 p̄t dñs

pōt dñs ueniri noraliē ⁊ hoc est qđ voluit h̄ glo. i. **Sz** circa hoc q̄ritur
an hec hēant locū in mōcho delinquēte qui eq̄patur suo fm̄ ymo. in. c.
cū olim de p̄uile. vt abbas cōueniat̄ p̄ illo delicto. **H̄** dēt qđ monachus
etiā pōt criminaliē accusari p̄ delicto et puniri h̄ tñ abbas p̄t pro eo cō
parere ad defendēdū vt notat̄ in aut. cā q̄ sit cū mōcho. **C.** de ep̄isco. ⁊
cle. **Nō** tñ pōt monach⁹ pecunialiē pro illo delicto p̄iri. qz caret pp̄rio. c.
nō dicatis. xij. q. i. imo si monach⁹ in morte inueniat̄ h̄re pp̄riū. debz per
abbatē eī mōasteriū subtrari in signū p̄ditionis vt in. c. ad monasteriū
de sta mona. **I**te nō ibi nota aut. d̄ram int̄ norā et noriā. sepe tamen
vnū ponit̄ pro alio vt ē glo. in. l. aliud ē fraus. ff. de v̄bo. sig. **E**t illud qđ
hic dicit̄ qđ su⁹ pōt dari pro nota. hoc fallit si dñs seuerit qđ suus facit̄
norā et non prohibuit cū potuit ⁊ p̄ hec est expedita glo. hec sup̄ verbo
damnato. **I**te nota in s̄sūma **Rōem** q̄re dño concedit̄ serui dāre p̄
norā q̄a suus delinquēdo non debet posse vltra eius estimationē dñi se
damnificare et hoc est v̄z qñ dñs ciuiliē uenit̄ ad emēdationē dñi se
cus si criminaliē qz tunc non habet electionē. l. i. s̄. si seruus. ff. de his qui
dere. vel effu. **Sic** etiā non habz locū iu publicis crimibus. quia tunc pu
nient̄ serui corpaliter. l. penul. in fi. **C.** de norā. **E**t sic est hic casus sp̄alis
vbi aliud pro alio soluit̄ et p̄ h̄ est expedita glo. sup̄ v̄bo liberat̄ nā dñs
dans serui pro norā transfert̄ dñiū serui si habz dominiū eius. qđ si nō
hēat liberat̄ ope exceptiōis nec audit̄ dñs verus volens vindicare s̄riū
suum nisi soluat̄ litis estimationē vt. l. bonafide et. l. si norale. s̄. fi. ff. e. **I**te
nota in v̄h. si autē damnū qđ si seruus datus pro norā restituat̄ damnū
cogitur ille cui datus est pro norā cum maūmittē. et sic est sp̄iale vt q̄s
opellat̄ altez maūmittere inuit̄ sic etiā et alias pater pōt filiū suū inuitū
emācipare vt in. l. ij. **C.** de pa. qui si. distrax. et hoc voluit glo. sup̄ v̄bo au
xilio. **I**te nō in s̄sūt aut qđ noraliū actionū aliq̄ sunt ciuiles. et aliq̄ p̄o
rie. et qđ d̄ra sit int̄ actiōes ciuiles. et p̄ozias dicit̄. j. de ppe. et tēpa. ac. p̄
totū. **I**te nō in s̄ om̄is. qđ norā sequit̄ caput sic lepra leprosi. trāit̄ enim
suus cū vicio suo vt hic et. l. ij. **C.** e. **E**t sic dat̄ cōn quēlibz possessore serui
Ite nō qđ si suus dans noriā manumittat̄ ip̄e serui tenetur insolitiū pro
damno dato sed nō pōt se ip̄m dare pro norā qz exticta est noxe deditō
et sic habem⁹ casū qđ vbi pro aliquo delicto ab inicio erat p̄dita actio
noralis illa extinguit̄ p̄pter mutationē status. **Sic** etiā si liber hō deditō
damnū qui postea efficiat̄ s̄nus tunc incipit nasci actio noralis. et dñs il
lius serui potest cōueniri ex illo delicto. **Circa** qđ quero quid de mōcho
qui cōmisit delictum ante ingressū religionis. nunqđ potest cōueniri mo
nasteriū. ip̄e in ty. de reo. s̄. i. d. sed nunquid et ibi **Bal.** in additiōib⁹ di
cit qđ pro debito pecuniario et ciuili si monachus non defendoat̄ potest
fieri admiss

fieri missio in possessione bonorum que monachus duxit ad monasterium h
criminaliter non potest ueniri quia transitus ad religionem omnem maculam tollit ut in
autem. de monachis §. i. coll. iij. Sed tamen hoc ultimum reprobatur quia
quilibet posset facere fraudem ad euitandum penas iudicij secularis. et ideo
non euitabit corporalem puitionem iudicis secularis facta tamen prius de
gradatione a iudice ecclesiastico de qua in. c. de gradato de penis in vi. et
per bar. in. l. ij. §. ignominie ff. de his qui no. infa. et hoc si superuerit sacrum
ordinem post delictum commissum. sed si solummodo mutauerit habitum ut sunt
fratres de tertio ordine sancti francisci et begardi et begutte non est dubium
quod tales non euitant penas iudicij secularis cum ipsi sint layci et non eccle
siastici ar. c. duo sunt genera. xi. q. i. fm bar. in. l. i. ff. de pe. habet tamen isti
priuilegium ut eis non fiat iniuria per iudicem laycum. quia possunt recurrere
ad ecclesiasticum propter honorem beati francisci ar. l. cum filius §. pater. ff. de
leg. ii. et hoc fm bal. dicit tamen antonio de butrio quod omnes huiusmodi in
iuris dicit uti beneficio ecclesiastico ut etiam sint reuati ut in. c. ij. de foro spe.
de ista materia uide lati per Jo. an. in. c. i. de obli. ad rōci. et plenissime per
pe. de anchorano in repetitione. c. ea que de reg. iu. in. vi.

Si seruus domino noxius. Ex delicto sui commissio in dominum non nascitur
obligatio contra ipsum seruum etiam in animam
nec etiam contra alium in cuius potestate transiit et e converso ex delicto domini commissio
in suum non agit per seruum etiam in animam suam vel alium in cuius potestate transiit
et actio ex delicto sui iam nata extinguitur per adquisitionem domini ipsius
serui. et actio noxalis olim competebat etiam pro delicto liberi hominis. hodie
solum permanet in seruo hoc dicit usque in finem. ¶ Nota primo quod in domino
et seruum nulla potest esse actio nec obligatio. scilicet efficax. quia naturalis bene
datur inter eos ut. §. de fideius. §. i. potest tamen dominus corrigere suum suum
pro delicto sibi facto. dummodo non seuiat in eum ut. §. de his qui sunt sui
vel alieni iuris §. in potestate. Ratio huius potest esse propter regulam que est
inter dominum et seruum. patrem et filium. nullum iudicium esse potest. nisi in casu
bus notatis in. l. lis nulla. ff. de iudi. et. l. vix certa. ff. eo. ty. de iudi. ¶ Non
secundo quod non potest aliqua obligatio insurgi inter dominum et seruum patrem
et filium. licet seruus efficiatur sui iuris vel transeat in potestatem alterius
Ratio est propter regulam iuris que est quod ab inicio non ualuit ex contractu
temporis non conualescit ut in regula quod ab inicio. ff. de reg. iu. in. vi. et
sibi plene per dy. Tertio nota quod adquisitio domini serui delinquenti. sup
ueniens post delictum commissum extinguit noxalem actionem iam ortam. Et
est ratio propter illam regulam que est obligatio extinguitur et impeditur
si ueniat in eum casus a quo incipere non potest. de quo dixi. §. de lega.
§. et ex

§. et ex cōtrario. De quo per bar. in. l. plurib⁹. §. et si placeat. ff. de x. obli.
 et ibi etiā dixi. Quarto nota q^d licet talis seruus postea exierit de p^race
 dñi non resuscitet actio noxalis. Ratio est p^rter illā regulā quia obliga
 tio semel extinta amplius non reuiuiscit vt in. l. qui res §. arena. ff. de lo
 rancur vt dixi. §. ty. proxi in §. que dixim⁹ differūt tamen in hoc vt actio
 noxalis non deē cōtra patrē et ibi etiā dixi. Itē nota ibi asperitate q^d lex
 impudica et aspera debet tolli et imutari o^roz. §. qui. mo. tute. si. circa p^ri
 cipiu⁹ tituli. Itē nō ibi vt pene cōiuncta glo. q^d ex pena et verecūdia filij
 magis quodāmo affligit pater q^m filius Ratio pōt esse quia amor ascē
 dentis maior est q^m descendētis vt notat glo. in. l. liberorū. ff. de xbo. sig.
 Finaliter nota q^d ex delicto filij obligatur filius et non pater et ideo pater
 non tenet emendare damnū et hoc etiā declarat hic glo. super xbo. filij.
 In glo. cōueniri in si. Nota ex hac glo. q^d pater non tenet pro delicto
 filij. nec contra p^rem fit executio. nisi filius fuerit cōdemnatus et non per
 otumaciā. quia tunc tenet pater de peculio tñ. vt in. l. iij. §. Joem scribit
 ff. de pecu. de isto tñ latius per bar. in. l. cum filius et ibi dixi. ff. de x. obli.
 Sequit^r r. ca si quadrupes paupiem fecisse dicat.

Rubrica si quadrupes pauperiem fecisse dicat.
 In glo. r. ce in fine Glo. bñ otinuat Sequit^r nigrū animaliu⁹ nomie.

Animalium nomine. Si animal irrōnale alicui⁹ dederit dam
 num cōtra osuetudinē sui generis tenet
 domin⁹ actioe infactum de pauperie. qua liberatu dando animal p no
 xa. secus si tale animal dederit damnū s^m naturā sui generis q^d nō dat
 actio contra dñm. et ex fuga fere post damnū datū liberat dñs fere. Itē
 ponit dñs aialis ex lesione ipsius aialis in loco publico per quem iter fit
 et punitur arbitrio iudicis si lesus fuerit liber homo. si autē alie res fuerit
 damnificatē p illud aial tenet dñs in duplū damnū passo hoc dicit glo. si.
 Nō pmo q^d pro damno dato ab aialib⁹ irrōnabilibus cōtra cōsuetu
 dinē et naturā eorū seu sui generis. tenetur dñs actione infactum de pau
 perie et hoc siue aial moueat ad damnū dandū siue lasciuia siue incētiuo
 amore vt hic in glo. sup xbo seruoze vel feritate vel crudelitate. xbi grā
 si equus percussit aliquē calce vel bos trusit aliquē cum cornu. Nā natā
 et consuetudo horū aialiu⁹ est vt sint mansueta et vt gregatiz pascant vt
 hic in glo. super xbo cōtra naturā. Itē nō q^d dñs p tali damno sic da
 to liberat dando aial p noxa. et non solū istud hēt locū in aialib⁹ q^doru
 pedib⁹ h⁹ etiā in aialib⁹ bipedib⁹ vt hic in glo. i. Si autē istud dñm aial nō
 moueret

moueret ex se ad damnū dandū. sed dolo vel culpa alteri. tūc non habz
locum hec actio h̄ agit cōtra illū actione infactū. vbi gr̄a si p̄pter iniq̄tal
tem loci per quē ductū est aial vel p̄pter nimīū pondus vel onus deiecit
et sic lesit aliquē. vel si canē quez retinere potēas relaxasti vel aial. duristi
per locū p̄ quē ducere nō debebas et damnū tūc dederit tenet tal' actōe
infactum. nec liberat dando aial pro nora vt. l. i. §. q̄ si p̄pter et. §. se. ff. e.
Ite nota q̄ si aial māuetū fecerit damnū alicui s̄m naturā sui generl.
puta q̄ cattus comedat piscē alteri' vel canis carnes alterius nō tenetur
dñs norali Si tñ pecora tua cōmēderēt in pascua alteri' licet hoc sit de
natura pecorū tñ op̄erit actio cōtra te dñm pecudū sed non actio de pau
perie h̄ actio de pascua pecorū vt. l. q̄nt. §. i. ff. ad. l. acq̄. **I**te nō ibi deniqz
q̄ p̄pter damnū aialis ferocis non cōuenit dñs si fera euaserit dominiū
eius. qz actio de pauperie sequit' caput aialis. et sic datur vtra eum q̄ pos
sioet aial tpe actionis vt. l. i. §. et cū etiā. ff. e. **I**te nota ibi paupies autem
quid sit paupies qz dicit' damnū qd cōmirtit sine iniuria faciētis et ideo
dicit' paupies qz facit aliquē paupem vt hic in gl. sup. vbo paupies. **I**te
nota q̄ aialia bruta nō p̄nt omittere maleficia per iniuriā qz carēt sensu
et ideo ipi non debēt cōdēpnari pro damno. sed dñs eoz licet alias dica
tur q̄ lnia ferri debz etiā in rem inaiatam vt nōt glo. in. l. si. ff. de no. ope.
nun. que glo. debz intelligi q̄ bestie debēt cōdēpnari h̄ dñs dicit' vdem/
natus. Et istud facit contra plures cōsuetudines terrarū vbi bestie puni/
untur pro maleficio. **I**te nota ibi ceterū tex. cōtra istos qui tenēt vrsū
vel fimeā in loco publico p̄ quē iter sit. nā si talia aialia leuāt liberum ho
minē ita q̄ non sit mortu' tūc dñs debz puniri arbitrio iudicis hita rōe
infirmitatis et impensarū factarū p̄ curatiōe q̄ operū amissorū et amittē
dorū vt hic in glo. sup. vbo cōdēpnet'. Sed si mortuus fuerit homo liber
et tali lesione tūc debet dñs puniri in ducentis aureis vt hic in glo. super
vbo nocitū Si aut' fecerint ista aialia damnū in alijs rebus tunc domi'
debet puniri in duplū vt hic in glo. super vbo condēpnet' in fi. **I**te nō
et finaliter q̄ actio de pauperie potest concurrere cum actionibus edili/
cñs. Et sic nota q̄ vna actio penalīs potest cōcurrere cū alia quod q̄liter
sit intelligendū declarat hic glo. magistra super vbo consumit. vbi decla
ratur quomō vna actio tollat aliam et quō nō. de quo plene p̄ dy. in re
gula iuris nullus plurib' et per bar. in. l. edita. C. de eden. et Jo. fa. facit
hic longissimā distinctionē dicā aliqd in ty. de actōib' in libello p̄mo s̄r
vbo addēdi vbi ponā materiā cumulationū actionum. Sequit' r. ca. de
his per quos agere possumus.

Rubrica de his per quos agere possumus.

In glo. r. ce in fi. Glo. bñ cōtinuat Sequit' nigrū nūc admonēdi.

Nūc admo

Nūc admonendi sumus. Olim nō potēat q̄s agē v̄t exp̄-
ri noie alieno. nisi in cert. casib⁹
hodie autē q̄s p̄t exp̄iri noie suo et alteri⁹. et p̄curator p̄t cōstitui etiā ad
uersario abñte et etiā absēs et ignorās et sine solēnitate v̄borū hoc dicit.
I Nō p̄ q̄ vn⁹ q̄sq̄ p̄t esse p̄curator alteri⁹. q̄d ē v̄t dūmō als sit p̄o-
neus ad officiū vt h̄ in gl. s̄r v̄bo ydoneū. Nō sc̄do q̄ lz oli in cerel. casib⁹
tūmō potēat q̄s agē alieno noie hodie tñ in q̄libz cā p̄t intuenire p̄cu-
rator. q̄d ē v̄t reglarif. q̄a in aliqb⁹ casib⁹ nō admittit p̄curator vt plē-
nōui. s̄. de acti. in p̄mo libello sup̄ v̄bo legitime p̄parentē. Itē nō ibi et q̄a
q̄ p̄pter omoditates hoim fuit induct⁹ vsus p̄curatorū. hodie tñ p̄nt cō-
stitui p̄curatoēs etiā si nlla nēcitas siue omoditas videat v̄t h̄ in glo. s̄r
v̄bo impedimēto. Itē nō ibi s̄. p̄curator. q̄ p̄curator p̄t cōstitui absq̄ solē-
nitate v̄borū. et etiā eo absēte. si tñ absēs fuerit libez erit p̄curator ius-
cipe mādatū v̄t nō suscipē. S̄z si suscipit h̄z nēce cōsumare. als tenet ad dē-
mādati vt s̄. mādati s̄. mādatū. et. l. a p̄curatore. C. māda. Intelligitur
autē q̄s suscipe mandatū si suscipiat l̄ras vel instr̄m p̄curatoris sine alia
p̄testatione vt in clemē. i. de p̄cura. Itē nō ibi cuiuscūq̄ q̄ qlibet p̄t esse
p̄curator nisi phibeat. q̄z hoc eodē est phibitoriuū. l. mut⁹. s̄. i. ff. de p̄cu.
In glo. quēlibz in fi. Nō hic q̄ p̄sone inabiles in iudicō nō p̄nt cōstitui
p̄curatores. et sic nota q̄ genēalitas legis vel statuti recipit restrictiōne
de abilitate facit. l. i. C. de sacro sac. ec. facit ad statutū pone statuto caue-
tur q̄ ad sonū cāpane qlibet tenet venire ad plateā armat⁹. q̄ illud dēt
intelligi de abilib⁹ et nō de inabilib⁹ vt sūt muliēs. pupilli infirmi. et filies
de quo p̄ bar. in. l. i. s̄. nūciatio. ff. de noui ope. nūci. Itē in glo. cerel. v̄bis
in fi. Nō hic pul. glo. in q̄bus casib⁹ req̄rit sp̄ale mandatū. et nō sufficit ge-
nerale. faciūt nōta in. c. qui ad agēdū de p̄cura. in. vi. et dixi in ty. de acti-
tionib⁹ in p̄mo libello. Aduerte tñ q̄ in liberatiōe et trāsfactione et pacto
de nō petēdo req̄rit etiā sp̄ale mandatū. l. mādato genēali. ff. de p̄cura.
l. nā et nocere eo. ty. l. iij. ff. de accep. Item; in iuramēti delatione vt. l. nam
et postea p̄ to. ff. de iu. iuran. Et q̄ hic glo. dicit de in integrū restitutōe s̄
verū nisi illa veniat in quandā cōsequētiā generalī mādati s̄m bar. in. d. s̄.
si tal̄ in gl. allegato. In gl. cuiuscūq̄ in fi. Nō ex hac gl. q̄ phibent ex officio
p̄curatoris. de q̄ lati⁹ dixi in ty. de acti. in libel. p̄all. S̄z q̄rit nūq̄d fili⁹
fai. possit eē p̄curator. R̄ndet q̄ sic ad iudicia si sit maior. xv. ānis ⁊ ad
negocia si. xvij. Nec req̄rit cōfessus p̄ris vt ē tex. in. c. q̄ genēalit̄ de p̄cura.
in. vi. de q̄ p̄ bar. in. l. fili⁹ fai. s̄. ipe q̄q̄. ff. de p̄cura. et in. l. si. s̄. nēcitatē. C.
de bo. que libe. In glo. rē tuā in fi. Nō hic q̄ nūcius generalī v̄bulo p̄t
dici p̄curator. drūt tamē q̄z p̄curator cōcipit v̄ba i p̄sona sua p̄curatorio
nomie dñi Sed nūcius cōcipit v̄ba in p̄sona domini. et est tanq̄z vox seu
organū domi vt est glo. in. l. in euentis. C. si quis alteri vel sibi. Ad hoc
tñ vt nūcius agere possit vel defendere req̄rit speciale mandatū nec pot-
terit v̄bis

terit dñs ratificare id quod quis fecerit pro eo vt nuncius. per. l. multum.
C. si quis alteri vel sibi s̄m bartho. in. l. que aut. s̄. constituz. ff. de consti. pecu.

De satisfactionibus Rubrica

Continuatio claret de se intuenti tex. ¶ Sequit̄ nigz

Satisfactionum modus. Quanz̄ olim aliter de satisf̄a/
tōib' dispositū erat hodie tñ suo
noie ouer' siue reali siue psonali actōe. nō satisf̄at de iudicato sol
uēdo. s̄ de iudicio fisti si immobilia nō possidet. quā satisf̄ationē p̄stare nō
poterit stat̄ sue iuratorie cautioni. agēs tñ alieno nomine si de eius iuramē
to dubitatur cauet de rato. et defensor rei siue habeat iuramentū siue non
cauet de iudicato soluendo. hoc dicit. ¶ Nota primo qualiter olim serua/
batur circa satisf̄ationē de iudicato soluendo. nā erat d̄ra an quis agebat
an oueniebatur. et an suo nomine an alieno. Sc̄do nota ibi. vnde aut. qua/
re vocat̄ satisf̄atio iudicatū solui. quia videt̄ quis stipulari vt id sibi solua/
tur quod fuerit iudicatū. ¶ Itē nota ibi. tutores vero. q̄ olim tutores cō
uenti actione reali satisf̄abant de iudicato soluēdo. et agentes satisf̄abāt
de rato. Sed istud dictū etiam hodie est correctū. quia ip̄i sunt loco dñi. vt
videbim' s̄. eo. in. s̄. ead. ¶ Item nota q̄ licet iste antique satisf̄ationes sint
correcte. possunt tñ adhuc hodie allegari. cuius contrariū videt̄. nāz allegās
leges correctas in descisionem causaz puni' pena falsi. l. vnica. s̄. hunc igit̄
de no. et. s̄. fir. Sed istud quod hic dicitur vep̄ est qñ leges correcte sunt
incluse in corpe iuris. nam licet tunc arguere ab eaz rationib'. vt notatur
in. l. vnica. C. de lati. libe. tollen. et quod notat̄ in. l. prima. ff. de diu. cū emā
libe. facit. c. nouit. de iudi. vbi dicit glo. q̄ si totum ius ciuile tollerēt tamen
adhuc duraret eius ratio. ¶ Item nota ibi. sed hoc hodie. q̄ hodie ne/
mo suo nomine ouentus satisf̄at de iudicato soluendo. sed tamen tenet̄ ca/
uere de iudicio fisti que cautio tripliciter fieri potest. Vno modo p̄ cautionē
iuratoriam. et hoc est qñ ouentus nō pōt satisf̄are. nec possidet immobilia
facit autem. generaliter. C. de epis. et. de. Sc̄do modo pōt fieri p̄ nuda p̄
missionem. et hoc est quando ouentus possidet immobilia. vel est talis qui
habet priuilegiū non satisf̄andi. de quibus notat̄ hic in glo. sup. ver. p̄mis
sioni. Tertio modo pōt fieri p̄ satisf̄ationē. et hanc prestat ouent' qui non
possidet immobilia. nec est tutus aliquo priuilegio bene tamen reperit fide
iussores. facit. l. sciendū. et ibi notat̄. ff. qui satisf̄a. cogunt̄. Itē nota in ver
si aut̄ q̄ si quis agat tanq̄ pcurator alteri'. et dubitat̄ de ei' mandato tūc
tenet̄ pcurator cauere dictā rē ratā habituz. cor. l. p̄ma. C. e. ¶ Itē nota
q̄ pcura/

q̄ pcurator qui constituitur est apud acta vel que dñs confirmavit ex postfacto
in iudicio nõ debet cauere de rato. et est rō qz de ei' mādato nõ dubitat. et
idem si appareat de mādato p instrumentū vel p lras dñi taliter sigillatas
q̄ nõ dubitat. vt notat glo. in. l. p̄ma. nõ tñ credit simpliciter lris cū sigillo ni
si fuerit sigillū alicui' omunitatis. vel nisi notari' vel testes faciāt fidem de
sigillatiōe dñi. p hoc facit glo. et qd̄ ibi notat in. l. si pcuratorē absentē. ff.
de pcura. **Itē** nota in v. eadē. q̄ administratores alioz qz noia mādā
tur in glo. s̄. de curato. s̄. si pnt̄ constituere alios pcuratores. de quoz mādā
to si dubitat cauebūt etiā de rato. **Itē** nota in s̄. si v̄o aliqs. q̄ pcurator
rei quāuis cōstet de ei' mādato. et licet etiā possideat immobilia cogit̄ caue
re de iudicatio soluedo. **Rō** ponit̄ in v. se. ibi. nemo em̄. qz nemo est ydone'
defensor sine satisfatiōe. ab ista tñ satisfatiōe pōt dñs procuratorē releua
re puta si promittat sub ypotheca oim bonoz suoz de iudicatio soluedo
et hoc est v̄ez si dñs possidet immobilia. si vero dñs nõ possidet immobilia
nõ pōt esse fideiussor pro procuratorē suo. vt notat p bar. ff. de iudi. sol. sup
s̄ca. **Itē** nota in ver. alia. q̄ si dñs post litē a se cōstatā relinquat procu
ratorē. tūc ille pcurator tenet̄ satisfacere q̄ dñs cōparebit in iudicio tpe sen
tencie ferende. Et est rō qz pcurator talis nõ est dñs litis. si autē dñs nõ cō
pareret. tūc fideiussor pcuratoris teneret̄ de iudicatio soluedo. **Itē** nota
in s̄. si vero. q̄ defensor sine mādato pōt p alio interuenire. sed tñ tenet̄ caue
re de iudicatio soluedo indistincte. rō ponit̄ hic in lra. **Itē** nota ibi q̄ oia.
q̄ quotidian' vsus et practica iudicioz seruād' est. cor. l. p̄ma. s̄. si si quas
leges. **C.** de ve. iu. enu. Finaliter iste tex. allegat q̄ roma est caput mundi
In glo. nulla ibi. l. iudicatu solui. Nota hic q̄ stipulatio iudicatu solui cōti
net tres clausulas de quib' hic in glo. **Sicem** glo. habes. i. eod. in s̄. si vero
aliqs. in v. clausul. **In** ea. glo. in fi. Aliq̄ habent hic in fine. q̄ iste satisfac
tiones actoris nõ seruant̄ hodie de iure canonico. et est glo. ordinaria in v.
libellū. iij. q. iij. c. libellū. vbi est canonizata autenti. libellū. **C.** de litis cōtest.
Que autē sit pena actoris q̄ iniuste mouit litē videbit̄. i. de pena te. liti. **In**
glo. ad terminū litis ibi. l. p̄perādū. in p̄n. Nota hic vsqz ad quantū tps du
ret cautio de iudicio listi. qz s̄m verā et omunē opinionē in qualibet cā du
ret vsqz ad terminū litis. i. qz diu durat instācia. q̄ instācia nõ hz hodie tps
limitatū de iure canonico. c. venerabilis. vbi vide glo. notabilē. et in. c. signi
ficatib'. extra de iudi. omittit̄ autē hec satisfatio ad incesse. l. iij. s̄. si. ff. q̄ satis
co. et hz patat̄ executionē cōtra fideiussorē sine nouo p̄cessu si stipulatio ha
beat certā quātitatē et diē appositā. vt not̄ bar. in. l. i. ff. de iudi. sol. **In** e.
glo. ibi. l. añpenult. Nota duo ex hac gl. q̄ hec cautio pōt fieri sub certa pe
na. et cōpellit̄ re' p̄mittē sub pena qñ p̄stat cautionē iuratoriā. qz tūc hoc
est facile reo. vt tenet glo. in. l. iij. s̄. quis. ff. si cui plus qz. p. l. falciōiā. alias re
gulariter

gulariter nō spellit certā penā imponē. de quo lati⁹ p bar. in. l. si. ff. de pto.
stipu. Scdm q̄ in hac cautiōe de iudicio sisti admittit purgatio more vsqz
ad sex menses. de quo lati⁹ in. d. l. anpenult. **In** e. glo. in si. nota. q̄ lz re⁹
possideat immobilia si tñ illa nō valēt tantum sicut actio intētata cogit ip̄e
cauere de iudicio sisti p̄ illa parte pro qua nō possidet immobilia. Absur⁹
em̄ esset vt uent⁹ in magna q̄ntitate pro vili hospite terre posset euadē sa/
tisdatiōē. vt dicit glo. in. l. sciendū. ff. q̄ satisda. co. **In** glo. promissioni in
si. Nota casus in q̄b⁹ re⁹ nō tenet satisfacere de iudicio sisti. Prim⁹ est si possi
deat immobilia. Scds est rōe dignitatis. vt qz est illustris vel supillustris.
Tert⁹ est rōe p̄uilegij. vt qz est cleric⁹. Quart⁹ est rōe deficientis satisfactio/
nis qz iurat se nō posse satisfacere. Quint⁹ rōe deposite administratiōis vt ē
in iudice vel in officiali stāte ad indicatū p̄ q̄nq̄ginta dies post officij suū
finitū. qz talis nō tenet satisfacere. sed stat̄ sue iuratorie cautioni. vt est ter. in
l. vnica. C. vt om̄es iudi. tā ciui. x. facit qd̄ notat̄ in l. p̄ma. ff. q̄ satisda. co.
In glo. pro q̄litate. ibi. q̄ ait p̄tor. Nota qualis dz esse fideiussoz q̄ si
debet in iudicio sisti reū. qz debet esse ydone⁹. dicit̄ aut̄ ydone⁹ duplici re
spectu. scz respectu facultatū qz possidet immobilia. alias nō esset ydoneus
vt notat bar. in. d. l. sciendū. quod vez est nisi possideret multa mobilia pub
lice in aliqua apotheca vt ibidē dicit bar. in p̄n. l. Item hoc vez nisi in p̄e
vel patrono vel alijs p̄sonis diuidis. qz tales p̄nt min⁹ ydoneū fideiussozē
prestare vt in hac glo. Et est rō qz nō est verisile q̄ diuid⁹ dimittat diuidū
et odio habeat carnē suā. vt dicit gl. in. l. ij. ff. si q̄s in ius vo. nō ierit. Scdo
dz esse ydone⁹ facilitate ueniēdi tā rōe p̄sone vt qz nō sit scholaris vel cle
ric⁹ q̄ habet p̄uilegia. vt autēti. habita. C. ne fili⁹ pro p̄e. et. c. si diligenti. de
fo. ope. vel nō sit aduocat⁹ vel procurator vel hō potēs vel rixosus vt dic̄
bar. in. l. ij. p̄mo. ff. q̄ satisda. co. q̄z etiā rōe loci qz posset ire ad locū ei⁹ tute
et sine impedimento vt dicit glo. in. d. l. ij. in p̄n. **In** e. glo. in si. Nota q̄ lz
iura noua dicant reū satisfactuz de iudicio sisti indistincte siue possideat im
mobilia siue nō. tñ illa iura noua sūt intelligēda p̄m antiq̄ vt in hac glo. qd̄
etiā est vez quanq̄z ponerent̄ aliqua vba generalia derogatoria in nouo
iure. vt est glo. singularis in autēti. de heredi. q̄ ab intest. in p̄n. sup. v. vocā
tib⁹. vt notat bar. in. d. l. sciendū. faciūt notata in. l. oēs ppli. in. ij. q. ff. de iust
et iu. et ibi p̄ bar. et in extrauagl. ad rep̄mēdā. sup. ver. nō obstāte. **In** gl.
ratā rez. ibi. l. ratā Nota hic qñ dz committi satisfactio de rato. qz tūc q̄z p̄mū
dñs certiorat⁹ post aliq̄d tps deliberauit nō habē ratū. nō aut̄ cogit dñs
in cōtinēti rñdē an velit ratificāē vel nō. vt dicta. l. ratū. Et si nescit̄ utz dñs
ratū habeat pōt̄ interim agi extra procuratorē donec sciat̄ an dñs ratū ha
beat. l. si indebitū. ff. rem ra. ha. **In** e. glo. ibi. ioh. opio verior est. Nō g⁹ ex
bac gl. tres cas⁹ p̄ q̄s sciet̄ qñ p̄curator actoris tenet̄ cauere de rato. Aut
em̄

em̄ oſtat pcuratorē habere mandatū de rato et nō cauet. l. vna. C. de ſatī
da. aut oſtat q̄ non habet mandatū. et tūc itēz nō cauet ſc̄z de rato. ad
hoc vt poſſet admitti ad agendū. l. ſi pupilli. §. ſi. ff. de nego. geſt. quod etiā
vez niſi talis pcurator vellet agere p̄ oīūda p̄ſona. vt. l. ſed et he. ff. de p̄
cura. vel vellet agere p̄ feſtināte perire. vt. l. nō tūm. ff. de appella. vel ageret
p̄ recupanda poſſeſſiōe abſentis ſpoliati. l. p̄ma. C. ſi p̄ vim vel alio modo
aduerte tū q̄ licet pcurator ſine mandato nō poſſet agere etiam ſi preſtet
cautionē de rato. poſſet tū agere ſeu defendere cū cautione de iudicato ſol
uendo. arg. §. ſi vero. i. eo. Si vero dubitaſ de mandato tunc in electione p̄
curatoris eſt an velit cauere de rato vel pbare mandatū ſuū ſm̄ verā opti
mionē Jo. Sed tunc querit̄ q̄n̄ dicit̄ dubitari de mandato. Reſpondeſ q̄n̄
apparet instrumentū vel littere de quaz fide dubitaſ vel q̄ timeſ de reuo
catione. vel q̄ pcurator ſolū habet vnū teſtē vel aliqua indicia ſm̄ bar. in.
.l. nō ſolū. §. qui aliena. ff. de p̄cura. Similiter etiā ſi pcurator haberet instru
menta cauſe. vt in. c. corā dilecto. de offi. delega. Et notat bar. in. l. vulgo. ff.
de adminiſt. tuto. ¶ In e. glo. in ſi. Nota q̄ pcurator actoris teneſ etiam
cauere de ſtando iuri in cauſa recōuentiōis. et hoc voluit iſta glo. In glo
quibuſdā inferūt. ibi. l. p̄ma in p̄n. Nota hic q̄ ille qui nō eſt oīs litis nō p̄t
pcuratorē oſtituere. hinc etiā eſt q̄ adminiſtratores etiā pcuratores non
p̄nt añ litē oſteſtata aliquē ſubſtituere. vt notaſ in. d. l. neq̄. ¶ In e. glo. in ſi.
glo. bene loquit̄. de quo lati⁹ p̄ bar. in dicta. l. vulgo.

Rubrica de ppetuis et t̄palib⁹ actōnib⁹ 2c

Continuatio claret de ſe bene intuenti tex. Sequit̄ nigz.

Hoc loco admonendi. Diuidit̄ in duas partes ſm̄ q̄
in h̄ ti. ſc̄da ps̄ ibi. nō om̄es. Sic ſūmaſ. Actiōnū alie ſūt ppetue
alie ānales. Itē alie ſūt trāſitorie ad heredes alie nō ſm̄ q̄ hic declaraf̄. et
ſi re⁹ odenand⁹ ſoluat pendente iudicio abſoluif̄ ab obſeruatōe iudicij. hoc
dicit̄ in ſi. Nota primo q̄ olim om̄es actiōnes deſcendentes ex iure ciuili
li. id eſt deſcendētes ex q̄nq̄z partib⁹ iuris ſcripti erant ppetue id eſt ſine ali
quo termino. hodie aut̄ tales actiōnes bñ dicunt̄ ppetue. ſc̄z cū limitatōe tē
poris vicz vſq̄z ad. xxx. vel. xl. annos ſm̄ naturā actiōnū. l. ſicut. et. l. oēs. C.
de p̄ſcrip. xxx. an. Sūt at̄. xxvi. caſus in q̄b⁹ nō currit aliq̄ p̄ſcriptio. et ſic actiō
nes ōpetētes ex ill̄ caſib⁹ ſc̄z ppetue ſine limitatōe t̄pis. q̄ caſus nōn̄ in. c. cū
nō liceat. ex de p̄ſcrip. 7. xvi. q. iij. in. c. tal. Nō z⁹ ibi eas vero. q̄ regularit̄ oēs
actiōes p̄tozie. i. q̄ deſcendūt ex edictis p̄toz̄ ſūt ānales. rō ponit̄ hic in tex.
ibi. naz

210

ibi nā. quia officii p̄oris est ānale. Istud nōbile verū nisi in bonoz pos/
sessorijs. hereditat. petitōib⁹. et fideicōmissarijs hēditatis petitōib⁹. et ex
cepta actōe furti manifesti vt hic dicit in tex. Itē nō in s̄nō om̄s. q̄ regu/
larit̄ actiones penales q̄ descēdūt ex maleficijs nō dant̄ oītra hēdes dei/
linquētū. Fallit hoc nisi lis esset cōtestata cū defūcto vt hic in d̄si. pena/
les. ¶ Itē nō ibi s̄ hēdit⁹ q̄ actiōes penales bñ trāsēūt ad hēdes actie/
id ē opētūt heredit⁹ q̄ passi sūt hec maleficia. fallit hoc in actōe iniuriarū
et s̄tib⁹. Itē nō ibi aliqñ tñ q̄ actiones ex cōtractu regularit̄ trāsēūt ad
hēdes. fallit hoc qñ defūct⁹ dolose d̄satus est in cōtractu. et nihil ex illo
dolo ad heredē puenit. **A**uerte tñ q̄ licz de iure ciuili actiōes de quib⁹
s̄. d̄m est nō trāsēūt ad hēdes. **D**e iure tñ canōico om̄es actiōes siue
descendūt ex cōtractib⁹. siue ex delictis. siue aliq̄o puenēt ad hēdē. siue non
siue lis suēt cōtestata p̄ defūctū. siue nō sp̄ trāsēūt ad heredē defūcti pas/
siue qz ip̄i hēdes obligant̄ insoluidū. sic defūct⁹ vt voluit glo. q̄ ponit hāc
d̄clusionē. xvi. q. vi. c. si ep̄m et. xij. q. ij. c. ep̄s. fac. c. si. de sepul. et ibi nota. **I**
q̄ est verū nisi heres fecerit inuētariū. qz tūc tenet̄ s̄m vires p̄rimonij p̄
l. si. **C.** de iu. deli. Finalit̄ nō in s̄ sup̄ est ad q̄d semp̄ all. q̄ omnia iudicia
possūt esse absolutoria. nā qñcunqz conuētus soluit vel adimplet añ sen/
tentiā id ad q̄d esset cōdēpnandus licet etiā contra eū essent liquidissime
p̄bationes semp̄ ē absolūēdus. et ideo si quis cōueniret aliqua actiōe fa/
mosa ex cui⁹ cōdēpnatiōe q̄s redderet infamis. tūc talis vt euitet infami/
am pōt añ s̄tiam solūē penaz vel id q̄d petit actor. q̄d si actor nollet reci/
pere. vel nō esset repibilis. sufficit q̄ reus faciat cōsignationē. et depositōz
de mandato iudicis. **I**ta nōuit bar. multū elegant̄ in. l. iusiurandū et ad
pecunias. s̄. si. ff. de iureiura. et facit tex. nōbilis et ibi etiā p̄ bar. in. l. si re⁹
patus. ff. de p̄cura. ¶ **I**n glo. cōstitutionib⁹ in fine. **C**onclude ergo sic q̄
om̄es actiōes p̄sonales descendētes ex lege. plebicitō. senat⁹ cōsulto. prin/
cipū placitis et r̄nso prudentū. id est ex cōstitutionib⁹ iuris cōsultoz. hodie
non durāt vltra. xxx. vel. xl. ānos. q̄libet enī actiō que non est minoz tpe
coartata etiā si sit officii iudicis tollit̄ spacio. xxx. ānoz. l. sicut et. l. si oēs
C. de p̄s̄p. xxx. vel. xl. anno. **S**unt tamē alique que durāt. xl. ānis et aliq̄
que maiori pte vt notat glo. in. l. i. **C.** de āna. excep. vt p̄z in his q̄ p̄ncipa/
liter respuantur p̄ncipi vt vt in solutione tributorū vt in. l. cōperit. **C.** de
p̄s̄rip. xxx. vel. xl. an. **I**tem in solutione decimarū nulla currit p̄scriptio vt
in. c. causam que ex̄t̄ a de p̄s̄rip. et alijs casibus notatis in. capitulo li/
ceat eodē tytu. ¶ **F**allit tamē istud notabile in duabus actiōibus que
tñ vno an nō durant vt est actiō iniuriarum que descendit ex. l. cornelia
et actiō infactū. que dat̄ ex. l. iulia repe. oītra iudices vel officiales q̄ pecu/
nias receperūt rōe officij sui vt hic in si. glo. **A**ctiōes aut̄ reales si compe/
tāt ad res mobiles tolluntur triennio. ⁊ si ad res immobiles decēnio vel
xx. ānis

viginti annis quoniam possessor habet ty. Sed si possessor non habet ty tunc tol-
 luntur spatium xxx. annorum ut hic in glo. In glo. plerumque in fi. Conclude clarus
 fm dy et bar. in d. l. in honorariis ponendo duas regulas circa actiones
 pretorias. Prima regula omnes actiones pretorie rei persecutorie ex utraque parte
 sunt perpetue ut d. l. in honorariis Sed si sint persecutorie ex parte actoris
 tamen et penales ex parte rei tunc sunt annales ut in hoc tex. Secunda regula omnes
 actiones pretorie penales ex utraque parte vel ex parte rei tamen sunt annales. Fallit
 primo in actione furti propter frequentiam furtoꝝ ut hic in d. furti. Secundo fallit
 quoniam talis actio penalis succedit in locum actionis rei persecutorie ex utraque
 parte ut est actio infacti que datur ad interesse substituto vel legitimo heredi
 vel contra uxorem defuncti que missa est in possessionem bonorum defuncti nomine
 illa actio licet sit penalis est perpetua quia succedit in locum petitionis heredi-
 ditatis. l. i. in fi. ff. si mulier ven. nomine in poss. mit. Tertio fallit in actione
 infacti que datur contra heredem prohibentem ne legatariarius mittat in actionem
 quoniam sibi non cavet de legato soluendo aduenienti die vel conditione. l. i. in fi.
 ff. ne vis fiat ei. ¶ In glo. actione in fi. conclude ex ista glo. diuncta glo. sup.
 verbo ex maleficiis ac etiam alia glo. se. sup. verbo actio quod actio ex maleficio
 vel quasi criminaliter intentata siue lis sit testata siue non sic non transit in heredes
 nisi in casibus notis in glo. sup. verbo ex maleficiis. Sed actio ex maleficio vel
 quasi civiliter intentata datur heredibus ut hic in tex. in d. h. heredibus. Quod est
 verum nisi sint actiones competentes ad vindictam ut hic in d. exceptio iuxta glo.
 sup. verbo actione. Nam ille actiones non dantur heredibus nisi lis fuerit testata
 cum defuncto ut h. in d. penal. Actiones tamen propterea etiam dantur in l. si
 vero § cum aut. ff. de his que deie. vel effu. Iste tamen actiones sic civiliter inte-
 tate vel etiam actiones descendentes ex contractu in quo dolus interuenit non
 dantur contra heredem nisi lite contestata ut hic in d. penales vel nisi ad id
 quod ad heredem peruenit vel nisi ad id quod non peruenit ad heredem propter dolum
 heredis ut l. dolo et l. Itaque ff. de dolo Et hoc est quod voluit glo. sup. verbo
 actio de isto tamen vide latius per doc. in l. vnica. C. de delict. defunct. et per bar. et
 alios in l. i. ff. de pua. delict. Predicta sunt vera de iure civili sed aliud est de
 iure canonico ut dixi. §. in nobilibus Sequitur r. ca. de exceptionibus.

Rubrica de exceptionibus. Potest sic continuari ex quo ex-
 ceptio vice obtinet actionis ideo
 post ty. de actionibus sequitur videre de exceptionibus. In glo. r. ce in fi. disse-
 runt tamen actio et exceptio quia actio necessario ponitur in scriptis ut in auct.
 offerat. C. de lit. testa. sed exceptio non ut l. scire oportet § oportet aut. ff. de
 excu. tuto. licet iudex ex suo officio faciat exceptionem redigi in scriptis ut
 in c. quoniam contra falsas extra de probationibus. Sequitur de

Sequitur de exceptionibus. Ad excludendas iniquas actiones inueniuntur exceptiones quod metus causa. doli. in factum. non numerate pecunie. pacti conventi. iuramenti. iurandi et rei iudicate. hoc dicitur usque ad §. appellanti. **N**on primo quare exceptiones sunt in uante videlicet ut rei possent iniquas actiones actorum repellere. **N**on secundo hic de tribus exceptionibus scilicet de exceptione metus. de exceptione doli. et de exceptione in factum. **E**xceptio metus datur contra petentem id quod metu est promissa. l. si donationis. **C.** quod me. causa. **E**t si non agatur pro illo promisso poterit ille qui promissit agere et annu utile ad quadruplum si promissum non dissoluatur et post annum in simplem ut l. iij. **C.** quod me. causa. et l. si cum exceptione §. hec actio. ff. quod me. causa. **N**ec est necesse quod agens designet personam que metum intulit cum iste promissiones seu etiam metus frequenter fiant in nocte vel multitudine gentium sed sufficit probare quod ille qui conuenitur senserit lucrum ex illa promissione ut est glo. nobilis in l. si cum exceptione §. in hac ff. quod me. cau. **E**t debet esse metus mortis vel cruciatus corporis. l. metus cum l. sequere ff. quod me. cau. **E**xceptio autem doli datur contra petentem id quod dolo promissum est. et hoc ideo est ne dolo suus prestat sibi prociuium. l. i. ff. de excep. doli. **E**xceptio autem infamem datur contra petentem id quod ei promissum est errore vel contra patrem vel patronum petentes id quod eis promissum est errore a filio emancipato vel liberto credentes se debere quod non debebant et datur ista exceptio loco exceptionis doli ut hic et l. apud §. aduersus ff. de excep. do. **I**tem non in §. iudicium iur. quod contra agentem ad id quod sibi promissum est spe future numerationis operit exceptio non numerate pecunie si id non est numeratum et de ista exceptione visum est plene. §. de litte. ob. p. totum. **I**tem nota in §. preterea quod licet per pactum de non petendo non tollatur obligatio preterea ipso iure tamen tollitur ope exceptionis quia contra agentem ad id quod remisit per pactum operit exceptio pacti conventi ut hic in tex. **S**unt etiam alii effectus huiusmodi pacti de quibus videbimus in glo. super verbo petentem **I**tem non in §. sequitur si debitor quod licet actor velit rem redarguere de piurio non admittitur tamen post iuramentum ad agendum super primeua actione super qua iuratum est sed excludit per exceptionem iuramenti sibi delati. **E**t est ratio quia causa semel desinit amplius non debet resuscitari preterea piurij ut hic et l. i. **C.** de re. cre. et iureiu. **I**tem non in §. **I**tem si in iudicio quod sententia absolutoria lata tamen in reali actione quod in personali non tollit precedentem obligationem sed inducit exceptionem rei iudicate contra actorem de nouo agentem facit. l. exceptio. ff. de excep. rei iud. et ibi per glo. **N**ota ibi hoc exempli causa **N**on quod semper aliter quod ex multis exemplis sufficit pauca referre gratia exempli. **F**inaliter nota quod sicut actiones deservunt ex variis primum iuris ut videlicet quod ty. pri. **I**ta et exceptiones et hoc declarat hic glo. si. **I**n glo. inductus in fine **E**t ibi nota quando dolo redit ipso iure contractum nullum et quando non. **S**ed circa istud queritur que dicitur esse

que dicitur est in actione doli et exceptione doli. Ratio est quod in actione de dolo optz dicitur quod si cui et quare commisit dolum. Sed in exceptione doli optz declarari quod si non cui quemadmodum dicimus in actione quod me causa. In exceptione autem quod me causa non oportet exprimere nec quis nec cui ut voluit glo. in l. si quis ex dolo §. si. ff. de dolo. Item est alia differentia quia actio de dolo durat solus biennio. l. si. ff. de dolo. Sed exceptio doli est perpetua per illam regulam quod annua sunt ad agendum perpetua sunt ad defendendum per. l. pure in si. ff. de excep. do.

In glo. efficaciter ibi et naturaliter. Nota ex hac glo. quod qui promittit aliquid per errorem dicitur obligatur naturaliter. Sed hoc est falsum quia ubique est aliquid ex ceptio que nititur naturali equitate. non est aliqua naturalis obligatio que contra illam equitatem procedat. l. Stichum §. naturalis. ff. de soluci. et ibi nota unde quod hic dicitur quod iste est efficaciter obligatur hoc est quia sola civilis obligatio non tenet et ita intelligitur iste textus.

In glo. peteret in si. Non hic tres effectus pacti de non petendo et etiam notat in l. si unus §. pactus ne peteret. ff. de pat. Primus est quia tollit precedentem naturalem obligationem sed non civilem. Secundus est quia licet non tollat civilem tamen eam elidit et hoc tunc cum oppositur non ante secundum Bar. in d. §. pactus. Tertius est quia obligatur naturaliter et civiliter. Ita faciens nudum pactum de non petendo obligatur naturaliter et civiliter. Ita faciens nudum pactum de non petendo obligatur naturaliter et civiliter. Ita faciens nudum pactum de non petendo obligatur naturaliter et civiliter. Ita faciens nudum pactum de non petendo obligatur naturaliter et civiliter.

In glo. iniquum de iuramento quere in si. Nota hic casus in quibus iuramentum potest retractari. Primus est quando mulier iuravit preteritis rare in meretricio. Melius est enim iuramentum frangere quam delinquere ut notatur in autentico quod eis de nup. Secundus casus quando liberta iuravit patrono non nubere ut. l. adire. ff. de iure patro. Nam iuramentum de regum contra bonos mores non ligat ut in regula non est obligatorium de reg. iuris in. vi. Tertius casus quando quis iuravit sibi debere legatum cui contrarium apparet ex testamento. l. si. ff. de iureiu. Quartus casus quando noviter post iuramentum necessarium recipiuntur instrumenta ut in. l. admonendi. ff. de iureiu. Quintus casus quando quis iuravit super transactione inita preteritis scriptis instrumentorum. l. si ex his. ff. de transac. Sextus casus si in parte primo fuit conventum ut preteritis iuramentum sit causa retractari ita voluit Guido dezusat per. l. i. ff. de iureiu. In glo. sua esse in si. Ratio dicitur est quia quando iurat petitores non esse non sequitur hoc quod sit sua unde non datur sibi actio. Secus quando iurat sua esse. In glo. durat in si. potest esse et alia ratio quia per exceptionem soluitur sufficienter ipsi reo si actor non constituit nisi per actorem ar. l. i. §. si re. ff. de eo per quem factum erat sequitur §. appellat.

Appellantur autē exceptiones: Exceptionū alie sūt pē/
finitioē tps. alie dilatorie q̄ .i. tps̄ dant et agens cōn tutū exceptōe dila/
tozia añ tps̄ duplicat reo suā dilationē et ei tenet ad expēsas p̄oris lit.
Itē exceptō pcuratoria repellit militē ⁊ mulierē agētes noie alieno. et ē
dilatoria. **Itē** infamis pōt cōstitui pcurator ⁊ cōstituē pcuratorē hoc dicit
ad si. **Nō** p̄ q̄ exceptōes p̄ptorie p̄mūt sp̄ rē de q̄ agit vt ē exceptō
doli et filis. **Nō** sc̄do ibi t̄pales q̄ oli petēs plus t̄pe id est petēs añ tps̄
p̄bat adionē. hodie v̄o nō p̄dit adionē h̄ dant reo duplices inducie
id ē duplicat̄ reis temp̄ q̄d habebāt p̄ dilatiōe. et cū hoc ātor debz d̄
dēpnari in expensis. **Itē** nota in .s̄ p̄terea q̄ mulier nō pōt esse pcurat̄
ad iudicia quod est verū nisi vellet agere pro parentibus qui morbo vel
etate impediunt tunc eni posset admitti mulier in subsidiū aliquo pcura/
toze non existēte. et tunc debz renunciare velleyano s̄m glo. et bar in. le.
feminis alias feminas. ff. de pcura. Ad negotia autē pōt mulier esse pro/
curatrix vt glo. ij. ff. de reg. iij. **Nullo** autē modo potest esse aduocatrix et
hoc propter quandā ineptissimā mulierē calurniā que cum aduocabat
posteriora ostendit iudici vt. l. i. .s̄. sexum. ff. de postu. **Itē** nota q̄ mi/
les non potest esse procurator etiam cuiuscunqz et hoc propter duplices
rationē ne aduocetur a milicia. **Sc̄do** ne sit terribilis aduēsario facit lex
militem. C. e. **Et** licet iste tex. loquatur in milite temporali **Idem** in milite
celestis milicie id est in clerico in sacris ordinibus constituto s̄m glo. in. l.
filiusfami. .s̄. veterani. ff. de pcura. quod est verū nisi in causis ecclesiasticis
et p̄ miserabilib' p̄sonis puta p̄ pupillis et viduis vt in. c. i. et ij. c̄. ne
cleri. vel monach. **Itē** nō q̄ exceptio pcuratoria est dilatoria et debz
poni ante litē cōtestatā vt hic et. d. .s̄. veterani. q̄d est verū si infueniat p̄/
curator añ litem cōtestatā sec' si postea nā tūc pōt post opponi h̄ debz op/
poni añ p̄mū actū q̄ respicit merita cāe als ps̄ videt eū admittē s̄m bar
in. l. p̄poni' .s̄. rati. ff. de p̄cu. **Qd̄** itēz verū nisi tal' exceptio pcuratoria
redderet retro iudiciū nullū. qz esset fals' pcurator de q̄ exceptiōe tracta/
tur in. l. licz. C. de p̄cu. **Aduerte** tñ q̄ lz plēs sint exceptōnes dilatorie tñ
iudex p̄t cōstituē vnā dilationē p̄ oibus exceptōib' dilatorijs p̄ponēdis
vt est gl. nōbil' et ibi p̄ bar. in. l. erroz. C. de iij. et fac. igno. et in. c. pastoral
de excep. **Itē** nō in .s̄. **Eas** v̄o ad q̄d sp̄ all. q̄ infamis p̄t esse pcurator
qz exceptio infamie nō repellit pcuratorē h̄ tñ iste tex. nō bñ p̄bat h̄ sed
p̄bat q̄ nō dz fieri alēcatio sup̄ exceptōe pcurator. **pp̄** infamiā si ego
ē notōziū q̄ aliq̄s sit infamis tex nō negat q̄n tal' infamia adhuc hodie
p̄pellat pcuratorē sic oli **Cogita** tñ. In glo. appellāt ibi. l. et si q̄dē. **Nō** ex/
bat gl. q̄ exceptō dilatoria r̄glariē dz oppōi añ litē cōtesta. vt. l. exceptōz
C. de p̄ba. ⁊ p̄bat postqz ātor mōstrauit suā intētionē vt. d. l. ⁊ si quidē
h̄ exceptio

Itē exceptio pemptoria debet apponi ante finem vt. l. pemptorias. C. si
te. res. nō pos. et pbari an destituta testificata. q̄a postea nō pōt vt in
aut. q̄ semel. C. de testa. qd̄ est vez nisi p̄bet p̄ instrum̄ta vel p̄ cōfessio
nem aduersarij vt nōt glo. in. d. l. pēptorias Istud fallit in. vij. casib⁹ nōt.
hic in glo. in q̄bus exceptio pōt opponi post finem de quib⁹ etiā nō in. l. l.
C. de iu. et fac. igno. Aduerte tñ q̄ licet p̄ statutū om̄es exceptiōes tollā
tur nō tñ intelligit̄ exceptio inopetentis iudic. sublata vt ē. glo. singlar.
in. clē. vnica de seq̄stratione poss. et pprie ¶ In. e. glo. ibi et aut. ibi poita
Nota ex ista glo. q̄ exceptio nō nūerate pecunie et nō nūerate dotis di
cunt̄ esse dilatorie quo ad p̄positiōez q̄ certū t̄p̄s debēt opponi seo tñ
sūt pemptorie q̄ ad p̄bationē q̄ p̄ p̄positiōē earū efficiunt̄ perpetue et
ita tenet glo. in. l. exceptiōes. ff. e. et ibi de hoc vide p̄ bar. In. e. glo. in. fi.
Nō q̄ exceptio vt quis ueniat inq̄ntū facere pōt est dilatoria q̄ epalis
ista tñ pōt opponi post finem et in hoc est spēale in ea de quo lat⁹ p̄ bar.
in. l. inter eos. ff. de re iudi. Sequit̄ r. l. ca. de replicatiōib⁹

¶ Rubrica de replicationibus.

Continuatio clara est de se Sequit̄ nigrū interdū euenit.

Interdum euenit vt. Contra exceptiōes sūt intro
ductione replicationes. triplicationes et ultra re
plicationes duplicaciones. triplicationes et ulterioz. gradus
defensionēs. Et exceptiones coherentēs rei competētēs prin
cipali competunt et fideiussori. secus si essent exceptiōes persone cohēn
tes hoc dicit vsq̄ in. fi. ¶ Nota primo ex hoc. quare introducte sunt
replicationes. nam sicut exceptio iuuat intentionē rei et nocet actori ita
replicatio iuuat intentionē actoris et nocet reo. ¶ Itē nō ibi nihilomi⁹
q̄ vbi sunt duo pacta facta contraria scdm̄ nō tollit primū ip̄o iure seo
solum ope replicationis facit. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. et. l. pacta noi
uissima. C. de pac. pōt est autem replicatio opponi in quacunq̄ parte iu
dicij vsq̄ ad sententiā ar. glo. in. l. ij. §. i. ff. de excep. ¶ Item nota in. §. ruri⁹
q̄ replicatio actoris eliditur a duplicatione rei et duplicatio rei elidit̄ a
replicatione actoris Itē nota ibi varietas negociorū gestorū introdu
xit q̄ etiā sunt plures alij gradus defensionū qui possunt dari actori et
reō fm̄ varietatē negociorū vt. l. ij. §. illud. ff. de excep. vt sunt quadrupli
cationes. q̄ntuplicationes et siles. In dilatorijs tamen pbabilib⁹ per tes
tes solum possunt dari tres dilationes vel q̄rta cum solennitate iuris vt
in autēt. atq̄ semel testi. C. de pbaci. et in. c. ultra tertiā et de pbaci. Itē
nota in. §. exceptiōes q̄ exceptio pacti de nō petēdo opetens reo opetit
et sicut

si fideiussori Et ex isto semper allegatur iste textus qd exceptio competens
principali competit et fideiussori Quod est verum quando est exceptio co
herens reus l. defensiones C. de excep. et in l. oēs ff. de excep. Secus si est
et exceptio coherens persone puta qz reus esset minor vt sibi ita daretur
restitutio nam illa non competit fideiussori Similiter etiam alijs exceptio
restitutio hic in g. super ver. fideiussoribus positus et de isto articulo dixi s. d.
fideiussoribus in principio Sequitur & ca

Rubrica De interdictis

Continuacio patet ex glosa bene intuenti eam Sequitur nigrum

Requitur ut dispiciamus. Interdictorum per que p
et aliqñt phibitoria alia restitutoria et aliqñ exhibitoria hoc dic
vsqz ad s. sequens diuisio Nota primo que dicuntur interdicta
quia interdicta nihil aliud sunt nisi quedam verba preceptorum vel prohi
bitoria a pretore concepta et disposita cum certis solemnitatibus interdu
os contententes maxime super possessione vel quasi Nota secundo ibi su
ma qd prima diuisio interdictorum est qz aliqua dicuntur restitutoria aliqñ
prohibitoria et aliqua exhibitoria Tercio nota ibi prohibitoria que dicu
tur interdicta prohibitoria quia dicuntur illa per que fiunt prohibiciones
et sunt quatuor Primum est ne vis fiat ei qui in possessionem missus est et
istud interdictum datur contra eum qui dolo impedit quo minus fiat mis
sio in possessionem causa rei seruande ex primo decreto siue nomine legato
ris siue venteris nomine vel etiam contra eum qui missum in possessionem
deiecit Nam sicut iudex immittit ita et in missionez tueri debet vt l. i. in pñ
cipio et s. i. ff. ne vis si. ei qui in poss. ac. Secundum est interdictum quod
vocat de mortuo inferendo et sepulchro edificando quod datur ei qui
habet ius inferendi mortuum vel sepulchrum construendi contra prohibē
tem hoc fieri vel contra prohibentem iter vel accessum ad sepulchrum fie
ri et agitur ad omne interesse ac etiam ad damnum loci empti vel conduc
ti de nouo propter necessitatem funeris in l. liberis C. de religio. et sum. fu
et l. i. in principio s. hoc interdictum ff. de mor. infe. Competit etiam contra
eum qui mortuum intulit in locum alienum in quo non habebat ius inferē
di videlicet ad precium loci vel vt corpus tollat vt l. si is qui ff. de reli. et si
fune. Est aduertendum quod olim non licebat corpora mortuorum sepeli
ri in ciuitate sed debebant sepeliri extra in campis et in locis priuatis vt i
lij s. d. ius ff. de sepulc. viol. et in l. monumento C. de reli. et sump. fu. Sed
hodie

hodie possunt sepeliri in ciuitatibus videlicet in cimiterio nisi sint usurarii
vel excommunicati vt in cle. i. de sepul. vel nisi sint tales qui seipos ferro vene
no vel laqueo occiderunt vt xxij. q. v. c. placuit hodie etiam sepeliuntur cor
pora in ecclesijs licet hoc videatur de iure prohiberi vt in l. nemo aploz
C. de sa. san. ec. fm. vnam lecturam Quid autem possit capi pro sepultura
et pro funeralibus vide quod notatur in cle. dudum de sepul. Tercium e
interdictum prohibitorium quod vocatur ne quid in loco sacro fiat quod
datur contra eum qui aliquid facit in loco sacro ad difformitatem vel in
commodum illius loci vt in l. i. in pnci. ff. ne quid in loco sacro Et habet lo
cum non solum in rebus sacris ecclesie sed etiam in portis et muris ciuita
tum Talia enim loca sancta dicuntur vt in s. sancte s. de rerum diuisi. Et
ideo non potest facere quis domunculas circa muros vel portas ciuita
tis si ne licencia principis fm. bar. in l. si. ff. ne quid in loco sacro Et notan
ter dicitur ad difformitatem Nam si quis vellet depingere pulcras figu
ras sanctorum in ecclesia non prohibetur vt in d. l. i. s. i. Et competit hoc i
ter dictum cuiuslibet de populo vt d. l. i. Quartum est interdictum prohibito
rium quod vocatur ne quid fiat in flumine publico et datur contra eum
qui aliquid facit in flumine publico vel in ripa seu aliquid immittit ita q
peius nauigatur per flumen et datur vt factum vel immisum restituatur
vt l. i. in principio et s. superius ff. ne quid in flu. pub. Item nota in s. res
titutoriaque interdicta dicantur restitutoria qz illa in quibus aliquid man
datur restitui et sunt duo Primum vocatur quorum bonorum quod com
petit succedenti de iure pretorio vt filio emancipato vel altri vocato
ad successionem de iure pretorio qui post agnitam bonorum possessiones
et pro executione vt consequatur bona hereditaria et possessiones eorum
contra possidentes illa bona pro herede vel pro possessore datur hoc in
terdictum quorum bonorum vt illa bona tradantur seu transferantur in
hunc successorem vt in l. i. et si. C. qz bono. Secundum est interdictum vel h
quod datur contra eum qui per vim deiecit alium de possessione rei immobilis vel h
mandauit vel ratum habuit vt in l. i. s. deiecit ff. de vi et vi arma. competit e
tia contra dominum si familia eius alium deiecit etiam sine voluntate domini vt dicitur in
l. i. in principio ff. de vi et vi ar. Item nota in s. exhibitoria que interdicta di
cantur exhibitoria qz illa que mandant aliquid exhiberi Et sunt ea h. numerata
primum quod vocatur de libero homine exhibendo quod datur contra detinentem do
lo malo libere hominem inuitum masculum vel feminam sui iuris vel alieni vt l. i. et
ii. ff. de libe. ho. exhi. et datur hoc interdictum in omnibus hominibus et mulieribus propter
te cognato vel affine d. l. i. s. h. interdictum Secundum interdictum quod vocatur de
liberto exhibendo quod datur patrono contra eum qui detinet libertum suum de quo in l.
i. s. i. sui ff. de in d. i. Tercium est quod vocatur de liberis exhibendis et h. duo
capita

capita p̄m̄ est qđ opetit patri h̄nti filiū vel filiā in pt̄ate contra illum qđ
tinet cum vel eam inuitum l. i. in p̄ncipio et l. si. s. si. ff. de libe exhi. Secūduz
caput est qđ dat patri h̄nti filium vel filiam in potestate ōtra eū q̄ phibz
ip̄m p̄m̄ secū ducere illū filiū vel filiā vt l. iij. ff. e. qđ fallit in duob' casib'
p̄mo qz non dat ōtra m̄rē q̄ detinet filiū vt lactet l. iij. s. eciā maxime ff.
de libe exhibe. Secundo hoc in d̄c̄m non dat ōtra maritū detinentē vxo
rem suā ymmo potius dat marito ōtra p̄m̄ vt l. i. in si et l. se. ff. de libe ex
hi. istud t̄n̄ interdictū non dat pro concubina secū ducēda p̄pter sc̄m fornicā
cōis p̄m̄ inno. in c. ex pte de resti spo. Finalit̄ nota q̄re dicāt̄ in d̄icta qđ di
cunt̄ q̄si inter duos dicta et sp̄ allegat̄. ¶ In g. forme aut̄ ōceptōs verbo
p̄ in si. p̄t̄ dici qđ eē olim nō erat ōrā aliq̄ real̄ in d̄icta et actōs h̄ erat
alius mod' loquendi et alius q̄ modi loquendi hodie sūt sublati. C. d̄for.
l. i. et ij. Et de isto lac' d̄c̄m s̄. de acti. p̄ p̄ncipiū in g. sup̄ ver̄ modis. ¶ In
g. maxime ibi. s. qđā. Nota ex ista g. qđ quis inter d̄cā fuerint potissime in
troduc̄ta a p̄toze ad dirimēdas ōtrauersas v̄tētes in d̄uos sup̄ possessiōe
vel q̄si t̄n̄ aliq̄ sūt in d̄icta in q̄b' non vertit̄ questio possessionis vt ē in d̄ic
tū de mortuo inferendo vel sepulchrū edificando qđ in d̄ictū phibet vi
fieri ei qđ h̄z ius inferendi mortuū vel ōstruendi sepulchrū et in illo disputat̄
t̄n̄ an inferenti opetit ius an non vt l. i. ff. de mor̄ inferen. Item in alio in d̄
dicto em̄natur p̄ter cā possessionis et p̄p̄etatis vt in in d̄icō phibitori
o n̄: vis fiat ei cui concessū est aq̄z deducere ex castello vel eciā ex alio
loco publico in quo interdicto non disputatur an ducens habeat ius du
cendi vel sit in possessione sed solum queritur an habeat concessionez ap̄n
cipe vel non l. i. s. si. ff. de aqua coti et esti et g. in d̄. s. quedam ponit etiam
aliqua alia interdicta in quibus non disputatur de possessione tantum
¶ In g. possessori ibi de bo pos here pe l. i. Nota hic vn̄am differenciam in d̄
petitionem hereditatis et interdictum quorum bonorum Est et alia diffe
rencia quia in petitione hereditatis peto me declarari heredē et in ōniam
restituuntur mihi bona hereditaria officio iudicis vt l. licet ff. de peti. he
re. Sed in hoc interdicto peto principaliter vt mihi res hereditarie restitu
antur vt hic in tex et l. i. ff. e. Alias differencias vide in l. i. C. quoz bonoz
¶ In e. g. ibi l. si. Nota quatenus etiam pro possessione hereditatis data
liud remedium quod competit ex edicto diui adriani Et sic modo videt̄
qđ quatuor modis seu v̄is potest quis venire ad hereditatem duabus vi
s scz de iure ciuili et duabus de iure pretorio et hoc est quod voluit hic g.
sequens super verbo possessionem. ¶ In eadem glosa in fine Ex ista glo.
habetur qđ bene admittitur libellus in quo petitur res restitui quam num
quam petens habuit et hoc voluit bar. in l. prima ff. e. Sed in statutis res
non.

non dicitur restitui que nunq̄ fuit ipsius quia statuta sunt proprie intelli-
genda vt in in l. constituci. ff. ad munici.

Sequens diuisio interdictionum. Interdictorum alia sunt
de alia recuperande Adipiscende q̄z bonoz et saluianū hoc dicit vsq̄ ad
retinende Et sic nota q̄ interdicā dicantur adipiscende possessionis qz il-
la q̄ dant ad habendum possessionem eaz rerum quas p̄us non possedit
vt h̄ in d. ideo quemadmodū est interdictū q̄z bonoz quod cui cōpetat
dictum est s̄. in s̄. restitutoria Sed datur istud interdictum solum contra
possidentem res hereditarias p̄ herede vel p̄ possessore non at̄ daret̄ o-
tra possidentem illas res alio titulo sicut nec daretur peticio hereditatis
vt in l. hereditatis C. de peti. here. et ibi per bar. ¶ Item nota ibi p̄ h̄ede
quis dicat̄ possidere pro herede qz ille dicitur possidere pro herede quan-
do quis dicit se possidere eo q̄ sit heres et hoc false dicit qz scit se non esse
heredem vt h̄ in g. super verbo herede Ille autem dicitur possidere p̄pos-
sessorē qui dicit se habere solummodo possessionem qz dicit ego teneo et
possideo pro rebus meis nec asserit causam vel titulū quem tñ tenetur as-
signare conuentus peticione hereditatis vt l. cogi. ff. de peti. here. ¶ Item
nota in d. itaqz q̄ postq̄ quis agit hoc interdicō vel peticione hereditatis
et adipiscitur possessionem nō p̄t amplius illis remedijs agere Sed si a-
mittit possessionem eaz rerum ager rei vendicatione vel publiciana vt h̄ i
g. super verbo inutile de quo lacius per bar. in l. iij. ff. de fideijs. here. peti. ¶
Item nota in s̄. interdictum q̄ interdictum saluianum est adipiscende pos-
sessionis Et datur locatori pro adipiscenda bonoz conductorum posses-
sione tacite obligatorū pro mercede et deterioracione seu damno illato in
re conducta vt hic et l. i. ff. de sal. interdic. Et qualiter or̄nt hoc interdictus
et actio seruiana sentit hic glosa de quo lacius dixi s̄. de ac. s̄. Itē seruiana.

Retinende possessionis causa. Antēquam deueniatur ad
ueniam possunt intentari interdicta retinende possessionis scilicet vt possi-
detis et vtrobi ex quibus potest quis possessione vti qz nisi constet de pos-
sessione non apparet quis in petitorio possit actor esse vel reus Datur au-
tem vti possidetis pro rebus immobilibus et vtrobi pro mobilibus et
in vtroqz ille optinet quia tempore litis contestate solus possidet non at̄
ab aduersario vi clam aut precario Item potest quis per seipsum et per
alium

alium possidere et solo animo possidere atq; possessionem retinere nō tñ
potest solo animo possessionem adquirere hoc dicit vsq; ad §. recuperande
Nota pmo quare inuenta sunt interdicta vti possidetis et vtrobi vicz vt
sciat̄ dum qui volunt agere ve proprietate quis sit actor et quis reus nā
ille qui possidet erit reus et alius actor hoc enim oz scire qz iudicium extri
bus personis constituitur vicz ex persona actoris rei et iudicis l. inter li
tizantes ff. de iudi. Et est magnus effectus an quis sit actor an reus p̄pri
mo propter commodum possidēdi quia reus erit possessor quod est max
ime commodum ut in tex notatur in §. commodum qui sp̄ ad hoc allegat̄
Nam actor non probante res remanet possessoris quamq; etiam res sit a
liena et quamq; possessor sit iniustus possessor et nullum ius habeat in re
vt hic in l. si. ff. de rei vendi. Item est alius effectus an quis sit actor vel re
us qz maiores dilaciones dantur reo q̄ actori l. si. ff. de ferijs. Item magl.
fauetur reo q̄ actori vt l. azrianus ff. de ac et ob et in regula iuris fauora
biliores. Item nota in §. sed interdicto pro quib' reb' deē vti possidetis
qz pro rebus immobilibus. datur enim hoc interdictum cuicumq; possi
denti naturaliter et ciuilit̄ vtputa p̄prietario. Item et possidenti natura
liter tñ vt vsufructuario et superficiario si turbatur in sua possessione vel
quasi vt seruetur in sua possessione et alius prohibeatur possidentem nō
turbare in ea l. i. in principio §. interdictum ff. vti possi. quod verum est nisi
iste possideat vi clam vel precario ab aduersario nam si sic quis detineat
possessionem alterius non datur sibi hoc interdictum vt conseruetur in il
la possessione cum sit violenta clandestina vel precaria et sic iniusta l. i. §. si
ff. vti possi. Secus tamen si iste possideat vi clam vel precario a tercio qz
nihil ad aduersarium cum non possit excipere de iure tercij d. l. i. ad si. ff. v
ti possi. et l. i. et vtrobiq; per bar. Item datur hoc interdictum non so
lum contra asserentem se possidere sed etiam contra turbat̄em et inquietā
rem l. si duo §. vicinus ff. vti possi. de quo lacius per bar in l. i. §. hoc autem
ff. vti possi. Qualiter autem debeat formari libellus in hoc interdicto vi
de per spe. in ti. de cā pos. et p̄prie §. retinende. v. h. scias et aliqd per bar. in
l. i. §. interdictum autem ff. vti possi. interdictū at̄ vtrobi eodem modo dat̄
sicut vti possidetis solummodo faciendo drām q̄ vtrobi datur p̄ rebus
immobilibus vti possidetis pro rebus immobilibus. Item nota in v. hodie
qz ad hoc vt ista interdicta competant sufficit qz quis possiderit tempore
litis contestacionis. Item nota in §. possidere regulam que omuniteral
legatur qz i le dicitur possidere cuius nomine aliquid possidetur concoz. l.
quod meo ff. de ad qui. pos. Item nota in v. quin ymmo alias quin eciaz qz
possessio p̄t̄ r̄ter solo animo lic et em̄ quis se absentauerit a re tñ in animo
potest reuere possessionem concoz l. clam possessore §. qui ad nundinas
ff. de

ff. de adqui poss. **Item** nota in d. adipisci qd p solum animam non po-
test adquiri possessio sed requiritur actus corporeus scz corporalis appre-
hensio de qua per g. in l. i. C. de ac pos. Quid autem sit possessio et quotu-
plex sit et an iuris vel facti dic vt plene notatur per bar. in l. i. ff. de ac. pos.
In g. ingens in fi. Nota ex ista g. adhuc ea alia interdca retinende posses-
sionis **Primum** est interdictum de superficiebus quod competit superficiario
in sua supficie turbato non vi vel clam vel precario possidenti respectu ad-
uersarij **Et** competit ex eisdem causis sicut vti possidetis vt in l. iij. s. ppo-
nitur ff. de supfi. **Et** autem superficiarius ille qui hz superficiem in solo alie-
no siue illam emit siue conduxit dum tamen solum sit alienum ff. de supfi. l.
fi **Secundum** est interdictum de itinere actu qz priuato **Et** istud hz duo ca-
pita **Primum** quod competit ei qui vsus est seruitute itineris vel actus xxx
diebus non vi clam vel precario respectu aduersarij l. i. in pncipio ff. de iti-
actu qz pua. **Secundum** caput competit contra prohibentem iter rescicere
ab eo qui vsus e seruitute itineris xxx. dieb. l. iij. s. ait ptoz ff. de iti ac qz pua
Tercium est interdictum qd dz de aqua qtidiana et estiuia et hz duo capi-
ta **Primum** caput competit ei qui hoc anno vnave vel vno die vel vna
nocte duxit non vi aut clam nec precario respectu aduersarij aqz calidam
vel frigidam naturalem a capite loci priuati vbi nascitur talis aqua adiu-
tum agrum rigandum vel ad aliud commodum suum et sic bonafide inten-
dens vti seruitute sibi constituta vel quesita **Et** datur vtra turbantem ra-
lem vt in l. i. vsqz ad s. illud ff. de aqz qti et esti **Et** nota qd tria requirunt ad
hoc vt aqz dicat quotidiana. pma vt sui natura qtidie duci possit **Secundu**
qd eius vsus nullo tpe impediatur ppte / locum vbi debetur seruitus **Terci**
o requiritur ducentis propositum vicz qd omni tpe vult ducere licet aliqn
non ducat vt in s. qtidiana in d. l. i. **Estiuia** autem aqua dz qua in estate so-
la vti expedit vt in s. estiuia in d. l. i. **Secundum** caput huius interdicti ope-
tit ei cui concessum est qd aquam ducat de publico castello nam si phibeat
competit sibi interdictum istud vt in l. i. s. ait ptoz ff. de aqz qti et esti **In**
g. nec vi nec clam ibi l. ij. s. i. nota ex ista g. quando comparat hoc interdictu
Et satis s. dcm est non enim competit solum contra asserentem se posside
sed etiam contra turbantem me in possessione **Item** nota ex hac g. qui
dicatur h vi possidere qz ille dicitur vi possidere qui me inquietat et tbat
in possessione mea et h manifeste fac **In** e. ibi l. clano g. qd dicat cla possidere
qz ille qui ingreditur fundu meu clam me absente **In** e. g. ibi s. si vicinus
Nota qd ille qui exit de fundo pdit naturalem possessionem **Subaudi** qn
alius ingreditur sed retinet ciuilem subaudi nisi suspicetur se posse repellip
ingredientemqz per illam suspicionem in mente haberet et timeret poret

animam

animum possidendi et sic civilem possessionem de quo lacius per bar. in l. clā
possidere. §. qui ad nundinas ff. de ad qui. poss. **In** e. g. in l. i. in principio
et §. i. Nota quis dicatur precario possidere et glo. bene dicit **In** glo. in
possessione in fine illota et hac g. q. colonus inquilinus depositarius et
modatarius sunt in possessione sed tamen nullo modo possident scilicet nec
naturaliter nec civiliter **Et** quod dicitur q. sunt in possessione intellige. i. i
detentatione sicut dicit g. in l. ij. in §. i. ff. pro here. Dominus autem dicitur
naturaliter et civiliter possidere per istos **Si** isti tamen scilicet colonus et simi
les deiciantur a possessione dominus amittit naturalem et civilem posses
sionem ut notat g. singularis in l. i. §. non autem ff. de vi et vi arma.

Recuperande possessionis. Deiecto per vim de possessione
rei immobilis datur interdictum
unde vi ad recuperandum possessionem etiam si deiectus possideat vi, clā
vel precario a deiciente **I**tem datur constitutio si quis in tantam que pūit
deicientem in amissione rei proprie vel in estimatione rei aliene per vim ab
late **I**tem datur actio l. iulie de vi publica vel priuata hoc dicit vsq. ad §.
tercia **E**t sic hic habes tria remedia que competunt contra deicientem ali
quem **P**rimum est interdictum unde vi quod datur principaliter pro re
cuperanda possessione rerum immobilium licet in omnia etiam detur pro
mobilibus ut in l. i. §. illud ff. de vi et vi arma **S**ecundum est remedium con
stitutionis l. si quis in tantam **E**t unde vi de quo plene vide in d. l. si quis i
tantam **T**ercium est remedium l. iulie de vi **E**t duplex est l. iulia de vi **U**na
vocatur l. iulia de vi publica que datur contra inferentem violentiam cū
armis et illa l. punit talem in deportacione et publicatione omnium bono
rum **S**ecunda est l. iulia de vi priuata que punit inferentem violentiam si
ne armis in relegacione et tercię ptis bonorum publicatione ut hic in g.
super verbo publica et l. qm̄ multa facinora **E**t ad l. iuliam de vi pub. et p̄
ua. l. odie tamen bona non publicantur nisi deficientibus ascendentibus
vsque in terciū gradum ut in aut. bona dampnatorum **E**t de bo damp
Suut etiam alia que dantur contra inferentem violentiam de quibus ple
ne notatur per g. in l. exstat ff. quod me causa **F**rualiter nota ibi armorum
q. appellacione armorum continentur lapides et ligna **Q**uod est verum
dummodo illa sūt apta nata ad nocendum **S**ed si non essent apta nata
ad nocendum ut est cultellus ad scindendum panem vel moderandum
pennas non comprehenditur appellacione armorum ut est glo. singularis
l. §. prohibemus in aut. de ar. coll. vi. **S**ic et nullus paruus baculus con
tinetur

necur appellacione armorum fm dy. in l. ij. §. armis ff. de vi et vi. arma. Sic
nec dentes q̄ sunt instrumenta corporis vt l. cui dens ff. de edi. edic. Facit
ad statuta vniuersitatis que dicunt q̄ nullus scolariuz debeat portare ar
ma dicit tamē io. an. in cle. ne in agro super ver. arma de statu monachoz
q̄ tenens aceruum lapiduz super fenestram suā dicit tenere arma sec̄ si ha
beat magnum cultellum ad coquinam vel ad mensam Et ibi dicit etiaz g
q̄ statutum puniens portantem arma non ligat venientem de foris l. In
g. vnde vi in fi. An quis possit in continenti vim repellē nota plene p̄ bar.
et doc. in l. vt vim ff. de iubi. et iure et in l. i. C. vnde vi et ibi etiam notatur
de illo articulo qui tangitur hic in glo. super verbo lapides an quis debe
at spectare ad hoc vt primo percuciat

Tercia diuisio interdictionum hec est. Interdictoz que
et quozdam duplicia Et hodie interdicta absq̄ aliqua solemnitate p̄poni
possunt atq̄ pro eis datur actio in factum hoc dicit vsq̄ in fi. Nota p̄mo
que interdicta dicuntur simplicia qz illa in quibus apparet quis sit actor.
et quis reus et exempla sunt satis clara in tex. Nota secundo q̄s dicatur
actor et quis reus in interdictis simplicibus et tex. satis clare declarat Ter
cio nota ibi duplicia sunt que interdca dicuntur duplicia qz sunt illa in qui
bus q̄s potest et personam actoris et rei sustinere vt sūt interdicta vti pos
sidentis et vtrubi et etiam interdictum de superficiebus vt dicit hic g. super
ver vtrubi Itud verum est quo ad naturam istorum interdictoz sed
ille qui p̄us ad iudicium puocauit dicitur sustinere ptes actoris vt l. quib
oz ff. de iudi. Item nota in §. de ordine q̄ olim interdca p̄ponebant sub
certis solemnitatibus ita q̄ si quis cadebat a sillaba cadebat ab interdco
quemadmodū ec̄ dicimus de formulis actionum que olim erant vt in l. ff.
§. qd̄ in ff. de ori. iuris Sed si oēs actōs sine solemnitate proponunt et sic
ec̄ interdca vt l. ij. C. de for. iud. ymmo quod plus est nec interdicta cum
solemnitate nec sine solemnitate hodie proponuntur cum sufficiat actio in
factum loco eoz que actio in factū per inde intentatur ac si esset introque
ta ab eisdem p̄toribus qui interdicta posuerunt vt hic in fi. tex. Item
nota q̄ omnia interdicta dicuntur iudicia extraordinaria. i. posita extra il
lam antiquam solemnitatem vt hic in g. super ver. ius dz In g. vtilis ac
tio Nota ex ista g. quando et in quibus casibus habeat locū actio in fac
tum et qualiter differat ab actione p̄scriptis verbis Pro quo facit g. in
l. ca ff. de p̄scrip. ver. et in l. ex placito C. de p̄scrip. ver. qz ita actio in fac
tum

tum differt ab actione prescriptis verbis . Nam actio prescriptis verbis
habet tantum locum in tribus contractibus innominatis et in pactis in
continenti appositis vbi dubitatur de nomine contractus vt in hac g. sed
actio in factum competit in illis casibus et etiam in pluribus alijs casibus
Et sic actio in factum est generalior Nam actio in factum competit in sub
sidium legis aquilie vel alterius legis specialis . Item pro omnibus inter
dictis et edictis Item vbiicumq; habet locum actio prescriptis verbis I
tem competit generaliter vbiicumq; equum est actionem dari siue ex con
tractu vel quasi siue ex delicto vel quasi fm glo. in d. l. ex placito Si tamen
illa equitas sit generalis tunc actio in factum dicitur nasci ex varijs figu
ris causarum l. sanctimus C. de sacr. sanct. ecclesi . De quo laicius per bar.
in l. quociens ff. de prescriptis verbis et etiam in l. ex placito C. de prescrip
tis verbis Sequitur rubrica.

Rubrica : De pena temere liti gancium .

Continua generalius q; glosa . Nam postquam visum est qualiter acto
res et qualiter rei in iudicio litigent Verum est q; sepe vterque temerarie
et iniuste litigat . Ideo videndum est de pena eorum . Sequitur enim ni
grum Dunc admonendi et cetera

Nunc admonendi sumus . Diuiditur principaliter i
duo pmo pungit temer
tatem litigancium . Secunda ibi . omnium autem declarat a
quo actu iudicium tunc sumat exordium . Prima enim in tres
diuiditur . Nam primo punit temeritatem litigancium pena periurij . Se
cunda ibi . hec autem punit in pena pecuniaria dampnozum et expensa/
rum Tercia ibi ex quibusdam punit in pena infamie . Temeritas enim liti
gancium triplici pena cohercet . scilicet . Periurij . Pecuniaria . Et in
famie . Prima quoque pena puniuntur litigantes videlicet et patroni
causarum . Qui enim omnes in principio litis de calumpnia iurare
debent

debent Secunda pena puniebantur olim temere litigantes in decima pre
litis hodie dēnāt in dānis et expēs litis Tercia pena puniūt dānati vel
pacti ex maleficio furti vi bōz raptorū iniuriarū et de dolo Itē dānati in
vircā adōe tutele mandati et depositi Et in adione pro socio Et de iudici
ū capit exordiu la citacione q̄citacio ē interdicta liberis et libertis sine ve
nia sub pena q̄nq̄ginta aureoz hoc dicit vsq; in fi . Nota p̄mo ex hoc ter.
q̄ per rectores et magistratus prouidendum est ne homines de facili ad
lites p̄cedant nam materialitiū inq̄ntū p̄t est rescanda seu rescindēdo a fa
cit l. q̄dā estimauerūt ff. si cer p̄e Secundo nota ibi ecce q̄ litigantes sine iur
ta cā incurrūt penā piuriū ex p̄stacōe iuramenti de calūpnia q̄d p̄stare te
nent in exordio litis vt h̄ et l. ij. C. de iura. calū. et ibi plene de iuramento ca
lūnie ¶ Itē nota ibi p̄na pecuniaria q̄d iuramentū calūnie non excusata
pena pecuniaria accidentalī vel p̄mordiali actionis intentate ¶ Item no
ta ibi hec at̄ d̄nia q̄ l̄z olim ex iuramento calūnie erat introducta ad iudic
petendū decimā p̄te litis ab eo q̄ rept̄ fuit calūniator T̄n iure isto solū ita
tuit ipator oīra t̄lem ut d̄dēnt in sūptib̄ expensarū dānis litis iure t̄n au
tenticoz introducte sūt satisfaciōs q̄ p̄rānt in exordio litis p̄ istis expēs
vt in s̄. ad excludendas in aut. de liti. h̄ t̄n iste satisfaciōs cessant hodie vt
s̄. de satisfaciō. s̄. h̄ hodie Et ita d̄z intelligi h̄ g. sup. ver. introducta ¶ Itē no
ta in s̄. ex q̄busdā q̄ dānati ex istis iij. delictis scz furti vi bōz raptorū iu
riarū et de dolo efficiuntur infames Q̄d venit limitādū ēp̄licit̄. p̄mo si isti
fuerint dānati proprio nomine secus si alieno vt in l. furti s̄. si quis alie
no ff. de infam. Secundo dummodo sententia transuerit in rem iudicatam
nam si esset suspēsa per appellacionem tunc dampnatus non efficitur infam
is quia appellacio extinguit pronunciatum vt tenet glo. in dicta l. furti
in s̄. p̄mo licet secus sit in excommunicatione vt in c. pastoralis de sentē.
excommunicationis. Tercio modo dummodo ista sententia sit lata ab alio
quo iudice ordinario vel delegato non ab arbitro l. quid ergo s̄. ex com
promisso ff. de infam. Et hoc voluit glosa super verbo dampnum ¶ Item
nota ibi tutele q̄ dampnatus in istis quatuor contractibus scilicet tutele
mandati depositi directis et pro socio sunt infames concordat l. furti s̄.
dolum vel fraudem Secus si ob culpam etiam latam vt in l. tertia cum l.
sequenti ff. de suspectis tuto. et ibi glosa. ¶ Item nota ibi sed etiam pacti
q̄ in istis quatuor criminibus supradictis ita infamatur quis ex pacto si
cut ex sententia et sic tantum hic operatur pactus sicut sententia facit l. fur
s̄. si. et ibi lacius per bar. ff. de infam. ¶ Item nota ibi omnium q̄ iudicium

incipit

incipit a citacione quod est vez quo ad preparatoria sed pprie incipit a litis
contestatione vt l. aptissimi C. de iudi. De quo lacius per Synum et
bar in Rca C. de in ius vocan. Finaliter notaq filius vel libertus non p̄
vocare patrem vel patronum in ius sine venia ymmo si faciat punitur in
q̄nguaaginta aureis de quo plene dictum est in s̄ penales s̄. de ac. ¶ In g
religione in si nota qualiter punitur ille qui calūpniose iurat qz punitur in
re poli. pot est tamen etiam iure fori puniri arbitrio iudicis quando petitur
criminaliter puniri ar. l. si. C. de crimine stellio. fm ia. buē in d. l. ij. et hoc eē
vderur voluisse g. in autl. scenicas non solum fideius. p̄stent sed eciam si ius
iurandum dēt sine picu. disce super verbo deo in fine colla. v. lz bar aliē
dicat in l. de piurio ff. de crimine stellio. ¶ In g. ad contradicendum in si.
Nota que capla continet sacramentum calumpnie ¶ Inuer? Illud iure q̄
lis sibi iusta videtur Et si queretur verum non inficietur Nil promittet nec
falsa probacio detur ¶ Ut lis tardetur dilacio nulla petetur Et ista oz spe
cifice iurare nec sufficeret generaliter iurare vt voluit g. in s̄. si. in autl. debis
q̄ ingre ad app. coll. v. ¶ In g. subeunt in si. dicit tamen spe. in ti. de aduo
si. s̄. item excipitur q̄ istud iuramentum aduocatorum non potest tolli o
suetudine ¶ In g. damnati ibi s̄. si quis alias est s̄. mandati et ibi infamaē
vicz cum fidei u s̄i et solui pro te postea frangis mihi fidem et denegas mi
hi restituere nam tunc si sis mihi dampnatus restituere actione mandati
otriaria et tu eris infamis propter fidem ruptam.

Rubrica. De officio iudicis.

Continuacio claret bene intuenti materiam Sequitur nigrum

Superest ut de officio. Iudex debet iudicare fm leges
et consuetudines bonas et i ac
tione noxali non debet auferre reo. quin posset soluere animal
pro noxa Et in actione in rem debet iudex absolue vel condē
nare fm quod probatum est In condemnatoria tamen sententia veniūt
restitucio rei et fructuum et recepco satisfacionis de estimacione litis sol
uenda Et idem de actione mixta hoc dicit vsque ad s̄. si ad ¶ Nota pri/
mo q̄ iudex debet seruare leges in iudicando id est constituciones iuris
consultorum pontificum vel imperatorum alias non v3 s̄ia Sed tunc an
sit nulla ipo iure s̄ia notatur in l. si expressum ff. de appel. Secundo notaq̄

sicut

sicut iudex dicit seruare leges ita et consuetudines approbatas sicut l. de quibus ff. de legi. et consti. p. n. et que sint consuetudines valide et que non vide bar. in l. oēs p. l. ff. de iust. et iu. Tercio nota ibi ideo quod in causa noxali iudex potest enatiua scilicet pronuntiare vicia quod re soluat damnum vel det seruum pro noxa de qua dicitur s. de noxa. in principio. **I**tem nota ibi et si in rem quod si in actione reali iudex vult iudicare contra petitozem tunc dicit absolueret reum vnde dicitur quod omnia iudicia sunt absolutoria vt s. de ppe. et tpa ac. Si autem velit iudicare contra reum dicitur pronuntiare in estimatione rei et fructuum illa restitutio venit officio iudicis l. ex diuerso ff. de rei vendi. et l. licet ff. de peti. h. et ibi per bar. **I**tem nota ibi si in pnti quod si scilicet lata in actione reali per ad hoc arbitrio iudicis statui certum tempus ad restituendum rez et hoc si fieri potest sine damno petitoz. Secundo nota quod sententia lata in actione reali per in continenti mandari executioni. i. p. r. dies sed in actioib' psonalib' dantur dies natis iij. menses de qua per bar. in l. fi. C. de execu rei iudi. **I**tem nota ibi si hereditas quod ita debet fieri restitutio in actione mixta sicut in actione reali. **I**tem nota ibi illoz quod si possessor condemnatus in actione realiv el mixta facta erit malefidei et sine titulo tenetur ad restitucōm fructuum percipiendoz facta cit l. ite veniunt. s. cum at ff. de peti. here. **I**tem nota ibi si verag quod si possessor condemnatus fuerit bonefidei tunc non tenetur de fructibus non perceptis nec etiam consuctis nisi fuissent percipiendi p' litis etel. vel consumti p' litis etel. vt h. in d. p' at quod p' litis etel. bonefidei possessores efficiunt malefidei vt in l. sed si lege. s. sed si ante et ibi per g. et bar. ff. de peti. here. **I**n g. i. in fi nota que ordinem in iudicijs debeat seruare iudex vide g. in l. prolatam C. de sen. et in e. omni. iudi. **I**n g. morib' in fine de isto laci' vide per bar. et doc. in l. de quibus ff. de leg. et consti. p. n. et dixi s. de iure natu rali gen. et cui s. ex non scripto. **I**n g. noxam in fi. claudit ergo g. quod scilicet autem veniat ex facultate legis. Possent tamen dici quod libellus etiam et scilicet causa noxali pnt procedere alternatiue s. bar. in l. stipulacōs non diuidi tur ff. de ver. ob. et ibi de hoc. **I**n g. cum fructibus in fine de quibus fructibus teneatur condemnatus vide quod plene dixi in tractatu actionum in primo libro super verbo fructibus. et tene hanc. g. magistram.

Si ad exhibendum actum. Condemnatus in actione ad exhibendum non liberatur simpliciter exhibendo rez sed eam exhibere debet in ea causa in qua erat tempore incepti iudicij cum restitutione fructuum medio tempore perceptorum. Quod si reus statim sic exhibere non potest tunc enim debet cauere arbitrio.

arbitrio iudicis **E**t in iudicio familie hirciscande et si diuidendo dicitur iudex
diuidere non solum corpora sed solum numerum. **I**tem in iudicio finium regundo
potest iudex agrum unius primus iudicare alteri si videntur expedire sibi et in
iurisdictione facta in aliquo istorum trium iudiciorum transfertur dominium
hoc dicitur versus in finibus. Nota primo quale debeat esse officium iudicis in actio
ne ad exhibendum nam iudex in condemnatione debet reum condemna
re ad rem exhibendam et ad omnem utilitatem restituendam quare actor
habuisset si reus rem exhibuisset tempore litis contestate dicitur l. iulianus §. qua
tu versus ad finibus ff. ad exhibendum ubi istud lacius declarat. Secundo nota
ibi idem quod si post intentam actionem ad exhibendum et post litis contes
tes que petitur exhiberi fuerit vfucapta ita quod non potest vendicari ab actore
tunc enim in hoc reus est condemnandus quia hoc etiam venit in causa ac
tionis ad exhibendum dicitur l. iulianus §. proinde. **E**st enim actio ad exhiben
dum prepetoria ad rei vendicacionem ut l. ij. ff. ad exhibendum. **T**ercio no
ta ibi preterea quod reus in actione ad exhibendum dicitur condemnari in fructibus p
ceptis post litis contestate et hoc si ab initio fuerit bone fidei sed si fuerit malefi
dei tunc dicitur similiter sicut in reo condemnato in actione reali ut dicitur §. §. pr
Item nota ibi quod si neget quod si res non potest statim exhiberi puta quia sit absens
vel in fuga ut in l. celsus §. ff. ad exhibendum tunc dicitur assignare dilacionem
put sibi videbitur expedire dummodo tamen reus caueat rem exhibituram §. talem
dilacionem prout in simili dictum fuit in actione reali. **N**otez nota ibi si ne
queat modo predicto tunc debet condemnari ad omne interesse actoris et
timandum per iuramentum in litem a iudice taxantem deferendum cum hec
actio sit arbitraria ut dicitur §. preterea §. de acti. et l. ij. §. preterea ff. ad exhib.
et de materia actionis ad exhibendum et aliarum actionum arbitrariaz
nota lacius in §. preterea §. de ac. **I**tem nota in §. si familie quod quando
agatur iudicio familie hirciscande pro rebus hereditariis inter plures
heredes tunc iudex debet diuidere res hereditarias et assignare vni v
nam rem et alteri aliam. **S**ed si vna pars vni heredi assignata sit melior
quam altera debet ille heres condemnari coheredi in pecunia versus ad equa
litate. **I**tem nota ibi eo quoque nomine quod in isto iudicio familie hircif.
heres qui percepit omnes fructus vel maiorem partem eorum vel qui in re
hereditaria magis versatus est condemnatur alteri in pecunia pro parte si
ibi contingente. **I**tem nota ibi eadem quod ea que dicitur sunt in iudicio fami. hircif
illa esse heredes seruare iudex in iudicio communi diuidendo. **I**tem nota ibi quod si
de vna quod si sit vna res in istis iudiciis illa venit diuidenda si omnimode diui
di potest alias res adiudicatur vni et condemnatur ille ad dandam pecuniam
altri

alteri vsq; ad eq̄tate. Itē nota g. sup. & possit q̄ duo nōbilia factu colligit
 Item nota in §. si finium q̄ in actione finium regundozuz vbi iudex agnos-
 cit de finibus si viderit expedire puta q̄n non apparent euidenter fines a-
 tiqui tunc poterit ptem vnius agri adiudicare alteri et illuz tunc condem-
 nare primo in pecunia pro estimacione illius pris facit l. §. si. cum l. se. ff. si
 nium regun. Alias enim si iudex possit renouare veteres fines euidenter et
 commode eos sequi debet in iudicacione l. in finalibus ff. fini regun. Et de
 materia istius iudicij et duobus alijs superioribus tractatur plene in §. q̄
 dam actiones §. de acti. ¶ Item nota ibi eo quoq; q̄ euellens vel aspor-
 tans lapides vel arbores positos pro terminis agrozum venit condem-
 nandus in hoc iudicio et iūq̄ntū sit condemnandus declarat hic g. sup. &
 bo furatus §. finaliter nota in §. quod autem ad quod semper allegatur q̄
 per sententiam transserē dominium de quo hic glo. si. disputat. ¶ In glo.
 actum sit in si. nota hic q̄ per litis contestacionem in actione ad exhibēdū
 non interumpitur prescripcio q̄ currit otra actō rei vēdicacionis de quo
 lacius per bar. in l. ex hoc edicto ff. de eo per quem fac ē et d. l. iulianus §.
 pro in. ¶ In glo. furatus in siue. nota hic penas quibus puniuntur qui
 ammouent terminos agrozum possunt et tales puniri corporaliter extra
 ordinez vt in l. agraria in fine ff. de ē mo et in l. i. c. de accu. et ibi per dy.
 In g. si in si. Nota ex ista g. q̄ snia interueniente tradicionē transserunt do-
 minium de isto tamen lacius vide per bar. in l. ex hoc iure ff. de iusti. et iure
 et in l. exceptio ff. de excepte iudi qz etia ciuilia iudicia dicta sunt vsq; huc
 ius quarti libri vsque ad ty. de ac. ideo nunc ponit de publicis iudicij sine
 actionibus Sequitur & ca

¶ Rubrica De publicis iudicijs.

In g. & ce in fine et vocatur iste titulus terribilis vt dicit g. in l. i. ff. e. i. de pb-
 licis iudicijis quemadmodum ille totus liber vocatur

Publica iudicia neq; per. ab actionibus ciuilibus et
 dicuntur publica iudicia. quia cuilibet de populo competunt
 quozum publicozum iudiciozum aliqua sūt capitalia que inferre
 mortē naturalē vel ciuilē. Alia si capitalia vocat h. vic vsq; ad §. publica at
 Nota.

Nota pmo q accusacōs et actiones non sunt idēz ymmo in multis differunt Differunt enim in tribus scz in principio medio et fine In principio nam actōs dantur p causis civilibus sed accusacōs dantur p causis criminalibus de quo per bar in l.i. ff. de iur. ex le. an at ex causa ex qua agitur et extraor. qg. dicit in medio qz in civilibus actionibus omnis actor astringitur ad probandum et eo n on probante reus absolvitur l. qui accusare l. de eden Sed in criminalibus accusacōibus in pluribus causis q hnt in l. fallaciter C de abo. uterqz hz probare Item dicit in fine qz in civilibus petitur aliquid dari vel fieri actori In criminalib' petitur dari vel fieri fisco de quo est g. in l. iij. ff. de sepul. viis Et per bar in l. si. ff. de pua. delic Ex quo cognoscitur quando qd dicatur agere civiliter vel criminaliter Conueniunt tñ actiones et accusaciones qz in vtraqz iuratur de calūnia vt in l. i. et ibi per bar. C. de iura calum Item in vtraqz requirit libellus vt in l. libel et ibi lacius per bar ff. de accu. et per hoc est declarata B g. ij. **U**te nota ibi publica quare ista iudicia dicantur publica qz dicuntur quasi publica seu populata qz competunt cuilibet de populo Quod est verū nisi in crimine suppositi ptus vbi soli pntes admittuntur ad accusandū Itē fallit in crimine adulteri vbi certē persone admittuntur tñ ad accusandū et hoc voluit hic g. super ver. plerūqz **U**tem nota ibi publicozqz iudicia diuiduntur in duas species scz in capitalia et non capitalia Capitalia sūt per que inferitur mors naturalis vt capitis amputacio furcazum suspensio vel alterius vltimi supplicij impositio l. capit. in principio ff. de penis vel de quibus penis visum est s. q. mo ius pa po sol. in s. relegati et in s. cuz at Non capitalia iudicia sunt illa per que non inferitur mors naturalis vltimilis sed tantum infamia l. ogni. s. estimacio ff. de va et extraor. cogni Itē per que inferitur pena pecuniaria vel modica cohercio in corpus vt putastigacio l. ij. in fine ff. de pub. iudi Et de istis vide plene per innocenci. in c. qualiter et quando ij. de accusa et per bar in d. l. ij. **I**n g. instituendis ibi ff. de priua. delic l. si Nota hic qualiter debet formari libellus in accusatione criminali Et est ista glosa ad hoc magistra Plenior est glosa in l. de accusaci. que glosa fundatur super l. libellozum ff. de accusaci. debet enim accusacio continere nomen accusatoris et accusati annum et mensem commissi malefici Sed non est necesse q dies commissi malefici inferatur p accusantē Si tñ accusat' perat declarari diem cogitur ad hoc accusator officio iudicis de quo per bar in l. libellozum ff. de accusac. Itēz

debet.

debet accusatio continere locum malefici commissi per duos confines sal-
tem declaratum vt in l. forma ff. de cens. nisi locus esset de se certus et no-
torius vt est domus consularis vel hic ecclesia sancti petri quia tunc non
est necesse declarare confinia vt in l. cum seruo §. si. ff. de contrahen. emp.
Non tamen est necesse locum loci exprimere vt cameram talis domus sic
nec diem nisi locus loci vel dies aggrauaret delictum vt in l. de pupillo
§. qui nunciat et ibi per bar. ff. de noui ope. nuncia. Item debet accusator
se inscribere ad penam talionis l. qui crimen C. qui accusa. non possunt et
in c. tue extra de procu. Sed hec inscripcio non est in vsu fm bar. in l. si cui
ff. de accusa. Predicta vera de inscripcione nisi procedatur via inquisicio-
nis vt tenet g. in d. l. qui crimen Pro quo notandum qd regulariter sine ac-
cusatore nemo punitur vt hic et l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de mu-
et hone Fallit hoc in crimine lenocinij quod mulier accusata de adulterio
per maritum opponit contra maritum vt in l. ij §. si publico ff. de adul. et ibi
per bar. Secundo fallit in teste deponente falsam vt in l. nullum C. de test.
Tercio in producente falsam scripturam l. iubemus C. de probaci. Quar-
to in causa suspecti tutoris l. tutor §. preterea ff. de suspic. tuto. Quinto in
calumniatore l. i. ff. de calum. Sexto in notorio crimine l. ea quidem C. de
accu. plures alios casus vide in quibus iudex potest procedere ex inquisi-
cione sine accusatore in spe. in ti. de inquisicio §. quando autem licet bar. ali-
ter dicat in d. §. si publico Istud verum est de iure ciuili De iure tamen ca-
nonico regulariter iudex potest procedere per inquisitionem dummodo
precedat diffamatio alias non vt in c. cum oporteat et in c. vt inquisicio
et c. qualiter et quando de accusa. super qua diffamacione summarie est p-
cedendum vt in d. c. qualiter et quando et per hoc est declarata sequens
pericula glose

Publica autem iudicia. Committens prodicionem contra im-
peratorem vel rem publicam romano
rum punitur in corporis examinatione et eius memoria post mortem da-
natur hoc dicit vsqz ad §. l. iulia. Et vocatur hoc maleficium crimē lese ma-
iestatis vt ff. et C. ad l. iulia. maiesta. vocatur etiam crimen per duellionis
vt §. interdum §. de here que ab intesta. Et est sciendum qd hoc crimen ml-
tis modis committitur vt habetur in l. i. ij. iij. ff. ad l. iulia. maiesta. Non
tamen omnes illi proprie dicuntur committere crimen lese maiestatis sed
solum illi qui machinantur contra principem et consiliarios suos ac sibi
astantes qui dicuntur pars corporis principis ut l. quisquis C. e. nam ta-
lium delinquentium ac etiam machinantium contra rem publicam damp-
natur memoria vt l. si. ff. e. Alij autem improprie dicuntur committere crimē
lese.

lese maiestatis et puniuntur pena capitis et publicatione bonorum vt l. e
cia ff. e. et d. l. quisquis Item crimen simonie equipatur huic delicto c. licet
heli de simo. et d. l. ij. Qui autem dicantur rebellat e contra principem et
machinari contra eum Et quid si quis rebellat contra alium dominum te
poralem vel contra propriam ciuitatem vel contra rectores ecclesie dicit
plene notatur per bar. in extrauaga qui sint rebelles Et aduerte qd etiam
filij committentes istud delictum puniuntur vt d. l. quisqs Et sic delictum
patris nocet filijs contra l. sanctimus C. de pe et l. crimen ff. de pe. Sz dic
qd in pena infernali filius non portabit iniquitatem patris sed in corpa
li pena sepe filius portat Et idem est in spiritali pena quantum ad pena
interdicti oblationis et promociois sed non quantum ad excommunicati
onem ita concludit glo. i. q. iij. in principio xxij. q. iij. in principio Qui eci
am alij puniantur ex hoc delicto vide in d. l. quisqs Item quero qui admit
tantur ad accusandum pro isto delicto Respondetur qd vnusquisqz et mu
lier et seruus et filius et infamis l. famosi cum l. se. ff. e. et notat g. in l. hi. tñ. s.
liberi ff. de accusacion. ymmo quod plus est pro hoc crimine licitum est fili
o occidere patrem et e contra vt in textu singulari in l. minime ff. de relig. q
sump. fure. Non tamen admittitur ad accusandum inimicus capitalis vt
notat spe. in ti. de accu. s. i. in fine per c. tuas de simo. Itz quero quis tene
atur ex hoc delicto Respondetur qd omnes qui committunt ea de quibus
s. dictum est et etiam scientes ea delicta commissa esse et non reuelantes d
l. quisqs in verbo conscius C. e. de quo per bar. in l. vtrum ff. ad l. pom. de
para. Quod est verum fm bal. in quodam suo consilio si illa sciencia sit p
babilis ar l. qui accusare C. de eden. Qui ergo vidit aut audit aliquid qd
probare non potest non tenetur hoc reuelare fm bal. qui allegat l. in nos
tris in fi. C. de calumpnia Finaliter quero an illi qui faciunt conspiracio
nes in ciuitatibus ita qd vna pars expellatur de ciuitate dicantur commit
tere crimen lese maiestatis g. in l. fallaciter C. de abolic. que dicit qd sic Sz
g. in l. i. in ver vrbe ff. e. dicit qd non Falic. concoz in d. l. fallaciter Aut istud
spiracio fit vt ciuitas eruatur de subiectione imperij vel pape et tunc est cri
men lese maiestatis Sed si fiat consonum ad hoc vt eligatur regentes tuc
dicitur crimen sedicionis quod licet sit capitale vel naturaliter vel ciuilit
fm personarum qualitatem vt notatur in l. i. C. de sedici. Tamen no impo
nit omnes peas pro crimine duellionis ipositas nisi fiat sedicio in vrbe ro
mana vt dicit g. in l. i. ff. e. et hoc etiam sequitur ange. ibi.

Itz lex iulia de adul. Lege iulia de adulteris puniuntur gladio
adulteri et zodomite sed procatores. femi
narum si honeste fuerint puniuntur in publicatione dimidie ptis bonoruz
li vi

si viles in cohercione corporis cum relegacione hoc dicit vsque ad §. lex
cornelia Unde sciendum est primo q̄ inter vicia carnis est dare adulteri
um. raptum. lenocinium stuprum incestum et simplicem fornicacionem int̄
que est differencia vt notatur xxxvi. q. prima ca. cum ergo Et notat glosa
in rubrica C. de adulte. Adulterium dicitur quod proprie committitur in
nuptam Et dicitur adulterium quasi ad alterius mulieris thozum seu vte
rum transitus vt in dicto §. cum ergo et l. inter liberos §. primo ff. de adul
terijs Hinc est q̄ si vxoratus habeat rem cum soluta non committitur ad
ulterium vt notat glosa in l. prima C. de adulterijs. Improprio tamen
sumpto vocabulo adulterium capitur pro stupro vt in dicto §. primo et
in l. inter stuprum ff. de verborum significacionibus Raptus dicitur quan
do quis rapit mulierem virginem viduam vel monialem De quo dicitur
infra eodem §. si autem per vim. Lenocinium autem committitur a viro
cum deprehendit vxorem in adulterio et eam scienter retinet. l. mariti le
nocinium ff. de adulterijs Hodie tamen hoc corrigitur quia vir potest re
consiliari vxori dampnate de adulterio et ipsam repetere et retinere vt in
aut. sed hodie C. de adulterijs Dicitur etiam lenocinium quando vir ca
pit precium pro celando adulterio cooperto vt in dicta l. mariti Et etiam
de iure canonico peccat mortaliter qui committit lenocinium cum dica
tur patronus et auctor turpitudinis c. si vir de adulterijs. ¶ Item nota
committitur etiam lenocinium quando quis prebet alteri domum vel eci
am auxilium pro adulterio committendo vt l. qui domum ff. de adulterijs
et in l. auxilium §. primo ff. de minoribus. Stuprum enim committitur in
virgine vel vidua honeste viuente vt hic in textu. Secus ergo in meretri
ce quia tales non subsunt laqueis legum vt notatur in l. qui adulterium
C. de adulterijs. ¶ Dicitur autem meretrix que multorum libidini se pre
bet vel cuius turpitudine venalis ē vt notat glosa in c. inter opera superpez
bo publicas de sponsalibus et in l. palam ff. de ritu nuptia. Et ius canoni
cum seu ecclesia dissimulat has meretrices vt maius malum euitetur dict.
c. inter opera Stuprum etiam committitur si quis cognoscat concubinaz
licitam alterius Nam concubinatus licitus non punitur a lege vt l. in con
cubinato in fine ff. de concubinis. Dicitur autem licitus concubinatus
quando quis capit libertam in concubinam vel aliam mulierem de vili
loco puta de lupanari vel quando capit etiam honestam cum illa protes
tacione ab inicio q̄ eam vult retinere in vnicam concubinam. vt nota
tur in l. prima in fine et dicta l. si in concubinato ff. de concubinis Non au
tem committitur stuprum si scolaris cognoscat concubinam presbiteri vel
alterius

alterius clerici in maioribus constituti vel minoribus beneficiati. Illis enim non licet tenere concubinas ut in autl. de sanctis episcopis §. clerici et l. si vxor ff. de adulterijs Et ibi per Angelum Et notatur per iohannez an. in regula iuris sine culpa in marcurialibus. De quo lacius per barth. in dicta l. in concubinato. Istud verum fm leges. Sed de iure canonico omnis concubinatus est illicitus et reprobatus ut vicesima .q. quinta c. primo in fine. Quod est verum quantum ad penam spiritualem. sed non ad temporalem fm barth. in dicta l. in concubinato. **I**tem stuprum committitur cum puero l. stuprum §. primo ff. de adulterijs. Et illud dicitur peccatum zodomiticum quemadmodum. et illud cum vir nubit in femina ut in l. cum vir nubit **E**odem Per quod viciium quandoque ciuitates vlcione diuina igne concremate sunt Tres scilicet proprio delicto. Et due ex vicinitate ut in c. clerici et ibi notatur de excessibus prelatorum et etiam in c. cum secundum de hereticis libro sexto. et Genesis nono capitulo. Et istud maius peccatum est quam cum matre agere ut tricesima secunda .q. septima c. flagicia et c. adulteri malum **I**ncestus committitur cum consanguinea vel affine. scilicet. quam prohibetur quis ducere in vxorem ratione sanguinis l. finali ff. de ritu nupciarum et in l. si adulterium cum incestu ff. de adulterijs et ibi per bartolum. **F**ornicacio autem est nomen generale quia omnis immunda pollucio corporis dicitur fornicacio ut tricesima secunda .q. septima c. non solum et e. ca. q. quarta c. meretrices Et de istis vicijs ponuntur hi versus **F**ornicor in viduis in virgine perpetro stuprum **I**ncestum facio consanguineas violando **R**aptum committo si qua rapui violando Et de penis eorum criminum aliquid tangitur hic in textu cum glosa **¶** Unde nota primo quod lex iulia de adulterijs est publici iuris et hoc voluit prima glosa. Non tamen intelligas quod omnes possunt hanc accusationem intentare. sed solus maritus. pater vxoris frater patruus et auunculus. Non autem extraneus ut l. quamuis c. de adulterijs Et in casibus etiam vir non potest mulierem accusare de adulterio ut notatur in c. intelleximus de adulterijs **¶** Item nota quod pena committentis adulterium est capitis punitio. ut in hoc textu **¶** Pro quo notandum quod in hoc variarunt glose. Nam glosa in l. secunda §. miles ff. de infam. et l. claudius ff. de his quibus ut indigni et l. cum viro §. adulteri ff. de re militari. Dicunt quod olim pena adulteri non erat pena capitis nec etiam declarant que pena erat olim. Sed glosa in c. tue. de procuratoribus dicit quod fm veteres leges erat pena sanguinis hodie tamen pena capitis ut hic et l. quamuis in fine c. de adul.

Quod

Quod est verum in masculo . sed in femina adultera est pena immutata
quia ipsa est detrudenda in monasterium vt in aut. sed hodie **C. de adul**
terijs et in **c. gaudemus** in domino de conuersione conjugatorum Sed
est alia glosa in **l. si quis viduam** ff. de questionibus Que dicit qd pena ad
ulteri est capitis vel deportacionis fm condicionem personarum Nam si
persona erat vilis erat pena capitis vt dicta **l. quamuis** Si est nobilis vel
in dignitate tunc est deportacionis dicta **l. si quis viduam** Et hanc opini
onem sequitur bartolus in dicta **l. claudius** et dicto **§. adulteri**. Sed de
iure canonico adulter masculus si est clericus deponitur Si est laycus ex
communicatur octuagesima prima distincione. **c. si quis queritur** et dicto
c. intelleximus Femina vero detruditur in monasterium vt dicto **c. gaude**
mus De iure tamen diuino mulier adultera dilapidabatur tricesimaterci
a. q. quinta **c. hec ymago** Aduerte tamen qd vir habens rem cum alia non
potest mulieri imponere adulterium vt in **c. finali** de adulterijs Nec hodie
propter adulterium fit omnino diuorcium sed separacio thori et lucratur
non aduiter dotem vel donacionem propter nupcias tricesima secunda. **q.**
prima cano. dicit dominus Et istud adulterium potest accusari vsque ad
quinquennium vt hic in glosa finali. De pena raptus vide in **§. si autem**
per vim infra eodem Item pena lenocinij est eadem sicut adulteri vt no
tat in **l. si quis adulterium** ff. de adulterijs Nisi vir velet recipere vxorem
suum vt supra dictum est Similiter pena incestus est eadem cum pena ad
ulteri vt notat per barth. in **l. si adulterium** cum incestu ff. de adulterijs.
Pena autem stupri scilicet quod committitur cum virgine vel cum vidua
regulariter est publicacio medie partis bonorum si huiusmodi procat
res sint honesti Si vero sint humiles et viles est cohercio corporis Idem
est fustigacio vel similis fm glosam in **c. secundo** extra de adulterijs. cum
relegacione vt hic in tertu in **§. penam**. Mulier tamen detrudetur in mo
nasterium vt dicta aut. sed hodie et notat glosa in **l. penultima**. **C. de ad**
ulterijs Fallit enim istud in tribus casibus vbi pena stupri est maior vt
hic in glosa super verbo cohercioni De iure tamen canonico stuprum in
muliere non punitur Sed stuprans virginem cogitur aut eam dotare et
in vxorem recipere si ipsa vult alias si non vult cogitur solum eam dotare
iuxta ipsius stuprantis facultatem et puelle dignitatem Habita con. ue
racione qd plus racione defloracionis datura est viro in dotem Si vero
stuprans non vult eam capere in vxorem castigabitur fustibus vel alias
vt iudici videbitur vel excommunicatus detrudetur in monasterium adu

rus penitenciam vt notatur in capitu. primo et secundo extra de adultera
rijs Deua autem sodomiti de iure ciuili est pena capitis l. cum vir nubit
C. de adulterijs De iure canonico Si est clericus tunc deicitur a clero et
deitur in monasterium si laycus excommunicatur et a cetu fidelium
priuatur vt c. clerici extra de excessibus prelatorum Sequitur alius s. scili
cet Item lex cornelia.

Item lex Cornelia de sicarijs.

Lex enim cornelia de sicarijs punit homicidas et eos per quos non stat
quo minus homicidium telo committant . ac etiam eos qui perimunt ho
minem veneno vel arte magica . Ac etiam publice vendentes mala medi
camenta . hoc totum dicit vsque ad s. Item alia lex **N**ota ergo pri
mo q lex cornelia de sicarijs computatur etiam inter publica iudicia
Racio enim est quia ab omnibus istud iudicium poterit intentari vt su
pra eodem s. primo **S**ecundo nota q pena legis cornelie de sicarijs
Est vt quis ferro puniatur . Glosa tamen hic super verbo vltore dicit q
est mors naturalis vel civilis Finaliter tñ cludit q est pena capitis vt in l.
tertia s. sed solent ff. de sicarijs Johannes fabri tamen dicit q pena hu
ius legis in homicidio est pena capitis . in alijs autem casibus est depoz
tatio et publicatio omnium bonorum vt in l. prima et vide textum de plu
ribus capitibus huius legis ff. de sicarijs **P**otest tamen dici lacius de
pena homicidij . Aut homicidium committitur casu . aut necessitate . aut
voluntate Si enim casu tunc occidens excusatur duobus concurrentibus
Primo si adhibuerit occasionem rei licite . Secundo si omnem diligenci
am adhibuerit vt in capitu. dilectus et in capitu. ex litteris extra de homi
cidio Secus si adhibuerit occasione rei illicite vt volens percutere vnum
percussit alium vt in l. eum qui nocentem s. qui iniuria ff. de iniurijs . De
quo lacius per bartolum in l. respicientem s. delinquent ff. de penis . Ho
micidium autem ex necessitate puta quia quis sit inclusus in quodam an

gulo.

gulo ita q̄ non poterit fugere et ita sit necessitas et inevitabilis et sic dicitur
in clementina . vnica de homicidijs tale non punitur vt l. qui scientiam §
non aliter ff. ad legem aquiliam De quo lacius per bartolum in l. vt vim
ff. de iusticia et iure Si vero fiat homicidium voluntarie quod sit vel fac
to vel consilio vel p̄cepto vt quinquagesima distinctione canone. si quis
viduam et capitulo. sicut dignum . Tunc talis de iure canonico si est cleri
cus efficitur irregularis et eadem distinctione. quinquagesima. capitulo.
miroz et dicto capitulo si quis viduam. Si est laycus tunc debet iacere sp̄
ante ianuam ecclesie vt eadem distinctione si quis voluntarie De iure ciuili
li qui voluntarie de facto occidit capite punitur vt hic . Mandans autem
vel consulens qualiter puniatur . vide per bartolum in l. si non solum §. si
mandato ff. de iniurijs ¶ Item Nota q̄ istud est verum si occidens
committat homicidium dolo . Nam si ex culpa vel negligencia quis occi
derit alium talis non tenetur lege cornelia de sicarijs . Sed tenetur lege
aquilia vt notatur hic in glosa super verbo occiderunt Talis tamen etiam
tenetur quo ad deum Licet minor pena pro negligencia imponatur vt di
cit glosa secunda questione. quinta. canone. consulisti . ¶ Item Nota
ibi vel eos q̄ qui ambulat cum telo causa occidendi hominem tenetur etiam
hac lege cornelia de sicarijs etiam si non occidat concordat l. is qui cum
telo Codic. de sicarijs ¶ Ex quo nota q̄ punitur affectus licet non se
quatur effectus et hoc tamen est verum in delictis atrocibus . De quo in
l. si quis non dicam rapere C. de episcopis et clericis et ibi glosa magistra
Secus si non sint crimina atrocita . vt in eo qui dixit ius iniquum inter
eos inter quos non habet iurisdictionem l. prima in fine ff. quod quisque
iuris Istud verum si quis venit ad actum proximum effectus puta quia
per eum non stetit quo minus effectus fuerit secutus dicta l. is qui cum te
lo et ibi per bartolum . Secus si non peruenit ad actum proximum con
summationis delicti . quia tunc non punitur tamquam pro effectu . Sed
punitur extra ordinem vt in l. prima in principio ff. de extraordinarijs cri
minibus Istud vltimum fallit in delicto commisso attemperando pro cici
am monialis vt dicta l. si quis non dicam Prouerte tamen q̄ pena statuti
contra committentem delictum non punitur affectus sine effectu vt volu
it singulariter bartolus in l. prima §. diuus ff. de penis ¶ Item Nota ibi
Telum autem q̄ telum generaliter dicitur esse deo quod ap̄tū natum est

in terro necem alteri Sic etiam exponit glosa de penis distinc.
prima cano. si quis cum telo vbi iste textus est canonizatus. e
differencia tamen inter tela et arma nam appellatione teli solu
comprehenduntur arma offensibilia l. penultima ff. telorum ff
ad legem iuliam de vi pub. Sed appellatione armorum comp
henduntur offensibilia et defensibilia l. armorum ff. de verboz
significacionibus et in ff. qui autem s. de interdicitis **I**tem
nota ibi siccarij quare lex puniens homicidas dicatur siccaria
quia dicitur a sicca grece quod est ferrum latine. lato tamen
sumpro vocabulo sicca dicitur telum vt hic in glosa super ver.
bo siccarij **I**tem nota in d. eadem lege q. veneficus pena ca
pitis punitur naz plus est veneno quem extinguere q. gladio
occidere vt in l. prima C. de male. et mathe. et habetur etia p
venefico si non stetit per eum quo minus veneno alium interi
mat ymmo plus dico q. filius qui emit venenum causa dadi
patri suo quamuis dare non potuerit dicitur patricida ut l. p
ma in fine ff. ad l. pomp. de para. **I**tem nota q. incantatores
augures qui diuinando vel somnia explanando vel per potu
lu amatozium hoies ad libidine inducunt incidunt in penaz ca
pitis Omnes enim isti dicuntur malefici vt notatur in l. nemo
C. de malefi. et puniuntur pena capitis vel de portacionis et
cciam si fecerint sine dolo vt notatur in dicta l. nemo et vocan
tur isti sortilegi de quozum materia plene notatur in decretis
xxvi. ca. per totum et in c. primo et secundo extra de sortil. Om
nes enim incantaciones et inspectiones stellarum et dies egip
tici et etas lune vel solis que exploratur de vit avel morbo a
licuius sunt reprobate et eciam incantaciones herbaruz et lig
nozum et cartarum xxvi. q. vii. ca. non obseruetis. nihil eniz cir
ca predicta est permissum nisi per sacras oraciones **I**te no
ta q. vendentes mala medicamenta incidunt in penam legis
cornelie quod intellige siue publice siue occulte vendant simili
pena punitur qui fecerit venenum vel habuerit venenum cau
sa necandi hominem vt in l. tertia in principio ff. de siccarijs.
Secus si habeat bonum venenum vt eo fiat tiriaca vt in l. qd
sepe ff. de contrahen. empcion. et in l. qui venenum ff.
de verboz significacionibus **A**duerte tamen q. si quis daret
medicamen mulieri vt conciperet et ipsa per hoc periret talis
punitur pena relegacionis quia est res mali exempli vt l. ecia
ff.

¶ sed et secatus ff. de sicarijs Item si quis dederit mulieri vel viro medicamen vt non conciperet vel nō generaret punitur vt homicida. c. si aliquis extra de homic. dijs.

Alia lex deinde asperz

Lex pompeia de paracidijis qua puniuntur paracidium dolo committentes vel mandantes Item lex cornelia de fals. qua puniuntur qui scienter falsum testamentum vel instrumentum scrips. rint signauerint vel recitauerint vel signum ad vltimuz imposuerint et inter publica iudicia numerantur hoc dicit hic **N**ota primo qd committentes paracidium id est qui interficiunt patrem vel filium vel alium in superiori linea vel in descendenti vel collaterales vsque ad tercium gradum vel vrozem nuruz generuz vitricam puzignum socerum vel patrum vt hic in glosa super verbo continetur vel qui interficiunt patronum vel patronam ff. de paracidijis l. prima in glosa super verbo penam vel noueram vel sponsam vt in l. scienduz ff. de paracidijis puniuntur hac l. pompeia de parac. dijs et quod hic dicitur de filio non solum intelligitur de filio naturali et legitimo sed etiam de naturali tantum et legitimo tantum l. hos accusare §. omnibus et quod ibi nota per bartolum ff. de accusa. **I**dem in patrino et filiolo domino et vasallo episcopo et capellano et abbate et monacho fm io. fa. ar. notatozm l. prima ff. de paracidijis et non solum puniuntur interficientes s. etiam conscij criminis etiam si sint extranei **E**x quo notat glosa super verbo extraneus qd plus punitur conscius qd interficiens **N**am si extraneus interficeret patrem alteriu puniretur lege cornelia de sicarijs **S**ed modo et quo est conscius illius mortis punitur lege pompeia de paracidijis et hoc est quia inspicimus causam ipsius criminis **I**tem nota hic penaz speciales huius criminis **N**am qui hoc crimen commisit debet inuolui in culeo id est in sacco de coreo simul cum quatuor animalibus puta cum cane gallo gallinacio vipra et fimea **E**t dicitur gallus gallinacius gallus castratus qui forcior est ad pugnam cum vipra **N**el dicitur etiam gallus valde adamas gal
l. nas

linas. vt dicit glo. in. l. vnica. **C.** de his qui parentes occiderunt.
et in. l. penult. ff. de paci. et vtrobique de hac materia. Iste autem
sic inuolutus debet proijci in flumine si quod prope sit. vel inter
bestias si flumen non sit prope vt sic iste careat omnibus elemen/
tis vt eo viuente non habeat celum. nec eo mortuo habeat terrā
et hoc est propter inhumanitatez criminis. De iure canonico mu/
lier occidens filium ex calore puta quia maritus eius sepiissime di/
cit illum non esse filium suum detruditur in monasterium. vt in. c.
primo extra de his qui fili. occiderunt. Sed si infantulus repe/
riatur mortuus in lecto inter parentes tunc si interuenit eorum cul/
pa grauis. puta quia posuerunt puerum in medio eorum. tunc pa/
rentibus imponenda est penitentia quinque vel sex vel septem an/
nozum. Si autem leuis culpa interuenerit. quia forte posuerunt
puerum in fine lecti tunc penitentia trium annozum erit imponen/
da. quozum annozum vnum in pane et aqua peragent. vt in. c. si/
nali extra de his qui fili. occiderunt. et ibi glo. et in. c. questum. de pe/
nitenti. et remissi. De ista materia tractatur de penitentia distinc.
prima. c. aut facta. et ibi glo. **I**tem nota ibi. si quis autem. q. in
terficiens alios de consanguinitate vel affinitate a superioribus
nominatis punitur pena legis cornelie de sicca. **A**uerte tamen
q. committens paracidium tenetur etiam pena legis cornelie. de
sicca. et hoc voluit hic glo. super verbo sustinebit. **I**n electione ta/
men accusatoris erit quem velit eligere. quia vna electa tollitur
alia. de quo per Barto. in. l. prima. ff. de paracidi. **I**tem nota
in. q. item lege cornelia. q. qui falsa instrumenta scribunt conficiant
signant producant recitant vel in adulterino signo signant for/
te mutando signum puniuntur lege cornelia de falsis. dummodo
hoc dolo faciunt. vt. l. nec exemplum. **C.** de falsis. Et sic habes q.
notarius mutans signum suum punitur pena falsi. l. finali. **C.** de
falsis. ibi dum dicit signum quod solitum est cartis imponat.
Similiter punitur pena falsi qui negat signum suum. et postea co/
munitur. vt. l. eos. scdo responso. ff. de falsis. **S**imiliter etiam qui
mutauerit

mutauerit aliquid vel cancellauerit aliquid de substantia instru-
menti. l. qui testamentum. et l. paulus. ff. de falsis. **I**tem punitur
pena legis cornelie qui scripsit vel scribi facit dicta testimonia aliter
q̄ scripserunt. **I**tem qui accepit pecuniam vt fallum testimonium
redderet. vel verum diceret propter pecuniaz. vt in. l. prima. et ibi
glo. ff. de falsis. **I**tem qui pacti sunt inuicem facere testimonia fal-
sa. l. lege cornelia. §. qui falsus. ff. eodem. vel qui pecuniam accepe-
runt vt alij falsam causam instruerent. l. falsa pena. ff. eodem. **I**tem
si notarius referat iudici id quod non sit actum propter pecuniam
hoc referendo. l. prima. §. sed et si sic. ff. eodem. **I**tem si iudex scien-
ter male iudicauerit. dicta. l. prima. §. qui per iudicem. **S**ed si per
ignorantiam male iudicauerit tunc faceret litem suam. supra de
obligationibus que ex quasi delicto. in principio. **I**tem si notari-
us aduocatus vel procurator qui instrumenta vel iura vnius par-
tis pandent alteri parti. l. prima. §. is qui deposita. et ibi per bar.
.ff. eodem. **I**tem si notarius legat attestaciones partium suarum
ante publicationem. vt dicto. §. is qui. **I**tem mutans nomen suum
causa fraudandi alium. l. falsi nominis. ff. eodem. **I**tem vendens
rem duobus in solidum diuersis contractibus. vel corrupens
iudicem vel corrumpere attemptans. **I**n istis tamen duobus ca-
sibus est relegatio. l. qui duobus. ff. eodem. **I**tem testis qui diuer-
sa testimonia dixit in eadem causa punitur pena falsi. l. eos. in prin-
cipio. ff. eodem. **I**dem dicit bartolus de teste. quia vnum dicit in
iudicio et aliud extra iudicium. quod dictum bartoli reprobatum
per doctores. quia dictum testis extra iudicium nullum est. l. sola
.C. de testibus. **I**tem gerens se pro milite vel doctore qui non est
punitur pena falsi arbitrio iudicis. l. eos. in fine. ff. eodem. **I**tem
vendens rem alteri obligatam quam asserit non obligatam. l. si
a debitore. ff. eodem. **I**tem qui per obreptionem aliquid a iudice
impetrauerit. l. si quis obrepsit. ff. eodem. **I**tem supponens partem
.l. lex cornelia. §. de partu. ff. eodem. **I**tem vtens falso rescripto pa-
pe vel imperatoris. l. maiorem. C. de falsis. **I**n hoc tamen est dis-
tinguendū

tinguendum. an sit rescriptum circa iudiciuz et tunc non punitur
pena falsi ex productione simplici sed inquiritur contra talem pro
ducentem. vt in. c. accedens. de crimine falsi. Aut producitur re/
scriptum de gratia. et tunc talis etiam ignorans punitur pena
falsi. vt in. c. ad falsariozum cum sua glo. extra de crimine falsi. ¶
Item allegans falsam legem vel correctam punitur pena falsi.
Quod intellige verum si allegat ad descisionem causarum. vt in
.l. finali. et ibi per bartolum. ff. eodem. Item corrumpens dolo al
buz pretozis talis punitur in quinquaginta aureis. vt in. l. penul
tima in principio. ff. eodem. et in. l. si quis id quod. ff. de iurisdicti
one omnium iudicum. Item falsificans pondera publica vel men
suras talis em punitur pena falsi in duplo. et relegatur. vt. l. pen
ff. eodem. ¶ Item nota ibi. eius qz pena. qz pena huius legis cor
nelie de falsis. regulariter est vltimum supplicium in seruis. et dei
portatio et publicatio omnium bonozum in liberis hominibus.
vt hic in tex. hodie tamen non publicantur bona sed applicantur
ascendentibus et descendentibus vsqz ad tertium gradum. vt in
autenti. bona damnatorum. C. de bonis damna. Aliquando ta
men maior vel minor pena imponitur sm diuersitatem casuu. vt
hic in glo. super verbo deportatio

Item lex iulia de vi publica. Lex iulia de vi p quam
puniant qui vim arma
tam committunt in deportatione et sine armis in publicatione ter
tie partis bonozum. atqz qui raptum committit in capitis depo
sitione inter publica iudicia numeratur. hoc dicit vsqz ad s. Item
lex iulia peculiatu. ¶ Nota ex hoc textu primo qz committens
vim

vim vel violentiam cum armis punitur lege iulia de vi publica.
et committens sine armis punitur lege iulia de vi priuata. 2. cor.
.l. prima. **C.** ad legem iuliam. de vi publica et priuata. Est tamen
quandoq; pena huius delicti capitalis quando occasione illius
violentie est commissum homicidium etiam preter propositum.
vt. l. quoniam multa facinora. **C.** de vi publica et priuata. Puni/
tur etiam et in alijs modis violentia. vt notat glo. et ibi per bar/
tol. in. l. extat. ff. quod metus causa. dixi aliquid in s. recuperande
supra de interdici. Dicitur autem vis fieri cum armis licet arma
non sint extracta dummodo quis veniat cum armis quia sufficit
terroz armorum. vt. l. tertia. ff. de vi et vi armata. Et dicuntur ar/
ma omnes res que ad nocendum apta nata sunt. vt in. l. armor/
appellatio. ff. de verbo. significa. Et dixi in s. recuperande. et ita
capiuntur in proposito. alibi tamen appellatione armorum com/
prehenduntur solum arma ferrea offensibilia et defensibilia. vt
notat glo. in clementi. prima de statu monachoz. super verbo ar/
ma. Unde sciendum q; omnis priuatus prohibetur portare ar/
ma. alias si portat perdit arma et applicatur fisco. vt in autenti.
de armis. s. vt autem. collatione. vi. **I**tem punitur qui arma sua
in domo sua tenet vel in agro suo nisi in casibus specialib; vt no/
tatur in. l. prima et secunda. ff. ad legem iuliam de vi publica. im/
mo nemo hodie potest vendere de portare vel habere arma offe/
sibilia vel defensibilia sine licentia principis. **C.** vt armo. vltus in/
scio principe interdici. sit. l. vnica. libro vndecimo. Sed istud hodie
seruatur de consuetudine. vnde per statuta terraruz istud hodie
prouidetur. **A**duerte tamen q; si quis habeat licentiam portare
arma non debet portare ad iudicium. l. qui dolo. s. item qui cum
telo. ff. ad legem iuliaz de vi publica. **E**t idem dicit Angl. q; talis
non debet portare arma ad congregationem scolarium. **S**ed
quero an ille qui per se non portat arma sed facit portare per sa/
miliam suam puniatur ac si ipse portaret. **D**icendum est scdm do/
ctores q; non. per. l. si quis p. fundu. ff. de furti. vnde tñ punit alia
pena extraordinaria. argl. l. pme. s. deiecit. ff. de vi et vi armata.
Item

Quem quero an statuto laycorum quo prohibentur porta
ri arma ligentur etiam clerici vel scolares. Videtur q̄ non qui
a non sunt subiecti laycis l. finali C. de iurisdictione omnium
iudicum et in capitu. que in ecclesia extra de constitutionibus
Contrarium tamen est verum quia statuto laycoꝝ discernen
te utilitatem publicam ligantur clerici vt l. additos Codi. de
episcopa. audie. notat glo in l. ex ea ff. de postu. De hoc enim
est casus in capitu. si clericus de pace tenen collacione decima
Nam clericis est prohibitum portare arma de iure communi
vt in capitu. secundo de vita et honestate clericorum. Pena ta
men huiusmodi delacionis exigitur coram iudice suo non co
ram laycorum vt in autl. statuimus Codi. de episcopis et cle
ricis et in autl. habita C. ne filius pro patre. **I**tem Nota in
8. si autem per vim q̄ raptor virginis vel vidue vel monialis
vel conscius huius criminis capite punitur ex constitutione l.
vnica C. de rapto. virginum. Etiam si talis mulier fuerit vo
lens vt ibidem in §. ceteros facit tricesima quinta. q. secunda
capitu. raptos. Punitur etiam talis et l. iulia de vi publica
vt l. tertia C. de l. iulia de vi publica. Hec tamen pena raptus
non habet locum in rapto meretricis vt notat glosa in l. vnica
in principio et in l. vna ff. de furtis. Nam coytus meretricis
est impunitus l. si vxor. §. sed si in eo ff. de adulterijs. **A**duerte
tamen q̄ si isti raptos fuerint reperti in flagranti crimine
possunt impune occidi et a parentibus et a consanguineis
mulieris rapte neq; rapta potest nubere raptoꝝ vt in dicta l.
vnica circa principium. Et hec vera de iure civili. **D**e iure ca
nonico non dicitur raptor qui mulierem volentem ca
pit vt in capitu. cum causam extra de raptoribus. **I**tem de iu
re canonico raptor poterit contrahere cum rapta si consense
rit vt in dicto capitu. cum causam et in c. accedens. **Q**uod ius
canonicum preualet ex quo respicit matrimonium. **S**ed que
ro an pena huiusmodi constitutionis locum habeat si mulier
rapiat virum licet raro contingat et glosa io in dicta l. vnica
super verbo sponsam dicit q̄ sic. **S**ed doctores communiter
tenent contrariam quia mulieres ad hoc non tendunt. **S**equi
tur §. lex iulia peculatus

lex.

Lex iulia peculiat⁹

Lex autem iulia peculiat⁹. Lex fauia de plagiaris. Lex iulia de ambitu. lex iulia repetundarum. lex iulia de annonis. et lex iulia de residuis inter publica iudicia numerantur hoc dicit vsq; in finem. **N**ota hic primo q; qui rem publicam furatus fuerit puta rem fisci vel ciuitatis romane punitur l. iulia peculiat⁹ et dici potest peculiat⁹ forte quia talis furatur peculium rei publice. **S**i quis autem rem alterius ciuitatis furatus fuerit non punitur hac lege. sed p. na furti vt hic in glosa prima. **S**ic nota q; appellac. one rei publice non continetur priuata ciuitas vt hic et l. res publicas. **E**x quibus causis maioralge tamen et improprie potest contineri vt l. eum qui uectigal et ibi notatur ff. de uerborum significacionibus. **E**tiam qui furatur rem sacram id est calices. cruces. uel rem religiosam. puta ornamenta sepulchrorum punitur hac lege. **N**o hoc tamen ut dicatur sacrilegium de iure civili requiruntur duo. **P**rimo q; furetur res sacra. **S**ecundo q; in loco sacro alias dicitur furtum vt l. diuis et ibi glosa ff. ad legem iuliam pecul. **D**e iure tamen canonico sufficit alterum istorum. **D**ecimas septima. q. quarta c. quis quis et non solum furantes predictas res sed etiam dampnificantes rem publicam aliter q; furando puniuntur hac l. vt in glosa super uerbo furati vt qui immiscerint ferzum uel cuprum auro uel argento publico vt in l. prima in fine ff. ad legem iuliam pecul. **P**unitor etiam qui librum uel scripturam publicam continentem fines agrorum et viarum publicarum maculauerit vt in l. qui tabulam ff. eodem. **A**lios casus uide ff. eodem titulo per totum titulum. **I**tem nota ibi sed siquidem q; officiales constituti in publicis officiis furantes tempore officij sui pecunias publicas et hi qui ad hoc

prebent

prebent auxilium et ministerium et qui scienter has pecunias susceperunt
puniuntur hac lege **I**tem Nota q̄ pena huius legis in primis casu
bus notatis hic est deportatio in secundo casu puta in officialibus est pena
capitis facit l. vnica **C.** de crimine pecunia Crimen tamen sacrilegij diuersi
mode punitur vt in le. sacrilegij in principio ff. eodem et ibi per bartolum
Et de sacrilegij. vide glosam magistralem decimaseptima questione
quarta capitulo. sacrilegium Et durat accusatio istius criminis quinquen
nio et transit in heredes vt in glosa super verbo deportaciones **I**tem
Nota in §. est et inter publica q̄ habemus aliam legem que vocatur fauio
de plagiaris introducta a fauio. Et dicitur de plagiaris quia commit
tens huiusmodi crimen plagij infert alteri magnam plagam vt hic in glo
sa super verbo plagiaris Sed circa hoc quero qui dicantur committere
hoc crimen. Respondetur q̄ ille qui orbat patrem scienter et dolose filio
suo vnico id est eum ducit ad remotas partes ita q̄ pater nequit rehabe
re eum l. finali **Codic.** eodem **I**dem voluit glosa in vxore orbata suo viro
Idem qui abducit seruum alienum vt in l. prima et l. quoniam **Codic.** eo
dem **I**dem qui abducit fratrem alterius l. qui fratrem **Codic.** eodem **I**
Item idem qui liberum hominem inuitum abducit vt l. penultima **Codi.**
eodem Et non solum qui abducit. sed qui scienter liberum hominem ha
bet celat vendat vel emat vel sollicitat seruum alienum ad fugam vel qui
ad predicta socius fuit l. prima et l. non statim §. lege ff. eodem **I**tem
qui scienter donat promittit vel dat in dotem liberum hominem vt leg. fa
uio ff. eodem Et per hoc est hic declarata glosa super verbo plagiaris **I**
Item nota q̄ pena huius legis quandoque est capitis quandoque est le
mor Est capitis quando seruus vel libertus plagium committit. Sed si
liber homo plagium committat tunc enim si nobilis punitur in metallum
Si autem ignobilis puuitur in capite l. finali **Codice.** eodem Et hoc vo
luit glosa super verbo capitalem **I**tem nota q̄ plus punitur ignobi
lis q̄ nobilis Quod est verum quantum ad penam corporalem vt le. pe
dius ff. incendi. ruina naufragio. Sed quantum ad penam pecuniariam
tunc enim plus punitur nobilis q̄ ignobilis vt l. properandum §. sinau
tem alteruter **Codice.** de iudicij **I**tem nota in §. preterea q̄ alia est

lex.

lex iulia de ambitu. Que lex ita vocatur . et hoc iō quia punit ambientes
id est desiderantes et impetrantes indebite vel etiam per pecuniam vel
honores vel dignitatem Et habet locum in quatuor casibus hic notatis
in glosa super verbo ambitu quos quidem vide. **E**t qua glosa nota
q̄ pena huius legis nullomodo habet locum in vrbe romana . Sed in a
lijs opidis et ciuitatibus Et est ratio quia cum ibi papa vel imperator sit
dominus qui ibi distribuit officia et honores . Unde in talibus non est fi
monie presumptio vt notatur in l. vnica **C.** eodem . Aicet bene in astanti
bus sepe committatur vt videmus in experientia Item predicta vera ni
si quis instet pro officijs ad bonum finem scilicet vt profit egenis et pau
peribus vt l. secunda **C.** de offic. recto. prouicia. Et sic potest intelligi quod
scribitur qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat octaua q̄ pi
ma cano qui episcopatum Et pena huius legis est aliquando centum au
reorum et infamie vt dictra l. vnica Et post iuramentum prestitum de hoc
q̄ talis nihil dedit pro officio consequendo si conuincatur punitur in qua
druplum eius quod dedit vt in l. sanctimus **C.** ad legem iuliam repetum
Et de materia huius legis et de ambitu vide per bartholomeum in l. vnica
ff. eodem **I**tem nota ibi et l. iulia repetundarum quod est alia lex que
vocat lex iulia repetundarum . eo forte quia pecunia data potest rep. et
et fm nouam gramaticam deberet dici repetendarum vt notat glosa su
per rubrica ff. eodem . Et habet locum hec lex quando iudex aliquo ca
pit vt sic vel sic iudicet uel vt aliquo faciat vel omittat et hoc ab extrane
is Sed a coniunctis personis bene capere potest dummodo non capiat
ratione officij vt in l. prima in fine ff. eodem et ibi nota . Et taliter debet
intelligi principium glosae super verbo repetundarum . Sed circa hoc que
ro vna cum glosa An ne liceat iudici capere esculenta et poculenta . Glo
sa dicit hic q̄ non hodie . Et idem etiam tenuit in aut. scriptum exempluz
s̄ prohibeat Collacio. secunda Sed **H**uulhelmus de cu. in l. plebicio ff.
de officio presidis Et bartolus in l. lex s̄ apert ff. eodem . Dicunt q̄ potest
capere esculenta et poculenta que infra paucos dies consumere possunt
per capitulum statutum s̄ insuper de rescriptis in sexto Alij autem q̄ illud ca
pitulum intelligitur solum in iudicibus delegatis Raynaldus in sua sum
ma Dicit sic q̄ iudici non licet quicquam capere a litigantibus argumen
to capituli . sunt non nulli . prima . questione prima et ibi notatur ꝛc.

Ab alijs autem q̄ a litigantibus licet vt in dicto *¶* insuper quicquid sit
tucius et honestius facit iudex q̄ nihil accipiat. Et pena huius legis si a
gatur ciuilitur est in quadruplum vt l. sanctimus *C. eodem*. Si criminali
ter est extraordinaria vt l. lex iulia *§. finali ff. eodem* Et si est pena pecuni
aria applicat̄ enim medietas leso et medietas fisco vt notat glosa in l. pri
ma *C. eodem* Et hoc si non fuit turpitudine ex parte ipsius dantis. quia
turpia lucra omnino sunt fisco applicanda vt l. lucius in fine ff. de iure fil
ci *¶* Item Nota q̄ etiam habemus legem iuliam de annona. Et illa
lex habet locum quando aliquis facit aliquid quo minus annona id est
forum victualium efficitur carior vt hic in glosa super verbo annona. Et
talis punitur pena viginti aureorum vt l. secunda ff. eodem *¶* habet etiam
locum pena extraordinaria contra talem vt in l. annona ff. de extraordi
narijs criminibus Et est speciale in hac lege q̄ seruus admittitur ad accu
sandum dominum vt in l. prima ff. eodem. *¶* Finaliter tamen nota q̄
etiam habemus legem que vocatur lex iulia de reiduis forsitan sic dicta.
Quia reiduum pecuniarum reipublice quis conuertit in vsum suum. Et
habet locum quando aliquis administrator deputatus ad aliquam ad
ministracionem. Et habet pecuniam publicam a publico illam conuer
tit in vsum suos vt hic in glosa super verbo reiduis in principio *¶* Requiri
tur tamen vt iste administrator receperit hanc pecuniam periculo suo vt
in l. sacrilegij *§. his autem ff. de reiduis*. Et pena huius legis est quia
quis punitur in triplum id est in restitucione rei cum tertia parte restituci
one simplici vt voluit ista glosa super verbo reiduis in fine *¶* An autem sint
aliqua plura iudicia publica notatur per glosam et doctores in l. prima
ff. de publicis iudicijs Et si lacius velis videre de publicis iudicijs et de
penis eorum vide late ff. de publicis iudicijs per totum illum librum. Et
similiter per Johannem fabri hic.

Et sic est finis libri institucionum. ad laudem et
honorem summi ac omnipotentis dei. Marie ma
tris sue intacte. A. M. E. N.

Nouissime domini et fratres dilectissimi reminiscite queso ac tacite in animis vestris cogitate quantis laboribus quantisq; capitis vexationibus Ego henricus brunonis alias de piro de colonia inter legum doctores minimus Hoc opusculum ex scriptis aliorum pro vestris benivolentijs atq; augmentatione huius nouelli studij louanienfis expleuerim Qui singulis diebus post lectionem scriptorum mihi a publico de putatam incontinenti hoc opus quasi intollerabili onere assumpsi Quare fratres humanissimi si quicquid erroris vel dignum correctionis inuenertis Oro rogo atq; obtestor vestros immortales animos. vt illud benignemendandum curetis. Ad laudem summi dei. Qui viuit et regnat in secula benedictus Amen.

ExPLICIT Henricus de piro super Institutiones

A B C D E F G H I J K L M N